
V
B
C
38640
II

PRZYIACIEL
W OSTATNIEY POTRZEBIE DOZNANY,
ALBO
BRACTWO NAYSWIĘTSZEGO
ODKUPICIELA
UKRZYZOWANEGO,
Ná rátunek dwoch wielkich nędzarzow ostátnim niedostátkiem ścisnionych.
TO JEST:
Ludźi w grzechách zákámiáłych, y Dusz w Czyscu goreiących,
Przy Kośćiele Archipresbiterálnym Krákow:
Nayświętszey Pánny
MARYI,
W Rynku záłożone.
A tą Księgą Drugą
W ktorey sie opisuie drugi punkt / to iest mizerna kondycya Grzesznikow zákámiałych ; z podániem oraz sposobow rożnych do ich rátunku
OBIASNIONE.

W KRAKOWIE,
w Drukárni JANA DOMANSKIEGO J. K. M. Typogr.

Ná Herbowny Zaſzczyt
SLACHETNEGO MIASTA
KRAKOWA.

Stolicá Polſka KRAKOW, trzy WIEZE podnośi,
Z ktorych ſię ná cáły Swiát Sławá Polſka głośi.
Y powiem ná co BRAMA tá ſtoi otworem,
Cnoty w nię bez przeſtánku dawnym idą torem.
Krolewſki ſię záś ORZEŁ ná to prezentuie,
Ze tędy ná Tron drogá wſzyſtkim pokázuie.

SLACHETNIE VRODZONYM
Ich MM. PP. Miáſtá Stołecznego
J. K. Mśći
KRAKOWA RADCOM,
Náſzym Wielce MM. PP.
Y
PATRONOM.

Błogoſłáwieńſtwá Fortuny y Zdrowia.

RZYIACIEL w oſtátniey potrzebie doznány, *już raz, ieſcze przed czterdźieſta lat Wáſzey doznawſzy Protekcyi, znowu oney potrzebuie y prágnie M. M. P. P. W grzechách álbowiem zákámiáłym, dodawáć máiacy rátunku, ſamby przed Swiátem grzeſzyć zdał ſie; gdyby raz záczętey y zábráney, nie miał*

 Wam

Wam dotrzymáć przyiáźni. Amicitia quæ
S. Aug l. 6 de Civit: DEI. desijt nũquã vera fuit. *Nie boi się wprawdźie, áby do otwártey WW. wßedßy* Bramy, *y niby do dawnego Protekcyi, Promocyi, przyśiadßy się stołu; Ewángeliczną ową nie poczęstowano go questyą,* Amice, quomodo huc intrasti? *gdy go Herbowny Wáß okryie ORZEŁ, gdy świątobliwych y pobożnych sensow* non deficit ornatu. *Y owßem kámienne krußyć prágnący sercá, náder dobrego domyślą się sposobu, gdy ich* cum profunda veneratione *o Szláchetne Wáße w raz z sobą uderza MURY.*
Math: 22.
Ier: 48. Cor meum ad Viros Muri. *Przyiaćiel z gołá ten* Antiquitatis *dobrze przykurzony prochámi, nigdy onych lepiey omieść, wychodząc* in lucem publicam *nie może, iáko gdy* sub expansas Alas *Wáßego udáie się ORŁA. Y nie iáko dotąd nieprzyiázne uważáiąc czásy, dla vstáwiczney* præliorum Gentis *oppressyi, Typográficzney* prælorum *nie mogąc się doczekáć impressyi,* in privato umbrarum angulo *Wieżą, czyli* Carcerem *śiedźieć muśiał, teraz lepßą sczęśćia upátrzywßy Serenate, Miłośierną podźwigniony ręką, z WIEŻE Wáßey* in publicam lucem *wychodźi, do tey, z ktorey*
Marc: 2. *raz wyßedł, wraca się Bramy:* Iterum intravit Capharna-

pharnaum. *Nieodmienne* Cracij Senatus *obserwuiac* Decora, Lumina & Columina Vrbis, *przyiáźni swoiey nie odmienia. Desperowat támo kiedyś Mántuáński Póetá, y spodźiewáiac się wielkiey w swoiey Oyczyſtey kráinie zá czásem rewolucyi, znácznego ná Madrych y wszelkich Ludźiách decessu, przy ostátniey záwołał wáleċie :* Post aliquot mea regna videns mirabor ariſtas. *Tu záś choć z śmiertelnych prochow po wielkich fátygách* circa bonum publicum *podietych, zásypiáiace przeszłych Konsulow odecknełyby się* Capita, *cáleby czemu dźiwić się nie miáły, chybá że* poſt tot ſæcula, *dotad w Was godnych żyia Sukcessorách, że do ták nieznośnych, y sobie nigdy nie práktykowánych* malignantis ſæculi *ćiezarow, zdolnych Was obaczyliby Atlantow*, & in ruderibus, *nie odrodnych swoich czynow ráchowáliby Fenixow. Iákoż (nie zazdroszczac przeszłym wiekom) widźieć y teraz niewygásły* pro bono publico *Marcellow* zelum, *widźieć w tych nie ustánna* pro Diuorum Aris *Eneaszow promocya, w innych podźiwienia godna* Coram Principibus *Tulliuszow fákundya, w innych głebokich y madrych rad Kátonow przezorność, we wszystkich* ad Cõſulares faſces & togas *zdolność* Virgilius Ecl. 10.

ność, ták dálece, że co tám pánegyrycznym piorem komuś podchlebił Poetá, to sie abśq; cerussa *Wá-ßemu może przypisáć SENATOWI*: Per fasces
Claudian. Lib: 1mo. numerantur Avi: Quemcunq; requires hac ad stirpe Virum, certum est de Consule nasci. *A że záś nie w słowách, ále w ßczerych áffektach prawdźiwey iest dowod przyiáźni. Więc y ten ostátniey potrzeby Przyiaćiel* Scriptoribus calamis, *czynow Waßych zostáwuie Elogia. Sam záś Herbowne Wáße WIEZE, sámemi áttákuie Sercámi; przystępu do nich tylko sobie, tylko Przyiaćielom życzy; tym kończąc*: Ne derelinquas A-
Eccl: 9. cap. 14. micum Antiquum. *O to prośi pokornie.*

Bráctwo Nayświętszego Ukrzyżowánego ODKVPICIELA.

PRZEMOWA
Do Czytelniká.

POBożny Author Kśięgi náſzey, PRZYIACIEL w OSTATNIEY POTRZEBIE DOZNANY, intytułowáney, wydawſzy Część Pierwſzą w Roku 1673. dla rożnych przeſzkod y niedoſtátku Sumptu, záſtánowił ſię z pracą y pilnośćią ſwoią; iáko ſię ſkárży w Kśiędze ſwoiey pierwſzey w Epilogu do Czytelniká. Więc Bráctwo Nayświętſzego ODKUPICIELA Ukrzyżowánego przez ſwoich Miniſtrow, wygadzáiąc dobru poſpolitemu, intencyey pobożney Authorá, y Nabożeńſtwu ták chwalebnemu; iák prędko mogło ſię w expenſy przyſpoſobić; poſtáráło ſię świátu pokazać tę drugą Księgę, w ktorey ſię zámyka Druga Część, álbo opiſánie drugiego punktu, o mizerney kondycyey grzeſznikow zákámiáłych, y o ſpoſobách rożnych do ich rátunku. Záczym Łáſkáwy Czytelniku, rácz zaſzczyćić wdźięcznym umysłem tę pracą czytáiąc nabożnie, do ſwego, y innych Duſz Chrześćiáńſkich zbudowánia.

APPRO-

APPROBACYA.

KSięgi, pod tytułem PRZYIACIEL w OSTATNIEY POTRZEBIE DOZNANY: Pierwſza Część, w Roku Páńſkim 1669. w dniu dwudźieſtym Lipcá ápprobowáną obaczywſzy y przeczytawſzy; Druga teyże Księgi Część, pod tákowymże Tytułem, godną bárdzo Approbácyi. Roku Páńſkiego 1719. Dniá 28. Pázdźierniká approbuię.

M. BASILIVS PLASZCZEWSKI
S. Th. Doctor & Profeſſor, Eccleſiarum: Cathedralis Cracov: CANONICVS; Collegiatæ SS. OO. Cracov: PRÆPOSITVS, S. R. M. Secretarius, Librorum Diœceſis Cracov: Cenſor, ac interea Studij Almæ Univerſitatis Cracovienſis Generalis
RECTOR.

CZĘSC DRVGA,

O ZAKAMIAŁOSCI w GRZECHACH.

ROZDZIAŁ I.

Krotkie dowody, o zákámiáłośći sercá, y o począt- ku iey, y opisanie teyże, z Pismá Swiętego, z Doktorow Swiętych, y przyrodzonych Rácyi wźięta.

OChotna do wiedzenia wielu rzeczy ná świećie rozumow ludzkich chćiwość/ ná usmierzenie wrodzonego ápetytu/ ćiekáwie szuka/ y łákomie/ początkow wszystkiego tego/ co tylko pod iey Censure/ álbo rozsadek poddáć sie może/ y tak długo nie bywa uspokoiona/ áż musi dokazáć swego. Doskonáłe stworzenia/ y niedoskonáłe/ wskros przenikáiac/ ich własnośći/ y początkow dochodźi/ práwu zádosyć czyniąc przyrodzenia sobie dánego/ táko nápisał Filozof Arystoteles. Intellectus, est habitus circa principia intelligibilia. *Rozum, iest sposobność około początkow poiętnych od śiebie rzeczy.* Záczym/ luboby Mátká Náturá chćiáłá cokolwiek zátáić przed rozumámi ludzkiemi/ nie może mieć ták skrytego depozytu/ w ktorymby bespiecznie pod złotym kluczem sekretu/ schronić/ y zátáić mogłá własne szácunki/ zwłaszczá przed tákim/ co

Rozum dochodźi skrytych początkow rzeczy.

Aristt: 6. Ethicorum.

y właſne Natury wnętrzności ciekáwie przeniknąć bez ſzkody umie.

Złota, y ſrebrá początki. Głęboko dośyć pod gorámi/ przywálone niewzruſzonymi ſkáłámi/ iáko mocną pieczęćią/ Náturá trzyma drogie ſrebrá/ y złote kruſzce; w nurtách niezbrodzonych morzá chowa zátáione perły/ burztyny/ korale/ y inſze kleynoty: á przećie y tych utáione tám złożenie/ biegłe rozumy ludzkie wyſpiegowáły. Co iáwno ieſt z Piſmá świetego. Habet argentum venarum ſuarum principia, & auro locus eſt, in quo conflatur. Ferrum de terra tollitur: & lapis ſolutus calore in æs convertitur. Locus ſapphyri lapides ejus, & glebæ illius aurum. *Ma ſrebro żył ſwoich początki, y złotu ieſt mieyſce, w ktorym ſię wznieca. Zelazo w źiemi ſię bierze: a kámień w ogniu rozpuſzczony w miedź ſię przemienia. Mieyſce ſzáfiru kámienie iego á bryły iego, złoto.* (Job. cap: 28.)

Początek Mądrośći y złośći. Początku náwet mądrośći dowiedźiał ſię pilny náſz rozum/ y doſzedł go intellekt ludzki: Principium Sapientiæ timor Domini. *Początkiem Mądrośći boiaźn Boża.* (Prover: 9.) A co więkſza! corká ćiemnośći/ niepráwość/ niecnotá/ złość/ nie mogły przed rozumámi zátáić rodu ſwoiego/ ktorych to gniazdo ználezione pokazał świátu mądry Sálomon: Initium omnis peccati eſt ſuperbia. *Początkiem wſzelkiego grzechu ieſt pychá.* (Ecclesiaſtici. 10.) Tákże y Páweł S. Apoſtoł: Radix omnium malorum eſt cupiditas. *Początkiem wſzyſtkiego złego ieſt chćiwość.* (1. ad Thim: 6.)

Błądźi rozum. W tym iednák rożność ieſt/ iż nie káżdy ufáiąc ſłábego rozumu/ doyść może prawdźiwie początkow wſzyſtkich rzeczy/ á oſobliwie początku grzechu/ złośći y niepráwośći/ ktorego ſzukáiąc zmylić może drogę: Erraverunt ab utero, locuti ſunt falſa. Zbłądźili od żywotá/ mowili fałſze: opowiedźiał Pſalmiſtá. (Pſal: 57.)

Błąd kálwinow. Tákći zbłądźili nieſzczeſliwi w drodze zbáwienia/ w náukách fałſzywych uporczywi Kálwini/ Lutrzy/ y inſzi Sektarze/ ktorzy wyznáiąc BOGA wſzechmogącego Stworcą y Autorem wſzech rzeczy: DEUM bonorum omnium Autorem:

torem: przytym błądliwie/ upornie/ á fałßywie śmieła twierdźić/ iákoby Pan BOG miał bydź/ grzechu/ y nieprawośći ſprawcą. A ták náuczał Kálwin: DEUM iudicio ac decreto ſuo id ordinare, & neceſſitare miſeros mortales ad omnia flagitiorum genera perpetranda. *Bog ſądem y dekretem ſwoim to ſporządza, y przynagla ludźi do popełnienia niecnot.* Ten ich błąd nießcześliwy/ y wſpomnienia tu niegodny/ łáwny świátu/ boleſny Kośćiołowi świetemu/ ztwierdzony iſtotnym Kálwinow y Lutrow uporem/ nie powinien mieć tu inßey proby/ ále nagány. Boć wtym błądźie tylko ſam ieſt iáßczurczy iad od czártá przeklętego z piekłá wydány/ pod iezykámi Kálwiniſtow zátáiony: Venenũ aſpidũ ſub labijs eorum. Quorũ os maledictione & amaritudine plenũ eſt. *Trućizná zmiy pod wárgámi ich, ktorych uſta przeklęctwá, y gorzkośći pełne ſą.* A to ná záráżenie ſerc w ludźiách ſkłonnych do niecnot/ nieprawośći/ grzechow śmiertelnych/ á niechcących ſie upámiętáć/ áni uśiłuiących powſtáć z nałogu złego. Przećiwko czemu ſą ſłowá Ezechielá Proroká: Confortaſtis manus impij, ut non reverteretur à via ſua mala. *Zmocniliśćie ręce niezbożnego, aby niepowrácał z drogi ſwoiey złey.* Co uczynili náuka Kálwini.

Calvin⁹ Libr. 2. Inſtitutionũ cap. 23. Numero. 3.

Pſal: 13.

Vtwierdzenie grzechow.

Ezechiel: Cap: 13.

A że Pan BOG wßechmogący Stworcá Niebá y źiemie/ nie ieſt Autorem/ ſprawcą/ áni początkiem grzechu; Kośćioł święty náß Kátolicki máiąc zá fundáment prawdy Piſmo święte według Ireneußá świętego: Firmamentum Eccleſiæ eſt Evangelium, & ſpiritus vitæ. mocno broni fałßow Kálwińſkich/ honoru Boſkiego/ przećiwko ktorym ſą oczywiſte z Piſmá świętego świádectwá: iáko to z Pſálmow: Non Deus volens iniquitatem tu es. *Nie ieſteś ty Bog chcący nieprawośći.* Znowu, Juſtus Dominus in omnibus viis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis. *Spráwiedliwy Pan we wßyſtkich drogách ſwoich, y Swięty we wßyſtkich uczynkách ſwoich.* Są y inße obrony ná to Sálomoná mądrego: Nemini mandavit Deus impiè agere. *Zadnemu Bog nie kazał czynić niezbożnie.* Są y wielu Swiętych Prorokow/

S. Irenæ⁹ Li: 3. ca: 11.

od

Pſalm: 5. & 144.

Pan Bog nie ieſt początkiẽ grzechow

Eccleſiá: 15.

rokow/ z ktorych dosyć czyni wszystkiemu Proroka Abakuka
Abacuc. 1. wyznánie. Mundi sunt oculi tui, nè videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. *Czyste są oczy twoie, y odwrocone od złego, y patrzáć ná niepráwość nie możesz.*

Tymi/ y tym podobnymi sentencyámi/ lubo upor Kálwinow zwycięża Kośćioł święty/ z nich per legitimam consequentiam dowodząc/ że Pan BOG w Troycy Swięty ieden/ nie iest Autorem grzechow: ma iednak y inszych wiele świádectw Doktorow Swiętych/ Mądrych Teologow/ przy ktorych nieomylne z wárteglowych nieprzyiaciol mieć może zwyćięstwo/ przy pewnym wyroku Psalmisty świętego:
Psal: 109. Conquassabit capita in terra multorum. *Zetrze ná ziemi głow wiele.*

A naprzod niezbożnych Kálwinow zwycięża Aráuzykáńskie Concilium Oycow Swiętych/ y w dálszym czáśie potomnego wieku Trydenckie/ wielogłowney Hydrze piekielney ognistym przeklectwem dogrzewáiące. Aliquos ad malum Divina potestate prædestinatos esse, non solùm non credimus, sed etiam si sint, qui tantùm malum credere velint, communi detestatione illis Anathema dicimus. Niektorych do złego Boską mocą przeyzrzánych/ nie tylko nie wierzemy/ ále też y tákim ieżeliby byli chcący wierzyć temu złemu/ pospolitym odrzekániem przeklectwo dáiemy. Y powtornie támże: Si quis dixerit mala opera, ita ut bona, Deum operari, non permittendo solùm sed etiàm propriè & per se, Anathema sit. *Ktoby mowił uczynki złe, ták iáko y dobre, Bog czyni, nie tylko dáiąc ná wolą, ále też y właśnie przez śiebie sámego, przeklęctwo tákiemu.*

Concil: Trident: sessione 6. Can. 6.

Przeklęty kto mowi że Bog iest grzechu Autorem

Jbidem.

BOG wszechmogący nieskończony iest w dobroći swoiey/ á iákoż ma bydź sprawcą grzechu/ złość w sobie záchowuiącego! odwrácá twarz od niepráwośći/ á iákże iey ma bydź prágnącym! zwłaszcza ten/ do ktorego złość nie ma przystępu. Non accedet ad te malum. Według Psalmisty Swiętego deklárácyey.

Do Bogá złość nie ma przystępu.

Psal: 90.

Po wszystkie wieki żyiących Doktorow świętych wyznánia/

y z wielu

y z wielu uczonych Teologow rácye wyczerpnione/ ná pochánbienie Dyssydentow/ to oczywiśćie głoszą/ że Pan Bog złey woli nie czyni ludzkiey/ ále oná sámá swoią podliwośćią/ skłonna do złego/ záráża siebie/ y wniwecz obráca. Jásna tego dał átteståcyą Swięty Augustyn/ ktorego ad præsens trzy wypisuię sentencye: Pierwsza iest: Malæ voluntates à DEO non sunt, quia contrà naturam sunt, quæ ab ipso est. *Złe wole od Bogá nie są, bo przećiw náturze są, ktora od niego iest.* Druga sentencya: Detestanda & abominanda opinio est, quæ Deum cujusq; malæ voluntatis aut malæ actionis credit Authorem: universæ enim viæ Domini misericordia & veritas. Adulteria enim matronarum, & corruptelas Virginum, non instituere novit sancta Divinitas, sed damnare: non disponere sed punire. *Obrzydłe tákie rozumienie iest, ktore Bogá iákieykolwiek złey woli, álbo uczynku złego wierzy bydź sprawcą: boć wszystkie drogi Páńskie, miłosierdźie, y prawdá. Cudzołostwá álbowiem mátron, y skázy Pánienek nie umie stánowić święte Bostwo, álé potępiáć: nie sporządzáć, ále karáć.* To pomieniony Swięty: ktorego ná tym tám mieyscu iest trzećia sentencya. Si à justitia & pietatate quis deficit, suo in præceps fertur arbitrio, sua concupiscentia trahitur, sua persvasione decipitur. Nil ibi Pater, nil Filius, nil Spiritus Sanctus: nec in tali negotio quidquam Divinæ voluntatis intercedit, cujus ope scimus multos nè laberentur detentos, nullos autem ut laberentur impulsos. *Ieżeli w sprawiedliwośći y pobożnośći kto ustáie, swoią spada ná szyię wolnośćią, swoią uwodźi się pożądliwośćią, własnym oszukiwá się mniemániem. Nic tám nie czyni Oćiec, nic Syn, nic Duch Swięty: áni do tákiey sprawy w kłáda się wolá Boska, ktorey pomocą wiemy wielu by nie upádáli zátrzymánych, á żadnych ná to, áby upadli popchniętych.*

Woli nászey Pan Bog nieczyni zła

S. Augus Lib: 5. de Civita: DEI, Cap: 9.

S. Augu: in Libro: de Arti: sibi falsò impositis Articulo. 10. &, 13.

Sam dobrowol: człowiek Vpada.

Tákowa rzecza według słusznośći/ y prawdy/ sam tylko/ człowiek iest niepráwośći Autorem/ y sprawcą/ ná swoię szkodę/ á dobroći niepoiętey BOGA/ ktory stworzył człowieká y postánowił ná świećie in statu gratiæ, żadnym sposobem

y żadną miárą nie przykłáda się ad formale malitiæ peccati. Co wszystko/ lubo ma swoie pewność z náuki Swiętego Augustyná: może ieszcze ztwierdzono bydź słowy inszych Swiętych/ iáko to Fulgentego Swiętego: Deus non est Author illius rei, cuius est ultor. Tákże Tomászá Swiętego/ z Aquinu: Deus non potest esse directè causa peccati, quia omne peccatum est per recessum ab ordine, qui est in Deum, sicut in finem. *BOG nie może bydź prosto przyczyną grzechu, bo wszelki grzech iest przez oddalenie się od porządku, ktory iest do BOGA, iáko do kresu.* Záczym początkiem/ y przyczyną własną iest samá wolność woli/ iáko dekláruie Tomász Swięty. Defectus iste non reducitur in Deum, sicut in causam, sed in liberum arbitrium. Ná ktorey zmocnienie prawdy/ stosuie się náuká ukochánego Ucznia Augustyná S. Prosperá tákże S. Sicut Deus non indidit malo Angelo illam voluntatem, quâ in veritate non stetit, ita nec hominibus illum affectum, quo diabolum imitarentur inservit. *Iáko Bog nie nádał złemu Aniołowi owey woli, ktorą przy prawdźie nie stánął, ták áni ludźiom áffektu owego, ktorym Diabłá náśláduią nástręczył.*

S. Fulgētiº Lib: 1.

S. Thom. Aqu. 1ma 2dæ. 79. Articulo 1. & 2.

Ibidem.

S. Prosp. in Respōsion. ad obiectiones Vincētianas.

Zły Anioł złą swoią wolą upadł.

Bierz Czytelniku łáskáwy te dokumentá przed oczy ná obiáśnienie Kátolickiey prawdy/ ná odporu dánie bluznierskim iezykom rebelizuiącym Bogu/ záostrzonym przećiwko Niebu iásnemu: Posuerunt in cælum os suum. ná záwárćie rozdártey pászczeki. Obstructum est os loquentium iniqua. Y biorąc to w głęboką ápprehensyą przy pilney uwadze/ osądź kto początkiem iest grzechu/ y nieprawośći: iuż nie Pan BOG tákom wypisał/ tedyć ná człowieká y ná wolą iego złą/ zlewáć się ma/ y zwaláć wszelkich nieprawośći/ y zbrodni congeries. Człowiekowi to przyczytał Páweł Swięty. Per unum hominem peccatum intravit in hunc mundum. *Przez iednego człowieká grzech wszedł ná ten świát.* Człowiek Oycem iest grzechu/ wola zła Mátką/ gniazdem y złożeniem uporne serce/ tám się rodzą/ chowáią nieprawośći/ y ztámtąd wynikáią. De corde exeunt

Psal. 72.

Psal. 62.

Romanorum 5.

cogi-

z Sercá pochodzą grzechy.

cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, & blaſphæmiæ. *Z ſercá wychodzą myśli złe, zaboyſtwá, cudzołoſtwá, porubſtwá, złodźieyſtwá, fałſzywe świádectwá, y bluznierſtwá:* powiedźiał Pan Chryſtus. Ná ten płod y rodzay niecnotliwy/ ſkázywał pálcem Pſalmiſtá Swięty. Ecce parturijt injuſtitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem. *Oto zrodźił nieſprawiedliwość, y począł boleść, y powił nieprawość.* Tego wſzyſtkiego płodu/ rodzáiu/ niecnotliwego przychowku/ okázya ieſt niezbożna mátká zła wola; Non eſt, quod cuiquam noſtram adſcribamus ærumnam, niſi noſtræ voluntati. Nemo noſtrûm tenetur ad culpam, niſi voluntate propria deflexerit. *Nie máſz komu przypiſowáć utrapienia naſzego, tylko náſzey woli. Zaden z nas nie ieſt obowiązany do winy, chybá właſną wolą ſkłoniony.* Swięty Ambrozy nápiſał.

Math. 5. Cap. 15.

Pſal. 7.

S. Ambr. de Vita beata.

Wola zła, grzechy; á grzechy rodzą zakámiáłość sercá.

Doſzedſzy iuż tedy/ kto początkiem ieſt niecnot/ y grzechow/ łátwo iuż będźie obwieść/ że tenże ieſt / uporu w złośćiách/ nieużytośći ſercá/ y zákámiáłośći ſprawcą: ktora to zákámiáłość rodzi ſię z wielu dopuſzczonych grzechow/ iáko w náſtępuiącym Rozdźiale o ſtopniách zákámiáłośći/ máſz Czytelniku łáſkáwy/ ktoremuć tu ad præſens iedne Chryzopolitáńſkiego Biſkupá/ przynoſzę ná ukontentowánie ſentencyą. Obſtinatio provenit ex contemptu Dei, & contemptus venit ex ſuperbia, & conſvetudine peccati. *Nieużytość pochodźi z pogárdzenia Bogiem, á pogárdzenie przychodźi z pychy, y z nałogu w grzechu.*

Jacobus de Valētia in Pſal. 35.

Przyiáznym ſercem Kátolickim przyimuiąc to/ co o początku zákámiáłośći w zwyż położono przyiázny Czytelniku ieſt/ bez żadney retárdácyey to trzymáć będźieſz zá nieodmienny Artykuł/ że uporczywa w złym wola/ iáko mácocha cnot/ mátka nieprawośći/ mámka grzechow/ Iniquus lactat amicum ſuum, piáſtunka niecnot/ kármićielka zbrodni ieſt; ták też y oſobliwa będźie Opiekunka zákámiáłośći. Ale przy twoiey ſtátecznośći zayść może wątpliwość/ ztąd/ że Páweł święty należyćie ſtoſuiąc wſzyſtko do woli Bo-

Prov. 16.

Romanor: 9. skiey/ y tey poddáiac/ nápisał: Cuius vult miseretur, & quem vult indurat. *Zmiłuie się nád kim chce, á kogo chce zátwárdza.* Záczym śnadźby/ kto mogł pomyślić/ że Pan BOG sporządza sercá stwárdzenie.

Wątpliwość?

Te tedy wątpliwość iáko należy rozumieć/ náuczył Augustyn Swięty: Non impertiendo malitiam, sed denegando gratiam. *Nie udźieláiąc złości, ále nie dáiąc łáski.* A ilekroć pismo Swięte w rożnych peryodách obszernych Xiąg swoich/ álbo y Rozdźiałách wspomina to o Pánu Bogu/ iákoby miał czynić zákámiáłość sercá/ iáko to náprzykład/ o Fáráonie: Ego indurabo cor eius. *Ia zátwárdzę serce iego.* To rozumieć sano iudicio potrzebá według explikácyey Swiętych Doktorow/ z ktorych porządku/ Swięty Grzegorz Papież rozwiązał te trudność: Non enim cor peccantis Dominus obdurat: sed obdurare dicitur, cùm ab obduratione non liberat. *Sercá grzeszącego człowieká Pan nie zátwárdza, ále zda się ie zátwárdzáć, kiedy od zakámiáłośći nie uwolnia.* W ten czás ći Pan BOG iákoby czyni zákámiáłym serce/ gdy częstokroć in pænam præcedentis peccati, od zákámiáłośći zaraz nie wybáwia człowieká.

S. Augustin° Epistola 106.

Exodi Cap. 4.

S. Greg. Papa in Ezechiel. Hom. 11.

Iáko rozumieć zákámiáłość sercá od P. Bogá.

Zgodne są y inszych Swiętych o tym zdánia/ zwłaszczá Doktorá Anielskiego Tomászá Swiętego/ ktorego ná text Páwłá Swiętego/ táki iest dokument: Deus, non dicitur indurare, quasi immittendo malitiam, sed non apponendo gratiam, *Bog nie zátwárdza sercá dodáiąc złośći, ále nie przykładaiąc łáski.* A inszymi sentencyámi do tego służącemi rożnych Autorow/ tu nie záprzątáiąc mieyscá/ dość to wypisáć/ że sami sobie grzesznicy winni/ gdy wychełznáni ná rospustę wszeláką/ według effatum Sálomoná Mądrego/ Lassati in via iniquitatis. nie máią miáry w niepráwośćiách/ ich w zákámiáłość sercá wiodących. Co utwierdza náuká Báltázárá Korderá. *Societatis* J E S U: Homines seipsos propriè obcæcant, & obdurant, dum pravis affectibus adhærentes, lumen Divinum nolunt recipere. *Ludźie sami śiebie własnie záślepiáią, y zátwárdzáią, gdy do złych áffektow przystáiąc,*

S. Thom: Aquin: in C. Rom. 9. Lectione 3.

Sapientiæ 5.

Balthasar Corderius Soc: Iesu. in Catena 65. Patrũ Græcorum

przyſtáiąc, świátłá Boſkiego niechcą przyiąć. Ták pomieniony Autor. Ale Pan BOG ták właśnie propriè loquendo ma ſie do ſercá zákámiáłośći/ ieko wiec słońce záchodzące po długim dniu/ do ciemnośći ziemie otaczáiących: to ieſt/ nie grube umbry roſpośćieráiąc/ ále per receſſum, & lumen avocando, y inſzym odległym kráinom/ iáſnych użyczáiąc promieni/ zda ſie bydź omylnie/ ćiemnośći okázyą.

in Lucæ 8 Caput.

Iáko słońce ćiemnośći, ták Pan Bog nie czyni zákámiałośći.

Wnieźliczonych tátemnicách/ y ludzkim rozumem niezmierzonych BOG niedośćigły/ wydał iáwnie przez Pſalmiſtę Swiętego/ iákim ſpoſobem przykłáda ſie do ſercá zákámiáłośći. Non audivit populus meus vocem meam, & Iſrael non intendit mihi. Et dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus ſuis. *Nie słuchał lud moy głoſu moiego, á Izráel nie zámierzał do mnie. Y roſpuśćiłem ich, według chęći ſerc ich, poydą zá wynálezieniem ſwoim.* Do lepſzego zrozumienia to Piſmo podał nam B. Theodoretus Cyreńſki Biſkup: Mea cura ipſum expoliavi, ſini verò ipſum ſuis conſilijs ferri, veluti navem fundo, gubernaculoq; carentem. *Przeſtałem mieć o nich ſtáránia, puśćiłem ich ná ich zamysły, iáko okręt bez dná, ſteru, álbo poiázdu nie máiący.* Zápominać BOG grzeſznikow ſobie nieposłuſznych/ á oni głupim rządząc ſie rozumem/ dáią ná zgube/ y utrátę ſwoie/ ktorą im opowiedział Páweł Swięty. Benignitas DEI ad pœnitentiam te adducit: ſecundum duritiam autem tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram DEI. *Láſkáwość Boſka do pokuty ćię przywodźi: według záś zákámiáłośći y niepokutuiącego ſercá, ſkárbiſz ſobie Boſki gniew.* A kiedy Pan BOG od człowieká táſkę ſwoię oddali/ iuż ſobie táki rády nie może dáć/ ále w zákámiáłośći ſercá/ upadáć/ y ginąć muśi. Si gratia DEI deſtituerit hominem, tunc appetitus ſauciatus, inclinatus, & pronus ad malum, ruit ad omnia ſcelera. *Ieżeli łáſká Boża opuśći człowieká, tedyć chćiwość záráżona, náchylona, y ſkłonna do złego, wpada we wſzyſtkie zbrodnie.*

Pſal. 80.

Bog opuſzcza nie słuchaiących iego.

B. Theod: Ep. Cyrẽſis in Pſal. 80.

Rom: 2.

Jacobo de Valentia Chryſopol Epiſc: in Pſal: 80.

Dokumentá te położone meridiana luce iáśnieyſze/ mogą

Złość, kocha ćiemności.

rozumom niewiádomszym/ ták dobrze obiáwić Autorá zákámiáłości/ iáko więc słońce ná południowey liniey máiące konsystencyą/ ćiekáwemu oku zátáione obiecta iásnymi promięniámi widoczne czyni. Jednák/ że z przyrodzonego nałogu niepráwość/ per consequens y zákámiáłość/ chroniąc się campum apertum, lubi ćiemnośći/ y w nich rádá gośći/ iáko Chrystus Pan powiedźiał: Omnis, qui male agit, odit lucem: & non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius. *Wszelki kto źle czyni, nienawidźi świátłá: y nie przychodźi, do iásnośći, żeby nie były zgánione uczynki iego.* Przetoż ták skryćie zátáiona zákámiáłość sercá/ należyta iest/ y przyzwoita/ przyrodzonych Rácyi dokumentámi przykłádnemi oświećić/ z ktorych káżdy z Pismá Swiętego przytoczony/ illuminabit abscondita tenebrarum. Jáko Swięty Páweł upewnił.

Joan: Cap. 3.

1. Corinth: Cap: 4.

Ná wyiáwienie uporu/ stáłośći w grzechách/ zákámiáłośći sercá; ná dowod tego/ że się w skrytośći ludzkiego sercá znáyduie; sam Pan BOG przez ustá Prorokow swoich w Pismie Swiętym Rácyi subiectis oculis używał/ do zrozumienia nászego/ w kámieniách/ skáłách/ krzyształách/ dyámentách twárdych/ nieużytych żelázách/ zápewne owe wydáiąc; ktore wszystkie dokumentá tu krotko przytaczam/ określáiąc świádectwá Pismá Swiętego pięćioráką liczbą.

Pierwszy dowodzá. kámiáłośći

A naprzod człowiek sam by to miał znáć do śiebie/ że sposobnym y skłonnym może bydź do zákámiáłośći/ á to względem máteryey/ z ktorey iest wykształtowány Boską Ręką. Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ. *Stworzył tedy Pan BOG człowieká z bryły źiemie.* Nie użył Pan BOG ná stworzenie człowieká/ złotá/ álbo srebrá/ ále źiemie/ chcąc go pámiętnym uczynić podłośći iego: ktora Rácya iest Chryzostomá Swiętego. Ne ignorando homo quomodo constitutus sit, magnus sibi videatur, & præscriptos sibi limites transeat. *Z źiemie stworzył, żeby niewiedząc człowiek iáko uformowány iest, nie rozumiał wiele o sobie, y żeby záłożonych gránic nie przestępował.* Co tenże Swięty powtorzył: Ut substantiæ nostræ qualitatem perpendentes, mode-

Genesis. 2.

S. Joann: Chrysost: Homil: 12 in Genes.

Człowiek z ziemie stworzony

stiam

ſtiam diſcamus. *Abyſmy poſtanowienia náßego iſtność rozwazáiąc ſkromnymi byli.*

żeby ſie nie wynośił.

Piekna to bárdzo/ y poważna konſyderácya/ do ktorey ſłużẏ Izáiaßá Proroká pokorne o ſobie rozumienie: Et nunc Domine, tu Pater noſter es, & nos lutum. *Y teraz Pánie, ty Oycem náßym ieſteś, á my błotem.* Aleć powinná y druga mieyſce tu mieć reflexya Ruperta Opátá/ ktory uważáiąc/ pulchra plaſmata, in gloriam & honorem præparata; á dla czego by były z źiemie y prochu/ iáko Hebráyſka werſya nieśie. de pulvere terræ. nápiſał: Cum legimus, quia formavit Dominus hominem de limo terræ, non diſcutiendum nobis eſt, cur ita fecerit? ſed potiùs illud timendum unicuiq; noſtrûm de ſeipſo, nê vas quod fecit ipſe, diſſipetur in manibus eius. Bać ſię tego potrzebá/ żeby naczynie to/ ktore on ulepił/ nie było popſowáne. A tego często ſię trafiá/ iáko Jeremiaßowi Prorokowi/ in domo figuli, w gáncárſkim domu/ do widzenia podáno było/ y tego ſię náypátrzył. Diſſipatum eſt vas, quod ipſe faciebat è luto.

Iſaiæ C. 64.

Hebraica litera.

Rupert9 Abbas in Geneſim

Jeremiæ 18.

Nie uważáią tego bynamniey grzeßnicy/ ktorzy to iáko błoto od słońcá twárdnieią wewnętrznie/ y wygrzani potężnie gwałtownym ogniem nieprawośći/ użyć ſię y przeformowáć nie dádzą: á tych reprezentuiąc Pſalmiſtá nápiſał: Aruit tanquàm teſta virtus mea. *Vſchłá iáko ſkorupá cnotá moiá.* Aruit cor meum. *Vſchło ſerce moie.* Y ták w tey uporczywey ſtáłośći/ ſprzećiwiáiąc ſię BOGU/ z błotney źiemie przemieniáią ſię w kámienie/ dla zákámiáłośći ſercá. Induraverunt facies ſuas ſupra petram, & noluerunt reverti. *Stwárdźili twarzy ſwoie nád opokę, y nie chćieli ſię náwroćić.* Jeremiaß Prorok nápiſał: gdźie dołożył komentem Hugo Kárdynał: Induraverunt; per inverecundiam, & impudentiam peccandi. Przez niewſtydliwość w grzeßeniu.

Pſalm: 21. & 101.

Człowiek twárdnie ie iáko kámień.

Jeremiæ, 5.

Hug. Card in Jerem: Cap. 5.

Drugi dokument o zákámiáłośći ſercá/ że ſię właśnie/ y prawdźiwie znáyduie w ludźiách grzeßnych/ podáie Izáiaß Prorok przyrodzoney rzeczy przykłádem: Væ, qui contradicit factori ſuo, teſta de ſamijs terræ. *Biádá, kto ſię ſprzećiwia*

Drugi dokument. zámiáłośći.

Isaiæ Cap: 45.

Stworcy swiewu, skorupá z twárdey gliny źiemie. A nie bez fundámentu słusznego uczynił tę komparácyą do twárdey gliny/ iáko uważáiącemu dobrze/ wiádomo być może: gdyż zá świádectwem Pliniuszá Náturálisty/ Samia, iest to gliná pewna/ w twárdośći rownáiąca się z opoką/ ták dálece; że pracą/ y robotą ludzką z niey wyrobione być mogą ostre/ podobne żelázu instrumentá. Samia eius firmitatis est, atq; duritiæ, ut ex ea gladij fiant. *Twarda iest, y záledwie przez wielką moc użyć się da.* Otoż chcąc Prorok opisać nieużytość sercá/ y upor/ záżył przykłádu tego wizerunku opoczystey gliny/ ná to; żeby grzesznik wiedźiał/ że serce iego w uporze zákámiáłym być może. Ugruntował przed tym iesżcze tę uwagę Prorocką Job ćierpliwy o grzesznikách to twierdząc. Cor eius indurabitur tanquam lapis: & stringetur quasi malleatoris incus. *Serce iego stwárdźieie iáko kámień: y zdrętwieie iáko Blachárzá kowádło.* Tu należą y Psalm isty Swiętego słowá: Coagulatum est sicut lac cor eorum. *Zśiádło się iáko mleko serce ich.* Co do zápámiętáłych grzesznikow przyrownywa Hugo/ Kárdynał Kośćiołá Swiętego: Lac ex adiunctione fermenti coagulatur; sic cor malorum ex adiunctione vitiorum, vel ex societate vitiosorum, indurescit & arescit. *Mleko z przydánia kwásu tężeie, ták serce złych z przyłożenia występkow, álbo z towárzystwá występnych, twárdźieie y usycha.*

Samia gliná twárda iáko opoká.

Ex Plinio.

Job. cap. 41.

Psal: 118.

Hug. Card in Ps: 118.

Prawdá to iest oczywista/ ktorey dowodźi przestrogá Páwłá Swiętego, Expurgate vetus fermentum. Epulemur non in fermento veteri, neq; in fermento malitiæ, & nequitiæ. *Oczyśććie stáry kwás. Używaymy nie w kwáśie dawnym, áni w kwáśie złośći, y niecnoty.* Grzech iest kwásem: przeto gdy człowiek nie chroni się go/ musi zsteżeć iáko mleko zśiádłe w serdecznych áfektách/ ex adiunctione vitiorum. Rożna w umysłách y sercách nászych iest dyspozycya; Jedne sposobne y do dobrego skłonne topnieią iáko rozgrzany wosk: Anima mea liquefacta est, oczym Psalmistá: Factum est cor meum, tanquam cera liquescens. *Drugie w krobrnośći użyć*

się

1.Corinth: Cap. 5.

Grzech kwásowi podobny.

Serce powolne.

Psal: 21.

śię nie dádzą. A te obiedwie przećiwne sobie włáśnośći wydał Błogosłáwiony Teodoretus Cyru Biskup: Quemadmodum sol iste, una & eadē virtute cōtraria operatur; sic ex longanimitate DEI, nonnulli capiunt utilitatem, alij verò damnum: & illi emolliuntur, isti verò indurantur. *Iáko słońce iedną władzą rożne czyni skutki; ták z nieskwápliwośći Boskiey, niektorzy pożytek biorą, drudzy záś szkodę: Y iedni śię zmiękczáią, á drudzy stwardzáią.* Owo właśnie/ co częstokroć uważáiąc przeszłe defektá/ ná czás zá nie żáluią/ á ztym wszystkim popráwy żadney żyćiá rozpustnego nie czynią: o ktorych to Swięty Augustyn nápisał: Qui pectus suum tundit, & se non corrigit, peccata solidat, non tollit. *Kto śię biie w pierśi, á bez popráwy, grzechy umacnia, nie zgładza.* | *Serce 'u- porne.* B. Theod: Ep. Cyrēl: Quæst: in Exodum. *Umocnie. nie grze. chow.* S. August: Libr: 5. de Libero Arbitrio.

Trzećim bydź może zákámiáłośći sercá dokumentem/ wźięte podobieństwo/ z bystroplynących wod/ ktore to podczás ostrey źimy w lodu grubego skorupę odźiewáią śię/ y ćiekące chyżo potoki iákoby gruntownym mostem śćielą pod nogi ludzkie: iáko sprawiedliwy uznawszy to/ nápisał Job: In similitudinem lapidis aquæ durantur, & superficies abyssi constringitur. *Ná podobieństwo kámieniá wody twárdnieią, y powierzchność głębokośći spoią śię.* A że/ to podobieństwo przyzwoite iest grzesznikom zákámiáłym/ tego są proby dwie: Jedná/ bo pismo Swięte ludźi przyrownáło do ćiekących wod kilká rázy; iáko to w obiáwieniách Swiętego Jáná: Aquas, quas vidisti, populi sunt & gentes. *Wody, ktoreś widźiał, ludźie są y narody. I w księgách krolewskich:* Omnes morimur & quasi aquæ dilabimur. Druga iest z náuki Hieronimá Swiętego: De his mihi dicere videtur, qui nimio oblivionis DEI frigore obriguerunt, & instar lapidum solidi, & duri effecti sunt. *O tych zdáni śię Pismo mowi, ktorzy zbytecznym zápomnienia BOGA źimnem zmárzli, y nákształt kámieni, utwierdzonymi, y twárdymi stáli śię.* Co dálsza náuka ten Swięty roboruie: In abysso profundam obscuritatem mentis puto intelligendam, quæ ita obtusione infidelitatis nimiæ operiatur, & constringatur quodam gelu impietatis, | *Trzeći do wod zákámiáłośći sercá.* Job. Cap: 38. Apocalips. Cap: 17. 2. Regum 14. S. Hieron: in Caput. 38. Job.

Iáko wodá ołmrozu, ták y sercemárznie.

ut saxo similis fiat. *W przepáśći umysłu głębokie záćmienie porozumiewam, ktory zbytecznym niedowiárstwem tępieie, y niezbożnośći mrozem tężeie, że y twárdośćią kámieniowi wyrownà.* Dowodźi tego Doktor Swiety nieodmienna ássercya. Quidam hominum percutiuntur plaga obdurationis, & corda eorum durissimo atq; insolubili quodam gelu, & frigidissimo constringuntur, ut non sententiant ferventis divinæ charitatis calorem. *Niektorzy ludźie zákámiáłość ponoszą, y sercá ich twárdym, y nieprzekonánym mrozem, á źimnym śćiśnione bywáią, ták że nieczuią goracey miłośći Boſkiey ćiepłá.*

Idē, ibidē.

Sercá oziębłość.

A ktoż będźie ták tępego dowćipu/ nie uznawáiącego/ iáko wielka proporcya/ znáczna paritas iest/ zákámiáłego w nieprawośćiách sercá/ z wodą w lod gruby przemienioną: ktora metamorphosis, álbo przekształtowánie bywa/ gdy po wygászeniu z sercá ogniá miłośći Boskiey/ nátychmiast záraz okropne nástepuie źimno/ y prykra oźiebłość: Refrigescet charitas multorum: iáko Pan Chrystus powiedźiał.

Matthæi, Cap. 24.

Czwartá probá zá kámiałoś.

Stánie zá czwarta probe sercá zákámiáłośći/ y zá przykłádny dokument/ powieść Sálomoná mądrego: Frigidus ventus Aquilo flavit, & gelavit crystallus ab aqua. *Zimny wiátr połnocnemu poboczny záwiał, y zmarzł Krzyształ od wody.* Co kiedy/ y iáko sie stáło: máiąc zá fundáment powieść Jeremiaszá Proroká: Sicut frigidam facit cisterna aquam: sic frigidam fecit militiam suam, do wodze z Swietych Tłumáczow pismá Swietego y z Uczonych. Z tych wielu pierwsze tu mieysce mieć máią słowá Hieronimá y Grzegorzá Swietego Papieżá. Per Aquilonem sæpè diabolus designatur, & iste constringit in frigore. *Połnocny wiátr częstokroć Czártá známionuie, ktory zátęża w oźiębłośći.* Prácowity komentátor Pismá Swietego/ Hugo Kárdynał Rzymski Zakonu S. Dominiká tegoż właśnie dowodźi tymi słowy: Frigidus ventus Aquilo, id est Diabolus flavit suggerendo, vel persequendo, & gelavit paulatim frigore perfidiæ crystallus, id est peccator induratus; ab aqua, id est à propria concupiscentia, sinè qua peccator nunquam indurari potest. *Zimny wiátr połno-*

Ecclesi: 43.

Jerem: 6.

S. Gregor. Pap: Hom 13. in Eze.

Iáko krzyształ sie rodzi, ták y zákámiáłość sercá.

cny, to ieſt Diabał záwiał, podußczáiąc, álbo prześláduiąc, y zmarzł powoli źimnem niedowiárſtwá Krzyßtał, to ieſt grześnik zátwárdźiáły, od wody, to ieſt od włáſney pożądliwośći, bez ktorey grzeßnik zákámiáłym ſtáć ſię nie może. A toć ießcze może bydź gruntowna podpora tego co ſię położyło, że Krzyßtał w połnocnych kráinách rodźi ſię z źimná zbytecznego, iáko Pliniuß, y Błogoſłáwiony Woyćiech Wielki, Biſkup, y Wyznawcá Chryſtuſow, Dominikan, w ieden prawie ſens nápiſáli. Ferè quotidiana conſvetudine conſtat in Aquilonaribus Regionibus cryſtallum produci, ex defluentibus deſuper aquis, quæ nimio gelu conſtrictæ lapideſcunt in metallum. A to podobno było okázyą Bernárdynowi Swiętemu z Seny, do uczynienia kompárácyey grzeßniká z Krzyßtału rodzáiem. Ita eſt in aquilone mali uſus & conſvetudinis peccatorum, quia ita congelat animam, ut ſemper induretur, & anima indurata, ſivè in proſperis, ſivè in adverſis ſemper peioret. *Ták ieſt w Akwilonie złego poſtępku y nałogu grzechow, bo ták okrzepła czyni duſzę, że y zátwárdza, á duſzá zákámiáła, lubo wpowodzeniu dobrym, lubo w przećiwnośći, záwße gorſza bywa.*

Do tych ták oczywiſtych dokumentow zákámiáłośći ſercá, zá piątą probę, przytaczam słowá Záchāryaßá Proroká. Cor ſuum poſuerunt ut adamantem, nè audirent. *Serce ſwoie położyli iáko dyáment, żeby nie ſłucháli.* Ktore o kim powiedźiał, y komu przywłaßczał, Swięty Hieronim wydał: Duritiam cordis oſtendit & cor lapideum, quod noluerint verba Dei ſuſcipere. *Zákámiáłość ſercá pokazał (Prorok) y ſerce kámienne, dla tego; że słow Boſkich niechćieli przyimowáć.* Tym zápámiętáłym w zbrodniách grzeßnikom przypiſał też twárdego dyámentu właſność Rupert Opát: Duro corde, indomabiles, & adamanti ſimiles, qui lapis fortiſſimus & in tantum duruseſt, ut omnia metalla confringat, & ipſe à nullo confringatur. *Twárdego ſercá, niepohámowani, y dyámentowi podobni, ktory kámień naymocnieyßy, y ták dálece twárdy ieſt, że wßyſtkie kruſzce przełomáć może, á ſam ſię záledwie da kruſzyć.*

Ztych

Hug. Card Eccleſiaſt: Cap. 43.

B. Albert9 Mag. Libr. 2. Tract: 1 Cap. 16.

Krzyſztał z źimnych lodow.

S. Bernardin. Seneſ. Tomo 4. Serm. 15.

Piąta zákámiáłośći Rácya.

Zachariæ Cap. 7.

S. Hieron: Lib. 2. in Zach: 7.

Dyámentem ieſt ſerce uporne.

Rupertus Abbas in Zach: Caput. 7.

Nie iest wymysł nász, o serca zákámiáłośći.

Z tych tu iuż przełożonych przed oczy dowodow iásnych/
Czytelniku łáskáwy mieć może pewność zákámiáłośći sercá/
ktokolwiek tylko assensum tribuit, to iest przyzwala ná Pi-
smo Swiete. Boć to nie płonnych iest myśli skrupułámi
záprzatnionych o zákámiáłośći inwencya/ áni lekliwego su-
mnienia wymysł/ ále wyráźna/ y rzetelna od sámego BO-
GA dána manifestácya. Sać to sa grzesznikow sercá pło-

Job: Cap. 15.

czacych sie w wodách nieprawośći, bibunt sicut aquam ini-
quitatem, iáko opoki/ skáły/ lody/ krzyształy/ twárde dyámen-
ty/ ktore z potokow płynacych zbrodni/ y złośći twárdnieia.

Wody rzeczy rożne przemieniáia w kámienie

A ieżeli w kráinie Brutiorum, rzeká Korkoná iest (oczym ná-
pisał Sylliusz) w ktora cokolwiek wrzuca/ w kámień sie o-
bráca. ieżeli bedźie u sylánow rzeká samnites/ w ktorey
wodách rożczki z drzew włożone twárdość przyrodzona ká-

Sillius Lib: 8. & Alij.

mieniá przyimuia: tákże káluże Reátyńskie brodzacych by-
dlat w swoich metnych wodách/ ieżeli kopytá w opoke prze-
mienia: Toż właśnie sporzadza bystre/ y niezbrodzone nur-
ty nieprawośći w sercách grzesznikow/ cæteris paribus: iákom
iuż pokazał z Pismá Swietego.

Osoby w kámienie przemienione.

Do słusznośćić przećie (lubo nieskutecznie) zmierzáły ro-
żne stárodawnych Poetow wymysły/ dźiwne contrà solitum
naturæ cursum głoszacych methamorphoses, iáko to o Pánnie
Aglauros Corce Cekropá/ y drugiey Anaxarete, przemienio-

Ex Poëtis.

nych w skále/ y o inszych w krzemienie/ opoki/ dyámenty/ iácynty
przemienionych/ co zá sáme tylko mamy Chimerámi záprzatnio-
nych rozumow omyłke. Jednák Swiety Ambrozy dowodźi/ że
przećie y te figmentá prawde skazáć moga: Fabula, si vim

S. Ambros: Lib: 3. de Offici:

veritatis non habeat, tamèn rationem habet, ut iuxtà eam
possit veritas manifestari. *Powieść wymyślna, lubo nie máiaca prawdy, może iednák fundáment podáć, według ktoregoby prawdá wyiáwiona byłá.* To Swiety Ambrozy/ á właśnie przy-
zwoićie do przedśiewźiecia tego Rozdźiału. Bo iáko támte
osoby miánowáne od Poetow ćierpiáły przemienienia ro-
żne przyrodzenia ludzkiego dla zbrodni uczynionych przećiw-
ko Bogom: ták skále sie in pœnam præcedentis peccati odmien-

nym

nym ſerce grzeßnikä/ w uporze niezmiernym nieużyćie twárdniejąc/ nád krzemieniſte ſkáły.

Bywa podoſtátku w grzeßnikách odmiány tey/ y ßátáńſkiego Oſob ich przekßałcowánia/ gdy niemym bydlętom/ bezrozumnem zwierzetom podobnymi ſię ſtáią. Homo cùm in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. *Człowiek, gdy ná godnośći był nie rozumiał, przyrownány ieſt bydlętom głupim, y ſtał ſię im podobny.* To nápiſał Pſalmiſtá. Tákową mázkáráde upátrzył Swięty Hieronim: Cùm ad imaginem & ſimilitudinem Dei conditi ſimus, ex vitio noſtro perſonas nobis plurimas ſuprinduimus. Et quomodo in theatralibus ſcenis, unus atq; idem hiſtrio, nunc Herculem robuſtum oſtendit, nunc mollis in Venerem frangitur, nunc tremulus in Cybelem: ita & nos tot habemus perſonarum ſimilitudines, quot peccata. *Lubo ná wyobráżenie y podobieńſtwo Boſkie ſtworzeni ieſteſmy, z wyſtępku náßego wiele przyimuiemy Perſon. A iáko ná komedyách, ieden kuglarz, to Herkuleſa mężnego, to lubieżną Wenerę, to lękliwą Cybelę pokázuie: ták my tylo mamy odmiennych Oſob poſtáći, ilo grzechow.* Słowá Swiętego Hieronimá.

Pſal: 48.

Grzeßnik podobny bydlętom

S. Hieron. Epiſt: 18. ad Marcellã. Tom. 1. in Pſal: 72

W ſámey rzeczy/ pámiętną nam uczynił te odmiáne ſam Pan BOG: naprzod w Lotowey żonie oglądáiącey ſię nád zákazánie. Reſpiciens uxor eius poſt ſe, verſa eſt in ſtatuam ſalis. *Oglądáiąc ſię Małżonká iego, obroćiłá ſię w báłwan ſoli.* Tákże w Krolu Nábuchodonozorze: Fœnum ut bos comedit. *Siáno iáko woł iadł.* Pomnieć nam kazano y wzgląd ná te odmiáne ſtráßliwą mieć w Ewángeliey: Mementote uxoris Loth: O moy BOZE! iák wiele rázy zápámiętáli grzeßnicy/ nád zákazánie Boſkie wſtecz ſię powracáią! iák wiele rázy wykraczáią w przykazániách Boſkich! iák często/ y gęſto nie ſłucháią roſkazánia. Noli reſpicere poſt tergum! wracáiąc ſię do dawnych nałogow. Co wyznał uczony Orygenes. Caro eſt quæ reſpicit ſemper ad vitia, quæ cum animus tendit ad ſalutem illa retrorſum reſpicit, & volupta-

Geneſis. Cap: 19.

Daniel: Cap: 4.

Lucæ, Cap: 17.

Lotowá Zoná w ſol obrocona.

Origenes Homil: 5. in Genes: Cap: 19. Tom: 1.

tes requirit. *Ciáło iest co pogląda záwsze do występkow, y gdy umyst dobry dąży do zbáwienia, ćiáło wtył się ogląda, y roskoszy żąda.*

Otoż tym grzesznikom ná uczynienie wstrętu od nieprawośći Pan BOG to pozostáwił pámiętne karánie/ iáko

S. Augst: Lib: 15. de Civit: DEI, Cap: 30.

Swięty Augustyn náucza. Non est animo redeundum ad veterem vitam. Uxor Loth, ubi respexit, remansit, & in salem conversa, hominibus fidelibus quoddam præstitit condimentum, quo sapiant aliquid; undè illud caveant exemplum. *Nie należy umysłem wracáć się do dawnego żyćia. Małżonka Lotowa, gdy się obeyźrzáłá, pozostáła, y w sol obrocona, ludźiom prawowiernym, dáłá przypráwę, aby mędrzeli strzegąc się podobnego wzoru.*

Dał żeby to łáskáwy BOG y zápámiętáłym Sektarzom/ dla uznánia tego/ że oni sámi są początkiem grzechow/ Autorámi zákámiáłośći/ w ktorey effectivè hic & nunc zostáią.

Opisánie zákámiáłośći: quoad, Quid est?

Masz tu odemnie Czytelniku przyiázny doskonałe opisánie początku zákámiáłośći/ ktorym uporne umysły zwyćiężáć możesz/ w żądániu wątpliwośći/ An sit obstinatio? Jeżeli się zákámiáłość znáyduie? Zá ktora Qwestya że consequenter do wiádomośći należyta nástepuie. Quid est obstinatio? Tedy iey definicya tu ćiebie krotko ukontentowáć/ iest moiey powinnośći.

Co iest sercá zákámiáłość? iákimi iest ubogácona włásnośćiámi? co zá postáć/ y nátury konstytucya ma? co iey zá istność? ktore wrodzone Qualitates? iákie przymioty/ y wady/ ma? poznać z opisánia/ ktore uczynił Swięty Antonin Floreńcki Biskup Zakonu Swiętego Dominiká/ tákowe czyniąc proprietatum lineamenta.

S. Antonin' Florent: Par te 1. Ti- 4. cap: 13. §. §. 2.

Quemadmodùm lapis, & alia dura resistunt tactui, nec recipiunt impressionem digiti, sicut mollia, ut cera: Ita peccatoris cor ita obduratur, quod resistit tactui Divinæ inspirationis, nec recipit impressionem digiti, id est Spiritus sancti, qui dicitur digitus DEI per gratiæ infusionem. *Iáko kámień y insze twárde máteryę sprzećiwiáią się dotykániu, y nieprzyimuią wyrażenia pálcá ták,*

iáko

iáko miękki wosk: Ták grzeſzniká ſerce twárdnieie, że ſię ſprzećiwia dotchnięćiu Boſkiego nátchnienia, y niedopuſzcza wyráżenia pálcá, to ieſt Duchá Swiętego, ktorego zowiemy pálcem Boſkim przez łáſki wlane. Y Błogosłáwiony Woyćiech Wielki/ Dominikan/ toż práwie ma: Eſt cordis durities, quæ nec timore, nec comminatione frangitur, nec pietate, nec amore promiſſionum mollitur. *Sercá zákámiáłość ieſt táka, co áni boiáźnią, áni pogrożkámi da ſię przełomáć, áni pobożnośćią, áni obietnicámi zmiękczyć ſię da.* Własnie to tych właſnośći grzeſznego ſerce ieſt/ iáko było Germánicá Ceſarzá trućizną zárázone/ ktore ob venenum, cremari non potuit reliquo corpore cremato. iáko swiádczy Pliniuſz.

B. Alberto Magno in Math: ad Evang: de ſemine ſupra petrã.

Plinio Lib: 11. Natur: Hiſtori: Cap: 37.

Doktor Anielſki Tomáſz Swiety z Etymologiey/ to ieſt z názwiſká obſtinatio, dowodźi/ że znáczy uporny umyſł. ab obfirmo venit obſtinatio, hoc eſt animi firmitas, dla czego zákámiáłośći te dał definicyą. Obſtinatus eſt ille, qui perſiſtit in ratione perverſa, abſtinens à bonis. *Zákámiáły ieſt ow, ktory trwa w upornym umyśle, wſtrzymuiąc ſię od dobrego.* Przy tych zákámiáłośći mánifeſtácyách/ ma mieć mieyſce pro coronide Swiętego Bernardá oczywiſta reyże deſkrypcya; Quæris à me quid ſit cor durum? ipſum eſt, quod nec compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia, ad conſilia infidum, ad iudicia ſævum, in verecundũ ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad Divina. Præteritorum obliviſcens, præſentium negligens, futura non prævidens. Et ut cuncta horribilis mali mala complectar, ipſum eſt, quod nec DEUM timet, nec homines reveretur. Ne pergas adhuc quærere quid ſit? ſi non expaviſti, tuum eſt. Solùm eſt cor durum, quod ſemetipſum non exhorret, quia nec ſentit. *Prágnieſz wiedźieć odemnie co to ieſt zákámiáłe ſerce? Ieſt to, ktore ſię nie ryſuie ſkruchą, pobożnośćią nie miękczy, nie wzruſza proźbámi, poſtráchom nie uſtępuie, biczowániem ſię zátwárdza. Serce to zá dobrodźiyſtwá niewdźięczne, zdrowym rádom niewierne, do ſądow*

D. Thom: Aqu: 2da. 2dæ. Quæſt: 115 Articulo. 1.

S. Bernardo Abbas. Lib: 1. de Cõſiderat.

ſrogo okrutne, do ſproßności niewſtydliwe, do niebeſpieczeńſtwá nie lękliwe, nieużyte do ludzkośći, zuchwáłe do Boſkich ſpraw. Skutki ſercá zákámiáłego. *Przeſzłych zápomina rzeczy, o ninieyſze niedba, przyſzłych nie uważa. y żebym wſzyſtkie ſtráſzliwych złośći wyſtępki ogárnał, to, to, ieſt ſerce, ktore BOGA ſię nie boi, ludźi ſię nie wzdryga. Nie poſtępuy dáley pytáiąc, co to ieſt zákámiáłość ſercá? Ieżeliś ſię iuż nie ztrwożył, do ćiebie należy! Serce uporne ieſt, ktore ſię ſamo nie wzdryga, bo y nie czuie.* Ták miodopłynny Doktor Bernard Swięty ſłodkimi uſty/ (bo Nayświętſzey Pánny MARYEY ſłodkim zákropionymi mlekiem Máćierzyńſkim) przyiemną w peryodách wylewáiącemi ámbrozyą/ gorycz zákámiáłośći przykrą doſkonále opiſał.

Teć ſą Czytelniku przyiázny dokumentá/ nieſzczęśliwego y opłákánego ſtanu/ zákámiáłych grzeſznikow/ ſpráwiedliwie od Páná BOGA puſzczonych ſecundum paſſiones deſiderij, ktorym przećie Chryſtus Pan do powſtánia uczynił nadźieię/ zá podániem ſkutecznie dźwigáiącey ręki Boſkiey.
Lucæ. 3. Dico vobis: quia potens eſt DEus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. *Mowię wam: że ma władzą BOG z tych kámieni wſkrzeſić ſynow Abráámá.* A to BOG czynić zwykł/ y przez ludźi wiernie ſłużących Máieſtatowi iego Swiętemu/ gdy ták wielkich niedzarzow náleżytemi ná to ſpoſobámi rátuią/ przyiaćielſká w tey toni wyświadczáiąc im chęć.

Ich záś mizerya ſkłonne do litośći ſercá ku ſobie náchyláiącá/ lubo tu w pierwſzym Rozdziale/ compendiosè ieſt położona/ w definicyey zákámiáłośći od Swiętego Bernardá: per extenſum w náſtępuiących pobudkách ná Rozdźiałách rozporządzonych/ obiáśniona będźie: Ná wzruſzenie do kompáſsyi powolnych ſerc Kátolickich/ y ná zmiękczenie własnego ſercá. Ktore czytay ochotnie.

ROZ-

ROZDZIAŁ II.

O Stopniách śliskich, y niebeſpiecznych: Ná ktorych ſtawáiąc grzeſznik, dąży nieſzczęśliwie do zákámiáłośći włáſnego Sercá ſwoiego.

W Zniosłych godnośći/ Tronow/ y Máieſtatow wſpániáłych/ do ktorych wyſoko rozłozone graduſy pokázuią drogę/ z przydánym nápiſem/ ſcande gradatim, iáko nie oraz može chybkośćią cnot doſtąpić/ y lotnym dopędźić impetem/ áż wprzod muśi/ ná pomoſzczonych ſtopniách wydeptawſzy śćieſzkę/ zoſtáwić ślád/ y ná śliſkich nieco zábáwiwſzy odpocząć podnożkách; ták wzáiemnie niecnotá/ nie oraz západa w przepáść oſtátniego upadku/ nie nagle nieſzczesliwego dopędza kreſu/ nie w iednym momenćie dopada zákámiáłośći ſercá mety/ ále po ſtopniách. *Stopnie ſą do godnośći, y do upadku.*

Cnoty in aſcenſu, niecnoty indeſcenſu: obudwu nie nagłáycych nátárczywie/ upátrzył Pſalmiſtá Swiety tryb/ y nápiſał: Aſcendunt uſq; ad cælos, & deſcendunt uſq; ad abyſſos: anima eorum in malis tabeſcebat. *Wſtępuią áż do niebá, y zſtępuią áż do przepáśći: duſzá ich w złośćiách niſzczáłá.* Co zá fundáment ſtánie powźietego Rozdźiału o ſtopniách zákámiáłośći. Boć nie gwałtowny/ ále powolny/ nie nagły ále leniwy bywa ten nieprawośći ſpadek/ ktory przełożyć przed oczy/ y do pilney uwagi podáć Czytelnikowi łáſkáwemu/ chęć moiá ieſt. Pſal: 106. *Ma ſtopnie cnotá, ma y niecnotá.*

Prawdá to oczywiſtá/ y codźienna uchwalona práktyká/ że do tronu nieśmiertelnośći Niebieſkiego dażąca duſzá/ to zwolná/ to wſtok/ ále przećie po ſtopniách z cnoty w cnotę wkraczáiąc/ przewłoká czyni podroż/ lubo peregrynácyą: Intende, proſpere, procede, & regna. *Zámierzay, ſzczęśliwie poſtępuy, y kroluy.* Alec y człowiek usidlony nieprawośćiámi/ Pſal: 44.

śćiámi/ ſchodźi pomáłu w głębią/ in ſcyllam, & Charybdim vitiorum, nie oraz/ lecz ſenſim idźie. Qui ſpernit modica, pàulatim decidet. *Kto pogardza małe rzeczy, záczáſem upádnie.* nápiſał Mędrzec Páńſki. Spolnie/ iák cnota/ ták y nieprawość podeymuią praca: owá do kreſu ßcześliwośći/ á tá do przepáśći zákámiáłośći/ lubo inæquali ſorte ćießyć ſię mogą.

Eccleſ: 19.

Wydał tę ſpolność uczony Carolus Paſchalis, táką ſentencyą. Ut ad ſummam, & eximiam virtutem non niſi per gradus, itá quoq; ad teterrima vitia, ſummamq; nequitiam non niſi ſenſim ſuisq; gradibus pervenitur. *Iáko do naywyżßey y wyborney cnoty tylko przez ſtopnie, ták też do nayſrożßych występkow, y do naywiękßey złośći, przez gradusy przychodźimy.* Tu wkroczyłá owá Mądrego Orygeneſá deklárácya; Non arbitror, quod aliquis ex his, qui in ſummo perfectionis gradu conſtiterit, ad ſubitum evacuetur, aut decidat, ſed paulatim, & per partes eum decidere neceſſum eſt. *Nie rozumiem, áby kto z tych, ktory ná ſtopniách doſkonáłośći, nagle nißczał, y upadał, ále powoli, y częśćiámi upadáć muśi.* Toć advivum wypiſał y Tomáß Swięty Doktor Anielſki/ w Teologicznych trudnośćiách. Tam in bono, quàm in malo proceditur ab imperfecto, ad perfectum. To ieſt: początek/ w dobrym/ y w złym/ záwße doſkonáłym chce bydź/ w ſwoim przedśięwźięćiu/ iákiekolwiek ieſt.

Carol9 Paſchális in axiomatibus Politicis.

Origenes Lib: 1. Periarcon: Cap: 3.

Nie oraz, upada grzeßnik.

D. Thom: Aqu: 2da, 2dæ Quæſt: 14. Articulo. 4.

Poważne te/ y gruntowne à priori rácye/ zniewaláć máią umyſł do uznánia ſtopniow prowádzących grzeßnikow w zákámiáłośći tonią; iednák żeby nie tylko Authoritatibus, ále do tego Vivis exemplis utwierdzone były/ tákże in ſpecie wyráchowáne. Ná to z Piſmá Swiętego tu rożne wypiſuię przykłády/ y inße potoczne.

A naprzod ieſt przykład w pierwßych Rodźicách náßych/ w Ráiu grzeßących/ ktorzy to nie rázem/ álbo nagle upádli/ ále po czterech ſtopniách; ktore niż wylicżę z náuki Swiętego Grzegorzá Papieżá/ naprzod to/ co ten Swięty o ſtopniách nápiſał/ y wielo ich náráchował do wiádomośći podáię.

Gen: C. 3.

Do grzechu w inſtencyey ſą cztery ſtopnie.

dáię.

dáie. Quatuor modis peccatum perpetratur in corde, quatuor consumatur in opere, *Czterema sposobámi dopuszczamy się grzechu w sercu, czterema dokonywamy go Uczynkiem.* In corde: suggestione, delectatione, consensu. & defensionis audacia perpetratur. *W sercu: podnuszczeniem, ulubieniem zezwoleniem, y śmiáłośćia do obrony, grzech popełniamy.* Podusczenie bywa przez czártá/ ulubienie przez ćiáło/ zezwolenie przez duszę/ śmiáłość do obrony pochodźi z wynioslośći/ y wynoszenia się. Tákież cztery sposoby przywodzą do grzechu w uczynku sámym. Prius namq; latens culpa agitur, postmodum vero etiam antè oculos hominum sinè confusione reatus aperitur, dehinc in consvetudinem ducitur, adextremum verò, vel falsæ spei seductionibus, vel obstinatione miseræ desperationis enutritur. *Naprzod nieprawość skrycie czyniemy, potym teyże przed oczymá ludzkiemi nie wstydamy się, zátym w nałog ią wćiągamy; nákoniec záś álbo omylney nadźieie obietnicámi, álbo uporem nieszczęśliwey rospáczy wychowywamy.* Słowá Swiętego Grzegorzá.

S. Gregorio Pap. L. 4. Moraliũ Cap: 23.

Do grzechu w uczynku, cztery stopnie.

Po tych stopniách w głębią nieprawośći weśli Rodźicy pierwśi Adam y Ewá/ iáko pomieniony Doktor Swięty dowodźi/ námże: Primi hominis rectitudinem, antiquus hostis ijs quatuor ictibus fregit. Nam serpens suasit, Eva delectata est; Adam consensit, qui etiam requisitus, confiteri culpam per audaciam noluit. *Pierwszego człowieká práwość, dawny nieprzyiáćiel tymi czterema rázámi przełamał. Albowiem wąż doradźił, Ewá upodobáłá, Adam zezwolił, á potym pytány wyznáć winy przez śmiáłość niechćiał.* Táć właśnie drogá iest y grzesznikom inszym do zákámiáłośći tym gośćincem szerokim wpadáią w otchłań zápámiętáłego uporu. Wąż im doradza/ gdy potáiemny nieprzyiáćiel niecnoty do serc ludzkich skryćie wpuszcza. Ewá w tym ma upodobánie/ bo zmysły ćielesne zaraz się pokusom poddáią. Adam zezwala/ gdy ćiáło lgnące do roskoszy/ duszę do nieprawośći nakłánia. A potym występku wyznáć niechce/ bo duch od prawdy grzesząc oddalony/ w upadku swoiego uporczywey śmiáłośći/ nieodpuszczoney twárdźiecie y użyć się nieda. Upaś

Adam y Ewá, po stopniách upadli.

S. Gregorij ibidem.

Genesis. 4.

Ablá zábił Kaim zgrzechu w grzech wpadáiąc.

Vpadek brátoboyce Káimá tákże nienagły był; boć on napierwey łákomstwem uwiedźiony podłe ofiáry dawał Pánu Bogu/ ktore gdy Pan Bog nie ták wdźięcznie przyimował iáko od Brátá iego Ablá/ wźnieciłá się zazdrość w sercu iego/ zá tą wkrádłá się nienawiść/ potym iuż krzywopátrzenie ná brátá/ zátymi nástąpiłá chytrość w mowie/ zdrádá w obłudney przyiáźni/ áż też y zaboystwo przybyło/ po ktorym ziáwiło się y uporczywe záprzenie się niecnoty. Co utwierdza Chryzostom Swiety: Ita sensim Diabolus in eum illapsus, ad cædem fratris, & ad negationem sceleris impulit, *Ták powoli Diabeł ná niego wpadszy, y do zábićia Brátá, y do záprzenia się występku wpráwił go.*

S. Chriso-st: Homil: 27 in Mat:

Matth: 26.

Iudasz zdraycá, nie záraz desperowął.

Z máłey iskierki wielki wźnieca się ogień/ z nie wielkich defektow zarząc się często iákby nástępuiącym pożárem srogi śmiertelnych złośći wybucha ogień. Pomáłu z brzegu w grzechy postępował złośliwy krwie Chrystusowey przekupień Iudasz/ opánowány łákomstwem Vbogim przekradał iáłmużny/ w lárwę ábo Mászkárę przyoblókł się chytrośći y obłudy/ świętokrádzko do Stołu Chrystusowego przystąpił. IEZVSA záprzedał/ á potym w niezbrodzoną wemknął się głębokość rospaczy/ gdy się sam obieśił. Vżył go Czárt/ sobie ná połow/ iáko y rospustnego Herodá/ wiodąc z złośći/ w złość/ á nád to y w zaboystwo Jáná Swiętego Krzćićielá. O czym ták Bázyli Seleućieński: Vide Diabioli artem! ut ad impietatem ex levioribus erratis extrahat. Primum fraterni cubilis perversorē fecit, Herodē & subfossorē, ut ex adulterij fossa ad Baptistæ cædem transilire faciat. *Pátrz ná kunszt Diabielski; iáko do niezbożności z máłych błędow poćiąga. Naprzod bráterskiego łożá przewrotnikiem uczynił Herodá, y gwałtownikiem, áby z cudzołostwá rowu y dołu, do zábićia Krzćićielá wegnáć go mogł.*

Marci. 6.

Herod: nie záraz do zaboystwá przystąpił.

Basilio Seleuciensis, Orat: 18.

Spadek grzesznikow do okopu zákámiáłośći nie skwápliwy uznał Opát Theodorus, y podał do wiedzenia w potomne czásy tákim wyrokiem Lapsus quispiam, nequaquàm subitanea ruinâ corruisse credendus est: sed aut pravæ institutionis

Abb: Theodorus apud Cassianum Collat: 6. C. 7.

tutionis

tutionis deceptus exordio, aut per longam mentis incuriam paulatim virtute animi decidente, per hoc sensim vitijs increscentibus casu mirabili concidisse. *Ze się pośliźnie kto, nie potrzebá rozumieć tego, áby oraz upadáć miał: Ale abo złego postánowienia oszukany początkiem, álbo przez długą niedbałość umysłu, powoli iego cnotá śiły trácąc, tym sámym záczásem przy podrastáiących wystęṕkách, cudownie szwánkowáć muśi.*

Sporzadza to pokusá Czártowska przećiwko nam uszykowána/ rożnych kunsztow używáiąca/ iákoby nas kształtnie uśidlić/ z drogi dobrey sprowádźić/ od śćieszki zbáwienia odwieść/ á do przepáśći piekielney poćiągnąć: y choćiaż to skryćie/ pomáłu/ potáiemnie/ y nieskwapliwie czyni/ tym też niebespieczniey ná násze strone: á przeto ostrzegáiąc/ y ucząc ostrożnośći Bernard Swięty nápisał: Nolo ignorare vos fratres quonàm modo descendatur, imò cadatur. *Niechcę zátáić przed wámi bráćia, iakim sposobem zstępuiemy, y upadamy.* Gdźie pierwszy záraz ten pokázuie stopień: Primus gradus descensionis huius, dissimulatio est propriæ infirmitatis, iniquitatis, dum sibi parcens, sibi blandiens, iàm ipse se seducit. Secundus gradus est ignorantiæ sui. Ex hoc tandem fit, ut etiàm alio revelante, vulnera non esse contendat, conversus in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Js tertius gradus est. Quartus gradus, vel quartum potiùs præcipitium, contemptus est. *Pierwszy stopień spadku tego, iest pobłażanie ułomnośći włásney, y nieprawośći, gdy sobie pozwalaiąc człowiek, y pochlebuiąc, iuż sám siebie zwodźi. Drugi stopień iest, niewiádomośći swoiey. Z tego záczásem bywa, że też przez oyiáwienie od kogo defektow, prze się ich uporczywie, broniąc nieprawośći: á ten iest stopień trzeći. Czwarty stopień, álbo ráczey przepáść, iest wzgárdá.* A dokądże dochodźi grzesznik po tych szczebelách śliskich? gdźie wkracza? kędy wpada? pomieniony Swięty Doktor nápisał: Contemptus tracit huiusmodi animam impœnitentiæ, & impœnitentia obstinatione firmatur. *Pogárdzenie taka du-*

S: Bernar: serm: 11. in Psalm: Qui hábitatat: &c.

Do zákámiáłośći sercá, Cztery stopnie.

ſię podáie w niepokutę, á niepokuta w upor ſię známacnia, y w zákámiáłość.

Trzy poſtáci grzeſznikow.

Według wyráchowánia tych ſtopniow ſtoſuie ſię/ korreſpondujący im rożny ſtan grzeßnikow. Jedni ſą iáko źiárno z rąk śieiącego/ pádáiące podle drogi; á ći ſą/ ktorzy ſłucháią co do zbáwienia należy/ potym przychodźi Diabeł/ y wybiera ſłowo z ſercá ich/ áby uwierzywßy nie byli zbáwieni. Drudzy ſą iáko naśienie pádáiące ná opokę/ ći gdy uſłyßą/ z weſelem przyimuią ſłowo: á ći korzenia nie máią/ iż do czáſu pokuſy odſtępuią. Trzeći ſą iáko źiárneczko miedzy ćierniem pádáiące/ á ći ſą ktorzy ſłucháli. á odßedßy od ſłuchánia/ y od bogactw/ y od roſkoßy żywotá bywáią zádußeni/ y nieprzynoßą owocu. Ci to ſą/ ći/ ná oſtátnim práwie ſtopniu zákámiáłośći ſercá/ miedzy ktorymi ieſt troiáki gátunek/ iáko uczony Hugo nápiſał: Tres ſunt ſpecies obſtinatorum, Prima eorum, qui ex correctione proficiunt; Secunda eorum, qui ex commonitione deteriores fiunt: Tertia eorum, qui emendationem promittunt, ſed non faciunt. *Trzy ſą rodzáie zákámiáłych: ieden tych, co przyimuiąc popráwę, polepßáią ſię. Drugi owych, co z nápomnienia gorßymi ſię ſtáią: Trzeći záś onych, co obiecuią popráwę á nie czynią.* Z pocztu pierwßych/ był Manaſſes co ſię po napomnieniu popráwił; Z drugich regeſtru był Nabal, ießcze gorßy po nápomnieniu. A z trzećich kátálogu Krol Farao częſto popráwę obiecuiący/ á nie czyniący.

Lucæ Cap 8.

Hugo de 12. abuſionibus.

Trzy rodzaie zákámiáłych.

Nie wßyſcy rázem grzeßnicy ná iednymże plácu ſtawáią zákámiáłośći/ ále iedni opieráiąc ſię długo ná pierwßym odpoczywáią ſtopniu/ drudzy oſiádáią ná wtorym/ inśi pozoſtáią na trzećim álbo czwartym/ á inśi áż w ßáńce y okopy ſerdeczney zwaláią ſię zápámiętáłośći/ po ſtopniách pochyłych/ y ſpádźiſtych wzwyż opiſanych.

Dálße proby o ſtopniách zákámiáłośći.

Przyznáie/ że ludźiom droga ßcześliwa zmierzáiącym do kreſu wiecznośći/ po śćieżkách do zbáwienia chodzącym/ ktorym meta DEUS, y ktorzy lotnymi ſkrzydłámi nabożnych áfe-

ktow

ktorw/ pod sáme unoszą śię obłoki/ byłoby dośyć ná tych probách stopnie do zákámiáłośći pokázuiących; przećie iednák żeby stroniący wiedźieli o pewnym błogosłáwieństwie/ á chodzący po gradusách niecnot/ o nástępuiącym niebeśpieczeństwie: tedy pierwszego Psálmu przywodzę tu słowá: Beatus vir, qui non abijt in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit. *Błogosłáwiony mąż, ktory nie poszedł zá rádą niezbożnych, y ná drodze grzesznikow nie stánął, y w kátedrze zárážliwey nie śiedźiał.* Prawdę sámę wypisał Psálmistá Swięty/ boć pewni są Boskiego błogosłáwieństwá owi ludźie oddáleni od drog niepráwośći/ szukáiący sobie pokoiu sumnienia/ chroniący śię stopniow zákámiáłośći/ ktore w pomienionym texćie Pismá Swiętego są wyrázone/ iáko Swięty Augustyn uważył: Considerandus est ordo verborum, abijt, stetit, sedit. *Rozważyć trzebá porządek słow: poszedł, stánął, śiadł.* Gdźie ták sámę proponuie rzecz: Abijt enim ille, cùm recessit à Deo: stetit cùm delectatus est peccato: sedit cùm in sua superbia confirmatus redire non potuit. *Poszedł álbowiem ow, co odstąpił od BOGA: stánął gdy miał upodobánie w grzechu: uśiadł kiedy w swoiey nádętośći utwierdzony nie mogł śię náwroćić.* Podobná iest reflexya Błogosłáwionego Teodoretá Cyreńskiego Biskupá: Non temere fecit mentionem, primùm de via: deindè de statu: deniq; de cathedra. Etenim nostra ratio, sustinet imprimis motionem quandam, deindè statum, postremò firmamentum quoddàm stabile. *Nie dáremno uczynił wzmiánkę, naprzod o drogę: potym o postánowieniu: nákoniec o kátedrze. Albowiem nász umysł, ponośi pierwey poruszenie iákie, potym postánowienie, á nákoniec ugruntowánie stałe.*

Psalmo. 1.

Błogosłáwioni ći co stopnie złośći mijáią.

S: Augustinus, in Psal: 1. Tomo 8.

B: Theodoretus, Episc: Cyrensis, in Psal: 1.

Ubiegáią śię zápámiętáli grzesznicy do tego krzesłá záraźy/ do kátedry tey ochotnie konkuruią/ iáko o iáką naydostoynieyszą promocyą/ idą/ stawáią/ śiadáią/ nie uważáiąc/ áni áppreenduiąc tego/ że to tron ostátni ich zguby/ y utráty/

Kátedrá ostátniey zguby.

że to peſtilentiæ Cathedra, krąbrnych v uporczywych potrzebuiąca Profeſſorow: iáko náucza Swięty Bazyli; Putare debemus, cathedram dici, ſtabilem ac firmam in iudicio pravo converſationem, quod diuturna exercitatio peccatorum animabus ſolet habitum ingignire vix unquam deſiturum, & ægerrime mobilem. Cùm in his, & pleriſq; alijs conſvetudo mutetur, & abeat in naturam. *Rozumieć trzebá przez tę kátedrę, ſtáteczną y utwierdzoną rozſadku złego zabáwę: A długie ćwiczenie ſię w grzechach, w duſzach zwykło rodźić przymiot záledwie uſtáiący, y nie łátwo wykorzenić ſię dáiący. Gdy w tych, y inſzych tákowych okázyách zwyczay zły przemienia ſię w náturę.* A ktoż/ kto bedźie co to czytáiąc/ nie wzdrygnie ſie/ y nie przeleknie krzeſłá tego! kto z ſtopniow tám wiodących/ nie zechce powroćić! kto nie zechce umknąć/ y uſtąpić kroku! ktoż widząc potępienia przepáść/ ſzukáć bedźie do zbáwienia gośćincá mowiąc: Vias tuas Domine demonſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me. *Drogi twoie pokaż mi Pánie, y náucz mnie śćieſzek twoich.* Kto nie zezwoli ná krzeſło niecnoty y prożnośći! Non ſedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. Odivi Eccleſiam malignantium & cum impijs non ſedebo. *Nie śiedźiałem w rádźie prożnośći, y do czyniących złe nie wnidę. Miałem w nienáwiśći Kośćioł złośliwych, y z niezbożnymi śiedźieć nie będę.*

S: Baſilius Magn: Homil: 1. in Pſal: 1.

Pſalmo. 24.

Pſal: 25.

Nie máią te/ y tym podobne deſideria mieyſcá u grzeſzników/ ktorym to zá przewodniká doſkonáłego/ (lubo nieſzczeſliwym przykłádem upadku wſtręt czyniącego od ſtopniow zakámiáłośći) ſtánie Jonáſz Prorok wielki probánt/ y práktykánt tey drogi złey. Roſkazał Prorokowi Jonáſzowi Pan BOG: Surge, & vade in Ninniven Civitatem. *Wſtań, á idź do Niniwen Miáſtá.* On nieposłuſzny udał ſie w inſzą drogę/ ná ſwoię utrátę/ ktorey doſzedł powoli/ iákoby po ſtopniách/ gdy coraz to głębiey/ per deſcenſum upadał: Z początku/ ná inſzą obroćił ſie drogę: Deſcendit in Joppen. Potym do okrętu tákże/ deſcendit. wokręćie do ſámego ſpu-

Jonæ. Cap 1.

Ionas ſtopniował przeſzni-[illegible]

 Vpadáiacych.

śćił śię dná/ Jonas deſcendit ad inferiora navis. á kiedy po-wſtáłá nawáłność ſam śiebie ſądząc/ głebiey teſzcze kazał śię popchnąć: Tollite me & mittite in mare. Aż nákoniec opárł śię w przeſtronym Wielorybá żołądku. Præparavit Dominus piſcem grandem ut deglutiret Jonam. Obſzedł wſzytkie ſtopnie prowadzące do upadku/ y w ſwoim niebeſpieczeńſtwie zoſtáwił Abrys y konterfekt upadáiących grzeſznikow powoli: do czego ſłużyć może powieść Swiętego Chryzoſtomá: Paulatim atq; paulatim labens, non ſtetit, quoadusq; ad ipſum perditionis barathrum ſeipſum immiſit. *Powoli, y zwolná upadaiac nie ſtánał, poki do ſamey zguby przepáśći śiebie ſamego nie wpuśćił.* Co wſzyſtko ſpotza za Czárt/ iáko ten Swięty Doktor w inſzym mieyſcu nápiſał: Sic à minimis ad maxima gradatim Diabolus ducit. *Tak od máłá, do wielá wſchodowato Diabeł prowádźi.*

Ionæ Cap: 2.

S: Chryſoſtomus de ſaul.

Idem: Homil: 37. in Matt 5: Tomo, 2.

Nie miiał podobnych ſtopniow/ ále śię nimi udawáiąc puſzczał/ Młodźian niektory/ śiedząc przy ochoćie w ſzynkownym domu; ten gdy obaczył Dyogeneſá ulicą idącego/ wſtydząc śię ták godnego Filozofá/ chćiał śię zákryć/ dlaczego po ſtopniách do podźiemnego uchodźił ſklepu: to widząc Dyogenes przechodzący/ dáiąc nápomnienie przyſtoynemu Młodźiánowi rzekł: Quo interius fugeris, hoc magis eris in popina. *Czym dáley ućiekać będźieſz, tym więcey w kuchni mieyſkiey będźieſz.* Ten co nápiſał/ tę hiſtoryą Plutárchus/ záraz ią przytoczył do wyſtepnych ludźi tymi słowy: Ita vitioſi, quò magis abdunt ſeſe intra ſeipſos, hoc magis ſunt id, quod ſunt: foras prodeant oportet, ſi cupiunt effugere ſe ipſos. Ták wyſtępni/ im bárdźiey táią ſami śiebie/ kryiąc śię; tym bárdźiey ſą tym/ co ſą: trzebá im precz wyniść/ ieżeli chcą uchronić śiebie ſamych. Czym dobrze wydał pomieniony Autor/ wrodzony przymiot grzeſznikom należyty/ bo ći záczawſzy drogę po graduſach zákámiáłośći/ z niey ſprowádźić śię nie dádzą/ ále wſtydząc śię zbrodni/ y zbytkow/ kryiąc śię przykłádem złym od pierwſzego Rodźicá Adámá/

Młodźian Vćiekaiacy, po ſtopniach.

Plutarchus in Moralibus.

Grzeſzni kryiac śię po graduſách w głębią idą.

Geneſis 3. Vocem tuam Domine audivi, & abſcondi me. co raz to dáley w głębią idą.

Serce ſpytáne gdźie idźie, odpowiedźiáło: do piekłá.

Oczywiſty tego przykład przywodzę z uczonego Jáná Bromiárdá Dominikáná/ o iednym świátowym człowieku/ ktory nie máły czás zły wiodąc żywot/ raz ieden czyniąc examen to ieſt ráchunek ſumnienia właſnego/ myślą potáiemną pytał ſercá ſwoiego dokądby ſzło? Quæſivit à corde ſuo quo iret? y otrzymał reſpons tákże od ſkrytey ſercá inſpirácyey: ad infernum, do piekłá. Ten ći ieſt wſzytkich zápámiętáłych/ depczących ſtopnie nieprawośći port/ tá ieſt ich metá/ wprzepáść piekielną: ad infernum: ále przećię po gráduſach/ po ktorych chodzący/ máią to przeklectwo: Deſcendant in infernum viventes. Kiedy ſobie rozważáią drogi złe/ poprzeſtáć ich niechcą/ lubo máią dobry przykład Pſalmiſty Swiętego. Cogitavi vias meas, & converti pedes meos in teſtimonia tua. *Rozmyślałem drogi moie, y náwroćiłem nogi moie do świádectw twoich.*

Ioan: Bromiardus, in ſumma Prædicantium.
Pſal: 54.
Pſal: 118.

Woź złośći, y cztery kołá.

Ma niecnotá y wozek ſwoy/ ná ktorym potoczyſto prowádźi do zakámiáłośći ſercá kochánkow ſwoich/ ſnadź żeby ſię nie trudźili piechotą: ktorego złożenia poiázdu/ zoſtáwił delineácyą Bernard Swięty Opát: Habet malitia currum ſuum rotis quatuor conſiſtentem, ſævitia, impatientia, audacia, impudentia. Trahitur autem duobus pernicibus equis, & ad omnem perniciem parátiſſimis, terrenæ potentiæ, & ſæculi pompa. *Ma złość ſwoy wozek ná czterech kołkách, iedno ieſt, ſrogość, drugie niećierpliwość, trzećie śmiáłość, czwarte niewſtydliwość. Ciągną wozek dwá prędkie konie, y ná wſzeláką zgubę gotowe, to ieſt ziemſkie pánowánie, y świátowa wſpániáłość.*

S. Bernardus Abbas ſuper Cantic: 1.

Lecz że nie káżdemu grzeſznikowi ná woźie támtym doſtáie ſię mieyſcá/ tedy piechotą drudzy podrożą czynią/ y ćiſną ſię do ſtopniow przeklętych/ uporu w niecnotách/ do owych ktore czworákim punktem wydał Izáiaſz Prorok: Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, ſemini nequam,

Iſaiæ cap. 1

fiijs

filijs sceleratis. *Biadá narodowi grzeßnemu, ludowi ćięßkich nieprawośći, pokoleniu niecnotliwemu, synom złośliwym.* Wtych záś punktách/ że cztery są stopnie do upadku ostátniego/ Hugo Kárdynał twierdźi: Per quatuor clausulas, quatuor genera peccatorum comprehendit, id est, peccandi consvetudinem, peccati occultationem, peccati defensionem, exempli perniciem, sivè peccati obstinationem. Tria prima gravia sunt, sed quartum est gravissimum. *Przez cztery te punktá, cztery rodzáie grzeßnikow wyraża, to iest grzeßenia nałogi, grzechu zátáienie, grzechu obronę, przykłady, albo w grzechach uporną zákámiáłość. Trzy pierwße ćięßkie są, ále czwarte nayćięższe.* Toż y przez Proroká Amosá Pan BOG ogłośił: Super tribus sceleribus Iuda, & super quatuor non convertam, eo quod abiecerint legem Domini. *Dla trzech złośći Iudy, y dla czterech nie náwrocę go: przeto że odrzućił zakon Pański.* Mowił to Pan o Moábie. z ktorych słow do trzech stanow grzeßnikow wyżey w tym Rozdźiale wyliczonych/ czwarty przybył/ co świádczy náuká Swiętego Hieronymá. Quartum est peccatum, non facere pœnitentiam, & in suo cumplacere sibi delicto. *Czwarty grzech iest, nie pokutowáć, y w swoim mieć upodobánie występku.*

Czterey rodźie grzeßnikow.

Hugo Cardinal: in Esaiæ. Cap 1.

Amos Cap 2.

S. Hieronimus. Lib: 1. in Amos.

Jest ten zwyczay w Piśmie Swiętym/ iż troiákiey używa liczby/ kiedy wielkość iákich rzeczy znáczy. A ták w pomienionym mieyscu Amosá Proroká/ trzy grzechy znáczą wiele grzechow/ á gdy nád to przydáie czwarty/ znáczy wielką/ y ostátnią práwie niezmierność grzechow. Czym probe gruntowną spadku nie nagłego grzeßnikow w zákámiáłość czyni Pismo Swięte/ że z iednego do drugiego/ potym do trzećiego/ á nákoniec/ y do czwartego zmierzáią stopnia.

Sposobámi wymyślnych pokus ták ich uwodźi od máłá do wielá/ y náchyla Czárt/ ad vivum ksztaltuiąc ich táko bałwan widźiány we śnie od Nabuchodonozorá: Statuæ caput erat ex auro optimo: pectus autèm & brachia de argento: porrò venter & femora ex ære: tibiæ autèm ferreæ: pedum

Daniel: Cap: 2.

quæ

Sen Krolá Nabuchonodozorá. O báłwánie z kruſzcow rożnych.

quædam pars erat ferrea, quædam autèm fictilis. *Obrázu głowá byłá ze złotá co lepſzego, á pierśi y rámioná ze ſrebrá: brzuch y biodrá z miedźi: á goleni żelázne, nog część niektora, byłá żelázna, á niektora gliniána.* Ták ći iſtotnie duſz náſzych nieprzyiaćiel od złotá iákoby poczyna/ gdy błyſzcące/ y pozorne obrázy/ obłudy świátowey in bono apparenti, lubo/ in bono delectabili ſtáwia przed oczy/ á potym zákończa wſzyſtko podła niepráwośći gliną. Ten proceder nieſzczęśliwy/ do uwagi naſzey podał/ Richardus à S. Victore. Debet nos ſemper iſtud Nabuchonodoſor ſomnium, & cautos reddere, & ſolicitos efficere. Vide obſecro à quanta ſublimitate incipiutr, & in qualem finem deducitur. Habet ſanè caput aureum, & finem teſteum. Attende ad illud, quomodo gradatim ad inferiora vergit. *Mać nas zewſze ten Nábuchonodozorá ſen, oſtrożnymi, y fráſobliwymi czynić. Obacz proſzę, o iákiey doſtoyności záczęto, á do iákiego doprowadzono końcá. Początek złoty, a koniec z gliny. Uważ, iáko to ſpuśćiſto ná doł dąży, y zámierza.*

Richardo, à S. Victore Lib: 1. de eruditione interioris hominis. Cap. 32.

Grzeſznik ieſt báłwánem. Nábuchodonozorowym.

Ná iáwie nie we śnie ten báłwan wyſtáwiáią y ſami grzeſznicy/ poſtępuiąc od iednych aż do drugich/ y nieżliczonych niepráwośći/ iáko pomieniony Autor nápíſał: Nemò repente fit turpiſſimus, ſed qui minima negligit, paulatim defluit. *Oraz żaden nie ſtaie ſię nayſprośnieyſzym, ále kto zániedbywa pomnieyſzych defektow, powoli opada.*

Idem qui ſupra.

z Iobá, Czárt nie mogł ulepić złego báłwáná

Job: Cap: 1. & 2.

Właśnie ná ten wzor/ y ná te mode chćiał wykſztałtowáć/ á potym ná wzgárdę BOGU y ludźiom wyſtáwić Jobá ſpráwiedliwego/ przeklęty Czárt; powoli/ iuż to ſzkodą/ iuż utratą miłego potomſtwá/ iuż y inſzymi nieznośnymi nieſzczęśliwośćiámi iego przywodząc do złorzeczenia Pánu BOGU/ y do zgrzeſzenia/ iáko po ſtopniách: gdzie że ſię záwiodł ná ſwoiey impreżie iż mu ſię tám niepowiodło/ wyſzukał ſobie powolnieyſzą y ſkłonnieyſzą máterya do ſztukáteryey/ to ieſt grzeſznikow/ z ktorych co chce ulepi/ y uformuie/ wolno ich záżywáiąc/ ná wtrącenie w topiel zakamiáłośći ſercá

Rozu-

Rozumiem zápewne ták/ żeby iuż to/ com wypiſał ná utwierdzenie Rozdźiału tego o ſtopniách zákámiáłośći/ Czytelnikowi łáſkáwemu miáło extremam veritatem proferre, do uznániá ſtopniow śliſkich z wielu miar porządkiem wyliczonych. Ale że wielu Sektarzow/ y Dysydentow/ (niektorych Kśiąg Piſmá Swietego z Bibliey nieprzyimuiacych/ náwet y Prorockich) pertinax animus ma bydź pluribus convincendus: przeto należy ieſzcze káżdy z osobná ſtopień clariori ordine wydáć/ do czego ſłuży wklar/ y ſtoſuie ſię ſuo non carens pondere ſentencya. Głos Piſmá Swietego ná słowá Jobowe: Pepigi fœdus cum oculis meis. *Uczyniłem przymierze z oczymá moimi.* Zkąd máiąc pochob/ tám liczy graduſy: Viſum ſequitur delectatio, delectationem conſenſus: conſenſum opus, Opus conſvetudo: conſvetudinem neceſſitas, neceſſitatem deſperatio: deſperationem damnatio. *Zá weyrzeniem náſtępuie roſkoſz, zá roſkoſzą álbo upodobániem przyzwolenie: zá przyzwoleniem, uczynek, zá uczynkiem nałog: zá nałogiem potrzebá poniewolna: zá tą idźie roſpácz, potępienie.*

Job. Cap. 31.

Gloſſa ordinaria in Job. Cap. 31.

Może ten wykład Piſmá Swietego záślepionym upornie rozumom dowieść/ iákie ſą do grzechu ſtopnie/ (o czym wyżey było z początku tego Rozdźiału:) z grzechu zás iákie/ y ktore ſą do zákámiáłośći? Tu iákoby z regeſtru do porachowánia dáne ſą. Aprzeto żeby nie táyne były: naprzod grzech uczynkiem wypełniony ſtopniem ieſt/ drugim ieſt nałog: trzećim ieſt potrzebá iákaś poniewolna: czwartym/ wrácánie ſię częſte do dawnych wyſtępkow: po ktorych/ iuż ſamá przepáść zákámiáłośći otwárta czeka grzeſznikow: zá tą przepáśćią głębſze inſze znáyduią ſię przerwy/ iáko to/ zápámiętáłość/ niewſtydliwość/ niechęć do pokuty/ roſpácz/ y wątpliwość o miłośierdźiu Boſkim/ ná koniec ſamá otchłoń piekielna potępienia wiecznego/ ále o tych oſtátnich że będźie obſzerny plác do opiſánia w Rozdźiale niżey náſtępuiącym/ o ſtráſzliwym terminie zákámiáłośći/ záczym tu/ tylko te wyráchowáć

Regeſtr ſtopniow oſoblinych do zákámiáłośći.

ráchowáć przynależy stopnie ktore do sámey wiodą zákámiáłośći sercá.

Pierwszy stopień do zákámiáłośći. Naprzod tedy grzech uczynkiem wypełniony iest pierwszym do zákámiáłośći sercá: ten álbowiem iáko kámień z gory zepchniony/ wiele inszych kámieni przed sobą/ y zá sobą ná doł gárnie/ tákże ćiężarem wrodzonym wielką liczbę niecnot prowádźi w głębokość: Peccatum, quod statim per pœnitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit, & non solùm ad aliud peccatum, sed ad furcas trahit inferni. *Grzech.* *Grzech nie zgłádzony záraz pokutą, ćiężarem swym do drugiego ćiągnie, á nie tylko do grzechu, ále poćiąga do szubienic piekielnych.* *S. Gregorius Papa Libr: 25. Moral: C. 9.* Swiádczy Swięty Grzegorz Papież: co y znowu powtorzył: Justo iudicio, omnipotens Deus cor peccatoris obnubilat, ut præcedentis peccati merito, etiam in alijs cadat. *Spráwiedliwym sądem wszechmogący BOG serce grzesznika záćmia, áby dla grzechu przeszłego, y w insze upadał.* Ten śmiertelnego grzechu pierwszy/ á do dálszych zbrodni wiodący stopień chćiał pokazáć Psálmistá Swięty/ gdy owę nápisał indygnácyą: *Psal: 68.* Appone iniquitatem super iniquitatem eorum: & non intrent in iustitiam tuam. *Przyday niepráwość ku niepráwośći ich: á niech nie wchodzą do spráwiedliwośći twoiey.* Ktora biorąc ná trutynę Jacobus de Valentia, doszedł intencyey Psálmistá Swięty/ y ták ią wydał: *Jacobus de Valentia, Chrysopolit: Episc: in Psal: 68.* O tu Pater appone iniquitatem, permissivè: id est nondes eis gratiam, ut cognoscant peccatum suum: & sic apponent obstinationem, & cæcitatem, suprà primum, ut nunquàm intrent in iustitiam tuam. *O ty Oycze przyday niepráwość, dáiąc ná wolą: to iest nie day im łáski, áby poználi grzech swoy: á ták przydádzą upor, y záślepienie do pierwszego grzechu, áby nigdy nie weśli do spráwiedliwośći twoiey.*

Pochyłość tę od grzechu śmiertelnego/ do inszych zbrodni iáko do stopni w głęboką topielą wiodących/ wiádomą uczynił w obiáwieniách Janowi Swiętemu Anioł mowiąc: *Apocalipsis. C. 22.* Qui nocet, adhùc, & qui in sordibus est, sordescat, Et qui iu-

stus

ſtus eſt, iuſtificetur adhùc: & ſanctus ſanctificetur adhùc. *Kto ßkodźi, niech ießcze ßkodźi: á kto ieſt w plugáſtwie, niech ießcze plugáwieie. A kto ſpráwiedliwy ieſt, niech ießcze będźie uſpráwiedliwiony. A kto święty, niech ießcze będźie poświęcon.* A to do zrozumienia náßego podał komentem ſwoim/ Blaſius Viegas Societatis JESU, ták: Significatur unumquemq; pro ſua libertate poſse, aut peccatis, ſi malus ſit indies inquinari: aut ſi iuſtus eſt magis per bona opera ſanctificari. *Dáie ſię tu znáć, że káżdy z woli ſwoiey może, álbo grzechámi ieżeli ieſt zły, ná codźień bárdźiey ſię ßpećić: álbo ieżeli ſpráwiedliwy ieſt, może bydź przez uczynki dobre poświęcony.* Blaſio Viegas Soc: JESU in Apocal.

Náſtępuie po tym pierwßym graduśie do zákámiáłośći/ y drugi ſtopień ſpuśćiſty/ omylny/ śliſki/ to ieſt nałog/ y przyuczenie ſię/ álbo náwyknienie do grzechu iákiego/ ktore to ták zdrádliwie śćiele ſię/ y moſtem pokłádáią pod nogi ludzkie/ że grzeßnik raz ten ſtopień przydeptawßy/ wroćić ſię z niego nie umie/ chybá z niego dáley/ y głębiey ſię zemknąć potráfi/ iáko Swięty Grzegorz náucza: Tenent pravæ conſvetudines quem ſemel ceperunt, atq; quotidie duriores exiſtunt: & non niſi cùm peccatoris vita finiuntur. *Trzymáią złe nałogi kogo raz zátápiły, y codźiennie upornieyßymi zoſtáią: á kończyć ſię nie dáią, chybá áż rowno z żyćiem grzeßniká.* Nieco upámiętawßy ſię człowiek w grzechách/ uśiłuie poprzeſtáć ich/ zámyśla poprzeſtáć drogi wiodącey ná zgubę/ probuie częſtokroć iákoby ſię umknąć z tych graduſow/ ále iák przykowány nog nie może dźwignąć. Sæpè nonnulli extrema à pravis actibus cupiunt, ſed quia eorumdem actuum pondere premuntur: in malæ conſvetudinis carcere incluſi, à ſemetipſis exire non poſsunt. Tenże nápiſał. *Częſtokroć grzeßnicy prágną wyniść od złych uczynkow, ále ich ćiężar nałogu przyćiſka, y lgnące ſtopnie wydźwignąć ſię im, y wyrwáć, iák z więźienia nie pozwaláią.*

Drugi ſtopień oſobliwy, ieſt Nałog.

S. Gregorius Papa. Libr: 15. Moralium

Z nałogu powſtáć trudno.

Idem Lib. 11. Moral.

Więcey ießcze ma władzy nałog/ przywodzący do tego/ że ſerce potroße wezwyczáione do grzechowey trućizny/ z niey

Mátronie dla nałogu, nießkodźiłá trućizná.

żadney nie czuie przykrośći. Prawdźiwie: iáko Mátroná owá do Alexándrá Wielkiego zálecona/ z tey okázyey/ iż iey żadna trućizná nie ßkodźiłá/ gdyż przy pierśiách Mácierzyńskich/ po troße w trućizne ia wpráwiono/ záczym nałog w przyrodzenie wßedłßy bywał iey/ nie iádem/ dni zarázą/ ále zwyczáynym pokármem. Ták nie ináczey niezbożnym ludźiom/ dla nałogu grzechowa zárázá/ nie iest ßkodząca trućizna/ ále pośilenie: czego dowodze z Augustyná Swietego: Peccata quamvis magna, & horrenda, cùm in consvetudinem venerint, parva, aut nulla esse creduntur. *Grzechy lubo wielkie, y stráßne, gdy w nałog wnijdą, álbo máłe, álbo nic się nie zdádzą.*

S. August: in Enchirid: C. 82.

Dwie oraz przestrogi dáne od Sálomoná Mądrego záchował Swiety Piotr Apostoł. Pierwßa: Fili mi si te lactaverint peccatores, nè acquiescas eis. *Synu moy iezeliby cię karmić chćieli grzeßnicy, nie przystáy ná to.* Druga: Quasi à facie colubri fuge peccata. *Iáko od węża uchodź od grzechow.* Bo kiedy mu pokazáne w prześćierádle iádowite robáctwo kazáno ieść: Petre: occide, & manduca. zbraniał się mowiąc: Absit Domine, Quia nunquam manducavi omne commune, ac immundum. Bydź to nie może/ bom nie zwyczáyny do tákich potraw.

Proverb: Cap: 1.

Iádowity gádźiny Piotr S. niechce.

Actorū.10

Grzeßnikom będącym ná drugim stopniu do zákámiáłośći/ nic podobnego wstrętu nie czyni/ bo im te nieprawośći robáctwá pożyteczna zdádzą się bydź dryakwią. Magis enim etiamsi noceat: prodesse creditur quod delectat, według Augustyná Swietego/ záczym odwieść siebie niedozwaláia od upadku tego/ ále spießniey w przepáść postępuia. Peccator, quot vinculis malæ frequentationis astringitur, quasi tot vinculis ad mortem iungatur. *Grzeßnik wielo ma więzow złego nałogu, tylo ma łáńcuchow ćiągniących do śmierći wieczney.* Słowá Grzegorzá Swietego.

S. August: in Regula.

S. Gregorius Papa, Libro 4. Moralium

Wyrozumiawßy wskros Mędrzec Páński popędliwą do złego fantázyą grzeßnikow/ iáko zbyt pospießáią: Pedes eorum ad ma-

Proverb: Cap: 1.

ad ma-

ad malum currunt, & festinant. iáko przymnażáią grzechow: Peccator adijciet ad peccandum. iáko weselą się w złośćiách y záśtárzáią. Qui exultant in malis, consenescunt in malo. Chćiał ich pochámowáć/ drogę im zágrodźić/ y uczynić wstręt/ tą łágodnośćią: Noli esse sinè metu, neq; adijcias peccatum super peccatum. *Nie bądź bez boiáźni, áni przykładay grzechu do grzechu.* Tuż y ową gładkich słow przyiemnośćią: Fili peccâsti, nè adijcias iterum. *Synu ieśliś zgrzeszył nie przydaway drugi raz.* Ale to nic á nic grzesznikom nie pomaga/ bo przyzwyczáionych do złego z drugiego stopniá nałogu/ iákaś należytość/ powinność/ czyli potrzebá/ niżey zemknionych ná trzećim osadza gradusie.

Eccles: 5. & 11.

Eccles: 5. v. & 21.

Oná to potrzebá/ y należytość iest stopniem trzećim do zákámiałośći/ ktorą Swięty Grzegorz wspomniał: Prioris peccati merito, peccatorum subsequentium fovea tegitur: Vt qui malum sciens perpetrat, deinceps iuste in alia etiam nesciens cadat. *Dla pierwszego grzechu, doł grzechow nástępuiących zákryty bywa: Aby ow co wiedząc grzeszy, potym należyćie w grzechy y niewiádomie wpadał.* Owá to iest potrzebá/ od Swiętego Bázylego przyrownána do wieprzow umyślnie śię/ y iákoby należyćie kaláiących: Quemadmodum sues qui in cæno se obvoluunt, continuo sibi lutum augent, ita peccatores fœditatem ex voluntate singulis diebus affricant sibi, & aspergunt. *Iáko wieprze uwaláwszy się w kále, więcey co raz nábieráią błotá, ták grzesznicy roskoszą sprosznośći codźień się mážą, náćieráią, y nákrapiáią:* iákoby im to z potrzeby náleżáło. Tá to iest tá o ktorey pisał Swięty Chryzostom: Natura peccati ubi cogitationes animi invaserit, procedens ulterius, peior semper fit, magisq; ac magis indomita. *Grzech iák skoro umysł opánuie, dáley postępuiąc, gorszym co raz, y więcey á więcey niepowśćiągliwym czyni człowieká.*

Trzećim stopniem, iest potrzebá iákaś?

S. Gregorius Papa, in Libris Moralium

S. Basilius Magn: Homil: 1. in Psal:

S. Chrysostom9 adversu9 Gentiles.

Słusznaby grzesznikowi táka nie báwic się potrzebá/ przyzwoitaby wroćić się do gory z tego trzećiego stopniá/ ále często recydywá/ álbo wrácánie się do grzechow mocno go

Czwarty stopień, iest recydywá w grzechách.

 przytrzy-

przytrzymuie/ pokładáiąc się czwártym do zákámiáłośći gradusem/ ná ktorym iáko ptak w śidłách/ álbo ná lepie będący żadną miárą sobie iuż dáć rády nie może/ chybá tylko poniewczáśie/ powtarzáć Prorockie słowá: Ceperunt me quasi avem inimici mei. *Ułowili mnie iako ptaká nieprzyiáćiele moi.* Bo wracánie się do grzechow powtornie/ álbo recydywá/ ma ná woczy człowieká/ iáko páchole iákie ná mocnym śnurku uwiązánego ptak. / ktoremu to/ lubo dozwoli lotu powolnegoż iednák gdy zechce/ to go do śiebie zemknie. Anzelmá to Swiętego przykłádna náuká: Sic diabolus homines peccati consvetudine irretitos tenens, aliquando eos tentare cessat, atq; ita se iam liberos avolare posse putant, sed quia pravo usu ab hoste irretiti tenentur, in eadem à Diabolo deijciuntur. *Tym trybem czárt uśidliwszy raz dobrze, przez częsty powrot do tychże grzechow, człowieká, powoduie iáko uwikłánego ptaká, zágradza mu do zbáwienia drogę:* Conclusit vias meas lapidibus quadratis. á wprowadza go w topiel zákámiáłośći/ y uporu sercá: z ktorey przepáśći ten tylko láment o uszy násze obiiáć się może: Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me. *Wpadł wdoł żywot moy, y przyłożyli mnie kámieniem.*

Trenor: Cap: 3.

Grzesznik iáko w śidłách ptak.

Ex vita S. Anselmi Episc: apud Suriū Tomo. 2.

Threnor: Cap: 3.

Dobrowolnie człowiek/ (wiedząc że ascensus in labore á zás descensus in voluntate, z náuki Swiętego Grzegorzá/ y lekśa obieráiąc ná doł drogę) wdáie się sam wte czártowskie pętá/ y śidłá zákámiáłośći/ wracáiąc się często do dáwnych zbrodni ná szkodę swoię/ o czym Swięty Augustyn: Inanis est pœnitentia, quam sequens culpa coinquinat: nil prosunt lamenta, si replicentur peccata. *Prozna to pokutá, ktorą zászpeca nástępuiąca winá, y niepomaga żal, ieśli się ponawiáią grzechy.*

S. Gregorius Papa, Libr: 7. Moralium Cap: 10.

Pokutá daremna

A bynamniey nie uważa tego/ gdy raz iáko łákomy szczeniuch powraca się do wymiotow obrzydłych: Canis reversus ad suum vomitum. iáko z Piotrem Swiętym trzyma to o grzesznikách/ Bernard Swięty. Drugi raz iáko od Pli-

2. Petri. Cap: 2.

niuſzá ow płod dźiwny opiſány/ pod imieniem/ Mergus, to ieſt Nurek raz po powietrzu z ptakámi latáiący/ á potym w morzu z rybámi pływáiący/ y ták częſto álternáte odpráwuiący. Boć grzeſzny człowiek raz ſię uniozſzy żalem/ aſcenſiones diſponit in corde, á drugi raz wraca do morza niecnot. Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me. Stárych/ wielom odmiány te czyniącym/ należą Wierſze.

Plinio Lib: 32: Cap: 2. *Nurek, oraz ptak, y rybá.*

Ad ſenium Vergo, caput in declivia mergo.
Incurvor tergo, baculiq; iuvamine pergo.
Tuſſi diſpergo ſputum, mors imminet ergo.
Si mala non tergo, ſum ſtultior alite Mergo.

Ex Joanne Bromiard: Ord: Præd: in ſumma Prædicantiū, Verbo: Cōſvetvd.

Dochodzę do ſtárośći, głowę w grob záwieram.
Grzbiet náchylony, laſki pomocą podpieram.
Kászląc flágmę wyrzucam, śmierć mnie z tyłu bierze.
Złośći moich nie zgładzam, głupim Merg wtey mierze.

Dość tey zápámiętáłośći grzeſzników/ po niebeſpiecznych ślizgáiących ſię ſtopniách/ Via illorum tenebræ & lubricum. Dość nieuwagi wdáiących ſię ludźi/ dobrowolnie w przepáść/ Deſcenderunt in profundum quaſi lapis. Gdźie lubo ſię tráfiło rożnym pośliznąć/ iáko Dawidowi/ Piotrowi/ Mágdálenie/ Jakubowi Puſtelnikowi/ ktory y zgrzeſzył/ y zábił: przećież ći y inśi/ nie dopędzáli zákámiáłośći dołu/ prędko wybrnęli przy łáſce Boſkiey nierozpáczáiąc z Judaſzem. O co y wieków náſzych grzeſznicy mieliby ſię ſtáráć/ máiąc przed oczymá to co Swięty Bonáwenturá nápiſał: DEO ſervitur aſcendendo de virtute in virtutem uſq; ad cælum. Diabolo deſcendente de vitio in vitium uſq; ad infernum. *Pánu BOGU ſłużemy wſtępuiąc z cnoty w cnotę, áż do niebá. Diabłu ſtępuiąc z wyſtępku w wyſtępek, áż do piekłá.*

Psal: 34.

Exod: Capit: 15.

S. Bonavēt: ſerm: 1. Domin: 14. poſt Pentecoſt:

Niechże uważą co czynią/ náták ich ſtopniách ſą/ dokąd idą: niechay ſię wracáią z głębokośći niecnot/ błagáiąc BOGA: Non me demergat tempeſtas aquæ, neq; abſorbeat me profundum, neq; urgeat ſuper me puteus os ſuum. *Niech mnie nie zátapia nawáłność wody, ani mnie niech nie po-*

Psal: 68.

żera

żera głębokość: ani niech nie záwiera ſtudniá wierzchu ſwego nádemną. Niech grzeſznicy porzucą ſpadek do zákámiáłośći/ wyłamuiąc śię z káydánow y śideł ſzátáńſkich/ do czego Bog

Pſal: 123. dopomoże: Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. Adiutorium noſtrum in nomine Domini: *Śiáło śię potárgáło, ámyśmy wybáwieni: Wſpomożenie náſze w Imięniu Páńſkim.*

ROZDZIAŁ. III.

Pobudká pierwſza do rátunku zákámiáłych grzeſznikow, z uwagi tey ſzkody ktorą máią, gdy przez grzechy Boſką utracáią łáſkę.

JVż tu cześć życzliwośći przyiaćielſkiey/ (wtey drugiey Przyiáćielá woſtátniey potrzebie Kśiędze/) ma ex arcto pectoris ergaſtulo wyniknąć; Tu dobry przyiaćiel/ ma ná nieoſzácowáną ſzkodę bliźnich łáſkáwe obroćić źrzenice/ y owe/ ná żáłobnym widowiſku duſz extra ſtatum viæ ćierpiących/ w czyſcu zátrzymánych/ dobrze náſycone oczy/ ma drugim nędzarzom/ tu ieſzcze in ſtatu viæ będącym/ iáko bliſkim ſąśiádom otwárte pokázáć: niezárabiáiąc ták od duſz zátrzymánych w Czyſcu/ ták y od zápámiętáłych grzeſznikow/

Eccleſiaſt: Cap: 51. ná owe żáłośne ſkárgę. Reſpiciens eram ad adiutorium hominum, & non erat. *Oglądałem śię ná rátunek ludźi, á niebyło go.*

Tu śię ma wydáć ochotá do uznánia upadku grzeſznikow pogrążonych w zákámiáłośći: tu ma Przyiaćiel życzliwy wyſzedłſzy in publicam lucem, przykłádem Dyogenoſa Filozofa/ z páłáiącym ſercem/ płomieniem życzliwego áfektu/ iáko z gorąiącą pochodnią ſzukáć zgubionego człowieká. Hominem quæro. Tu użyczáiąc Przyiaćiel utrumq; oculum, iáko duſzom zátrzymánym w Czyſcu/ ták y grzeſznikom w zápámiętáłośći żyiącym/ ma æquè dobre świádczyć chęći/

Dyogenes z pochodnią ſzukał człowieká.

czyniąc

czyniąc zádoſyć perſwázyey Sálomoná Mądrego. Animam eſurientem nè deſpexeris. Et non exaſperes pauperem in inopia ſua. Non avertas faciem tuam ab egeno. Ab inope nè avertas oculos tuos. *Duße łáknącey nie wzgardzay I nie draźni ubogiego w niedoſtátku iego. Nie odwrácay oblicza twego od potrzebuiącego. Od ubogiego, nie odwrácay oczu twoich.* Bo czás iuż/ po pilney duß w Czyśću zbolátych luſtrácyey/ po uważeniu ich tám dolegliwośći/ przybyć/ y uznáć domownikow náßych/ to ieſt upornych grzeßnikow/ neceſſitatem extremam. czás obżáłowáć iacturam Divinæ gratiæ, utrátę Boſkiey łáſki: do czego/ że ich wprowádźił/ cæcus amor peccati, tedy záślepioni ná umyſłách/ przyiaćielſkich żądáią oczu: Aſpice in me, & miſerere mei. *Weyźrzey ná mnie, á zmiłuy ſię nádemną.*

Eccleſiaſti Cap: 4.

Vważáć cudza nędze trzebá.

Pſal: 118.

Bá y ieſt przy czym litośćiwe zábáwić oczy! bo ieżeli Duße w Czyśću ćierpiące pœnam damni, niewidzenie iſtnośći Boſkiey/ politowánia godne: tedyć y owá grzeßnikow upornych/ iactura Divinæ gratiæ, utrátá łáſki Boſkiey/ pożáłowánie powinná mieć/ y ma zátrzymáć przyiaćielá oko łáſkáwe nád ſwoią nędzą/ tym dłużey/ im więkßego waloru/ y ßácunku ieſt zgubiona rzecz przez niedozor grzeßniká: ktoremu dále do żalu okázyą/ po utráconey łáſce Boſkiey/ Swięty Chryzolog tymi słowy: Non habuiſſe, doloris non eſt tanti, quanti mæroris eſt habita perdidiſſe. *Nie mieć czego, nie taki żal, iáki ſmutek ieſt, miáną utráćić rzecz.*

Miáná rzecz utráćić wielki żal.

S. Petrus Chryſolog ſerm: 123.

Z Pánem Bogiem człowiek zoſtáie w przyiaźni/ poki nie zgrzeßy: Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. *BOG miłośćią ieſt, a kto mieſzka w miłośći, w BOGU mieſzka, y BOG w nim.* Boſkiey ieſt uczeſtnikiem łáſki/ żyiąc w miłośći/ y czyſtośći ſumnienia: Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus veſtris per gratiam Spiritus Sancti, quæ data eſt. *Miłość Boża rozlana ieſt w ſercách wáſzych przez łáſkę Duchá Swiętego, ktora dána ieſt.* Ná uczeſtnictwo Boſkiey iſtnośći/ iáko ucza Teologowie z

1. Joannis Cap: 4.

Rom: 12. & Cap: 15

Gratia, est participatio essentiæ Divinæ. Ma ten drogi skarb sobie powierzony od BOGA człowiek: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. *Mamy skarb ten w naczyniách gliniánych.*

2. ad Corinth: 4.

Żal się Boże! nie wie co ma/ y kiedy! Nescit homo, utrùm amore, àn odio dignus sit. *Niewie człowiek, ieśli iest miłośći, czy nienawiśći godźien.* Gubi márnie/ y utraca przez grzech łáskę Boską/ A gratia excidistis. Stáie się nieprzyiaćielem Bożym/ zkąd muśi/ niepotera szkodę ponosząc/ czuć iáki ná sercu żal/ tákom ná tey kárćie z Chryzologá Swiętego położył.

Ecccesi: 9.

Ad Gal: 5.

Páweł Swięty zá fraszki poczytał sobie prześladowánie/ nie uważał utrapienia/ nie czuł więzow/ okow/ w niewoli/ mieczow się nie bał/ nie lękał się żadnych przykrośći/ náwet y śmierći nayſtraszliwszey/ gdy miał przytomną łáskę Bożą/ ktora mu zá wszystkie byłá delicye/ y poćiechy. Gratia Dei mecum. *Łáska Boża zemną.* Dowiedźiał się od sámegoż Páná BOGA ten Swięty Doktor narodow/ w iákiey cenie/ y iák w wielkim szácunku iest łáska Boża/ gdy w utrapieniu nią sáma Pan BOG kontentowáć mu się kazał. Cierpiał ten Swięty z dopuszczenia Bożkiego prześládowánie od czártá/ y żądał folgi od Páná BOGA: Datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus satanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter rogavi Dominum, ut discederet à me. Et dixit mihi, sufficit tibi gratia mea. *Dan mi iest bodźiec ćiáłá mego Anioł szátánow, áby mnie policzkował. Dla czego trzykroć prośiłem Páná, áby odstąpił odemnie. I rzekł mi, dość ty masz ná łásce moiey.*

1. ad Corinth: 15.

Páweł S. z Bożey łáski kontent.

2. ad Corinth: 12.

O łáskáwy BOŻE! gdyby to mogło w ludzkich zmieśćić się głowách/ gdyby mogły rozumy ograniczyć/ co to iest/ dar/ y prezent łáski twoiey/ ktory uporczywie podárunek/ zá nic poczytáiąć/ umykáiąc się od niego/ on odrzucáią częstokroć; iáko zdrowiu służące recepty Phreneticus, to iest szaleniec: gdy grzesząc/ odpychaią łáskę: Peccatum expellit gratiam, iáko náuczáią Teologowie. O gdyby uználi ludźie/

Grzech łáske Bożą wyrzuca.

iáko

iáko nie dobrze czynią! dla czego Swięty Páweł názwał ich głupimi. Sic ſtultieſtis, ut cùm ſpiritu ceperitis, nunc carne conſummamini. *Tákeśćie głupi, że duchem záczawßy, teraz ćiáłem bywaćie wykonáni.* Ad Gal: 3.

Nie pogardzał łáſki Bożey prezentem Swięty Páweł: Non abijcio gratiam DEI: bo tá iemu w przykrośćiách od Czártá zádánych/ łágodnym bywałá ulżeniem/ doſkonáley/ niż Krolowi Saulowi w podobnym utrápieniu/ Dawidowey lutnie dźwięk: Quandocunq; Spiritus Domini malus arripiebat, Saul, David tollebat citharã, & percutiebat manu ſua, & refocillabatur Saul, & levius habebat. *Kiedykolwiek duch Páńſki zły porywał Saulá: Dawid brał lutnię, y grał ręką ſwą, y ochładzał ſię Saul, y lżey mu bywáło.* Więcey może obfita łáſká Boża wyświádczyć człowiekowi/ może mu y w niezmierzonych ućiſkách ſtánąć zá wielkie dobro. Te záś gdy grzeßnik utráca przez obráżę śmiertelną Boſkiego Máieſtatu/ dorozumieć ſię snádno/ iáką ßkodę mieć muśi z utráty łáſki/ y co tám zá bole wewnętrzne od czártá ma bez folgi/ y odpoczynku/ bez przeſtánku y miáry/ z ſamego zgromádzone piekłá. Dolores inferni circumdederunt me.

Ad Gal: 2.

1. Reg: Cap: 16.

Łáská Boża pożyteczniey/za nád lutnią Dawidowę.

Pſal: 17.

Doſtátecznie tá przez zgubienie łáſki ßkodá/ grzeßnikow potykáiąca/ nie może ſię tu oraz wydáć Czytelniku łáſkáwy/ in ſua malorum ſerie, pokić wprzod literarum lineamentis nie pokáże ſię tu wyborność/ pięknosć/ drogość/ walor/ y doſtoyność wßeláká łáſki Boſkiey/ w ktorey cenę upátrzyli nieoßacowáną rożni Swięći/ y záwße trzymáiąc ią w ßácunku/ w więkßą tąże co raz wbiiáli/ áby tak u ludźi w potomne wieki byłá w ochronie/ w poßánowániu; A záś utratá iey żeby okázyą bywßy do żalu/ oraz też byłá podnietą do ßukánia y ználezienia.

Wielkiey ceny łáská Boża.

Drogiego zdawná bywałá ßácunku łáſká/ y tániośći nie znáłá/ y w podłey cenie chodźić nie umiáłá/ lubo tylko w páłácách u źiemſkich Monárchow wychowána/ iáko opiſał Mądry Sálomon: Super argentum & aurum gratia bona. *Nád*

Proverb: Cap: 22.

srebro y złoto, łáská dobra. Dopieroż owá/ Boża łáská/ w Niebie poczatek bioraca! Owá/ co dárem iest Duchá Swietego/ co rozumieć/ iákiey wagi iest? Naprzod Káznodźieie Wielkiego/ Wincentego Swietego Fereryuszá Zakonu Swietego Dominiká náto przywodze/ náuke w tym dyskurśie:

S. Vincēt: Ferrer: Domin: 15. post Trinit: Ordin: Prædicat:

Sicut anima dat esse corpori, ita gratia dat esse animæ. Et quandiu est in gratia, vivit: quando autem anima perdit gratiam DEI, non habet esse gratiæ. *Iako duszá dáie istność ćiału, ták łáská Boża dáie istność duszy. Y poki ma łáskę, żyie, á iák utráći, ginie.* Co ten Swiety z Teologámi ad amussim nápisał/ boć co ćiáłu iest duszá/ to duszy łáská Boża/ tym bárdźiey iest forma/ y żyćiem duchownym: á ztąd ma mieć podobny szácunek/ iáko miłe zdrowie/ y ukocháne życie máia u ludźi wage.

Duszá Boża żyie łáską.

Nie trzebá mi tu osobnych de proprio ozdob/ przyczyniáiacych tylo waloru do wagi łáśce Bożey/ ile od iedney kropie wody/ maia aukcyey/ Morza/ wysokich brzegow zátapiáiace gránice: ráczeyby trzebá/ tylo (przy zátrzymánym Słońcu/ przy zástánowionych Zegárách) pożyczyć czásu dłuższego/ ile by posłużyć mogło do konnotácyey wybornych doskonáłośći łáski Boskiey/ ktore nie iednym wiekiem mądrzy/ y godni w Kośćiele Bożym ludźie wypisowáli. Jest ći to in suo favore łáská Boska/ iest owá drogá ná gody służaca szátá/ bez ktorey trudno sie stáwić przed obecność Niebieskiego Krolá/ á nie usłyszeć nagány: Quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem. Według konceptu Swietego Antoniego z Pádwie: vestis polymita, to iest wzorzysta odźieża/ wzor śliczny wydáiaca dárow Duchá Swietego/ y rozlicznych cnot/ iest to kochánkow/ domownikow/ sługow Boskich stroy uroczysty/ łáská Boża.

Drogim iest odźieniem Boża łáská.

Matth: 22.

S. Antonius Padv: in serm: Dominicarū.

Swiety Augustyn tytułował ią/ duszę/ y rozum oświecáiaca iásnośćią/ w ten sposob: Sicut oculus corporis etiam plenissime sanus, nisi cum candore lucis adiutus non potest cernere: Sic homo etiam perfectè iustificatus, nisi æterna

S. Aug: L. de Natura & Gratia. Cap: 18.

luce

luce iuſtitiæ divinitus adiuvetur, rectè non poteſt vivere. *Iáko oko ćieleſne by nayzdrowſze widźieć nie może, chybá ozdobą iáſności wſparte: ták też y człowiek by naydoſkonálſzy, ieżeli świátłá mieć nie będźie Boſkiey łáſki, dobrze żyć nie potráfi.* To zdánie ieſt y Fulgentego Swiętego: Oculus factus eſt, ut videre lumen poſſit: ſed videre non poteſt, niſi se illi lumen infuderit: ita bonum quod facis, gratiæ adſcribendum. *Oko ſtworzone ieſt, dla widzenia świátłośći: ále widźieć nie może, tylko gdy ſię pokaże świátłość: ták dobro, ktore czyniſz, łáſce Bożey przypiſuy.* *Ieſt świátłośćią.* S. Fulgen: ad Theod: ſenatorem

Bernárd Swięty łáſkę Bożą miał zá drogi/ y wdźięcznie pachnący bálſám. Gratia balſamum puriſſimum eſt. á Swięty Chryzoſtom to podobieńſtwo o niey nápiſał: Sicut navis fracto gubernaculo illic ducitur, ubi tempeſtas voluerit: Sic & homo divinæ gratiæ auxilio perdito, per peccatum agit quod non vult, ſed quod diabolus vult. *Iáko łodź gdy ſię ſter złamie, płynie tám, gdźie ią nawáłność pędźi: ták y człowiek utráćiwſzy łáſkę Bożą, przez grzech, czyni nie to co chce, ále to, co diabeł roſkaże.* Wiele inſzych doſkonáłośći tu per extenſum nie zdoła wyliczyć pioro/ przeto muśi zábieráć ſię do ſumowánia krotkiego. Łáſká Boża/ ieſt to z Niebá ſpuſzczona mánná: ieſt ſkárbu wiecznośći kleynot: ieſt droga pertá: ieſt złoty pierśćień/ ná znák miłośći ofiárowany od BOGA: ieſt nieśmiertelnośći monetá: ieſt podárunkiem/ świátá wſzyſtkiego przechodzącym doſtátki. Nákoniec: ieſt tá/ co przyozdabia mieſzkánie ſerc náſzych/ ieſt goſpodynia ſámego Bogá w Troycy Swiętey iedynego w ſercu ludzkim witáiąca: ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. S. Bernar: ſerm: 54. in Cantica S. Chryſoſto: in Matt Homil: 37 *Sercá ieſt ozdobą.* Joan: Cap: 14.

Vtraca te wſzyſtkie dobrá záwárte w łáſce Boſkiey/ y inſze niezráchowáne grzeſznik/ gdy nieuwáżnie tánio ſobie ſzácuiąc/ ten dar od Páná BOGA łáſki/ márnie go gubi/ y ſzukáć nie myśli.

Tuć ma bydź bogomyślny Czytelniku wiádoma/ zápámiętáłych

Zgubili drogą ßátę Adam y Ewa gdy Bozą łáskę.

tákich grzeßnikow zgubá drogiey ßáty/ gdy łáſki Bożey/ á to przez niedozor ich właſny/ y przez oſpáłość/ (mniey ſtoiące o ßkodę obiedwie) wſpoł z niedbáłſtwem. A przeto máiąc iuż opiſaną tę ßátę bogátą/ uważay tu teraz/ co zá żal/ z ſtráty! maß iáwny wizerunek w Rodźicách náßych/ to ieſt w Adámie/ y Ewie/ ći zobopolnie przez grzech zgubiwßy Bożą łáſkę/ w nágośći poználi/ co utráćili/ obaczyli/ że odźienia pozbyli. Comederunt & aperti ſunt oculi amborum, & cognoverunt, quod nudi eſsent. *Poználi, że byli nágiemi.*

Genes: Cap: 3.

Pátrz do iákiego przyßli nießcześćia! obnażeni ſą. Páńſtwo wßyſtkich żywiołow/ liśćiem figowym záſłániáło nágość/ á w nágośći wſtydząc ſię Páná uchodźili miedzy drzewá gęſte/ pożyczánym ſpoſobem żądáiąc od nich ná záſłonę/ liśćia/ y ćieniu. Nudati propter peccatum ſupernæ gratiæ amictu, ſenſibilis ſuæ ſpoliationis ſenſum acceperunt. *Ogołoceni przez grzech z ßaty niebieſkiey łáſki. iſtotnego ſwoiego obnażenia wiádomość wźięli.* Swiętego Chryzoſtomá kondolencya. Potyka zápámiętáłych grzeßnikow podobna ßkodá/ dobrowolnie przez złe uczynki wpadáiących miedzy łotrow y zboycow/ ták dálece/ iż ze wßyſtkiego złupieni/ podobno dla żalu y uſkárżyć ſię nie mogą ná niedolą ſwoię/ czyli upornie dla wſtydu wydáć ſię niechcą/ ná czym ßkoduią. Przetoż mądry Sálomon biorąc Oſobę ná śiebie Oblubienice/ to ieſt Chrześćiáńſkiey duße/ uſkarża ſię ná świeżą zgubę y ſtrátę: Invenerunt me cuſtodes, qui circumierunt Civitatem. Percuſserunt me, & vulneraverunt me: tulerunt pallium meum cuſtodes murorum. *Ználeźli mnie ſtrożowie co chodzą po Mieśćie. Ubili mnie: y zránili mnie: wźięli płáßcz moy ſtrożowie murow.* Bydź może/ że owę wźiętą ßátę przy Chrzćie świętym/ łáſki Bożey/ y niewinnośći/ zdźieráć z śiebie dopußczáią/ zezwaláiąc przy podußczeniu czártowſkim ná śmiertelny grzech/ á w tym też y obnáżenia ćierpieć mußą ſromotę: Operuit confuſio faciem meam. *Okrył twarz moię wſtyd.*

S. Chryſoſtomo Homil: 16. in Geneſ.

Zal: z utrácenia ßáty.

Canticor: 5.

Pſal: 68.

Zelżywość obnażenia/ lubo nágośći/ przykrą bydź ſądźił

Náum Prorok/ y przeto táko wielkie/ y práwie oſtatnie káránie Boſkie/ przyſzło to nágość obywátelom Miáſtá Niniwe głośił/ grożąc bliſko náſtępuiącą: Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum: & oſtendam in gentibus nuditatem tuam, *Oto ia do ciebie, mowi Pan zaſtępow: y pokażę narodom twoię nágość.* Jednák/ iezeli tey przewáżyć niezmoże przykrość ślepoty/ to iey wyrowna/ nie ták wſtydem/ iáko ona dolegliwośćią gdy przyiemnego nie widźi świátłá; bo iáko obecnosc świátłá oczom ieſt miła/ ták odległość przykra. Przykrość/ wydáie ſie w odpowiedźi Tobiaſzá ślepego ktorą z żalem dał Aniołowi/ ták go pozdrawiáiącemu: Gaudium tibi ſit ſemper. *Weſele niech ći będźie zawſze.* Alić Tobiaſz rzekł: Quale mihi gaudium, qui in tenebris ſedeo, & lumen cæli non video. *Jakoż mieć mam weſele, ktory w ćiemnośćiách śiedzę, á świátłá niebieſkiego nie widzę.* To iuż przykrość ślepoty utwierdzona ieſt. A ozdobá iáſności iáko przyiemná ieſt/ odpowiedźiał ná to Sálomon Mądry: Dulce lumen, & delectabile eſt oculis videre ſolem. *Wdźięczne świátło, y miła rzecz ieſt oczom widźieć ſłońce.* Co y ná inſzym mieyſcu tenże potwierdźił: Lux oculorum lætificat animam. *Swiátłość oczu uweſela duſzę.* Czym rozumieć ſie dáie/ iáko ieſt poćiechá wielka/ y przyiemna rzecz/ ná złote iáſnego słońcá zápátrowáć ſie promienie; y znowu à contrario iáko boleſna ćierpieć ćiemnosci.

Nahum. Cap: 3.

Wobnaże niu (ſromotá znácznā.

Tobiæ. Cap: 3.

Swiátła nie widźieć: przykro.

Eccl: 11.

Proverb: 5

Cozkolwiek ieſt tu nápiſano o máteryálney iáſnośći/ to do łáſki Bożey ſtoſuie Hugo/ Kárdynał Rzymſki/ z Zakonu Swietego Dominiká/ komentuiąc przypowieśći Sálomonowe: Lux oculorum, id eſt gratia, lætificat animam, in præſenti ſpe, in futuro re. *Swiátłość oczu, to ieſt łáſká, uweſela duſzę. teraz nádźieią, á potym rzeczą ſamą.* A iákoż też tá świátłość ieſt przyiemna uporczywym grzeſznikom? w iákim reſpekćie u nich ieſt? Odpowiedźiał Job ſpráwiedliwy: Ipſi fuerunt rebelles lumini, neſcierunt vias eius: *Oni byli odpadáiącymi od świátłośći, nie wiedźieli drog iey.* Co Swięty Grzegorz

Hug: Cardin: in Proverb: Salomon.

Job. Cap: 24.

S. Gregorius Papa, in Job.

gorzy powtorzył explikácyą: Lumini ergo rebelles sunt, quia sua desideria sequendo, bonum despiciunt, quod noverunt, *Swiátłośći przeto przećiwni są, bo chęći swoie złe pełniąc, dobro to pogardzáią, ktore znáią.* A zá tym nástepuie to / że czego niewdźięczni są / tego y niegodni od Páná BOGA:

Job. Cap: 38.

Auferetur ab impijs lux sua. *Odięta będźie od niezbożnikow świátłość ich.*

Wielce to przykro dotykáło Augustyná Swiętego / wspominaiącego sobie táko dawno żył w kácerstwie Mánicheyskim / bez łáski Bożey iáśnośći / dla czego iáko Tobiasz ná ślepotę / on ná zgubienie łáski utyskował:

S. August: in soliloq: Tomo. 9.

Erat nubes magna & tenebrosa antè oculos vanitatis meæ, ità, ut videre non possem Solem iustitiæ, & lumen veritatis. Involvebatur in tenebris filius tenebrarum, tenebras meas amabam, quia lumen non cognoscebam. *Był obłok wielki y ćiemny przed oczymá prożnośći moiey, ták dálece, iż widźieć nie mogłem słońcá spráwiedliwośći, y iásnośći prawdy. Otaczały ćiemie syná ćiemnośći, kochałem ćiemnośći moie, bom nie uznawał świátłá.* Vbolewał ná nieszczęśliwość swoię / oraz y dolegliwość podobną zapámiętáłych grzesznikow opisał: Væ illis qui non illuminantur ex te. Væ cæcis oculis, qui te non vident. Væ avertentibus oculis, ut videant veritatem. *Biádá tym co nie máią iásnośći od ćiebie. Biádá záślepionym oczom, ktore BOGA nie znáią. Biádá odwroconym oczom od prawdy*

Swiátło łáski utraciącym Biádá.

Nákoniec ich utrapieniu táki epilog dáie: De tenebris euntes in tenebras, nesciunt, ubi corruunt. Miseri, qui nesciunt, quid amittant. *Z ćiemnośći do ćiemnośći chodząc, niewiedzą gdźie upadáią. Nędzni, ktorzy nie wiedzą co utracáią.*

Joann: 1.

Dáie Pan dobrotliwy nam żyiącym w ćiemnośćiách márnośći świátowych / świátło swoie niebieskie / illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Dáie iáko potrzebną iáśność łáske swoie świecą / iáko upátrzył Swięty Chryzostom:

S. Chrysost: in Epist: Pauli Homil: 11.

Quoniam igitur super hanc terram nox est, tradidit nobis Deus lampadem illustrem, incensam, spiritus sancti gratiam,

gratiam. *Ze tedy ná świećie noc ieſt, dał nam BOG iáſny kagániec goráiący, Duchá Swiętego łáſkę.* Ná coż ſie przyda! kto iey będźie umiał ßánowáć/ y nie zágaßáć! zwłaßczá przeſtrzeżony od Páwłá Swiętego: Spiritum nolite extingvere. *Duchá nie zágaßayćie!* Podobno grzeßnik będźie ią miał w ochronie! próżna nádźieiá! bo Jan Swięty Ewángeliſtá od Chryſtuſá ináczey ſłyßał/ dla tego nápiſał: Lux venit in mundum, & dilexerunt homines, magis tenebras, quàm lucem. *Swiátłość przyßła ná świat, y zákocháli ludźie bardźiey ćiemności niż iáſności.* Ktoż ták niebaczny/ y nieżyczliwy ſobie! Odpowiádam z Janem Swiętym Chryzoſtomem: grzeßnik zápámiętáły. Extingvit ſpiritum vita impura. Quævis mala actio lucem iſtam extingvit, & convicium, & vituperium, & quid quid huiuſmodi eſt. *Duchá zágaßá żyćie nieczyſte. Káżda zła ſpráwá także, y złorzeczenie, y przygáná, y cokolwiek ieſt tym podobnego.*

1. ad Theſal: Cap. 5.

Joann: Cap: 3.

Grzech zágaßá świátłośći Boſkie Bożey.

Czego ſámi do śiebie nie znáią grzeßnicy zápámiętáli/ czego nie uważáią/ lubo ſłußny żal miećby powinni z oddaleniá świátłośći/ łáſki: to przynámniey upátruy ty Bogomyślny Czytelniku ich ſłußną ßkodę/ iáką ponoßąc Dawid Krol/ á nie mogąc iey wyżałowáć/ w komput ią wpiſał utrapienia/ po wßyſtkich przykrośćiách/ ták: *Niemáß pokoiu kośćiom moim, od oblicza grzechow moich. Znędzniałem, y ſkurczyłem ſię áż do końcá, cały dźień chodźiłem záſmucony. Jeſtem ſtrapiony y bardzo uniżony: ryczałem od wzdychánia ſercá mego. Serce moie ſtrwożone ieſt: opuśćiłá mnie śiłá moiá: á iáſnośći oczu moich, y tey nie máß przy mnie.*

Pſalm: 37.

Nigdy ten Krol Dawid ślepoty nie ćierpiał/ á czemuż ſię ſkárży! Et lumen oculorũ meorũ & ipſum non eſt mecum. Jákie to Swiátło przed nim zgásło? iákie z oczu iego zniknęło? Właśnie w oſobie iego odpowiáda Swięty Bázyli. Tunc igitur quando peccavi, cor meum conturbatum eſt & dereliquit me virtus mea: & aliud quiddam grave circà me accidit, nam lumen oculorum meorum illuminans animæ

Dawid Krol co zá iáſność utráćił.

S. Baſilius Mag: Homil. 10. in Pſalm: 31. Tomo 1.

 viſum,

viſum,| & illud non erat mecum, relinqueratq; me, ac ſeceſſerat, nam in malevolam animam non ingreditur ſapientia. *Wtedy kiedy zgrzeſſyłem, ſtrwożyło ſię ſerce moie, y opuśćiłá mnie cnotá moiá: y co więcey ieſſcze ćiężſſego ná mnie przypádło, bom utráćił świátło oświecáiące duſſę moię.* Miáło tedy co dolegáć/ y urażáć Dawidá Królá/ poniewaz to był Bosko zgubił łáſkę/ y iuż mu wiecey przyiáznym nie iáśniáłá promieniem.

Lament Mátki Tobiaſſowey Zalem ſerdecznym opánowána/ áfektem wrodzonym wzruſſona/ opłákiwáłá Anná/ niebytność Tobiaſſá Syná ſwoiego/ tey będąc áprecnſyey/ że w nim y świátłość/ y podporę ſtárośći ſtráćiłá/ á przeto ſſkodę ſwoię w tym/ ſłowy ták wydawáłá: Heu, heu me fili mi, ut quid te miſimus peregrinari, lumen oculorum noſtrorum, baculum ſenectutis noſtræ. Omnia ſimùl in te uno habentes, te non debuimus

Tobiæ. Cap: 10. dimittere ire à nobis. *Ach, ách ći mnie Synu moy, ná cośmy ćię poſłáli iść w cudzy kray, świátłość oczu náſſych, podporę ſtárośći náſſey. Máiąc w tobie ſamym wſſyſtko wſpełnie, mieliśmy ćię puſſczáć od śiebie.* Zkąd poznáć záraz/ iáko u Mátki kocháiącey byłá w wielkiey cenie obecność Synowſká/ kiedy niebytność Syná/ zá znáczną ſobie poczytáłá ſſkodę.

Nie obecność ći Synowſką/ ále przytomność łáſki Bożey utrácáiąc zákámiáli grzeſſnicy/ iáſność oczom potrzebną/ lumen oculorum, gubią podporę należytą/ baculum ſenectutis: odrzucáią owę łáſkę wſpieráiącą Dawidá Królá:

Pſal: 22. Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt. niecheтnie ſtaráią ſię o záchowánie podſtáwy tey do ſtárośći/ náśláduiąc pomienionego Pſalmiſty: Ne proijcias me in tem-

Pſal: 70. pore ſenectutis: cùm defecerit virtus mea, nè derelinquas me. *Nie odrzucay mnie czáſu ſtárośći: gdy uſtánie siłá moiá, nie opuſſczay mnie.* A iáko lecacy ptak mniey dbá o uronione ná powietrzu piorá/ ták owi o zgubę Bożey łáſki. Przykłádnym ſpoſobem Mátki Tobiaſſowey mieliby irremediabilibus lachrymis, ubolewáć nád ſſkodą: Heu, heu, ut quid te miſimus peregrinari, lumen oculorum noſtrorum,

baculum

baculum ſenectutis noſtræ, Ale nic podobnego nie przychodźi im ná pámięć/ ná rowne tym/ nie zdobywáią ſię ákty.

Nápiſał Ambrozy Swięty/ o Teotymie lubieżnym/ roſkoſz ćieleſną kocháiącym zbytecznie/ ktoremu gdy doſkonáli Medycy perſwádowáli/ áby poprzeſtał ćieleſnośći/ bo dla niey miał oślepnąć/ y cále utráćić wzrok: był ták zapámiętáłym rezolutem/ iż wolał niewidźieć/ y oczy ſtráćić/ niż lubieżnośći poprzeſtáć/ iákoż y ták ſię z nim ſtáło/ w ſámym ákćie ćieleſnym czuiąc/ że w oczách iego ſubtelne przerywáły ſię żyły/ y delikáckie árterye/ záwołáł: Vale amicum lumen. *Zegnam ćię przyiázna świátłośći.* Tegoż náśláduią zákámiáli grzeſznicy; przeſtrzega y nápomina ich z wielá inſzych Doktor Narodow Páweł Swięty: Hortamur vos, nè in vacuum gratiam Dei recipiatis, *Nápominamy, ábyśćie nádáremno łáſki Bożey nie bráli.* A oni mniey ią ſobie ſzácuiąc/ ślepnąć wolą/ y w ćiemnośćiách grzechowych żyć/ rebelles lumini, często łáſki Bożey iáſnośći odpráwe dáiąc: Vale amicum lumen.

S. Ambrosius, super Lucá. Tomo. 3.

Teotymon dla lubieżności oślep.

3. Corinth: Cap: 6.

Wdźięcznym zapáchem/ y wonnieiącym bálſámem ieſt łáſká Boża/ iákom w tym Rozdźiale iuż z Bernardá Swiętego wypiſał Czytelnikowi pobożnemu/ bo tá przyiemnym odorem powabia do Páná BOGA/ iáko niegdy powabiłá Tyburcyuſzá/ gdy w pokoiu Cecyliey Swiętey/ y Wáleryáná Brátá ſwoiego/ uczuł zapách rożowy/ y liliowy/ ktorym raz záchęcony/ wołał ten pomieniony Swięty okrutną podiąć śmierć/ niż ſię oddalić od łáſki Bożey perfumow/ álbo ich nieco uronić.

Łáská Boża byłá Tyburcyuſzowi zá pachem.

Pod tym przyiemnego zapáchu ſymbolum Pſalmiſtá Swięty łáſkę Bożą wychwálał owymi słowy: Sicut ungventum in capite, quod deſcendit in barbam Aaron, quod deſcendit in oram veſtimenti eius. *Jáko oleiek ná głowie, ktory ſpływá ná brodę, brodę Ááronowę, ktory ſpływa ná kráie odźienia iego.* A lubo nie wſpomniał wyráźnie łáſki Bożey Pſalmiſtá/ iednák Chryzopolitáńſki Biſkup oczywiśćie ią tym oleykiem Pſal: 132.

 wonnym

Jacobo de Valēria in Psal: 132.

wonnym mianuie: Sicut oleum deſcendebat à capite Sacerdotis primò ad barbam, & ex barba ad membra: ita omnis gratia, & dona gratiarum, primò deſcenderunt à Chriſto ad Apoſtolos, & ab Apoſtolis ad totam Eccleſiam, uſq; ad finem terræ. *Jáko oleiek ſpływał z głowy Kápłaná ná brodę, á potym y ná inſze członki: ták wſeláka łaſka, y dáry iey ſpłynęły naprzod od Chryſtuſa do Apoſtołow, od Apoſtołow do cáłego Kośćioła, y ná cáły świát.* Ták to ieſt á nie ináczey: płyną byſtrym ſtrumieniem obfite oleyki łaſk Boſkich ná człowieká/ wynikáiące z nieprzebranego morza dobroći Boſkiey/ wylewáią ſie dáry/ przyiemne aromata, zmyſły uweſelaiące ungventa: ále obmierzły grzeſznik mniey o te ſtoi odoramenta. Dáie pochwałe ſpráwiedliwym ludźiom Swięty Paweł głoſząc że wdźięcznym zapáchem ſą: Chriſti bonus odor ſumus. Piſmo Swięte od tákich tylko/ Noego záchowuiących cnotę/ twierdźi bydź Pánu BOGV ofiáry wonne: Odoratusq; eſt Dominus odorem ſvauitatis, Nie to iednák nie wzruſza grzeſznikow zápámietáłych/ y milſze im ſą nieprawośći záráźliwe ſmrody/ niż łáſki Boſkiey niebieſkie zapáchy/ ktore grzeſząc odrzucáią.

Ieſt wonnym oley kiem.

2.Corinth: 2.

Geneſis Cap: 8.

Grzechowy ſmrod

Na przemiány to właśnie idźie/ kto łáſki Boſkiey przyimuie zapách/ przykre fetory grzechowe wypędza: á znowu è converſo: kto záráżonym ieſt/ od ſmrodu grzechowego/ tákowy oddala precz Bożey łáſki wonnośći. Przez Proroká Izáiáſzá ſamże Pan BOG te álternáte ogłoſił Obywátelom Miáſtá Jeruzalem tym wyrokiem: Et erit pro ſua vi odore fœtor. *Y będźie miáſto wdźięczney woni ſmrod.* Co táko należy rozumieć/ Hugo Kárdynał náucza: Pro ſua vi odore virtutum, fœtor vitiorum. *Miáſto wonnośći cnot, ſmrod będźie wyſtępkow.* Ten to ten przeráźliwy wapor nieprawośći wykorzeniáiący bálſamowy oleiek Boſkiey łáſki obrzydłym y obmierzłym czyni grzeſzniká zápámietáłego/ przed Pánem Bogiem/ ták dálece; że choćiażby co czynił/ w ofiárach/ dárách/ y inſzych podobnych uczynkách dobrych/

Iſaiæ. Cap: 3.

HugoCardinal: in Iſaiam.

tedy

tedy to wßyſtko brzydkośćią będźie przed Bogiem/ dla od ległośći łáſki zálecáiącey/ y ozdabiáiącey námienione uczynki.

Oczywiśćie to deklárowáł BOG przez Izaiaßá Proroká: Incenſum abominatio eſt mihi. Solemnitates veſtras odivit anima mea. *Kádzenie ieſt mi obrzydłośćią. Swiąt wáßych nienáwidźi dußá moiá.* Y powtorzył to przez uſtá tego Proroká: Qui mactat pecus quaſi excerebret canem. Qui offert oblationem quaſi qui ſangvinem ſuillum offerat. *Kto zabiia bydlę iákoby pſu mozg wyiął. Kto dáie ofiarę iákoby krew świnią ofiarowáł.* Czym ſię dáie znáć/ że choćiaż Pan BOG nie ma zmyſłow ćieleſnych ták iáko człowiek/ iednák ex modo noſtro loquendi ták wáży ſobie grzeßnikow/ iáko ſmrodliwych kozłow/ álbo zgniłych trupow.

Iſaiæ C. 1 & Cap: 66

Nieprzyiemne Bogu ofiáry grzeßnikow.

Bez wonnośći łáſki Bożey będącego grzeßniká známienowáł ow w grobie położony Lázarz/ o ktorym powiádáłá Chryſtuſowi Pánu Sioſtrá iego Mártá: Domine iam fætet, quadriduanus eſt enim. *Pánie iuż ći cuchnie, bo mu iuż czwarty dźień.* W czym nie moy ieſt wymyſł/ ále iſtotna náuká Swiętego Auguſtyná: Accipimus Lazarum in monumento, animam terrenis peccatis obrutam. Benè autem de illo qui peccare conſveverat dicitur fætet: incipit enim habere peſſimam famam, tanquam odorem teterrimum. *Przez Łázárzá w grobie rozumiemy duſzę grzechámi przywáloną. Boć dobrze o owym co zwykł grzeßyć mowić możemy, cuchnie: poczyná álbowiem mieć ſławę złą, iákoby zapách záráźliwy.*

Joann: Cap: 11.

Cuchnie grzeßnik iáko trup.

S. Auguſt: Lib: 83. Quæſitorum.

Nie iedney ći potrzebaby żáłuiącey Brátá Márty tych czáſow/ nie iedney płáczącey śioſtry/ nie iedney mowiącey z politowániem/ Domine iam fætet. Iuż cuchnie grzeßnik/ ſtráćiwßy wonność łáſki Bożey/ ták dálece cuchnie/ że go z záráźliwego zapáchu uznáią/ doſkonáłe Swiętych Bożych powonienia/ y znośić nie mogą ſumnienia czyſte. Domine iam fætet. Doſtáteczna ieſt tego probá/ w Hiſtoryey żyćia Swiętey Kátárzyny Seneńſkiey/ y Błogosłáwionego Filipá

Swięći poznawáli złych z zapáchow

Ex Vita S. Cath: Sen: & S. Philip: Nerei Confeſ:

Nereußá/ iáko te Osoby Swiete/ bedących ludźi w łásce Bożey z wdźięcznego zápáchu/ á grzeßnikow/ z smrodu uznawáli: iáko świádczy proces żyćia Swietego Filipá: id assecutus est, ut eos, qui puritatem colerent ex odore, qui verò secus, ex fætore dignosceret.

S. Antoninus Florēt: Archiepi: 4. Parte summæ. Titulo 14. Cap: 6. §: §: 1.

Tu Czytelniku łáskáwy zástánow nieco przy tych peryodách twoiey uwagi/ zápátruiąc się ná nieszczesliwość grzeßnikow zákámiáłych/ co to utráćiwßy Bożą łáskę/ y Swietym Páńskim/ y Aniołom Bożym obmierzłymi są: Co utwierdzam przykłádem z wielu Autorow/ osobliwie z Ksiąg Antoniná Swietego Florenckiego Biskupá Zakonu Swietego Dominiká: Ták.

Aniołowi cuchnał Młodźian grzeßny.

Pustelnik niektory máiąc od Páná BOGA łáskę w zesłániu Anioła z Niebá ná puszczą do śiebie w Osobie ludzkiey/ należytą z tym przewodnikiem Swietym do mieyscá zámierzonego/ iáko niegdy Tobiaß z Ráchwałem Swietym odpráwiał podrożą: Nádßedßy tedy przy drodze trupá zgniłego ktorego miiáć blisko przypádło/ Pustelnik uczuwßy smrod/ płaszczem ustá/ y nos zátkawßy/ chyżo przemiiał/ á Anioł Boży nic podobnego dla uyśćia fetoru nie czynił. Potykáli potym dáley zmilczeniem idąc urodźiwego Młodźianá świátowego/ drogo przybránego/ uperfumowánego/ ktorego miiáiąc Anioł w ludzkiey postáći będący zátulił ustá/ y nos: Angelus clausit fortiter nares: y przeminał. Zdźiwił sie temu Pustelnik/ y pytał Aniołá/ czemu tego nié uczynił trupá miiáiąc/ ále dopiero teraz/ gdźie według uwagi ludzkiey nie należáło. Aż rzecze Anioł: Tu cùm sis caro, sentis fætorem carnis: Nos autem quia spiritus sumus, sentimus fætorem Spirituum, qui procedit ex peccatis, quorum iuvenis lascivus erat plenus, & ideò mihi fætebat. *Ty żeś iest ćiáłem, czuieß smrod ćiáłá: My záś co Duchowie iesteśmy, czuiemy smrod duße. pochodzący z grzechow, ktorych Młodźian lubieżny był pełen, á przeto mi cuchnał.*

Mogą sie z tey Historyey pomiárkowawßy grzeßnicy/ upátrzyć

trzyć

trzyć swoię niedolą/ mogą uważyć zgubę swoię/ y dostáteczną nád tym refleryą czyniąc z Augustynem Swiętym skodę własną máią ták wyiáwić przed Bogiem: Ecce ego misericors Deus coram te exhibeo animam meam virtutum muneribus desolatam, delictorum sordibus fædatam, discissam vulneribus Dæmonum, putridam, & fætidam ulceribus criminum. *Oto ia miłosierny Boże przed tobą stawiam duszę moię, z darow cnot odártą, występkow sprosznościámi cuchnącą, zránioną od Czártow, zgniłą, y otoczoną wrzodámi nieprawości.*

S. August: Libro de Contrit: Cordis.

Wiele iest y inszych szkod pochodzących z utráty łáski Bożey/ potykáiących zápámiętáłych grzesznikow/ ktore biorąc ná trutynę wierni słudzy Boscy/ rożnie ráchowáli/ pożałowánie máiąc nád utrátnikámi łáski Bożey: z tych kontemplátystow Swiętych uważáiących stan człowieká żyiącego bez Bożey łáski/ niektorych przynamniey tu przyzwoitą/ wypisáć sentencyę. Naprzod tedy Swiętego Hieronimá przywodzę zdánie/ z wielką pracą/ fátygą/ y trudnością w liście wypisane/ do upádłey w grzech Zuzánny: Vnde incipiam? quid primum? quod ultimum commemorem? bona narrem, quæ perdidisti, an mala defleam, quæ invenisti? *Zkąd zácznę? Co wprzod? Co náostátku przypomnię? Czyli utrácone dobrá wyliczáć mam, czyli opłákiwáć nieszczęśliwe przypádki?* po ták wielu zamysłách pomieniony Swiety Doktor/ rzecz swoię záczął: De Dei Virgine facta es corruptio satanæ, de Sponsa Christi facta es scortum execrabile, de Templo Domini fanum immunditiæ, de habitaculo Spiritus Sancti, tugurium diabioli. *Z Pánny BOGU oddáney, stáłáś się skazeniem szátáńskim, z Oblubienice Chrystusowey, nierządnicą zostáłáś nieprzystoyną; z Kościołá Páńskiego, báłwochwalnicą nieczystości; z mieszkánia Duchá Swiętego, chałupą diabelską.* Miał co uważáć Hieronim Swiety/ bo pozbywáiąc grzesznik łáski Bożey/ nabywa niezmiernych nieszczęśliwości.

Cżym iest człowiek, bez łaski Bożey.

S. Hieronimus, Epist: ad Susan: lapsā. Tomo. 9.

Tknął

Proverb: Cap: 5. TAk tego dobrze peryodem Salomon Mądry: Super argentum, & aurum gratia bona. *Nád srebro y złoto łáská do* *bra.* Záczym gdy on przyznał tey dostoynosć należytą z iedney strony/ z drugiey strony dobrze wyliczył szkody Jeremiasz Prorok z utráty iey:
Threnor: Cap: 5. Væ nobis quia peccavimus, ideò obtenebrati sunt oculi nostri, mæstum factum est cor nostrum, cecidit corona capitis nostri. *Biádá nam, żesmy zgrzeszyli, przeto záćmione są oczy násze. smutne stało się serce násze, upadłá koroná z głowy nászey.*
Gubi trzy rzeczy, kto łáskę Bożą. Przybywa tu do porachowánia/ wielu rzeczy oraz zgubionych/ w utráćie łáski Bożey iedney/ Tomász Swięty z Aquinu z sentencyą mądrą/ y do trzech punktow zlewa omnem iacturam.
S. Thom: Aquin: Opusculo 58 Cap: 4. Omnis mortaliter peccans, tria bona perdit: scilicet, lumen gratiæ, gaudium conscientiæ, coronam gloriæ. *Wszelki śmiertelnie grzeszący, trzy dobra gubi: iásność łáski, wesele sumnienia, koronę chwały wieczney.* Bo gdy łáská Boża gratia bona, iest droższa nád srebro/ y złoto: super argentum & aurum, iuż dorozumieć się iest rzecz snadna/ iáko wiele utraca/ kto ią utraca: czego chociażby rozum ludzki sam z siebie pojmowáć niechćiał/ to przynamniey zezwolić muśi ná powieść wyráźną
Ecclesiast: Cap: 9. Sálomoná Mądrego: Qui in uno peccaverit, multa bona perdet. *Ktoby w iednym zgrzeszył wiele dobrego stráći.*

Ponoszac ták wiele szkod zakamiali grzesznicy z utracenia Bożey
Gubi pięknosćtwa rzy. łáski/ y ná to ieszcze przychodzą/ że ozdobę wyobrażenia Boskiego z siebie przez odrzucenie łáski wygładzáiąc/ przybieráią się w brzydką Lárwę/ w plugáwą Mászkárę szpecąc obraz Boży: To upátrzył pilnym okiem Jeremiasz Prorok
Threnor: Cap: 4. nád nieszczęśćiem grzesznikow lámentuiący. Candidiores Nazarei eius nive: nitidiores lacte: Saphyro pulchriores. Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis. *Bielsi nád snieg Nazáreyczykowie iey: iáśnieysi nád mleko: pięknieysi niżli Száfir. Szczerniáło nád węgle oblicze ich, y nie poznáno ich ná ulicách.* Ták masz rozumieć Czytelniku łáskáwy/ że duszá bez Bożey łáski iest czarną

Murzynką/

Murzynka/ ieſt brudna Etyopiſá/ iáko dowodźi Vczony Oryge-nes: Per nigredinem, peccatá deſignántur: *Przez czarność, grzechy ſię znácza.* Origenes.

Jáko niekiedy Prorokowi Jeremiaſzowi pozwolił Pan Bog widźieć o gorzelinę ná twárzách Corek Syonu/ gdyby komu ninieyſzych czáſow użyczył tey ćiekáwośći oká: czyliżby cáły nie był Etyopią: czyliby ludźi grzeſznych twárzy nie pokazáły ſie w máſzkárách! czyliby wſzytkie nie były pomurzone czernidłem: Denigrata eſt facies eorum.

Vtwierdźił tę powieść/ w ſámey rzeczy iſtotną prawdę Bog ſpráwiedliwy/ (o czym ieſt w Wielkim źwierćiedle przykłádow) kiedy w Tewtoniey/ Zołnierzá iednego dla grzechow iego twarz/ nie tylko ogorzáła/ czarna/ brzydka/ ále y czártu podobną uczynił; dla czego y Małżonká iego/ y domowi ſłudzy/ y bydlęta lubo nierozumne/ nad to y Káptan iego Spowiednik/ bali ſię poſtáći/ y obecnośći iego/ y ućiekali/ głos tylko znátomy od niego ſłyſząc: y nie pozbył owey máſzkáry/ áż wyznał niecnoty ſwoie/ á zá przybyćiem łáſki Bożey przy pokućie/ pierwſzą odebrał ozdobę. Exſpeculo Magno. Diſtin: 5. Exemplo. 81. *Ná twarzy máſzkárá ſtráſzna, dla grzechow.*

Właśnie ten przykład ſtoſuie ſię do owey odmiány/ ktora uczynił Pan Bog ná twarzy Máryey ſioſtry Moyżeſzowey/ zá grzech ſzemránia/ karząc ią trądem: Ecce Maria appáruit candens leprâ, quaſi nix. *Oto Márya ukazáłá ſię zbieláła trądem iáko śnieg.* Numerorum Cap: 12. W czym oczywiśćie wydáie ſię rożność człowieká w grzechu będącego/ hominis in peccato, á będącego w łáſce Bożey/ y w niey obfituiącego; bo ten in gratia Bogu przyiemny/ ow záś w grzechách obmierzły. *Trąd dla grzechu.*

Wſzytkie te ſzkody/ przypadki/ potykáiące grzeſznikow/ powinnyby w oczách ſtánąwſzy/ nie co do bácznośći nákłonić człowieká/ aby uważył co zgubił! co ſtráćił! wtedy gdy łáſkę Bożą. Jeżeliby záś co mnieyſza iemu zdáłá ſię bydź ſzkodá/ w zgubie tych rzeczy/ ktorem áż dotąd tym Rozdźiałem wyliczał. niech że przynamniey uważy/ że trácąc Boſką łáſkę/ uchodźi od Páná Bogá/ zdáleká ſtawa/ y Bog też od niego/ záczym

wßyſtkim náſtepuie/ ſpuſtoßenie/ ruiná/ upadek/ zniſzczenie/ y wniwecz ſię obrocenie zákámiáłego grzeßniká/ co przed oczy przekłádam.

Zdáleká ieſt od Páná Bogá kto bez łáſki.

Vtracáiąc przez nieprawośći zákámiáli grzeßnicy Bożą łáſkę/ y z przyiáćioł Bożych ſtáiąc ſię nieprzyiáćiołmi/ uchodzą od Páná Bogá/ umykáią ſię dáleko/ oddaláią ſię od ſtworce ſwego/ ſtawáią zdáleká iáko dźieći zdradźieckie/ Steterunt à longe. iáko ſyn márnotráwny w obce kráiny: Peregrè profectus eſt in regionem longinquam. ták grzeßnicy uchodzą w obcą kráinę/ gdy w zápomnienie Bogá in regionē longinquam, quæ eſt obliuio DEI. Swiety Auguſtyn nápiſał.

Lucæ Cap 17.

Lucæ Cap 15.

S. Auguſtinus.

Proverb: Cap: 15.

Zátym też nieſkończoney dobroći Bog/ widząc że człowiek mniey dba o łáſkę iego świętą/ odſtępuie człowieká/ o tym świádczy Mądry Sálomon: Longe eſt Dominus ab impiis. *Zdáleká Pan ieſt od niezbożnych.* Aże ieſt wßedy/ y záwße ná káżdym mieyſcu/ wßechmocnośćią/ iſtnośćią/ obecnośćią/ od grzeßnikow oddala ſię łáſką ſwoią świętą/ co do wiádomośći podał Hugo kárdynał/ Dominikan: DEVS vbique eſt potentia, eſſentia, præſentia, ſed longe à malis gratiâ. Vmyka łáſkę świętą od niezbożnych.

Bog dáleko od grzeßnych

Hugo Cardinalis in Prouerbia

Psalmo. 72.

Zá tym wſpomniánym oddaleniem ſię grzeßnikow od łáſki Bożey iuż tłumem wielkim náſtepuią nießczęśliwośći/ y zgubá wieczna ich/ iáko wiádomo uczynił Pſalmiſtá święty Quia ecce, qui elongant ſe à te peribunt. *Bo oto ktorzy ſię oddaláią od ćiebie zginą.* Co niezmyślnie bywa/ gdy przyſtępuie opußczenie zápomnienie/ ſpuſtoßenie/ obalenie/ y zruinowánie wßyſtkiego mieyſcá/ w ktorym Boſka mieſzkáłá łáſká. Ná tę ruinę zábierá ſię dawno grzeßnikom/ y zánośiło ná ßkodę wielką dla utrácenia Boſkiey łáſki/ po ktorym utrácenia w iákim ſą poſtánowániu/ wiákiey ochronie/ wielu Prorokow świętych to ogłáßáią wyroki.

Mizerne puſtki.

O ßkodách tych ieſt oraculum Izaiaſzá: Væ genti peccatrici. Derelinquetur ſicut in vaſtitate hoſtili. Derelinquetur filia Sion ut vmbraculum in Vinea, & ſicut tugurium in cucumerario, & ſicut ciuitas quæ vaſtatur. *Biádá narodowi grzeſznemu.*

Spuſto-

Spustoszeie iáko w zburzeniu nieprzyiaćielskim. Zostánie się corka Syońska, iáko chłodnik w winnicy, y iáko budká w ogrodźie ogorkowym (iáko miásto ktore burzą; Otoż to Abrys człowieká bez łáski Bożey żyiącego, spustoszonego iáko winnicá, o ktorey z Izáiaszem Hugo Kárdynał ták: Ostendam Vobis quid ego faciam Vineæ meæ, id est animæ ingratæ: auferam sepem eius, id est disciplinam meam, & erit in direptionem Dæmonibus. Diruam maceriam, idest spem humilitatis & patientiæ, & erit in conculcationem prædictis hostibus. Ascendent vepres & spinæ: id est opprimetur multitudine, & magnitudine peccatorum. *Vkażę wam co ia uczynię winnicy moiey, to iest duszy niewdźięczney; Rozbiorę płot iey, to iest ćwiczenie moie, y będźie ná rozchwycenie Diabłom. Rozerwę párkan iey, to iest nádźieię pokory y ćierpliwośći y będźie ná podeptánie Czártom. Porośćie tárniem y ćierniem, to iest zátłumiona będźie wielkośćią grzechow.*

Isaiæ. Cap. 1.

Hugo Cardinal: super Isaiæ Cap: 5.

Winnicá zániedbána, duszá bez łáski.

Nie przywodzę tu inszych obszernych textow Jeremiaszá Ozeaszá, Joelá, y inszych Prorokow świętych, toż właśnie głoszących: dość ná tym że to duszá bez łáski Bożey, iest iáko źiemiá bez wody o czym Swięty Grzegorz: Terra sine aqua, est anima sine gratia; sicut enim terra, quæ imbre non perfunditur, non vestitur herbis, non venustatur floribus, non abundat messe: sic anima gratia carens, non operitur virtutibus, non cogitat de cælestibus, non insistit vtilibus. *Ziemá bez wody, iest duszá bez łáski: iáko álbowiem ziemiá nieskropiona deszczem, nie wydáie źiołek, nie rodźi kwiatow, y nie obfituie w żniwo; tak duszá nie máiąca Bożey łáski, nie ozdabia się cnotámi, nie myśli o niebie, y niedba o potrzeby do zbáwienia.*

Duszá sie mia bez deszczu.

S. Gregorius Papa in Psal Pœnitent:

Duszá zgrzeszáiącego grzesznika bez łáski Bożey, iest to iáko Miásto Jerozolimskie spustoszone, nád ktorym lámentuiąc Prorok Jeremiasz mowił: Quomodo sedet sola Ciuitas plena populo. Facta est quasi Vidua, Domina gentium, Princeps Prouinciarum facta est sub tributo. *Iáko to śiedźi sámo Miásto pełne niegdy ludu. Wdową się stáłá Páni narodow, księżna Prowincyi pod czynszem zostáie.* A tego dowiedźiałem się od Hieronimá

Miásto spustoszone.

Threns Cap. 1.

S. Hieronymus in Thren:

Swiętego. Plangitur anima hominis fidelis, deſtituta Angelorum ſolatio, & carens Diuino conſortio: Tot ſeruit ſceptris dedita, quot vitijs. *Opłákuią tu duſzę człowieká prawowiernego opuſzczoną od Aniołow, nie máiącą przytomności Boſkiey, ſłużącą ták wielom Panom, ilo wyſtępkom.*

Stáránie, oprzywrocenie łáski.

I ktoż ſię tu nie obey zrzy ná te grzeſznikow ſzkody, kto ſię nie wzruſzy ná tákową dezoláćyą? iáką poſtrzegłſzy w ſobie Pſálmiſtá prośił. Cor mundum crea in me Deus, & Spiritum rectum innoua in viſceribus meis. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. Stárał ſię o przywrocenie zgubioney łáſki/ bo był utráćił dwoiáką/ o czym nápiſał. Jacobus de valentia. Duplicem gratiam perdidit, primò gratiam gratificam, ſecundò gratiã, & ſpiritũ Prophætiæ. Náleżáłoby przykłádem iego ſtáráć ſię grzeſznikom o przywrocenie łáſki Bożey z wielu miar márnie utráconey/ o co że mniey á práwie nic niedbáią; więc przynaymniey ty łáſkáwy Czytelniku podobney chroń ſię y ſtrzeż ſzkody/ ſłucháiąc rády Jzydorá Swiętego. Aſpice ex alieno tormento quod timeas. Reſpice in alieno exitio, quod paueſcas. Euita foueam in quam alium uideris cecidiſſe coram te. Pericula aliena in te pertimeſce. Strzeż ſię grzechow/ y pilnuy ábyś łáſki Bożey kleynotu nie utráćił.

Psal: 50.

Iacobus de Valentia Episc: in Psalm:

S. Isidorus Lib: 1. Cap: 10.

ROZDZIAŁ IV.

Pobudká druga, z Uwagi nieſzczęśliwych progreſſow, y nędze niewolniczey, ktorą doczeſnie tu żyiąc ponoſzą, y ćierpią, zákámiáli grzeſznicy.

Márnotráwcow wierutnych zápámietáłych grzeſznikow nędzá y mizerya wydáć ſię ma dálſza; ktorzy po utráceniu Bożey łáſki/ w biedę wielką wpádłſzy w niewoli zoſtáiących więźniow/ ubogich żebrákow/ kálikow ułomnych/ wſzyſtkich opuſzczonych nędzárzow/ właśnie niemáiących

ſię udáć

ſie udáć do czego niedoſtáteczných śierot/ w oſobach włá-
ſnych wyſtáwiáiąc konterfekt. Ow obraz. in forma, & figu-
ra (lubo pod iáſnymi/ y ieſzcze żywemi ćiáłá ſkáżytelnego fárbámi
wydáia iſtotnie względem duſze ktory od Bogá opuſzczony/ iáko
Bożey łáſki niegodny/ Antyoch Krol w ćiele śmiertelnym/ ieży
kiem zbolałym málował: In quantam tribulationem deueni: & in quos fluctus triſtitiæ, in qua nunc ſum, qui iucundus eram & dilectus in poteſtate mea. Nunc veró reminiſcor malorum quæ feci. Et ecce pereo triſtitia magnâ. *Ku iákiemużem kłopotowi przyſzedł: w iákie náwálności ſmutku, w ktorymem teraz ieſt? ktory weſoły byłem y przyięmny w mocy moiey. Teraz wſpominam ſobie ná złości, ktorem zrobił. A oto gine od żáłości.* Jáſnie ten pomieniony Krol y widoczne pokazał kolory/ od Páná Bogá opuſzczonego grzeſznika/ ná duſzy obnáżonego/ zubożonego y zbolátego: bo ow co był Przyiáćielem Bożym/ y miał iego łáſke/ iuż z niey przez grzechy wypoſażony/ leży iáko zbolały Łázarz/ iáko o śieroćiały żebrak/ iáko Syn márnotrawny/ zniſzczywſzy ſubſtáncyą/ głodnym ieſt nedzarzem/ y niewolnikiem.

Nedznego grzeſzniká Obraz w Antyochu

1. Machab 6.

Odſtał od Páná dobrego/ co doczeſnie y wiecznie płáći/ zákámiáły grzeſznik/ iego porzućił ſłużbe przećiw rádźie Ewángeliey: Nemo poteſt duobus Dominis ſervire. *Zaden nie może dwiemá Pánom ſłużyć.* A zátym tez ſam śiebie w nedze wpráwił/ ſam iák umyślnie wpadł w niewolą: y co o Duſzách pierwſza część tey Kśiegi znáć dáie że w czyſczowym Sequeſtrze ćierpią pœnam ſenſus; tedy y zápámietáłym grzeſznikom ſuo modo. ná podobney nie ſchodźi/ gdy ſie ich nieſzczeſliwe progreſsy wezmą ná uwage pilną/ y ná krutyne.

Matth: Cap: 6.

Cierpią grzeſznicy ſuo modo, pœnam ſenſus.

Sáme opiſánia od Mądrych Teologow grzechu śmiertelnego wydáią/ co zá ſtan ieſt opłákány grzeſznikow/ ktory wiele defenicyi/ podał ná krutyne Doktor Anielſki Tomaſz Swiety. A ná przod táke: Peccare, eſt voluntate auerti a Deo. *Grzeſzyć, ieſt wolą włáſną odwrocić ſię od Bogá.* Powtornie tym ſpoſobem: Peccatum eſt actus devians ab ordine debiti finis, contra regulam naturæ, rationis, vel legis æternæ. *Grzech ieſt uczynk*

S: Thomas Aquinas. 1. Parte Q. 24 Artic: 1. & Q. 63. Art. 1

Opisánie grzechu śmiertelnego. *błądzący od rządu náleżytego kresu, przećiw przyrodzenia ustáwie, rozumu, álbo práwá wiecznego.* Te y insze opisánia grzechu śmiertelnego fundował ná náuce świętych Doktorow/ ktorzy go wiekiem żyćia poprzedźili/ to iest Ambrożego/ y Augustyná/ z ktorych pierwszego iest to o grzechu zdánie. S. Ambrosius Episc: Peccatum, est præuaricatio legis Diuinæ, & cœlestium inobedientia præceptorum. *Grzech, iest przestąpienie práwá Boskiego, y niebieskim nieposłuszeństwo przykazániom.* Drugiego. tez S. Augustyná táka deskrypcya: S. Augustinus Episcop: Peccatum nil aliud est, quám neglectis rebus æternis temporalia sectari. *Grzech nic inszego iest, tylko zániedbánie rzeczy wiecznych á doczesnych, szukánie.* A ty z tych wszystkich Czytelniku łáskáwy definicyi/ tylko wyczerpnąć możesz coć Swięty Tomasz z Aquinu námienił: Est voluntate auerti à Deo. Grzeszyć/ iest to pogárdźiwszy służbą u Bogá udáć się ná insza ćiáłu/ świátu/ czártu/ y grzechowi niewolnicza wysługę: iest to/ deuiare ab ordine debiti finis. poniechawszy do zbáwienia/ drogi/ czynić przećiw przykazániom Boskim/ przećiw mándatom/ záczym tuż tuż w te tropy wszeláka nástępuie nieszczesliwość/ nędzá/ niewola/ według Boskiego wyroku:

Leuit: Cap: 26. Quodsi non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea: sed spreueritis leges meas: Ego quoq; hæc faciã vobis. visitabo vos velociter in egestate & ardore: qui conficiat oculos vestros: & consumat animas vestras. Corruetis coram hostibus vestris: & subijciemini his qui oderunt vos. *Nedzny stan grzesznikow.* *Ieśli mnie nie usłuchaćie, y nie záchowaćie wszystkich przykazań moich: ieżeli wzgárdźićie práwá moie. Ia też wam to uczynię Náwiedzę was prędko ubostwē, y gorącośćią: ktoraby pokáźiłá oczy wásze, y znędźiła dusze wásze. Upadniećie przed nieprzyiaćioły wászymi: y będźiećie poddani tym, ktorzy was máią w nienawiśći.*

Padaną zákámiáłych grzesznikow to od Bogá karánie/ bo poniewaz przez grzech śmiertelny (ktory iest/ auersio à Deo, & conuersio ad creaturam) odłączáią się od Páná Bogá/ y práwie go/ względem dusze/ y ćiáłá/ niezmiernymi nędzarzámi bydz muszą: nádto przy ułomnośći swoiey/ więźniami/ y niewol-

niewolnikámi u przeklętego czártá. Subijcimini his, qui cæciunt vos.

Konterfekt wrodzony ták mizernego grzeſzniká może kázdy obaczyć w kśiędze/ ktorey tytuł/ ſpeculum magnum Exemplorũ, kędy z inwenciey Meroná/ ták wyſtáwiono nedzarza tego. Od malowáno śmiertelny grzech w oſobie Bogini ſtoiacey/ ſmutney/ ośiercziáley/ bládey/ wyſchłey/ uſtáwicznie drżącey/ iáko winowáyczyney teſkley. Przed iey oczymá zdáleká był obraz Páná Bogá nászego. Z boku iednego oney Bogini odmálowáno czártá/ á z drugiego człowieká. Trzymáłá nedznicá trzy kárty/ podáiac ie ku pomienionym obrázom: Ná pierwſzey co byłá do Páná Bogá/ nápiſáno ſłowá: Saluatorem meum miſera perdidi, & omnes Angelos eius. Væ, Væ, mihi. *Zbáwićielá moiego nędzna, utráćiłam, y wſzyſtkich Anjołow iego. Biádá. Biádá. mnie.* Ná drugiey kárćie do Czártá: Diabolo homagium feci, quando per conſenſum in peccatum cecidi. *Diabłu rękodáyną ſtáłam ſię; gdy zezwaláiąc ná grzech upádáłam.* A ná trzećiey kárćie do człowieká to było: Omnia mala, omnis horror, omnis tribulatio, finis meus, & omnis pœna.

Wſzyſtko złe, wſzyſtek ſtrách, wſzyſtkie utrapienia, y wſzelkie karanie, ſą kreſem moim, y koncem.

Jákże tu można w lepſzey fortuny byćie/ ſtáwiáć kondycya zápamiętáłego grzeſzniká/ iáko ią dobrym ſłowem kolloryzowáć/ kiedy to ſáma iſtotna prawdá z dawnych Autorow wywodźi/ że ſtan grzeſzniká/ ieſt/ niewolniczy/ nedzny/ y dolegliwośćiom podlegáiacy ſtan. Trudno ſię tu odezwáć przećiwko oczywiſtey prawdźie/ ktora wolnym głoſem ná wſzyſtek świát wydáie Oſobá ſwoia Pſalmiſtá Święty/ ow czás wſpominaiacy/ ktorego ná ſumnieniu ponośił ſkázy śmiertelnych grzechow: przy wygodach/ y wczáſach Krolewſkich/ mowi że był żebrákiem. Miſer factus ſum, & curuatus ſum vſq; in finem: tota die contriſtatus ingrediebar. *Nędznym ſtałem ſię, y ſkrzywiłem ſię áż do końcá: cáły dźień záſmucony chodźiłem.* Bá y nie raz te wyznania czynił Krol pomieniony/ gdy

wro-

Ex Speculo Magno Exemplo Distinct. 9. Exemplo 16 z

Mizernego grzeſzniká konterfekt.

Dawid krol, dla grzechow żebrakiem.

Pſal: 37.

Pſal: 39. & 85. w rożnych Pſalmách piſał: Ego autem mendicus ſum, & pauper.
Ia záś żebrakiem ieſtem, y ubogim. Inops, & pauper ſum ego. *Nie-*
doſtáteczny, y ubogi ia ieſtem. O ludźiách záś ſpráwiedliwych
Spráwiedliwi nie Vbozeie. iáko rozumiał/ iáko ich ßácował/ co o ich względem duße do-
ſtátkách trzymał/ nápiſác nie zániechał: Non eſt inopia ti-
mentibus eum. *Nie znáią niedoſtátku, boiący ſię Bogá.* Wiec
Pſal: 33. ſłuśnie grzeßnicy nie bogoboyni nedze ćierpieć mußą.

Dopiero położone y Drukárſką práſą wyćiśnione zdánia Oy-
cowſkie Dawidá Królá/ roborute y Syn życzliwy Sálámon mą-
dry tym periodem: Iuſtitia eleuat gentem, miſeros autem facit
Prouerb: 14. populos peccatum. *Spráwiedliwość podwyżßa Narody: nędzny-*
mi záś czyni ludźi grzech. Czego że tez ſam zá czáſow ſwoich
był ſpektatorem/ przeto tákie nápiſał świádectwo: In breui in-
Sapient: 16. opes facti nouã guſtauerunt eſcã. Oportebat enim illis ſine ex-
cuſatione quidem ſuperuenire interitum. Wkrotce zubożawßy gi-
nęli. Przy tych Królách iſtotney prawdy z Piſmá S. wybránych
łáśnieć ma ná cáły świát/ y Konterfekt owo/ Ex magno ſpeculo,
wzwyż wyrázony mizernego żebraká/ zákámiáłego grzeßniká.

Doßły niepoćießne nowiny przyiaćielſkich ußu o przypadku
ſpráwiedliwego Jobá/ którego z dopußczenia Boſkiego/ záwi-
ſny czárt uczynił żebrákiem/ y ná ćiele zránionym/ ná tych
Nád Iobá nędzą przyiaćiele máią litość. miaſt y oczy przyiázne wdáć ſię w to muśiáły chcąc ſię dobrze
przypátrzyć/ y wiedźieć iego nędzę. Skłoniły ſię tám y ſercá lito-
ściwe do obdukciey/ ná kilká dni uwadze utrapienia pozwa-
láiąc czáſu ná roſkrzewienie nád zbolálym żebrákiem ſerdeczney
Kompaſsyey. Audientes tres amici Job omne malum quod
accidiſset ei venerunt ſinguli de loco ſuo. Cumq; eleuaſsent
procul oculos ſuos: non cognouerunt eum. Et exclamantes
plorauerunt. Et ſederunt cum eo in terra ſeptem diebus, &
ſeptem noctibus. *Vſłyßawßy trzey przyiaćiele Jobowi wſzytko złe*
Job. Cap: 3. *ktore nań przypádło. Przyſzli káżdy z mieyſcá ſwoiego. A pod-*
nioſzy zdáleká oczy ſwe, nie poználi go, y zákrzyknąwſzy, płá-
káli. I śiedźieli z nim na żiemi ſiedm dni; ſiedm nocy. Czym wy-
świádczyli w nieſzczęśćiu przyiaćielowi dokument życzliwośći.

Już

Już ći to nie dopiero/ ále dawno/ podobne słuchy o przyiacielskie oćteráią się vszy/ Osob przyiáznych/ y miłosiernych/ Bráctwá Nayświetszego Odkupićielá Vkrzyżowánego/ że záкámiáli grzesznicy/ w podobney/ y w rowney z Jobem(si cætera sint paria) zostáią nędzy/ álić tám záraz powolne oczy y Kátolicki ich nákłániáią się sercá Venerunt singuli. Wiedzą álbowiem co zá dolegliwość ponoszą grzesznicy z poduszczenia Czártowskiego/ wiedzą táko ná duszach pokáliczeni są/ táko ich głownie szerzy się chorobá/ według reláciey/ Psálmisty świetego: Multiplicatæ sunt infirmitates eorum. *Rozmnożyły się choroby ich.* á przeto máią nád nimi politowánie/ y wielu inszych tá druga Część kśięgi/ pod tytułem Przyiaćielá w ostátniey potrzebie/ do rátunku zákámiáłych grzesznikow przywodzą/ y pobudzáią/ żeby przymowki nie było/ z Psalmow: Infirmati sunt, nec fuit qui adiuuaret. *Záchorowáli, á nie było, ktoby rátował.* Nádgrzesznikámi litość Bráctwá. Psal: 15 Psal: 106

Przypátrz się dobrze defektom wewnętrznym grzesznikow Czytelniku łáskáwy/ á vznasz/ iáko káżdy z nich iest żebrák/ chory zbolały: J sam Psálmistá/ niegdy vskarżał się ná potáiemne dolegliwośći grzechowe/ to głosząc: Non est sanitas in carne mea á facie iræ tuæ: non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum. *Nie mász zdrowia w ćiele moim, od oblicza gniewu twego: nie mász pokoiu kośćiom moim, od oblicza grzechow moich.* Gdźie czuiąc zdrowia słábość miłosierdźia prosił od niebieskiego Medyká: Miserere mei Domine quoniam infirmus sum. sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. Et anima mea turbata est valde. *Zmiłuy się nádemną Pánie bom ći chory: vzdrow mnie Pánie, boć strwożone są kośći moie. Y duszá moiá strwożona iest bárdzo.* Co wszystko ma się rozumieć o chorobie względem dusze/ iáko náuczáią Tłumácze pismá świętego. O tey to Dawid krol mowił chorobie/ o tákiey Páweł święty pisał do Koryntczykow/ głosząc/ że się miedzy nich chorobá wkrádłá: Inter vos multi infirmi, & imbecilles. *Między wámi wiele chorych, y słábych.* Wczym Chory Dawid krol ná sumnieniu. Psal: 37. Psalm: 6. 1 Corinth: Cap: 11.

wielką im rzecz świádczył ten Doktor Narodow wyſławiáiąc chorobę/ bo częſtokroć ták ćieleſna iáko y duſzna chorobá/ im bez boleśći ſkrytſza ieſt/ tym bywa niebeſpiecznieyſza/ iáko Vczony Tryueryuſz nápiſał w powieśćiách známienitych: Sæpe morbus, qui dolore vacat, eſt periculoſiſſimus. Ac fere periculoſiſſima peccata, de quibus parum anxia conſcientia.

Thriuerius in Apophtegmat: 119.

Łączą ſię do chorob grzechowych/ y powierzchowne ćiał pároxyſmy/ iáko ieſt z wielu/ ten przykład o krolu Ezechiaſzu w Piſmie świętym: Exaltatus eſt poſt hæc coram cunctis gentibus. Ægrotauit Ezechias vſq; ad mortem. *Zwyćięſtwem z nieprzyiaćioł wyniosł ſię nád wſzyſtkie nárady. Záchorował Ezechiaſz śmiertelnie.* A tych obudwu chorob/ ſą obſzerne dowody w świętych Ewángeliách/ y w komentátorách ná też.

Ezechiasz zá grzechy, chory.

2 Paralip: Cap: 36.

Dość tedy ná tym ma bydź Czytelnikowi łáſkáwemu: ktory powinien/ nie zámyslájąc ſię długo nád ſzerzącą ſię chorobą grzeſznikow/ o prędkie poſtáráć ſię remedia, do czego nákłonić go ma pogrożká świętego Páwłá: Peribit infirmus in tua conſcientia frater. *Zginie chory ná twoie ſumnięnie brát.* Oſobliwie też y o żywiſty iego przykład: Factus ſum infirmus infirmis: vt infirmos lucri facerem. *Stałęm ſię z chorymi, chory: ábym chorych pozyſkał.* Powinná y grzeſznikom náchylić ſámá własna ich dolegliwość/ przyprowadzáiąc do vznánia nędznego ſtanu ich/ do rekolekcyey nád vłomnośćią/ y vpadkiem/ iáko niegdy Alexándrá wielkiego/ krolá Mácedońſkiego/ o czym ieſt u Plutárchá: Ten Rycerz odwáżny/ w bitwách fortunny/ ſtráſzny poſtronnym kroleſtwom/ pewne Miáſto oblęgł chcąc go doſtáć/ á gdy upátrował z ktorey ſtrony Miáſtá nayſłábſze ſą mury/ y do zburzenia ſnádnieyſze/ tym zabáwnego Alexándrá/ ſtrzáłá oſtra od Miáſtá wypuſzczona zránioną/ á kiedy po uſtánowieniu płynącey krwie/ bol z rány wypłynąc nie mogł/ nie ſię też dał záſtánowić/ czuiąc go dobrze w otwártey bliźnie Męzny káwáler/ rzekł do przytomnych: Omnes me prædicant Iouis eſſe filium, ſed vulnus hoc, hominem eſſe me clamat.

1. Corinth 8. & 9. Capite.

Plutarchus. in Alexand:

Alexánder ránio ny wyznał vłomność ſwoie.

W

Wſzyſcy mnie głoſzą lowiſza bydz ſynem, ále ta rana woła, żem y ia człowiek, podległy vpadkom. Náuczyłá go ráná poznánia ludzkiey ułomnośći/ co by do ſiebie y grzeſznicy vpátrzyć po⸗ winni/ y czuiąc ná ſumnieniách grzechowe rány/ mowić: Vulnus hoc hominem eſſe me clamat. Ráná śmiertelney złośći/mowi żem/ żebrak/ y chory kálіká.

Podobnoby nie trzebá ták licho trzymáć o ſtánie zákámiá⸗ łych grzeſznikow/ ſzkodaby ich ták podło y tánio ſzácowáć/ exaggerando, to ieſt rozſzerzáiąc/ ſłábość/ nędzę/ vboſtwo/ chorość/ niewolniczą ich ſłużbę/ pod grzechem/ y czártem; boć im pobłażáią słowá Jobowe y więcey im przyznáią: Impij viuunt, ſubleuati ſunt: confortatiq; ſunt diuitijs. *Niezbożni żyią, wynieśieni ſą: y wspárći ſą bogáctwámi.* Bá y Jeremia ſá Proroká do Páná Bogá ſupliká/dobry wiek ich/y progreſſy pomyślne głosi grzeſznikow: Via impiorum proſperatur: benè est omnibus qui præuaricantur, & iniquéagunt. *Szczęśći ſię drogá niezbożnych: dobrze ſię máią wſzyſcy, ktorzy przeſtępuią y nieprawość czynią.* Job. Cap. 21. Hieremiæ 12.

Trzebá/ y nie ſzkodá/ ieſzcze y więcey trzymáć/ o podłey kondycyey grzeſznikow: bo to/ co im w pochwałę idźie z słow Jobá y Jeremiaſzá/ to tylko powierzchowne ſą rzeczy/ y doczeſne á krotkie w záſy do prędkiey ſpieſzące nędzy/ iáko támże deklárował Job: Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. *Dobrze, y ſwobodnie dni ſwoie prowádzą, á w momenćie w piekło wpadáią.* Coś tylko zda ſię ná pozor ludźi grzeſznych żyćie/ á owo tám ſplendida miſeria. Bog ich do czáſu ćierpliwie znośi/ czekáiąc popráwy żyćia ich; nie karze ich ſrzwápliwie/ czym ſámym mizerya ich/ y nędzá gorę nád nimi bierze. Grzegorzá to świętego Papieżá/ vwagá: Peccantes quouſq; tunc conſideremus amplius miſeros, quando eos aſpicimus in culpa ſua ſinè flagello derelictos. *Grzeſznikow tym bárdźiey vważaymy bydz nędznymi, gdy ich widźiemy w nieprawośćiách ich, bez karániá.* Toż właśnie ieſt zdánie Auguſtyná świętego: Nil infelicius felicitate peccantium, Grzeſznych fortuná obłudna. S. Gregor: Papa in Ezechiel: Dobre powodzenie grzeſznym ná zgubę.

S. Augustinus. Tomo 2.

qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur. *Nic nieszczęśliwszego, nád powodzenie szczęśliwe grzeszących, ktorym żyie niecnotá, y zła wola iáko potáiemny nieprzyiaćiel, zmacnia się.* Y ná inszym mieyscu ten Swięty podobnie/ y nadobnie nápisał:

Idem Libro de Virgin:

Qui nequiter vult viuere, nonne tanto miserior esse conuincitur, quantò facilius mala eius voluntas impletur. *Kto chce żyć niecnotliwie, czyliż tym nie iest nędznieyszym, im łátwiey zła iego wypełnia się wola.* Stosuie sie ku temu sentencya uczonego Seneki:

Grzesznych zyćie biedne

Seneca, in Prouerbijs

Tunc est consummata infelicitas, ubi turpia non solum delectant, sed etiam placent, & desinit esse remedio locus. *W tedy tám iest zupełna nieszczęśliwość, kędy sprośnośći nie tylko powabiáia, ále się y podobáia, á mieyscá nie máß lekárstwu.* Chociażby tedy ludźiom grzesznym pochlebna służyłá fortuná/ przećie ich nigdy bespiecznymi Fortunatámi nie czyni/ ále tylko obłudnie/ y niestátecznie pokrywa swobody płászczem/ iáko nędzarzow/ żebrakow/ ułomnych/ y niewolnikow.

Apocal: Cap: 3.

Obłudny pozor ten ludźi grzesznych/ otárował skutecznie Anioł pisząc przez Ianá Swiętego do Rządce Láodycyey tym stylem: Angelo Laodiceæ Ecclesiæ scribe. Dicis quia diues sum, & locupletatus: & nullius egeo: & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. *Mowiż żeś bogáty, y dostátni; y niczego nie potrzebuiący: A nie wieß, że iesteś nędzny, y biedny, y Vbogi, y slepy, y nági.*

Anioł grzesznikow, ma zá żebrakow.

Náiego przeto potrzebá przystáć zdánie/ y to o grzesznikach trzymáć/ co ono ich podłey fortunie nápisał/ álbo do pisánia dyktował. Ná co iuż dawno z Psálmistą/ Páweł Swięty zezwolił: Contritio, & infelicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognoverunt. *Skázenie y nieszczęśliwość ná drogách ich, á drogi pokoiu nie doználi.*

AdRoma: Cap: 3.

Wiele dobrego trzymáią ludźie o godnośći Krolewskiey/ wspániáło wáżą progressy Monárchow świátá przy ich fortunie/ ále sie záwodzą ná tákim mniemániu/ gdyż ináczey Antygon Krol synowi swoiemu rozumieć kazał/ często w pámięć iego to wbiiáiąc: Scias Regnum nostrum maximam esse serui-

Godność krolewsk. niewola iest.

tu·

tuem. *Wiedz ſynu, że Krolestwo naſze wielka niewola ieſt.* Co ná ſwoie ſtrone przewabiło Fránćiſzká Petrárche/ iż z Antygonem trzymáiąc partem affirmatiuam nápiſał w Dyálogu/ Bene ſecum agi putent, hi, qui Reges eſſe deſierint. Cum enim dura omnium mortalium, tum duriſſima Regum ſors. *Dobrze z tymi ſię dzieie, ktorzy krolowáć przeſtáią. Gdy álbowiem przykraśmi rtelnych ludźi, tedy nayprzykrzeyſza Krolow kondycya.* boć

Ælianus Lib: 2. Hiſtor: Cap: 20.

Monárchowie pláſtuiąc berłá/ noſząc korony/ żelázne petá/ y káydány niewolnicze dźwigáią/ tenże nápiſał: Qui ſceptrum & diadema, fulgidas compedes, claramq, miſeriam ſortiuntur.

Fráciſcus Petrarcha

Wpadáią wpodobne ſortis iniquæ ſidłá zákámiáli grzeſznicy/ gdy poſtánowieni ná Monárchiey świátá od Páná Bogá przy ſtworzeniu/ dominamini, *Pánuyćie,* y ná krolewſkim oſądzoni tronie/ z podziwieniem Pſálmiſty/ Quid eſt homo quod memor es eius: gloria, & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum. *Coż ieſt człowiek, że maſz nań baczenie: chwałą, y godnośćią ukoronowałeś go, y poſtánowiłeś nád dźiełámi rąk twoich.* Oraz dla grzechow/ y nieprawośći/ wielkiemi ſą nadzarzámi niewolnikámi/ co uznáiąc do siebie/ czynieby mieli te konfeſſátá z Antygonem Krolem: Scias Regnum noſtrum, maximam eſse ſervitutem. Krolestwo náſze wyrownywa/ niewolniczemu ſtánowi. Przewazáią nieſzczęśliwośćią/ celuią niewolnicza ſłużba grzeſznicy/ opłákáne by nauboższych zebrakow y kálikow ſtany/ złotey wolnośći utracáiąc czáſy przytemne/ á niewolnicze od grzechu y Czártá przyimuiąc petá/ im podáiąc vinctas mánus w więzieniu: ná co ubolewáć przychodźi im/ y ná niewolą nárzekáć/ lámentem Jeremiaſzá: Ægypto dedimus manus & Aſsyriis. W Egypſką/ y Aſyryiſką niewolą ręceśmy dáli. A lubo wolnośći/ ktorą y dźikie zwierzętá lubią/ miáłáby im bydź milſza gdźinná/ niż poł quádránsá w więzieniu/ przećię nieuważnie czas większy ſobie zamierzáią do niewolniczy ſłużby/ nie umieiąc ſzánowáć pozwoloney wolnośći: w czym ich oſtrzegał Páweł S. Vo-

Człowiek ieſt krolem.

Pſal: 8.

Thren: Cap: 5.

Wolność ludzka.

ad Galat: Cap: 5.

Vos in libertatem vocati estis fratres, tantum ne libertatem in occasionem detis carnis. *Wy wezwani iesteście ku wolności brácia; tylko żebyście wolności nie obracáli ná pobudkę ćiáłá*

Psal: 106.

Plato. & Anastasius Sinaita. Lib: 1.

Człowiek dostoyniey szy, nád kreáturj.

S.Chrysost Homil:29 in Genes: Cap: 6.

S. Augu: Lib: 9. de Ciuit:DEI Cap: 15.

S.Hierony ad Celantiam.

Przełożyłem ći przed oczy Czytelniku łáskáwy w tym Rozdźiale nędzę/ mizeryą/ ubostwo y niedostátek/ zákamiáłych grzesznikow: obacz ie teższe y służbe niewolniczą ich/ obacz mowiąc z Psalmistą Swiętym. Vinctos in mendicitate & ferro. *Więźnie w niedostátku y w żeleźie.* Vważ z pilnośćią iák to ow udźielny ná świećie Pan od Bogá wolnośćią udárowány człowiek/ według Plátoná: animal diuinissimum. według Anástázyusa Synáity: Omnium animatorum præstantissimum. (lubo tu inszych nie wspomnię/) nie umie sszánowáć godnośći swoiey/gdy ią záprzedawszy/ ćiężar niewolniczy przyimuie/ podeymuiąc śię bydź/ pod okrutnym práwem grzechu/y czártá/ vile mancipium. Przyznáie tę nieszczęśliwą dźierżáwę Człowiekowi Chryzostom Swiety zapisem tákim: Peccatū vbi intrauit, libertatem perdidit, & corrupit potestatem naturæ datam, seruitutemq; introduxit. *Grzech gdźie tylko wszedł, człowiek wolność strácił, y skáził władzę przyrodzęniu dáną, y służbę niewolniczą wprowádźił.* A to y S. Augustyn upátrzywszy/ uczynił tę exklámácyą. Quam misera seruitus seruire peccatis! *Iak mizerna niewola służyć grzechom!* A słusznie/bo u Páná Bogá tá tylko w szácunku wolność/ co nie podlega/ áni śię wysługuie grzechom/ iáko twierdźi Swiety Hieronim: Sola apud DEUM libertas est, non seruire peccatis.

Grzesząc wolność traci.

Tullius Cicero.

Zdáie śię w tych punktách/y na rozsądek ludźi prawdźiwey nieznáiących Bogá/ iednák cnotę sobie wielce poważáiących/ ktorzy to wskroś a urea sæcula przenikáiąc / wolności ludzkiey wiele przyznáiąc/ w wystepkách domacáli śię niewolniczego stanu. Z tych u mnie pierwszym iest krásomowcá Rzymski Cicero/ w niecnotách upátruiący okázyą wtrácáiącą człowieká w niewolą tym peryodem: Miser est cui peccare licet: quia & si dominetur seruus est. *Nędznym iest komu wolno grzeszyć: bo choćiażby pánował sługą iest.* Do zego / Krázmá u zołego/Powieśći známie-

nitych

známienitych Autorá/ ſłyſzáłá ſię te wyroki. Nemo liber qui ſeruit cupiditatibus. *Wolny nie ieſt kto ſłuży pożądliwośćiom.* Qui ſervit vitijs, veré liber non eſt dicendus. *Kto wyſtępkom podlega záprawdę wolnym zwáć ſię nie może.* To drugi wyrok. A iáko zwáwie y mocnie ſtawáli przy tych punktách/ iáko ſtáteznie prawdę te głośili? Jeden zá wſzyſtkich nádgrodźi Dyogenes/ y męſtwo pokaże. Ten ſłyſząc/ o prezumpciey Alexándrá wielkiego/ zwyćięſtwy częſtymi ták w prozno chwałe zápromionego/ że ſię iuż Pánem czynił świátá cáłego/ y nowych ſzukał świátow do záwoiowánia/ ámáiąc go obecnego/ wolnym głoſem mowił mu: Nequaquam es Dominus, ſed ſervorũ meõrum ſervus: vitia enim ſunt Domini tui, & ſervi mei, & in te dominãtur *Nigdy ty Pánem nie ieſteś ále czeládnikiem ſług moich: Wyſtępki álbowiẽ ſą Pánámi twoimi y nád tobą pánuią, u mnie záś ſą niewolnikámi.* Chwyćiło ſię tey Dyogeneſá ſentencyey y poſpolſtwo/ gdźie záraʒem náśláduiąc odwagi iego w mowieniu prawdy wołáło: Quid tibi prodeſt totius vniuerſi dominium, ſi tam infimæ, & abiectæ rei, (qualia ſunt peccata) ſervus es! *Ná coż ći ſię przyda cáłego świátá pánowánie, kiedy ták podłey, y wzgárdzoney rzeczy (iáko grzechy ſą) ſługą ieſteś.*

Erasmus in Apophtegmatibus.

Dyogenes, Alexándrá nie mazá Páná ále zá ſługę.

Dyogenes apud Laertium.

Rozumieią wiele zákámiáli grzeſznicy o wolnośći ſwoiey/ álić oto ná wzgárdę ich/ ſtawa Dyogenes mowiący: Vitia ſunt Domini tui. *Wyſtępki ſą Pánowie twoi.* Zárzucá im to przed oczy/ y Zbáwićiel náſz/ w Ewángeliey mowiący: Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur. *Coż pomoże człowiekowi choćiaſzby cáły pozyſkał świát, á duſze ſwoiey vſzczerbek ponośił.* Ale to v nich nie znáyduie mieyſcá! zá nic to ſobie wáżą/ dobrowolnie pod grzechem/ y czártem przyimuiąc/ Crudele miniſterium. *Okrutną poſługę.* zdániem Chryzologá Swiętego

Pánem nád człowiekiem, ieſt grzech

Marci. Cap: 8.

Niewolniczą te ſłużbę ſam ogłośił Chryſtus Pan: Qui facit peccatum, ſervus eſt peccati. *kto ſię grzechu dopuſzcza, ſługą ieſt grzechu.* Co vſłyſzawſzy ś: Bernárd/ nápiſał: An non ſeruus, cui dominatur iniquitas? & maxime. *Azaż nie*

S: Petrus Chryſologus. ſerm: 1. de duobus Filijs.

Joan: Cap 8. *ſługą, nád kim Pánuie niecnotá? y bárdzo.* Komu śię poddáie
grzeſznik/ temu y ſłużyć muśi: poddáie ſie grzechowi/ iego też
S. Bernardus. ſługą zoſtáie: bo ták y ś. Páweł oſadźił:Ań neſcitis, quoniam cui exhibetis vos ſervos ad obedientiam, ſerui eſtis eius cui obeditis, ſiué peccati ad mortem, ſivé obeditionis ad iuſtitiam. *Nie wiećie, że komu śię ſtáwićie ſługámi ku poſłuſzeńſtwu, ſługámi ieſteśće tego, komu poſłuſzni ieſteśćie, ábo grzechowi ná śmierć, ábo poſłuſzeńſtwu ku ſpráwiedliwośći.* Przedtym záś w tymże Rozdźiale do Rzymian odrádzał grzechowa ſłużbe piſząc:
Romanor 8. Non regnet peccatum in corpore veſtro mortali. *Niechże nie króluie grzech w wáſzym ćiele ſmiertelnym.*

Służebnictá, ieſt grzeſzyć. Poſtrzegł ſie ſnadź był Alexánder wielki/ z przymowki Dyogeneſá/ boć y ſam ná tego przyſtáł náuke/ gdy po zwoiowáney Azyey/ złe obyczáie Ryczerſtwá/ wczáſow ſobie/ y roſpuſty dozwaláiącego/ tymi powśćiągał ſłowy: Nil magis ſeruile eſt, quàm luxuriari: nil magis Regium, quàm laborare.
Plutarcho in Alexandro. *Nić nie máſz ſłużebniczego, iáko roſpuſtnie żyć: nie więcey nie ieſt Krolewſkiego, iáko prácowáć.* A własnie mowił to według myśli S Auguſtyná/ ktorego ták ieſt ſentencya. Bonus etiam ſi ſeruiat liber eſt, malus etiamſi regnet ſervus eſt, nec vnius hominis, ſed quod grauius eſt, tot Dominorum quot vitiorum.
S. Augus: Lib: 4. de Ciuitat: DEI. Cap: 3. *Dobry choćiazby ſłużył ma wolność ſwoię, zły záś luboby Krolował, ſługą ieſt, á nie iednego człowieká, ále co większa ieſt, tylo Pánow ile wyſtępkow.* Co tuż záraz y z liſtow Piotrá S potwierdźił A quo etiam quis deuinctus eſt, huius & ſervus eſt. *Od kogo álbowięm kto zwyćiężony ieſt, tego ieſt y ſługa.*
Grzeſzyć, ieſt to wielom Pánom ſłużyć. Że tedy zákámiáli grzeſznicy záwoiowáć ſie dáli grzechom/ czártu/ ich nieſzczęśliwymi ſługámi ſą. boć im to y Pláto przełożył przed oczy. Quoties peccas, toties te velut catena revinctum, nequiſſimo & ſpurciſſimo Domino pro mancipio tradis.
Plato Lib: 9. de Rep: *Wiele rázy grzeſzyſz, tylo rázy iákoby łáńcuchámi ſkrepowány, oddáieſz ſię niecnotliwemu Pánu zá niewolniká.*

Doznał tey przykrey ſłużby niewolniczey Pſálmiſtá/ y poſtrzegłſzy ſie ná nie ſie uſkarżał: Funes peccatorum circumplexi ſunt

ri sunt me. *Więży grzechowe otoczyły mnie.* Czym wyiáwił Psal: 118
sam nieszcześliwy grzesznikow niewolą ćierpiących/ iáko śię
domyślił vczony Kásyodorus: Ostendit tot esse laqueos, quot
peccata committimus, Funes enim sunt, tortuosa & implicita
ligamina, quibus se delinquentes semper stringunt. *Pokázuie* Cassiodo-
iż tylo iest śideł, ile popełniamy grzechow, Powrozámi álbowięm rus, in Ps:
sá záwikłánymi, y záwiłymi, ktorymi się występni záwsze zwiężuią.

Nie mogł wytrzymáć długo Dawid tey niewolniczey wy *Więźnić*
sługi/ przetoż wszystkiemi śiłámi/ cáłą mocą wyłamował śię *bydzzwią*
z niey/ wołáiąc do Páná Bogá/ żadáiąc niebieskich sukursow: *zánym.*
Gressus meos dirige secundum eloquium tuum: vt non domi
netur mihi omnis iniustitia. *kroki moie prostuy według słowá* Ibidem.
twego: á niech nádemną żadna niesprádliwość nie pánuie.

Przypátruiąc śię zdáleká Ambrozy ś: tym więźniom/ nie-
wolniczą ich służbę ták opisał: Seruit proprijs passionibus
seruit cupiditatibus suis, quarum Dominatum, nec noctu po-
test fugere, nec die: quia intra se Dominos habet intra se ser- S. Ambro:
uitium patitur intollerabile. *Służy własnym námiętnośćiom,* Lib: 1.
służy pożądliwośćiom swoim, ktorych Pánowánia, y wnocy, y wednie Epist: 7.
vchronić się nie może: bo wewnątrz ma Pánow, wsobie niewolą ad Simpli-
nieznośną ćierpi. Pisał otym niemáło y ś. Augustyn/ gdy mło cianum.
dy swoy wiek przeszły ná świátowych márnośćiách/ ná służbie
grzechowey przewiedźiony vważał/ ináczey o nim nie rozumiał *Grzeszyć,*
y nie twierdźił tylko to że go odpráwił iákoby w poymániu/ *iedno coy*
álbo w więźieniu nieprzyiaćielskim/ oczym dość mi tu bedźie *bydz nie-*
ná tym sámym iednym wyznániu iego. Suspirabam ligatus *wolni-*
non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. velle meum tene- *kiem.*
bat inimicus, & inde funes mihi fecerat: quibusdam annulis
sibimet annexis, tenebat me stricte dura seruitus. *Wzdychałem*
związány nie cudzym żelázem, ále moią żelázną wolą. Wolą S. August:
moię wpoymániu miał nieprzyiaćiel, y ztąd powrozy mi poczynił: Lib: 6.
niektoremi ogniwámi wspoł spaiánymi, trzymáłá mnie śćisło przy- Confessio-
kra niewola. Nád tym wyznániem zástánawiáiąc Czytelni- num.
ku łáskáwy oko pilne/ y rozum biegły/ pomiárkowáć możesz/

Sam czlowiek wpada w niewola. co maß rozumieć o ſtánie opłákánym grzeßnikow: w ktory kto
ich wpráwia/ kto w te ćießka záprzedáie niewola? Niech wy
świádczy ſ. Pſalmiſtá. Iuż dáie teſtimonium ſwoie/ wina
te grześnikom przyznáiac: In operibus manuum ſuarum com
prehenſus eſt peccator. *W vczynkách rąk ſwoich poymány ieſt*
Pſal: 9. *grzeßnik.* ktore S. piſmá mieyſce tłumácząc ſ: Hieronym
powiedźiał: Vnusquisq; peccans ſecum portat funes, vincula
tormenta, vnde ſuſtinet mala. *Każdy grzeßacy z ſobą nośi po*
S. Hieronym: hic. *wrozy, więzy, dręczęnia, zkąd wßytko złe pocześi.* To y mę
drzec Páńſki przyznał: Iniquitates ſuæ capiunt impium, &
Prouerb: Cap: 5. funibus peccatorum ſuorum conſtringitur. *Niepráwośći iego*
poymą niezbożniká, á powrozámi grzechow ſwych zwiazan bywa.
Gdźie táką nędze/ biedę/ ćierpi! o tym ſłuchać Ambrozego S.
Człowieká grzechy krepuią. Qui ſervit peccato, ſemper in laqueis, ſemper in vinculis eſt:
nunquàm liberá compedibus, quia ſemper in criminibus. Quã
miſera ſervitus ſervire peccatis! Naturæ ipſius neſcit munia, nec
ſomni ipſius nouit vices, aut cibi fungitur ſuauitate. *Kto ſłuży*
S. Ambro Lib: de Nabeth. Cap: 6. *grzechowi, záwße wśidłách, w więzách ieſt: nigdy od káydan nie*
wolny, bo záwße w wyſtępkách. O iák nędzna ſłużbá pod grzechámi!
Przyrodzenia, nie zna powinnośći, nie deſpi, pokármu nie użyie.

Niewczáſy ná ſłużbie będącego człowieká/ y iego ſtan prá
cowity rzetelnie Chryſtus Pan opowiedźiał/ iáko ieſt w Ewán
Sługá po pracy, nie odpoczywa záraz geliey Łukaßá ſ.: Quis veſtrum habens ſeruum arantem, aut
paſcentem, qui regreſſo de agro dicat illi: ſtatim tranſi, & re
cumbe. Et non dicat ei, para quod cœnem, & præcinge te,
& miniſtra mihi donec manducem, & bibam: & poſt hæc
tu manducabis, & bibes. *ktoż z was máiacy ſługę orzacego:*
ábo páſącego, ktory gdyby ſię z polá wroćił, rzekł by mu: Záraz, podż
śiądż do ſtołu: A nie rzekłby mu: Nágotuy żebym wieczerzał: á prze
Lucæ, Cap: *páß ſie y ſłuż mi, áż ſię náiem, y nápiię: á potym ty będźieß iadł, y pił.*

Ktore słowá Chryſtuſá Páná/ kiedy kto baczny/ dyſkretny
á dotego litośćiwy zważy/ przyzna to/ że v tákiego Páná ćię
ßka czeládnikowi ſłużbá/ gdy ſłußnie ſprácowánemu y około
domowey poſługi krzatáć ſie każa/ miáſto wytchnienia y od

po

poczynku. Przyznáte przykrość tákowey ſłużbie/ á zwłaſzczá v niedyſkretnego Páná. Alec to tylko ćien w komparáciey do niewolniczey wyſługi zákámiáłych grzeſznikow/ czego dowodze z Auguſtyná ſwiętego: O miſerabilis ſeruitus! ſeruus hominis aliquando ſui Domini imperijs fatigatus, fugiendo quieſcit, ſeruus peccati ſecum ſe trahit quocunq́, fugerit. *Onędzna niewola! Sługá ludzki, roxkazámi Páná ſwoiego przełádowány, ſchrowiwſzy ſię odpocznie, á ſłużący grzechom, vkryć ſię nie może.* Vbolewáli przeto roſpuſtnicy ſwiátowi y nárzekáli ná niewolą ſwoię ták: Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis. *Nápracowáliśmy ſię ná drodze nieprawośći, y zátrácenia.*

Grzeſznik niema odpoczynku.

S. Augus: Tract: 41. in Jon:

Sapien: Cap: 5.

Mądry Sálomon poſtrzegł niewczáſy te grzeſznikow/ y co o ich przykrośći rozumiał/ podáiąc do wiádomośći wypiſał: Cuncti dies eius doloribus & ærumnis pleni ſunt: nec per noctem mente requieſcit. *Wſzyſtkie dni iego boleśći, y nędze ſą pełne: áni w nocy ſercem odpoczywa.* Do czego zmierza zgodnie ták punkt Ambrożego ſwiętego: Seruile eſt omne peccatum. *Niewolniczy ieſt wſzelki grzech.* Czego gdy w tákowym człowieku przykłádnie dowodźił/ potym ták zákończył: Seruit igitur, ac miſeram quidem ſeruitutem, qui ipſe ſibi Dominos facit, ipſe vult habere, quos timeat. *Służy tedy á wprawdźie niewolnicze poddánſtwo, ktory ſam ſobie ſzuka Pánow, ſam chce mieć tákich, ktorychby ſie bał.*

Eccleſiaſtæ. Cap: 2.

Wednie, y wnocy, nie ieſt wolnym grzeſznik

S. Ambros Lib: de Joſeph. Cap: 4.

Zták oczywiſtych dokumentow twierdźić to należy/ że większey ſłużby/ ćięższego poddánſtwá/ przykrzeyſzey niewoli pod Słoncem wynaleść nie można/ nád hołdownicze żyćie grzeſznikow. Ktore tym bárdźiey w nędzą/ y biedę oſtrzęte/ gdy w mocy grzechu/ y Czártá/ wierutnych Tyránow zoſtáie. Boć iezeli Okrutnik drapieżna beſtya ſtáie ſie poddánſtwu/ mądrym zdániem Sálomoná: Leo rugiens, & vrſus eſuriens Princeps impius ſuper populum pauperem. *Tedyć z tey* okoliczności/ przybywáć muśi grzeſznikom vtrapienia/ gdy pánuie nád niemi/ Leo rugiens, circuit quærens quem deuoret. *Lew ryczący, obchodźi ſzukáiąc kogoby pożrzeć.* ſam przeklęty

Pan okrutny ieſt Lew.

Proverb: Cap: 28.

1. Petri Cap: 5.

czárt: Aduersarius vester Diabolus. *napisał Piotr s. Apostoł.*

Ludu Bożego niewola. Ciężka dość była ludowi Bożemu niewola v Fáraoná krolá/ nád ktorą miłośierny Bog máiąc baczenie/ do Moyżeszá mowił: vidi afflictionem populi mei in Ægypto: & clamorem eius audiui, propter duritiam eorum, qui præsunt operibus. *Widźiałem vtrapienie ludu mego w Egypćie: y słyszałem krzyk iego dla surowośći tych, ktorzy są przełożeni nad robotámi.* (Exodi: Cap: 3.) Przeklectwo Chámowi/ synowi Noego/ Maledictus Cham, seruus seruorum erit fratribus suis. *Przeklęty Chám sługą będźie, sług Bráći swoich.* (Genes. Cap: 9.) Dáło się we znáki/ y dokuczyłá temu/ seruitus extrema iáko vważył Rupert Opát. vprzykrzone więźienie było/ w cudze ręce záprzedánemu niewinnemu Jozefowi/ bo tesknjąc/ o wolność prośił: Memento mei dum tibi bene fuerit: & facies mecum misericordiam, vt suggeras Pharaoni, vt educat me de isto carcere. *Pámiętay ná mnie gdy się będźiesz miał dobrze: á vczyń zemną miłośierdźie abyś námienił Fáráonowi, iżby mnie wywiodł z tey ćiemnice.* (*Jozef w więźieniu.* Genes. Cap: 40.) Co y Ambroży ś. przyznáie: Quæ potuit nobilis prosapiæ puero grauior esse tentatio, quàm vt tanto familiæ splendore deiectus, seruiret apud Ægyptios. *ktoraż mogłá szláchetnego pokolenia pácholęćiu ćięższa być dolegliwość, iáko że z ták godney fámiliey poniżony, służy w Egypćie.* (S. Ambros: serm: 32. in Psal: 118.) Smierći się rownáło siedmdźieśiąt krolom roznym poymanym od Adonibezechá/ okrutne tyráństwo/ iáko sámże powiedźiał Adonibezech w niewoli: Septuaginta Reges amputatis manuum, ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias. *Siedmdźieśiąt krolow, z obćiętemi koncami rąk y nog, zbieráli pod stołem moim odrobiny pokármow.* (*Okrućieństwo wielkie.* Judicum. Cap: 1.) Strászne/ y okrutne było opętánie od czártow człowieká owego/ o ktorym nápisał ś. Márek Ewángelistá: Occurrit homo in spiritu immundo, qui domicilium habebat in monumentis. Et neque catenis iam quisquam poterat eum ligare, quoniam sæpe compedibus & catenis vinctus dirupisset, catenas, & compedes comminuisset, & nemo poterat eum domare. Et semper die ac nocte in monumentis (*Opętány od Czártá nedznik, y więźi pokoiu.*)

&

& in montibus, erat clamans, & concidens se lapidibus. Marc Cap. 5
Zábiezał z grobow człowiek w duchu nieczystym, ktory miał mieszká
nie w grobach, á niemogł go iuż nikt y łáncuchámi zwiazáć. przeto
iż często będac pętámi y łáncuchámi zwiazány, y łancuchy rozry-
wał, y pętá łamał y nie mogł go żaden vkroćić: á zawzdy wednie,
y w nocy, w grobách, y w gorách był, wołáiac, y tłukac się kámieniami

Przykrośći te wspomniáne/ y insze tym podobne przewyż-
szá ćiężkość niewolnicza zákámiáłych grzesznikow. A że o pier
wszych wyżey iuż pisałem/ tu tylko te ostátnia nędze człowie Grzesznik
ká od czártá opętánego względem ćiáłá lżeysza bydz twierdzę/ ieſt iako
od owey biedy/ ktora ponoszą ludźie od grzechow śmiertelnych opetany.
opánowáni. Mam probácya tego z Janá ś: Chryzostomá:
Peccantes peiores effecti sumus, quàm á dæmonio vexati:
Quodsi non spumamus, neq; pupillas distorquemus; vtinam S. Chryso
hæc in corpore pateremur, & non in anima. *Grzesząc gorzey* Homil:
nam ieſt, niż opętánym od czartá: á ieżeli się nie pieniemy, y cho- 41. in Acta
ćiasz zrzęnic oczu nie wykrzywiamy, bogdayże byśmy to ná ćiele Apostol:
ćierpieli, á nie ná duszy. Dla tegoć to y Psalmistá nárzekał:
Dolores inferni circumdederunt me. *Boleśći piekielne otoczy-* Psal: 17. &
ły mnie. A prosił Páná Bogá/ áby go w tey niewoli nie zápo 15. & 29.
minał: Non derelinques animam meam in inferno. Náko-
niec dziękował zá wybáwienie. Domine eduxisti ab inferno
ánimam meam. *Pánie wybáwiłeś od piekłá duszę moię.* Gdźie
piekłem názywał grzech śmiertelny. Ták náucza ś: Hiero
nym. Infernum peccatum dixit, *Piekłem grzech názwał.* S Hierony: in Psal: 85.
Ták Bernárd ś: Infernus animæ est rea conscientia. *Piekło*
ná duszę, ieſt niecnotliwe sumnienie. Ták y ś. Augustyn w ko- SBernardo
mencie ná szosty Psalm Dawidow: Peccatum mortale est 4. de assūp
multo magis detestandum, quàm infernus damnatorum. virg:
Grzechu śmiertelnego bárdźiey się wzdrygáć trzebá, niż piekłá.
Nieczymże Anzelm święty sprosność vważywszy grzechu po Grzech
wiedźiał: Si hinc peccati pudorem, & illinc gehennæ cer- piekłu się
nerem horrorem, & necessario vni eorum deberem immergi rowna.
prius me in infernum immergerem, quàm peccatum in me

 admit-

S: Anselmus.

admitterem. *Gdyby z iedney strony grzech śmiertelny, á z drugiey strászną otchłań widźiałem, á przyszło mi koniecznie w iednym z nich ochynąc się, wprzodbym się wpiekle zánurzył, niżbym się miał dopuśćić grzechu.* Ták to czystym sumnieniom miła iest wolność/ á obmierzła niewola grzechowa/ y w okrutne przykrośći obfituiąca służbá czártowska/ do ktorey zákámiáli grzesznicy kupą śię ćisną/ iáko ná iárki/ y gárną gwałtownie/ przeto też niewolnikámi zostáią v czártá/ iáko ś. Páweł nápisał: A Diabolo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

Woli bydź w piekle niż zgrzeszyć.

2. ad Thimot: Cap: 2.

Wysługuiących śię ták nieszczęśliwie grzechom/ y czártom/ poddánych y więźniow/ widźiał w obiáwieniu Bernard święty/ o czym ták vczynił relácyą: Widźiałem ia (powiáda) pięć mężow/ y rozumiem że szaleńcy byli. Pierwszy/ zártoczym gębą morski żwir piásek. Drugi/ nád śiárczystym stoiąc ieźiorem kurzący śię smrod czerpáć usiłował. Trzeći/ ná dobrze podpalonym spoczywáiąc/ piecu/ iskry z ogniá wybucháiące/ tchem w otwárte poćiągał vstá. Czwarty/ stoiąc ná gánku wysokim/ płochy wiátr chcąc śię nim násyćić do gęby wáchlarzem zápędzał. Piąty/ śmieiąc śię z támtych czterech zdáleká/ ćiáło swoie ná rękách/ vstámi z chćiwośćią ogryzał. A nie było bez táiemnice to obiáwienie. Bo pierwszy znáczył grzesznikow łákomych/ y chćiwych ná doczesne dobrá piaskom Morskim podobne. Drugi/ znáczył rozkosznikow ćielesnych śiárczyste lubieżnośći wapory przeráźliwe chwytáiących. Trzeći/ gniewliwych/ pałáiące ránkorem y záwźiętośćią mśćiwą iskry/ pożeráiących wyrażał. Czwarty/ wyniosłych/ y pysznych. Piąty/ znáczył ludźi prozney chwały żądáiących/ y w vczynkách włásnych upodobánie máiących.

S: Bernãdus Abbas in suis declamationibus

Widzenie grzesznikow głupie prácuiących.

O ták że to ná prozną/ y niepożyteczną pracą/ grzech/ z czártem używáią niewolnikow swoich! Przestrzedzby potrzebá kázdego z nich/ owymi słowy z Pismá S. Non bonam rem facis. stulto labore consumeris. *Nie dobrą rzecz czyniß. głupią pracą się niszczyß.* Postrzeżćie śię grzesznicy/ dáremnie prácuiećie/ ná nic śię to nieprzyda/ chybá ná wieczną zgubę! Quid

Exod: Cap: 18.

ergo

Quid ergo prodeſt ei, quod laborauit in ventum! mowi mędrzec [Eccleſiaſtæ. 5.]
Prace y fátygi wáſze ná wiátr plochy puſzczácie! z Hugonem Kár-
dynałem piſze: in Vacuum. Prozno. Záżywawas czárt iáko
włáſnych więźniow y ná inſze ćięższe poſługi/ ktore mocnie y z o-
choto odpráwuiećie/ o zbáwienie wáſze niedbáiąc! Omnes huius
ſæculi dilectores, in terrenis rebus fortes ſunt, in cæleſtibus de- [S: Leo Papa.]
biles. ſwięty Leo Papież twierdźi. Przyſtáwſzy grzeſznicy ná
ſłużbę przez niepráwość do czártá/ iuż práwo trácą do ſłow o-
wych Pſálmiſty: Tuus ſum ego ſaluum me fac. *Twoy ia ieſtem,* [Pſal: 118.]
zbaw że mnie. gdyż máią do śiebie wiele poſtronnych Intereſſan-
tow/ ktorych wyliczył Ambrozy ś: Non poteſt dicere ſæcularis:
tuus ſum. Plures enim Dominos habet. venit libido, & dicit [*Wyſtępki*
meus es. venit auaritia, ambitio. meus es. &c: veniunt omnia *máią za*
vitia, & ſingula dicunt meus es. Quem tanti competunt, quam *ſwego*
vile mancipium; *Nie może mowić ſwiátowy człowiek Pánu Bogu:* *grzeſzni-*
Twoy ieſtem. Wiele álbowiem ma Pánow. Przychodźi lubieżność, łá- *ka.*]
komſtwo, wyniośłość. Moy ieſteś mowią, &c. Przychodzą wſzyſtkie [S: Ambroſius in Pſa
niecnoty, y káżda mowi; Tyś moy: kim tedy ták wiele ich władnie. iák hunc.]
że to nędzny niewolnik? Nákoniec ma też tám práwo ſwoie/ lubo
interes. Szátan mowiący: Non eſt tuus Ieſu. ſed meus eſt, quia
ea, quæ mea ſunt cogitat, quæ mea ſunt in pectore voluit *Nieieſt*
twoy Iezu ále moy, bo to co ieſt moiego, myśli, y co moiego to w ſercu chowa

Ktoż by śię nie wzruſzył nád táką nędzą/ ktoby mieć nie miał [*O chętnie*
politowánia nád ſługą/ ták wielu okrutnych Tyránow/ á oſo- *ludźie ſłu-*
bliwie gdy widźi rozumną uwagą/ iáko ſię im ochotnie ten wię- *żą Czártu*]
źień wyſługuie/ chcąc ſię podobáć tym Pánom! Nád podo-
bnym widowiſkiem rzewliwie zápłákał Swięty Weronus Bi-
ſkup/ gdy widźiał w Antyochiey Pelágią świátową/ z wielką
pracą przybráną/ ná co wiele czáſu trawiłá/ y mowił: Altiſſi- [Ex loqueu
me Devs, ignoſce mihi peccatori. Quia vnius diei meretricis da ſ.ſ: in
ornatus, totius vitæ meæ induſtriam ſuperavit. *Naywyżſzy Bo-* Vita ſ. Pelagiæ.]
że odpuść mi grzeſznikowi, Bo iednego dniá nierządnice ozdobá,
cálego żyćia moiego przemyſły zwyćiężyłá. Ták to znácznego ſtará-
nia przykłádáią grzeſznicy/ ná przyſługę niepráwośćiom/ y czártu

miá-

Grzesznik zákámiáły

Máłá byłu do wyiáwienia progressow nieszczesliwych/ y nędzá doczesney grzesznikow mieć mieysce tá ćiężaru przyczyniáiaca okoliczność/ że grzesznicy zákámiáli iáko bestye/ álbo iáko bydletá: Lecz náto/ dość bedźie/ iedne/ y druga/ przywieść sentencyá. Pierwsza iest Seneki uczonego: Qui habet rationem, & non vtitur ea, bestialior est bestijs. *Kto ma rozum, á nie vżywa go dobrze, gorszy od bydlęćiá.* Druga Arystotelesá: Plurá mala facit homo malus, quam bestia. *Więcey złego czyni człowiek, zły niż bestya.* Tandem: procz powszechnych pismá Swietego o tym dowodow/ ma trzećie mieysce powieść Swietegŏ Hieronymá: Animam habere, & intellectum non adhibere, nec secundum ejus viuere rectitudinem, bestialis est vita. *Duszę mieć, á nie rządźić się rozumęm, y według rozumu nie żyć dobrze, bydlęcy iest żywot.* Co krotko námienić/ bedźie dość/ boć wypisány ich stan biedny/ żebracki/ niewolniczy/ opętánu od czártá rowny słuszna może pobudká bydź/ do wznieceniá politowánia.

Seneca. Epist: 117.

Aristotel Lib: 1. Politicorũ

S. Hieronymus in Matth:

Vmrzeć wola, niż bydź w niewoli

Wzdrygáia sie pospolićie y lekáia ludźkie sercá niewolniczey służby/ iáko o tym z wielu/ masz nastepuiace historye Ze Láodycen/ Corká Pryámowá/ widząc Troiáńskie miásto w nieprzyiaćielskie dostáiace sie rece/ śmierći życzyłá sobie/ byle tylko nie bydź niewolnicą iáko świadczy. Cointus. Ad æthera manus sustulit, Deos immortales precata, vt terra ipsi dehisceret, priusquam servilia ad opera manum admoueret. y uprosiłá. Tákieyże odwagi byłá Polyxená/ (o ktorey Eurypides) woląc umrzeć/ niż bydź w niewoli/ bo umieráiac mowiłá: Liceat mori me liberam. *Niech mi się godźi vmrzeć w wolnośći.* Vpośledźić sie nie dáły tym dwiemá w podobney mężnośći/ Dárdáńskie mátrony brzydząc sie niewolą/ gdy Synaczkow swoich/ y Coreczki/ od piersi własnych w Rzekách topiły wołáiac: vos certè non servietis. *Wy záprawdę, nie będźiećie niewolnikámi.*

Cointus. Lib: 13. Derelictorum.

Euripides.

Macedonũ historiæ.

A czemuż zákámiáłym grzesznikom ma bydź miła niewola! wyłamowáć sie gdy rádźi Izáiasz Prorok: Solue vincula colli tui captiua filia Syon. *Odrzuć od siebie te niewolnicze pętá.* Czemu tym przyiemne te więzy! czemu nie wzywáia Bogá prosząc

Isaiæ. Cap 52.

o wyſwobodzenie/ przykłádem Auguſtyná ſwiętego: vendidi me arbitrio meo, redime me ſanguine tuo. *Záprzedałem ſię wolą moią, odkup mnie Pánie krwią twoią.* W czym záś nie zdolá śiłá ich zwątlona/ ma im dopomodz dobra chęć twoiá Láſkáwy/ Czytelniku/ że ich potráfiſz wydźwignąc/ iákoć przy obiecał Páwel Swięty: Vanitati creatura ſubiecta eſt: Et ipſa creatura liberabitur à ſervitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum DEI. *Prożności poddáne ieſt ſtworzenie. Tſámo ſtworzenie będźie wyſwobodzone z niewoli ſkáżenia, ná wolność chwały Synow Bożych.*

S. Aug. ſerm: 12. de verbis Dni.

Ad Rom. Cap: 8.

ROZDZIAŁ V.

Pobudká trzećia, z Uwagi tey, że żákámiałych grzeſznikow włáſne dreczy, trwozy, ſuſzy, gryźie, y turbuie Sumnienie.

DO roznych/ (ſtanu niewolniczego grzeſznikow) á przytkrych dolegliwośći/ y tá oſobliwa przyłącza ſię boleść/ że ćięſzkie wewnętrznie ná ſumnieniu ponoſzą rány/ ćierpią potáiemny domowy kłopot/ y plagę vprzykrzoną zgryźliwego ſumnienia: y gdźieby im ieſzcze niewolniczey ſłużby nie dokuczyłá oppreſsya/ućiſk tám ich domácáć umie ſtrwożonego ſumnienia. Ná utrapienie więkſze grzeſznikow złe z złego wynika ex alse, to ieſt zupełnie/ iáko powiedźiał Seneká: Ex-itur aliquod maius è malo malum. *Wyniká niektore, więkſze że złego złe.* y właśnie per praxim máią ſwoie prawde ſłowá Eurypidesá: Alia poſt alia ſuccedunt mala in longo tempore. *Iedná, zá drugą, náſtępuie nieſzczęśliwość ná długie czáſy.* Bo lubo dość opłákána niewolnicza grzeſznikow zákámiáłych kondycya/ przybywa teſz ze do niey/ y niepokoy ſumnienia/ ná więkſze ich vmartwienie.

Seneca.

Euripides

Piekność dobrego ſumnienia.

Sumnienie dobre/ czyſte/ wolne od ſkazy grzechow/ ma záłecenie godne od vczonego Hugoná/ à ſancto Victore w ten ſpoſob: Conſcientia bona, titulus eſt religionis, templum Salomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum, aureum declinatorium, gaudium Angelorum, Arca fœderis, thronus Regis, aula DEI, habitaculum ſpiritus ſancti, liber ſignatus & clauſus, & in die iudicij aperiendus. *Sumnienie dobre ieſt doſtoynośćią bogoboyności, Kośćiołem Sálomonowym, rolą błogoſłáwieńſtwá, ogrodem roſkoßnym, złotym złożeniem, weſelem Anielſkim, Arką przymierza, tronem Krolewſkim, páłacem Boſkim, mieſzkániem Duchá Swiętego, księgą ieſt zápieczętowáną y zámknioną, aż ná ſądźie Bożym máiącą bydź otwártą.* To pochwałá ſumnienia cnotliwego.

Hugo Victorinus. Lib 2. de animalibus Cap: 9.

Co ieſt ſumnienie złe.

Znowu ſumnienia złego è contrario co ſą zá wády/ y narowy/ przyzwoita wiedźieć: Jeſt tedy ſumnienie złe/ pomieſzkániem Czártowſkim/ polem/ y rola/ niepożyteczna/ ogrodem ieſt zároſłym chwáſtámi/ winnica ſpuſtoſzáła. Co do pierwſzego punktu: świadczy to Ewángelia S: Immundus ſpiritus aſſumit. alios nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi. Drugi punkt Joel Prorok potwierdza: oraz y inſze náſtepuiace. Depopulata eſt Regio: luxit humus quoniam devaſtatum eſt triticum. Perijt meſſis agri. Vinea confuſa eſt. *Spuſtoſzoną ieſt kráiná: ſmućiłá ſię źiemiá bo zepſowána ieſt pſzenicá. zgineło żniwo pilne. Winnicá zátrwożoná ieſt.* Do czego ſtoſuie ſię peryod ten Cypryáná Swietego/ do ludźi ſumnienia złego nalezacy: Hoc ſunt peccata lapſis, quod grando frugibus, quod turbidum, ſitus arboribus, quod armentis peſtilens vaſtitas, quod nauigijs ſæua tempeſtas. *Toć ſą grzechy podupádłym, co grad zbożom, co buntowne chmury wyſtáwionym drzewom, co Stádom záráźliwe powietrze, co okrętom burza okrutna.*

Lucæ Cap: 11.

Johel: Cap: 1.

S. Cyprianus, ſerm: 5. de Lapſis.

Sumnienie złe ieſt kátownia.

Niecnotliwe/ y grzechámi záprzątnione ſumnienie/ ieſt to więźienie/ męczárnia/ kátownia roznych boleśći wymyślnych pełna/ ná co świádectwá te ſą Swietych Bożych. Ták opiſał złego ſumnienia przykrośći S. Hieronym: Portat tormentū ſuum, qui propria torquetur conſcientia: & in iſto ſæculo ſuſtinet

S. Hieronym: in Ezech: Cap: 16

ſtinet propria voluntate cruciátum. *Ponosi dręczenia ſwoie, kogo trapi właſne ſumnienie: y ná tym ſwiecie podeymuie dobrowolnie przykrość.* Wzáiemnie y Ambroży S. toż twierdźi: Qvæ pæna grauior, quám interioris vulnus conſcientiæ? Quod ſeuerius iudicium? quám domeſticum, quo vnusquisq; ſibi eſt reus, *ktoreż karánie ćięższe, iáko wewnętrzna rána ſumnienia? ktory ſroższy ſąd? iáko domowy, w ktorym ſiebie káżdy obwinionym czyni* S:Ambroſ: Lib: 5. officior: Cap: 4.

A nie dopiero to ći ſwięći/ y inśi/ vpátrzyli w ſumnieniu nieczyſtym te przykrośći przyſądy/ dochodźieli ich y ludźie dawni/ Bogá nieznáiacy prawdźiwego Poetowie/ y wierſzámi opiſowáli/ iáko Owidyuſz:

Roditur vt ſcabra poſitum, rubigine ferrum.
Conditus vt tineæ, carpitur ore liber.
Iáko żeláżo twárde rdzá ziádliwa żuie. Ovid: 1. Pont:
Ták człowieká ſumnienie, iák księgę mol pſuie.

I nie raz to podobnymi wierſzámi do wiádomośći podáwał molem drelniacym księgi ſzkodliwie/ miánuiac ſumnienie złe. Stoſuia ſie do tego y drugie Piktoryuſzá Poetyczne ſkłády:

Iſtud habet damni vitium, inter cætera, quod mens,
Palpitat aſsiduo, flagitioſa metu. Pictorius in Epigram:
Ma tę wádę wyſtępek, z wielu, á myśl pſotę,
Iż drzeć muśi boiáźnia, zá ſwoię niecnotę.

Przy tych mániſeſtácyách defektow nieprzyſtoynego ſumnienia dla doſtáteczniejſzy proby/ godne ſą otrzymánia należytego mieyſcá dowćipnych kráſomowcow peryody/ z ktorych ma pierwſze Cyceron Orátor Rzymſki/ nie ſzkáluiacy/ ále prawdę wynurzáiacy złemu ſłużaca ſumnieniu: Sua quemque fraus, & ſuus terror máxime vexat; ſuum quemque ſcelus agitat, amentiaque afficit: ſuæ malæ cogitationes, conſcientiæque animi terrent, Hæc ſunt impijs aſsiduæ, domeſticæque furiæ. *Swoiá káżdego zdrádá y ſwoiá boiaźń wiele trapi: właſny káżdego wyſtępek mieſza, y ſzaleńſtwo zeymuie: ſwoie złe myśli, y ſumnienia vmyſły zaſtráſzáia. Te ſą niezbożnym vſtáwiczne, y domowe złego kłopoty ſumnienia.* Nie pochlebił złego ſumnienia ludźiom/ Cicero pro Roſcio Amerino.

Pytagorá· áni łágodny Pitágorás Sámius piſacy: Vir iniquus, & afflictus conſcientia, plus mali patitur, quàm ille, qui in corpore caſtigatur, & flagris cæditur. *Mąż niecnotliwy, y utrapiony ná ſumnieniu, więcey złego ćierpi, niż inſzy ów ktorego ná ćiele karzą, y rozgámi biczuią.* Przyznał tákże co ſłuszność w tey mierze Filip Beroáld/ tym periodem: Scelerati mens habet
Philippus Beroald9 nescio quos carnifices internos. *Złośliwego myśl ma niewiedźieć iákich potáiemnych kátow.* ktorych wyiáwił Latinus Pacatus
Latin9 Pacatus. ták: Ipſa ſibi carnifex conſcientia eſt. *Sámo złe ſumnienie kátem ieſt.*

Doſtátecznie z pomienionych Autorow wyrozumieć ſie może oſtrość/ y okrućieńſtwo złego ſumnienia/ ktorego bodźcow nie mogąc przezwyćiężyć długą ćierpliwośćią Tyberyuſz/ wołał: Dij me perdant, quem quotidie perire, ſentio. *Niech mnie Bogowie zgubią, kiedy codźiennie czuię moię zgubę.*
Tranquil: Cap: 67. Ták to ieſt náprzykrzone ſumnienie złe człowiekowi. A nieomylnie też teſchnice dodawáć muśi/ y zápámietáłym grzesznikom/ to dręczyć ich muśi. Nie wiecey robáctwo źiádliwe może w polách/ w drzewách y w zbożách ſzkody vczynić/ iáko y robák ſumnienia złego w człowieku. Bierz ſobie w vwagę Czytelniku łáſkáwy rozmáite robáctwá ſpecies, álbo z świádectwá náturáliſtow/ álbo z codźienney experyencyey/ przypátrzyſz śię iáko Xylophágus robaczek ledwie nie w káżdym rodzący śie drzewie/ pſuie by naywiekſze włáſnych/ y w budynkách drzewá: iáko inſzy w orzechowym frukćie zrodzony máłe iąderko zepſowawſzy/ y przy twárdſzą dreluie ſzkorubkę: iáko mol kśięgę/ álbo ſukńie niſzczy: iáko Campes to ieſt gąśienice/ ſzáráncza/ y inſze tym podobne/ puſtoſzą polá/ wydrożáią kłoſy/ y ziarnecká/ o czym y piſmo święte
Robaki rozne ſzkodliwe.
Pſal: 104. daie świádectwo: Venit locuſta & bruchus: & comedit omnem fructum terræ eorum. A to biorąc przed oczy/ nie inácżey y o ſumnieniu złym trzymay. Robák to ieſt/ y mol ſzkodzący grzesznikom/ iáko powiedźiał Job: Qui terrenum habent
Job.Cap:4 fundamentum conſumentur velut á tinea. *kto źiemſki ma fundáment zepſowánym będźie iáko od molá.* Co rzetelniey wyráźił

ma-

mądry Sálomon: Sicut tinea veſtimento, & vermis ligno: ita triſtitia viri nocet cordi. *Iako mol ſukni, y robak drzewu: ták ſmutek ſkodźi ludzkiemu ſercu.*

Proverb: 25.

A choćiaſ Mędrzec w położonym periodźie/ nie wſpomniał złego ſumnienia/ tylko ſmutek: iednak domyślić śię potrzebá/ że tám ieſt mowá/ álbo raczey przymowká ná ſumnienie złe ktore okázyą/ y przyczyną ieſt ſmutku/ á ſmutek złego ſumnienia ieſt ſkutkiem/ iáko mądra dekláruie ſentencya Hugo Viktorynus: Vis nunquam eſſe triſtis, bene viue: bona vita ſemper gaudium habet. *Chceſz śię nigdy nie ſmućić, żyi cnotliwie: bo cnotliwe życie záwſze rádość ma.* Do czego ſtoſuie śię náuká Chryzoſtomá ś: Quemadmodum vermis in ligno natus ipſum comminuit: ſic triſtitia de peccato nata. *Iáko robak zrodzony w drzewie, drzewo kruſzy: ták ſmutek rodzący śię z grzechu, człowieká.*

Cnotliwe życie nie zna ſmutku.

Hugo Victor: Lib: 3 de animo.

S.Chryſo: Homil:7. Tomo:7.

Potym záś tego dorozumieć śię potrzebá/ że iáko drzewo od robakow ná miáłki proch zdrobione/ drzewo ſpruchniáłe/ tylko śię ná ogien przygodźi/ ták duſzá w człowieku złego ſumnienia dyſponuie śię do ogniá wiecznego. Docześnie karząc rozmáitemi plagámi zákámiáłych grzeſznikow Bog ſprawiedliwy/ miedzy inſzymi dopuśćił ná nich iádowitego robaká/ to ieſt zgryźliwość włáſnego ich ſumnienia/ iáko ieſt v Izáiaſzá Proroká: Virorum qui præuaricati ſunt in me, vermis eorum non morietur. *Mężow ktorzy wyſtąpili przećiwko mnie, robak ich nie zdechnie.* Co to ieſt zá iádowity/ á śmierći nie podlegáiący robak! nikt z ludźi teráźnieyſzego wieku o tákiey nieśmiertelney nie ſłyſzał gádźinie: Vermis eorum non morietur. Nie miałbym y ia Czytelniku łáſkáwy ták wiele śmiáłośći/ do vczynienia kompárácyey by naygorſzego ſumnienia z tym robakiem/ bo by mi śię to zdáło nie proporcya w porę złączáć ſumnienie z nim. Ale náuká Ambrozego Swiętego potrafia w to/ gdy tym robakiem złe ſumnienie bydź twierdźi. Vermis eorum non morietur. Eò quod irrationabilia animæ peccata, mentem rei ſenſumq; compungunt, & quædam exedunt viſcera conſcientiæ, quæ tanquam vermes ex vnoquaq; naſcuntur,

Robakiem ieſt ſumnienie złe

Iſaiæ. Cap: 66.

S.Ambroſ: Lib: 7. in Lucæ. 14.

tanquam ex corpore peccatoris. *Robak ich nie zdechnie. Przeto że bezrozumne ná duszy grzechy, myśl winowáyce y rozum kolą, y wy gryżáią wnętrżności sumnięnia; ktore to grzechy, iáko robaki w káżdym sie rodzą, iákoby z ćiáłá grzesznika.* J czegoż ten niecnotliwy robak złego sumnienia wgrześznych ludźiách nie dokázuie! czyliż ich nie gryźie/ nie trapi/ nie suszy/ czyli im nie dokucza skrytie! Hugoná Kárdynałá z Zakonu Dominiká świetego o tym te czytáć relácyą: Tinea de vestimento nascitur, & vermis de ligno, & in id prius conuertit dentes, ad lacerandum & conterendum; sic tristitia sæculi, velut vermis, aut tinea, neruos & carnes spirituales, id est vires naturales corrodit, gratuitas veró virtutes, quæ sunt vestimenta animæ omnino consumit. *Mol w sukni sie rodźi, y robak w drzewie, á ná też wprżod obrácá zęby, na szárpánie, y zepsowánie; ták smutek doczesny grzechowy, iáko robak, álbo mol, członki y ćiáło duchowne, to iest siły wrodzone gryźie, z łáski záś dáne od Bogá cnoty, ktore są iáko száty duszę, wniwecż obraca.*

Molem ziádliwym iest sumnienie złe.

Hugo Cardin: in Proverb: 25.

Wszystko to sądem sprawiedliwym Boskim pada docześnie ná zákámiáłych grzesznikow/ iáko opowiedźiał Jzáiasz Prorok: Sicut vestimentum sic comedet eos vermis: & sicut lanam, sic deuorabit eos tinea. *Iáko suknią ták ieść ich będźie robak: y iáko wełnę, ták pozrże ich mol.* Záczym nedzarże ći/ grzesznići zápámiętáli wewnętrznie niszczeią/ iáko łákomo zbierána mánná od ludu Jzráelskiego/ w naczyniách obecnie niszczáłá: scatere cæpit vermibus, atq; computruit. *Mánná, ięłá się zálegáć robáctwem, y pognieła.* Wniwecz obrácáć sie musza choć potáiemnie/ ták winnicá niezbożnych ludźi: Vineam plantabis nec colliges ex ea quidpiam: quoniam vastabitur vermibus *Winnicę záłożysz, á nic z niey nie zbierżesz: bo ią spustoszy robáctwo.*

Jsaiæ. 51.

Exodi. 16

Deutor: 28.

Bolesne dosyc było y ćięszkie vtrapienie Antyochá niezbożnego/ o ktorym iest w Pismie świętym: Apprehendit eum dolor, vi rus viscerum, & amara internorum tormenta, ita, vt de corpore impij vermes featurirent, ac viuentes in doloribus eius carnes effluerent. *Zięłá go boleść sroga wnętrznośći, y gorżkie*

Antyochá krolá robácy roztoczyli.

drę-

dręczenie wnętrzne, ták iż robacy z ćiáłá złoſzniká wyćiekáli, á 2. Machabæ: Cap: 9.
żyiącego w boleśćiách mięſo pádáło. Nie mniey y Herodowi przy
krabyłá plagá wzáiemna ktora zákonczył śmierćia. Conſum
ptus a vermibus expirauit. *Roztoczony od robáctwá ſkonał* Ale Actorum. 12.
tey inße tym podobne/ znośnieyßymi bydz poczytał Abákuk
Prorok/ niż ſumnienia złego przykrośći ſkryte/ iáko poznáć z o-
wych słow iego: Ingrediatur putredo in oſsibus meis & ſubter
me ſcateat, vt requieſcam in die tribulationis, vt aſcendam ad
populum accinctum noſtrum. *Niech wnidźie zgniłość w kośći mo* Abacuc. Cap: 3.
*ie, y pode mną niech ſie zámnoży, ábym odpoczął w dźień vtrapie-
nia; ábym wſtąpił do ludu náßego przepáſánego.* Znáć że vważał
dźień utrapienia/ dźień ow/ ktorego ſumnienie złe ma Bogu rá
chunek oddawáć/ á przeto wolałby był zgniłość ponośić/ niż
wytrzymowáć złego ſumnienia dolegliwośći: ktore ták przy-
kre ſą/ że im inße według ćiáłá wymyslne boleśći pastwiące ſie
okrutnie nád ćiáłem nie wyrownáią/ iáko nápiſał ſ. Auguſtyn:
Inter omnes tribulationes humanæ animæ, nulla eſt maior tri- S. Auguſt: in Pſal: 45.
bulatio, quàm conſcientia delictorum. *Między wßyſtkiemi vći-
ſkámi ludzkiey duße, żaden inßy więkſzy bydź nie może, iáko ſumnie-
nie wyſtępkámi záprzątnione.* Co y Bernárdá świętego vtwier
dza wyrok złego ſumnienia wyiawiáiący przykrość/ y tyránnią:
Infernus quidam, & carcer animæ, rea conſcientia. *Piekło nie* S. Bernar: ſerm: 4. de aſſũpt: Virginis.
iákie ieſt, y więźięnie duße, złe ſumnienie. Tym okrućieńſtwem
pomienionym nienáſycone ſumnienie złe/ y nie kontentuiące ſie
gryzliwym iádem y trućizną ową/ ktora dokucza przykro/ iáko
robak/ zákámiáłym grzeßnikom/ y inße ießcze wywiera morder
ſtwá ſkryte/ drżeniem/ boiáźnią/ trzęśieniem ſie/ y lękániem/
gdy przeráża grzeßnikow. J maná to moc wielka/ śiły nieprze-
łománe/ władza niepowśćiągniona/ bo ordynánſem zmocniona/ y
przywileiem Boſkim/ in pœnam peccati wydánym/ potwierdzo
na. Stawa tedy ſumnienie złe/ przy punktách odebránego przy
wileiu/ iuryzdykcyey dáney/ kroku y ná piadź nie vſtępuie/ do
kąd zádośyćnie vczyni swemu/ y poki słow Sálomoná niedo-
wiedźie praxi: venient in cogitatione peccatorum ſuorum timi

di:

Sapien: Cap: 4.

di: & traducent illos ex aduerſo iniquitates ipſorum. *Przydą do ráchowániá grzechow ſwoich boiáźliwi: y ſtrofowáć ich z przećiwká nieprawośći ich, będą.*

Bog dáie ſtrach, ná grzeßnikow.

Ná vkaránie zákámiáłych grzeßnikow zlećił iákoby przywileiem Pan Bog ſumnieniu ich to/ że ich trwożyl y boiáźni nábawia/ iáko świádczy Piſmo S. Dabo pauorem in cordibus eorum: terrebit eos ſonitus folij volantis, & ita fugient quaſi gladium, cadent nullo perſequente. *Dąm ſtrách do ſercá ich: przeſtráßy ich ſzeleſt liſtu lecącego, y ták będą vćiekáć iáko przed mieczem, będą padáć choć ich nikt nie goni.* Toż y ná drugim mieyſcu: Dabit tibi Dominus ibi cor pauidum, & animã conſumptam mærore, timebis nocte, & die. *Dać tám Pan ſerce boiáźliwe y duſzę zniſzczoną ſmutkiem, lękáć ſię będźieß w nocy, y w dźień.* Co prácowity Cornelius à lapide przyznáie ſumnieniu złemu/ mnożącemu te płochość y leKliwość: á iego zdánie vmácnia ſentencya/ medrcá Páńſkiego Sálomoná: Cum ſit timida nequitia, dat teſtimoniũ condemnationis: ſemper enim praeſumit ſæua perturbata conſciẽtia. *Gdy bowiem złość ieſt rzecz lękliwa, dáie świádectwo potępienia: bo záwße ſię ſrogich rzeczy ſpodźiewa ſumnieniem zátrwożona.*

Leuit: Cap: 16.

Deutor: Cap: 28.

Sapient: 17.

To iuż maß proby Czytelniku łáſkáwy przywileiu dánego ſumnieniu złemu/ ná záráženie ſtrachem/ y boiáźnia/ ſerc zápamietáłych grzeßnikow: ćiężkość zás ich nieſpodźiána y utrapienie/ w trwodze/ w boiáźni/ w drzeniu/ w leKliwośći/ náſtępuiace przykłády z Piſmá Swietego przed oczyć záchodzą.

Zgrzeßywßy Adã w Ráiu leka ſię.

Naprzod pierwßego grzeßniká ná źiemi Adámá/ pierwßy to przykład wydáie. iáko ten Rodźic náß przeſtąpił zákáz Boſki/ więcey ſobie pozwolił/ niżli Bog kazał/ z drzewá v mieiętnośći owocu záżywał/ zgrzeßył: áż w predkim czáśie co zá trwogá/ co zá boiaźń/ co zá ſtrách/ co zá leKliwość ná niego pádły/ ſam wßyſtkiego tego przed Bogiem uczynił relácyą. Vocem tuam audiui in Paradiſo & timui, & abſcondi me. *Uſłyßałem twoy głos w Ráiu, y zlękłem ſię y ſkryłem ſię.* Nie lekał ſię przedtym głoſu Boſkiego/ gdy mu Pan Bog Páńſtwo oddawał/

Genes: 3.

dawał/

dawał/nie bał ſię/y nie kryl/gdy zákázował z iednego drzewá po- *Pierwſze świádectwo boiáźni ſumnienia.*
żywáć iábłek: De ligno autem ſcientiæ, boni & mali ne comedas. Zkad że tá pádłá trwogá ná niego: doßedł tego ſ: Chryzoſtom/ y nápiſał: Videbat ſibi trucem ſtare accuſatorem, conſcientiã dico. Neque enim alium obiurgatorẽ habebat, & teſtẽ peccatorum; ſed vnicum illũ quem intrinſecus circumferebat. *S. Chryſo: Homil: 17 in Gene: ſim.*
Widźiał przy ſobie srogiego Inſtygatorá, to ieſt ſumnienie właſne. Nie miał álbowiem inßego ſtrofuiącego y świádká grzechow: tylko owego iednego, ktorego wewnątrz nośił. Złego to byłá ſprawká ſumnienia/ ktora turbowáłá Adámá/ y boiáźliwym czyniłá. Timui, & abſcondi me.

Jeżeliż to dla iednego grzechu/ mogłá conſcientia deprauata nád pierwßym Rodźicem náßym Adámem dokázowáć wiele/ mężne ſerce iego záráżáiąc boiáźnią: coż rozumieć przyidźie o zákámiáłych grzeßnikách/ co nie w iednym tylko punkćie przeſtępcámi ſą przykazań Boſkich! Czyli tám w ſercách ich nie gráſuie ſumnienie złe/ czyli boiáźni/ lekánia/ ſtráchu nie rozpośćiera! dla ktorych nátárczywośći/ y ßturmow gwałtownych złego ſumnienia/ w boiáźni niebeſpieczeńſtwá dni ſwoie prowádźić muśi człowiek/ y właſnego obawiáiąc ſię ćieniá. Trepidauerunt timore vbi non erat timor. *Drżeli boiáźnią, gdźie iey nie było.* Dopieroż kiedy gwałtowna śiłá tám ſię obrácá gdźie gwáłt/ y nie máło grzechow/ iuż tám bydź muśi trwogi/ y boiáźni y nád to! Vpewnia w tym owá Piotrá S. maxima. Nouit Deus pios de tentatione eripere: iniquos verò in diem iudicij reſeruare cruciandos. Magis autem eos qui poſt carnem in concupiſcentia immunditiæ ambulant. *Umieć Pan pobożnych z pokußenia wyrwáć: á nieſpráwiedliwych ná dźień ſądny áby męczeni byli záchowáć. A naywięcey tych, ktorzy w pożądliwośći ćiáłá zá plugáſtwem idą.* Z ktorych słow te biorąc w uwagę/ Magis autem eos. *A naywięcey tych:* można ſię dorozumieć tego/ że ieżeli Adámá złym ſumnieniem vkarał Bog zá iedno przeſtępſtwo: tedy grzeßnikom zá więkße/ y częſtße/ znáć że nie folguie/ y nie pobłaża. Magis autem eos,

Grzeßni ſię bać mußą. *Pſal 13.* *2. Petri. Cap: 2.*

Doznał trwogi/ y przykrośći/ gráſuiącego ſumnienia Káim ſyn Adamow/ gdy Brátá rodzonego zábił Ablá/ zá ktory grzech karząc go Pan Bog/ táki wydał nań dekret: Vagus, & profugus eris ſuper terram. *Tułáczem y zbiegiem będźieſz ná źiemi*

Genes: Cap: 4.

Zá ktorym záraz dekretem okrutna boiaźń opánowáłá Kaymowe ſerce/ począł ſie lekáć/ ſtracháć/ y obawiáć śmierći: Omnis igitur qui inuenerit me occidet me. *Káżdy tedy ktory mnie znáydźie zábiie mnie.* Nie ſłyſzał nic o śmierći w dekrećie: miał áſſekurácyą od Páná Bogá że nie miał zábitym bydź. Nequaquam ita fiet. *Nigdy ſię to nie ſtánie.* Miał dla większey beſpiecznośći iáko liſt żelázny Krolewſki/ dány znák od Páná Bogá: Poſuitq; Dominus in Cain ſignum, vt non interficeret eũ omnis qui inueniſſet eum. To iednák nie uśmierzało boiáźni w nim/ bo y potym mowił/ wyznáiąc grzech: Occidi virum in vulnus meum. *Zábiłem męża ná ránę moię.* Ktoż to tám táki ſtráchu nábawiał Kaymá/ kogo ſie bał by go nie zábił/ kiedy ná świećie ludźi mało co było/ á zwłaſzczá bliſko iego krewnych: właſne iego ſumnienie złe śmierćią mu groźiło/ y znácznie go trwożyło.

Drugie boiáźni świádectwo, w Kaimie.

Ták Swięty Ambroży twierdźi: Torquebat eum ſuorum conſcientia peccatorum. Latebat miſer tremens, ac timens, & cum adhuc percuſſor deeſſet, ipſa ſeſe iniuſti vita cruciabat. Sine vlla intermiſſione ipſe ſibi ſuus carnifex erat, ipſe percuſſor. *Dręczyło go grzeſzne ſumnienie. Dyſzał nędznik lękáiąc ſię, y boiąc, á lubo ieſzcze vderzyćielá nie było, nieſpráwiedliwego żyćie ſámo ſię trapiło. Bez folgi on ſám nád ſobą był kátem, ſam zaboycą.* Toż Swiętego Chryzoſtomá/ S. Auguſtyná/ y S. Eucheryuſzá zdánie ieſt w tym punkćie.

S. Ambroſ Ep: in Pſal 35.

Muſzą y zákámiáli grzeſznicy podobne wytrzymowáć kleſzkośći/ muſzą zárownych z Kaymem doświadczáć turbácyi/ bo ći práwie codźiennie Bráterſką względem Nátury ludzkiey/ krew wylewáią grzecháḿi śmiertelnemi Chryſtuſá Jezuſá zbáwićielá náſzego/ y w iego świętym ćiele/ iáko záboycy odnawiáią rány/ co im wyrzucáná oczy S. Páweł: Rurſum crucifi-

Grzeſznicy znowu Krzyżuią Iezusa.

gentes

gentes sibimetipsis filium Dei. *Znowu krzyżuiący sámi sobie Syná Bożego.* Poważáią się często nád Chrystusem okrućień- (Hebræor: Cap: 6.)
stwá też iáko Doktor Anielski Tomasz S. z Aquinu dekláruie:
Cum peccas baptizatus, quantum in te est, das occasionem, vt (S. Thom: Aquin: super Hebræ 6.)
iterum Christus crucifigatur, & sic contumelia fit Christo, in
cuius sanguine te lotum maculas. *Gdy po chrzćie świętym grzeszysz, ile w tobie iest, dáiesz okázyą, áby znowu był Chrystus vkrzyżowán, y ták wzgárdá stáie się Chrystusowi, w ktorego Krwi omyty kalasz się.* Przy tym ieszcze y dálszym zaboystwem zmázáni są/ gdy Bráći swoiey/ to iest bliźnim szkodzą/ według powieśći Jana Swiętego: Qui odit fratrem suum homicida (1. Joan: Cap: 3.)
est. *Kto w nienawiśći ma Brátá swego, zaboycą iest.*

A iákoż zá tákie zbrodnie domowy Tyran y morderca/ to iest sumnienie złe/ nie ma sie páství nád nimi boiáźnią/ stráchem/ y lekániem! bá tym więcey mocy przykłáda/ im większe są excesy/ y nieprawośći grzesznikow/ ná co y konsens ma z wyrokow Boskich. Pierwszy konsens przywłaszcza sobie z Pismá S.
Si ambulaueritis ex aduerso mihi: nec volueritis audire me: addam plagas vestras usq; in septuplum propter peccata vestra. (Leuit: Cap: 26.)
Ieśli chodźić będźiećie przećiwko mnie, á nie zechcećie mnie słucháć, przydam kaźni wászey siedmioráko dla grzechow wászych. Drugi ma temu podobny: Pro mensura peccati, erit & plagarum modus. *Według miáry grzechu, będźie y rázow miárá.* Czego y potwierdzenie bierze ná swoie strone z słow nástepuiących: Nisi custodieris, & feceris omnia verba legis: augebit Dominus plagas tuas, plagas magnas, & perseuerantes, infirmitates pessimas, & perpetuas, & conuertet in te omnes afflictiones Ægypti, quas timuisti, & adhærebunt tibi. *Ieśli nie będźiesz strzegł y czynił słow zakonu: rozmnoży Pan plagi twoie, plagi wielkie y trwáłe, choroby złe y vstáwiczne, y obróći ná ćię wszystkie vtrapienia Ægypskie, ktorycheś się bał, chwycą się ćiebie.* (Deutor: Cap: 25. & Cap: 28)

(*wielkość grzechow ma większą kárę*)

Przebieráiąc/ y przesypuiąc grzesznicy zákámiáli w nieprawośćiach miárę/ gdy więcey zbrodni popełniáią niżli iest piasku ná brzegu Morskim/ tákże tedy o ich stanie trzymáć/ iáko rozumieć

rozumieć: gorzey/y nieszczęśliwiey/niż o Kaymowym/ bo wię-cey záwinili: ták ich vznawáć potrzebá iáko Chryzostom S. nápisał: Peccator habens acrem illum accusatorem, conscientiam: nunquam sic in solitudine versatur, quin suspiciones timeat, vmbras tremiscat: perpetua in animo eius tempestas est, & reciprocantes contrarij fluctus. *Grzesznik máiąc ostrego Instygatorá, to iest sumnienie: nigdy ták y w osobności nie mieszka bespiecżnie, żeby nie miał bać się podeyzrzenia iákiego, y własnego lękáć się cieniá: bo vstáwiczna w vmyśle iego burza iest, y przećiwność odbiiáiących się náwáłności.* Dogrzewa tedy/ grzesznikom zá-kámiáłym y dokucza sumnienie złe tym bárdziey/im większe/ y częstsze są ich nieprawośći.

S. Chryso: Homil: 20. in Genesim.

Oczywistą tego probę mieć możesz Czytelniku łáskáwy/ w owey powieśći Dyoná Historyká/ o Neronie Cesárzu: ktory lu-bo był zákámiáłeś sercá/záwźięty w złośći/zápámiętáły w okru-cieństwie/niepomiárkowány w rospustách/ná nikogo nie máiący baczenia/ w wygodách/w biesiádách/w krotofilách opływáiący/ przećie złego sumnienia swego impetow nie mogąc mężnie wy-trzymáć/po zábićiu własney Mátki Agrypiny często w melán-cholią wpadał/ nie mogł sypiáć spokoynie/y wesołośći ták iáko przedtym iuż nie záżywał. Przyczynę odmienienia fántázyey Nero miał tę/ iáko nápisał Dyon pomieniony: Sæpè confessus se exagitari Materna specie, verberibus furiarum, ac telis ardentibus. *Często powiedał się bydź prześládowánym Mátki obecnośćią, bićiem sumnienia złego, y strzałámi popędliwemi.*

Neroná trwoży sumnienie złe.

Dion in Nerone.

Tákći y zápámiętáli grzesznicy/ obrażáiący Páná Bogá/ ktorego Oycem wyznáią/ Pater noster qui es in cælis, w pa-ćierzu; ktorego zá łáskáwą y kocháiącą Mátkę powinni czćić: Quomodo si cui Mater blanditur, ita ego consolabor vos. *Iá-kogdy kogo Mátká pieśći, ták was ćieszyć będę.* Gdy przegniewá-ią tego Máiestat Boski/muszą iáko Nero okrutny czuć przykro-śći/ bole/rázy/ bodźce/ od sumnienia złego/ á przeto wszytkie ich żyćia doczesnego wygody/wczásy/ wesołośći/ świátowe słody-czy/ w przykrą gorzkość przemieniáć się im muszą/ iáko osadźił

P. Bog Oycem y Matka nasza.

Jsaiæ. Cap: 66.

Efrem

S. Ephræm Tract: de Orat:

S. Auguſt:

Efrem ſwiety: Omnis mundana & profana voluptas in amaram conſcientiam coniecta, quaſi parua mellis ſtilla eſt, in abſinthij dolium refuſa. *Wſzelka doczeſna, y świecka roſkoſz padáiąca ná złe ſumnienie, ieſt iáko máła miodu kropelká, w beczkę oleyku piołunkowego wlana.* A to y Auguſtyn: ſwyznał lubo nie co inákſzemi słowy: Si conſcientiam mordet veritas criminis, quid mihi prodeſt, ſi me continuis laudibus mundus extollat? *kiedy ſumnienie gryźie prawdá wyſtępku, ná coz ſię przyda, chocby mnie vſtáwiczna pochwałą wynośił świát?* Boć to fraſzki wſzyſtko/ doczeſne wygody/ gdy ná ſumnieniu ſkázá.

Trzecie świádectwo boiáźni w Saulu.

1. Reg. Cap: 24.

Przy ták rzetelnych probách/ o złego ſumnienia okrućienſtwie/ iuż położonych/ ieſzcze y to wſpomnieć ſie ma/ co o roſpuſtnym Saulu Piſmo ś: głośi/ że ten długo w iáſkini kryiącego ſie Dawidá ſzukáł/ á dla lepſzey beſpiecznośći/ trzemá tyśiącámi ludźi woiennych ná obrone przyſpoſobionych otoczony/ z mieyſcá/ ná mieyſce/ z oſtrożnośćią oraz/ y z boiáźnią poſtepował/ ſzukáiąc vćiekáiącego Dawidá: y ſtáło ſie iednego dniá że ſam że Dawid wyſzedſzy z iáſkinie pobieżał do Saulá wołáiąc: Domine mi Rex. *Pánie moy Krolu.* Do tego z vniżonośćią/ y ná źiemię padáiąc/ w tym ſie proteſtował/ y oświadczył/ że Saulowi nic złego czynić nie myślił: Non extendam manum meam, in Dominum meum. *Nie podnieſę ręki moiey, ná Páná moiego.* Mogł tedy Saul iuż ſie nie lękáć/ we trzech tyśiącách będąc Rycerzow bitnych/ y mogł ſie iednego nie obawiáć Dawidá mowiąc: Jura mihi in Domino, ne deleas ſemẽ meum poſt me, neq; auferas nomen meum de domo Patris mei. *Przyſięż mi przez Páná, że nie wygłádźiſz potomſtwá mego po mnie, y nie wytráćiſz imienia mego, z domu Oycá moiego.* Lęka ſie Krol poddánego/ Pan/ ſługi/ Wodz otoczony woyſkiem iednego pieſzego żołnierzá! Coż zá okázya? co zá fundáment boiáźni? ná co tá mowá? ná co wymagánie przyśięgi? Iura mihi in Domino.

Doſzedł tey táiemnice bogomyślny Teodoret Biſkup Cyreńſki/ boiáźni Saulowey tę przyczynę dáiąc: Tanta eſt vitij imbecillitas. Qui erat Dux, & Jmperator multorum militum re

Rzecz vwagi godna. Czemu był ták nieuważnym márnotrácá żyćá! Czemu żądał okrutney śmierći! Dawał przyczynę: Quoniam tenent me anguſtiæ. *Bo mnie żięły ćięſkośći.* O tych záś inácżey nápiſał v żony Abulenſis, z textu Hebráyſkiego: Quoniam tenent me oræ veſtimenti ſacerdotalis. *Bo mnie zięły kráie ſuknie kápłáńſkiey.* Abulenſis. Quæſt: 5.

Czyli to iedno ćiężkość od rány zádáney/ co y kráy Kápłáńſkiey ſzáty? że to/ wolał umieráć niż dotykánie ponosić od ſukńie Kápłáńſkiey Co w tym ieſt zá táiemnicá? Miánowány Abulenſis od powiáda te explikácyą: Videbatur ſibi Saul, quod propinquus morti videret Sacerdotes Domini, accuſantes eum in iudicio coram DEO. *Zdáło ſię Saulowi, że będąc bliſko ſmierći, widźiał kápłánow Páńſkich ſkarżących nań ná ſądźie Bożym.* Idem. ubi ſupra.

Wiedźieć potrzebá/ że Krol Saul wiele złego poczynił Kápłánom/ y wielu ich pozábiiał/ o czym ieſt w Kśięgách Krolewſkich pierwſzych/ w Rozdźiale dwudźieſtym drugim: záczym zá te tam poczynione krzywdy/ ták go trápiły złego ſumnienia przykrośći/ że ich wytrzymáć nie mogąc/ życzył ſobie śmierći/ y umrzeć wołał Sta ſuper me & interfice me: quoniam tenent me anguſtiæ. Nie umie álbowiem ſumnienie złe folgowáć nikomu/ reſpektem żadnym nie vwodźi ſię/ áni prywáta Oſob by naygodnieyſzych/ (iednym słowem) dokucży káżdemu.

Doznał oſtrośći/ doświádczył żądłá złego ſumnienia/ Krol Acháb/ gdy Nábotowi nie práwnie odebrał winnice; zá co gdy go ſtrofował Eliaſz Prorok słowy/ záraz z Monárchy/ y Krolá/ ſtał ſię iáko pokutuiący Puſtelnik/ gárdzący świátem/ porzucáiący wygody wſpániáłe: Scidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam: ieiunauitq; & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite. *Rozdárł ſzáty ſwoie, y okrył włośiennicą ćiáło ſwe, pośćił, ſpał ná worze, y chodźił zwieśiwſzy głowę.* Co zá odmiáná! co zá okázya vpokorzenia tego! kto przywiodł krolá do tákiey oſtrośći żyćia! kto te gwáłtowną ſporządźił w krolu álterácyą! ktora wſzyſtkie zmyſły pod moc ſwoie zábrawſzy władnąć mu nie dáiąc/ ták vniżyłá Monárchę! Ambrozy święty

Czwartey świádectwo boiáźni w Achábie Krolu.

2. Reg: Cap: 21.

doſzedł tego wſzyſtkiego/ y ſpráwe te przywłaſzczył ſumnieniu: Quam miſera conſcientia, quæ ſe proditam doluit! Rex erat Achab, & Rex Samariæ: Helias pauper, & indigens pane, cui victus defeciſſet ſubſtantia, niſi corui álimoniam miniſtraſſent adeò tamen deiecta erat conſcientia peccatoris, vt nec Regalis potentiæ, faſtu attolleretur. *Iák to nędzne ſumnienie, co ſię wydániem trapiło! Krolem był Acháb, á Krolem Samáriey: Eliaſz vbogi był, y żebrzący chlebá, ktoremu nie doſtawáło by było żywnośći, gdy by iey byli krucy nie donośili. A przećię ták było znizone ſumnienie grzeſznego, ze y Krolewſką nie wynośił ſię mozność.*

S. Ambroſ: Lib: de Naboth Cap: 12.

Vtwierdzá toż/ y Chryzoſtomáś tá náſtepuiąca ſentencya: Quoniã conſciẽtiæ non ferebat ſententiam: ingreſſus eſt triſtis, humi procumbens confuſ⁹, vel ipſo aſpectu præſeferens conſciẽtiæ condemnationem. *Gdy ſumnienia złego nie mogł znośić ſentencyey: chodźił ſmutny, walał ſię po źiemi pomieſzány, w oczách máiąc záwſze od ſumnienia potępienie.*

S. Chryſoſtom9. in Pſal; 7.

Czy máłoż ták nieſzczęśliwych Saulow/ czy máło poniżonych Achábow/ miedzy zákámiáłymi grzeſznikámi/ ktorzy choćiaſzby nie czuli inſzey bolu oſtrośći/ tedy ſámo ſumnienie złe/ ſtánie im zá mękę/ ſtánie zá okrutne punktury zá okázya ſtánie im śmierći/ w ktorą wpráwiło zákámiáłego grzeſzniká Iudaſzá/ iáko Chryzoſtom ś: nápiſał: Cum non poſſet ferre iudicij conſcientiæ dolorem, adaptato ſibi laqueo vitã finiuit. *Gdy nie mogł znieść inſtyguiącego ſumnienia bolu, przyſpoſobionym ſidłem żyćie zákończył.*

Iudaſzá ſumnienie złe zámorzyło.

S. Chryſoſtom9.

Wolał rozwártymi wnętrznośćiámi duſze pozbyć/ niż wewnątrz zátáioną boleść ćierpiąc/ dłu go prowádźić żyćie. Doznáwáć muſzą y nádto utrapienia/ y zgryźliwośći/ złego ſumnienia zákámiáli grzeſznicy/ bo im to/ ieſt ták záwiſtne/ iáko iáſzczurki máłe wygryzáiące ſię z Máćierzyſkich wnętrznośći; ieſt ták boleſne/ że ich gryżeniem y zábiją/ ták iáſzczurczętá zábiiáią Mátkę.

Są to ták ludźie ſumnienia złego w bolách/ y dolegliwośćiách/ iáko rodzące mátrony: Ibi dolores, vt parturientis. *Tám boleśći iáko rodzącey.* Nieprawość rodzą/ poczynáią boleść/ dla czego od Iobá/ od Izáiaſzá Proroká/ y od Pſalmiſty S. przyrownáne

Ps. 47.

przyrownáni ſą do Mátron rodzących: Ecce parturijt iniuſtitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem. *Oto rodźił nieſpráwiedliwość, począł boleść, y porodźił niepráwość.* A iákich tám przy tym nieſzczeſnym połogu od ſumnieniá złego doznáią oſtrośći/ wypiſał ś. Chryzoſtom: Quemadmodum mulieres parturientes, à doloribus diſcerpuntur: ita etiam qui facit dolum, diſcerpitur, & non leui aliquo, ſed vehementiſſimo dolore afficitur. *Iáko Mátrony rodzące, od bolow rozwieráią: ták też kto czyni zdrádę, bywa rozdártym, y nie máłą iáką ále znáczną boleśćią trapionym.* Potwierdźił y dáley to aſſumptum ták: Nemo eſt eorum, qui viuit in ſcelere, qui non innumerabiles dolores ſuſtineat. *Nie máſz żadnego tákiego żyiącego w wyſtępkách, coby nie miał niezliczonych boleśći ponośić.* Więc táka rzeczą muśi to dotykáć zákámiáłych grzeſznikow/ y muśi tákowa przykrość ná nich śię zlewáć. Gwałt muſzą wytrzymowáć rázow dokuczáiących/ od ſumnienia iádowitego/ á zwłaſzczá dla zbrodni niepoliczonych/ ktore biorąc przed oczy nućić ſobie máią owe lámenty/ oczekiwáiącego śmierći zá niecnoty Flákuſá: Facinorum pœnæ me manent, & diræ iam ſtant, tanquam in carceribus, vt obice rupto properent in meam perniciem: immò iam in horas præmorior, multas mortes ſuſtinens, antè illam vltimam. *Zbrodni moich mnie czekáią karánia, y okrutne iuż ſtoią, iákoby w zámknięćiu, ażeby wyłamawſzy zaporę, ná moię zgubę poſpieſzyły: I owſzem iuż co godźiná vmieram, wiele ponoſząc śmierći, przed oną oſtátnią.*

Pſal: 7.

Iáko Mátron rodzących, táka boleść, od ſumnienia złego

S: Chryſo: in Pſal: 7.

Philo, in Flaccum.

A choćiaſzby zákámiáli grzeſznicy/ zápomnieć chćieli dawnych niepráwośći/ lubo by ie odwroconą twárzą ná ſtronę/ y zámrożonymi oczymá odbyć precż chćieli/ przećię ſumnienie złe zámieſzáno ich tráiedyą gwałtownie im ná myśl przywodźi/ iáko Chryzoſtom święty nápiſał: Conſcientia ſiuè domi, ſiue in biuijs, ſiuè in menſa, ſiuè in foro, ſiuè in itinere, frequenter & in ſomnijs, peccatorum nobis ſimulacra, ſpectraque repræſentat. *Sumnienie, czy w domu, czy ná rozſtániu drog, czy u ſtołu, czy w rynku, czy w drodze, częſtokroć y we ſnie, grzechow nam báłwany, y lárwy*

Lárwy grzechow ná myśl przywodźi ſumnienie złe.

S: Chryſo: ſerm: 4. de Lazaro.

pokáznie. A iákoż tedy máią mieć pokoy! iáko wolnymi máią bydź od utrapieniá y dolegliwośći! iáko máią nic nie czuć rány/ ktorą im zádáie ſumnienie złe! muſzą koniecznie ćierpieć: o czym podobieńſtwo od Plutárchá dáne ieſt ták: Quemadmodum vlcus, vel vulnus, cicatricem relinquit in corpore, doloris indicium. Sic conſcientia malefacti, notas facti in animo relinquit. *Iáko wrzod, álbo rāná, bliznę zoſtáwia ná ćiele, ná znák boleśći. Ták ſumnięnie nieenotliwe, znáki vczynku złego w vmyśle zoſtáwia.* Muſzą krzyż ćięſzki ſumnienia złego nośić/ ow/ o ktorym nápiſáno w Kśięgách Konſtántyná drugich/ w Rozdźiale Czternáſtym: Vt cruciarij Romano ritu, crucem ſuam ferebant, ipſi ab ea mox ferendi: ſic impijs omnibus conſcientiæ Crucem Deus impoſuit, in qua pœnas luant, priusquàm luant. *Iáko ná śmierć Krzyżową zkazani Rzymſkim obrządem, Krzyż ſwoy nośili, ktory ich wkrotce nośić miał: Ták niezbożnym wſzyſtkim, złego ſumnięniá Krzyż włożył Bog, áby go ćierpieli, niż przyſtąpi karánie.*

Plutarchq. De animi tranquillitate.

Zá krzyż ſtánie, ſumnienie złe.

Ktoż tu z tych przytoczonych relácyi nie zgádnie/ co zá przydatek máią boleśći od złego ſumnienia/ zákámiáli grzeſznicy/ co zá przyczynienie morderſtwá/ gdy im to Bog włożył zá zbrodnie/ iáko dokuczáiący im/ y dręczący Krzyż/ pod ktorego ćięſzkośćią máią náprzykrzone obroty. Przychodźi im bez wątpienia do owych Dawidá krolá teſchniącego lámentow: Non eſt pax oſſibus meis, á facie peccatorum meorum. *Nie máſz pokoiu kośćiom moim, od obliczá grzechow moich.* A właśnie byłoby nie źle gdy by podobnie z Dawidem vznawáli to co ich dolega.

Pſalm: 37. & 50.

Przychodźi im ſtracháć ſię grzechow/ przećiwko nim ſtawáiących: Peccatum meum contra me eſt ſemper. Co wſzyſtko przychodźi zá ordynánſem ſumnienia złego/ zá nieodmiennym świádectwem ſ. Chryzoſtomá o Dawidźie to piſzącego: Non eſt oblitus peccati ſui ille in conſcientia ſua tanquàm in imagine, homicidium, & adulterium depictum habebat, & per ſingulos dies videbat. *Nie zápomniał grzechu ſwoiego, on w ſumnieniu ſwym iáko ná obráźie, zaboyſtwo, y cudzołoſtwo odmálowáne miał, y codźiennie widźiał.* A nie ſamemu tylko Dawidowi przyznał tę plagę/ doyźrzał iey y w wielu inſzych grzeſznikach/ y podał do-

S. Chryſo: in Pſal: 50

wiádomośći: Conſcientia ipſa nos circumit, obturbat, laniat, flagellat, nunquàm quieſcit, rationem delictorum exigit, obq; oculos proponit, & delictorum grauitatem, & ſubſecuturam pænam. *Sumnienie ſámo nas otacza, niepokoy czyni, ßárpa, biczuie, nigdy nie ſpocznie, rachunek zbrodni wyćiaga, przed oczy przekłada y grzechow ćięßkość, y náſtępuiaca kárę.* Idem. Homil: 12. in Gene:

W tákich to w tákich odmetách/ſy trudnośćiách grzeßnicy ſą! ktorych choć by milczeniem zbywáli/ nic nie pomoże / y ulżenia nie doda: muſza z Iobem mowić: Tacens conſumor. *Milczac niszcżeię.* á zniſzczenia okázya im ieſt/ ſumnienie: Tacens conſumitur, qui de ſtulta ſe cogitatione reprehendens, apud ſemetipſum dente conſcientiæ mordetur. Tacens enim conſumitur, qui intus in ſe inuenit vndè uratur conſciẽtia ſua. *Milczac ſię trawi, kto z nieprzyſtoyney myśli ſiebie ſtrofuiac, ſam zwſobie gryżie ſię zębem ſumnienia złego. Milczac álbowiem ſię tráwi, gdy znayduie wewnatrz czymby mu dokuczáło ſumnienie.* Słowá ſa Grzegorzá S. Papieżá. Nie pomáłu tedy pali/ párzy/ ſuſzy/ grzeßnikow złe ſumnienie: robak ten zły dogrzewa im przykro/ trapi ich/ ućiſka y pożera/ w czym upewnia Bernard S. mowa ſłodka/ iadowite gorzkośći ſumnienia złego wyliczáiacy. Conſcientia mala contriſtat animam, eamq; DEO Angelis, & hominibus exhibet fœdam, & ſibi ipſi turbatam, & inquietam. Nulla enim pæna maior eſt, mala conſcientia; omnium ſiquidem delictorum noſtrorum ipſa eſt teſtis, ipſa iudex, ipſa tortor, ipſa carcer: ipſa accuſat, ipſa iudicat, ipſa punit, ipſa damnat. *Sumnienie złe, záſmuca duſzę, y onę Bogu. Aniołom y ludźiom ßpetna bydź pokázuie, w ſobie z mießána, y pokoiu nie máiaca. Zadna álbowiem męká ták ćięßza nie ieſt iáko ſumnienie złe, gdyż wßyſtkich wyſtępkow náßych, ieſt ſwiadkiem, ieſt ſędźia, ieſt kátem, ieſt więźieniem: ſámo oſkarża, ſadźi, karze, y potępia.* Otoż pożytek z niecnot! oto poćiechá z nieprawośći! oto ſktuek z popełnionych grzechow! przywodza ſumnienie do złego/ pobudzáiac do okrućieńſtwá! muſi im ſię ſtáwáć gorzkim morzem/ z ktorego grzeßnicy przepełniáiac ie nieraz/ muſza upiiáć wody.

Iob. Cap: 13.

S. Grego: Papa. Lib: 11. Moral: Cap: 19.

Y milcżac grzeſni ćierpia.

S: Bernar: Abbas Li: de Conſci:

Obſitował dość w Boſkiey łáſce Swięty Páweł Apoſtoł/ miał od Páná Bogá rożne niebieſkie dáry/ nimi ſię ſzczycił. Gratia Dei mecum. *Łáſká Boża zemną.* Jednák przykrośći doznawał ſumnienia/ dokuczáły mu oſtre robaká tego żądłá/ ćierpiał remorſum conſcientiæ, táko weſpoł/ z wyznániem pomienionego Apoſtołá/ dowodźi Grzegorz S. Papież: Malorum ſuorum meminerat Paulus, & ex eis ſe in quibus fuerat affligebat, cum diceret: Non ſum dignus vocari Apoſtolus, quia perſecutus ſum Eccleſiam Dei. *Zbrodnie ſwoie pámiętał Paweł, y nimi ſię trapił w ktorych niegdy był gdy mowił: Nie godźienem zwáć ſię Apoſtołem, bom prześládował Kośćioł Boży.*

1. Corinth Cap: 15.

S. Gregor: Papa. Lib: 23. Moral: Cap: 13.

Więc kiedy y ná Swiętego/ ſrogość ſwoię wywierało ſumnienie dla dawnych grzechow/ czegoż ſię ſpodźiewáć w zákámiáłych grzeſznikách/ w ktorych uſtáwicznie kwitną niecnoty/ táko tám nie ma ich dręczyć/ trwożyć/ ſuſzyć/ y turbowáć/ remorſus conſcientiæ, ſumnienia robak! owych co to wzgárdźili przez grzech/ łáſkę Bożą! owych co ſłużbę niewolniczą u czártá przyięli! o czym było w przeſzłych Rozdźiałach. A ieżeliby ćiż ſámi zápámiętáli grzeſznicy náwyczáioni do tych/ y wielu inſzych dolegliwośći/ oſtrych ſumnienia złego iuż grotow nie czuli y nie uważáli/ nie máiąc względu/ áni baczenia ná to co ich do lega. Tedy Łáſkáwy Czytelniku Ty/ biorąc ich ućiſki w głęboką wſpániáłego rozumu ápprehenſyą/ miey nád nimi politowánie/ do ktorego ćię przykłádem ſwoim prowádźi Cypryan S. Biſkup/ żáluiący grzeſznikow. Fratres doleo vobiſcum: cum iacentibus, iacere me credo. Iaculis illis graſſantis inimici, mea ſimul membra percuſſa ſunt: in proſtratis fratribus, & me proſtrauit affectus. *Bráćia boleię z wámi: z polegáiącymi, iuż polegam. Strzáłámi náſtępuiącego nieprzyiaćielá, moie zárowno członki zránione ſą: w Vpádłey Bráći, y mnie poráźił áfekt.*

S. Páwłá trapiło ſumnie. nie. Toć grzeſzników więcey.

S: Cyprianus. ſerm: de lapſis.

Chwyć że ſię mocno/ tego áfektu/ ku bliźniemu ćierpiącemu boleść ſumnienia złego/ y iego rátuy Czytelniku. A ieżelibyś y w Oſobie twoiey/ czuł co podobnego temu coś wyczytał/ o recepte pokuty ſtáray ſię mowiąc do Páná Bogá. Sana ani-

Pſalm: 40.

animam meam quia peccaui tibi. *Vzdrow duszę moię, bom zgrzeszył tobie.*

ROZDZIAŁ VI.

Pobudká czwarta, z Vwagi tey, że wielka, y práwie niezmiárkowána iest liczbá Zákámiáłych grzesznikow

Rzeszá wielka ná potępienie idąca/ gmin niezmierny ludzi zápámiętáłych w grzechách/ tłum bez liczby y ráchunku zgubionych ná duszy nędznikow/ pospolitość przechodząca Arytmetyczne noty/ tu się widzieć dáie/ y liczney kompániey wielkością wymodz to prágnie/ áby ták wielu zgubą/ wiele serc litościwych zábieráło się im do rátunku należytego. Boć ná ták niepoliczoną tłuszczą zápátruiąc się/ ná potępienie idącą/ nie można/ y niepodobna sámemu iednemu kátolickiemu sercu wydołáć kompássa/ gdzie concludit pluralitas. Pobudzá do litości gmin ludu.

Wymogłá niegdy ná miętkim sercu Chrystusá Páná litość/ nie słowy/ ále gromádną wielkością/ trzy dni zá nim chodząca rzeszá; on álbowiem zápátruiąc się ná niedostátek zgłodniáłey tłuszcze/ miał nád nią litowánie: Conuocatis discipulis, ait illis: Misereor super turbam: quia ecce iam triduo sustinent me: nec habent quod manducent. *Zwoławszy Vczniow rzekł do nich: żal mi ludu tego: bo oto iuż trzy dni chodzą zá mną: á nie máią coby iedli.* Marci. Cap: 8. I tám blisko pięći tyśięcy ludźi/ pięćiorgiem chlebá cudownie násyćił/ iáko nápisał ś. Máteusz Ewángelistá Et manducauerunt omnes, & saturati sunt. *Y iedli wszyscy, y násyćili się.* Matthaei. 14.

Prezentuieć się Czytelniku pobożny tu w tym Rozdźiale

zgodna w niecnotách Rzeczpospolita / ziednoczone w złośćiách
Pospolstwo/ zamożna w nieprawośći Społeczność/ tłuszcza zá-
kámiáłych grzesznikow/ wielkość zgłodniáłych niewolnikow/
Psalmo. 58: Famem patientur vt canes. *Głod ćierpieć będą iako pśi.* Oko-
licznośćią gromády niezmierney żąda posiłku/ bo nie ma tá-
kiego kto by iey záostrzony vśmierzył ápetyt: Petierunt panem
& non erat qui frangeret eis. *Prośili o chleb, á nie był táki, coby*
Thren: Cap: 4. *im go łamał.* Domawia śię tá rzeszá litośći/ y kompásyey od wie-
lu/ peroruie od niey Pluralitas, suplikuie wielka liczbá/ pobud-
ka dáie y okázya/ áby iáko niegdy od Chrystusá Páná ná puszczy
ták od nas wymodz mogłá/ Misereor super turbam. *Zal mi*
tego ludu. J nie ma przećie iey desiderium, y ostátnia potrze-
bá/ zostawáć bez konsolácyey/ y poćieszenia/ ále ma wymodz
wielkośćią liczby ná wielu sercách ludzkich kompássya/ ktorey
śię tym Rozdźiałem domaga.

Nie badź tey opiniey/ álbo rozumienia/ y nie trzymay o tym
Czytelniku łáskáwy/ ábym ći miał tu rzecz niepodobną o wiel-
kiey liczbie zákámiáłych grzesznikow do piekłá idących/ przed
Apocal: Cap: 7. oczy przekłádáć/ z Janem świętym mowiąc: Vidi turbam ma-
gnam, quam dinumerare nemo poterat. *Widźiałem tłuszczą*
wielką, ktorey żaden zráchowáć nie mogł. Gdyż to nie iest iáka
nowa Apocalypsis, ále dawna o tym z Pismá świętego/ y komen-
tatorow iego/ prawdźiwa relácya.

Mądrych to iest y vczonych Teologow náuká/ ktorzy du-
chowną/ y pobożną ćiekáwośćią vwiedźieni/ z komputowawszy
wielką Aniołow świętych liczbę/ potráfili y w to/ że doszli má-
łey liczby wybránych/ á wielkiey ná potępienie skazánych. Co
1. Parte, Quæst: 50 Articulo.3 do pierwszego punktu o ss: Aniołách: Doktor Anielski Tomasz
święty w Tráktáćie o Aniołách/ postánowiwszy pytanie: Vtrum
Angeli sint in aliquo magno numero? *Jeżeli też Aniołowie są*
w wielkiey liczbie.? Twierdźi że ták. J dowodźi tego z owego
Pismá Danielowego: Millia millium ministrabant ei, & deci-
Daniel: Cap: 7. cies centena millia assistebant ei. *Tyśiąc tyśięcy służyło mu, á po*
dźięśięć tyśięcy kroć sto tyśięcy stało przed nim. Ná czym vfun-
do-

dowawſzy náukę ſwoię/ przydał: Dicendum eſt, quod etiam Angeli, ſecundum quod ſunt immateriales ſubſtantiæ, in quadam multitudine maxima ſunt, omnem materialem multitudinem excedentes. *Mowić potrzebá, że też Aniołowie máiąc bez máteryey iſtność, w wielkośći ſą niezmierney, wielkość rzeczy ćieleſnych przechodzącey.* J żeby miáły wagę słowá tego przytoczył o tym ſentencyą Dyonizego ſ: Areopágity: Multi ſunt Beati exercitus ſupernarum mentium, infirmam & conſtrictam excedentes noſtrorum materialium numerorum commenſurationem. *Wielkie ieſt woyſko Duchow niebieſkich, przechodzące liczby náſzey proporcyą, vłomną, lichą, y ściſłą.*

Aniołow ſ: ieſt wielka liczbá.

S: Dyoniſ. Cap: 9. de Cæleſti Hierarhi

Co/ do drugiego punktu: O máłey liczbie wybránych/ á o wielkiey ná potępienie idących. Pilna Mądrych Teologow ſpekulácya ná to ſie odwáżyłá/ áby y tego dośćieć mogłá/ dla czego/ w Tráktáćie de Prædeſtinatione, uſtánowiłá Queſtyą de paruo numero electorum. iáko o tym oſobliwiey nád inſzych Joannes Baptiſta Goneth, Teolog Zakonu Dominiká Swiętego: ktory pieczołowicie/ oraz y poważnie tę trudność vłacniáiąc do wiádomośći podáte: Że to rzecz pewna ma bydź v wſzyſtkich nas/ iż ze wſzyſtkich ludźi w poſpolitośći ktorzy żyią ná świećie/ większa ieſt liczba potępionych do piekłá/ niż przeznáczonych do niebá; A to z tey przyczyny/ bo Chrześćiánow/ y Kátolikow/ mniey ná świećie ieſt/ in comparatione inſzych Narodow/ iáko to Pogánow/ Żydow/ Máchometánow/ Heretykow Kálwinow/ Lutrow/ Schizmátykow/ á zá tym idźie/ iż mnieyſza ieſt liczbá wybránych/ iáko nápiſał Ezdreaſz Prorok: Hoc ſæculum fecit DEVS propter multos, futurum propter paucos. *Ten tu wiek poſtánowił Bog dla wielu, przyſzły dla nie wielu.* J znowu powtorzył: Multi quidem creati ſunt, pauci autem ſaluabuntur. *Wiele ſtworzonych ieſt, ále trochá zbawionych będźie.*

Máła liczbá wybránych.

Wielka liczbá ná potępienie dążących.

4. Esdræ Cap: 8.

A záś w oſobliwośći/ o ſámych tylko Kátolikách ktorzy w wierze świętey/ pod poſłuſzeńſtwem Kośćiołá Swiętego ſą/ by rozumieć: Czyli ich większa liczbá ćiśnie ſię ná potępienie/

czyli ßczupleyßa: Doktor Anielſki Tomaß ſwiety pewnosć wiádomośći o tym/ ſámemu przypiſał Bogu: Melius dicitur quod ſoli Deo eſt cognitus numerus electorum in ſuperna feli citate locandus. *Lepiey mowić, że tylko ſámemu Bogu ieſt wiádoma liczbá wybránych, máiących oſieść w niebie.* Ale że Pan Bog wielą świetym inßym pozwolił tego/ y powierzył ſekretu ktory roznymi wyiáwiáli náukámi/ iáko o tym/ w tym Rozdźiale niżey obaczyß pilny Czytelniku. Tedy y tu/ potrzebna bydź może dálßa o tym deklárácya/ ná wzbudzenie boiáźni Bożey w kátolickich ſercách/ ná wzniecenie kompáſſyey nád wielką zgráią zákámiáłych grzeßnikow/ ktorych niezmierzoney liczby w tey drugiey Cześći Przyiaćielá/ mogą bydź proby/ iáko y w pierwßey/ tey Kśięgi ſą wywiedźione/ o większey liczbie do Czyśćá skazánych Dusz/ y tám do czáſu zátrzymanych/ niż proſto z tego świátá do niebá idących.

1. Parte Quæſt: 23 Articu: 7.

Otwiera obßerne pole/ pozwala plácu przeſtronego/ do uznánia wielkiey liczby zákámiáłych grzeßnikow/ y miedzy kátolikámi præciſe, owá plagá niezwyczáynego potopu ná wßyſtek wylana świát/ pod czás ktorey nie wielo záchowáło ſię y ſálwowáło ludu, bo tylko ośm Oſob, iáko náucza Piotr ś: Apoſtoł: Pauci, id eſt octo animæ ſaluæ factæ ſunt. Większa zás część y práwie niezmiárkowána ludu płocząc ſię w wodách dopitáłá ſię śmierći. Máło bárdzo w Arce Noego Oſob niezmoczonych deßczem gwałtownym gniewu Bożego zoſtáło: Ingreſſus eſt Noe, & filij eius, vxor eius, & vxores filiorum eius cum eo in Arcam. *Noe wſzedł, y ſynowie iego, małżonki ſynow iego do Arki.* Wiele zás w ten tám czás było Oſob tákich ktore y nád to przemokßy y z głową w pożárach piekielnych po dźiś dźień oſußyć ſię nie mogą.

Máło Oſob w Arce Noego wolnych od potopu

1. Petri. Cap: 3.

Gen: Cap: 7.

A że to byłá táwna figurá większey liczby kátolikow ná potepienie idących. O tym ieſt Rupertá Opátá náuká táká: Per Arcam ſignificatur Eccleſia, quæ collecta eſt de diuerſis fidelibus, in qua pauci reſpectu damnatorum ſaluantur. *Przez Arkę známienuie ſię kośćioł, ktory zebrány ieſt z roznych wiernych á*

Rupertus Abbas in Geneſim.

wni-

w nim mniey ieſt zbáwionych, względem potępionych. Przyſtepuie do tego y náuká Tomaßá ſwietego z Aquinu/ ktory lubo w Teologiey komput przeznáczonych do niebá vznawßy máły/ oſtátnia decyzya zdał ná Páná Bogá/ nie ufáiąc rozumowi ſwo iemu (iákom tu námienił wyżey): potym in Commentarijs to ieſt w wykłádách liſtow Apoſtołow Swietych Piotrá y Páwłá (do czego ći Swieći dopomagáli iemu/ czeſto go obecnie z niebá náwiedzáiąc/ y w pracy utwierdzáiąc) rzetelnie wydał máło bárdzo liczbe kátolikow do niebá idących/ á wielką gárnących ſie ná potepienie tymi ſłowy: Paucitas ſaluandorum præfigurata fuit tempore legis naturæ, quando ſcilicet omnes perierunt, exceptis octo, qui ſaluati ſunt in Arca diluuij. *Máła liczbá do zbáwienia idących, wyrázona byłá zá czáſu dawnego, gdy wßyſcy zginęli, procz ośmi tylko Oſob, ktore od potopu záchowáne były w Arce.* Z ktorych ſłow poznáć/ naprzod/ że Arká Noego byłá figurą Kośćiołá Swietego kátolickiego: potym/ że iáko támi mało wolnych od zátopienia zoſtáło ták y tu mniey znáyduie ſie tákich ludzi co wiecznego w piekle potopu vchronić ſie mogą. A nie doſyc było raz Tomaßowi S: położyć formidoloſam ſententiam, bo ią y powtorzył: In Arca pauci ſaluati ſunt, ſcilicet tantum octo animæ per quod ſignificatur paucitas ſaluandorum. *W Arce mało ludzi záchowánych było, bo tylo Duß ośm, przez co ſie znáczy máła liczbá tych co zbawieni bydź máią.*

Arká Noego byłá figurą Kośćiołá. S. — S.Thomas Aquin: in Epiſt: S.Petri. — *Arká ośm oſob tylko zachowała.*

Podał y Páweł Swiety dálßą do piſánia o tey liczbie okázyą Tomaßowi Swietemu owymi ſłowy: Si fuerit numerus filiorum Iſráel ſicut arena maris, reliquiæ ſaluæ fient. *By liczbá ſynow Izráelſkich byłá iáko piasek morſki, oſtátek záchowan będźie.* Záczym biorąc z nich pochop/ álbo impet/ to przyznał/ że máło co ludźi wćiśnie ſie do niebá: Non omnes, nec maior pars, ſed aliqui pauci, qui relinquentur ex excidio aliorum. *Nie wßyſcy, y nie więkßa częśc, ále coś trochá pozoſtáłych wnidźie do niebá.* A táka rzecza czyi rozum nie doydźie tego/ że dobrych máło kátolikow/ złych/ zaś y názbyt grzeßnikow/ w nieprawośćiách zápamietáłych/ co wielkim tłumem gárną ſie ná potepienie!

Romano Cap: 9. — S.Thomas Aquin in Epiſt: S. Pauli.

Gmin ten niepoliczony zákámiáłych grzesznikow/ poczty swo
ie podwodzacych pod niecnoty Choragiew/ záćiagáiacych sie
pod Znák vtráty/ ná werbunek złośći idacych/ w Regestr pote-
pieńcow imienia swoie dáiacych/ nie raz/ nie drugi/ ále wielorá-
kiemi figurámi Pismo Swiete wydáie/ palam wielka liczbe
grzesznikow zgubionych głosząc/ co y nástepuiacá tránsákcya
swiádczy in data praxi.

Po wyniszczeniu przez potop rospustnych grzesznikow/ po wy-
plokániu z niecnot cáłego Swiátá/ znowu iák ná nowe/ zá Bo-
skim błogosłáwieństwem rozkrzewiło sie plemie nátury ludz-
Genes: Cap: 18 kiey/ á z nim tez oraz zágeśćiły sie grzechy/ Obywátele Miast
Sodomy/ y Gomory/ zá czásow Abráámá Pátryárchy ná wszelá-
kie vdáli sie złośći: Peccatum eorum aggrauatum est nimis.
Grzech ich zbytnie oćiężał. Przyszło tedy do tego że ich Bog sprá-
wiedliwy ogniem śiárczystym skaráć y wytráćić musiał: A że
Psalmo 102. iest Pánem miłosiernym y ćierpliwym: Longanimis & multum
misericors. nie skwápliwie śpieszył ná exekucya spráwiedliwo-
śći/ y do tego námienił o tym Abráámowi/ co miał zá uráże/ y
co miał czynić tám z grzesznikámi. Wyrozumiawszy to z Páná
Pátryárcha pobożny/ chćiał ile mozność ochronić owych swa-
wolnikow/ interpozycya czynił zá nimi ták sie wołáiac: Num-
Z Sodomy y Gomory kilka Osob tylko uszło ognia. quid perdes iustum cum impio? *Izali zátráćisz spráwiedliwego
z niezbożnym?* Iná większa co raz zdobywáiac sie śmiáłość/ vsil-
nie/ y chetnie nálegał prosba ná Páná Bogá/ dośćieráiac tego
áby od piaćidźiesiat spráwiedliwych w Miástách nie ználeźio-
nych/ przynamniey dla dźiesiaćiu gdyby sie ználeźli tám/ gniew
swoy y plage odwroćił/ y otrzymał ná to słowo Boskie: Non de-
lebo propter decem. *Nie wytrácę dla dźieśiąci.* A że tego dźieśiá-
tká spráwiedliwych nie było w Sodomie/ y Gomorze/ wypro-
wádźiwszy Bog przez Aniołow Lotá/ z Małżonka y z Corkámi/
spuśćił ogień śiárczysty z obłokow/ y wiele tysiecy grzesznikow
wytráćił. Dominus pluit super Sodomam, & Gomoram sul-
phur & ignem de cælo: & subuertit ciuitates has.

Strászna to rzecz! miedzy tysiacámi pospolstwá nie ználá-

zło ſie piecdźieśiat dobrych/ áni czterdźieśći/ náwet y dźieśiaći
nie było tám ſpráwiedliwych! Lekáć ſie trzebá y drzeć/ czytáiac
to/ że ták ludne Miáſtá kilká tylko w ſobie Oſob pobożnych miá
ły! Coż by rozumiec o cáłym świećie/ ktory opánowáły zewſząd
grzechy/ zbrodnie/ y niecnoty wſzelákie. Jeżeli też nie więkſza
liczbá będźie w nim zákámiáłych grzeſznikow/ niż dobrych kátho-
likow? Wątpię by miáło co przybyć melioráciey/ poprawy/ po-
lepſzenia w ſumnieniách ludzkich/ nád to co było zá wieku Pſal- Pſalmo. 32.
miſty świętego: Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in ini-
quitatibus: non eſt qui faciat bonum. *Popſowáli ſie y obrzydłemi*
ſię ſtáli w nieprawośćiách: nie máſz ktoby dobrże czynił. Przypátruie *Zá wieku*
ie ſie z wyſoká/ z dáleká/ y z bliſká Pan Bog: Dominus de cælo *Dawida*
proſpexit. Vważa ſpráwy/ y uczynki naſze/ á nie znáyduie tylko *Krolá má*
gmin niezliczony grzeſznikow/ o ktorych Vniuerſalem affirmati- *ło cnotli-*
uam nápiſał Pſalmiſtá: Omnes declinauerunt ſimul inutiles fa- *wych było*
cti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vsq; ad vnum. *Wſzy-*
ſcy odſtąpili, poſpołu ſtáli ſię niepożytecżnymi, nie máſz ktoby dobrze
czynił, nie máſz áż do iednego. Z ktorey iego propozyciey per legi-
timum diſcurſum/ tá wynika illácya/ że Orſzak wielki/ Cháłá-
ſtrá niezmierna grzeſznikow ná świećie ieſt/ á máła y ſzczupła
garſtká ſpráwiedliwych: Bo y ninieyſzych wiekow/ co raz to
gorsi ludźie/ o Bogá y duſzne zbáwienie zá Swiátem idac/ ro- *Wiek ni-*
ſpuſtę/ y roſkoſzy kocháiac/ niedbáia: niechca do niebá dobrą ſprá- *nieyſzy zá-*
wiedliwośći puſzczáć ſie droga/ iáko przed czáſem doſzedł Pá- *geſzczony*
weł ś: In nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa: & *grzeſzni-*
erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blasphæ- *kámi.*
mi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, ſine afflictione,
ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignita-
te, proditores, proterui, tumidi, cæci, & voluptatum amato-
res magis quàm Dei. *W oſtátnie dni náſtána czáſy niebeſpieczne:* 2. Ad Timoth: Cap: 3.
będa ludźie ſámi ſiebie kocháiacy, chćiwi, hárdźi, pyſzni, bluźnierze,
rodźicom nieposłuſzni, niewdźięczni, złoſnicy, bez miłośći przyrodzo-
ney, bez pokoiu, potwarcy, niepowśćiagliwi, nieſkromni, bez dobro-
tliwośći, zdrayce, uporni, nadęći, y roſkoſzy więcey kocháiacy, niżli

gá. Ceć to ſą/ tákie/ oſtátnie czáſy ktorych żyiemy/ te nieſzczeſliwe dni/ bo ie iuż ludzkie nieprzyſtoyne obyczáie wydáią/ zágeſzczone po wſzyſtkich kráinách Swiátá głoſká bydź niecnoty y grzechy; gdźie że pars maior zákámiáłych ieſt grzeſznikow/ toć per conſequens mnieyſza bedźie liczbá dobrych/ pobożnych/ chodzacych ná drogách zbáwienia kátolikow.

Jeſzcze y rázu przez wſzyſtkie przeſzłe wieki nie było to żeby zuchwáły Swiát miał ſie popiſáć Bogu z wiekſzym Orſzákiem Duſz ſpráwiedliwych; bo zdraycá ten chytry ná ſwoie ſtrone wiecey przewabia Oſob y z wielu mieſzkáncow ſwoich ſkápo bárdzo niebu dźieſiećine wydáie: ſwoie przekleta grzeſznikow trzode pomnaza/ y tyśiacámi do niey przyłacza á do owczárnie Boſkiey z tyśiacá ledwie iedney duſzy doſtáć ſie dopuſzcza. Do

Z wielu tyśiecy, dwie oſoby tylko weſzły do ziemie obiecáney.

chodze tego z Ksiag Moyzeſzá Zákonodawce: zlećił był iemu łáſkáwy Bog lud Jzráelſki áby go wywiodł z niewoli Egypſkiey á záprowádźił do obiecáney źiemie płynacey mlekiem y miodem. Kilká ſet tyśiecy ludá ná te rám pożadána zá Moyżeſzem puśćiło ſie peregrynácya/ co żywo ćieſzyło ſie nádźieia/ że ośieda ſpołecznie przyobiecana kraine: tradet humum lacte, & melle manantem. *Da nam źiemię mlekięm y miodęm płynaco* W tákiey ſłodyczy vmoczonymi ſłowy/ wzáiemnie cukrowáli podrożne niewczáſy/ poſiláli y ożywiáli nádźieie vſtawiczne. Gdy zás przyſzło do ſámey rzeczy/ tyśiaczne gromády ludźi nie doſtapiły tego/ Cháleb tylko/ y Jozue doczekáli ſie y doſłużyli tey obietnice. Omnes qui numerati eſtis a viginti annis & ſupra, non intrabitis terram, præter Chaleb, & Ioſue. *Wſzyſcy ktorżyśćie poráchowáni byli od lat dwudźieſtu y wyżey, nie wnidźiećie do obiecáney źięmie, tylko Cháleb y Iozue.* A to dla tego ták wielu tyśiecy ludá obietnicá nie doſzłá/ bo wſzyſcy przećiwko Bogu ſzemrzac grzeſzyli: Murmuraſtis contra me. *Szemráliśćie przećiwko mnie.* Powiedźiał Pan Bog.

Numeror: Cap: 14.

Nie popiſał ſie támteczny Wiek (táko y inſze dawne zá Noego y Abráámá) przed Pánem Bogiem/ źle mu ſie ſtáwił/ nie dobrze przyſłużył/ gdy w ludźiách ſkłonnych do grzechow/ ták znáczna vczy-

vczynił subtrákcyą w liczbie destynowánych kilku set tysięcy ad terram promissionis zbytnie vmnieyszenie. Łákomá niepráwość miáre przebieráiąc / wiele zárwáłá pospolstwá / odsączyłá áż nád to ludźi / odłączáiąc ich od Bogá / á przyłączáiąc sobie: vkrzywdźiłá obfitą źiemię w Obywatelách / vymę iey vczyniłá w Mieszkáncách / co więcey przywłaszczyłá sobie á má bo wybrákowáłá dobrych Osób / ktorym nie zágrodźiłá drogi do obiecáney źiemie / gdźie znákomitą muśiáłá bydź klęską / ćięszką krzywdą / nieodżáłowány vszczerbek / gdy pozostáły tyśiączne Orszaki ludu w niecnotách / y nie doszły do kresu zámierzonego.

Ziemia obiecana, figura by ta Niebá.

Vmie y wiekow nászych niepráwość tę tám subtrákcyą / pil nie mocno wydźiału większego niecnotą / rwie iáko może Osob y nie vstępuiąc dawney wygrány / ná stronę swoie / coś tylko trochá vćiekáiących od Swiátá ná drodze zbáwienia pozostáwia / y to ieszcze inter spem & metum. Głośna o tym iest relácya Doktorá Anielskiego Tomaszá S: w wykłádách ná listy Piotrá S: Apostołá táká: Paucitas saluandorum, fuit præfigurata tempore legis Mosaicæ, vbi de omnibus quos eduxit Dominus ex Ægypto ferè sexcentis millibus per desertum, non intrarunt nisi duo terram promissionis, scilicet Iosue, & Caleb. *Miłość zbáwionych, byłá przeznáczona zá czásu práwá Moyzeszowego, kędy ze wszystkich, ktorych wyprowádźił Pan z Egyptu około sześć set tyśięcy przez puszczę, nie weszło tylko dwoch do źiemie obiecáney, to iest Iozue, y Caleb.* O nieszczęśliwe czásy! O dni mizerne! O godźiny opłákánia godne! ktorych ták wielka grzesznikow Rzeszá ná zgubę idźie! ktorych Poczet vmnieyszá sie wybránych do niebá!

S. Thom A quin: in Epist: 1. Petri. Cap. 3.

Popieráią tey prawdy słowá Psalmisty S: Pauci facti sunt & vexati sunt à tribulatione malorum, & dolore. *Máło ich zostáło y udręczeni są od vtrapienia złego, y od boleśći.* Ták niebáwnie są y ninieysze czásy / że ledwie co trochá máłą mortyfikántow spieszących do niebá: przybywa tyśiącámi liczby zákámiáłych grzesznikow codźiennie / á w drodze do zbáwienia záledwie co widáć / y to bez kompániey / bez komitywy / záledwie ieden z wie

Psalm. 106

Nauka Nila Opata, o máley liczbie zbawionych.

lu

lu kátolikow dostánie się do niebá. Vtwierdza to/ powieść zbá wienna Błogosłáwionego Nilá Opátá/ ktory rożnym osobom tákże y uczniom swoim/dáiąc náukę duchowną/miedzy inszymi słowy/ y to też powiedźiał: Ex decem millibus, vix reperitur vna anima his temporibus, quæ ad manus sanctorum Angelorum perueniat. *Z dźieśiąći tyśięcy záledwie znaydźie się iedná duszá ktoraby do rąk dostáłá się świętych Aniołow.* Trudna się zdáłá/ y nie podobna tá mowá do wierzenia niektorym/ á przetoż Opátowi świętemu mowili: Absit, hoc non est verum, Hæreticus est qui hoc dicit. *Nie day tego Boże, to nie iest pewna, Heretyk iest, kto ták mowi.* Więc pomieniony Opát ták w pospolitośći począł im tego dowodźić: Si demonstrauero vobis Magnum Basilium & Chrysostomum, Ephræm Beatissimum, sed & Apostolum ipsum, nec non sanctum Euangelium, eadem sentientes: Quid patiemini vos, qui inconsulté aperientes ora loquimini, & spiritui sancto adversamini, & sanctorum Patrum metuenda verba Hæreticis tribuitis. *Ieżeli bym wam pokazał Bázylego wielkiego, y Chryzostomá, Efremá Błogosłáwionego, ále y Apostołá sámego, ták że Ewángelią, toż trzymáią: Co zásłużyćie wy, ktorzy nie vważnie otwieráiąc usta gadaćie, y Duchowi Swiętemu sprzećiwiaćie się, y Oycow Swiętych boiáźni pełne słowá, Heretyckim przywłaszczáćie.* Zwyćiężył tedy wszystkich rozumieiących ináczey tymi dokumentámi/ y wiárę dali nauce iego.

Ex Baron: Anno. Dni 976.

Nie iest fałszywa náuka, o máłey liczbie wybránych.

Mogłby y tu kto/ czytáiąc ten Rozdźiał o wielkiey liczbie grzesznikow ná potępienie idących/á zwłaszcza człowiek laxioris conscientiæ, ná nie vważne rozumienie wpadáiąc niektorych Vczniow Nilá Opatá/ pomyślić sobie/ że to coś do poięćiá trudnego iest/ że wiecey ludźi idźie ná potępienie / niżli do niebá. Záczym tákowym zábiegáiąc myślom/przywodzę przed oczy / y przed rozum/ słowá z kazánia Chryzostomá Swiętego/ktory do ludu w Antyochiey wiele mowiąc/ inter alia mowił y to: Quot putatis esse in hac ciuitate qui salui fiant? Non possunt numerari in tot millibus centum, qui saluentur, quin & de his dubito. Quanta enim in iuuenibus malitia, quantus in senibus torpor &c.

Wiele rozumiećie bydź w tym mieśćie tych co będą zbáwieni? Nie mo żnaich w ták wielu tyśiącách, stá nárách owáć; o czym ieszcże y wątpię ják wielka álbowiem iest w młodych złość, iáka w stárych ludźiách gnuśność &c. Jákoby chćiał rzec: sáme złe obyczáie wydáią wielu ná potępienie idących.

S. Chrysost Homil: 40. ad popul: Antioch:

Ná wyniszczenie opácznych myśli przeczących temu Rozdźiałowi / y ná wyprzątnienie ich z głowy ludźi świátowych / przybywa właśnie tu należąca mowá Grzegorzá świętego Pápieża / niegdy do Rzymian máiącego kázánie / ná słowá z Ewángeliey wźięte: Multi sunt vocati, pauci verò electi. *Wiele iest wezwánych, ále máło wybránych.* Z ktorych táka rzecz uczynił do ludźi: Ad fidem plures veniunt, & ad cæleste regnum pauci perducuntur. Ecce enim ad hodiernam festiuitatem quam multi conuenimus: Ecclesiæ parietes implemus: sed tamen quis sciat, quàm pauci sunt, qui in illo electorum DEI grege numerantur? *Do wiáry wiele ich przychodźi, á do Krolestwá niebieskiego máło co wchodźi. Oto álbowiem ná dźiśieyszą Vroczystość wiele się nas zeszło: Kośćioł nápełniamy: A przećię kto wie, iák máło tych iest, ktorzy miedzy onę wybránych Bożych trzodę policżonymi będą?* Gdźie dochodźił ten Doktor Swięty / y z czego się miárkował / że ták máło osądźił ludźi bydź ná drodze zbáwienia? sam tám powiedźiał: Ecce vox omnium Christum clamat: sed vita omnium non clamat. Pleriq; DEVM vocibus sequuntur, morib9 fugiunt. *Oto głos wszystkich Chrystusá wyznáie: ále żyćie wszystkich nie wyznáie. Niemal wszyscy Bogá głosámi wielbią, gárną się do niego: obyczáiámi nieprzystoynymi od niego vćiekáią.*

Matth: Cap: 22.

S. Gregor: Papa Homil: 19. in Euangeli:

Dobrych Katolików bárdzo máło.

Pomyśl że sobie Czytelniku nabożny / uznay co mowią obyczáie złe ludzkie wieku ninieyszego! obroć ćiekáwie oczy ná cudze spráwy / nákłoń z pilnośćią uchá / uważ co zá zábáwy / co zá uczynki / są dźiśieyszych Kátolikow! Czy nie owe to właśnie co były Rzymiánow / o ktorych zbáwieniu powątpiewał Grzegorz Swięty: Quam pauci sunt, qui in illo electorum Dei grege numerantur? *Máło tych iest, ktorzy miedzy onę wybránych Bożych trzodę policżoni będą.* Vsycháć / y martwieć trzeba ná táką

S, Gregor: Citat: supra

prze-

przegráną ſpráwe! omdlewáć przychodźi/ ſłyſząc tákie rzeczy! Pobożnych máło/ niezbożnych wiele: cnotliwych trochá/ á nie cnotliwych śiłá: dobrych nic/ á złych gwałt: liczbę wybránych/ tyśiąckroć komput przewyżſza/ grzeſznikow zákámiáłych. Multi ſunt vocati, pauci verò electi. *Wiele ieſt wezwánych ale máło wybránych.*

Matth: Cap: 22.

Truchleć/ y trętwieć żywe ſerce powinno/ ná powieść owę bogomyslnego iednego Kártuzyaná/ ktorego (będąc ieſzcze Kárdynałem Rzymſkim Innocencyuſz/ potym Papież ſzoſty tego imienia) gdy náwiedzał/ záſtał go iák umárłego/ y otrzeźwić kazawſzy/ pytał co ſię z nim dźieie? Aż rzecze Kártuzyan: Vidi mirabilia, vidi horribilia! *Widźiałem dźiwne, widźiałem ſtráſzliwe rzeczy!* A gdy chćiał wiedźieć Kárdynał co to tákiego widźiał? powiedźiał: Ad infernum vidi incidere animas, ſicut niues denſiſſimas aerem obnubilantes. Ad purgatorium verò ſicut niuẽ rariſſimam. ſed ad paradiſum tantùm tres introire vidi animas. *Do piekłá wpadáiące duſze widźiałẽ, iáko nayg ęſtſzy śnieg powietrze zácmiáiący. Do czyśćá zás iáko śnieg bárdzo rzádko padáiący. A do niebá widźiałem że tylko trzy duſze weſzły.* Y wymienił záraz oſoby trzy/ ktorych duſze weſzły do niebá: Kárdynał tedy dowiáduiąc ſię prawdy poſłał z pilnośćią pytáiąc ieżeli owe oſoby żyią/ námienione od Kártuzyáná albo nie/ y ználazło ſię/ że właśnie o wey godźiny pomárły/ ktorey Kártuzyan był w záchwyceniu/ czym ſię utwierdźiłá w prawdźie powieść iego. Maſz tę hiſtorya Czytelniku/ in ſpeculo Magno Exemplorum. Diſtinctione Nona: Exemplo octuageſimo. y tám ią znaydźieſz

Grzeſznych duſze iáko śnieg do piekłá lecą.

Otoż mánifeſtácya liczby niezmierney zákámiáłych grzeſznikow! oto popis związku zápámiętáłe zkonfederowánego/ do zguby wieczney dążącego! ktory (procz tey hiſtoryey ktoram położył) dawno piſmo święte przekłádáło przed oczy w obleżeniu miáſtá Jerychá od Jozuego; kedy z niezliczonych Obywátelow/ Ráab tylko z ſłużebnicámi ſwoimi żyćiem dárowána byłá: Sola Raab viuat cum vniuerſis, qui cum eą in domo ſunt. *Sámá Ráab niech żyie ze wſzyſtkimi, ktorzy z nią w domu ſą.* Ci zás tám Obywátele

w Jerychu Mieśćie z wielu tyśięcy, Ráab uwolniona.

Josue: Cap: 6.

wáte

wátele w wielkiey liczbie zgłádzoni z świátá od Jozuego/ y żołnierzow iego/ że znáczyli ludźi świátowych/ y ſwawolnych/ o tym nápiſał Wiktor Antyocheńſki: Significat Iericho vitam mundanam, & paſſionibus prauis deditam. *Znáczy Ierycho żyćie świátowe, y námiętnośćiom złym przychylne.* Otoż iáko bárdzo máło ludźi z Jerychá tego/ vchodźił zguby żyćia/ y iáko záledwie ná kilku Oſobách ſtánie/ ktorym wieczna śmierć nie zá ſkodźi: zoſtáwiło piſmo ſwiete wizerunek w Oſobie Ráaby: Sola Raab Viuat. A więkſza część poſpolſtwá/ y wſzyſtek lud ſwawolny w co ſie obroći: wiádomo z textu piſmá ſwietego: Interfecerunt omnia quæ erant in ea: à Viro vsque ad mulierem, ab infante vsque ad ſenem. *Pobili wſzyſtko co w nim było: od mężá áż do niewiáſty: od dźiećięćiá, áż do ſtárego.* To to potyka ludźi námietnośćiom złym podległych/ y podobna/ bá y więkſza ieſzcze/ bo wieczna/ czeka ich zgubá/ w ktora wielkim wála ſie gminem.

Victor Antiocheno.

Obumieráło ſerce w Dawidźie krolu/ y wſzyſtkie członki truchláły/ gdy widźiał lud ſwoy powietrzem nagłym porażony ták ſrogo/ iż we trzech dniách/ pádło trupē ludá śiedmdźieśiat tyśiecy: Mortui ſunt ex populo ſeptuaginta millia virorum. Zniewoliłá mężne ſerce iego Oſob ginacych wielkość/ zmiekczyłá trupow leżacych zgráiá/ owá pogrzebieńcow congeries nie pogrzebionych ćiał kupá; y do tákiey przywodźiłá rezolucyey/ iżby był wolał ſam zginac/ niż pátrząć ná ták ſtráſzliwa wielu Oſob utráte: przetoż czuiac żalu ná ſercu ráne/ wołał do Páná Bogá: Dixitque Dauid ad Dominum cum vidiſset Angelum cædentem populum. Ego ſum qui peccaui: ego iniquè egi. *Irzekł Dawid do Páná gdy vyzrzał Anioła biiacego lud. Iam ći ieſt ktorym zgrzeſzył: iam źle vczynił.* Dobrowolnie ſie pod miecz poddawał/ ſam ſie śmierći nápierał/ y zginać prágnał/ bo w oczách ſwoich nie mogł źnieść owey ſtráty/ bez ſerdeczney litośći. Vertatur obſecro manus tua contrá me. *Niech ſię obroći proſzę ręká twoiá ná mnie.*

Patrzac ná zgube wielu, Dawid, umieráć chćiał

2 Reg: Cap: 24.

Przyiaćiel w oſtátniey potrzebie doznány/ to ieſt Bráctwo

Nayświetszego Odkupićielá Vkrzyżowánego/ złewa ná ferce swoie Dawidá krolá przykrośćiżwidząc álbowiem że strászliwa clades ná zátámiáłych grzesznikow pada/ vznáiąc iż ich nád liczbę/ co nie miárá/ śmierćią wieczną polegą/ vbolewáiąc nad ich nieszczęściem/ mocno przed Bogiem zá nich sie wstáwia' przykład y nam dáiac do podobney litośći/ ktora w wszystkich wymaga/ mnostwo zátámiáłych grzesznikow vpadáiacych codźiennie/á tyśiacámi odpadáiacych od drog zbáwienia. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulsi sunt nec potuerunt stare. *Tám vpádli ktorzy czynią nieprawość: wygnáni są, y nie mogli się ostać.* Psálmistá S. o vpadku grzesznikow powiedźiał.

Psal: 35.

Komput grzesznikow wielki położył Duch swiety/ y wyraźił expresse gdy Oblubienice swoie Dusze spráwiedliwą w Pieniách Sálomonowych przyrownał do kwiátu liliowego/ gęstym ćierniem otoczonego: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. *Iáko lilia między ćiernięm, ták przyiaćiołká moiá między Corkámi.* A to rzetelnym obiáśnia komentem/ Michael Chislerius Romanus, Clericus Regularis. Lilium vocat animam, comparatam ad reprobros, & homines sæculi, qui solicitudines ipsas sæculi sectantur: liliumque ideò dictam inter illos, quia sola à mortalitatis radice, ad cælestem pulchritudinem assurgit. *Lilią názywa duszę, względęm potępionych, y ludźi świátowych, ktorzy zá stárániem, sámym świátá idą: y przeto kwiátem liliowym ią názwał będącym między nimi, bo sámá od śmiertelnośći biorąc się poczatku, do niebieskiey piekności powstáie.* Dość to dobra y piekna kompárácya. Dusze spráwiedliwych są iáko śliczne kwiáty/ dusze niezbożnych grzesznikow są iáko kolące głogi/ y ćiernia/ ktorego że wiecey ná świećie iest/ niż pachniacych w ogrodách kwiátow: Toć/ y grzesznikow większa iest liczbá y obfitszy rodzay/ niżli wybránych sług Bożych.

Cant: Cap: 2.

Chislerius in Cantica

Grzesznych dośćiák ćiernia.

Spráwiedliwi są iák lilie.

Gospodarz niebá y źiemie w Troycy Swietey iedyny Bog/ záłożył ten świát iáko ogrod iáki/ álbo winnicę/ iáko náucza Jere

miał Prorok: *Plantauit Vineam electam.* *Náſádźił winnicę wy* Jſaiæ Cap: 5. & 7.
borną. Wßyſtko co należáło do opátrzenia iey/ y do porządku/
wyſtáwił ták że iey ná niczym nie ſchodźiło: Quid eſt quod de
bui vltra facere Vineæ meæ, & non feci ei? *Coż ieſt com ießcze*
miał przydáć winnicy moiey, á nie przydałem? Oczekiwał obfitego
pożytku/ áż miáſto ſłodkich iágod/ ćierpki zrodźiłá ágreſt: Ex *Swiát ieſt*
pectauit vt faceret vuas, & fecit labruſcas. Alić (iednym słowe) *Winnica*
chwáſtu ſię národźiło/ miáſto wonnych kwiátow/ ćiernia/ y gło- *niepożyte-*
gu námnożyło ſię tám/ gdźie winne miáły pokazáć ſię iágody: *czna.*
Vepres, & ſpinæ in vniuerſa terra. *Tarnie, y ćiernie po wßyſtkiey*
źiemi. Zároſt świát niecnotámi/ iáko kolącym oſtem/ zágęśćił
ſię grzeßnikámi/ y záprzątnął/ iáko oſtrym głogiem: Expecta
ui vt faceret iudicium, & ecce iniquitas. *Czekałem żeby czynił*
ſąd, álić nieprawość. Gdźie nie gdźie tylko miedzy gęſtym ćier
niem poiáwi ſię kwiát: Sicut lilium inter ſpinas. Cały świát zá
roſł nieprawośćiámi: Ecce totum repleuerant vrticæ; & ope- Proverbi 24.
ruerant ſuper faciē eius ſpinæ. *Oto wßędy záróſło pokrzywámi: y po*
kryło grunt iego ćiernie. Mądry Sálomon powiedźiał: ćiernie owo
grzechow / o ktorym Teodoretus nápiſał / (komentuiąc text
Pſalmiſty/ Dum configitur ſpina): Spinam peccatū nominauit,
tanquam inutile germen, & ad pungendum natum. *Ciernie᷑* B. Theodoretus in Pſal 37.
grzech názywá, iáko niepożyteczny rodzay, y do kłoćia wyroſły. A
ták goſpodarz pilny/ Pán Bog wßechmogący máło co pożytku
miewa.

Záwodźi często Paná ſwoiego/ winnicá świátá tego/ zdra-
dzáiąc go w należytych pożytkách duß ſpráwiedliwych; poſyła
Aniołow ná windemią/ to ieſt ná zbieránie: Vindemia botros Vi Apocaly: Cap: 14.
neæ terræ: á gdy przyidźie do ſámey rzeczy/ owoc zebrány/ tyl-
ko ſię piekłu godźi/ y tám ſię doſtáie. Et vindemiauit Vineam
terræ. Et miſit in lacum iræ DEI magnum. *Y zebrał winnicę*
źiemie. Y wrzućił w ieźioro wielkie gniewu Bożego.

Zánośiło ſię ná podobną windemią zá czáſow Dominiká ś.
Fundatorá Zákonu Kaznodźieyſkiego/ w owę godźinę/ w ktorą
widźiał wſpomniony święty w obiáwieniu/ iákoby zágniewá

Chrystus trzemá plagami chćiał karáć świát.

S. Antoninus Florent. in Vita S. Dominici.

nego Chrystusá trzemá ostrymi włoczniámi/ to iest woyna krwáwą/ głodem przykrym/ y morowym powietrzem zámierzáiącego się ná vderzenie grzesznikow zákámiáłych/ co się iuż stáć miáło/ iuż/ iuż wpádli by byli grzesznicy/ In lacum iræ DEI magnum; Ale miłośierna Mátká/ ochroniłá świát prosbą/ Nayświetsza Pánná Márya/ y dwoch prezentuiąc spráwiedliwych ludźi ná świećie/ Dominiká z Fránciszkiem/ Swiętych/ ktorzy mieli do pokuty náprowádźić grzesznikow: Ták dopiero Sędźiá spráwiedliwy Chrystus Jezus/ ná instáncyą Máryey Panny/ powśćiągnął ręki od surowego karánia/ odmienił sentencyą zá pokazániem z tyśiącow ludźi/ dwoch wiernych/ y pobożnych sług Bożkich. Z ktorego obiáwienia dáie się znáć/ iáko bárdzo iest świát ogołocony w cnotę/ iáko vbogi w dobrych ludźi/ osierocieiáły w spráwiedliwych/ y oraz tąż rewelácyą do wiádomośći podáie/ y każe się domyśláć/ iáko tá rolnicá świátá obfituie w niepożyteczne chwasty/ y ćiernia: iáko dostátnia w złośći/ iák zámożna/ w nic dobrego/ iáko bogátá w niecnoty/ grzechy/ y wszbrodnie.

Forta ćiásna do nieba máło ludźi wchodźi,

Cokolwiek dotąd o wielkiey liczbie zákámiáłych grzesznikow było/ z táiemnic Pismá świętego/ y z osobliwych rewelácyi tákże y z náuk rożnych Autorow/ to wszystko roboruie/ y potwierdza y sam Zbáwićiel świátá Chrystus Jezus/ w wielu o kázyách mowiący o wielu grzesznikách nie mogących do niebá wniść: Więc choćiaszby nie było tu żadney inszey proby tego Rozdźiału/ tedy zá wszystkie dokumentá (ktore sparsim w rożnych Księgách máią Autorowie) stánie przedwieczney prawdy Oraculum, dáne niektoremu człowiekowi od Chrystusá Páná/ pytáiącemu z prostoty/ ieżeli wiedźieć było można/ Czyli máła liczbá iest zbáwionych. Domine si pauci sunt qui saluantur? Záczym ná vkontentowánie/ y vspokoienie ćiekáwośći tego táskáwy Jezus ták odpowiedźiał: Contendite intrare per angustam portam: quia multi dico vobis quærent intrare & non poterunt: *Vsiłuyćie wniść przez śćistą bramę: bo wiele mowię wam będźie chćiáło wniść, á nie będźie mogło.* O niebieskie bramy/

Lucæ. Cap: 13.

ták-

tákżeśćie to śćisło wybudowáne! tákżeśćie ćiásno zrobione! tákżeśćie zátárásowáne potężnie/ że wielom nie pozwolićie ingresu do Bogá! Multi quærent intrare, & non poterunt. Większa muśi pozostáć przed niebem ludźi kompánia; w czym nie trzebá winowáć niebá/ áni bram/ bo grzeßni ludźie zbrodniámi/ y złośćiámi/ nie tylko ćiásnymi czynią sobie forty niebieskie/ ále y śiły właśne psuią/ y moc swoię trácą. Multi quærent intrare & non poterunt.

Jákożkolwiek iest czy ćiásne/ czy przestrone do niebá są bramy/ grzeßnicy iednák ná nie śię nie zápátruią/ ále swoiey pilnuią gromády/ á ludźie dobrzy/ y cnotę kocháiący potroße do niebá śię wymykáią. O czym piekne dał podobienstwo Mákáry S: Opát: Quemadmodum enim aurum à copiosa arena dilutum inuenitur, sic quoque ex multis pauci sunt probati. *Iáko albowiem w wielkiey kupie piasku, trochę wybierze się złotá, ták też z wielu máło się obiera dobrych.* Pan Bog wszechmocny złotnicza zábawią śię pracą/ gdy wybránych swoich iáko drogiego doświadcza złotá; Tanquam aurum in fornace probauit electos Dominus: Kośćioł S: świadczy. Ale więcey prostego krußczu bywa niźli złotá/ tedy znáć że y niezbożnych grzeßnikow większa zgráia iest do piekłá idących/ á máła dobrych kompánia/ do niebá wchodzących.

Złotá mniey niż krußczu podłego.

S. Macarius Abbas.

Rzetelnieysza tego wszystkiego dále roboráćya owá Chrystusá Páná sentencya/ ktora cálemu świátu głośi Máteusz S: Ewángelistá: Lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. *Szeroka bramá y przestrona drogá iest, ktora prowádźi ná potępienie, á wiele tych iest, ktorzy przez nię wchodzą.* To iuż tu wielkość liczby grzesznikow iásnieie: z drugiey záś strony szczupłość/ wybránych Bożych tymi śię wydáie słowy: Angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam. *Ciásna bramá y śćisła drogá iest, ktora wiedźie do żywotá wiecznego, á máło tych iest ktorzy ią znayduią.* Przystáie ná tę náukę/ y ná nie zezwala broniąc iey/ Hieronim S: tymi słowy: Tanta erit

Szeroka drogá do piekłá.

Matth. Cap: 7.

ſanctorum paucitas, de quibus Dominus loquitur in Euangelio, vt eorum paucitas, baccis oliuarum rariſſimis comparetur, quæ cum excuſſæ fuerint, atque demeſſæ, vix paucæ remanſerunt in ramorum, cacumine. *Táka będźie ſwiętych máłość, o ktorych Pan mowi w Ewángeliey, że máłość ich, do iágod oliwnych bárdzo rżadkich przyrownáć ſie może, ktore gdy otrząſione będą, y pozrywáne, záledwie ich trochá zoſtáwie ná wierzchołkách gáłązek.* O wielka nieſzcześliwość! o záćmienie ſzalonego rozumu náſzego! o przewrotności woli nie wſtrzymáney odzłego! o zápámietáłości nie máiąca baczenia ná właſney duſze zbáwienie! o wielkości liczby przewyżſzáiąca árytmetyczne noty! Multi ſunt, qui intrant per eam. Czemuż ſie nie lekáią grzeſznicy/ czemu ich ſercá ſie nie trwożą? widząc że gromádá wielka wala ſie do piekłá.

S.Hierony in Jſaiæ. 17. & 24.

Dla powśćiągnienia grzeſznikow zákámiáłych od złego/ dla dyminucyey/ álbo vmnieyſzenia liczby ich/ częſtokroć Pan Bog im to obiáwia/ że wiele ich ná potępienie idźie. Ták zá czáſow pobożnego człowieká Bertolda imieniem/ žárliwego káznodźieie Zakonu Fránćiſzká S: iedney Mátronie świátowey Pan Bog ná vpámietánie/ y dla poprawy żyćia obiáwił wielkość ná potępienie idących/ o czym w kronice Fráćiſzkáńſkiey táka ieſt nárrácya: w Niemczech Mátroná niektora ſłucháłá kazánia pomienionego B rtoldá/ y gdy o ſproſzności grzechow mowił/ á ieden wyſtępek naybárdźiey gánił/ ktorym oná Mátroná ſumnienie/ y duſzę/ zmázáną miáłá/ wſtydem y żalem/ wewnętrznie zdięta/ nieſpodźiánie zemdláłá/ y obumárłá: wnet rozruch ſtał ſie w Kośćiele/ dla ktorego y káznodźieiá muśiał nie konczyć ſwey mowy/ poſpieſzáiąc na rátunek duchowny/ áby snádź ieſzcze y w martwym ćiele zátáioney duſzy/ mogł nieco dopomodz do zbáwienia. á gdy iuż ludźie vmarłą ią bydź ſądźili Błogoſłáwiony on káznodźieiá/ modlitwa gorąca/ martwe ogrzał ćiáło/ duſzę przywracáiąc do niego: gdy tedy ożyłá wiele rzeczy ná tym tám świećie/ widźiánych w krotkim czáſie opowiedáłá: oſobliwie to. Gdym ſtánęłá przed trybunałem

Z ſześći dźieśiąt tyśiecy duſz trzy tylko zbáwione.

Boſkim/ teyże godźiny przywiedźiono ßeśćdźieśiat tyśiecy duß Ex Annalibus Franciſcanorum.
z rożnych częśći świátá/ wiernych y niewiernych/ z ktorych Se- & ex S. An
dźiá ſpráwiedliwy trzy tylko posłał do Czyśćá/ á oſtátek do pie tonino. 3. Parte Titu
kłá: Ex his tres tantum addictas purgatorio, reliquas ad ignem lo 24. Cap:
æternum damnatas. Gdźie też (mowiłá) y mnie/ iuż zárywá 9.
no do piekłá/ ále Bog miłośierny/ dla czynienia pokuty wroćił
duße moie do ćiáłá zá przyczyną Błogosłáwionego Bertoldá
Káznodźieie.

Daymy to Czytelniku łáſkáwy/ że tám miedzy tyśiącámi
duß/ godźiny owey tylko było dźieśieć kátolikow. A dla Bogá!
czyż y to nie ßkodá! czy nie vßczerbek niebu! z dźieśiatká trzech
tylko mieć! Niewiem czy ßkody niebá vkrzywdzonego / czy
zguby żáłowáć ták wielu duß! O ſtráśliwa ſądow Bożych prze
páśći! iákże to máło duß/ z wielu tyśiecy deſtynuieß do niebá!
iákże to v ćiebie z tyśiącá ieden od złych odłączony záledwie śię
znaydźie mowiący: Protexiſti me à conuentu malignantium,
à multitudine operantium iniquitatem. *Obroniłeś mnie od zbo*
ru złośnikow, od mnoſtwá czyniących nieprawość. Porozumiał coś Pſal: 63.
o tym niebeſpieczenſtwie náßym ćierpliwy Iob mowiąc: Con-
teret multos innumerabiles. Nouit enim opera eorum. *Zetrze* Job. Cap.
wielu niezliczonych. Wie albowiem ſpráwy ich. Porozumiał y Pá- 34.
weł S: przeto mieć śię ná oſtrożnośći kazał: Cum metu, &
tremore veſtram ſalutem operamini. *Z boiáźnią y zdrżeniem zbá* Ad Philip: Cap. 2.
wienie wáße ſpráwuyćie. Bo ktoż w ták wielkiey ćiżbie nie ma
być ściśnionym/ kto śię z niey wyćiśnie/ kto nie zlęknie śię w tey
kupie zádußenia wiecznego!

Ieſt ießcze y inßych ták wiele dokumentow od Chryſtuſá
Páná wydánych/ ná pokazánie wielkiey liczby grzeßnikow ná
potępienie idących. Znáczy to owá mowá do Apoſtołow S:
Nolite timere puſillus grex. *Nie obawiay śię máła trzodo.* ták-o Lucæ Cap
śię dorozumiewa Tomaß S: z Hieronimem S: y vczonym 12.
Bedą: Puſillum Dominus gregem electorum nominat, ad com
parationem maioris numeri reproborum. *Wybránych Pan máłą* S. Th: Aqui
trzodą miánuie, w przyrownániu ich do więkßey liczby złych. in Cat: Aurea.

Zná-

Znáczy to wypędzenie tłuszcze zgiełk czyniącey z domu Kśią-
żęćiá/ ktorego Corce Pan Jezus żyćie przywroćił; O czym Chi-
láry S. nápiſał: Vt autem rarus ex lege credentium electionis
S.Hilarius in Matth: Cap: 9. numerus poſſet intelligi, turba õnis expulſa eſt. *A żebey rzadka
*liczba wybrania z vſtáwy wiernych wyrozumieć ſię dáła, wſzyſtka
tłuszcza wygnána. ieſt. Znáczy toż w Ewángeliey połow ryb
złych/ y dobrych/ znáczy ſegregácyą/ y wyłączenie złych ryb z nie
wody. Elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt.
Matth: 13 Jáko wywodźi Grzegorz S. w Homiliách.

Nie zágęszczam kart / y nie záprzątam / inszymi podobień-
ſtwy od Chryſtuſá Páná dánemi/ dość mi procz wielu y ná tym
będźie/ co w tym raźie Auguſtyn S. nápiſał: Boni, veriq;
Chriſtiani. qui per ſeipſos multi ſunt, comparatione malorum
pauci ſunt: ſicut multa grana quibus horea magna complentur,
pauca dicimus in comparatione palearum. *Dobrzy. y prawdźi-*
S.Auguſt: contra Creſco: Grammat: Lib: 3. Cap: 66 *wi Chrześćianie, ktorzy oſobno ſámi, ſą w wielkiey liczbie. w przyro-*
wnániu do złych w máłey ſą liczbie: iáko wiele ziarn ktorymi gũná ná-
ładowáne bywáią, mawiamy że ich trochá w przyrownaniu do plew,
ktorych więcey záwſze niż zboża pieknego. Jeſt bo to ſpráwie-
dliwych/ y dobrych/ táko ná niebie gwiazd/ czego z piſmá S. do-
Daniel: Cap: 12. wodźi tenże Doktor S: Fulgebunt iuſti tanquam ſtellæ in per-
petuas æternitates. á złych y niezbożnych ludźi iáko ná źiemi/
y w morzu piáſku: Záczym iáko piáſek przenośi in ſuis atomis
liczne gwiazdy/ ták y liczbá grzeszników zákámiáłych/ y pote-
pieńcow przewyższá liczbę wybránych Bożych.

Cornel: à Lapide, in Numer: Cap: 14. Doſtáło ſię ſłyszeć y wiedźieć o ráchunku y kálkulácyey zá-
kámiáłych grzeszników ab oculato teſte, Ligoneńſkiemu Biſku-
powi/ o czym (procz inszych) nápiſał Cornelius à Lapide: Poká-
zał ſię po śmierći pomienionemu Biſkupowi niektory puſtelnik
znáiomy iemu niegdy: z ktorym ośmieliwszy ſię gdy wiele mo-
wił/ miedzy inszymi rzeczámi/ pytał o ſądu Boſkiego ſtrośći/
Relácya ſtraszna, o wielu potępionych. ná co ták odpowiedźiał: *Tey godźiny, w ktorą duszá moiá z ćiáłá*
wyszłá, ludźi trzydźieśći tyśięcy z tego zeszło świátá: z ktorych Ber-
nard Opát, zárowno ze mną do niebá wszedł: Dwie oſoby inſze, do Cy-

czá

ſzczá poſłáne ſą: wſzyſcy záś inśi przez dekret ſędźiego ſpráwiedli- wego potępieni, do piekłá ná męki wieczne wtrąceni ſą. O iák że to ſtraſzne nowiny! iáko niepoćieſzne powieśći! iáko nigdy nie- bywała nie wrocona ſzkodá/ y nie nadgrodzona defálká w ták wie- lu duſzach! Lękam ſie to czytáiąc y piſząc! wſzyſtek martwie- ie/ ręká truchleie/ pioro wypada/ gdy vważam co to zá oſtrość ſądow Bożych! gdy rozmyślam/ w iákich ſą grzeſznicy vpadku wiecznego terminách! Co powinniby y oni sámi do śiebie vzná- wáć/ mieliby rozumámi ogárnąc niebeſpieczenſtwo ſwoie/ mie- liby zważyć náſtępuiącą zgubę/ y vznáć w iákiey to ſą ſzaloney kompániey! do ktorey rekolekciey pobudza ich Pſalmiſtá S: Pſal: 49. Intelligite hæc qui obliuiſcimini DEVM. *Zrozumieyćie to, wy ktorzy zápominaćie Bogá.*

Ják że tu nie ma kátolickie ſerce topnieć od żalu/ ták nie ma rozrzewniony litośćią miękną/ iáko nie ma zápocone kom- páſya obfitych wylewáć kropel przychylnośći/ ku ginącemu w bliźniemu/ vważywſzy co zá gmin/ idźie w niewolą/ co zá rze- ſzá zákámiáłych grzeſznikow w káydány y łyká Czártá przekle- tego hurmem ſie wáli. Wzruſzyłá podobna ginących gromá- da/ Ieremiaſzá ſerce/ z politowánia mowiącego. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum? Et Hierem: Cap: 9. plorabo die ac nocte, interfectos filiæ populi mei. *Kto da głowie moiey wodę, y oczom zrodło łez? y płákáć będę we dnie, y w nocy pozábiiánych Corki ludu moiego.* Znáć że ſie było przebráło choy- nych łez wody z kompáſyey Ieremiaſzowi w głębokiey ſercá ſłu- dni/ znáć że iuż byłá litość nad zgubionymi wyczerpawſzy co było ſámego ſuchego dobráłá ſie dná: Boć ſam náſtárczyć nie Wielu gi- mogąc/ wielu inſzych Osob wzywał do żalu: Contemplamini nących, & vocate lamentatriceas & veniant, & ad eas quæ ſapientes ſunt żáłowáć mittite, & properent, feſtinent, & aſſumant ſuper nos lamen trzebá. tum. *Przypátrzćie ſie á przyzowćie nárzekálnic, y niech przyidą, y do tych ktore mądre ſą poślieyćie, niech ſię pośpieſzą, niech ſię pokwapią, á vczynią nád wámi láment.* *A to dla tego:* Aſcendit mors per feneſtras veſtras, ingreſſa eſt domos veſtras. *Wſtą-*

pitá śmierć przez okna wáße, weßłá w domy wáße. Co ták wytłumáczył Hugo Kárdynał. Mors id eſt peccatum aſcendit vsq; ad cor, per feneſtras, id eſt per ſenſus noſtros: ingreſſa eſt domos, id eſt vires animæ. *Smierć to ieſt grzech, wſtąpił áż do ſercá, oknami, to ieſt przez zmyſły náße, wßedł w dom, to ieſt w ſiły duße.*

Vbolewał serdecznie Dawid Krol/ſłyßąc o zgubie Saulá/ Jonáty/ y wielu inßych z ludu Jzráelſkiego/ dla czego: David veſtimenta ſua ſcidit: omnesq; Viri qui erant cum eo: & plan-
2. Reg: Cap: 1. xerunt &c: ſuper Saul, & ſuper Ionatham filium eius: & ſuper populum Domini: eo quod corruiſſent gladio. *Dawid ſſáty ſwoie rozdarł: y wßyſcy mężowie ktorzy z nim byli: y płákáli &c: dla Saulá, y dla Ionáty ſyna iego: y dla ludu Páńſkiego, że poginęli mieczem.* Żáłował y Mátátyaß zguby Oyczyſtego ludu mowiąc: Væ mihi vt quid natus sum, videre contritionem popu-
1. Machab Cap: 2. li mei, cum datur ſanctum in manus inimicorum. *Biádá mnie czemużem ſię narodźił, ábym widźiał ſkruſzenie ludu moiego, gdy świątość podána ieſt w ręce nieprzyiaćielſkie.*

Do podobnych lamentow y ćiebie Czytelniku pilny pobudza ten Rozdźiał cáły/ wielkość ginących grzeßnikow pokázuiący: nád ktorymi gdy maß politowánie/ y oni ſámi ſiebie zániedbywáć nie máią/ iáko ich náucza Hugo Kárdynał: Vocate lamentatrices, id eſt, ô vos peccatores rogate ſanctos Vi-
in Hierem Cap: 9. ros, vt lamententur ad Dominum, & defleant pro vobis pecca-
Hugo Carnal: ta veſtra. *Zwołayćie Narzekálnic, to ieſt, o wy grześznicy proście ſwiętych mężow, áby płákáli zá was przed Pánem, y żeby opłákiwáli łzámi grzechy wáße.* Jznowu ſtawiáiąc przed oczy litośćiwego Jeremiaßá/ mowi: Hic eſt notandum, quantum ſit lugendum ipſi peccatori, cum tantum lugeat Juſtus compatiens ei. *Tu vważyć potrzebá, iak wielce żalić ſię ma ſám grzeßnik, kiedy ſię tak bardzo żalem zdeymuie nad nim ſpráwiedliwy, politowánie máiąc.*

Obacz że ná koniec Czytelniku nábożny wielu grzeßnikow
Exodi, Cap: 23 zgubę/ á porzuć ten gmin/ y zgráię przeklętą: Non ſequeris

tur.

turbam ad faciendum malum. *Nie chodź zá tłuszczą, do czynienia źle.* O bieray sobie/ cum electorum grege pusillo żyć/ y zostáwáć/ iáko rádźi Augustyn S: Estote ergo in comparatione quorundam multorum, pauci. *Bądźcie tedy w przyrownániu do niektorych wielu, w máłey liczbie.* Co y Bázyli S: perswáduie: Opta vt sis de numero paucorum: rara siquidem quæ bona *Życz sobie bydź w liczbie máłey bo nie częste są rzeczy, co dobre.* A to przyimuiąc do sercá/ rátuy zákámiáłych grzesznikow: Contestare populum, ne pereat ex eis plurima multitudo. *Oświadczay się przed ludem, żeby ich wiele nieginęło.*

S: Aug: serm: 32, in Lucam. Tomo. 10.

S: Basil: Magnus deabdicatione rerum

Exodi, Cap: 19.

ROZDZIAŁ. VII.

Pobudká piąta z Uwagi tey, że zákámiáli grzesznicy, popráwę życia, y pokutę dźień zá dniem odkłádáiąc, nieszczęśliwie giną.

ZApámiętáła grzesznikow kompánia/ wszelákich zbrodni záprzątniona zábáwą/ ográniczona lenistwem/ zwyćiążona gnusnośćią/ w głębokich lochách leżąca serdeczney zákámiáłośći/ tonąca w Morzu niezbrodzonym wszelákich niecnot czym w większym vtráty duszney niebespieczenstwie iest/ tym oziębley zábiera sie/ do portu zbáwienia/ y niedbáley bierze sie do pokuty Swiętey/ ktora według Hieronymá S: iest Secunda tabula post naufragium. A opuśćiwszy ostábione rece tá grzesznikow zátwárdźiáłych zgráiá/ niechce sie stárác o własne zbáwienie/ popráwę należytą sumnienia dźień zá dniem odkłádáiąc/ co osobliwym iest skutkiem zákámiáłośći sercá/ iáko náucza Bernárd S: Opát mowiący/ że serce zákámiáłe iest: Præteritorum obliuiscens, præsentium negligens, futura non

S:Hierony Lib: 5, in Cap: Ezech: 16.

S: Bernar: Lib: 1. de Considera tione.

præuidens. *Przeszłych rzeczy zápominaiące, nińieyszych zániedbywáiące przyszłych nie vważáiące.*

Vpátrzył w tym Augustyn S: nieszczęśliwość wielką/ y żaląc śie ná nię nápisał ták: Perversum & pessimum est cor meum, ad deploranda propria peccata mea, est lapideum, & aridum: ad inutilia, & noxia pertractanda velox, & infatigabile, ad cogitanda salubria fastidiosum, & immobile. *Przewrotne, y naygorsze iest serce moie, do opłákiwánia włásnych grzechow moich*

S: August: Libro de Contrit: cordis.

iest kámięnne, y suche: Do bawięnia śię nie potrzebnęmi y szkodliwemi rzeczámi chyże, y nie spracowáne, do myslęnia o rzeczách należących zbawięniu ckliwe, y niewzruszone. J przypominaiąc sobie pomieniony Swiety dawną oźiebłość sercá/ y leniſtwo okolo zbáwienia duszę/ nárzekał ták ná swoię niedolę: Anima mea distorta, & depravata ad percipiendum bonum, sed ad voluptatum vitia nimis facilis, & prompta, ad salutem reminiscendam nimis difficilis, & pigra. *Duszá moia nakrzywiona, y zepsowána do poięćia dobrego, ále do występnych roskoszy zbyt łátwa, y ochotna do pámiętánia o zbáwięniu nazbyt trudna, y gnuśna.*

Dusze grzesznych niedbáią o zbáwieniе.

Pánuie podobna námietnosć leniſtwá w sercách zátwárdziáłych grzesznikow/ y w nich ten skutek zátwárdziáłość zostawia/ że mniey dbáią o dusz swoich zbáwienie/ y choćiaż máią potemu czás pokutę zá grzechy puszczáią w dylácyą álbo odwłokę/ co ich częſto zdradza y oszukiwa/ gdy czásu sobie zámierzonego nie dopádszy/ przed czásem/ nagle z tego świátá vstępowáć muszą. Wprawia ich w to leniſtwo/ y w ospáłość śmiertelną

Czárt grzesznych odwodźi od pokuty

Czárt przeklęty sposobámi rożnymi odwodząc od popráwy żyćia/ y czyniąc wstręt od pokuty świętey; Jednym/ wstyd vczynku nieprzystoynego przed oczy przekłáda/ ktorym nieszczęśliwie zwyćiężoni/ nie śmieią tego y niechcą przed spowiednikiem wyláwić/ co bez wstydu w oczách Boskich/ y w obecnośći świętych Aniołow strożow czynili. Drugim/ boiaźn kary/ y wielkość pokuty Czárt proponuie/ ná myśl im przywodząc/ żeby musieli zá zbrodnie swoie zwłaszczá tráfiwszy ná skrupulántá/ wielkie czynić vmartwienia/ posty/ biczowánia/ modlitwy/ ná-

grá-

gradzánia szkod vczynionych/ y należyta sátisfákcyá káżdemu/ ták in bonis fortunæ, iáko też in bonis famæ. Trzecich ná dźieła ćieszy dłuższego żyćia/ y obietnicą ná potym w podeszłych látách sposobnieyszego czásu do popráwy sumnienia/ y pokuty. Cźwartym dobrą otuchę czyni w vczynkách ich práwych/ w iáłmużnách/ fundácyách/ná ktore spuszczáiąc sie vfność máią w cudzych modlitwách y zásługách/ á tym czásem sámi nie dbáią o zbáwienie. Inszym/ stáwia w oczách y ná myśl przynośi/ nieskończoną dobroć Boską/ y nieprzebráne miłośierdźie Boskie/ przywodząc im ná pámięć przykład w Mágdalenie/ w Dawidźie/w Piotrze/w Lotrze y w inszych ktorych Bog/pokutę przyiął/ y ták ich od polepszenia żyćia Kátolickiego odwodźi. Nád to y vpodobánie w niepráwośćiách ten duszny nieprzyiaćiel wznieca/y pomnaża/w ktorych zákochawszy sie grzesznik/obeyść sie nie może/ ow bez łotrostwá/ inszy bez pijáństwá/ bez łákomstwá/bez lubieżnośći/y bez inszych niecnot/do ktorych sie náżwyczáił. Tymi czárt rzeczámi zápuszczonymi do serca/ myśli/ y w wagi grzesznikow/ záwodźi ich z odwłoką pokuty áż ná ostátni termin żyćia/ w ktorym álbo ich subitanea & improuisa mors, gubi nagle/ álbo też sámi ná ćiele złożoni choroba/ doloribus corporis pressi, w bolách niezmiernych sił potemu nie máią żeby dostoynie vczynić mogli pokutę z żalem serdecznym zá grzechy.

Różne sposoby, ktorymi czárt vbespiecza grzesznikow.

Wypátrzył te sposoby fortele/y kunszty czártá przeklętego/ niektory Káznodźieiá Swiątobliwy/iáko do wiádomośći podáie vczony Ioannes Bromiardus in summa Prædicántium, Káznodźieiá Zakonu Dominiká Swiętego/ w tey tám Kśiedze/Verbo, Audire. Widźiał álbowiem zá pozwoleniem Boskim po Kośćiele miedzy ludźmi bespiecznie chodzącego czártá w postáći Murzyná czárnego/ktory pálce swoie kłádł iednym ludźiom ná vstá/ drugim ná vszy/ trzećim ná oczy/zátykáiąc im te powierzchowne zmysły. Co bacząc Mąż świątobliwy/ pytał go kto on iest/ y ná co to czynił/ y zniewolony roskazániem/ rzekł: Ego Dæmon obturans aures, ne audiant Verba salutis. Iestem

Widźiał ięgo: iáko czárt do dobrego przeszkádzał ludźiom.

Joan: Bromiardusin Summa Prædicantium. Czart *zátykaiący vßy, áby nie słyßały słow zbawiennych.* Y wyznał dáley/ że do tey spráwy miał ná pomoc trzech kompánow: iednego zwał/ indurans cor, nè conuertantur: *zátwárdzáiący serca, áby się ludźie do pokuty nie náwracáli.* drugiego/ obturans os, nè confiteantur: *zatykáiący vsta, żeby się grzechow nie spowiedáli.* trzećiego názwał/ obturans bursam, ne satisfaciant, vel restituant: *zámykáiący kießenie, żeby zádosyc nie czynili, álbo nie wrácáli tego w czym kogo vkrzywdźili.*

O iákże wiele dokázuie Czárt tymi sposobámi nád zátwárdźiáłymi ludźmi w grzechách iák wiele ma tákich co uwiedźioni namowámi iego skrytemi/ dáia mu gore nád soba/ y pozwaláia zwyćięstwá gdy ná vtráte włásnych duß/ w dálße dni/ y czásy niepewne/ odkłádáia pokute/ y popráwe żyćia/ niechcac záwczásu przeprasác zágniewánego Bogá. Zápátruie sie ná to ich przeklete lenistwo/pilnym y litośćiwym okiem Przyiaćiel w ostátniey potrzebie doznány/ to iest Brácewo Nayświetßego Odkupićielá Vkrzyżowánego/y máiac wzgląd osobliwy ná rożne doległiwośći zátámiáłych grzeßnikow/ y te okoliczność nedzna vważa/ płacząca źrzenica w topieli łez gorzko wylanych/ że ich sercá ośiebłemniey dbáia o własne zbáwienie/ że mogac sie zá wczásu rátowáć/ niechca/ á pokute ná czás niepewny/ ale ná pewna y nieodmienna duß vtráte vśiłuia odwłoczyc. Że sie dla ośiebłośći sercá grzeßnicy nie biora do prácowánia/ iáko námienia/ Medrzec Páński: Propter

Prouerb: Cap: 20. frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi. *Dla zimna gnuśny oráć niechćiał: żebrác tedy lećie będźie á nikt mu nic nie da.* W ktorych tu słowách maß Czytelniku łáskáwy podáno/ grzeßnikow zátámiáłych nießczesliwość/ tuż záraz zá ich lenistwem idaca.

Ci álbowiem mogac ná roli serc swoich dobra vpráwe vczynic/ iáko z Páwłá Swietego piße: Dei agricultura estis.

1. Corinth Cap: 3.&9 *Boża rola zorána iesteśćie* :mogac przy dobrey nádźiei ná pożytek pokuty Swietey zárabiáć: Debet in spe qui arat, arare. *Ma w nádźiei ktory orze, oráć:* mogac vsłucháć Gospodárzá niebieskiego

ſkiego Chryſtuſá Jezuſá: Facite ergo fructus dignos pænitentiæ. *Czyncie tedy pożytki godne pokuty:* zimná ſie właſnego chroniac/ o ktorym mowił Zbáwićiel/ refrigeſcet charitas multorum, niecha ſobie vczyni dobrze poki czás ſłuży/ á potym záś gdy minie/ chćieliby ſie żebrániná pożywić/ á iuż nierychło będźie: Mendicabit ergo æſtate, & non dabitur illi. *Zebráć będźie, á nikt go nie wſpomoże.* Pod czás żniwá owego/ gdy Goſpodarz niebieſki kąkol do ſpalenia wyrywáć/ á pſzenicę doſtáłą do gumná wnośić każe: In tempore meſſis dicam meſſoribus: Colligite primum zizania & alligate ea in faſciculos ad comburendum: triticum autem congregate in horreum meum: nie náda ſie tám Owczá leniwym grzeſznikom/ y żadnego tám ſuplementu nie otrzymáia.

Lucæ Cap 3.

Leniwy pożywić ſie nie może.

Matth: Cap: 13.

Przyzwoita zá tym ieſt rzecz nábożny Czytelniku/ leniwcow tych upátruiac niedbalſtwo/ bráć ná pilną uwagę ich czekáiące niebeſpieczenſtwo/ do ktorego ich wpráwia zwłaczánie czáſu zá czáſem, y ſpráwá ich ma ſie ná przegraną w Trybunale Boſkim/ kiedy dla oſpáłośći w dánym terminie do popráwy żyćia od Páwłá S: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. *Oto teraz przyięmny czás, oto teraz zbáwięnia dźień:* wydawáć ſie każą nie ſtawáiac przed ſadem. Po czym/ iáka ich oczekiwa ſentencya ſpráwiedliwego dekretu Boſkiego: tu wypiſáno ieſt w niniey ſzym Rozdźiale.

2. Corinth 6.

Przewłoká czáſu/ y gnuśnych ludźi niedbálſtwo do iákiey przywodźi vtraty grzeſznikow/ námienia Piſmo święte gdźie Bog pozwolił w Miáſtách záprzedánia domu własnego do Roku tylko/ temi tám słowy: Qui vendiderit domum intra vrbis muros, habebit licentiam redimendi donec vnus impleatur Annus. Si non redemerit & anni circulus fuerit reuolutus, emptor poſſidebit eam, & poſteri eius in perpetuum, & redimi non poterit etiam in iubilæo. *Ktoby przedał dom w Mieyſkich murách będacy, wolno mu go będźie odkupić, poki ſie nie ſkończy Rok. A ieżeli by nie odkupił, a Rok ſię ſkończył, kupiec trzymáć go będźie y potomkowie iego ná zawſze, y iuż go odkupić nie będźie*

Leuit: Cap: 25.

Dom záprzedany wykupić trudno.

mozna, y w Iuleuß. A tá vtrátá domu y nie możność odkupienia tego poroku/ że byłá zá kare postánowiona leniwym gospodarzom y niedbáłym/ z sámego textu możná sie dorozumieć.

Ze zás y grzeßnikom niedbáłym grożąc/ dáie ad intendè Procz zdánia Mądrego Origenesá ták to wywodzę: Człowiek iest domem Bożym/ y mieszkániem Chrystusowym iáko náucza S: Páweł: Christus tanquam filius in domo sua. Quæ domus sumus nos: iest iáko w Mieśćie murámi otoczonym postáwiony/ to iest w Kośćiele S: woiuiącym/ według słow owych: Vrbs fortitudinis nostræ Sion, ponetur in ea murus & antemurale. *Miásto mocy náßey Syon, będźie w nim położony mur, y przedmurze.* Co widząc przeklęty Czárt/ stára sie o to ludzkiego sercá domostwo / kontráktuie przez rożne obłudy świátowych márności oto mieszkánie/ czyni ásekurácyą fałßywą/ że to do czásu krotkiego/ owę/ o ktorey wspomina S: Augustyn: Immittit securitatem, vt rapiat hæreditatem, *Obiecuie bespieczność, áby wyrwał dźiedźictwo:* y prętko dokázuie/ o czym zámyślał/ odbiera bez pieniędzy domostwo/ y wprowadza sie tám ná mieszkánie przez grzechy y nieprawośći: Reuertar in domum meam vnde exiui. Et assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & ingressi habitant ibi. *Wrocę sie do domu moiego zkądem wyßedł. Ybierze śiedm inßych duchow z sobą gorszych od siebie, y wszedłszy mieszkáią tám.*

Ad Hebræ 3.

Isaiæ Cap: 26.

S. Aug: Soliloq: Cap: 19.

Lucæ Cap 11.

Dom sercá, otrzymuie Czárt.

Doradza człowiekowi Pismo Swięte/ ażeby sie miał ná ostrożnośći / nie dozwaláiąc ná długi czás rospośćieráć sie Czártu dálßey zábrániáiąc possessyey/ proponuie przed oczy to/ że ná potym trudno go będźie wygnáć nie podobna wykupić kiedy vpłynie czás: Emptor possidebit eam, & posteri eius in perpetuum, & redimi non poterit etiam in iubilæo. iuż nie możná będźie okupu dáć. Przestrzega y Swięty Páweł/ áby záwczásu rugowáć tego niecnotliwego mieszkáncá: Videte fratres quomodo caute ambuletis, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. *Pátrzayćie bráciá iáko ostrożnie macie chodźić; odkupuiąc czás, ponieważ dni złe są.* Iákiego zás potrzebá

Ad Ephæsi Cap: 5.

ná

ná czás przemiiaiący okupu/ wypiſał S: Grzegorz Papież: Tempus redimimus, quando anteactam vitam, quam lasciuiendo perdidimus, flendo reparamus. *Czás odkupuiemy, kiedy przeßłe życie, ktoreſmy roſpuſtámi vtrácili, płácząc zá grzechy náprawiámy.* Ocknąć by ſię mieli/ y porwáć ze ſnu/ gnuśni grzeßnicy / á odrzucaiąc niedbáłość/ z leniſtwem/ mieliby ná te przeſtrogi pilnie nákłonić vchá/ áby dla przedłużenia czáſu w dozwoleniu mieſzkánia czártu/ nie vtrácili práwá do wykupná! Ale o to mniey dbáiąc/ nie przykłádáią ſtáránia záwczáſu ná wypoſażenie z domu tego rozgoßczonego komorniká/ gdy nie ná rok ieden tylko rezydencyey pozwaláią iemu/ ale y cáłe dożywoćie puſzczáią/ odwłuiąc ſię z pokutą álbo ná ſámę doroczną ſpowiedź/ álbo ná przyßłe od Kośćiołá Swiętego nádáne odpuſty y Jubileuße/ w nádźieię ktorych grzeßąc/ wykupić ſię czártu nie mogą: Redimi non poterit etiam in Iubilæo. Piſmo świete nie vpewnia/ kiedy wyminie czás ſámemu tylko Bogu wiádomy.

S: Gregor. Lib: 15. Moral: Ca: 28.

Grzeßnik z domu Czártá, nie wygánia zá wczáſu.

Obawiáiąc ſię Krol Dawid zguby duße ſwoiey prędko ſię zákrzątał y ſtárał o vwolnienie iey od grzechow/ y co wſtok wołał do Páná Bogá: Conuertere Domine, & eripe animã meam, saluum me fac propter misericordiam tuam. *Náwroć ſię Pánie, á wyrwiy dußę moię, zbaw mnie dla miłośierdźia twego.* Jeßcze niedokuczáły Dawidowi látá/ ießcze chorobá nie groźiłá mu śmierćią/ było dość czáſu/ potym poſtáráć ſię o tę indulgēcyą/ mogł ſobie z wolná/ po Páńſku/ z powagą poczynáć! Czemuż ták naglił proſbą ná Páná Bogá? Miáł po ſobie Rácyą: Quoniam non est in morte qui memor sit tui. *Albowiem w śmierći nie máß ktoby ná ćię pámiętał.* Widźiał że niebeſpieczno ná koniec śmierći dopiero ſpußczáć ſię z pokutą: wiedźiał że przy oſtátnim zgonie żyćia/ zrzadká bywa Bogu przyiemna/ á człowiekowi pożyteczna pokutá: iáko nieſie Piſmá S. Gloſſa: Quoniam non est in morte pænitentia fructuosa. Wolał przeto/ ſtáráć ſię wcześnie o łáſki Boſkiey otrzymánie/ przy zgłádzeniu nieprawośći; Boć to záprawdę oſtátnia rzecz ieſt obiecowáć ſobie ten do poprawy żyćia czás/ ktorego człowiek może nie do-

Psal: 6.

Dawid krol pokuty nie odkładał.

In Psal: 6 Glossa.

czekáć/ álbo weń nie sposobnym bydź do áktow pokutnych/ co potwierdza náuká Augustyná S. Erit tempus, in quo peccator velit pœnitere, & non poterit: quia quando potuit noluit, & propter malum velle, perdidit bonum posse. *Będźie czás, w ktory grzeßnik chćiałby pokutowáć, á nie będźie mogł: bo kiedy mogł niechćiał, á dla chćęnia złego vtráćił dobro ktore mogł mieć.*

S: August: Serm: 58. de Tempore.

Tu sie teraz niechay káždy obeyrzy ná wßystkie spráwy zá kámiáłych grzeßnikow/ niechay poglada po wßystkich stronach vpátruiac uważnie iezeli też oni z Dawidem Krolem ná podobna zdobywáia sie pilność y pospießenie dla wygłádzenia zbrodni/ dla wypolerowánia zábrudzonego sumnienia: Alić oni nie maiac reflexyey żadney/ áni baczenia ná duße swoie/ leniſtwem/ y niedbálſtwem znieuoloni/ ná potym wßystko czynić zámyśláia/ zwłaczáiac pokute ná przyßłe czásy/ zámierzáiac sobie niepewne dni/ Roki przybyßowe w oczách swoich ſtáwiáia/ nowe Kálendarze formuia w głowách/ obiecuiac sobie w nich perpetuitatem omylnie/ co ich ták zdradza/ iáko wiec kompas słoneczny ludzkie oko/ gdy ćiemne chmury záſłonia słoneczne promienie/ dla ktorych pożadáney nie może vpátrzyć godźiny. Záczym oßukuia sie nedznicy ná swoich zámysłách/ gdy bładzacemu rozumowi vfáia w tym/ co tylko samemu Bogu wiádomo ieſt/ á o to ich ſtrofuie Bernard Swiety w te słowá: Quid de futuro miser tám temerariè disponere præsumis, tanquam Pater, tempora & momenta, in tua, & non sua posuerit poteſtate? *Ná coż przyßłe czásy nędzniku ták vporczywie ważyż śię rozporzadzáć, iákoby Oćiec, niebieski, czás y minuty/ w twoiey, á nie w swoiey położył mocy?* Y Augustyn S. nie folguie im/ ná właśne ich dobre mowiac: Quare non modo, quare non hac hora, finis, turpitudinis tuæ? *Czemu nie teraz záraz, czemu nie tey godźiny, koniec, sproßnośći twoiey?* Ale grzeßnicy nie vwazáiac tego/ w przewłoke to puſzczáia/ iáko Piotr S. Chryzolog vpátrzył: Semper homo bona facere tunc cupit, quando mors faciendi tempus ademit. *Záwße człowiek dobrze czynić w tedy prágnie, kiedy mu śmierć do czynienia zabiera czás.*

Niepewny czás náznaczáć sobie źle!

S: Bernar: Abbas de modo bene Viuendi.

S August: Lib: 7. Confes: Cap: 7.

S: Petr: Chrysol: serm: 125.

Azaż to tá rzecz nie nieſzczęśliwa/ćierpiąc zádána ránę grzechową/ná vleczenie iey/iáko nayprędzey nie poſpießáć do Medyká/ álbo Lekárzá mowi Auguſtyn S! Nullus veſtrûm habens vulnus in capite, aut ſpinam in pede tardat tribus diebus ad Medicum ire, aut remedium quærere: quanto minùs tardare debet, qui multis mortalibus ſauciatus eſt in mente! *Zaden z was má iątrę w głowie, álbo ćiernie w nodze, omießkiwa przez trzy dni nie chodząc do lekárzá, y nie ßukáiąc pomocy: á iákoż ow má omießkiwáć co wiele grzechow śmiertelnych záráżony ieſt ná duſzy!* Czego gdy zákámiáli grzeßnicy nie záchowuią/ dla niedbáłośći/ dobrowolnie w vpadek/ y zgubę wieczną/ wdáią ſię.

S. Aug: ſerm: 3. de Innocent. Lib: 10

Groźliwy/y ſtráßny prognoſtyk nápiſał w kilku mieyſcách niedbáłym grzeßnikom Sálomon Mądry/ z ktorych ten oſobliwy ieſt: Ne dixeris, eſt mihi ſufficiens vita. Miſeratio Domini, magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur. Miſericordia enim & ira, ab illo cito proximant, & in peccatores reſpicit ira illius. Nè tardes conuerti ad Dominum, & nè differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. *Nie mow, mam doſyć żyćia. Miłośierdźie Pańſkie wielkie ieſt, zmiłuie ſię nád mnoſtwem grzechow moich. Miłośierdźie bowiem, y gniew prędko przybliżáią ſię od niego, á ná grzeßnikow patrzy gniew iego. Nie omießkiway nawroć ſię do Páná, á nie odkłádáy odednia do dniá. Nagle bowiem przyidźie gniew iego, á czáſu pomſty zágubi ćię.* Toć ná obietnice tákie/ mieliby grzeßnicy odrzućić leniſtwo/ czym prędzey zábiegáiąc tym pomſtom/ ich czekáiącym/ od Bogá! mieliby chronić ſię oſtrego mieczá/ y obawiáć ſię wcześnie/ ktory iuż godźi ná zgubę ich/ powinniby pomyśleć o ſwoim zdrowiu/ ßukáiąc ſpoſobow ná pohámowánie Boſkiego gniewu! W tym iednák ſą nie oſtrożni/ iákoby to nie ná nich tá inuectiua byłá lekce to ſobie wążą/ gdy Bog nie pośpießa z karániem: Dedit ei Deus locum pænitentiæ, & ille abutitur eo in ſuperbia. *Dał mu Bog mieyſce do pokuty, a on go źle vżywa do pychy.* Dla czego grzeßnik bać ſię ma ſurowego karánia/ iáko groźi Auguſtyn S: Dominus quantò diutius exſpectat

Eccleſiaſ: Cap: 5.

Zle kończą ći co pokutę odkładáią.

Job. Cap: 24.

peccat, vt emenderis, tantò grauius iudicabit, si neglexeris. *Pan im dłużey oczekiwa, ażebyś śię poprawił, tym też surowiey sądźić będźie, ieżeli zániedbasz oczekiwánia.* A tánie ná iednego tylko pogrozká iest grzesznika/ále ná wszystkich/mniey to vważáiacych sobie/ pisze Hugo Kárdynał: Multi abutuntur patientia Dei, tēpus quod datur eis ad pænitentiam, in voluptatibus, & desiderijs suis consummentes. *Wiele tákich, co źle vżywáią ćierpliwośći Boskiey, czás ktory im dány iest do pokuty, ná roskoszách, y złych swoich chućiách trawiących.*

S. Aug: in Lib: de vtilit: Pænitentiæ.

Hugo Cardin: in Eccles. Cap: 5.

Ná co wychodźi grzesznikom ospáłym tá przewłoká popráwy żyćia/ iáki im przynosi zysk/ iák nieszczęśliwie/ zapłátę śmierći wieczney zá omieszkánie pokuty im dáie: Wyznał suo damno doctior po niewczáśie zginiony na ćiele/ y ná duszy/ człowiek przeklęty/ názwány Crisaurius, o ktorego potępieniu masz Czytelniku pilny relácyą/ z Ksiąg wykłádow ná Ewángelie Swięte/ od Grzegorzá S: Papieżá. Był mąż niektory Szláchetny/ in Valeria Prouincia y godny/ ále wystepkow pełny ćiáłá swego roskoszom podległy/ w nabyćiu rzeczy doczesnych dla łákomstwá nie násycony/ wielu niecnot y grzechow śmiertelnych wielki práktyk. Jego złośćiom/ po długim czáśie/ Pan Bog koniec zakłádáiąc/ ćiężką ná niego dopuśćił chorobę/ ktora gwałtowną siłą duszę iego z ćiáłá śmiertelnego/ y ćiężkiemi boleśćiámi na támten świát wypędzáłá/ á gdy ieszcze pozostawáłá obłąkána duszá nieco w zwątlonych członkách zátrzymána/ obaczył Crisaurius do siebie zgromádzone piekielne lárwy/ przeklętych Czártow/ chcących go do piekłá porwáć: czym przestraszony/ począł sie lękáć/ bać/ trwożyć sobą/ drżeć/ ćesknicę pot śmiertelny wytaczáć/ y miedzy inszymi przelęknienia przypádámi/ głośno wołáć ile mogł począł ná Syná swego Zakonniká w ten czás támnie będącego/ Máxymá imieniem: Maxime, currere, nunquam tibi aliquid mali feci, in fidem tuam me suscipe! *Máxymie przybiegay, nigdym ći żłego nic nie vczynił, weźmij mnie ná poręką twoię!* Zbiegli śie na ten wrzask nie zwyczáyny domowi/ y sąśiedźi z boiáźnią y z żalem/ y słysząc ie często. Máxymá

Przykład o potępieniu Crysaryuszá, że odłożył pokutę.

Ex S. Greg: Papa Homil: 12. habita Rom: in Ecclesia S. Agnetis Virg.

rzymá woła/ przyzwáli go z Klasztoru/ ktory przybywszy/ y wysłuchawszy co konaiącego trwożyło/ rádźił szczerze/ Kátolickiem/ y Zakonnym áfektem/ żal zá grzechy/ záchecał czym prędzey/ do spowiedźi/ do pokuty/ vfnośćią w miłośierdźiu Boskim lużmartwe w puł/ zágrzewał serce/ duszę mizerną zátrzymował modlitwą/ ále máło tym spráwił/ bo leniwy grzesznik mniemáiącze do żyćie odwoływał sie ná dźień iutrzeyszy: Inducias vel vsq; ad mane! powtárzáiąc: *Frysztu do rána*! á tym czásem dociekł zegárek/ żyćie sie skończyło/ y ták bez żalu zá grzechy/ poszedł ná potępienie: in ipsis suis vocibus de habitaculo suæ carnis auulsus est. Swiádczy Grzegorz Swiety.

Po tákać to zapłáta potępienia kwápią zákámiáli grzesznicy/ ná táką nagrodę zásługuią sobie odkłádáiąc żal zá grzechy/ ná czás niepewny! Woła ná nich Chrystus przez Ewángelistow/ przez Káznodźieiow/ przez Spowiednikow/ zálecáiąc pokutę: Facite ergo dignos fructus pænitentiæ, *Czyńćie godne owoce pokuty.* Głosi wczesną pokutę w Kośćiele Swietym częstokroć: Emendemus in melius quæ ignoranter peccauimus, nè subito præocupati die mortis, quæramus spatium pænitentiæ, & inueniri non possimus. Dopomaga y Grzegorz S: náuką: Nos ergo fratres charissimi, nunc solicitè ista cogitemus, nè nobis in vacuum tempora pereant, & tunc quæramus ad bene agendum viuere: cum iam compellimur de corpore exire. *My tedy vkocháni bráćia, teráz z pilnośćią rozmyślaymy to, żeby nam dármo nie ginął czas, abyśmy go w tedy nie szukáli do dobrze czynienia: kiedy śmierć przynagli duszę do wyśćia z ćiáłá.* Y znowu potwierdza te przestrogę: Videte nè tunc quæratis peccata vestra fugere, quando iam non licet ambulare. *Patrzayćie żebyśćie w tedy nie chćieli dopiero grzechow pozbywáć, gdy y chodźić nie będźie można.*

Lucæ Cap. 3.

Ecclesia.

Wczás nie záłożáć zá grzechy złe.

S. Gregor. citatus.

Dármo ma zákámiáły grzesznik żądáć inducias, bo często tego nie pozwalaią frysztu! prozno pokuty oczekiwáć do iutrá/ vsq; ad mane, bo tym czásem pomknie zegáru/ dobydźie/ y vderzy godźiná/ y vstánowionego iutrá/ nie doczekawszy grzesznik w padnie do piekłá ná potępienie wieczne! niebespieczna iest dilatio, omyl-

omyláiaca procrastinatio! ná ktorey że zamysły swoie fundulą/ y stánowią niedbáli grzesznicy/ktoż im nie przyznaże dobrowolnie giną: ktoż sie nie dorozumie/ że sámo chcąc vpadáią wiecznie! Wizerunkiem nieszczesliwego vpadku grzesznikow gnuśnych/ może tu stánąć Báltázar Krol/ w swiátowych zánurzony marnośćiách/w łákomym drapiestwie przechodzący inszych/ w czynieniu krzywd doskonáły wydźierca/nie myslący o náprawieniu zepsowánych obyczáiow/ále dálszego żyćia nádźieią tyiący/ w ktorey go pochlebne przy ochotách ćieszyły języki. Rex in æternum viue. *Krolu żyi ná wieki.* Ná ktorego powśćiągnienie w złośćiách/ ná wstrzymánie od niecnot/ y żeby go náwroćił ná drogę dobrą/vżył Pan Bog sposobu tákiego/spuszczáiąc nań kárzącą rękę swoię/ pokazał mu przy świecách wieczor pálce ręki piszącey /y formuiącey ná śćienie litery y słowá niewiádome. In eadem hora apparuerunt digiti quasi manus hominis scribentis. Zátrwożyło to Krolá/ y poturbowáło/wesołą fántázyą przemieniło w meláncholią/ y twarz wnet pobládłá/ vstá spłowiáły/ ktoto sie vstáły/ czytáć pismo/ y wytłumáczyć kazano/ obrał sie náto Dániel Prorok/ wyłożył pismo ná kłopot Krolowi: Mane. Numerauit DEVS regnum tuum & compleuit illud, Techel. Appensus es in statera, & inuentus es minus habens. Phares. Divisum est regnũ tuũ, & datum est Medis, & Persis. *Máne Przeliczył Bog Krolestwo twoie y dokonał go. Thecel. Zważonyś ná wadze, y ználeźionyś mniey máiącym. Pháres. Rozdźielone iest Krolestwo twoie y dáne iest Medom, y Persom.*

Daniel: Cap: 5.

Báltázárá krolá ręká pisząca strászy.

Wszystko nie ná poćiechę Krolowi/ coż czyni w tym rázie? bierze sie snadź do pokuty/iáko Ezechiasz Krol: nadgradza szkody/ żáłuie zá złość/przeprasza Bogá iáko Krol Dawid? Nic podobnego nie czyni/ niedba nic! nie mowi z Iobem/ Manus Domini tetigit me. *Ręká mnie Páńska dotknęłá!* powagę Páńską tráktuie/ słowu zádosyć czyniąc Dánielá kontentuie! o sobie nic nie myśli! Coż zá niedbálstwo? co zá gnuśność? Doszedł sekretu Hieronym S: Aut enim longo post tempore credidit futurum; aut dum Prophætam honorat sperat se veniam consecutu-

Iob Cap: 19.

cturum: *albo rozumiał że się to nie záraz stáć miáło, ále po długim czásie: álbo gdy Proroká ßanował, miał nádźieię że zá to miał otrzymáć odpußczenie złości.* Záwiodł się ná tey expektátywie/ y chyżonie rádząc o sobie zábity iest: Eadem nocte interfectus est Balthazar Rex. Iák się to źle nádgrodźiłá dilácya temu krolowi/ ktora y zákámiáłym grzesznikom nie ná lepße wychodźi.

S: Hieron: in Danielem.

Oßukáłá podobna nádźieiá Bogaczá o ktorym Lukaß S: nápisał: Vkłádał ten tám sobie w głowie że długo miał záżywáć delicyi/ y wygod ná świećie: Anima habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. *Dußo maß wiele dobrá na długie látá, spoczyway, iedz, piy, bieśiáduy.* Alić w krotce inßa stánełá rewolucya/ odmiáná nie spodźiewána/ vieto obroku/ dni przykrocono: Dixit illi Deus: stulte hac nocte animam tuam repetent à te. *Rzekł mu Bog: głupcże tey nocy dußę twoię odbiorą od ćiebie.* Wpadł nędznik w ręce śmierći/ vtráćił wßystko co miał/ gdy pozbył dußę. O iego nießczesliwym vpadku pisał y Grzegorz S: wiedząc o tym z Ewángeliey y położył te słowá: Eadem nocte sublatus est, qui multa tempora fuerat præstolatus: vt scilicet, qui in longum sibi subsidia colligendo prospexerat, subsequentem diem vel vnum minimè videret. *Teyże nocy zniesiony iest, ktory wielu lat oczekiwał, y ták ow ktory sobie ná długi czás pomoc gotował dobrá zbieráiąc, nástępuiącego dniá żadnego nie oglądał.* Otoż pożytek zámysłow ludzkich! ktore Bog pomießáć/ odmienić/ y rozproßyć może/ ná pokáránie grzesznika: Dominus dissipat consilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia Principum. *Pan rozprasßa rády narodow: á wniwecz obraca rády ludzkie, y odmiáta rády kśiążęce.* Przetoż drogiego czásu dobrze vżywáć należy/ nie ßáfuiąc nim zbytecznie/ náco żadnego względu nie máią grzesznicy/ áni respektu/ o czym świádczy Bernárd S: Nil pretiosius tempore, & heu nil hodie eo vilius inuenitur! transiuit dies salutis, & nemo recogitat: nemo sibi perire diem, & nunquam rediturum causatur! *Nic droższego nád czás, ále ách! nie dźiśiay nad czás podleyßego, znayduie się. prze*

Luca Cap: 12.

Bogaczá omyliłá zwłoka czásu.

S: Grego: Papa Lib: 22. Moral:

Psal: 32.

minol

S. Bernar: Abb: serm ad schola:

minął zbáwięnia dźięn, a nikt nie vważa: żadęn dniá nigdy niewroconego nie zna przepadku.

Znikąd nie ma poćiechy nieszczęśliwa grzesznikow retárdácya/ gánia ią co żywo/ chronić śie iey káżą/ nikt wesołego nie pokázuie oká vlubioney leniwcom odwłoce we wszelákich spráwách/ od dobrych vczynkow odwodzącey ludźi; wszyscy ná tę mocną instyguią Remore: bo iáko Morska rybká máła/ názwána Remorá/ przypiąwszy śie w wodźie do okretu/ sposobem ná kształt piiawki/ mocno wstrzymuie okret/ że zábáwiony w mieyscu żeglugą ruszyć śie nie może do portu zámierzonego/ áż odstrászona bedźie od żeglarzow/ co zgodnie twierdzą Náturálistowie; Ták tá niecnotá/ to iest odwłoká pokuty/ wstrzymuiąc niedbálstwem grzesznıká od portu wiecznośći/ w mieyscu go stánowi: przetoż niegodná słowá dobrego. Nie ma go/ od Sálomoná Mądrego/ ktory przestrogę dáiąc ludźiom/ mowi:

Rybá morska, Remorá wstrzymuie Okręty.

Prouerb: Cap: 27.

Ne glorieris in crastinum, ignorans quid superuentura pariat dies. *Nie chlub śie dniem iutrzeyszym: nie wiedząc co przyszły dźięń przynieśie.* Nie ma oczekiwánie/ pochwáły/ áni słowá dobrego/ y od ludźi tych ktorzy tylko o sáme doczesne stáráią śie dobrá/ bo y miedzy támtymi/ nie popłaca/ Tardum mobile, ále álbo śmiechu y vrągánia/ álbo lepiey w ludźiách lentiwych pożáłowánia iest godne. Co nástepuiącemi dwiemá wywodzę pewnemi Historyámi.

Pierwsza iest tá. Mężne Rzymiánow Rycerstwo/ podstąpiło niegdy pod Kártágine Miásto/ y chcąc go dobyć mocno z kártánow/ y z dźiał kruszyli mury/ przez ktore iuż iáko bramámi wykowánymi/ w Miásto wchodźić mogli/ y iuż mieli wstep vczyniony do odebránia Miástá: w tym że wieczor nádchodźił/ dla sposobnieyszego z tryumfem do Kártáginy weyśćia we dnie/ vkontentowáni zwyćięstwem/ ná dźień po nocy nástepuiący odłożyli sobie ingres do Miástá: Co nie vważnie vczynili. Bo Kártáginy Obywátele nie zániedbywáiąc y pod czás nocy ćiemney/ okázyey pogodney/ wybite szturmem/ y połamáne mury przysposobiwszy gwałtownie ludźi ponápráwiáli/ záprowá-

Rzymiánie dla odwłoki, kártáginy nie wźięli.

wálili/ zmocnili/ iuż lepiey vfáiąc nápráwionym/ ná pośmiewiſko Rzymiánow z murow zrzucáli ták popiſáne kártki: Cras aperitur oſtium coruo. *Iutro otwárte bramy, będą krukowi.* Wczym to ná pośmiewiſko/ wyráźić chćieli. Gnuśni Rzymiánie/ od czáſu/ do czáſu/ od raná/ do raná odkłádáiąc odebránie miáſtá kruczym ćieſząc ſię głoſem/ Cras, nie doſtáli Miáſtá/ zwyćięſtwo z ręku vpuśćili/ y ſławę Rycerſką dla przewłoki zgubili.

Doſtáie ſię podobnego z Rzymiánámi kontemptu niedbáłym grzeſznikom/ doſtáie ſię vtraty zwyćięſtwá/ gdy/ nie doſtąpienia niebá/ Ciuitatem Sanctam Hieruſalem. Káżdy z nas żołnierz/ przyznał Job: Militia eſt vita hominis ſuper terram. Więc do niebá táko Miáſtá wiecznośći dobywáć ſię należy/ bo ták Wodz náſz Chryſtus przykazał: Contendite intrare per anguſtam portam. *Vśiłuyćie wniść przez ćiſną fortę.* Kto nie leniwy to śię tám gwałtem wćiśnie. Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Kto zás oſpále poſtępuiąc/ dźień zá dniem odkłáda/ wſzyſtko vtráći/ y pośmiewiſkiem ſię ſtánie: Videbunt iuſti, & ſuper eum ridebunt & dicent: Ecce homo, qui non poſuit Deum adiutorem ſuum. *Pátrzáć będą ſpráwiedliwi, y náśmiewáć ſię będą mowiąc: Oto człowiek, ktory nie miał Bogá pomocnikiem ſwoim.* Leniwy/ y niedbáły grzeſznik z Pánnámi głupiemi piąćią/ nie dokołácze ſię do niebá/ Nescio Vos: vigilate vtiq; quia neſcitis diem neq; horam. *Nieznam was Czuyćie tedy, bo nie wiećie dniá, áni godźiny.* Powie mu Chryſtus. Co więcey mu záſzkodźi wiecznie/ ániżeli Rzymiánom ſzkodźiło docześnie/ owo piſánie álbo páſzkwil: Cras aperitur oſtium coruo. *Iutro otwárte bramy będą krukowi.*

Apocal: Cap: 21. Job. Cap: 7. Lucæ: Cap: 13. Matth: Cap: 11. Pſal: 51. Matth: Cap: 25.

Druga do przeſzłey ſtoſuiąca ſię ieſt tá Hiſtorya. Vrádźili potáiemnie nieprzyiaćiele/ áby ná to ſpoſobny czás vpátrzywſzy Archiáſá Tebáńſkiego káwálerá/ nápadſzy bezbronnego/ y nieoſtrożnego záſtáwſzy/ zábili/ ná co gdy ſobie wſzyſcy ſłowo dáli/ náznaczáiąc dźien y godźinę; Ználazł ſię ieden życzliwy Archiáſowi/ y nie dotrzymuiąc ſekretu/ co prędzey nápiſał liſt/ przeſtrzegá

Ælia: Lib: 10. Cap: 24

Archias czytánie listu odkładáiac do iutra, zginął.

gáiac go/ áby śię miał ná ostrozności/ wypráwił z nim wiernego sługę/ to przykázuiac żeby przy oddawániu listu powiedźiał: Seria continet. *Poważne rzeczy w tym liśćie.* Zástał ow sługá wesołego Archiásá powiedźiał iáko mu Pan zlećił/ Seria continet Archias ná to: Seria in crastinum. Poważne pismo iutro czytáć będę/ á gdy listu nie czytáiac odwołał śię ná iutro/ nie poprzestáiac wesołośći/ przypádli ádwersarze w nocy y zábili Archiásá/ y ták nieszczęśliwy nie doczekał do iutrá czytáć Seria, y wprzod żyćie zápieczętował śmierćią/ niż list odpieczętował od Przyiaćielá dobrego.

Jest wielka przećiwko nam nienawiść/ Czártow przeklętych nieprzyiaćioł zbáwienia nászego/ v ktorych ná Seymie piekielnym tá tylko iedná propozycya iest/ y zgodna vchwałá/ iáko by zdrádą wiecznie zgubić człowieká: nie wszyscy spodźiewáliby śię tego/ drudzy o tym niewiedzą/ záczym przyiaćiele nászi Swięći Páńscy ostrzegáiac nas/ obsyłáią listámi: Ták Páweł S: Vczynił: Dum tempus habemus operemur bonum. *Poki czás mamy czyńmy dobrze.* Y w inszym mieyscu: Videte itaq; fratres quomodo caute ambuletis. *Patrzćie bráćia iáko ostrożnie chodźić maćie.* *Ták y Piotr S: nápisał przestrogę:* Fratres sobrij estote, & vigilate, quia adversarius vester Diabolus, circuit quærens quem deuoret. *Bráćia, trzeźwi bądźćie, y czuyćie, bo przećiwnik wász, Diabał krąży szukáiac kogo by mogł pożrzeć.*

Ad Galat: 6.

Ad Ephæs: 5.

1. Petri. Cap: 5.

Krukiem iest grzesznik.

Poważne to są dość/ y pilne listy/ Seria continent, potrzebne nam do czytánia/ ále przy wesołośći/ y rospustách czytáć ich niechcą grzesznicy/ ná iutro odkłádáią czytánie/ Seria in crastinum, á tym czásem ná ćiele y ná duszy giną. Kogoż winowáć oto! ná kogo nárzekáć! ieżeli nie ná nieszczęśliwą odwłokę pokuty/ y żalu zá grzechy: Tę wytknął Jzydor Swięty: O vox cornina, semper dicis cras, cras, & nescis si eris cras. *O krucży głośie, záwsze mowisz iutro, iutro, á nie wiesz ieżeli będźiesz iutro!* Ná tę instyguie Augustyn S: Ipsa res est quæ multos occidit, cum dicunt cras, cras subito ostium clauditur. *Tá sámá rzecz iest ktora wielu zábiia, gdy mowią iutro, á iutro zaraz będą zákniono drzwi*

S. Jsidorus.

S. August. serm: 16. in Matth.

drzwi

drzwi. A przytym káže ſię ná oſtrozności mieć: Fratres non tardetis conuerti ad Dominum, ſunt enim qui præparant conuerſionem, & differunt, & fit in illis vox coruina, cras, cras. Non quærit Deus dilationem in voce coruina, ſed confeſſionem in gemitu columbino. *Brácia nie omieſzkiwayćie náwrócić ſię do Páná, bo ſą tácy, ktorzy ſię gotuią náwrócić, ále odkładáią ná potym, y ieſt w nich głos kruká iutro, iutro. Nie potrzebuie Bog przewłoki w głoſie kruczym, ále wyznánia w żalu gołębim.* Idem in Pſal: 102.

Coż potym y wſpominać wyznánie grzechow/ álbo ſpowiedź święta/ kiedy ſię przy niey łączy oſtra pokutá/ ktorey obraz ſtráſzny ieſt y w ſámey myśli nie przyiemny grzeſznikom/ choćiażby tylko ſámego ćienia tedy ſię lękáią dla wielkich ćiáłá pieſzczot/ y wygod ſwoich: A to iedno ſámo biorąc przed oczy/ wiedźieć drugiego niechcą/ co ieſt zá godność/ moc/ pokuty/ y w iákim oná reſpekćie ieſt v Páná Bogá w niebie. Otoż pomieniony Doktor święty opowiáda: Qui per pænitentiam peccata diluit, Angelicæ felicitatis consors in æternum erit. *Kto przez pokutę grzechy obmywa, Anielſkiey ſzczęśliwośći kompánem ná wieki będźie.* Vſtrzeże ſię tu niedbáły grzeſznik pokuty/ odkłádáiąc ią dźień zá dźień/ ále ná tym tám świećie piekielne wiecznie ponośić będźie muśiał: do czego nie iednego przywodźi/ wieruтna zdrayczyna dylácya/ to ieſt odwłoká pokuty. S. Aug: Li: de mira: S: ſcriptu:

Dowodzęc tego Czytelniku łáſkáwy przykłádem ſtráſznym ktorym wyczytał w Kśiędze Gwilelmá Pepiná/ Tractatu de Confeſſione. Kedy piſze o kśiążećiu iednym/ źły bárdzo wiodącym żywot/ co wiedząc pobożna Małżonká/ nie raz go do pokuty/ y ſpowiedźi námawiáłá łágodnie/ y często ſtymulowáłá/ on záś rożnie ſię wymawiał z tego/ to boiáźnią pokuty znáczney/ to nie pewnymi obietnicámi inſzego czáſu: A gdy mu Czyſzcem y piekłem groźiłá/ nie po kátolicku ták mawiał: wymyſły to ſą tylko kápłánow/ áby boiazn w ludźiách wzniecáli. Potym w niedługim czáſie/ do zdrowego/ w nocy Czárći przyſli/ y niezbożną duſzę tego gwałtem ná potępienie wieczne wydárli. Dáło ſię ną z przypadku śmierći Męžá bogoboyna Małżonká/ á- Guilel: Pepin. Cap: 22. litera D. *Pokutowáć niechcący potępiony ieſt.*

tym więcey boleſną z wątpliwośći o duſze iego zbáwieniu/ proſiłá Páná Bogá o znák táki/ iezeli zoſtawał ná drodze zbáwienia/ czyli potępienia: A ráno powſtawſzy (ieſzcze ćiáło nie było pogrzebione) ználázłá trupá czarnego táko wągiel/ ſádzámi piekielnymi iuz oſzpeconego/ á w ręku iego kártę/ ná ktorey te słowá były. Iam certificatus ſum quia infernus eſt: & timor quem habui ad agendum pœnitentiam me illuc deportauit. *Iużem ſie dowiedźiał że piekło ieſt: á boiaźń ktorąm miał do czynienia pokuty, tám mnie zánioſłá.* Nieſzczeſna ná tę chytrą tyránkę; ná okrutnicę tę/ biádá grzeſznikom! ná boiaźń y odwłokę pokuty/ ktora ich do wieczney kátowni piekielney wtrąca!

Widźiał zdáleká duchem prorockim Mądry Sálomon tę obłudną poczwárę/ to ieſt dylácyą czynienia dobrze/ vpátrzył ſkradáiącą ſię do ludźi/ doyrzał okiem wewnętrzney myśli/ ostrożney czatuiącey ná vśidlenie wielu/ dla tegoż vczył oſtrożnośći w ten ſpoſob: Memento Creatoris tui, in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuæ. *Pamiętay ná Stworcę twoiego, w dni młodośći twoiey, poki nie przydźie czas vtrapięnia twego.* Aley bliżſzych wiekow nie zátáił tego przed náſzymi oczymá/ Hugo Kárdynał dáná przeſtrogę obſzernym komentem rozgłaſzáiący: Dum viuis, & vales, emenda vitam tuam pœnitendo, mandata Dei ſervando. Vtere donis gratiarum dum tibi vacat, & liberum eſt, nec differas donec occurat difficultas, vel obſiſtat impoſſibilitas. Ne quia non vis dum potes, inſtigatur tibi non poſſe cum velles. *Gdy żyieſz, y maſz czerſtwe zdrowie, popráwiáy żyćia twoiego pokutuiąc, y Boſkie przykazánia záchowuiąc. Zażyway dárow łáſk, gdy potemu czás, y wolność ieſt, á nie odkładay áż ći zábieży trudność, álbo záſtąpi niepodobieńſtwo. Zeby ſnádź że niechceſz gdy możeſz, nie pádła ná ćiebie niemożność gdy będźieſz chćiał.*

Ecclesiastes. 12.

Przestroga do pokuty.

Hugo Cardin: in hunc textum.

Doſtáie ſie wiedzenia tych przeſtrog zákámiáłym grzeſznikom/ ále te mimo vſzy puſzczáią/ bo zniewoloni gnuśnośćią/ pod pretextem słábośći ſił/ nie zmagáiących wytrzymáć aktow pokutnych/ vmártwienia/ poſtow/ modlitew częſtych/ y inſzych/

fárbu

fárbuia y przymuſzuia prokráſtynácyą/ álbo odwłokę popráwy żyćia/ vfáiąc przykłádom w Piotrze S: y w Łotrze ná Krzyżu zbáwionym (iákom iuż wyżey nápiſał) á tego nie vważáią że pomienione Oſoby nie dyláćyey/ ále chyżey vczą ich pokuty.

Co do pierwſzego Piotrá Apoſtołá/ ieſt świádectwo Chryzoſtomá S: tákie: Petrus ad pœnitentiam non multorum ſpatia annorum poſtulauit, ſed ipſa nocte qua cecidit, ipſa quoq; ſurrexit. *Piotr do pokuty nie czekał wielu lat, ále teyże nocy ktory vpadł, powſtał.* Co do drugiego/ vſpráwiedliwionego Łotrá/ nápiſał S: Euzebiuſz: Latro ſalutis ſuæ tempora non distulit, quia ad conſequendam fidem, non fuit extrema hora illa, ſed prima, nec enim religionem antea, nec Chriſtum agnouit. *Łotr zbáwienia ſwoiego czáſu nie odkłádał, bo doſtąpienia wiáry, nie byłá oſtátnia iemu oná godźiná ále pierwſza, gdyż przedtym, áni ſłyſzał o wierze, áni Chryſtuſá znał.* Wſzyſtkie tedy árgumentá per exemplum, grzeſznikow tępieć/ y niſzczeć powinny/ ktorych gdy ſie vporczywie trzymáią/ niedbáli y leniwi nędznicy/ gorzey niż ſub aſininum pontem, ná wieki wpadáią: á wiele tákich Sciolos *Mędrkow* ná tę przeklętą nápada łáźnią/ twierdźi Euzebiuſz S: Nec dinumerari poſſunt quantos hæc inanis ſpei vmbra decepit. *Ani zráchowáć można, iák wielu tey prożney nádźieie oſzukał ćień.*

S. Chryſos: Homil: de Iona.

S. Euſebio Homil: de bono Lat:

Piotr S. Łotr prawy nie odkładali pokuty

Z tey to tám Szkoły grzeſznikow per praxim Vczących/ chowáć pokutę ná oſtátni kres śmierći/ był ow przeklęty Vczeń ná dworze Koenreddá krolá Angielſkiego Dworzánin y żołnierz dobry/ ále zły kátolik/ ktorego kocháiąc Krol/ gdy złożonego chorobą do pokuty/ y ſpowiedźi námawiał (iáko nápiſał vczony Bedá) nie dał ſie námowić: Dicens, ne forte exprobrarent ſibi ſodales quod timore mortis faceret ea, quæ ſospes facere noluerat. *Mowiąc: náśmiewáliby ſie zemnie towarzyſze moi, gdybym to dla boiáźni śmierći vczynił, czegom bywſzy zdrowym niechćiał.* A kiedy znowu inſzego czáſu/ widząc że ſie ſzerzy śmiertelna chorobá/ y gore bierze/ krol o tożnálegał ná niego; powiedźiał: widźiałem dwoch Aniołow/ ktorzy mi wypiſáne przynieśli ná

Młodzian wſtydzący ſie pokutowáć, ieſt potępiony

Venerabilis Beda Lib. 5. Hiſtor: Anglican: Cap: 14. ad A. D 704.

Kśiędze vczynki moie dobre/ ktorych bárdzo máło/ potym przystąpili Czárći przynosząc wielką Kśięgę wszystkich niecnot moich y grzechow konotácyą/ nápełnioną/ dla ktorych mnie/ iuż swoim osądźili: gdźie nędznik te powieść skończywszy vmárł. Miser desperans defunctus, pœnitentiam quam ad breue tempus cum fructu veniæ facere superſedit, in æternum ſine fructu, pœnis ſubditus facit. *Nędznik rozpacżáiąc vmárł, pokutę ktorey ná krotki cżás z pożytkiem odpuszczenia grzechow zániechał cżynić, ná wieki bez pożytku ná męki dány piekielne odpráwia.*

Drugi przykład, podobny przeszłem, o potępieniu.

Potwierdźił teyże ſentencyey/ y popárł śmiercią wieczną Wspołuczeń inszy tey szkoły/ ktory zwoławszy wielu duchownych powiedźiał im/ iáko widźiał piekło otwárte/ y Czártow w głębokośći ogniá śiárczystego/ y mieyſce tudźiesz podle Káifaszá y inszych co Chrystusá ná śmierć skazáli dla śiebie nágotowáne. A gdy go námawiáli do pokuty y żalu zá grzechy/ odpowiedźiał: Non eſt mihi modo tempus vitam mutandi, cum ipſe viderim iudicium meum iam eſſe completum. *Iuż nie mász cżásu pokućie, kiedym ſam widźiał, że mnie iuż dekretowáno.* Ták swoie skonczywszy rzecz vpornie stawáiąc przy ſentencyey oddalánia pokuty/ skonczył żyćie/ á záczął wieczne ćierpieć potępienie. Y spełniło się w Osobie iego dawne Duchownych przysłowie: Qui non vult ſponte Eccleſiæ ianuam humiliatus ingredi, neceſſe habet in ianuam inferni non ſponte damnatus introduci. *Kto niechce dobrowolnie do Kośćiołá drzwiámi vpokorzywszy śie wniść, muśi poniewolnie w piekielne wrotá wtrąconym być potępiony.* Poty tych przykłádow z Vczonego Bedy.

Beda, vbi ſupra Cáp: 15.

Lepiey záś nád tych postąpił ſobie ow świátowy Filozof y szczęśliwiey vczynił/ przystáiący ná ſentencyą Sálomoną/ y w iego szkole biorący exercitia owe: Ne glorieris in craſtinum. *Niechlub śię dniem iutrzeyszym.* O czym masz Czytelniku łáskáwy relácyą w Autorách Dominikáńskich/ to ieſt in Scala Cæli, y/ In Prato Spirituali. Bo kiedy Anioł pokazał ná postrach Kśięgę/ Swiętych Ewángeliy/ brzydko zwierzchu y wewnątrz pokalána/ y powiedźiał mu/ że y on tego zászpecenia przyczyną był

Anioł Kśięgę pokalána pokazał,

ExLj: dict: PratũSpirituale.

był/ gdy nie ták táko słuszna słowá Swięte tłumáczył: Vos vestris Sophismatibus defædastis hunc Librum. *Wysćiete Księgę wászymi wykrętámi poszpećili.* Bez odwłoki popráwę vczynił sumnienia/ y vchodząc od zabaw świátá/ márnośćiom iego táką wierszem nápisał waletę:

Simile. specul: Mag: Exemplo. Dist: 8. Exempl: 65

Linquo coax ranis, cras coruis, vanaq; vanis.
Ad Logicam pergo, quæ mortis non timet ergo.
Dáię żábom skrzek, krukom wrzask, wszelkiey prożnośći.
Chwytam się tey náuki, w ktorey Smierć nie gośći.

Bronią po dźiś dźień błedu swoiego leniśtwem ográniczoni grzesznicy/ ná punkt ostátni żyćia záchowuią pokutę/ brodzą w nieprawośćiách głęboko/ nie vważáiąc w iák nieszczęśliwe topielisko zápádáią. Zbiia ich z terminu przeto Chrystus sentencyámi rożnymi groząc: Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida; quia si in Tyro & Sydone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis olim in cinere & cilicio pænitentiam egissent. *Biádá tobie Korozáim, biádá tobie Bethsáido, bo gdyby się były w Tyrze, y w Sydonie te cudá dźiały, ktore się stały w was, dawnoby byli w włośiennicy, y popiele pokutę czynili.* Przełomnie gnuśność grzesznikow nástępuiącą kárę ná strásliwym sądźie: Dico Vobis: Tyro, & Sidoni, remissius erit in die iudicij quam vobis. *Mowię wam: Tyrowi, y Sydonowi, lżey będźie na sądźie, niż wam.* A to dla czego? iest odpowiedź ná to: Quoties volui congregare filios tuos sub alas suas, & noluisti. *Wielem rázy zgromadzáć chćiał synow twoich pod skrzydłá swoie, á niechćiałeś!* tákże się tá niechęć płáći: Dico vobis, non me videbitis. *Mowię wám, nie będźiećie mnie widźieć.* Swięty Hieronym toż głosi: Nisi pænitentiam egeritis, faciem meam non videbitis. *Ieżeli pokutowáć nie będźiećie, twárzy moiey nie oglądaćie.*

Matth: Cap: 11.

Matth: 23.

S. Hieronymus.

Mocnyć y ow árgument iest ab auctoritate ná grzesznikow nie biorących się do pokuty/ nápisány w obiáwieniách Jáná S: Age pænitentiam & prima opera fac. Sin autem venio tibi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pænitentiam egeris. *Czyń pokutę, y pierwsze vczynki dobre: á ieżeli nie będźiesz,*

Apocal: Cap: 2.

przydę

przydę wskok, y wzruszę lichtarż twoy z mieyscá swoiego, ieżeli nie vczyniß pokuty. Człowiek żyiacy ná świećie iest iáko świecá ná lichtarzu/ á kiedy nie iáśnieie dobrymi vczynkámi/ luceat lux vestra coram hominibus. Kiedy śie nie świeći przed Bogiem y ludźmi/ kiedy śie chowa ná záświecenie przy ostátnim punkćie śmierći/ tedy Bog nie da śie tey zápalić świecy/ y wrzući ią w ogien piekielny. Et ardebit vsq; ad inferni nouissima. A nie może tá nießcześliwość minąć grzeßnikow/ kiedy zápámietále w długą zámierzáią z pokutą/ ktorey nie doydą tym pewniey/ im nierychley czynić ią zámyśláią.

Matth: Cap: 5.
Deutor: Cap. 32.

Jest o tym przykład oczywisty w Kśiegách Antonini Swietego Arcybiskupá Florenckiego Dominikáná/ o iednym Młodźieńcu ktory sobie to wyiednał modlitwámi wielkiemi/ że go vpewnił przez Aniołá Bog iż nie miał vmrzeć áż go nápomni Pan Bog/ áby wprzod przed śmierćią czynił pokutę: Ták vpewniony dopußczał śie niezmiernych niecnot vfáiąc przyßłemu czásowi o ktorym miáł/ być vwiádomionym od Páná Bogá á choćiaß rożne przypadki śmierćią mu groźili/ nić nie dbał o pokutę/ vbespieczáiąc śie ná obietnicę. Więc do vbespieczonego przysłał Pan Bog Aniołá z táką nowiną: Tempus est vt egrediatur anima tua de corpore, finis tuus venit. *Czás iuż áby wyßłá duszá twoiá z ćiáłá, iuż koniec przyszedł.* Zmießány wsobie na táką powieść/ nárzekáć począł mowiąc do Aniołá: Dominus decepit me, quia promisit, quod non morerer sine praemonitione. *Zdrádzono mnie, bo mi Pan obiecał żem nie przestrzeżony wprzod, vmieráć nie miał.* Ali mu odpowie Anioł: Czestokroć nápomnienia miewałeś: álbowiem gdy ná ćię przyßłá chorobá/ tá ćię opowiedáłá: gdy ćię námawiáli krewni/ y przyiaćiele do spowiedźi/ y to Boska byłá przestrogá/ y dołożył: Audire noluisti ideo non datur tibi plus temporis: oportet vt moriaris. *Niechćiałeś słuchać, przetoż iuż czásu niemaß więcey: vmieráć muśiß.* Y skonał nędznik to wßystko powiedźiawßy krewnym y przyiaćiołom.

S. Antoninus. 2. Parte Titulo 9. Cap: 13. in summa.

Młodźian vbespieczony na obietnice czásu do pokuty, przez Aniołá; vmarł.

Mogą Rozdźiału tego wywody/ grzeßnikow vbespieczonych

nych/ leniwych/ niedbáłych/ od retárdácyey pokuty powśćiągnąć. Mogą y tobie Czytelniku łáskáwy okázya bydź do kompássyey/ z vwagi tey/ ná iáką zgubę włásnych dusz godzą/ y w zawod (choćiaż leniwi) pędzą. Możesz śię ich vżalić/ oraz y sobie dobrze vczynić czytáiąc nástępuiące Sálomoná słowá: Nè dicas amico tuo, vade, & reuertere, & cras dabo tibi, cum statim possis dare. *Nie mow przyiaćielowi twemu, idź, y wroć się á damći iutro, gdy zaraz możesz dać.* A iezeli w nich zdáć się bydź iáka ambiguitas trudna do poięćia/ te vłácnia komentem Hugo Kárdynał: Nè dicas amico tuo vade, id est Christo, qui verus est amicus. Petit à nobis peccata nostra, & conuersionem nostram reputat dationem. Nè dicas cras dabo tibi confessionem peccatorum. *Nie mow przyiaćielowi twoiemu idź, to iest Chrystusowi, ktory prawdźiwym iest przyiaćielem. Żąda od nas nawrocenia naszego. Nie mow iutroć dam, wyznanie grzechow.*

Przyiaćiela nie trzeba, opuszczać w potrzebie iego

Proverb: Cap: 3.

Hugo Car din: in Proverb:

Do zrozumienia toż właśnie podał S. Augustyn: Audisti præceptum non differendi, vt in alium sis misericors: & differendo in te es crudelis? Non debes differre panem daturus, & differs indulgentiàm acceptiturus? Miserere animæ tuæ placẽs DEO. Exhibe animæ tuæ eleemosynam. *Słyszałeś przykazánie nie odwłoczenia, abyś był bliźniemu litośćiwym; á ty odwłaczaiąc, sam na siebie okrutnym iesteś? Nie masz omieszkiwać dáć chleba, a omieszkiwasz odpuszczenia grzechow brać! Zmiłuy się nad duszą twoią, á podobay się Bogu. Day duszy twoiey iałmużnę.* Ták słucháiąc/ dwie rzeczy vczynisz/ bliźniego duszę dźwigniesz/ y swoię.

S. August. serm: 59. de verbis Dni.

A że v zákámiáłych grzesznikow to w vmyśle záwsze/ co było v Fryderyká Cesárzá mniey dbáiącego o cáłość Páństwá/ y Prowincyi/ ktorych niebespieczeństwa tymi zbywał słowy: Nũdum est tempus hæc emendandi. *Ieszcze nie iest czás zábiegáć temu.* Ty Czytelniku vpadkowi ich zábież tą suppliką do Máiestátu Boskiego.

Cesarz niedbały, o Pań stwo swoie.

Da tempus acceptabile, — *Dáy czásu przyiemnego.*
Et pænitens cor tribue. — *Serce niech pokutuie.*
Conuertat vt benignitas. — *Łáską nawroć grzesznego.*

Eccl: in Hymno Quadrages.

ROZDZIAŁ. VIII.

Pobudká Szoſta, z vwagi tey, że kazdy zákámiáły grzeßnik vtracáiac zmysły, ieſt iako bez duße trup.

DZika fántázya zákámiáłośći/ tyránſki iey ánimuß/ y zá-
pálczywa furya/ rozgośćiwßy ſie raz w ſercu człowieká/
ná iedný tylko nie przeſtáie ſkutku/ áni wywárćiem ie-
dney ná grzeßniká złośći kontentá/ da ſie vgáśić wielu ćierpiacych
zálana łzámi. Tá wßyſtkie nießczesliwośći plodzaca Mátká
zákámiáłość ſercá/ owá bezecna Niewiáſtá pełna bluźnier-
ſtwá/ y wßetecznośći: Mulier circumdata purpura, & coccino
Apocal: Cap: 17. habens poculum aureum in manu ſua plenum abominatione, &
immunditia. *Niewiáſtá przyobleczona w purpurę, y w kármázyn, máiaca kubek złoty w ręce ſwoiey, pełny obrzydliwośći, y nieczyſtośći*
Do zguby wiedzie zakámiáłość. Oná żárłoczna piiaczká. Mulier ebria de ſanguine Sanctorum
nie náſycona krwia ludzka piekielna Meduzá/ vsilny nákład czy-
ni co raz to bárdźiey/ áby nikczemnych grzeßnikow/ iuż letár-
giem gnuſnośći vspionych/ dálßey ießcze przykrośći ſkutkiem
zárázić mogłá/ y domorzyć: ná co tá nieogłáſkána Simia álbo le-
śna Máłpá ſwoich pießczot obłudnych/ czyli ßalonych obrac-
impet/dokad zátáionego duchá z grzeßniká nie wytłoczy.

Czyni zádoſyc zamyſłom ſwoim/ gdy odbieráiac grzeßni-
kom oczy/ zátuláiac vßy/ záwieráiac vſtá/ y wßyſtkie krepuiac
zmyſły/nic ſie im nie da rozznić/ álbo máło/od trupow/ ktorych o-
krutna śmierć ná márách złożywßy/ w podźiemne zárzuca gro-
S.Aug:Lib ſoliloquiorum. bowce. Wyznáie to Auguſtyn Swiety/ bo był tego z młodo-
śći doświádczył/ gdy potym do Páná Bogá náwrocony/ opłáki-

wáiac

wáiąc przeßłe nießczęśćie ſwoie piße: Nil fui, & quaſi idolum quod nil eſt: quod quidem aures habet, & non audit: nares habet, & non odorat: oculos habet, & non videt: & omnia lineamenta habet membrorum, ſine ſenſu eorum. *Niczym byłem, y iáko báłwan, ktory niczym ieſt: ma vßy, á nie ſłyßy: nozdrzá ma, á żadnego nie czuie zapáchu: oczy ma, á nic nie widźi: y wßyſtkek ma kßtałt członkow, bez czućia żadnego.* A nie przeſtáiąc ten Swiety żálić ſię ná ſtan mizerny przeßłego żyćia/ dáli ſwoie prowádźi rzecz: Cæcus eram, & inſenſibilis, quia nec bonum diſcernebã, nec malum fugiebam. Væ mihi, vulnerauerunt me & non dolui, traxerunt me & non ſenſi, quia nil eram, quia ſine vita eram. *Slepym był, y nic nie czuiący, bom nie mogł rozeznáć dobrego, y nie vchodźiłem od złego. Nieſtety mnie zránili mnie, á nie vbolewałem, ćiągnęli, á nie czułem, bom práwie bez żyćia był.*

Zákámiáłość ſercá zmysły odbiera.

Skutki to ſą ſerdeczney zákámiáłośći w grzechách iáko położył Bernárd S. w iey definicyey: Solum eſt cor durum, quod ſemetipſum non exhorret, quia nec ſentit. *Sámo ieſt ſerce zákámiáłe, ktore ſię ſiebie nie wzdryga, bo iuż nie czuie.* Pod konterfektem przeklętych báłwánow ſtáwiąc Czytelniku pilny te ſkutki w oczách/ Pſalmiſtá Swięty: gdy opiſawßy bez zmyſłow ſtátuy ná ich Autorow dáie przeklectwo: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. *Niech im podobni będą ktorzy ie czynią, y wßyſcy ktorzy w nich vfáią.* Ktore że y ná grzeßnikow doſkonále padá/ y ná nich ſię zlewa iáko ná iákich báłwochwalcow/ twierdźi komentem ná Pſalmy/ Iacobus de Valentia Chryzopolitáńſki Biſkup/ z Zakonu S. Auguſtyná: Sicut illa ſimulacra, ſunt quaſi mortua, & ſine ſenſu, & motu, & cognitione: ita omnes gentiles qui ea faciunt, & colunt, & in eis confidunt, ſunt facti muti, & ſine ſenſu, & intellectu: & cæci, & mortui, quia nullum bonum agere poſſunt. *Iáko támte báłwány ſą iakoby vmárłe, bez zmyſłow, bez rußánia ſię, y bez rozumu: ták wßyſtkie narody ktore te czynią, y czczą, y vfáią w nie, ſtáią ſie niemymi, y bez zmyſłow, y bez rozumu: Y ſlepymi, y vmárłymi ſą, bo nic dobre-*

S. Bernar: Lib: 1. de Conſideratione.

Jacobus de Valentia, in Pſal 113.

Grzeßnicy ſą bałwanami nie żywymi.

dobrego czynić nie mogą. Jáko martwi/ y vmárli grzesznicy chwalić nie mogą Páná Bogá mowi wspomniony Biskup: Non ergo gentiles, & peccatores, qui sunt mortui, & inepti ad bene agendum laudabunt te Domine. *Y nie grzesznicy, ktorzy są iako vmárli, y niesposobni do czynienia dobrze, będą ćię chwalić Pánie.* Czym dáie znáć/ że ludźi grzechy/ y sercá zákámiáłość/ czyni rownymi trupom martwym bez duszе: ná co pozwaláiąc doſtátecznie/ ieżeliby kto drugiego punktu/ to iest báłwochwalſtwá nie przyznawał grzesznikom/ y w nich go nie vpátrowáł/

S.Hierony in Psal: 80. niechże y o tym vpewniony będźie/ z náuki Hieronymá S: Quæcunq; vitia habemus, & quotcunq; peccata, tot recentes habemus Deos. Iratus sum, ira mihi Deus est. Vidi mulierem, & con-

Ma człowiek grzechy zá Bogow. cupiui, libido mihi Deus est. Vnusquisq; enim quod cupit, & veneratur, hoc illi Deus est. *Ktorekolwiek występki mamy, y ktorekolwiek grzechow, tylo mamy nowych Bogow. Rozgniewałem się, gniew moim Bożkiem iest. Obaczyłem niewiastę, y pożądałem iey, lubieżność mi Bożkiem. Káżdy álbowiem zosobná, czego pożąda, y w czym się vdáie, to iemu Bogiem iest.*

Otoż przy wielu inszych/ skutkách zákámiáłośći sercá y ten się wiąże/ iż człowiek báłwochwalcą zostáie/ á potym grzechowym báłwánom oddáiąc cześć/ im podobnym się stáie/ przy czym stráćiwszy zmysły bywa obumárłym trupem. Postępuie z nim zákámiáłość sobie/ iáko postępował niegdy Oćiec z synem swoim

S.Joan: Damascēnus in Vitis SS die 27. Nouembris. Jozefatem/ chcąc go zátrzymáć/ y záchowáć przy báłwochwalſtwie/ co z historyey S: Jana Dámáscená tu przynoszę.

Awenir krol Indyiski máiąc syná Jozefatá/ tákie mu wychowánie dawał. Naprzod/ táko krolewiczowi pozwalał wczásow/ bánkietow/ strojow/ tańcow/ krotofil/ konwersácyi záwsze wesołych: á to były pierwsze więzy ná vtrzymánie w błędách/

Oćiec Iozefatowi, Synowi, nie dał widźieć vtrapionych. Młodźiencá dobrego. Powtore zákazał surowie Dworzánom rozmow przy krolewiczu/ o mizeryey swiátá/ o vtrapieniách/ o chorobách/ o vbostwie/ o smierći/ o krotkośći żyćia: y ták chćiał go vczynić/ y báłwochwalcą/ y báłwánem: Zá ordynánsem iednák Boskiem/ y zá łáską Duchá S: gdy krolewicz Jozefat ná

łowy wyieżdżał/ zábieżeli mu w drogę/ iáłmużny prosząc stárzy/ chorzy/ vbodzy/ ktorych gdy zástániáiąc słudzy tłumili áby ich nie widźiał krolewicz/ on głos ich żebrácki/ y płáczliwy słysząc/ kazał się im zbliżyć do siebie/ y pátrząc ná kálictwo ich/ ná vłomność/ ná slepotę/ ná stárość/ ná nágość/ wstręt sobie tym vczynił od świátá/ y iego márnośći/ wzgárdźił pieszczotámi obłudnych wygod/ y szczęśćia niestátecznego/ przyiął wiárę świętą/ y zbáwienną náukę/ często słucháiąc Bárláámá Pustelniká/ ktory pod pretextem Merkántá/ álbo kupcá z drogiemi kleynotámi náwiedzáiąc Krolewicá/ drogi kleynot wiáry świętey ofiárował iemu. Barlaãa Pustelnika kõcept

Tákći włáśnie y tá niecnotliwa Mátká zákámiáłość sercá obłudnie z grzesznikámi postępuie sobie/ zástániáiąc im y odbieráiąc zmysły/ áby nie ostrożnych w błąd śmierći wieczney wwiodłá/ y iáko trupow miedzy vmárłych położyłá: y choćiasz powierzchowne zmysły świádczą/ że grzesznicy żyią/ iednák duszá ich iuż trupem poległá przed oczymá Boskiemi/ iáko dowodźi Augustyn S. Quia pedibus ambulat, quia manibus contrectat quia oculis videt, & audit auribus, officijs cæteris membrorum talis vtitur, viuentem putas! viuit, sed corpus eius, mortua est autem anima eius: mortuum est, quod melius est: viuit habitaculum, mortuus est habitator. *Ze człowiek chodźi, rękámi tyka, oczymá pátrzy, vszámi słyszy, y wszystkiemi członkami żywość świádczy, rozumiesz że żyie! żyie, ále ćiáło iego. ále vmárła duszá iego: Vmárło to, co iest lepszego: żyie mieszkánie, ále gospodarz vmárł.* Zeby przećie ten Doktor Swięty rozumu słábszego ludźiom/ náuki tey/ iákas nie poięta do zrozumienia nie podał: dla lepszey informácyey/ táką záłożył Questyą/ na pomienionym mieyscu. S.August serm: 28.: de Verbis Apostoli. *Choćiász ćiáło żyie, może duszá nie żyć.*

Quomodo cum viuat corpus, mortua est anima, cum corpus non viueret nisi viuificatum ab anima? Quomodo ergo mortua est anima, de qua viuit corpus? *Iáko to gdy żyie ćiáło ma bydź vmarła dusza, kiedy ćiáło żyć nie może, chyba ożywione od dusze? iakże tedy vmarła iest dusza, kiedy żyie ćiáło?* Czego tám záraz ná oświecenie rozumow przynośi solucyą tey trudności S.Aug: ibidem.

Smierć duße, iáka bywa? y kiedy.

ści. Audi ergo, & disce: de anima Deus viuificat corpus ipsam autem animam viuificat de seipso. Vita ergo corporis anima est, vita animæ Deus est. Moritur corpus cum recedit anima: moritur ergo anima si recedit Deus. *Słuchay tedy, á náucz się: Duszę Bog ożywia ćiáło, á duszę sam ożywia przez sámego siebie. Zywotem tedy ćiáłá, duszá iest, á zywotem duße Pan Bog iest. Vmiera ćiáło kiedy odchodźi duszá, przeto też vmiera duszá gdy iey Bog odstępuie.*

S. Aug: Lib de definit: Animæ.

Nie domyślay się tego námnie porozumienia Czytelniku Vważny/ ábym tu miał pisać o śmierći Duße człowieká grzesznego/ vymowáć tey nieśmiertelnośći/ z Sádduceyczykámi/ y wielą inszymi/ nie przyznawáiac immortalitatem dußom ludzkim: Przyznáią że duße násze nieśmiertelne są/ y wiecznie żyć bedą/ álbo w niebie/ álbo w piekle/ y ná to podpisuie się Augustyná S: słowy: Anima est substantia creata, inuisibilis, incorporea, immortalis, Deo simillima, imaginem habens Creatoris. *Duszá iest istność stworzona, nie widźiána, bez ćiałá, nieśmiertelna, Bogu podobna, máiąca wyobrażenie Stworce swoiego.* Nie vmieráią ták duße ludzkie/ iáko insze zwierząt/ ptakow/ y bydlat/ ále tylko gdy w ćiele zostáią pada ná nich ex corruptione peccati śmierć Moraliter iáko vczą Teologowie/ y mogą się ludźie ná dußach zwáć vmárłymi ták iáko S: Bruno Kartuzyan náucza: Anima dormit, immo quasi mortua iacet, quæ negligens, & desidiosa est, & nil boni operatur. *Duszá śpi, y iáko vmárła leży, ktora niedbáłá, y gnuśna iest, y nic dobrego nie czyni.* Toż twierdźi y Chryzostom S: In peccatis miseram vitam agentes, nil à mortuis differunt, cum sint illis multo deteriores. *W grzéchách nędzny zywot prowádząc, nic się od vmárłych nie rożnią, y ieszcze są nád nich gorszymi, y podleyszymi ludźie zákámiáłego sercá.*

Duszá ludzká iest nieśmiertelna.

S. Bruno serm: de Cofessoribus,

S. Chryso: Homil:28. in Matthæ:

Gotowa tám śmierć nędzney duße/ kedy grzech śmiertelny gośći/ táko sam Pan Bog Adámowi powiedźiał: In quacunq; die comederis ex eo morte morieris. *Ktoregokolwiek dniá pożywáć będźiesz fruktu zákazánego śmierćią vmrzesz.* Nie vmárł Adam na ćiele/ toć względem duße obumieráć muśiał: żył po

Genes: Cap: 2.

prze-

przestępstwie wiecey niż dźiewięcset lat/ toć był nie vmárł tylko ná duszy: o ktorey śmierći gęste są w Piśmie S: sentencye. Są Sálomoná Mądrego: Homo per peccatum occidit animã suam. *Człowiek przez grzech zábiia duszę swoię.* Są Ezechielá Proroká: Anima quæ peccauerit ipsa morietur. *Duszá ktora zgrzeszy sama vmrze.* Są y Páwłá S: Stipendium peccati, mors *Zapłátą grzechu śmierć.* Prawdá to istotna/ bo choćiasz powierzchownie ná pozor człowiek świádczy ćiáłem że żyie/ skrytie iednák ná duszy vmárłym iest trupem. Czego y Anioł dowodźił grzesznikowi/ owymi słowámi: Scio opera tua, quia nomen habes quod viuas & mortuus es. *Wiem spráwy twoie, że masz imię iż żyiesz, á tyś iuż vmárł.* Sapien: 16 Ezech: Cap: 18. Roman: Cap: 6. Apocal. Cap. 3.

Rożne do śmierći względem ćiáłá náwiiáią się/ y nárażáią okázye/ choroby/ máligny/ gorączki/ páráliże/ ápopleksye/ powietrza/ zarázy/ rány/ postrzáły/ pioruny: do zguby záś/ y ztrácenia duszę iedná tylko trućizna iest/ to iest śmiertelny grzech ktorym przeklęty Czárt nie náruszywszy ćiáłá/ iáko ow piorun co kruszy żelázo bez náruszenia pochew/ duszę zábiia. Co twierdźi Hieronymus de Lanuza, Vważáiąc słowá Ewángeliey owe: Videbam satanam, sicut fulgur è cælo cadentem. Widźiałem szátáná/ iáko błyskáwicę z niebá spádáiącego. Quod fulmen in gladium illæsa vagina, hoc dæmon per peccatum in anima illæso corpore. *Czego piorun nád żelázem nie náruszáiąc pochew dokázuie, toż Czárt przez grzech śmiertelny w duszy spráwuie nie szkodząc ćiáłu.* *Czárt grzechẽ iak piorũ nẽ duszę poraża.* Hierony. de Lanuz Homil. 2a.

Jákasz to śmierć bez skonánia dusz ludzkich/ iáka to niesczesna extasis zmysłow nie pozábieráwszy ćiáłu/ srogo pánuiąca nád duszą: Mniemáć by rozumiejąc się z powierzchowney czerstwości sądźiłby nie ieden że grzesznik żyie bo nie zámárł oczu/ ieszcze chodźi y czuie/ y insze Vitalitatis munia odpráwuie/ ieszcze nie leży ná márách/ áni w grobie/ ieszcze go funerálnym nie pokryto cáłunem/ ieszcze brzydkiego robáctwá trupem nie páśie. Ale tym gorzey/ bo vstáwiczny remorsus conscientiæ tego wnętrzności trawi/ otwártymi oczymá wiele widząc do grzechu nie máło

zárázliwych przyſpoſobiá obiektow: y lepiey żeby cále trupem poległ/ boć vmárły álbo ná márách/álbo w grobie położony/ nie wzruſzony ieſt do popełnienia niecnot/ á on wgrob złośći przez śiebie ſámego wepchniony/ wielkim kámieniem nieprawośći przywálony/w żywym ćiele obumárła záchowuie duſzę/ ná zgubę wieczną.

Wćiele grzeſznego duſzá iák wgrobie.

Lepiey nád inſzych ſtan ten opłákány martwych iákoby bez duſze grzeſznikow wyráźił Ambrozy S: táka iego czyniąc delineacyą: Impij etiamſi videantur viuere, miſeriores tamen ſunt omnibus mortuis, carnem ſuam ſicut tumulum circumferentes, cui infelicem infoderunt animam ſuam: quid enim aliud eſt aliud, quam ſepulta, quæ intra humum voluitur, & terrenæ auaritiæ cupiditatibus, cæteriſq; vitijs includitur, vt gratiæ cœleſtis auram ſpirare non poſſit. *Niezbozni choćiaſz śię zda że żyią, ſą iednák nędznieyſzymi nád wſzyſtkich vmárłych, ćiáło ſwoie iáko grob noſząc, wktorym nieſzczęśliwą zágrzebli duſzę ſwoię. coż álbowięm ieſt inſzego, ieżeli nie pogrzebienie duſze iákoby w ziemi, w łákomſtwie chćiwym, y w inſzych wyſtępkách iey zágrzebięnie, ażeby łáſki niebieſkiey wiátr iey niedochodźił ożywiáiący.* Służy zbyt nále życie zákámiáłym grzeſznikom Seneki mądrego zdánie ktory znáiąc Seruulum Vacciam człowieká ná wſzyſtkie złośći/gotowego nieczyſtego/ łákomego/ á z tym wſzyſtkim nie ludzkiego/ y ſkąpego/ ile rázy tráfiło mu śię przechodźić mimo Páłác iego/ álbo mieſzkánie/ mawiał do przytomnych te słowá Vaccia hic ſitus eſt viuus ſepultus. *Wákeya tu położony ieſt żywo zágrzebiony.* Boć nie ináczey o grzeſznikách powiedźiał Pſalmiſtá: Sicut vulnerati dormientes in ſepulchris quorum non es memor amplius. *Iáko zránioni ktorzy ſpią w grobách, ná ktorych więcey nie pámiętaſz.* To cżynam wſzyſtkim rozumieć y mowić śię godźi/ o łákomych/ pyſznych/ zazdrośćiwych/ nieczyſtych/ leniwych grzeſznikách: Hic ſitus eſt, viuus ſepultus. *Tu położony, żywo zágrzebiony.*

S: Ambro: Lib: 2. de Cain & Abel. Ca. 9.

Seneca Epiſt: 55. ad Lucillum.

Serwulus żył, iak vmárły.

Pſal: 87.

S: Chryſoſtomus.

Smierć to nie życie/ kiedy grzechámi ieſt przeładowáne ſumnienie/ iáko Chryzoſtom S: dowodźi Queſtyą tákową o Ray

wie

mie/ y Ablu/ rodzonych bráći pytáiąc: Quis est qui mala patitur, occidens, an occisus? *Kto iest, co więcey ćierpi złego, czyli záboycá, czyli zábity Abel?* Ná co záraz tę dáie odpowiedź: Manifestum quod occidens. *Oczywista rzecz że zaboycá kaym.* A przyczyná tego iest tá. Nam occisus vsq; ad nostra tempora, in ore omnium decantatur, & prædicatur, & coronatur, vt veritatis primus testis: sed qui occidebat, etiam tunc vitam agebat miserabiliorem, quàm vllus homo. *Albowiem zabity Abel aż do naszych czásow, ustami wszystkich iest wysławiony, wyniesiony, y uwięnczony, iako prawdy pierwszy świadek: ále Kaym ktory záboycą był, wtedy tám nędznieyszy żywot prowádził nád wszystkich ludźi.* W ktorey náuce złotousty Doktor/ podał do wyrozumienia/ że ćięższá/ y przykrzeysza iest śmierć względem duszę grzesznikowi/ niżli śmierć względem ćiáłá spráwiedliwemu.

Homil: 19 in Genes.

Smierć duszę ćięższa niż ćiała.

Może być probá większa/ y dokument iáśnieyszy tey prawdźie w następuiącey Historyey Pismá S: gdzie Ezáu Brátu swoiemu Iákobowi nie dobrze mysląc/ y potáiemny máiąc rankor przećiwko niemu/ chcąc złym zá złe oddáć/ grożąc się ná niego/ wymknął się z tym słowem: Veniet dies luctus Patris mei, & occidam Iacob fratrem meum. *Przydźie dźień pogrzebu Oycá mojego, y zabiię Iakubá Brátá mego.* Dosłyszáłá tego Mátká ich Rebeká/ y turbowáć się poczęłá / á łzámi się zálawszy z żalu mowiłá: Cur vtroq; orbabor filio in vno die! *Czemuż z obudwu synow osierociáłá będę iednego dnia!* Vwáż to proszę pilno Czytelniku łáskáwy! ieden tylko miał zginąć Iakub/ gdyby do czego przyszło/ y gdyby Ezáemu powiodło się według myśli/ y iezeliby iescze w tym posłużyłá przy mocney śile fortuná; á iuż Mátká powiedá że obudwu utráći y pozbędźie márnie. Vtroq; orbabor filio in vno die. á tylko ná iednego był tám gás. Czemuż nárzeká obudwu rázem spodźiewáiąc się zguby? Doszedł tey myśli/ y uwagi/ konceptem swoim uczony Káietan Kárdynał/ z Zakonu Dominiká S: y w Osobie żáłosney mátki odpowiedá: Vtroq; orbabor. Altero quidem quia occidetur: altero, quia non erit mihi vlui occisor. *Obudwu postradam. Iednego bo zábity będźie;*

Genes: Cap: 27.

Ezáu y Iákub: iako rázem zginąć mieli.

Caietan: Cardin: in

Genesi. 27. drugiego, bo mi się iuż ná nic nie przygodźi zaboycá. Sądźiłá rozstropna Mátká nie mniey vmárłym bydź ná duszy zaboycę/ iáko y ná ćiele zábitego syná. Czym dále się znáć Czytelnikowi pilnemu/ że zákámiáli grzesznicy iáko y Ezau Rebece nie są pożyteczni/ sobie/ áni życzliwey Mátce kośćiołowi S: Non erit mihi viui occisor: bo są iáko vmárli trupi. Náprowadza rozumy/ y myśli násze Chryzostom S: ná vznánie tey śmierći w grzesznikách; względem duszę/ tą sentencyą: Non illam animam dicemus mortuam: cui insidet Diabolus, verberans, stimulans, mordens, calcitrans, nec illa horum quidquam sentit? Sed iacet exanimata, nec dolet, suis facultatibus spoliata? Ille quidem insultat, hæc vero manet immobilis, nec sentiens quidem, nec aliter quam corpus à quo discessit. *A iákoż tey duszę nie ozadźiemy vmarłą: ktorą Czárt osiodławszy, bije, tłucze, łodźie, á oná nic nie czuie tego? Ale leży bez zmysłow, y nie żáli się wniwecz obrocona. Czárt się z niey náigrawa, á oná iák wryta stoi, nic nie czuiąc iáko y ćiáło martwe, gdy go odstąpi duszá.*

S. Chrysost. Hom. 6. in 2. Corinth.

Duszá nie czuiąca przykrośći od czarta, nie iest żywa.

Záwiera w sobie/ o ćiężkośći śmierći człowieká ná duszy/ ássercyą Pismá świętego Historya/ że dwoch aktow żałobnych Dawida krolá wynikáiąca. Pierwszy akt iest: gdźie Dawid widząc że synaczek z Bersabey zrodzony przyćiśniony chorobą miał z ćiałká dźiećinnego ieszcze nie zágoszczona dobrze wypuśćić duszę/ Oycowskim vwiedźiony áfektem/ postem/ y modlitwámi v Páná Bogá áresztował z świátem tym żegnáiąca się duszę: Deprecatusq; est Dauid Dominum pro paruulo, & ieiunauit Dauid ieiunio. *Prosił Dawid Páná zá dźiećiątkiem, y pośćił Dawid nie iedząc.* A gdy modlitwa iego niewspomożona dźiećiná vmárłá/ prędko iey odżáłował śmierći/ y iákoby zápomniał: Surrexit ergo Dauid de terra, & lotus, vnctusq; est: petiuitq; vt ponerent ei panem, & comedit. *Wstał tedy Dawid z źiemie, y vmywszy się, y námázáwszy oleykiem: prośił, áby mu położono chlebá, y iadł.* Drugi ákt żałobny Dawidow był: gdy się dowiedźiał o śmierći syná/ nieżyczliwego sobie Absálona/ długi czás nie mogąc się vkoić w żalu/ płákał go serdecznie chodząc/ y mowiąc: Fili mi Ab-

2. Reg. Cap. 12.

Smierći syna iednego Dawid, nie żáluie.

salon

ſalon: Abſalon fili mi. Quis mihi tribuat vt ego moriar pro te. *Synu moy Abſálonie: Abſalonie ſynu moy. Ktożby mi dał ábym ia vmárł zá ćiebie.* Bárdźiey żałował Abſalona ktory nie dobrze myślał Dawidowi/ niżli niewinney dźiećiny/ ktora byłá niebaczna ſmierć koſa iáko dopiero z ziemie wynikáiacy podćiełá kwiatek. Coż zá okázya mnieyſzego tám/ á tu większego żalu? Wiádomo czy- ni náuka madra Grzegorz S: Papież: Iuſtè fleuit filium par- ricidam, qui alium paruulum, quia ſciebat non peccaſſe, non fleuit. *Słuſznie płákał Syná Oycoboyce, ktory inſzego malenkiego nie płakał, wiedząc że bez grzechu vmárł.* Bo znácznieyſza ſzkode przynoſząca ſmierć duſze/ y vtrátá wieczna/ większa podáie do żalu/ y litośći máterya/ niż względem ćiáłá ſmierć/ po ktorey żalem zábrukáne ſerce/ może trocha tylko wylanych łez z oczu/ obmyte bydź.

Smierći Abſálona złego zá- tuie Dawid.

S. Gregor: Papa.

Abſalon ná duſzy vmárły.

Żyia zákámiáli grzeſznicy co ſie tycze ćiáłá/ ále obumieráia ná duſzách odkupionych krwia Nayświetſzego Odkupićielá Vkrzyżowánego/ trupámi padáia z Abſ lonem/ gdźie ich nieſzcze ſie fatum żada/ nie kropel/ padáiacych drobno z oczu łez/ ále byſtro wynikáiacych/ z potokow ſerdeczney litośći/ oczekiwa ſtrumieni/ iáko ſie domyślił Bázyli S: Peccatum implacabilibus lamentis dignum. *Grzech nieubłagánych lámentow godźien.* A dopieroż záráźliwa ſmierć! ktora tuż/ tuż náſtepuiac zá grzechē duſze do wiecznego wtraca vpadku: Stipendium peccati mors. mowi Páweł/ S: Náchyl ſie teſzcze lepiey Czytelniku ochotny nád groby/ pomurzonych w zákámiáłośći grzeſznikow/ przypátrz ſie tym pogrzebiencom/ iáko bez zmyſłow leża/ y bez pámięći/ obacz iáko/ Multitudo eius per gyrum ſepulchri eius. *Wielkość ich wokoło groby ich:* mowi Ezechiel Prorok. Gdźieć záraz/ ieſzcze przed grobem ná márách leżacego względem duſze iuż vmárłego wyſtáwia człowieká/ tákiey mowy ápárámentem/ Antonius de Torquemado, w Kśiedze názwáney Floridum Viridarium. Młodźian niektory názwyczáiony do ćieleſnych niecnot y nieczyſtymi myślámi záprzatnione ſerce máiacy / zmowił ſie z niektora Oſoba że ná pewna godźine w nocy miał do niey przyść

S. Baſilius Magn: Homil: de Marty: Iulitæ.

Ezech: Cap: 3.

Antonius de Torquemado Pag 233. Cap: 13.

ná wykonánie zamysłow przeklętych/ y gdy iuż owá náznáczona miáłá przystępowáć godźiná/ wybrał śię w poćiemku z domu w te tám drogę/ gdźie ieden miiáiąc kośćioł obaczył otwárty/ y słysząc w nim pogrzebowe śpiewánie iákoby w dźień zaduszny zá vmárłych/ zdumiewáiąc śię temu wszedł do niego/ áż obaczy kośćielne śćiány czarną pokryte żáłobą/ Zakonnikow widźi/ y słyszy śpiewáiących Wigilie/ ná śrzodku kośćiołá widźi kátáfalk wystáwiony y trumnę ná nim wokoło otoczoną świecámi/ y dźiwuiąc śię wielce temu pogrzebowi nocnemu/ y chcąc wiedźieć czyi był przystąpił do iednego z onych Zakonnikow pytáiąc/ czyi to pogrzeb zá kogo exequiæ niezwyczáyne w nocy? Aż Zakonnik miánuiąc Młodźiáná owego/ imieniem/ y przezwiskiem iego rzecze tego á tego. Zdumiały ow człowiek z owey odpowiedźi/ á tym bárdźiey że nieznáiąc go zakonnik tráfił ná imię/ y przezwisko iego/ czuiąc śię przećię/ y miárkuiąc śię po sobie że iescze chodźił/ pytał inszych z osobná kilku/ ktorzy ták mu powiedźieli iáko y pierwszy iákoby mowiąc temu. Ty iesteś coś vmárł, zá ćiebie/ y zá duszę twoię ten funerálny odpráwuiemy akt. Ták dopiero ow Młodźian/ zá łáską Bożą tego rámuiąca od złego vczynku/ to obumiał śię tego/ że samym áni zlemi záráżona iego duszá/ iuż byłá obumárłe: czym powśćiągnął śię od grzechu. A nic pewnieyszego że to tám byli w Osobách Zakonnikow Angiołowie zesłáni od Páná Bogá ná ten tám duszę człowieká grzesznego pogrzeb.

Pogrzebu widzenie dźiwne, na duszy obumarlego człowieka.

Jest tá relácya do podobieństwá/ bo ię Augustyná Swiętego przed oczy stáwia náuká owá: De vita interrogo corpus, & animam.? Ambulant pedes, intelligo corpus viuere. Sed quò ambulant? Ad adulterium, ergo mortua est anima. *O życie pytam ćiáło, y duszę? Chodzą nogi y rozumiem że ćiáło żyie. Ale dokąd chodzą? do cudzołostwá, przetoż vmárłá iest duszá.* Po ktorey illácyey/ czyni probę dálszą dyskursu swoiego ten Swięty: Si enim veracissima scriptura dixit: Mortua est vidua quæ in delicijs viuit, cum multum intersit, inter delicias, & adulterium, quo modo potest anima quæ in delicijs mortua dicitur, in adulterio

S. Augusti: serm: 13. de Martyribus.

Viue-

viuere: Jeżeli prawdźiwie Pismo S: mowi: *vmárła iest wdowá, ktora w roskoßach żyie, á przytym roznice wielkiey niemaß, między roskoßą, á cudzołostwęm, iákoż może duszá vmárła w roskoszy, w cudzołostwie żyć?* O czym y dáley teßcze tráktuie. Sed interrogo vtrum & anima uiuat? Ecce loquitur corpus, viuit. Quid loquitur? mendacium loquitur: Ergo mortua est anima. Vnde & hoc probamus? ipsam veritatem interrogemus quæ ait: Os quod mentitur, occidit animam. *Ale pytam ieżeli y dußa żyie? oto ciáło gádá, żyie. Coż mowi? kłamstwo mowi: Tedyć vmárła iest duszá. Czym że tego dowodźić? Sámey sie oto pytać prawdy ktora mowi: vstá ktore kłamáią, zabiiáią duszę.* Ták to iest pießczona dußá ludzka/ że ią może dech álbo wiátr záráźić płochego słowá/ ták słábá iest że ią wzrokiem nieczystym człowiek iáko Bázyliszek vmorzyć może.

Wroskoßach dußa vmierála.

Sapientiæ. Cap: 1.

Mądrze vczyniliby zápámiętáli grzeßnicy gdyby wzgląd mieli ná delikátnośći życie duß własnych/ strzegąc ich ták od skázy iáko pieszczoney oczu źrzenice/ dobrze postąpiliby sobie gdyby ich márnie pod nię tęż grzechowy ná śmierć nie wydawáli/ mocno zástawiáiąc sie zá cáłość ich: przykład tákiey pilnośći máiąc w czystey Zuzánnie/ ktora postánowiona w bliskiey okázyey do grzechu/ y obrázy Boskiey/ występek ow do ktorego ią námawiáłá stárcow lubieżnych persuázya/ y pogroßká náchylić chćiáłá/ śmiercią duße swoiey sądźiłá bydź: Angustiæ sunt mihi vndiq;. Si enim hoc egero mors mihi est. *Zewßad iestęm ściśniona. ieżeli álbowięm to vczynię, vmieráć muszę.* Ale to nie wzrusza nic grzeßnikow do záchowánia duße od śmierći/ ná tym sie fundują że ćiáłem żyią/ y iákoby im dáło dosyć ná tym o więcey nie dbaią do grobu gotuiący sie trupi/ o ktorych mowił y nápisał S: Augustyn: Viuere quidem videntur in corpore, sed mortui probantur in corde. *Zda sie że żyią ćiáłęm, ále obumárłymi ná sercu są.*

Zuzána, grzech poczytála zá śmierć,

Daniel: Cap: 13.

S. August: Lib: de Decē plagis.

W grobách mießkáiący człowiek od Czártá opętány/ kryiący sie po lochách głębokich/ y tułáiący w podźiemnych iáskiniách prawie wpuł obumárły; ow ktorego wspomina Łukaß S: Ewángelistá: Vestimento non induebatur, neq; in domo manebat, sed in monumentis. *Niczym sie nie odźiewał, y w domu nie*

Lucæ. Cap: 8.

mieszkał, ále w grobách. Nád żnię wielki, ktorego lepieyby sá dźić vmárłym niż żywym/ bo z umárłymi trupámi w grobách były zabáwy iego/ może mieć typum álbo obraz grzesznego człowieká/ dla niecnot/ y zbrodni/ ná duszy obumárłego/ bo duszá iego od Czártá opánowána/ w żywym ćiele ták w grobie leży/ mowi Ambroży S: Talium animæ in quibusdam habitare videntur sepulchris peccatorum: quid enim sunt corpora perfidorum, nisi quædam defunctorum sepulchra. *Tákich dusze w niektorych zdádzą się mieszkáć grobách grzechow: coż álbow ćem są niewiernych ćiáłá, ieżeli nie groby vmárłych.* Lżą tedy tám martwe dusze/ gdźie czerstwa grzechow moc/ y iádowita trucizná żyie.

Figura obu nárłey duszę.

S. Ambrosius Lib: 6. in Lucam

Dawná iest o tym *assekurácya* w Ewángeliey/ gdźie nápisáno o śmierći zápámietáłego w zbrodniách bogaczá/ Mortuus est diues. *Vmárł bogacz.* ktora nie szczupła rozumu moiego władza do śmierći dusz grzesznikow stosuie/ ále Anielska moc w náuce/ wielkiego Teologá Tomaszá S: z Aquinu/ ktory w bogaczu/ dwoiáką osądźił być śmierć: iedne względem dusze/ á drugą względem ćiáłá/ o czym te są słowá iego: Mortuus quidem est tunc corpore, sed erat illi ante anima mortua: nil enim agebat ex operibus animæ: nam totus feruor eius, qui prouenit ex dilectione proximi, expirauit, & erat corpore defuncto defunctior. *Vmárł był wprawdźie w tęn czas ná ćiele bogacz, ále iescze przed tym vmárłá w nim byłá duszá iego: nic álbowiem nie czynił dobrze co się tycze dusze: bo wszystká chęć iego, ktora pochodźi z miłośći bliźniego zniknęłá byłá, y był nád ćiáło vmárłe, bárdźiey ná duszy śmierćią vmorzony.* Co nie od rzeczy nápisał ten Swięty Doktor/ boć y życzliwy Oćiec syná márnotrawnego vważáiący żyćie nie ináczey osądźił/ tylko ták że iuż był vmárł w rospustách świátowych/ y to brátu iego stárszemu á synowi swoiemu powiedał: Frater tuus mortuus erat. *Brát twoy vmárł był.* Jákże to być mogło/ kiedy ow márnotrawcá chodźił/ y vmiał strácíwszy wszystko tráfić do domu? Twierdźi Rodźić: Filius meus mortuus erat. A záż to vmárli chodzą? álbo kiedy chcą powstáwáć y ożyłą? vpewnia vczony Theophilactus, że vmárł był/ nie ná ćie-

Lucæ, Cap: 16.

Bogacza, śmierć dwoiaka.

S: Thom: Aquin: in Catena Aurea in Lucæ Cap: 16

Lucæ Cap: 15.

Theophilactus

ćiele/ ále ni duszy: Quantum ergo ad vitiorum conditionem, mortuus fuerat desperatus. *Co sie tycze wystepkow iego, vmárł był bez nádźieie dálszey żyćia.* kiedy miedzy rospustna trzoda biáłey płći gośćił/ kiedy z lubieżnymi konwersuiac Osobámi wesołey zbytnie záżywał krotofile: Mortuus erat. kiedy przy zbytkách piiáństwá/ przelanymi trunkámi szklenicámi plokał dosyć wilgotnie vstá/ w ten czás mizerna dusze ná śmierć zátápiał: Mortuus erat. kiedy mow nieprzystoynych słowámi/ bliźnich gorszył/ y psował/ kiedy nierządnicom iák testámentem legował/ substáncya/ y wszystko co miał: Mortuus erat. *Był vmárłym ná duszy.*

a D. Thoma in Lucam.

Syn márnotráwny vmarły ná duszy

Wiecey nie báwie Czytelniká pilnego nád iedna syná márnotrawnego osoba/ gdy Prorok Náum wiecey pokázuie trupow: Nec est finis cadaverum eius. *Nie mász końca trupow iego.* Gwałt tych vmárłych ná duszách iest/ y nic częstszego/ ták chyżo przed ludzkie nie záchodźi oczy/ iáko funerálne ákty/ grzesznikow zákámiáłych vmieráiacych ná duszách/ ktorzy iáko slepi bez oczu/ y zmysłow/ władnac nie mogac soba/ mizernie vpadáia: Palpavimus sicut cæci parietem, & quasi absq; oculis attrectavimus. Impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui. *Macáliśmy ściány iako slepi, á iáko bez oczu tykáliśmy sie.* Potykáliśmy *sie w południe iako w ćieniu, w mroku iáko vmarli.* To powieść Izáiaszá Proroká/ zá ktorego czásow nedzni grzesznicy byli iáko by nie żywi: in caliginosis quasi mortui: *w mroku iáko vmárli.* Miedzy tymi zás trupámi kłádźie sie y ow Ewángeliczny Viator álbo podrożny/ nieszczesciem swoim grzesznikow zákámiáłych smiertelny ná duszy przypadek wyrazáiacy/ ktory gdy z Ieruzalem szedł do Ierychá wpadł zboycom w rece/ ktorzy go odárszy ze wszystkiego co miał/ vbili/ poránili/ y ná drodze iuż ná puł vmárłego odeśli: Despoliaverunt eum, & plagis impositis abierunt, semivivo relicto. Domyslił sie/ y dorozumiał tego Ambroży Swiety co to był zá człowiek/ ná ktorego to padł opisány przypadek/ y mowi że to był Adam pierwszy nász Rodźić: De Paradiso, hoc est de Hierusalem illa cælesti eiectus Adam prævaricationis prolapsione descendit. *Z Ráiu to iest z Ieruzalem nie-*

Nahum. Cap: 3.

Isaiæ, Cap 59.

Pielgrzym od zboycow odárty był Adá

Lucæ, Cap: 10.

S. Ambros. Ep. in Luc.

bieskie-

bieskiego wyrzucony Adam przestępstwá pośliżnięniem się stąpił. Tráfił ná łotrow/ y zaboycow/ ná czártow przeklętych/ ktorzy go z száty niewinności odárszy zránili/ y odbieżeli ná poły vmárłego: Qui sunt isti latrones nisi Angeli noctis, atq; tenebrarum? *Ktorzyż to są ći zboycy, ieżeli nie Aniołowie ćiemności?* vderzyli mocno ná Adámá/ bá y on sam ná nich dobrowolnie nápadł/ gdy zgrzeszył: Vbi in sæcularia peccata deflexit, incidit in latrones. dali mu się znáć/ y wpoł vmárłego odeśli/ gdy go ná duszy zámordowáli/ nic nie tykáiąc ćiáłá: o czym znákomita iest y od Páwłá S. mánifestácya: Per vnum hominem peccatum in hũc mundum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransijt. *Przez iednego człowieká grzech ná ten świát wszedł, á przez grzech śmierć: y tak ná wszystkich ludźi śmierć przeszłá.* Przetoż żyiemy/ nie żyiąc gdy nas tá nielitośćiwa Párká to iest śmierć grzechowa poraża plagą w pierwszym záraz ná świećie potkániu.

Czárci zboycy, są

Roman: Cap: 5.

Zyiąc, iáko w drodze iesteśmy.

A nie raz nam podobney ćierpieć się dostáie nieszczęśliwośći/ bo ná drogách doczesnego żyćia zboycy piekielni czátuią/ áby nas odárszy/ y zámorzyli ná duszy/ iesteśmy ná drodze/ pielgrzymuiemy do niebá: In præsenti vita quasi in via sumus, qua ad patriam pergimus. Maligni autem spiritus iter nostrum quasi quidam latrunculi obsident. *W ninieyszym żyćiu iáko w drodze iesteśmy/ ktorą do Oyczyzny idźiemy. Nieczyśći zás Duchowie drogę nászę iáko niektorzy zboycy zástępuią.* Nie káżdy ich zwyćiężyć vmie/ nie káżdy się im oprze/ á zátym też muśi od nich zwyćiężony ná poł obumárszy ná duszy/ vpádáć/ y iák trupem legnąć. Viuere quidem videntur in corpore, sed mortui probantur in corde. *Zda się że żyią ćiáłem/ále są obumárli ná sercu. S: Augustyn napisał.*

S. Grego: Papa. Ho: 11. in Eua:

Zalił się y Anzelm S: ná to ogołocenie/ ná niespodźiáne złupienie/ ná nieszczęśliwe obnáżenie/ zákámiáłych grzesznikow od Czártá/ ową medytácyą: O durus & durior casus! Heu! quid perdidit homo, & quid inuenit! Perdidit Beatitudinem ad quam factus est, & inuenit mortem, ad quam factus non est. Hodie venimus à patria, in exilium, à visione ad cæcitatem, à

iucunditate immortalitatis, ad corruptionem mortis: misera conditio, gravis dolor, graue damnum, grave tormentum! *O ciężki, nad ciężkiemi przypadek! Nieſtetyſz! co ſtrácił człowieká, á co ználazł! Stráćił błogoſłáwieńſtwo do ktorego ſtworzony ieſt, á ználazł śmierć do ktorey ſtworzony nie ieſt. Dźiśiay idźiemy do Oyczyzny ná wygnánie, od widzenia do ślepoty, od vćiechy nieśmiertelnośći, do ſkáżytelnośći śmierći: Nędzny náſz ſtan, przykry żal, ćiężka ſzkodá, nieznośne dręczenie!* S. Anſelmus in Meditáti:

Do rozważánia większego tey duſzney śmierći/ do przypátrzenia się tey znácznieyſzego/ záchodźi przed rozumne oczy konterfekt pogrzebionego Lázárzá: Lazarus mortuus eſt. *Lázárz vmárł.* w ktorym iuż dni czterý w grobie położony/ kámieniem iuż záwalonym/ Doktorowie Swięći pokázuią nam ná duſzy obumárłego grzeſznniká: ták Auguſtyn S. Accipimus Lazarum in monumento, animam terrenis peccatis obrutam. *Rozumiemy tu przez Lázárzá w grobie, duſzę źiemſkiemi grzechami przywálona.* Ták y S. Grzegorz Papież: ſepulturæ aggere premitur, qui in perpetratione nequitiæ, etiam vſu cõſuetudinis preſſus grauatur. *Pogrzebienia wálem przytłoczony bywá, kto w popełnieniu niecnot, nálogiem niezwyczáienia się do złośći przyćiśniony, y obćiążony leży.* Też śmierći duſzney poſtáwę prezentuie kśiążęca Corká/ Domine filia mea modò defuncta eſt. *Pánie corká moiá dopiero ſkonáłá* y martwym ćiáłem/ pod bláda cerá/ żywe duſze ob umárłey w grzechách wyſtáwia kolory. Tegoż y iedynák vmárły w Mieśćie Náim dowodźił/ ſcena álbo komedya śmierći/ widok upadku przez grzech duſzncgo czyniący. Cze° się dorozumiewam/ z wykładu Auguſtyná S. z tych iego słow náſtępuiących: De iuuene illo reſuſcitato gaviſa eſt mater vidua: de hominibus quotidie in ſpiritu reſuſcitatis gaudet Mater Eccleſia. Ille quidem mortuus erat corpore: illi autem mẽte. Illius mors viſibilis, viſibiliter plangebatur. illorũ mors inviſibilis, nec quæ rebatur, nec videbatur. *Z młodźiánem wſkrzeſzonego vmeſeliłá się Mátká wdowá: z ludźi codźiennie ná duſzách wſkrzeſzonych weſeli się Mátká Kośćioł S. Tám ten był vmárł ná ćiele: oni záś ná duſzy.* *Támtego* Lázárz vmárły, grzeſzniká znáczy. Ioan: Cap: 11. S. Auguſt: Lib: 83. Quæſtion: S. Grzegor: Papa. Matthæi Cap: 9. Lucæ. Cap. 7. S. Augſt. ſerm: 44. de Verbis, Dñi.

oczywistey śmierći, płákáno oczywiście owych záś śmierći okięm niewidźiáney, y niewidźiáno, y nie uwáżáno. Stosuie się do tego y komment Ambrożego S. táki: Quid enim aliud, nisi quasi in quodam feretro, hoc est supremi fuueris instrumento, iacemus exanimes. *Coż álbowiem inszego, tylko to, że iákoby ná márách, to iest ná pogrzebowym kátáfálku leżęmy bez duszé!* Cùm vel ignis immodicæ cupiditatis exæstuat, vel frigidus humor exundat: vel pigra quadam terreni corporis habitudine vigor hebetatur animorum. *Kiedy álbo ogien żbyteczney pożądliwośći zarzy się, álbo chłodna wilgotność wybucha: álbo nieiáka gnuśna skáżytelnego skłonnośćia ćiáłá, czerstwość tępieie umysłow, y kiedy słábieie. To wtedy iuż bywa gotowa śmierć duszé.*

S. Ambros Epist Lib. 5. Cómét. in Lucá.

Dźwignij się sercem obumárły grzesżniku/ postrzeż się co wskok/ weź to w uwagę/ reflektuy się ná to/ że ćię okrutna śmierć zá gárdło chwyta/ że ćię bez bacznośći/ zámorzyć usiłuie ná duszy! Surge qui dormis, & exurge à mortuis & illuminabit te Christus! *Wstań ty co śpisz, y powstań od umárłych, á oświeći ćię Chrystus.* Woła Páwel S. wyrwij właśną duszę z rąk śmierći/ nie dopuszczay tey trupem leżeć/ w czerstwo żyiącym ćiele! Zdobądź się ná táką rekolekcyą zakámiáły grzesżniku/ iaka niegdy w pokutuiącym Dawidźie krolu byłá/ ktory upátrzywszy/ że nie dobrze około duszę iego/ w tym postrzegłszy się mowił. Persecutus est inimicus animā meam: humiliavit in terra vitā meam. Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi: & anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum. *Prześládował nieprzyiaciel duszę moię: poniżył ná źięmi żywot moy. Posádźił mnie w ćięmnych mieyscách, iako zdawná pomárłych, y zfrásował się o mnie duch moy: serce moie we mnie się strwożyło.* Co rzetelniey iescze wynurza uczony Teodoret Biskup Cyrenski: Nil differo a mortuo in tenebris detento, cùm exactus sim, & in desertis locis degere coactus sim. *Nic się nie rożnię od umárłego w ćięmnośćiách zátrzymánego, gdy wyniszczony iestęm, y w pustych mieyscách mieszkáć mnie przymuszono.* Co kiedy y iako przydało się Dawidowi opisał Jacobus de Valentia w ten sposob: Inimicus

Ad Ephes. Cap. 5.

Dawid zgrzeszywszy, miał się záwárlego.

Psal. 144.

T. Theodoret. Epis. in Psal m.

cus non solùm humiliavit vitam meam in mortē corporalem sed etiā in morte peccati simul cum Diabolo. Nam colloca vit me in locis obscuris inferni inter diabolos sicut mortuos, scilicet ad mortem æternam destinatos: vt post mortem corporis incurram mortem æternam animæ, & habitem cum diabolis in locis obscuris inferni, in æternum. *Nieprzyiaćiel nie tylko poniżył życie moie w śmierć ćiáłá docześną, ále też w śmierć grzechową rázem z Diabłem. Albowiem posádźił mnie w mieyscách ćiemnych piekłá między Diabłámi, iáko umárłemi, to iest, ná śmierć wieczną náznáczonemi: ábym po śmierći ćiáłá wpadł w śmierć wieczną duśze y żebym mieszkał z Czártámi w mieyscach ćiemnych piekielnych ná wieki.* Iacobus de Valentiam Epip. in Psal. 142.

Ach! Ach! nieszczesna zákámiáłośći sercá ná táką śmierć nieodżáłowáną nigdy wiedźieß człowieká! y iáko go okrutnie wtrącaß w grob piekielny ná wieki. Gráśuie tá szálona Tyránká po wßytkich gránicách świátá! rzuca sie y miota zápálczywie ná ludźi! y tym śilniey dokucza im! czym oni powolniey pod iey kátowskie poddawáią sie rece! większey ná sobie podległych używa mocy! y śmiertelnie ich zárazáiąc ná duszách morduie! y tráći. Możeß litośćiwy Czytelniku rozmyśláiąc sobie grzeßnikow zgubę/ przypomnieć owe zá czásow Jeremiaßá miedzy ludźmi zágoßczoną plagę/ y możeß ták nád nią z Prorokiem nućić: Foris interficit gladius; & domi mors similis est. *Ná dworze zábiia miecz: á w domu śmierć tákażiest.* Możeß Osobę biorąc ná śiebie pokutuiącego człowieká westchnąć nád grzeßnikámi: In tenebrosis collocavit me, quasi mortuos sempiternos. *W ćiemnośćiách posádźił mnie iáko umárłe wieczne.* Threni Cap. 1 in Cap. 3. *Niektorzy z grzeßßy. SSßy SS- gr obach sie zamykali*

Ludźie dobry rządzący sie rozumem/ domyśláli sie do czego przywodźi grzech/ y w iáką śmierć nagła duße wprowádźá. Przetoż wiele było ná świećie tákich/ ktorzy po dopußczeniu sie grzechow śmiertelnych/ sądząc sie bydź umárłemi ná duszách/ w grobách sie zámykáli. Ták był uczynił S. Jákub Pustelnik po sproßnym grzechu/ y po zaboystwie/ gdy iáko umárły ná wiele lat zámknął sie w grobie. Ták uczynił y ow zbrodni pełen Ex vita eius apud Surium.

Distinct: 8. Exéplo 2.
człowiek/ o ktorym iest in Speculo magno exemplorum, ktory vznawszy zá łáskę Bożą/ że był ná duszy vmárł/ ná dźieśięć dni/ czy ná wiecey/ wszedł do grobu/ y tám zostáiąc o przywrocenie żyćia zbáwiennego duszy/prośił pokutuiąc/ szczerze Páná Bogá.

Przybywa/ y wchodźi do tego komputu ow Szláchetny Mąż/ y bogoboyny/ ktory (iáko Henricus Engiel grave Socie-su, ma w kazániach) dowiedźiawszy się że Corká tego iedyná v-trácáiąc czystość Pánieńską/ zgrzeszyłá/ nie akt weselny/ iáko po spolićie tákim czynią Rodźicy pod pretextem cnoty co predzey z domu ich zbywáiąc/ ale żáłobny ákt spráwił: kazał wszystkie w do mu swoim mieszkánia pokryć żáłobą/ pokoie/ izby czarnym powłoc kiem/ y Corkę żáłobno vbráną w izbie ktora nayprzestrzeńsza byłá posádźić/á dopiero záprośiwszy przyiaćioł wielu/ ná ow nie pospolity pogrzeb/ opłákiwał exces Corki swoiey/ y lámentował że ná duszy vmárłá: iákoby z Ewángelicznym kśiążęćiem głosząc Filia mea modò defuncta est. Rozumieli doskonále ći wspo-mniáni ludźie/ y pewnie widźieli/ że nieiedná tylko śmierć pu-stoszy świat/ y ludźi zwyćięża: o czym Ambrozy S. Mors triplex est: Naturæ, de qua dicitur, statutũ est omnibus hominibus se-mel mori. Culpæ, quæ de qua dicitur, anima quæ peccaverit, ipsa morietur. Gratiæ, sæculariũ aufert interitum voluptatũ in qua non natura, sed delicta moriuntur. *Smierć troiáka iest: Przyrodzenia, o ktorey nápisáno, postánowiono iest wszystkim ludźiom raz umrzeć. Druga śmierć iest grzechu, o ktorey mowią, duszá ktora zgrzeszy sámá umrze. Iest śmierć łáski, ktora zgubę przynośi świá-towym roskoszom, ktorą śmierćią nie przyrodzenie, ále zbrodnie vmieráią.* Naysrosza byłá érzednia śmierć dusze pomieniony wżywyż Osobom przeto nią porażeni żyiąc w ćiele/ iáko vmárli zámykáli się w grobách/ szukáiąc sobie Gratiæ mortem.

Henricus Gelgraue Dóm. 15. post Pent. cost.

Ociec żywey Corce spráwił pogrzeb.

S. Ambros. Ep: super Lucam Lib: 9.

Troiáka iest śmierć doczesna

Wszystko iuż cále opánowáłá ná świećie tá srzodkiem idą-cá śmierć/ dusze násze zábiiáiąca/ wielu ludźi záwołowáłá/ sicut in vastitate hostili. nie mogą się iey oprzeć stárszy áni młodźi: Cadent iuuenes eius in plateis, & omnes viri prælij cóticescẽt. *Pádnie młodź ich ná vlicách, y wszyscy mężowie bitni zámilkną.*

Ierem: 49.

Niemász tákiego coby miał przynamniey nád porážonymi duszámi politowánie/ to vznawáiąc że nie iednego grzesznika iedyná czká vmierá/ duszá iedyna. Pzygánia o to/ wszystkim nam Augustyn Swięty w te słowá: Audite me fratres: Christiani sumus & tamen plerumq; si filius cuidã moriatur, plangit illũ. Si peccet, non illum plangit: tunc erat plangendus, tunc peius mortuus luxuriosè vivens, quàm moriendo luxuriam finicris. Tunc quando faciebat illa in domo tua, non solum mortuus erat sed & putebat, Hæc dolenda, sunt. *Słuchayćie mnie Bráćia: Chrześćiánie iesteśmy, á przecię po wielkiey częśći, ieżeliby Syn komu vmárł, płácze go y żáłuie. A kiedy zgrzeszy, tedy nie płácze: teraz ći by to potrzebá płákáć gdy nieszczęśliwie vmárł żyiąc nieczyśćie, á nie w ow czás gdy śmierćią zákończył nieprzystoyne żyćie. Boć wtedy gdy zbrodnie te czynił w domu twoim, nie tylko vmárłym był, ále y cuchnął. Tego to, tego żáłowáć potrzebá.* Z tey záś nágány/ możesz Kátoliku dwie rzeczy mieć y wiedźieć: Jedne że śmierć grzesznikow ná duszách obumieráiących ćięższa iest nád śmierć ćiáłá: Drugą że ochotniey ma sie litośćią roztapiáć serce twoie nád grzesznikiem/ niż nád vmárłym trupem: bo grzesznika śmierć okrutnieysza iest nád tę co żyćie odbiera. Nemo graviùs moritur, quàm qui peccato vivit. *Zadęn ćiężey nie umiera, iáko kto grzechowi żyie.* nápisał S. Ambroży. Wszákże to umárły trup co włásnemi nie włádnie zmysłámi. Aże grzesznikow zákámiáłych dusze utráćiły przez grzech do dobrego activitatem, iákiez dáć o nich zdánie? Rádzę trzymáć sie słow Ambrożego S. Omnis sensus moritur si minister sit iniquitatis. *Káżdy zmysł obumiera, ieżeli iest sprawcą nieprawośći.*

S. Aug. in Psal: 37.

Więcey żałowáć śmierći ćiáłá niż duse, zle.

S. Ambros Lib: de Noe & Arca, Capt 10.

Dotad wyprowadzáłem ći przed oczy Czytelniku nabożny gwałtowna śmierć grzesznikow zákámiáłych máło rożniących sie od trupow/ ábyś żałobnym przeráżony widowiskiem łatwiey do miłośierdźia nákierował serce/ nád tymi/ ktorych śmierć wiąże/ á ty uwolnić możesz. Teraz záś to donoszę do twoiey vwági/ coć rádzi Mędrzec Páński/ á ty dogádzáiąc tym poległym trupom uczynić możesz/ y wyświádczyć: Fili in mortuum produc lachrymas.

Nad vmárłym, należy płákáć.

Eccles. 31. mas, & quasi dira passus incipe plorare, & secundùm judicium contege corpus illius, & non despicias sepulturam illius. *Synu nád umárłym wylewáy łzy, á poczniy płákáć iákobyś co okrutnego ćierpiał, á podług rozsądku przykryi ćiáło iego, á nie zániedbyway pogrzebu iego.* Ná pokryćie ogołoconego nędzarzá tego záká miałego grzesznika dodáieć szerokiego całunu Piotr S. Apostoł (1. Petri, Cap. 4.) Charitas operit multitudinem peccatorū. *Miłość pokrywa wielkość grzechow.* R Jákub Swięty zácheca do litośći y rátunku: Fratres mei si quis ex vobis erraverit a veritate, & converterit quis eum, scire debet: quoniam qui converti fecerit peccatorē ab errore viæ suæ: salvabit animā eius à morte: & operit multitudinem peccatorum. *Bráćia moi ieżeliby kto z was zbłądźił od prawdy, á náwroćiłby go kto, ma wiedźieć iż ktoryby vczynił że sie náwroćił grzesznik od błędney drogi iego, zbáwi duszę iego od śmierći, y zákryie mnostwo grzechow.* (Iacob: Cap. 5.)

Miłość pokrywa grzechy.

Niemiał Tobiasz Swięty/ żadney pobudki podobney/ á przećie y z zdrowia swego niebespieczeństwem zbierał ludźi pozábiánych trupy/ y znosząc do domu kryiomo/ w nocy czás upátrzywszy czynił im według możnośći pogrzeby. Tobias plùs timens Deum quàm Regem, rapiebat corpora occisorū, & occultabat in domo sua, & medijs noctibus sepelibeat ea. *Tobiasz więcey boiąc śię Bogá niż krolá, porywał ćiáłá zábitych y krył w domu swoim, á w pułnocy pogrzebował ie.* Niewyćiąga ćie ná to Czytelniku pobożny swoiá pobudká ten Rozdźiał cáły / ażebyś grobárzem był w źiemi zákopuiacym martwe trupy/ ále tylko wzbudza ochotne do litośći serce twoie nád obumárłymi ná duszách grzesznikámi/ czekáiacymi nie pogrzebu/ ále otrzeźwienia przez modlitwy twoie y insze uczynki dobre zá nich ofiárowáne/ co w zásługe wielka idźie przed Pánem Bogiem. Si magnæ mercedis est eripere à morte carnem quanquàm moriturā, quanti est meriti à morte animā liberare, in cælesti Patria sine fine victuram. *Ieżeli ma nagrodę wielka wyrwánie ćiáłá od śmierći choćiaż vmrzeć máiacego, iákoż zapłáty znáczney nie ma odbieráć uwolnięnie dusze od śmierći, ktora w niebieskiey Oyczyznie wiecznie żyć ma.*

Tobiæ Cap. 2.

Vmárłych grzeszć miłośierny vczynek iest

S. Gregori Papa. 26. Moral.

Słowá

Słowá Grzegorzá Swietego Papiezá.

Przeſtrone pole/ y plác obßerny/ w Rozdziale tym maß Czytelniku pilny do obaczenia iáko martwych trupow/ zákámiáłych grzeßnikow/ y mowić możeß żem ći tu znowu Ezechielá obiáwienie przed oczy wyſtáwił: Dimiſit me in medio campi qui erat plenus oſſibus: & circumduxit me per eá in gyro. Erant autem multa valde ſuper faciem campi, ſiccaq. vehementer. *Puśćił mnie w posrzodku pola ktore było pełne kośći: y oprowádźił mnie około nich, w koło. A było ich bárdzo wiele ná poſtánowieniu poláy ſuchych zbytecznie.* Ták to ieſt/ przyznáie ſie do tego/ bo zduße zycze ożywienia tym trupom/ y Oſobie twoiey/ władzy owey Ezechielá rozkázuiacego Duchowi. A quatuor ventis veni Spiritus: & inſuffla ſuper interfectos iſtos, & reuiuiſcant. *Od czterech wiátrow przydź Duchu: á nátchniy tych pobitych niech ożyią.*

Ezechiel wiele trupow widźiał

Ezechie: Cap: 7.

Duch ożywia trupow

Przykłada vśilney prácy do wydárćia z rąk śmierći tych lupow/ y nie żáłuie fátygi ktora grzeßnikom łoży ná reſuſcytácyą Przyiáćiel w oſtátniey potrzebie/ to ieſt Bráctwo Nayświetßego Odkupićielá Vkrzyżowánego, gdy ſpoſobem Elizeußá przychylá ſie ná Krzyż/ do tych vmárłych/ wßyſtkiemi zmyſłami/ kiedy vſzynkániu dobremi: Poſuit os ſuum ſuper os ejus, & oculos ſuper oculos ejus, & manus ſuper manus ejus, & incurvavit ſe ſuper eum, & calefacta eſt caro. *Położył uſtá ſwoie ná uſtách iego, y oczy ná oczách iego, y ręce ná rękách iego, y náchylił ſię nád trupem, y rozgrzáło ſię ćiáło.* A ták známieniem Krzyżá S. y męka Jezuſowa ożywiá trupow.

Elizeuß ná krzyż ſię kłádąc ożywiał umárłego.

4. Reg. Cap: 4.

Skłoń ſie ná te námowe do miłośierdźia nád grzeßnikámi leżącemi bez zmyſłow/ litośćiwy kátoliku/ pomniąc ná one słowá Jezuſowe: Filiæ Hieruſalem, ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros. *Corki Ierozolimy, ſámie nád ſobą płácżćie y nád ſynámi wáſzymi.* Gdźie vczony Bedá pißę: o animæ peccatorum ſuper vos ipſas flete. Vważ też przy tym ſwoie defektá/ ażeby ſie ponáwiáły w tobie iákie podobney potrzebuiące łzy pokuty/ y pokutuy ſwoiey duße ową modlitwą Auguſtyná S. Rogo te bone Jeſu, da mihi gratiam lachrymarum, quam multũ deſiderat.

Lucæ Cap: 23.

Łzy zá grzechy, potrzebneo.

& ap-

S. August: Meditat: Cap: 36. & appetit anima mea, vt plangam me in omni vita mea, *Proszę cię dobry Iezu, day mi łáskę obfitych łez, ktorey żada, y prágnie duszá moiá, ábym sam siebie opłákiwał, po wszystko życie moie.* Ná koniec proś z Psalmistą S. Psal. 118. Veniant mihi miserationes tuæ, & viuam. *Niech mi się zbliżą litośći twoie, á ia ożyię.*

ROZDZIAŁ. IX.

Pobudká Siodma, z Uwagi tey, że zakámiali grzesznicy, ná dobroć Boska, ná karanie surowe, ná nápomnienia y przestrogi nic nie dbáiac, co raz to w większe zápádáia złośći.

TA iest zákámiáłość serca ex præmissis umorzenia ná duszách grzesznikow legitimè nástepuiaca sequela. że ná dálszy swoy skutek godzac w przydatku/ żadney folgi nie dáie poddánym swoim/ wynáyduiac czymby im ieszcze więcey szkodzić/ y iákoby nád zámorzona zbrodniámi duszą/ doskonále nápastwić się mogłá. I gdźie zátuszona zápálczywość/ lubo w okrutnych sercách/ nád skátowánym tretwieie człowiekiem/ y nád oziębłym trupem/ chłodnie/ y stygnie gásnac; Tám zákámiáłość záwźieta przeskákuiac gránice/ ieszcze mrze ná krew/ y nástepuie ná duchá obumárłego. Gorsza nád złość Żydowską/ ktora ochłodnawszy śmierćia Jezusowa/ nád ćiáłem iego vmárłym nie ważyłá się czynić morderstwá: Ad Iesum cùm venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. *Do Iezusá gdy przyszli á obaczyli że iuz vmárł, nie łamáli goleni iego.*

Zydzi nie pokwapili się nád vmárłym ćiałem Iezusa.

Ioan: Cap. 19.

Sroższa nád lwy/ y niedźwiedźie/ przepuszczáiace/ y folguiace trupom mártwym/ okrutnieysza nád trzy strászne zwierzętá widziáne od Dánielá Proroká/ tá czwarta bestya: Bestia terribilis, atq; mirabilis, & fortis nimis. Dentes ferreos habebat magnos

gnos, comedens, atq; comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans. *Bestya straszna, y dziwna, y mocna bárdzo. Zęby żelázne miáłá wielkie, iedząc, y krusząc, á ostátek nogámi swoiemi depcząc.* Daniel. Cap: 7.
Aż do zniszczenia páństwi się nád powolnym sobie grzesznikiem/ przy owey fántázyey: Exinanite, exinanite, vsq; ad fundamentũ in ea. *Wyniszczćie, spustoszćie, áż do gruntu w nim.* Psal: 136.

Nie piszę nic z drogi o sercá zákámiáłośći. Wszák tytuł sam tego Rozdźiáłu świádczy excesy iey y skutki/ w iákiey ostrośći trzymá záwoiowánych grzesznikow/ y iáko ich wystáwia: gdy pohołdowáwszy dusze bez zmysłow ich zostáwia/ y zmocnia nieszcześliwie/ że się áni dobroćią Boską/ áni surowym karániem/ áni ludźi pobożnych nápominániem zmiękczyć dádzą. Co iednák nie moiey głowy rozum wypátrzył/ ále bogomyslność Bernárdá S: wynálázłá/ co od niego w opisániu zákámiáłośći sercá ták iest położono: Cor durum, ipsum est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ipsum est quod nec Deum timet, nec homines reueretur. *Serce zákámiáłe owo iest, ktore áni się skruchą kruszy, áni pobożnośćią zmiękczyc da; nie wzrusza się ná prożby, pogrożkom nie vstępuie z plácu, karánięm twárdźieie. Owo iest, ktore się y Bogá nie boi, y ludźi nie wstydźi.* *Skutki zákámiáłośći sercá.* S. Bernar Abb: Lib 1. de Consideratiõe

Przypátrz że śię tu Czytelniku nabożny/ co to są zá skutki obstynácyey/ co zá sequela zákámiáłośći sercá! Trupem padszy raz/ nic nie czućná potym: Boskiey nie znác łáski/ y dobroći/ nie czuć karánia/ przestrog/ y nápomnienia nic sobie nie ważyc/ w złośćiách záczętych popadliwie się pomnażáć/ w błedźie vporczywym żyć/ in forma z niezbożnym Fáráonem idąc o lepszą: Nescio Dominum & Israel non dimittam. *Páná nie znam, ludu nie wypuszczę.* *Fáráo sporny.* Exod: Cap: 5.

Tu tym nieszczęsnym przyśćiom zákámiáłośći/ nie obźáłowánym nigdy vpádkom grzesznikow słusznie/ ná popis mieysce się dáie/ y plác szeroki/ áby się ich nędza odkryc mogłá/ y pokázáć mizerya/ ktora gdy pożebrácku w pul nago wychodźić myśli wprzod iey Plutárchá Historya zamysły/ poprzedźić ma: Nápisał

Głowe zábitego Publiuſzá ná drzewcu pokázuie.

ſał ten Autor/ że kiedy Publiuſz Kráſsusá Syn męznie ſie bił z nieprzyiaciołámi/ a potym iniquo belli euentu poległ od nieprzyiaciół ná plácu/ wźiąwſzy iego głowę odćiętą nieprzyiaćiele ná drzewce długie od kopiey włożyli/ y ná wzgárde zwyćiężonym Rzymianom pokázowáli. Co widząc iego Oćiec Kráſſus Wodz Rycerſtwá Rzymſkiego te słowá rzekł: Hic meus priuatus dolor eſt, mea hæc calamitas: cæterum publica Ciuitatis ſalus, & gloria, in veſtra incolumitate ſita eſt. *Tęn ieſt moy osobny żal mnie to ſámego to vtrapięnie: Ale poſpolita Miáſtá cáłość, y ſławá w wáſzym zdrowiu záchowána ieſt.*

Plutarch: in Craſſ:

Zal Kraſſusa po śmierci Syna.

Ná pierwſzym záraz weyrzeniu Czytelniku przyiázny wyſtáwia w podobnym ſpectaculum zápálczywą zákámiáłość trupem położonego grzeſzniká/ y miotą mi przed oczy iákoby iego odćiętą głowę/ bo ze wſzyſtkich zmyſłow ogołocona/ w rozum/ y pámięć obrána. Hic meus priuatus dolor eſt, mea hæc calamitas. *muſzę mowić: To moy ieſt żal osobliwy, to vtrapięnie moie.* To tylko ćieſzyć moie/ że cáłość wiecznośći Miáſtá/ to ieſt niebá w wielu ieſzcze dobrych kátolikách/ wolnych od zákámiáłośći ſercá pozoſtáie: Cæterum publica Ciuitatis ſalus, & gloria, in veſtra incolumitate ſita eſt. Z czego ſię niegdy y Páweł S. ćieſzył/ lubo miáł y żalu dosyć z poſtronnych okolicznośći: Fratres mei chariſſimi, & deſideratiſſimi, gaudium meum & corona mea: ſic ſtate in Domino chariſſimi. *Bráćia moi naykochánſi, y naypożądánſi, weſele moie, y vwięrczęnie moie: ták ſtoyćie w Pánu naymilsi.*

Ad Philippens Cap: 4.

Z dobrych poćiechá.

Rozdźiał niniexſzy/ wyſtáwia weyrzeniu twemu przyiázny Czytelniku tákże te głowę/ bo grzeſznikow głownych iuż porážonych chcąc ćię przywieść do żalu y do politowánia Kráſsusowego nád ſynem. Hic meus priuatus dolor eſt, mea hæc calamitas. Grzeſznikow poległych niezbożność/ nie vznawánie dobrodźieyſtw Boſkich/ nie czućie karánia y przeſtrog/ to ma bydź twoy osobliwy żal/ to twoie vtrapienie. Záſtánow ſię tu nieco/ á nie ták oczy ná to boleſne widowiſko grzeſznikow/ iáko áffekty zgromadź y zwołay widźiſz że to nie owá głowá Páwłá S: ktora podćięta mieczem/ y odłączona od ćiáłá/ martwymi vſtámi/ ále żywymi

Głowá S. Páwłá.

Ex Vita S. Pauli Apoſ.

ſło-

ſłowy wykrzyknełá trzy rázy JEZVS. Nie owá to ieſt głowá od
Błogosłáwionego Woyćiechá Wielkiego/ Zakonu Dominiká S.
z rożnych źioł vformowána/ ktora nie bedac żywa/ potrafiłá gło-
śno powitáć wchodzacego do Cele Zakonney Tomaszá S: z A- Ex Vita B
quinu: Salue Thoma. *Witay Tomaszu.* álbo iáko inśi Autorowie pi- Alberti
ſzą/ to wymowiłá: Quid quæris Thoma. *Czego ſzukaſz Tomaſzu.* Mag.

Głowá grzeßnikow głownych/ táć ſie Czytelniku pilny do
widzenia ſtáwia/ ktora/ iáko niekiedy złośliwego Holoferneſá/
tuż cale dokonánego/ z murow Miáſtá Betuliey ná wzgárdę/
ieſt pokazána: Suſpendite caput hoc ſuper muros noſtros. *Zá-* Judith: Cap: 14.
wieście tę głowę ná murách náſzych. bez mowy/ bez wzroku/ bez
ſłuchu/ bez rozumu/ y wſzelakich zmyſłow: głowá zákámiáłego
ſercá ludźi/ tu leży ná plácu/ ktora wſzelakie niecnoty ogárnęły
nic nie czuiaca/ tylko nędzny widowiſkiem świádczaca to: Iniqui-
tates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum. *Niepráwośći moie prze-* Psal: 37.
wyżſzyły głowę moię. Głowá ná ktora niezmiernych przykrośći Wiele
zwáliłá ſie zgráiá/ głowá/ około ktorey ſtoia záiárte niecnot ro- złego ná
ty/ ná wielką iey ſnuiace ſie zgubę: Furor eggrediens, procella głowách.
ruens, in capite impiorum conquieſcet. *Zápálczywość wycho-*
dząca, burzá ſpadáiąca, ná głowách niezbożnych odpocznie. Jákoż Jerem: Cap: 30.
y miewa tám náznáczona konſyſtencya/ y odpocznienie znáć ſwo-
ie/ kiedy iey zabáwne gośćina ſercá grzeßnikow/ ná Beſtie dá-
ty/ nic nie dáia/ y ná oſtra kárę niedbáia/ áni podnoſzą głowy:
Nemo leuauit caput ſuum. *Zaden nie dźwignął głowy ſwoiey.* A- Zach: Cap: 1.
iáKże nád tym poráżeniem przy głowie/ grzeßniká wſzyſtkiego
w członkách/ y zmyſłách nie ma kátolickiego ſercá/ ſtrá iáka li- Głow nie
tośći rozżarzyć/ iáko go nie ma rozgrzáć do kompáſſyey/ topnie- dźwigaia
iaca nád przepáśćia piekielna zákámiáłego grzeßniká Oſobá/ grzeßni-
miedzy okrytemi ſnuiacych ſie w koło grzechow ná głowę/ y zbro- cy.
dni/ iáko iákich płomiani zakratámi/ żyiaca ná zgubę/ iáko nie
ma ná ſercu pobożnym dla pámięći y wyráżenia vpadku ſwoiego
ſwych wypiſáć słow: Percuſſiſti caput de domo impij, denuda-
ſti fundamenta eius vſq; ad collum. *Zbiłeś głowę z domu nie-* Habac: Cap: 3
zbożnego, obnáżyłeś grunt iego áż do ſzyie.

P. Bog do ſercá tákowo ſerce ſzturmuie.

Ták/ to/ ták/ záwoiowáni w zákámiáłośći ſercá grzeſznicy nie máią głowy po temu/ áżeby dobroćią Boſką zmiekczyc ſie dáli/ álbo ſkruſzyć karániem/ álbo nápomnieniem łáſkáwym vſkromnić: czego wſzyſtkiego tu/ ták w poſpolitośći, iáko y w oſobliwośći do káżdego punktu máſz proby/ y dokumentá/ Czytelniku przyiazny/ per experientiam dowodzące w wielu Oſobách tych ſkutkow zákámiáłośći ſercá/ ktore nim ći ſie przed oczy ſtáwią: to notuiąc ſobie/ wiedźieć máſz/ że Pan Bog łáſkáwy ſtáráiący ſie vśilnie o náwrocenie grzeſznikow/ to łágodnie/ to nárczywie nálega ná nich/ á kiedy mocno w vporze ſtoią/ on do nich częſtokroć plagámi/ y karániem mocniey/ też ſzturmuie/ dobywáiąc ſie do ſercá ich/ iáko do iákiey obronney fortece/ o czym świádczy Mędrzec: Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad vltionem inimicorum. Et pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos. *Weźmie zá wſzelákie vzbroięnie zápálczywość, y vzbroi ſtworzęnie ná pomſtę nieprzyiaćioł. Y będźie z nim okrąg świátá walczył przećiw ſzalonym.* A nie ſam tylko ná to śie vdáie/ ále y záćiąga mężnych żołnierzow/ ktorzyby łágodnie raz/ á drugi oſtro tych dobywáli fortec/ co z słow poznáć od Ezechielá Prorokâ nápiſánych: Suſcitabo omnes amatores tuos contra te. Venient ſuper te inſtructi curru, & rota. Lorica, & clypeo, & galea armabuntur contra te vndiq;. *Pobudzę, wſzyſtkich kochánkow twoich ná ćię. Przyda ná ćię gotowi z wozy, y z kołámi. Páncerzęm, y tarczą, y przyłbicą vzbroią ſię ná ćiebie.*

Sapient: Cap: 5.

Ezechiel: Cap: 23.

P. Bog vzbroiony przećiw grzeſznikom.

Ná zwyćiężenie zákámiáłośći ſercá/ y ná poſtrách grzeſznikom zábiera ſie Bog do woiennego rynſztunku: Induet pro thorace iuſtitiam, & accipiet pro galea iudicium certum: ſumet ſcutum inexpugnabile æquitatem, acuet autem diram iram in lanceam: & pugnabit. *Oblecże miáſto zbroie ſpráwiedliwość, y weźmie miáſto przyłbice, ſąd pewny: weźmie tarczą niezwyćiężoną práwość, á záoſtrzy ſrogi gniew miáſto oſzczepu: y walczyc będźie.* Zábiera ſie do tegoż Obozu Duchowna Káwálerya záćiągniona od Páwłá Swiętego/ y ochotnie poczty podwodźi: ktora ten S: Apoſtoł árumie: Induite vos armaturam Dei: vt poſſitis reſiſtere in

die malo. State ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti loricam iuſtitiæ. In omnibus ſumentes ſcutum fidei. Et galeam ſalutis aſſumite: & gladium ſpiritus quod eſt verbum Dei. *Oblecżćie ſię w zupełną zbroię Bożą: ábyśćie mogli ſprzećiwić ſię w dźięń zły. Stoyćieß tedy przepáſáwßy biodrá wáße prawdą, á obłokßy páncerż ſpráwiedliwośći. We wßyſtkim biorąc tarczą wiáry. Y przyłbicę zbáwięnia weźmiyćie. Y miecż Duchá, ktore ieſt ſłowo Boże.* — *Zołnierze iego tákże.* Ad Ephes Cap: 6.

Dopieroż/ ták vzbroione Rycerſtwo/ y dobrze vßykowáne woyſko ſam Pan Bog prowádźi/ iáko Wodz/ y Hetman: Dominus exercituum nomen illi. Ordynáns im dáie ná expugnácyą/ y ná podſtąpienie pod Fortece ſercá zákámiáłych grzeßnikow; obwárowáne potężnie nieprawośćiámi/ iáko ſkáliſtym murem każe iey dobywáć mowiąc: Ecce conſtitui te ſuper gentes, & ſuper Regna, vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes. *Otom ćię poſtánowił nád Narodámi, y nád kroleſtwámi, ábyś wyrywał, y pſował, y wytrácał, y rozwalał, y budował, y ßcżepił.* Przytym obiecuie zwyćięſtwo: Nunc Princeps huius mundi eiicietur foras. *Teraz Kśiążę świátá tego precz wyrzucone będźie.* Bez krwie wylania tá odpráwia ſię vtarczká/ nie nátárczywie Pan záſtępow vderza/ ále łágodnie ſtára ſię o odebránie záwoiowáney od Czártá Fortece/ to ieſt ſercá grzeßniká/ ná co náße powabia oczy do vznánia S: Ambroży Medyoláńſki Biſkup: Vide clementiam Domini Salvatoris. Immemor iniuriæ, memor clementiæ, nunc docendo, nunc liberando, nunc ſanando, infidæ plebis corda demulcet. *Obacz łáſkáwość Páná Zbáwićielá. Zápominaiąc krzywdy, pomniąc ná łáſkáwość, to vcząc, to vwalniáiąc, to vzdrawiáiąc, niewiernego poſpólſtwá ſercá głáßcże.* Tym trybem poſtępuie ſobie y Rycerſtwo iego/ o czym ieſt w Kśięgách Chryzoſtomá S: Peragrarunt Piſcatores orbem terrarum: & in ruina poſitum, ad ſtabilitatem reuocauerunt, non ſcuta mouentes, non arcus tendentes, non ſagittas mittentes, non pecuniam largientes. *Przeßli Rybołowie świát cáły: y w vpadku położony, do ſtáteczności wroćili, nie tárcże noßąc, nie łuki ciągnąc, nie ſtrzały wypußczáiąc, nie pieniądze rozdawáiąc.*

Jſaiæ. Cap: 47.

Jerem: Cap: 1.

Joan: Cap: 12.

Łágodnie Bog dobiiá ſię do ſercá.

S. Ambros Epiſc. Lib. 4. in Luca.

S. Chryſoſt de Martyribus Tomo. 3.

Náiazd łágodny/ wtárgnienie dyſkretne/ inkurſya nie
Nie dáie ſię grzeſznik Bogu zwyćieżyć. zwáwa/ y nie zápálczywa/ ále tym bárdźiey nie płużąca grzeſznikom/ że ſię nią przełamáć nie dádzą/ áni zwyćiężyć/ nie topnieią ich ſercá nágrzane płomieniem dobroći Boſkiey/ nie zmiękczáią ſię Boſkim nápomnieniem/ áni przeſtrogą przyiázną Rycerſtwá Páńſkiego: iáko Pánu/ ták y żołnierzem tego záwołowáć ſię nie dáią/ czego praxis ieſt iáwna/ w ſłowách Ezechielá Prorokà/ gdy nic nie ſpráwił/ y nie wymogł przeſtrogą/ y nápominániem
Ezech: Cap: 3. Domus Iſrael nolunt audire te, quia nolunt audire me. *Domy Izráelſkie niechcą ſłucháć ciebie, bo y mnie niechcą.* A lubo Bog czyni ten náiazd łáſkáwy/ ſam/ y przez ſług ſwoich/ máiąc tę propozycyą ad conuertentiam: Qui vos audit, me audit. Qui
Luce. Cap: 10. vos ſpernit, me ſpernit. *Kto was ſłucha, mnie ſłucha. Kto wámi gárdźi, mną gárdźi.* Obiedwie iednák ſtrony/ máią repulſam, álbo wſtręt/ od zákámiáłych grzeſznikow/ niedbáiących nic/ ná te łágodne ſzturmy. co wywodźi komentem S: Grzegorz Papież: Iudeæ duritia deſignatur, quæ verba prædicantium, & cognouit, & ſequi noluit. *Iudzkiey źiemie zákámiáłość to znáczy/*
S. Gregor: Papa.in E. zech:Hōl: 10. *że oná nápomnienia káznodźieiow poznáłá, y niechciáłá ſtoſowáć ſię do nápomnienia.* Gdźie też y zákámiáłych grzeſznikow tyká/ich zápámiętáły vpor/ y nieprzełomána krnąbrność/ opiſuiąc: Ad tantam cordis duritiam quandoq; peccator peruenit, vt iam in cor-
Przeſtrogi nie vważáią grzeſzni. reptione ſenſibilis non ſit. Quia qui vſu peccandi indurruit: nullo modo correptionis verbum ſentit. *Do tákiey ſercá zákámiáłośći czáſem grzeſznik przychodźi, że y w ſtrofowániu nie czuły ieſt. Bo ktory zwyczáiem grzeſzenia zátwárdźiał: żadnym ſpoſobem nie może czuć ſtrofowánia.*

Otoż to táki ieſt mizerny ſtan zápámiętáłych grzeſznikow táki ſkutek w nich leży rozgoſzczoney beſpiecznie zákámiáłośći ſercá/ że Boſkich/ y Sługow iego przeſtrog/ zá nic ſobie nie wáżą/ á do nieprawośći mocno raz przylgnąwſzy/ żadną miárą odćiągnąć ſię nie dádzą/ łáſkáwe oracula, rády zbáwienne/ perſwázye nabożne/ wſtręt czyniące od złego nápomnienia odprowádźić grzeſznikow nie wydołáią: chybá z rzadká! Łoży Pan
Mieſzká Bog bilō vpo gus: Bog

Bog wielc ſtaránia/ y prace/ ná te duchowne expedycyá/ ná te woienne wypráwe dla pozyſkánia grzeßnikow zakámiáłych/ ale po więkßey częśći przychodźi nic nie dokazáwßy powracáć/ iáko od Miáſtá Bábylonſkiego: Curauimus Babylonem & non eſt ſanata. Derelinquamus eam. *Leczyliśmy Bábilon á nie ieſt vzdrowiony. Opuśćmy go.* Co komentem ták opiſał Hugo kárdynał z zakonu Dominiká S: Dicunt ergo prædicatores: Curauimus Babylonem, id eſt remedia curationis adhibuimus, orando, prædicando, exemplum bonum demonſtrando, & tamen non eſt ſanata, quia non vult obedire, vnde non eſt culpa prædicatoris, ſed peccatoris. *Mowią tedy káznodźieie: Leczyliśmy Bábilonią, to ieſt pomoc vzdrowienia przykłádáliśmy, proßąc, każąc, dobry przykład pokázuiąc, á przećię nie vleczyliśmy, bo niechćiáłá nas ſłucháć, więc tedy nie ieſt tá winá kaznodźieie, ále grzeßniká.*

Jerem: Cap: 51.

HugoCardin: hic.

Nie wiele pomagáią grzeßnikom nápomnienia Boſkie/ y groźby/ á prawie ták wymagáią ná nich wiele/ iáko głos wrzaſkliwey Małżonki Xántype názwáney ná Sokráteśie/ o czym ták ieſt w Kśięgách Laercyußá: Przyßedł Alcybiádes w gośćinę do Sokrátesá/ álić Małżonká Xántype słowy przykremi dogrzewa Mężowi/ łáiąc/ fukáiąc/ czy źle/ czy dobrze/ á Sokrátes milczeniem zbywał: zdumiewáiąc śię tedy Alcybiádes pyta Goſpodarzá/ iáko wyćierpieć może niepokoy ten/ że śię nie wzrußy y nie odezwie? Ná co táką dał Sokrátes odpowiedź: Ego pridem ſic aſueui, vt non magis offendar, quàm ſi rotæ quæ aquam educit ſtridorem audiam. *Iam zdawna ták nawykł, y nic mi to nie dokucza, y dbam ták ná to, iákobym ſłyßał koło ſkrzypiące nád ſtudnią, kiedy nim wodę wyćiągáią.* Służy tá zupełnie rzecz grzeßnikom zákamiáłym/ ktorych Pan Bog chcąc náwroćić do śiebie/ woła ná nich przez ſługow ſwoich/ y każe im mocno dobywáć głoſu: iáko niekiedy Izáiaßowi: Clama ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorum. *Wołay nie przeſtaway, iáko trąbá wynoś głos twoy, á opowiáday ludowi moiemu złośći iego.* Coż to pomaga? Właśnie nic! Ten miánowány Prorok Boſki o tym powiedźiał: Noluerunt in vijs eius ambulare

Małżonká Sokrá teſá łáie, á on nie nie dba.

Laertius in Vita Socratis.

Łáie Bog przez Prorokow.

Isaiæ. Cap: 58.

re, & non audierunt legem eius. *Niechcieli drogámi iego chodźić, y niesłucháli práwá iego.* Bo nieszczęśliwi/ grzesznicy zákámiáli ták ſobie ważą/ Boſką dobroć y nápomnienia/ iáko od Mátrony Xántype/ Sokrátes: Ego pridem ſic aſueui, vt non magis offendar, quam ſi rotæ quæ aquam educit, ſtridorem audiam. Ták to iuż zákámiáli grzesznicy w nałogu máią/ że v nich głos Boſki nápominàiacy/ tylo waży iáko ſkrzypienie kołá: mowi Pſálmiſtá S: Sagittæ tuæ tranſeunt vox tonitrui tui in rota. *ſtrzáły twoie przechodzą, głos gromu twego ná koło.*

Isaiæ. Cap: 42.

Nie słucha grzesznik.

Psal: 76.

Dokazał nie máło głos Iozuego/ y wszyſtkiego woyſká Izráelſkiego/ ná ktory cudownie Miáſtá Ierychá mocne kruszyły ſie mury: Omni populo vociferante, & clangentibus tubis, poſtquam in aures multitudinis vox ſonitusq; increpuit: muri illico corruerunt. *Wszyſtek lud krzyczał, á w tráby zátrabiono, ſkoro w vszách poſpolſtwá głos y trabięnie zábrzmiáło: nátychmiaſt mury vpádły.* Czego zrzadká może dokazáć ogrumny głos Rycerſtwá Boſkiego pod Forteca ſercá zákámiáłych grzesznikow niezwyćiężonie vtwierdzonych w zbrodniách/ y w złośćiách. Záprawde dość ſtrászny głos Boſki o ludzkie oćierał ſie vszy zá czáſow Noego: Finis vniuersæ carnis venit coram me: repleta eſt terra iniquitate à facie eorum, & ego diſperdam eos cum terra. *Koniec wszelkięmu ciáłu przyszedł przedęmną: nápełniona ieſt źięmiá nieprawośćią od oblicza ich, á ia wytrácę ie źięmią.* Imniemałby kto że ták wielá dokazał iáko w Ierychu/ przełamał do ſerc niezbożnych ludźi ſkáliſte niecnot mury głos Boſki/ y poſtrách puszczony: Alećnie wielki ſkutek miał/ iáko vznáć możesz Czytelniku pilny/ z náſtepuiacego pytánia/ y záraz/ z odpowiedźi Ruperta Opátá/ ktorego ieſt Queſtya/ tá.

Iosue. Cap: 6.

Ierychá mury od wołánia vpádły.

Genes: Cap: 6.

Quanto tempore, dum fabricaretur Arca, expectauerit DEI patientia? *Iák też długi czás, gdy budowány korab, oczekiwáłá Boſka cierpliwość?* Ná ktorey ćiekáwośći vſpokoienie z Piſmá S: odpowieda/ naprzod: Noe cum quingentorum eſſet annorum præcepit Deus dicens: Fac tibi Arcam. *Noemu gdy pięćſet lat miał roſkazał Bog mowiąc: Zrob ſobie korab,* Potym przywodźi

Questyá, piekna.

wiáe

Rupertus Abbas. Lib: 4. in Genesim.

własny text pismá z kśiąg Rodzáiow: Eratq; Noe sexcentorũ Annorum, quando diluuij aquæ inundauerunt super terrã. *Było sześć set lat Noemu, gdy wody potopu wyláły ná ziemi.* Czekał tedy Pan Bog blisko stá lat poprawy grzesznikow, y vpámiętánia ich w złośćiách: Igitur circiter annos centum increduli fuerunt, prædicante illis publica Arcæ fabricatura, & tanto tẽpore expectauit eos Dei patientia. *Tedy około stu lat niedowierzáiącymi byli, to iest nie wierzyli pogrozkom, ktore im opowiedáło Korabiá oczywiste budowánie, y ták długi czas oczekiwał ich polepszenia Bog cierpliwie.* Nie mogł sie doczekáć/ bo nic nie dbáli ná tę iego dobroć/ y łáskáwość/ vsłucháć niechćieli tego co im było ku dobremu: determinuie pomieniony Opát: Ipsi autem secundum duritiem suam, & cor impænitens, thezaurizauerunt sibi iram, in die iræ. *Oni záś według zákámiáłośći swoiey, y sercá niepokutuiącego, skárbili sobie gniew, ná dźień zápálczywośći.* Toż dekláruie Chryzostom S: Volebat Deus illos quoq; qui tam grauiter peccauerant fabricatione Arcæ admoneri, ut secum cogitarent quæ fecissent, resipiscendoq; indignationem non experirentur. Verum hæc illis nullam vtilitatem attulerunt, nõ quia non potuerunt, sed quia noluerunt. Cũ tot annis audissent, quod ante fores esset interitus; neq; sic à malitia cessarũt. *Chciał Bog y owych co ták ćięszko zgrzeszyli budowániem Arki nápõniec, aby się domyślili co zbroili, á upámiętawszy się żeby gniewu Bożego nie doználi. Ale im to máły przyniosło pożytek nie przeto że się vpámiętáć nie mogli, ale że niechćieli. Ták wiele lat słyszeli, że przed wrotámi ich czekáła zgubá, to iest zátrácenie: á przećię y tym od złośći powśćiągnąć się nie dáli.*

Pan Bog czekał lat sto, niz spuśćił potop.

S: Chrysost: Homil: 24. in Genes:

Boskiey ćierpliwośći nie vznáią grzeszni.

Otoż mizerny stan grzesznikow zákámiáłych! oto vpor w złośćiách! oto szaleństwo narodu ludzkiegõ! máiąc skłonność Boską ku sobie/ máiąc przestrogi/ máiąc pogrożki blisko iuż nástępuiącego karánia/ máiąc tákich co dowodzą od zátrácenia/ á tym wszystkim gárdzić! Nie słucháć tego/ y nie widźieć/ co do zbáwienia służy/ to wielka nędzá! Do kogo Bog zbliża sie łáskáwie/ tego pilniey nápomina/ ten widźieć y słucháć niechce, Quis cæcus,

Isaiæ, Cap: 42. ſeruus meus:& ſurdus niſi ad quem nuntios meos miſi. *Ktoż ſlepy, ieżeli nie ſługá moy? y głuchy, ieżeli nie tęn do ktoregő posłow moich wyſłał.* Dobrze záprawdę tákich Oſob/ vpor nieſzczeſny opiſał Pſalmiſtá S: Alienati ſunt peccatores. Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis: ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas. Quæ non exaudiet vocem incantantium. *Odłączyli ſię grzeſznicy. Iad máią ná podobieńſtwo węża:*

Pſalm: 57. *iáko zmiie głuchey, y zátuláiącey vſzy ſwoie. Ktora nie vſłyſzy głoſu żáklináiących.* Bo ieżeli Páwel S. dobádźiłe głoſu ná nich/ y wielu inſzych ná to poruſzy roſkázuiąc: Peccantes coram omnibus argue. *Grzeſzących przy wſzyſtkich ſtrofuy.*

Ad Timot: 1. Cap: 5. & 2. Cap: 4. I chociaſz powtorzy: Argue, obſecra, increpa, in omni patientia, & doctrina. *Karz, proś, łay, z wſzelką ćierpliwośćią, y náuką.* Lubo nie pobłaży/ Iudaſz Tádeuſz Apoſtoł: Ecce veniet Dominus facere iudicium contra omnes: & arguere

Iudæ Epiſt: 1. omnes impios, de omnibus operibus impietatis eorum. *Oto przydźie Pan czynić ſąd przećiwko wſzyſtkim: y ſtrofowáć wſzyſtkich niezbożnikow, ze wſzyſtkich ſpraw niezbożnośći.* Będźie to iednák zá nic v grzeſznikow/ iáko powiedźiał Pſalmiſtá:

Iż człowiek iáko zmiia głucha. Non exaudiet vocem incantantium. *Nie vſłucha głoſu záklináiących.* Gdyż raz mocno ſercá zákámiáłośći ćiężárem przytłoczoni/ nieuważáią áni dobroći Boſkiey/ áni nápomniania ſłucháią.

Łożył Bog wiele łáſki nie raz/ y ruſzył nie máło z ſkárbu nieprzebránego dobroći Páńſkiey/ ná okup/ y ochronę zákámiáłych grzeſznikow/ ále dáremno/ y bez żadnego ſkutku/ ledwie co z máłym pożytkiem/ bo iego nápomnienia nie znáydowáły mieyſcá v ludźi vporczywych: iego ſtáránia/ y groźby ná żárt przychodźiły/ o czym pámiętna ieſt w piśmie S: trádycya/ o ſwawolnych Mieſzkańcach Gomory/ y Sodomy: wiedźiał łáſkáwy Pan Bog náſz że iuż ná zgubę wieczną podźili / chcąc ich vtrzymáć ſam ſię obiecał do nich zbliżyć: Va-

Geneſ: Cap: 18. & 19. dam, & videbo, utrum clamorem opere compleuerint. *Poydę, y obáczę, ieżeli wołánie vczynkiem wykonáli.* Zeſłał ná to z

Anioł

Aniołow: Venerunt duo Angeli Sodomam. *Przyśli dwá Aniołowie do Sodomy.* Powiedźieli Lotowi co ſię ſtáć miáło: Delebimus locum iſtum. *Zágubięmy to mieyſce.* Drugi przeſtrzegał Lot: Surgite egredimini de loco iſto, quia delebit Dominus Ciuitatem hanc. *Powſtáńcie wynidźcie z mieyſcá tego, bo zatráći Pan Miáſto to.* Alić zárt z tego v grzeſznikow: Et viſus eſt eis quaſi ludens loqui. Przyiáćielſka tego prádźiwą/ y ſzczerą przeſtrogę wzgárdźili / nie wierzyli ſłowom/ niedbáli ná groźbę/ ná mowę tego poważną nie ſkłonili ſerc ſwoich / á przeto zginęli.

Aniołow, y Lotá nie słuchali ludzie roſpuſtni.

Vbolewał S: Chryzoſtom nád tákową ich nieuwagą/ y nieoſtrożnośćią/ y żáluiąc ich vpadku wiecznego nápiſał: O grauem ebrietatem! ô immodicam deſipientiam! O exceles ingratitudo! oportebat erubeſcere, oportebat venerari conſilium iuſti: verum ſicut inſani etiam Medicum impetere conantur: ita & illi. *O nieznośne piáńſtwo! O niezmierne głupſtwo! O znáczna niewdźięczność! potrzebá było wſtydźić ſię. należáło w poſzánowániu mieć rádę ſpráwiedliwego: Ale iáko ſzáleni y ná ſwoiego rzucáią ſię Lekárzá: ták y oni czynili.*

S.Chryſo: Homil. 41. in Geneſ.

Trzymá ſię poteżnie tey głupſtwo zákámiáłych grzeſznikow/ pod tąż nieuwagi żyią Regułą/ tym ſládem idą nie vſtępuiąc w zápámiętáłośći kroku iuż zátráconym roſpuſtnikom/ ich trybem żyią nie przyimuiąc nápomnienia żadnego ktoreby im było przeſtrogą/ y powodem do zbawienia/ á ták biednicy wpadáią w owe od Sálomoná Mądrego wypiſáne Cenſury: Qui increpationes odit, morietur. *Kto ſtrofowánia nienáwidźi, vmrze.* to iedná/ á to záś druga: Qui corripientem ſe, dura ceruice contemnit, repente ſuperueniet ei interitus. *Ktory karzącego ſię, twárdym kárkiem wzgardza, nagle zginienie náń przydźie.* Przekłáda to przed oczy/ y do zrozumienia podáie grzeſznikom Hugo Kárdynał tym wykłádem: Qui ſapientum correctiones odit, morietur morte ſecunda, qui iam mortuus eſt morte primà. *Kto mądrych nápomnięnia ma w nienawiśći, vmrze śmierćią drugą, bo iuż ná duſzy vmárł*

Proverb: Cap: 15. & 29.

Hugo Car. din. hic.

pierwsze. A jeszcze to powtarza: Qui corripientem dura ceruice, id est superba obstinatione contemnit, repentinus viro superueniet interitus, æternus. *Kto karzącego twárdym kárkiem, to iest wyniosła zákámiáłośćią pogardza, gwałtowna ná tákiego przypádnie zguba wieczna.* Ale to frászki v złych ludźi, mowi Chryzostom Swięty: Hæc est proprietas bonorum hominum, & malorum: bonus enim in peccato reprehensus ingemiscit quia peccauit, malus autem comprehensus fremit non quia peccauit, sed quia in peccato comprehensus est. *Tá iest własność dobrych ludźi, y złych: dobry álbowiem w grzechu záchwycony żáłuie że zgrzeszył, zły zas nárzeka nie dla tego iż zgrzeszył, ále że go postrzeżono w grzechu.* A tákim to ten S. obiaśnia podobieństwem: Zwierze domowe/ albo bydlę/ gdy od Gospodarzá/ albo Páná dla wykroczenia tákiego skaráne będźie/ popráwi sie po karániu/ vćichnie/ vgłáskáć sie da; ále dźikie zchwytáne/ zwiazáne/ groźbą/ bićiem/ tłuczeniem, vspokoić sie nie da/ kąsa/ drápie/ vderza/ zránia/ ludźi: ták y zły człowiek nápomniony/ y vkarány/ gorszym sie stáie/ nie tylko sie nie polepsza/ y pokuty nie czyni/ ále co większa/ przećiwko temu ktory go nápominá powstáie gniewliwie/ aduiuum niedo głáskánie zwierzę dźikie: Czego doswiádczywszy Pan BOG mowił przez Jeremiaszá Prorokà: Facta est mihi hereditas mea quasi leo in sylua. *Stała mi się dźiedźictwo moie, iako lew w leśie.* Bo grzesznicy zdźiczawszy w złosćiách/ áni Boska dobroć à/ áni vpominániem/ áni karániem dádzą sie vśmierzyć y ku dobremu nákłonić.

S. Chryso: Homil. 33. super Matthæ.

Grzesznik, iáko dzikie zwierzę, gorszy po káraniu,

Jerem: Cap: 12.

Jákich że Pan Bog sposobow nie vżywał/ dobroći, nápominánia/ pogrożek/ karania/ ná krolá Achabá/ do ktorego posyłał wiele rázy Eliaszá Proroká/ wymáwiáiąc mu zbrodnie tego: Hæc dicit Dominus Deus. Occidisti, insuper & possedisti. Et post hæc addes. In loco hoc, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoq; sanguinem tuum. *To mowi Pan Bog. Zabiłeś, nád to y ośiągnąłeś. A potym to przydasz. Ná mieyscu tym, ná ktorym łeptáli psi krew Nabotowe*

3. Reg: Cap: 21.

wego

we, liżąc tákże będą y twoię. Powiedźiał to Eliaſz krolowi.
Coż ná to Achab? vpámiętał ſie nieco z przeſtráchu/ á potym
wypominánie/ y groźbá z myśli mu wyſzły/ y z pámięći wypádły/ *Achab*
do ſercá nienawiść przyſtąpiłá przećiwko Eliaſzowi: Ego *krol lekce*
odi eum: quia non prophetat mihi bonum, ſed malum. *Nie* *ważył ná*
mam ſercá do niego, bo mi nie prorokuie dobrze, ále wſzyſtko złe. *pomnie-* *nie Proro-*
Tążmowił/ y przećiwko Micheaſzowi/ y gárdząc ich przeſtro- *ckie.*
gámi/ zábity ieſt/ á nie ſłucháiąc nápominánia vporczywe ży-
ćie śmiercią zápieczętował nieſpodźiánie: Vir quidam te-
tendit arcum, in incertum, ſagittam dirigens, & à caſu per- 3. Reg.
cuſſit Regem Iſrael. *Mąż niektory wyćiągnął łuk, ná niepe-* Cap: 22.
wno ſtrzałę puſzczáiąc, á z tráfunku poſtrzelił Królá Izráel-
ſkiego. Nieuwagá tego/ y nieprzyimowánie przeſtrog/ w
śmierć go wpráwiły/ gdy ſłucháć/ y wiedźieć niechćiał tego, co
mu ná dobre iego powiádáno/ ták nápiſał Ambrozy S: Vt
bene ageret: Debuit intelligere Achab: ſed noluit, ne perfidi-
am condemnaret, ſequeretur fidem. *Ażeby dobrze czynił: po* S. Ambroſ.
winien był zrozumieć Achab: ále niechćiał, żeby niedowiárſtwá Epiſc: in
nie potępiał, á do wiáry ſię nie vdał. Pſal: 35.

Stoſuie ſie do złych Acháb postępkow, y do owey fántá-
zyey/ iego odwodzącey od niepoćieſznych przeſtrog/ Non
prophetat mihi bonum, ſed malum: relácya vczonego Jáná Joan: Bro:
Bromiárdá Zákonu Dominiká S. Káznodźieie/ o niektorym miar: in Sūma
człowieku/ w domu śiedzącym przy ogniu/ ktorego náwie- Prædic. Verbo.
dźáiąc dobry przyiaćiel/ obaczył á ono od iſkry ogniá ſzátá ie- Audire.
go gore/ y zawołá: Vis audire rumores! *Chceſz vſłyſzeć nowi-*
ny? Rzecze Goſpodarz: Volo, bonos, & non malos. *Chcę,*
ále poćieſzne nie złe. Mowi Gość/ tá nie powiem poćieſzney: *Złych no-*
Non habeo bonos: neſcio, niſi malos. Ali mu odpowie: Er- *win nie-*
go nolo audire. *Niechcę ſłucháć.* W tych wnet nowinach/ y *chcąc słu-*
ſporkach poſtrzeże ſam że złe iuż dobrze ſzukniá iego/ y iuż *cháć, czło*
ſie przepáliłá/ y z gniewem ſukáiąc ná przyiaćielá záwołał: *wiek ſzko-*
Quare non dixiſti mihi! *Czemuś mi nie powiedźiał co ſię z ſuknią* *duie.*
dźiało! áż ſie mu pięknie wymáwia: Noluiſti audire rumores

 niſi

placentes; & illi tales non erant. *Niechćiałeś słucháć nowin tylko wesołych, á ta tákich nie widźiał.*

Rádźiby potym/ále iuż po niewczáśie przestrogom zákáid li grzesznicy/ ktorzy teraz tylko mow pochlebnych słucháiąc/
Ad Tim: 2. Cap: 4. prawdy słucháć niechcą: A veritate, auditum auertunt. *Od prawdy odwrocą słuch:* y życzyliby sobie powrotu godźiny/ w
Psalm: 74. ktora brzmiały w vszách ich nápomnienia: Dixi iniquis nolite inique agere. *Mowiłem niecnotliwym, nie czyńcie złe.* Ale iuż dármo będźie gdy się ná nich rozżarzy ogień piekielny. Nie będą mieli wymowki/ bo przećiwko nim stanie Chrystus/ y wiele Prorokow/ Káznodźieiow, Spowiednikow/ iednostáynie mowiących z Pismá S. Noluistis. *Niechćieliśćie.*
Zły się nie vpámięta ná groźby. Chociaż zás teráz máią czas do vpámiętániá się/ do vznániá dobroći Boskiey/ do vsłuchániá przestrog/ niedbáią nędznicy o to: Anima semel captiua, si se peccato cuipiam obnoxiam fecerit: etiamsi quis innumera inculcet eius auribus, nil proficiet, sed quasi mortuæ essent aures, nullam ex admonitiõe
S. Chrys: Homil. 19. in Genes. suscipit utilitatem: non quia non potest, sed quia non vult. *Duszá raz poymána, záráżona grzechami bywszy, táka iest: że choćiaszby iey kto niezliczone rzeczy donosił do vszu, nic nie porádźi, bo iákoby obumárłe vszy miáłá, żadnego z nápominánia nie bierze pożytku, nie przeto iż nie może, ále że niechce,* Ták S: Chryzostom. Ná co skárży/ y żáli się Ieremiasz Prorok: Locutus sum
Ierem: Cap: 22. ad te in abundantia tua, dixisti, non audiam, *Mowiłem do ćiebie w dostatku twoim, rzekłeś, nie będę słucháć.*

Są pogotowiu ná to Autentyczne przykłady/ iáko siła tákich było grzesznikow/ co ná száfunek dobroći Boskiey im ná okup/ y porátunek dáney/ żadnego nie mieli baczenia/ áni tey
Iudaszá przestrzegał Chrystus ále mu nie pomogło nic. donátywy przyimowáć chćieli. Azaż nie rzęsisto száfował Chrystus dobroći/ y łáskáwośći skárbem, chcąc od przeklętych zamysłow/ y od sercá zákámiáłośći odkupić Iudaszá! Azaż go słowámi łágodnymi nie zmiękczał/ iáko opisał Leo Papież S: Dicens: vnus vestrum me traditurus est, notam sibi traditoris, ac proditoris conscientiam demonstrauit, non

aspe

aspera, nec aperta impium increpatione confundens: sed le-
ni ac tacita admonitione conueniens, vt facilius corrigeret S. Leo Papa. serm: 7. de Passione.
pœnitudo, quem nulla deformasset abiectio. *Mowiąc: ieden*
z was mnie wyda, wiádome być sobie wydawaczá, y zdrayce su-
mnięnie pokazał, nie przykrym áni iáwnym przymowięniem nie-
zbożnego strofuiąc, ále głádko, á taiemną przymowką dotykáiąc,
áby snádniey náprawił go żal, ktorego żadne od Iezusá nie zá-
spiło odrzucęnie. O niepoiętá dobroći! o łáskáwośći nie-
zmierna! o litośći niesKończona! iák że się z skárbu sercá Chry-
stusowego bez miáry sypiesz/ przed tákomego Judaszá oczy/
á przećię wzbudźić nie możesz w nim potrzebnego iemu łá-
komstwá/ y chćiwośći/ ná twoie dáry! Máło spráwuiesz w
zdraycy zakámiáłym! Exindè quærebat opportunitatem vt
eum traderet. *Od tego czásu szukał sposobnośći áby go wydał, ná-*
pisał S. Máteusz: tákże y Márek S: Abijt ad Principes Ex S. Euangel.
Sacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego eum
vobis tradam. *Odszedł do naywyższych Kaplánow, y mowił im:*
Co mi chcećie dáć á ia go wam wydam. W niczym dobro-
tliwy JEZVS nie náprzykrzył się złoczyńcy temu/ iáko świad-
czy Pásterski głos Leoná S: Cur infelix Iuda tanta beni-
gnitate non vteris! Ecce parcit ausibus tuis Dominus, &
nulli te, nisi tibi indicat Christus, nec nomen tuum nec per-
sona detegitur: sed veritatis, & misericordiæ verbo, cordis tui
tantum arcana tanguntur. Non Apostolici ordinis honor, S. Leo Papa citatus
non Sacramentorum tibi communio denegatur? *Czemu nie-*
szczęśliwy Iudaszu tákiey nie vznawasz łáskáwośći! Oto przepu-
szcza śmiáłośći twoiey Pan, y żadnemu ćię, tylko tobie námienia
Chrystus, áni imięnia twoiego, áni Osoby wyiawia: ále prawdy,
y miłośierdźia słowęm, sercá twoiego tylko skrytośći dotyka. Ani v-
rzędu Apostolskiego godnośći, áni Sákrámentow społeczności zá-
brania tobie. Przećiasz Judasz trzymał się vporu swoiego/
y nie przyiął tych od JEZVSA dobroći dárow.

Vmknął obudwu rąk od podobney donatywy Boskiey do-
broći/ odwroćił oczy/ serce oddalił/ niecnot pełny ow Vdo ve-

dalący

Petrus Canisius Lib. 5. de B.V.M. Cap: 20.

dáiacy się zá ćiáłá pożądliwośćią/ o ktorym Piotr Kánizyusz nápisał: Bo áczkolwiek Pan Bog łáskáwy/ zsełał ná przestrogę temu głosy wołáiace/ y często w vszách iego brzmiące: Vdo, Vdo, cessa à ludo. *Vdonie, Vdonie, poprzestań nieczystośći igrzyská.* Lubo Nayświętsza Pánná MARYA pilnie zábrániáłá temu złośći/ nápominiáiąc áżeby dárow ofiárowánych łáski Bożey lekce sobie nie ważył. Virgo MARIA sedulo monuerat nè donis acceptis ingratus abuteretur. Nie nie vważał/ iákoby nie do niego mowiono/ nie chćiał niewdźięczník vsłucháć/ y dlatego żyć doczesnie przestał/ á wiecznie zá złość ćierpieć w piekle. Horrenda morte, turpissimam vitam conclusit. Ták/to ták/nie ma forum áni locum standi u grzesznikow zákamiáłych nápominánie Boskie/y posłáncow iego/iáko nie miáłá perorá krotka Jana S: v złośliwego Herodá: Non licet tibi. *Nie godźi się tobie.* ktorá to w kompendium mále lub bo zwiniona byłá iáko w klebek/ wćisnąć się nie mogłá/ y ná pálácách iego szerokich zostáć się nie mogąc/ precz się wytoczyć musiáłá.

Vdo niedbał ná niebieskie nápomnienia.

Herod nie słuchał S. Iana. Marci. Cap: 6.

Zátuláli vszy Zydowie ná głos S. Stefaná. Actorum. Cap. 7. & 18.

Vżywáią przeklętych sztuk grzesznicy ná nápominánia tákich iáko Jerozolimczykowie ná głos żywy Szczepáná S: Audientes dissecabantur cordibus suis: & stridebant dentibus in eum. Exclamantes voce magna continuerunt aures suas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum. *Słucháiąc kráiáły się sercá ich: y zgrzytáły zębámi ná niego. Krzyknąwszy głosem wielkim zátkáli vszy swoie. y rzućili się nań iednomyślnie.* Albo iáko Ateńczykowie w Areopágu słysząc káżącego Páwłá S. Apostołá: Quidam irridebant: quidam verò dixerunt: Audiemus te de hoc iterum. *Niektorzy się náśmiewáli: niektorzy záś mowili: Słucháć ćię będźiemy o tym powtorne.* Ná ktore sztuki/ y sposoby, odpycháiące od vszu grzesznych ludźi nápominánia potrzebne/ nie mogłá przeklętszych nád zły skutkámi swoiemi wybráć zła zákámiáłość

Ateńczykowie na śmiewáli się z náuki S. Páwłá.

Jużbym podobnych poprzestał Historyi na prospekt wyskáwiáć żebym snadź nie obćiążył legendą długą Czytelniká

przys

przykłádami inßymi/ zwłáßczá że położone wzwyż/ impli-
cite zamykáią w sobie gruntowne proby/ y dokumentá słu-
ßne/ koresponduiące punktom położonym w tytule Rozdźiá-
łu; Ale że mnie pociąga proceder dobroći Bośkiey/ ktora gdy
przez nápominánia/ y persuázye/ mocno otarßy się o grzeßni-
kow/ iednák powraca bez skutku/ tedy Pan Bog przyłoże-
niem ręki swoiey/ dopußczeniem karánia/ plag/ kłopotow/
przykrośći/ popieráć zwykł/ sekundowáć y suplementowáć
dobroć y łáskáwość/ w nápomnieniách wzgárdzoną. Tudźieß
że mnie ná więcey dokumentow wiedźie persuázya Izydorá S. Isidor.
S: Qui blando verbo castigatus non corrigitur, acrius neces- Lib: 3. de
se est arguatur: cum dolore sint abscindenda, quæ leniter sa- summo bo-
nari non possunt. *Kto łágodnym słowem skarány nie popráwia* no. Cap:
się, potrzebá áżeby ostrzey był strofowány: boć y z boleśćią należy 46.
obrzynać te ráuy, ktorych letkie plastry vleczyć nie mogą. Záczym
y ná to krotkie proby przynoßę.

Ma tedy Pan Bog ießcze y ten zwyczay káraniem ná- *Bog, vde-*
kłániáć do dobrego zákámiáłych grzeßnikow/ ná ktore oni *rza grze-*
częstokroć/ wzgárdźiwßy wprzod napomnienia/ niedbáią. V *ßniká,*
patrzył ten modeluß Boski/ Bernard S: Opát/ dla tego má- *dla na-*
iąc się ná ostrożnośći nápisał: Feriendo clamat, vt ad se rede- *prawy ie-*
am, nè mihi accidat quod Isaias ait: Percussi, reuersi non *go.*
sunt ad se percutientem. *Vderzáiąc wołá ábym się náwrocił, że-* S. Bernar.
by ná mnie nie padło to, co Izáiaß mowi: Vderzyłem, y lud się serm: de
nie náwrocił do karzącego. Ale grzeßnicy nie vważáią/ y cia- modo be-
ßkiego karánia/ táko nie vważał zápámiętáły Fáráo/ dźieśięć ne viuẽdi.
plag strášnych vderzáiących iego z Boskiego dopußczenia wy-
trzymuiący w vporze.

Stánie zá wielu grzeßnikow zákámiáłych swoim nießczę-
śliwym przykłádem/ y własna osobą niezbożna/ nic niedbáią-
ca ná karánia Bośkie po wielu nápomnieniách Judzki/ y Je-
rozolimski krol Sedechiaß/ grzeßący wiele/ táko pismo świád-
czy: Fecitq; malum in oculis Domini Dei sui: nec erubuit
faciem Jeremiæ Prophetæ loquentis ad se ex ore Domini. Czy- 2. Paralip.
nił Cap: 36.

nił złość w oczách Páná Bogá swoiego: áni się wstydźieł oblicza Ieremiaszá Proroká mowiącego do niego z vst Páńskich. A Pan Bog chcąc go łáskáwie náwroćić/ oczekiwáł pokuty iego/ posyłał Legátow we dnie y w nocy codźiennie/ áby krolá y lud odwodźili od złego. Ná co to wyszło? co zá skutek przyniosło? Illi subsanabant nuncios Dei: & paruipendebant sermones eius: & illudebant Prophætis. *Oni szydźili z posłow Bozych: y lekce ważyli mowy iego: y nagrawáli Proroki.* Więc P. Bog podniosł rękę swoię/ przepuśćił ná Sedechiaszá y ná pospolstwo ieg nieprzyiaćioły/uderzył weń mocno/ y porażnieysz karał/ przez zesłánie Chaldeyczykow krolá/ ktory iáko Pismo S: mowi. Interfecit iuuenes eorum gladio in domo sanctuarij. Non est misertus adolescentis, & Virginis, & senis, nec decrepiti quidem. *Pomordował młodźience ich mieczem, w domu Swiątnice. Nie zlitował się nád Młodźieńcem, y Pánienką, y stárcem, áni nád zgrzybiáłym.* Toć przynamniey owá plagá ćiężka/ y ręká Boska vderzáiąca miáłá nákłonić Sedechiaszá do Bogá/ y powinien był vczuć karánie Boskie/ mowiąc Jobá słowy: Manus Domini tetigit me. *Ręká mnie Boza dotknęłá.* Miáł sie upokorzyć: ále nic z tego. Indurauit ceruicem suam, & cor, vt non reuerteretur ad Dominum Deum Israel. *Ztwárdźił kárk swoy y serce, áby się nie náwroćił do Páná Bogá Izráelskiego.* Przewiodłá ná nim zátwárdźiáłość swoie práwo/ y pokázáłá w nim skutek swoy/ nie czućiá/ ná Boskie karánia y niedbániá.

Sedechiász, krol słowámi Proroka pogárdzał.

Job, Cap: 19.

Karány, nie ná wroćił sie do P. B.

Dopomina sie często od grzesznikow/ miedzy wielą zátwárdźiáłość tego skutku, y twárdo go ná nich wymaga/ miewa zá nich tę nieszczęsną poćiechę/ że sie iey vwodźić dáią/ á karánia Boskie zánic sobie poczytáią: bo serce ich iáko vpátrzył Bernárd S: Minis non cedit, flagellis duratur. *Pogrozkom nie vstępuie, pod karániem twárdźieie.* Trudná obierze sie táki co by dał sie vskromić karániem/ wyznawáiąc: Castigasti me Domine, & eruditus sum quasi iuuenculus indomitus. *Karałeś mnie Pánie, y wyćwiczyłem się iáko ćiołek ukrocony.* Sa

S. Bernar: Abbas.

Jerem: Cap. 31.

po dźiś dźień w zápámietáłośći żyiacy grzeßnicy/ ták złym żą-
dzom przychylni/ że lubo ich Boſkie dotykáia karánia/ oni nie
vważáia/ iákoby to nie onych dolegáło/ y wola mizernie ginąć/
niż nieprawośći odſtąpić. Rownáia ſie owym vporczywym
głupcom/ nad ktorymi Bog wiele łożąc ſtáránia/ y ręke ka- *Nie czuie*
rzącą trzymáiąc/ nic nie wymogł: Percuſſiſti eos, & non do *karánia*
luerunt: attriuiſti eos, & renuerunt accipere diſciplinam: in du *grzeßnik*
rauerunt facies ſuas ſuprà petram, & noluerunt reuerti. *Vbi-*
łeś ich á nie żalili ſię: ſtárłeś ich á niechćieli przyiąć karánia: zá- Jerem:
twárdźili oblicza ſwoie nád opokę, á niechćieli ſię náwroćić. Po- Cap: 5.
wiedźiał Jeremiaß Prorok. Co pilno vważywßy Teodoret
Biſkup Cyreńſki/ dwie vpátrzył rzeczy / to ieſt Boſki proce-
der łáſkáwośći/ y vporczywość grzeßnikow / iáko mieśie iego B. Theodo
wykład/ textu Jeremiaßowego: A leuioribus ſupplicijs e- ret: Epiſc:
xorſus, ad grauiora deuenit. Attamen neutrum illis profuit: in Jeremiá
quia ferreo erant animo. *Od lżeyßego karánia záczynáiąc,*
przyßedł do większego. Iednák nie pomogło im żadne: bo żelázne-
go byli vmyſłu. Co też widząc w grzeßnikách Chryzoſtom S:
żalił ſie ná to: Doleo, & lugeo, quia video in nobis tantam S. Chryſoſ:
virtutis raritatem: malitiam autem quotidie inualeſcere. *Bo-* Homil: 24
leię, y płáczę ná to, że widzę w was cnoty rzadkość: á złość co- in Geneſ.
dźiennie zmagáiącą ſię. *O cnoie,*
trudno.

Bog miłośierny máiąc baczenie ná vpadáiących grzeßni-
kow/ vśiłuie ich náwroćić do śiebie / iáko páſterz zgromadzá-
iący owieczki błąkáiące ſie do trzody/ z czym wydał ſie przez
Ezechielá Proroká: Ecce ego ipſe requiram oues meas. *Oto* Ezechiel:
ia ſam ßukáć będę owieczek moich. A pilnie oto ſie ſtára / áże- Cap: 34.
by oddalone precz/ znowu przytoczył: Et alias oues habeo,
quæ non ſunt ex hoc ouili; & illas oportet me adducere. *I in-* Joan:
ße owieczki mam ktore nie ſą z tey owczárnie, á y one potrzebá, á- Cap. 10.
bym przywiodł. Przez co że potrzebá rozumieć grzeßnikow
oddalonych od Bogá/ ná ktorych Chryſtus Pan godźi: vpe-
wnia Prorok pißący: Omnes nos quaſi oues errauimus. *Wßy-* Jſaiæ.
ſcy iáko owieczki zbłądźiliſmy. Używá tedy iáko Páſterz ſpo- Cap. 53.

ſobu/ nie mogąc zwabić łágodnośćią/ záganiá bićiem/ y bicząc: dopuſzcza vboſtwo/ woyny/ niepokoie/ dolegliwośći/ vtrapienia, choroby/ kłopoty/ fráſunki/ Vt compellat intrare. Jáko vważył Grzegorz S: Papież: Mala quæ nos hic premunt, ad Deum nos ire compellunt. *Przykrośći ktore nas tu náćiſkáią, ażebyſmy do Bogá ſli, przymuſzáią.* Ma ten dobry Páſterz/ z iedney ſtrony ponętę miłośierdźia/ z drugiey bicz ſpráwiedliwośći: Spráwiedliwośćią grozi: Ego occidam. *Ia zábiię.* Miłośierdźiem pobłáża. Ego viuere faciam. *Ia ożywię.* Surowośćią chce ſzkodźić: Percutiam. *Vderzę.* Dobroćią łágodźi. Sanabo. *Vzdrowię.*

S. Gregor: Papa Ho. mil: in Lucam.

Zdumiewa ſię ná to Grzegorz S: mowiąc: O tormenta miſericordiæ! cruciat, & a:(m)at. *O miłośierdźia przykrośći! karze, trapi, y kocha!* Myśl zaś Páńſką wyiáwia S. Chryzoſtom: De⁹tribulationes irruere permittit, vt ad ipſum frequentius confugiamus. *Bog utrapienia dopuſzcza, ażebyśmy do niego częśćiey ſię vciekáli.* Y nie iednego tym trybem karánia nakłonił ku ſobie Bog iáko to Ezechiaſzá/ Mánáſeſá krolow: Arſeniuſzá Miſtrzá Arkádyuſzowego/ y inſzych. A zákámiáłych grzeſznikow wielu dla ich vp(o)ru náwroćić nie może/ ktorych przećiw rebeltzuiące fántázye kieruie do Páná Bogá/ Piotr S: Apoſtoł mowiąc: Humilliamini igitur ſub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore viſitationis. *Vpokorzayćie ſię przeto pod mocną ręką Bożą aby was wynioſłá, w czas náwiedzenia.* Lecz im do tego nie może przyść/ gdy ich zákámiáłość/ nie vważáiącymi czyni.

S. Chryſo: Homil: 10. in Matth.

Vpokarząć ſię Pánu Bogu potrzebá.

1. Petri. Cap: 5.

Spolnie náprzod/ potym/ y z oſobná/ maſz iuż Czytelniku przyiázny wiele wypiſánych dokumentow w tey mierze/ iáko nędzni ludźie ſercá zákámiáłośći zámorzoni iádem/ dobroćią Bożą/ y karániem zniewolić ſię nie dádzą; A choćiaſz byś iuż domyślał ſię tego, że co raz znáć że w większe chcą západáć zbrodnie: Przećież y przy twoim domyśleniu ſię wſzyſtkiego tego/ nie ma zoſtáwáć oſtátni punkt Rozdźiáłu bez proby/ bym nie záſłużył omijáiąc probácyą/ ná owe przymowki:

Powieść bez dokumentu nic nie ieſt.

ke: Multa scripsit, nil probauit. *Wiele nápisał, á máło dowiodł.*
Záczym dowodzę tego/ że grzesznicy pogárdźiwszy dobro-
ćią Boską/ y karániem/ co raz to w wiekſze západáią zło-
śći/ y pełnić ie chcą: Ná co podaie mi auctoritatem spráwie- Job. Cap. 15.
dliwy Job/ te wáde grzesznikow tym opisuiąc sposobem: Abo-
minabilis, & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem.
Obrzydły y niepożyteczny człowiek/ ktory iáko wodę piie niepráw-
wość. To záś iáko stosowáć sie ma istotnie do grzesznikow/ y iá-
ko ich chćiwy ápetyt do czynienia złośći wynurzáć ma: Dostá-
tecznie pokázuie komentem uczony Lyran: Iniquitatē sicut a- Lyranus, in Job. Cap: 15.
quam bibit, qui cōmittit peccata absq; fræno timoris. Ille enim
qui bibit vinum, quia timet inebriari, bibit temperatè: sed bibens
aquam hoc non timet: propter hoc non curat de tali tempera-
mento. *Nieprawość iako wodę piie, kto popełnia zbrodnie, bez wędzi*
dła boiaźni. Ow albowiem co wino piie, że się obawia aby nie podpił, *Ludzie iako wode piia niecnoty.*
piie miernie: ále piiacy wodę tego się nie boi: przetoż nie dba o tákową
mierność. A ná swoy fundament tá explikácyá/ w náuce Grze-
gorzá S: tákiey: Fit desideriorum feruor in mente, & peccatis
præcedentibus irretitus animus ad maiora delicta etiam succen-
ditur. Iuxta illud Job: Et exardescet contrà eum sitis. In eius a-
nimo sitis exardescit, quia quo agere peruersa consueuit eo ade-
bibenda mala vehementer accenditur. Impio quippè sitire, est
huius mundi bona concupiscere. *Wznieca się chćiwośći gorącość* S. Gregor: Papa Lib: 14. Morals Cap. 6.
w umyśle, y grzechami dawnymi uwikłány umysł zápala się do więk-
szych zbrodni. Według słow Iobá: Rospali się pragnienie przećiw
niemu. W owego albowiem umysle rospala się pragnienie, że im
bárdziey do niecnot się náłożył, tym więcey do wypicia złośći sro-
dze się zápala. Bo niezbożnego prágnienie, iest świátá tego poża-
dáć dobr.

Oczywista to probá ćiezkiego prágnienia w grzesznikách/
co raz to większych niecnot/ bo iáko według pospolitego es-
fatum: Quò plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ. *Im kto wię-* *Pragnienie ciérpia grzesznicy.*
cey wody piie, tym goręcsze ma prágnienie. ták według słow Jo-
bá: Bibit sicut aquam iniquitatem. gdy grzesznik dobrze ná-

plie śię wody niecnot/ większe ma do nich prágnienie; bo ná
ſycony pychą y wynioſłośćią/ prágnie prożney chwały/ nápeł
niony obżárſtwem/ pożąda lubieżnośći/ ponurzony w łákomſtwie/
mrze chćiwie ná cudze dobrá/ y ták (nie wyliczáiąc wielu
inſzych) záwſze do większych ćiągnie złośći/ áż śię w nich záto
pi/ ten zápámiętáły Tántálus.

A nie czemuſz Pſalmiſtá S: zábiegáiąc od złego grze
Psal: 31. ſznikom/ nápiſał: Nolite fieri ſicut equus & mulus quibus
nō eſt intellectus. *Nie bądźćie iáko koń, y muł, ktore rozumu nie má*
ią. Bo iáko koń bez vwagi bieży ná oſtre oręża/ y zápamię
Koń ieſt śmiały. tále ſtáwia śie nárażáiąc ná kule woienne: według deſkryp
cyey Jobá: Exultat audacter, in occurſum pergit armatis, cō
temnit pauorem, nec cedit gladio. Feruens, & fremens ſor
Job: Cap: 39. bet terram: nec reputat tubæ ſonare clangorem. *Wyſkákuie*
śmiele, bieży przećiw zbroynym, gárdzi ſtráchem, áni vſtępuie
mieczowi. Pałáiąc á rzáiąc gryźie źiemię: y *nie vwáża że grzmi*
głos trąby. Ták y grzeſznik zákámiáły własną ſzkápą bez ro
zumu/ nieſłucháiąc głoſu Boſkiey trąby nápominájącey/ w
większe zbrodni y niecnot ſpieſzy niebeſpieczeńſtwá. Czego mā
probę z Jeremiaſzá Proroká: Omnes conuerſi ſunt ad curſum
Jerem: Cap: 8. ſuum, quaſi equus impetu vadens ad prælium. *Wſzyſcy obroći*
li śię do biegu ſwego, iáko koń popędliwie idący ná woynę. Tákże
y z Jobá o grzeſznikách táko o twárdouſtych koniách piſzące
Job: Cap: 15. go: Contrà omnipotentem roboratus eſt. Cucurrit aduer
ſus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus eſt. *Zmo*
Grzeſznik iáko koń nie vwá-ża że zgi nie. *cnił śię ná wſzechmocnego. Bieżał przećiwko niemu z wyćiągnio*
nym kárkiem, y tłuſtą ſzyią, vzbroił śię. Gdźie też y S: Ambro
zy przydáie: Quid tam ſimile peccati? Fertur in præceps, cer
uice tumida, recuſans iugum correctionis. *Coż podobnieyſzego*
grzechowi? Pędźi w głębokość niecnot, wynioſłą ſzyią odrzucáiąc
S. Ambroſ: Lib: 2. de Abraham. Cap: 7. *iárzmo karánia.*

Jáśniejſze prágnienie złośći wſzelákich/ zákámiáłych grze
ſznikow/ w Oſobie Száfárzá w Ewángeliey Łukaſzá S: opi
ſánego: ktory gdy miał ráchunek oddáwáć Pánu z dobr ſo
bie

bie powierzonych/ wiele przedtym vtráćiwßy/ miáſto wyrá-
chowánia ſie Pánu/ oczym myśleć/ y głowę rußyć było potrze Lucæ.
bá/ ow myślił o więkßym vßczerbku/ co słowy wypiſuie S: Pio- Cap: 16.
trá Chryzologa: Száfarz ná czás ráchunkow bárdźiey pałał o- *Száfarz*
gniem zdrády Páná/ niż pod czás wydátku vśiłował vtrá- *co raz to*
ćić w zbytku. W punkćie kálkulácyey/ więcey o rozpruße- *więcey*
niu myślał/ niż dawnych dni. A choćiaß iuż był wynißczył *ßkody Pá*
cudzą ſubſtáncyą/ fałßuiąc ráchunki oſtátek vśiłował zátrá- *nu czynił.*
ćić. A że w tedy co raz to dáley brnął w więkßą złość/ iáko
zwykli grzeßnicy/ pomieniony święty wypiſ[uie]: Nec curat vn- S, Petrus
dè poſſit ſarcire, quod deerat: ſed quod remanſit, quemad- Chryſol:
modum minorare poſſit excogitat. *Nie stárał ſię iáko miał wrá-* Serm: 126.
ćáć czego nie dostawało: ále myślał iákoby y to co pozostało zmniey-
ßyć mogł. Zápámiętále więcey fałßował/ y krzywdźił/ gdźie
ſie iuż było vpámiętáć potrzebá. Tákim był nieuważnym
wſtrzętu nie máiącym od więkßych złośći sługá ow co
Páná ſwojego pieniądze dáne ná frukt/ zákopał w źiemi/ á po
tym winę ſwoię ná Páná wkłádał mowiąc: Scio quia homo
durus es; & timens abij & abſcondi talentum tuum in terra. Matth:
Wiem żeś człowiek ostry: á boiąc ſię poßedłem, y zákopałem tá- Cap: 25.
lent twoy w źiemi. Co miał wyznáć że źle vczynił/ to ießcze
potwarz ná Páná wkłádał/ ná więkßą zárábiáiąc niełáſkę. Ná *Sługa*
rzeká ná tego złość tákową/ oraz y ná inßych podobnych S *zły.*
Chryzoſtom piſząc: O malitiam famuli ô immenſam ingratitu- S. Chryſo:
dinem! Nam nō ſolum contempſit: ſed & pro talento accuſatio Homil: 41.
nem attulit. Ita enim ſolet malitia Obtenebrat rationem, & eum in Geneſ.
qui ſemel à via eſt auerſus, in præceps ferri facit. *O złośći*
służebniká! O niezmierna niewdźięczności! Albowiem nie tylko
wzgárdźił: ále y zá dány tálent ießcze nárzekał. Ták to zwykłá
złość. Záćmia rozum á potym ná więkſze prowádźi niecnoty
śpießno. Pedes illorum ad malum currunt & feſtinant. *Nogi ich* Proverb:
do złego bieżą, y pośpießáią powiedźiał Mędrzec. Cap. 1. &

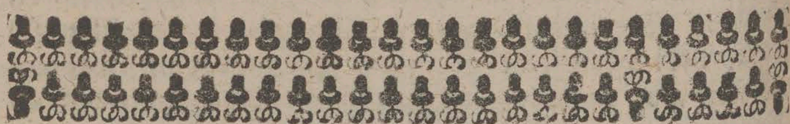
Czás! czás! vpámiętáć ſie grzeßnikom gdy Bog prze- 8.
strzegá/ vpomina y karze! kiedy piſmo záwrácá: Audite di-
ſcipli-

Karánia ſbroniący ſie Hugo, potym ćierpiał.

Thomas Cantiprata: Lib. Apum 2. Cap. 16. par: 5 & 6.

ſciplinam & eſtote ſapientes, & nolite abijcere eam. *Słuchayćie ćwiczęnia y bądźćie mądremi, á nie odrzucayćie go.* Zeby im gorzey nárzekáć nie przyszło nád Hugoná á S. Victore po śmierći pobożnemu Zákonnikowi mowiącego: Quia dum viuerem, renui diſciplinam accipere, vix vllus dæmonum in inferno remanſit, qui non mihi ictum validum dederit ad purgatorium tranſeunti. Niechże grzesznicy zákámiáli obáwiáią ſie czego większego. A ty Czytelniku łáſkáwy vchodząc ſkutkow zákámiáłośći/ vpokorz ſie Bogu/ prosząc: In conſilium eorum non veniat anima mea, & in cætu illorum non ſit gloria mea. Maledictus furor eorum quia pertinax: & indignatio eorum quia dura.

Geneſ. Cap: 49.

ROZDZIAŁ X.

Pobudká Osma, z Vwagi ſtráſzliwego terminu zákámiáłośći, ktorego dopędza ſwawola ludzka, ſecundum paſſiones deſiderij, *puſzczona.*

Znákomita grzesznikow zákámiáłych pertynácya/ álbo vporczywość/ ſprzećiwiáiąca ſie miłośierdźiu Boſkiemu/ nie przyimuiącá łáſkáwego nápominánia/ áni przykrego karánia/ nie może wolna od tego zoſtawáć/ áby nie miáłá ná zguby oſtátniey przychodźić termin/ przełádowána złymi zákámiáłośći ſercá ſkutkámi/ á zwłaszczá/ do tego ieszcze ſpráwiedliwie od Páná Bogá puszczona ſecundum paſſiones deſiderij, ná zgubne imie. A że iey nie raz grożące Niebá fukiem/ y pukiem/ od złego nie wſtráćiły/ trzebá żeby nie

cnoty

cnoty ná zgubę wtrąciły/ iáko Grzegorz S: osądził: Quem præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. *Ktorego teráźnieysze przykrośći nie náprawiáią, w nástępuiące wprowadzáią.*

S. Gregor. Papa in Lib. Moralium.

Odwołał wprawdźie áż ná sąd Boski strászliwy te spráwy/ y tám ićy náznáczył termin pomieniony Doktor S: ták pisząc remisse: Quanta nos eius miracula vidimus, quot flagellis affligimur, quantis minarũ asperitatibus deterremur, & tamen vocantem sequi contemnimus. Quid ergo fratres, quid, in eius iudicio dicturi sumus, qui ab amore præsentis sæculi, nec præceptis flectimur, nec verberibus emendamur? *Iákieśmy, my, iego cudá widźieli, iáko wiele biczow Bożych wychłostáni iesteśmy, ták wielu pogrozek przykrośćiámi nástrászeni, á przećię zá powołuiącym iść niechcemy. Coż tedy Brácia, co, ná iego sądźie mowić będźiemy, ktorzy od kochánia ninieyszego świátá, áni zákazániem nákłonić śię damy, áni śię pod karániem popráwiamy.* Ale niżeli ná ten sám uniwersálny termin stáwią śię oraz ze wszystkiemi/ zákámiáli grzesznicy/ tym czásem/ procz owych iuż przerzeczonych w przeszłych Rozdźiałach skutkow zákámiáłośći/ muszą západáć w złe zopieli/ y nurty/ ktore im zá metę/ y kres/ ich serdeczna zákámiáłość drogę śćieląca ná przepáść náznáczyłá. Bo iezeli cnotá zákłáda sobie zá metę Bogá / y má v niego zá ostátni swoy termin nágotowáną złotą nieśmiertelnośći zapłátę; Tedyć y niecnotá w Arsenale Boskim iáko w skárbie zámożnym/ muśi mieć nágotowáną kárę/ ktora tám dla niey zostáie recondita, owa ktorą wynurzá Pismo S: mowiące z Boskiey strony: Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo nouissima eorum. Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis, Hæc condita sunt apud me & signata in thesauris meis? Mea est vltio, & ego retribuam in tempore, vt labatur pes eorum. *Skryię oblicze moie od nich, á będę śię przypátrowáł końcowi ich. Zgromádzę ná nie złe, y strzały moie wystrzelam w nie. Te rzeczy nie są skryte v mnie, y zápie*

Homil. 19. in Euangel.

Wielka kárania iest ná námie.

Gotowe kárania v P. Bogá są ná grzesznikow.

Deuter. 32.

pieczętowáne w skárbach moich? Moiá iest pomstá á ia oddam ná czás, áby się powinęłá nogá ich. Więc iáko dobrzy ludźie máią zá metę niebo, ták y grzesznicy zá ostátni termin gotową zgubę máią, według owego pospolitego wyznánia wiáry swiętey od Atánázego S. nápisánego: Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam: qui verò mala in ignem æternum. *A ktorzy dobrze czynili poydą do żywotá wiecznego: ktorzy záś złe, do ogniá wiecznego.*

S. Athanasius. in Symbol: Fidei.

Zámierzony iest y náznáczony kres nieszczęśliwy grzesznikom nic dobrego nie máiący w sobie, iáko obiáśnić może y ow dekret krásomowce Rzymskiego Cicerona punctatim ná złych ludźi postánowiony: Vitia hominum, atq; fraudes, damnis, ignominijs, vinculis, verberibus, exilijs, morte, mulctantur. *Występki ludzkie, y zdrády, szkodámi, zelżywośćiámi, káydánámi, bićiem, wygnániem, śmierćią ná koniec się płacą.* A ná tákie wszyscy grzesznicy terminy wpadáią. Bá y ná większe! Coż rzeczesz ná to Czytelniku łáskáwy? czytáiąc że wiele w sądách y Trybunáłách źiemskich iest złych, y ostrych terminow gotowych, ná ktore niecnotliwi padáią ludźie; dorozumiesz się ták trzymam tego, żeć y surowa spráwiedliwość Boska, ma sroższe nád te, w ktore grzesznicy zákámiáli wpadáią. Nie skeschniesz się dufam, gdyć te prawdę obszerniey, idąc poiedynkiem przez wszystkie terminow złych rodzáie, tym Rozdźiałem wywiodę: zkąd do kompássyey nád tymi nędznymi mieć będźiesz incytáment, álbo pobudkę.

Ná złych, wiele bicżow.

Cicero 1. de Orat.

Zákámiá łych skończenie złe.

Naprzod iednák, to zápewne masz wiedźieć Kátoliku, że wszystkie grzechy śmiertelne, ták w pospolitośći w kupę zgromádzone, iáko y rozłączone w osobliwośći, ná zły termin przychodzą, máią exitus malos, y dobrze się nie nágrodzą. Coż wielu mieysc Pismá S: iáwno: iuż od spráwiedliwego Jobá: In diem perditionis seruatur impius, & ad diem furoris ducetur. *Ná dźień zátráceniá chowáią złego, á ná dźień zapálczywośći wiedźion będźie.* Iuż od Izáiasza: Væ genti peccatrici! populo graui iniquitate! semini nequam!

Job. Cap: 21.

Isaiæ Cap 1.

filijs sceleratis! *Biádá narodowi grzesznemu! ludowi ćięszkich niecnot! nasieniu niecnotliwemu! synom zbrodni!* Iuż y od sámego Chrystusá: Ille seruus qui cognouit voluntatem Domini sui, & non facit secundum voluntatem eius, vapulabit multis. *Sługá ow ktory wiedźiał wolę Páná swoiego, á nie czynił według woli iego, karány będźie wielce.* Náwet y ieden sam grzech śmiertelny/ ná ktorym choćiasz tylko sámym w sercách ludzkich/iednák częśćiey niżli ná wielu fundnie się przekleta zákámiáłość/ do zguby dusze prowádźi/ y do terminu wieczney nieszczęśliwośći/ bo y zá niem/ y przed niem/ wpadki pásmem idą; y ták ludźie choćiasz tylko dla iednego śmiertelnego wystepku/ táko strumień táki śćiekáią się/ y schodzą meátámi/ do steku ostátniego zátrácenia. Ná co probá iest od Jákubá S. Apostołá: Quicunq; totam legem seruauerit: offendat autem in vno, factus est omnium reus. Quod si non mœchaberis, occides autem factus es transgressor legis. *Ktokolwiek by zachował wszystek zakon: á w iednymby vpadł, stał się winien wszystkiego. A ieżelibyś nie cudzołożył, álebyś zábiiał, stałeś się przestępcą zakonu.* Głosi tenże wyrok Doroteusz S: nástepuiącymi słowy: Si decies cuiquam bene operari contigerit, & semel tantum ex habitu male facere, malum id vnicum, quod ex habitu procedit, tanta illa bona corrumpit, & destruit. *Gdyby się dostáło komu dobrże co vczynić dźieśięć rázy, á raz tylko z nałogu uczynić złe, złość owá iedná pochodząca z nałogu, tak wielkie owe dobre vczynki psuie, y wniwecz obraca.* Iest álbowiem y ieden śmiertelny grzech/ malignã tis naturæ, ktory wszystko dobre psuie/ quidquid post se inuenit destruit, y ma po sobie pospolite Filozofow axioma: Bonum ex integra causa, malum autem ex quocunq; defectu. *Co dobrego, ma bydź ze wszystkich miar dobre, złe zás, iest z iakiegokolwiek defektu.*

Luc. Cap: 12.

Jacob. I. Cap: 2.

Y ieden grzech, wiele szkodźi.

S. Dorotheus. Doctrina. 11.

Ex Aristotele.

Czy iedną/ czy wielą niecnot zeprzątnioni grzesznicy/ záráżoni ná sercách zákámiáłośćią/ zbieráią się do zguby terminu/ wielkim pedem/ zepuszcząią się do kresu potępienia/

Pierwszy termin.

Zákamiá łości: opuſzczenie od Páná Bogá.

przez rożne rodzáie pośrzednich końcow/ iákoby przez brá[illegible] przeſtrone/ droga ſzeroka/ do oſtátniey przepáśći mery[illegible] [illegible]dáią mizeracy/ puſzczoni ſpráwiedliwie od Páná Bogá [illegible]dum paſſiones deſiderij; idąc zá roſpuſtą y ſwawolą ná termin zły ieden gdy opuſzczoni bywáią od Páná Bogá/ y wyzući z iego Oycowſkiey opieki/ iáko z ſtrony iego piſmo S. mowi: Vos reliquiſtis me, & ego reliqui vos. *Wyśćie mnie opuśćili, y iam też was opuśćił.* A nie raz tym terminē [illegible]zegráża grzeſznikom piſmo święte. Przeſtrzegáiąc grożą tym Mądry Sálomon: Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus, nè forte elidatur virtus tua per ſtultitiam: & reliquaris velut lignum aridum in eremo. *Nie wynoś śię w myśli duſze twoiey iáko byk, áby ſnádź nie byłá zrázona moc twoiá przez głupſtwo: á zoſtałbyś iáko drzewo ſuche ná puſzczy.* Záſtrászał y Prorok Izáiász głosząc: Ciuitas munita deſolata erit, ſpecioſa relinquetur, & dimittetur quaſi deſertum. *Miáſto obronne ſpuſtoſzeie, y piekne będźie opuſzczone, y zoſtáwione iáko puſty*nia. A podobnie czynił grożąc grzeſznikom w niżſzym ſwoim Rozdźiale: Fugietis; donec relinquamini quaſi malus nauis in vertice montis. *Vćieczećie, áż śię zoſtániećie iáko máſzt okrętowy ná wierzchołku, gory.*

2. Paralip: Cap: 12.

Eccleſiaſt: Cap: 6,

Opuſzcza Bog złych

Iſaiæ: Cap: 27. & 30.

Iáko zás ten nieſzczęśliwy termin zákámiáłośći náprzykrzáſie grzeſznikom opuſzczonym od Páná Bogá/ procz tego com położył per extenſū w Rozdźiale trzećim tey kśięgi/ może śię ná proſpekt pokázáć w grzeſzniku Kaymie ná to boleiącym nie máło/ że go iuż opuſzczał Bog/ y vczynił go ná świećie tułáczem: Ecce eijcis me hodie a facie terræ, & a facie tua abſcondar & ero vagus, & profugus in terra. *Oto mnie dźiś wygániaſz od oblicza ziemie, y ſkryię śię przed obliczē twoim, y będę tułáczem, y zbiegiem ná źiemi.* Co raz zás głębiey vważáiąc te grzeſznikow derelikcyą od Páná Bogá/ imáginowáć ſobie potrzebá/ porzuconego Izmáelá pod drzewem/ od Mátki żáłoſney Agár/ obumieráiącego dla niedoſtátku wody w prágnieniu; kiedy nád tego vpłákiwáiąc nieſzczęśćiem y oraz nád ſwoim/ iego odſtępowáłá mowiąc: Nō videbo

Geneſ Cap: 4.

Kaim odrzucony.

videbo morientem puerum. *Nie będę pátrzáłá ná vmierániu tego pácholęcia:* á iuż go byłá oddaliłá od siebie/ y porzuciłá. Ab iecit puerum subter vnam arborem quæ ibi erat. *Do tákiego nieszczęścia wtrącona byłá* y sámá Agár nie kiedy indziey/ tylko wtedy gdy opuszczona zostáłá od Abráámá/ dla nálegánia pilnego/ y nástepowánia ná nie Sary Małżonki iego: Eijce ancillam hanc, & filium eius. *Wyrżuć służebnicę tę y syná iey.* Doznáłá tám osierociáłá Agár/ co to vmie opuszczenie/ doświadczył przypádkiem porzucony Izmáel/ lubo ieszcze wszystkiego/ rozumem nie doskonáłym/ osiągnąć nie mogł.

Genesis Cap. 21.

Agár, z Izmáelem wygnaná

Ale to ieszcze ćieniem názwáć sie może opuszczenie/ przerzeczonych Osob od ludźi/ w kompárácyey do derelikcyey grzesznikow/ bo támtym przećie gdy ludzkich nie było/ niebieskie były przez Anioła zesłáne rátunki. Vocauitq; Angelus Domini de cælo Agar: y w tey indygencyey potrzebną wodę Anioł pokazał. Ná grzesznikow zás raz odrzuconych od Bogá bez żadney konsolácyey biia gwałtem/ nieszczęśćia záżarte Roty/ táko Psalmistá opisał: Qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in vnum. Dicentes, Deus dereliquit eum persequimini, & comprehendite eum: quia non est qui eripiat. *Ktorzy strzegli duszę moiey, rádę vczynili społem. Mowiąc, Bog go opuśćił, gońćie á poymayćie go, boć niemász ktoby wyrwáł.* A przeto y sam táko nápisał/ gdy był w niebespieczeństwie/ y kiedy mu sie zánośiło ná podobne opuszczenie/ zá wczásu szukał pomocy: Nè tradas me Domine à desiderio meo peccatori: cogitauerunt contrà me, nè derelinquas me nè forte exaltentur. *Nie podáy mnie Pánie nad wolą moię grzesznikowi: myślili przećiwko mnie, nie opuszczáy mnie by się snádź nie podnieśli.*

Psal: 70. & 139.

David sie bał opuszczonym być, od Páná Bogá.

Zá pisząc prawdę/ miał sie czego obawiáć/ boć opuszczonym od Páná Bogá być miedzy inszymi nieszczęśliwośćiámi nieposlednim iest terminem ná co/ są słowá Bázylego S: Nulla atrocior pœna cæteras vincit calamitates, hac, deseri à

S. Basil: Magn. in Isaiæ Cap: 2.

DEO. *Zadne srożße karánie przewyćiężáiące inße vtrapienia, może bydź nad to, gdy kogo porzući BOG, y wypuśći z opieki.*

Do tego abiectorum to iest odrzuconych od łáski Boźey Exemplarzá/ ktosinie się wystáwiony obraz destytucyey w Sámsonie ... ktory moc wielką máiąc záśádzoną w gęstych włośách/ iáko się przyznał: Si rasum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiam. *Ieżeliby byłá ogoloną głowá moiá, odstąpi odemnie moc moiá, y osłábieię.* Nie máłym zwyćięstwem ßczyćił się/ pokłádáiąc trupámi ná plácu Mársowym Filistyńczykow/ y śćieląc ßerokie polá porázonym Rycerstwem ich: A kiedy go záś z opieki Boskiey wypuśćiłá ręká wßystká iego vstáłá śiłá/ związánemu oczy wyłupili nieprzyiaćiele/ y ná pośmiewisko sobie wystáwili. Eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vinctum catenis. Coż iest? vważa vczony Abulensis, że Filistynowie raz ogoliwßy głowę Sámsonowi/ ná potym nie vwáżáli/ że podrosnąć mogą/ y znowu mogły dawną wskrześić moc/ y powroćić ią cále Sámsonowi / iákoż y iuż się zábieráło ná to: Iam capilli eius renasci cœperant. *Iuż włosy iego poczęły odrástáć.* Czemuż nie mieli ná to baczenia? Czemu się nie obawiáli powtornie mocy iego? Doßedł sekretu pomienionY Biskup Abuleński: Quia putabant à Deo desertum esse. *Bo rozumieli że iuz go był opuśćił Bog.* Sądźiły tedy dobrze tám rozumy ich że iuż nic Sámson przećiwko nim nie mogł dokázáć bywßy opußczonym od Bogá/ co y grzeßnikom applikowáć się ma.

Iudic: Cap: 16.

Samson opußczony od P. Bogá, zwyćiezony był.

Abulens: Quæst: 25. in Lib: Judicum.

Ćießki to muśi im bydź termin/ kiedy to y Dawid wolne máiąc od zákámiáłośći serce/ iákoby iuż był precz zárzuconym od Páná Bogá teschniąc wołał: DEVS, Deus meus, respice in me: quare me dereliquisti? Deus meus es tu ne discesseris à me. *BOZE, Boze moy, weyzrzey ná mnie: czemuś mnie opuśćił? Bogiem moim iesteś ty, nie odstępuy ode mnie.* Nieznośna muśi to bydź kárá ná grzeßnikow ktora zásługuie swawola ich/ bo nád nią czynił lamenty Jeremiaß Prorok

Psal: 21.

Prorok mowiąc: Quomodo obtexit caligine in furore suo Dominus, filiam Sion: proiecit de cælo in terram inclytam Israel, & non est recordatus scabelli pedum suorum. *Iáko okrył mrokięm zápalczywośći swey Pan corkę Syon: zrzućił z niebá ná źiemię sławną Izráel, y nie wspomniał ná podnożek nog swoich.* Y znowu w nástepuiącym Rozdźiale: Eradicationē & abiectionem posuisti me in medio populorum. *Wykorzenieniem y odrzucęniem vczyniłeś mnie w pośrzodku narodow.* Táka to/ táka od zákámiáłośći zápłátá/ táki z niey bywa grzesznikom zysk/ że ich iáko niegodnych odrzuca od śiebie Pan Bog/ gdy iego łáskáwe monitá/ y Oycowskie karániá porzućiwszy vdáią się do przeszłych złośći.

Ieremiasz żali się, ná porzucenie od P. Bogá. Thren: Cap: 2. & 3.

Przegrażał tym z rámienia Boskiego swawolnemu ludowi Ezechiel Prorok: Si conuersus iustus à iustitia fecerit iniquitatem ponam offendiculum coram eo. *Ieśli się náwroći spráwiedliwy od spráwiedliwośći swey, á będźie niepráwość czynił, położę przed nim záwadę.* Wczym nie Pan Bog winien/ ále sam człowiek że go Pan musi porzućić dla niecnot iego/ á ták stáie się tułáczem obłakánym/ y nędznym wygnáńcem/ ná pierwszy termin zguby wpadáiącym: do ktorego że wrácon bywa grzesznik iák ná wygnánie wieczne/ z nástepuiącey Historyey dorozumiesz się Czytelniku łáskáwy.

Ezech: Cap: 3.

Człowiek winien że go P. Bog opuszcza.

Powiedał Bárláám bogomyślny Pustelnik/ że byłá ná świećie/ czyli jeszcze iest kráiná táka/ ktorey obywátele/ y rodowići mieszkáńcy ten mieli zwyczay/ że sobie zá krolá y Páná/ obieráli obcego tákiego/ ktory nic nie wiedźiał praw/ áni zwyczáiow owych tám ludźi/ ná tron wyniesionego sánowáli czćili/ y co należáło do wygod krolewskich/ cále dodáwáli wszystkiego: á gdy postrzegli że iuż krol wyrozumiewa práwá ich/ y postępki/ zátrzymawszy się chyżo żeby z ich ták nie vszedł/ nágiego ná puste Morskie skáły nic dáiąc nic to pokármu posyłáli na wygnánie/ gdźie po wielkich roskoszách/ mizernie od wszystkich opuszczony głodem vmieráć musiał.

Vincentio in speculo Histor: Lib: 15. Cap: 17.

Bárláámá pustelnika podobieństwo, o krolu.

Przypo.

Przypowieść tę Historyczną teraz applikuymy sobie do
grzesznikow z pomienionym Pustelnikiem Swiętym: Swiát
iest bogáta kráina/ Panowie y Kśiążętá są cżárći/ obywáte-
lámi/ y pospolstwem są roźne niecnoty/ y zbrodnie/ obieráią
Iob. Capt 1. sobie postronnego y vbogiego zá Królá/ iáko mowi Iob. Nu-
dus egressus sum de vtero Matris meæ, Koronuią go ná Páń-
Psal: 8. stwo: Gloria & honore coronasti eum. Pozwaláią mu wszy-
stkiego/ márnośći świátowych przemiiáiące roskoszy zá specyá-
ły oddáią, y insze obłudy/ á ták tylo nastrzego ie zrozumie-
wa te rzeczy/ ják przeczuie że sie domyśla że to wszystko pro-
żność/ Vanitas vanitatum & omnia vanitas: skrępowánego
Eccles Cap: 1. nędzniká grzecháma/y okutego w káydány serca zákámiáłośći/
opuszczonego od Bogá/ y od ludźi, obnáżonego precz wyrzu-
cáią nędzniká ná wygnánie/ kedy doczesnie y wiecznie/ ży-
ćie z Páństwem tráćić muśi. Vtwierdza to sentencya Grze-
gorz Swięty mowiąc/ że ták / á nie ináczey bywa: Qua-
S Gregori Papa in Lib: Moralium. si per amæna prata ad carcerem peruenit, qui per præsentis
vitæ prospera ad interitum tendit. *Iákoby przez wdźięczne
łąki do więźienia szedł, kto przez ninieyszego żyćia wygody idźie
ná potępienie.*

Obłudna/ y chytra zákámiáłość/ tákże to vmieś niecno
popieśćiwszy ná wielką nędzę wygnánia/ y destytucyey wy-
práwiáć grzesznikow! gdźie opuszczeni od Páná Bogá mu-
szą nućić treny: Cecidit corona capitis nostri: væ nobis quia
Ierem: in Oratio. peccauimus. Proijciens repulisti nos, iratus es contra nos
vehementer. *Spadł wieniec głowy nászey: biádá nam żeśmy
zgrzeszyli. Odrzucáiąc, odrzućiłeś nas rozgniewałeś się ná nas
Trędowáći odrzuconi, tak y grzesznicy. bárdzo.* Muszą nędznicy stawáć zdáleká iáko trędowáći:
Quicunq; maculatus fuerit lepra, habebit vestimenta dissuta,
caput nudum, os veste contectum: contaminatum ac sordi-
dum se clamabit. Solus habitabit extrà castra. *Ktokolwiek bę-
dźie splugáwiony trądem, będźie miał száty rozprote, głowę odkrytą, v-
Leuit: Cap: 13. stá száta zákryte: y będźie wołáł że iest splugawiony y smrodli-
wy. Sam będźie mieszkał zá obozem.* A tym pewnicy muszą

przy-

przypádáć ná ten termin destytucyey/ im Doktorowie świe- ći w trądźie grzech známienuią. Lepra peccatum significat. D. Thom: Aquin: in Catena aurea,

Wpráwiłá zákámiáłość sercá w odrzuceniu od Bogá y od ludźi Zenoná Cesárzá/ iáko iest w Báronuszá y Cedre- ná Kśięgách/ że kiedy przećiwko Bogu/ przećiwko Kośćio- łowi świętemu/ y przećiwko ludźiom/ wiele złego robił/ po- rzućił go Pan Bog/ y złożył chorobą/ ktorą śię letargus zo- wie/ ludźie tedy rozumieiąc że vmárł/ o czym inśi Autoro- wie wspominaią/ włożyli go do grobu: á kiedy przyszedłszy do śiebie po kilku dni/ z grobu wołał rátunku: Misereminì mei, aperite mihi. *Zmiłuyćie się, otworzćie mi.* Niechćieli od powiedaiąc. Jam alius imperat. *Już mamy inszego Cesárzá.* Ana podobną destytucyą/ ná porzucenie od Bogá przycho- dzą zákámiáli grzesznicy/ letárgiem zákámiáłośći sercá/ albo śpiączką vmorzoni/ y w termin opuszczenia spráwiedliwie od Páná Bogá/ iáko w grob wtrąceni. Sicut vulnerati dormientes in Sepulchris, quorum non es memor amplius: & ipsi de manu tua repulsi sunt. *Iáko záráżeni ktorzy śpią w grobách, ná ktore więcey nie pámiętasz: á oni z ręki twoiey wyrzuceni są.*

Baronius. ad Annum Dni. 476.

Zeno Cesarz ná táki koniec przyszedł.

Psal: 87.

Vwáżáiąc z większą co raz pilnośćią/ iáko zákámiáłych grzesznikow wypuszczonych z opieki Boskiey/ res in arcto posita est: przychodźi mi z kśiąg Plutárchá pożyczyć Agiezy- láuszowych do ćiebie Czytelniku łáskáwy/ ktore wymowił ná pokazánie tego/ że człowieká żyiącego ná świećie/ nie ieden tylko czeka termin nieszczęśliwośći: Nondum finis vitæ adest, Vir optime! *Ieszcze nie ostátni kres żyćia przystąpił, Mężu naylepszy!* Może ieszcze grzesznik wpáść na co gorszego/ może go swawola/ y rospustá náprowádźić ná gorsze złe/ iá- ko Epaminondas powiedźiał: Homo potest ad meliora proficere, & ad deteriora degenerare. *Człowiek może do dobrego postąpić, álbo do gorszych vpadkow zdźiczeć.* Opuszczenie od Páná Bogá/ dopiero to finis intermedius v grzesznikow zákámiáłych/ Czytelniku pilny. Nondum finis vitæ adest, Vir opti-

Plutarchus. in Apophtegmat:

Agiezyláuszá mowá,

Epaminondas.

optime! Z noclegu tego / deſtytucyey / dopiero z Pſalmow námienionego/ w dálßą zápußczáią ſię drogę deſperácyey/ álbo roſpaczy/ y do tey gárną ſię tákoby do potrzebnego portu.

Drugi termin zakámiałośći, ieſt deſperácya, álbo roſpacz.
2.Reg: Cap: 2.

Nie rozumiełá tego/ że kiedy deſperácyey chwytáią ſię terminu/ iuż według Mądrych ludźi przyſłowia: Ad reſtim res redijt. *Pośtronek ſobie zakłádáią ná ßyię.* A lubo niektorzy wiedzą z Piſmá S: przeſtrogę: An ignoras quod periculoſa ſit deſperatio? *Albo nie wieß że roſpácz ieſt niebeſpieczna?* Biorą ſię iednák do niey popędliwie/ powątpiewáiąc o miłośierdźiu Bożym/ iáko by ich iuż/ y nie mogł/ y niechćiał przyiąć Bog do łáſki ſwoiey; uwiemáią że ſobie dobrze pośćielą/ kiedy deſperácyą ukrocą nießczęśćia ſwoiego. Wpráwia ich w te terminy iáko S. Tomaß náuczą Doktor Anielſki/ y okázyią im dáie/ bojáźń karánia od Bogá/ y ſproſność grzechow: Occaſionaliter, ex timore Dei, vel ex horrore priorum peccatorum contingit deſperatio. Do tego leniſtwo ku ſłużbie Bożey/ ſmutek/ niedbáłość y nieczyſtość/ wgánia grzeßnikow w roſpacz principaliter, iáko w Teologiey máte Doktor S. Náchyleni przeto grzeßnicy mocno tymi ćiężárámi udáią ſię y wálą w deſperácyą.

S.Thom: Aqu: 2da 2dæ.Quæs 20.Art: 1. ad 2.Argũ

Dopędzáią przeklętego kreſu owego grzeßnicy/ od ktorego odwieść ſię nie dáli Jerozolimczykowie; Bog do nich mowił: Confregiſti iugum meum, rupiſti vincula mea. Scio quid feceris. *Pokruſzyłeś iárzmo moie, rozerwałeś więzy moie. Wiem coś porobił.* A oni ná to nie uważáiąc dopędzáli do terminu deſperácyey/ iáko Jeremiaß Prorok nápiſał: Et dixiſti deſperaui, nequaquam faciam. Adamaui quippè alienos, & poſt eos ambulabo. *Y rzekłáś (duſzo) zwątpiłám, nie uczynię bom ſię rozmiłowáłá cudzych, y zá nimi poydę.* A ták y ludźie zápámiętáli w zbrodniách iuż nie inßego ſobie ßukáią mieyſcá/ tylko w roſpaczy/ w zwątpieniu/ o miłośierdźiu Bożym/ czym cále ſwoie zátracáią duße mowi Auguſtyn S: Deſperatio, homicida eſt animæ. *Roſpacz ieſt zaboycą duße.*

Jerem: Cap: 2.

Deſperácya, Ierozolimczykow.

S. Auguſt: in Pſalm:

Bo

Bo nie iednego zámorzyłá tá Tyránká człowieká/ iáko iákie go kaymá/ álbo Judaßá.

Uwikłáni desperátecznie grzesznicy zákámiáli w terminách desperácyey/ to intimè apprehenduią/ y ná czy przywodzą sobie/ że Pan Bog/ spráwiedliwy Sędźiá nie zlituie sie nád ich złośćiámi/ y bacząc niecnoty swoie wielkie/ tego zdánia trzymáią sie inuincibiliter, że ich żadną miárą miłosierdźie Boże zgłádźić nie może/ áni wkorzenionych defektow wytráćić. A przeto głęboko w pámięći leży im owá propozycya/ z Jeremiaßá Proroká wźiętá: Factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis renuit curari. *Stáłá się, żałość moiá wieczna, á rána moiá zwątpiona nie dáłá się zágoić.* Łączy sie do tey y druga: Non flectetur, neq; parcet, nec miserebitur. *Nie da się ubłagáć, áni zfolguie, áni się zmiłuie.* Płynie y inszych wiele podobnych gęstymi strumieniámi propozycyi z morzá zákámiáłośći do sercá zwątpiáłego grzesznikow/ w czym máiąc im zá złe sam Pan Bog/ przez Ezechielá Proroká w oczy im to głupstwo wymawia: *Sic locuti estis dicentes.* Iniquitates nostræ & peccata nostra super nos sunt: & in ipsis nos tabescimus. Quomodo ergo viuere poterimus. *Tákeśćie rzekli mowiąc. Nieprawośći násze, y grzechy násze są ná nas: á od nich my schniemy. Iákoż tedy żyć będźiemy mogli!* Żalili sie y inśi Prorocy ná tę wątpliwość grzesznikow/ iáko Jeremiaß czynił: Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua. *Nie uleczone złamánie twoie, zła bárdzo rána twoiá.* Obfite łzy wylewał Micheaß Prorok widząc w tym terminie nieszczęśliwośći grzesznych ludźi/ y mowił: Super hoc plangam; & vlulabo, vadam spoliatus, & nudus. Faciam planctum & luctum: quia desperata est plaga ejus, quia venit vsq; ad Judam. *Dla tego płákáć, y wyć będę, pojdę zewleczony y nági. Uczynię płácz y żałobę: bo zwątpiona iest rána iey, przyszłá áż do ludy.*

Jestći w czym/ iest litośćiwe vmoczyć oczy Czytelniku nabożny/ iest w czym zánurzyć pieszczoną zrzenicę/ pátrząc

Igra do rozpaczy grzeszni-cy. Jerem: Cap. 15. & 21. Ezechiel Cap: 33. *Grzesznych mowa.* Jerem. Cap: 30. *Desperátow żału.* ie Prorok Michea. Cap: 1.

zwłaſzczá ná zwątpione oſobie/ ludzi grzeſznych fantázye/ y w nieſzczeſnych ter minách zákámiáłośći ſercá pogrązone! Chcą ſobie nędzni grzeſznicy folgę niejáko vczynić przez deſperácyą/ prágnąc zákończyć náprzykrzone miżerye/ wpuſzczáią ſię w termin rozpáczy/ á tym bárdziey euitando Charybdim, incidunt in ſcyllam: Padł ná táki termin deſperácyey Hilde-

Cæſarius: Lib. 2. Miraculo: Cap: 6.

brándus złoczyncá/ o ktorym Cezáryuſz nápiſał: Ten dla zábićia człowiekà ná śmierć dekretem wydány/ niechćiał żáłowáć zá grzechy/ áni ich wyznáć ſpowiedźią oſtátnią przed Kápłánem/ mowiąc tylko te słowá: Damnatus ſum. *Potępiony ieſtem.* y ták zſzedł z świátá/ potym záś po śmierći pokázawſzy ſię kápłanowi otoczony ogniem powiedźiał: Propter deſperationē damnatus ſum, & quia non aquieui conſilio Sacerdotis. *Dlá rozpáczy potępiony ieſtem, y żem ſię nie zdał ná perſwázyą kápłáná.* Ktożby ſię nie wzruſzył nád tą zátrátą duſze mowiąc z Micheaſzem Prorokiem: Super hoc plangam, & vlulabo. Faciam planctum & luctum: quia deſperata eſt plaga ejus.

Przykład człowieká w rozpáczy ter minie potępionego

Tákiegoż terminu zákámiałośći ſercá dopędźił ów człowiek w Dyecezyey Tráiektyńſkiey/ názwány Godaschalcus, wielki lichwiarz/ bezbożny/ y nieprzyſtoyny/ wiodący żywot/ ktorego niegdy porwáli czárći ná konie piekielney iákieś/ y záwioſſy przed piekło/ pokazáli mu ogniſte krzesło/ ná ktorym miał záśiąść ná wieczne męki/ y ták záſtráſzonemu/ przeczytáli dekret: Modo reuerteris in domum tuam, poſt tres autē dies ex tuo corpore reuerteris in locum tuum, & mercedem accipies in ſede iſta. *Teraz wroćiſz ſię do domu twoiego, ále po trzech dniach duſzá twoiá z ćiáłá wynidzie, y przydzieſz ná to tu mieyſce, y w nádgrodę niecnot ośiądzieſz to krzesło.* Przyſzedłſzy tedy nieco do zdrowia ten człowiek/ Małżonce/ y przyiaćiołom powiedźiał nieſzczęſne ſwoie obiáwienie/ y co miał nędznik tym przeſtrzeżony od P. BOGA/ bráć ſię do żalu zá grzechy/ to on ogránićzony zákámiałośćią ſercá/ ſpieſzył do terminu deſperácyey mowiąc: Quod de me diſpoſitum eſt, neceſſe eſt impleri, ſedes mea parata eſt, illuc veniam, & ſecundùm quod

Cæſarius ibidem Cap: 7.

Grzeſznik widząc w piekle, iuż ſobie nágotowáne krzesło, w rozpáczy popadł.

gessi;

gessi, in ea recipiam. *Co o mnie iest sporządzono, potrzebá áżeby się wypełniło, krzesło dlá mnie iuż gotowe, poydę tám, y według zbrodni moich karánie odbiorę.* Tak w rospáczy nędznik dokończył żyćia, y náśládowcá Iudaszá przeklęty, dopędził terminu zákámiałośći sercá.

Pędźi chyżym impetem, y práwie wlot do kresu tego swá wola ludzka pusczona spráwiedliwie od Paná BOGA: Secundùm passiones desiderij, y iesczе gorszey nád rospácz do skákuie mety, od ktorey wroćić się nie może, to iest domieszczá się śmierći, ktora tuż o bok wiąże się przy desperácyey. Mors peccatorum pessima. *Smierć grzesznikow naygorsza.* Nic bez niey, nie poczyna desperácya, á smierć iáko łowczy zdrádliwy sidłá, y sieći, ná grzesznika zárzuca, ná ktore nárzekał Psalmistá Páński: Torrentes iniquitatis conturbauerunt me: præoccupauerunt me laquei mortis. *Strumięnie niepráwośći zátrwożyły mnie: uprzedziły mnie sidłá śmierći.* *Trzeći termin zákámiáłośći, iest doczesna śmierć.* Psal: 33. & 17

Czeka y ten trzeći termin grzesznikow okrutney śmierći, do ktorego sámi ćisną się, y gárną, nie wstrzymuiąc się od grzechow, choćiasz máią wstręt od sámego Bogá, dány przez Ezechielá Proroká: Si annuntiante te ad impium, ut à vijs suis conuertatur, non fuerit conuersus à via sua: ipse in iniquitate sua morietur. *Ieśli ty opowiesz niezbożnikowi, áby się od drog swoich náwroćił, á nie náwroćiłby się od drogi swoiey: on w niepráwośći swoiey umrze.* A tá iest rożność miedzy spráwiedliwemi ludźmi, y miedzy grzesznikámi, że choćiasz wszyscy zá rowno zostáią pod dekretowym terminem śmierći: Statutum est omnibus hominibus semel mori, przećiesz spráwiedliwym ludźiom zá sen przyiemny stánie, po ktorym iákoby po odpráwionym noclegu do mieszkánia wiecznośći przechodzą, iáko nápisał Bernard S: Pretiosa mors sanctorum, pretiosa planè tanquam finis laborum, tanquam victoriæ conservatio, tanquam vitæ ianua, & perfectæ securitatis ingressio. *Droga śmierć świętych, droga záiste, bo iáko koniec prac, iáko záchowánie zwyćięstwá, iáko bramá do żyćia wiecznego, y iáko do wszelákiey bespiecznośći wejśćie.*

Ezech: Cap: 33.

Smierć grzesznikow zła.

S. Bernar: Abbas, de transitu Malach.

Smierć spráwiedliwych dobra.

wcyśćie. Grzesznym zaś ludziom śmierć/ wieczna zguba iest/ y do przepaśći im otwiera wrotá/ tenże Doktor S: powieda: Mors peccatorum pessima, quorum & natiuitas mala, & vita peior. *Smierć grzesznikow naygorsza, ktorzych y narodzenie złe, y życie gorsze.* A w tym punkcie záwistá tey śmierći malignitas, że nie vwolnionych od zbrodni grzesznikow ná ten tám świát zárywa/ iáko terminy dekretow Boskich głoszą. Ipse in iniquitate sua morietur. z Ezechielá dostáło sie nie iednemu zátámiálcowi wtych nurtách śmierći zátopić/ przytráfiło sie wielom suchą nie przeminąć passum mortis, y vwikłánym nie máło grzesznikom w śidłách iey/ nie tráfiáło sie wiecey wyplatáć. Ná czego dekláracyą gdy rzeczy przykłády podáie pismo S: w Osobách grzesznikow rozmáitych / naprzod Dátán z Abironem/ złey śmierći terminow prátykánći w Exemplárzu sie kłádą: Ci niezbożnie zyiąc przećiwko Bogu wiele / y przećiwko sługom Bozym / Moyżeszowi y Aaronowi grzeszyli/ dla czego spráwiedliwie od Páná Bogá pokaráni/ w termin okrutney śmierći wtrąceni byli: Dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit eos, cum tabernaculis suis, & vniuersa substantia eorum. *Rozstąpiłá sie ziemia pod nogámi ich, y otwárszy paszczękę swą pożárłá ie, z námiotámi ich, y ze wszystką máiętnośćią.* Co lubo widźiał lud Izráelski/ y miał przeráżony boiáźnią podobney wárowáć sie plági/ to iescze szemrząc przećiwko Moyżeszowi. Murmurauit omnis multitudo filiorum Israel, contrà Moisen & Aaron dicens. Vos interfecistis populum Domini. Pod miecz sie gniewu Bożego zápámietále ćisnął/ gwałtem gárnąc sie w złe śmierći terminy/ ktore ich nie minęły iáko pismo S: Percussi sunt quatuordecim millia hominum, & septingenti, absq; his qui perierant in seditione Core. *Pobići są czternaśćie tyśięcy y śiedmset, ludzi, oprocz tych ktorzy poginęli w rozruchu Korego.*

Odstąpił Pan Bog y w inszey okázyey ludu swoiego dla wielkich zbrodni/ Arkę swoię Páńską poddał w nieprzyiaciel- skie rece/ ále zárąz śmierć gráśowáć poczęłá/ áli w tey wie- wiązy/ trzy:

Datan, y Abirona, ziemia po żárłá.

Numer: Cap: 16.

Wielu śmierć po żárła dla grzechow

zy trzydzieśći tyśiecy dostáło śie trupem położonego ludá/ álić swawolni synowie Helego Kápłáná/ ná plácu polegli/ Ofni y Finees / nádto/ y sam wieku śedźiwego stárzec z krzesłá spadłszy kárk złomał. Cecidit de sella retrorsùm iuxta ostium, & fractis ceruicibus mortuus est. A ták w terminách zápámietáłeśći grzechowey pogineli / To tylko potomnym wiekom zá pámiatkę zostáwuiac. Mors peccatorum pessima. 1. Reg: Cap: 4.

Helego śmierć, y synow iego.

Nie uszedł złey śmierći terminow ow desperat znáczny Abszálon/ roskosznik/ świátowy/ przećiwko Bogu/ y przećiwko Dawidowi Oycu / stawáiacy vpornie/ zá zbrodńie wielkie w śidłách śmierći vwikłány/ gdy ná drzewie zádziergńiony zá włosy/ z ktorych żadna miárą ńie mogł śie wykrećić/ iáko iest w Bibliey S: Cumq; ingressus fuisset subter condensam quercum & magnam, adhæsit caput ejus quercui & illo suspenso inter cælum & terram, mulus cui insederat pertansijt Tulit ergo Ioab tres lanceas in manu sua: & infixit eas in corde Absalon. *Gdy wbieżał pod gęsty a wielki dąb, vwięzłá głowá iego ná dębie, ágdy on záwist między Niebem á ziemią, muł ná ktorym siedział, przebieżał. Wziął tedy Ioab trzy oszczepy w rękę swoię: y vtopił ie w sercu Absalonowym.* Co przeczytawszy w piśmie Chryzostom S: vczynił tę exclámácyą. O nefandum meritum parricidæ! iniuriam Patris, non pugnantis gladius, non hostilis manus, non iaculantis ictus defendit! sed vindicant ligna, arbor vlciscitur, rami defendunt, nec est vlla creatura, quæ non mota fuerit, cùm ipsum senserit moveri in Autorem. *O niegodna złość Oycoboyce! krzywdy Oycowskiey nie rycerski miecz, nie ręka ńieprzyiaćielská, ńie postrzały bronią! á le się iey mszczą drzewá, y gáłęźie, bo ńie mász żadnego stworzęńia, coby się nie wzruszyło, wiedząc że grzesznik rzuca się na Autorá álbo stworcę swego.* Ktoby/ to/ kto/ wypisáć mogł Czytelniku łástáwy/ ktoby dokazáł wyráchowáć ná wiorchy/ y szczupłey kárćie pápieru/ táko/ wiele grzesznikow zákámiáłych powpádáło w termin strásliwey śmierći! Czyiáby pámieć choćiasz naygłebsza mogłá ogárnać ták wiele tyśiący Miast z ludzmi trze- 2. Reg: Cap: 18.

Absalom zábity.

S: Ioan: Chrysost: in lib: regum.

Powietrze, głod woyná sá gubią grzesznych.

mi trze-

mi/ trzęśieńiem ziemie pod ziemie poszło: iako ńie máło nie-
zbożńikow ogńiste pioruny wtrąciły w pászczekę śmierći! mo-
rowe powietrza! nieprzyiaćielskie miecze! y insze plagi od P:
Bogá spráwiedliwie spuszczone! ktore w Arsenale Boskim
gotowe ná grzeszńikow czekáią/ á zá otworźeniem Zbroiowńie
wypadáią/ oczym nápisał Prorok: Aperuit Dominus thesaurũ
Jerem: Cap: 10. suum, & protulit vasa iræ suæ. Otwarł Pan skarb swoy, y wy-
dał rynsztunki gniewu swoiego! Miáłkie są ná ográńiczenie te-
go brzegi/ rozumow nászych/ ńie głębokie pámięći nurty!
Dość że w nich ńie co ochynąć śie może/ y záczerpić pospolita
śmierći plagá ná grzesznych pádáiąca! á w tym náyprzykrzey-
sza/ że ná wieki zábiia!

Dość w tym vpátrzyć termin strászny grzeszńikow/ że ńie-
spodźiáńie z świátá ich zábiera śmierć/ iako Mędrzec Páński
Prouerb: Cap: 10. & 11. nápisał: Anni impiorum breuiabuntur. Látá ńiezbożnych v-
krocone będą. Dość że w iey terminách vpadáią wiecznie. In
impietate sua corruet impius. Dość że chyżo z duszą y z ćiá-
łem wniwecz śię obracáią: Spes impij tanquam lanugo est,
Sapien: Cap: 5. quæ a vento tollitur: & tanquam spuma gracilis, quæ à pro-
cella dispergitur: & tanquam fumus, qui à vento diffusus est:
& tanquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis. Ná-
dzieiá niezbożnego iest iáko perz, ktory wiátr porywa: y iáko ćien-
ka piáná, ktorą wicher rázspędza: y iáko dym, ktory wiátr rozwie-
wá: y iáko pámiątká gośćiá iednego dniá przemiiáiącego.

Coż zá száleństwo grzeszńikow/ że śię ńie lękáią/ y ńie wzdry-
gáią strászydłá śmierći! że dobrowolnie (co y złoczyńcow odstrá-
sza) ná iey surowe nárażáią śię terminy! y ńie chronią śię iey go-
Wiecznie umieraią. grzeszni. rącego práwá/ ná ktore iuż obwinionych/ y przekonánych ło-
trow stáwia zákámiáłość serca/ pilnuiącá co moment/ de sta-
tuitione przywołánia spráwy. Gdzie ńie ná stronę grzeszńikow
pádá sentencya iáko/ wydáie Augustyn S: Sæpissimè antequã a-
S: August: de Doct: christi gat pænitentiã, iusto Dei iudicio in peccato moritur, vt mors
sit vitæ sceleratæ consentanea. Częstokroc ńie pokutowawszy grze-
szńik spráwiedliwym sądem Bożym w grzechu vmiera, áby śmierć

była życiu niezbożnemu przyzwoita. Ták tedy Sui juris ludźie żyiący niezbożnie w terminách nieszczesnych śmierći giną: y ktora cnotliwym kátolikom mowiąc z Bernárdem S: snẽ przyiemnym/ y odpoczynkiem iest: Mors somnus iustorum, requies amicorum Dei. Tá niezbożnym grzesznikom stáie się Tyránką/ iáko powiedźiał Orator Rzymski: Mors terribilis est his, quorum cum vita, omnia extinguuntur. *Smierć straszna tych iest, ktorych z życiem, oraz wszystko gáśnie.* Albo iáko Poetá Láćinski opiewa:

S. Bernar: Abb: Serm 52 in Cant.

Cic: Lib: Paradox:

Ille igitur finis malus est, quem pœna sequetur,
Et qui perpetui, porta doloris, erit,
Tęn zły kres do ktorego, kárá się przymyka,
A do wiecznego bolu, bramę w szerz odmyka,

Termin zley śmierći, Ex Polyanthea. ver. bo. Mors.

Ná ktory kres zley śmierći wpadszy grzesznicy/ nierychło ją luią/ że zbładźili,

Chćiałem tu iescze pilnemu Czytelnikowi szkodliwego terminu śmierći ostrzeyszą podáć delineácyą/ ále że przez śmierć grzesznicy wćisnąwszy się w vpadek/ dość iuż/ Omnibus armis præsidijsq; destituti; zákrawáią jeszcze ná dálszy kłopot Boskiego sądu/ y ná dálszy tego termin strászliwy spieszno godzą; Záczym do obaczenia przez pilną vwagę po/ śmierći ich czekáiącego kresu vniwersálnego pomknąć się musze/ y nákierowáć tám myśl/ gdźie w sąd grzesznicy wpadáią. Prawdá że spolnie czeka nas wszystkich/ y dobrych/ y złych/ y nikt go nie vchybi/ według dekláracyey Páwłá S: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi: vt referat vnusquisq; propria corporis prout gessit, siuè bonum siuè malũ. *Wszyscy my muśięmy się vkazáć przed stolicą Chrystusową: áby kázdy odniosł własne spráwy ćiáłá, według tego co vczynił, lub dobrze, lub źle.* Aleć przećie ćięzszy ná tych sąd Bozy będźie, ktorzy ćięszemi grzechámi iego świety obrażáli máiestat/ bo tych tã będźie/ mowię z Bernárdem S: Status instabilis, mors tristabilis, dissolutio miserabilis, damnatio detestabilis. *Stan niestáteczny, śmierć okropna, rozstánie nędzne, potępienie przeklęte.*

Czwarty termin zákámiáłośći iest, straszny sąd Bozy.

2 Corinth: Cap: 5.

S. Bernar: Abb: de Cõsid: Vilitat. Humanæ

klętę.

Przegrána ich/ tám ſpráwá będźie/ pádną pod ſrogi dekret/ o czym vpewnia S: Grzegorz: Extremo die iudicij, in ſede maieſtatis ſuæ Chriſtus apparebit, omnes hunc pariter electi & reprobi videbunt: vt & iuſti de munere retributionis ſinè fine gaudeant, & iniuſti de vltione ſupplicij in perpetuum gemant. *Oſtátniego dniá ſądu, ná ſtolicy ſwoiey Chryſtus ſię pokáże, wſzyſcy ſpráwiedliwi, y niezbożni widźieć go będą: Aby y ſpráwiedliwi z nagrody dáney wiecznie ſię ćieſzyli, á niezbożni z pomſty karánia żeby ſię żalili.* Sędźia tám ſpráwiedliwy nie zwolni dekretu/ ná prozby/ ná dáry/ nic nie vczyni/ bo tám y czáſu/ y mieyſcá nie bedą miáły/ ná áppelácyą dáłmo ſie ſpuſzczáć/ o limitácyey y nie pomyslać: Veniet dies illa, in qua plus valebunt pura corda, quàm aſtuta verba, conſcientia bona, quàm marſupia plena: Quoniam iudex ille non falletur verbis, nec flectetur donis. *Przyidźie dźień on, w ktory więcey będą ważyły ſczere ſercá, niż obłudne ſłowá, więcey czyſte ſumnienie, niż worki nápełnione: Bo tęn tám ſędźiá, nie dá ſię oſzukáć ſłowami, nie dá ſię zmiękczyć dárami.* To S: Bernard nápiſał.

S. Gregor: Papa. Hõil 25. in Euãgel.

Oſtrość ſądu Bożego.

S. Bernar: Abb. ſuper Cantica.

A iáko tám groźliwy będźie máieſtat ſedźiego ſpráwiedliwego/ iáko ſtraſzliwa twarz zágniewánego Páná ná grzeſznikow/ dochodze tego z obiawienia Jana S: gdźie ná ſądźie Bożym ſtawáiących/ żywym Exemplarzem / nárzekáiących wydáie: Dicunt montibus, & petris, cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni, quoniam venit dies magnus iræ ipſorum. *Mowią gorom, y ſkáłom, vpádniyćie ná nas, y zákryićie nas od oblicżá Siedzącego ná ſtolicy, y od gniewu baránkowego, bo przyſzedł dźięń wielki gniewu ich.* Ze záś ſobie w tych nieſzcześliwych terminách/ y w inſzych przykrych ſądu Bożego okolicznośćiách/ rády dáć nie będą mogli: y to Izáiaſzá Proroká mowá do zrozumienia dáie: Quid facietis in die viſitationis, & calamitatis de longe venientis? Ad cuius confugietis auxilium, & vbi relinquetis gloriam veſtram:

Apocal: Cap: 6.

Przywalác ſie gorom kazą grzeſznicy,

ſtram: nè incurremini ſub vinculo, & cum interfectis cadauis. *Coż czynić będźiećie w dźień náwiedzęnia, y vtrapięnia z dáleká przychodzącego? Do czyiego ſię rátunku vćieczećie? y gdźie zoſtáwićie ſławę wáßę: żebyśćie ſię nie zgárbili pod okowámi, á z pobitymi żebyśćie nie vpádli.* Nierychło nędzni grzeßnicy postrzegą ná iáki pádną koniec/ z ktorego ſię nie wyślizną! Jſaiæ: Cap: 10.

Naſtráßyłá dość Jzráelczykow áppárycya Boſka/ choćiaß ná dobre ich/ á nie ná zgubę godząca/ zá czáſow Moyżeßá/ z ktorym gdy Pan Bog ná gorze rozmawiał/ á lud widźiał że gorá wymiotáłá ogniſte pożary/ żeſię z niey krzykliwych trąb dobywáłą głoſy wnet ſobą trwożyć począł przeſtráßony lud/ y nie chcąc w dálße terminy záchodźić z Pánem Bogiem/ w ſtecz ſię odwrácáiąc chronił ſię twárzy iego/ obawiáiąc ſię w przeſtráchu śmierći, y ná Moyżeßá wołał z dáleká: Loquere tu nobis, & audiemus. Non loquatur nobis Dominus nè fortè moriamur. *Mow ty do nas à ſłucháć będźiemy. Niech Pan do nas nie mowi byśmy ſnádź nie pomárli.* A meżnemi zátrząſnęłá ſercámi Apoſtołow S: tránsfigurácya przed obecnośćią ich pokazána/ w ktorey ći tám konfidenći Jezuſowi/ co mieli vpátrowáć chwały wiekuiſtey ozdoby/ to oni do źiemie oczy y twarzy ſkłonili: Diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde. *Vczniowie vpádli ná twarz ſwoię, y bali ſię bárdzo.* Podał y Janowi S: ná proſpekt do widzenia Oſoby ſwoiey apocalypſim, to ieſt obiáwienie/ áli ſię záraz zánioſło ná śmierć temu S. Ewángeliśćie: Vidi ſimilem filio hominis, &c. Et de ore eius gladius vtraq; parte acutus exibat. Et cum vidiſſem eum cecidi ad pedes ejus tanquam mortuus. *Widziałęm podobnego Synowi człowieczemu, &c: A z Vſt iego miecz obośieczny wychodził. I gdym go widźiał pádłęm przed nogami iego iako vmarły.* *Mowić z Panem Bogiem miłośiernym báli ſię Izráe li towie.* Exod: Cap: 20. *Apoſtołowie od ſtráchu v padli.* Matth. Cap: 17. *Ian S. Ob umierał widząc Sędźiego* Apocal: Cap: 1.

W tych przerzeczonych okázyách/ iáśniáły miłośierdzia Boſkiego y łáſkáwośći dokumentá/ á przećie przy nich łáßyłá ſię okrutna boiaźń! Coż rozumieć? iáko dumne grzeßnikow fántázye vpadáć mocno bedą/ y ſędziego ſtraßliwego

przeráżone widzeniem rzucą śię o ziemie / y z nią zrownáią! kiedy przećiwko ńim Chrystus stánie z dekretem potępienia! Podáie to do głebszey vwagi / Efrem S: tym perijodem: : Audite fratres charissimi! si illi neque cum consolatione valuerunt sufferre aduentum ejus: Quid obsecro, facturi sumus, quando in furore, & ira intolerabili descendet, vt diiudicet populum suum, reddatq; singulis iuxta merita sua! *Słuchayćie naymilśi Bráćia! ieżeli támći y poćießnego Boskiego przyśćia wytrzymáć mogli: Coż proszę my cżynić będziemy, gdy w zápálcżywośći, y wgniewie nieznośnym przybędzie áby sądził lud swoy, y oddał káżdemu to ná co zásłużył.*

S. Ephr. Serm: de Consum: Sæculi.

Trwożyło bárdzo/ przyśćie ná świát Zbáwićielá nászego/ y przeráziło serce boiáźnią Herodá krolá: Herodes Rex turbatus est, & omnis Hierosolima um illo. *Herod krol zátrwożył śię, y wszystká Ierozolimá z nim.* Ná odkupienie był przyszedł ludowi / á nie ná zgube/ ńie iáko sędziá mocny/ ále iáko pieszczona y przyiemna dziećiná/ á iuż ńiezbożńikom był strászny / iuż śię go bali! Iákoż śmiáło stánąć będą mogli przed ńim grzesznicy/ kiedy ich sądzić zácznie : Co ná tritynę podáie Augustyn S: Quid erit tribunal iudicantis, quando superbos Reges cuna terrebat infantis! *Co będzie zá trybunał sądzącego, kiedy pysznych strászyłá postáć w kolebce leżącego!* Wie iuż wiem/ co tám zá nieszcześliwy termin będzie zákámiáłych grzesznikow/ y donoszę ğ do przeczytánia pilnemu Czytelńikowi.

Matth: Cap 2.

Krol Herod lekał śie Národzonego Pánd Iezusa.

S, August: Serm: 30. de Tēpore

Owego nędznicy z desperatem Iudaszem dobiegáią terminu/ ná ktory ńiżby przychodźić mieli/ lepiey śię im było/ y ńie rodźić/ iáko Pan Chrystus powiedźiał: Bonum erat ei, si non esset natus homo ille. *Lepiey mu było, by śię był on cáłowiek ńie národził.* A to dla tey przyczyny/ ktorą Bernard S: náznácżył: Non utiq; si natus non fuisset omnino, sed si natus non fuisset homo, sed (verbi gratia) aut pecus, aut alia quæpiá creatura, quæ quoniam iudicium non haberet, ad iudicium non veniret, ac per hoc, nec ad supplicium. *Nie dla tego żeby śię był ńie miał cale narodźić, ále gdyby śię był ńie człowiekięm vrodźił, ále*

Marci Cap: 14.

S. Bernar: Abb: Serm 35. in Can: tica.

Lepieyby śie nie rodźić, niż

(mowiąc náprzy-

ná przykład,) bydlęćięm, albo inſzym iákim ſtworzęnięm, to nie miawſzy rozumu, nie ſtawałby był ná ſąd Boży, á potym nie doſtałby ſię był ná karánie poſtępięńia wiecznego.

ná ſąd Bożyść.

O iák że to / ten kres zawodniczy / nieſzczęśliwy! ktory po rozbićiu Nawy żyćia doczeſnego oprzeć ſię nie da przy ſuchym brzegu! y ieſzcze mocno / ále ſpráwiedliwie / ná więkſzą przepáść odpycha! Oczym vpewńia Anzelmá S: ſentencyą Vndiq; erunt anguſtiæ: hinc peccata accuſantia, inde terrens iuſtitia, ſubtus patens horridum chaos inferni, deſuper iratus Iudex, intus conſcientia vrens, foris mundus ardens. *Zewſząd będą przykrośći: ztąd grzechy ſkárzące, owdźie ſtráſząca ſpráwiedliwość, pod nogámi będźie otwárta otchłań piekielna, zwierzchu zágniewány Sędźiá, wewnątrz dogrzewáiące ſumnienie, z dworu świát pałáiący ogniem.*

S. Anſel: Lib: de miſeria Humana.

Oſtátni termin zakámiáłośći, ieſt piekło.

Mało to ieſzcze ná zákámiáłych grzeſznikow! ieſzcze przy tym brzegu oprzeć ſię nie zmogą! muſzą / iáko przyſłowie Mądrych oſądziło: A quinque ſcopulis deſilire in fluctus. Przy oſtrey Sądu Bożego ſpráwie dopędźić powinni dálſzego terminu / bez terminu / iáko Grzegorz S: nápiſał: Ad diſtricti ergo Iudicis iuſtitiam pertinet, vt nunquam careant ſupplicio, quorum mens in hac vita nunquam voluit carere peccato, & nullus detur iniquo terminus vltionis, qui quamdiu valuit, habere noluit terminum criminis. *Do ſtraſznego Sędziego ſpráwiedliwośći należy to, áby nigdy bez karáńia nie byli, ktorych myſl poki żyli ná swiećie nigdy niechćiáła bydz bez grzechu, y żeby grzeſznikom nie był dany koniec pomſty Bozey, ktorzy iák wiele mogli zdrowo, niechćieli mieć końcá y miary w niecnotách.* Oboſtrza niepomálu ten punkt / nullus detur iniquo terminus vltionis srogi rigor piekielnych mąk / ktore ſię nie ſkończą nigdy grzeſznikom / y żadney nie dádzą nádzieie do poſolgowánia im. Ale y ſamo pierwſze wkroczenie w piekielne gránice, nie lekka ná powitániu przynoſi grzeſznikom przykrość náſtępuiąca po prolácyey oſtátniego dekretu: Ite maledicti in ignem æternum. *Idźcie przeklęći ná wieczne potępienie.*

S. Gregor: Papa, Lib: 34. Morals Cap: 12.

W piekle męki ſą wieczne.

Matth: Cap: 25.

pięńie. Bo záraz w iednym momenćie ná przeklęte západáią niewczáſy/ iáko Pan Jezus powiedział: Ibunt in ſupplicium æternum. Poydą ná męki wieczne.

Przenośi piekło, męki wſzeláki.

Podeymuią ſie nedzni grzeßnicy drogi/ do kresu tego/ zyiąc bezbożńie ná świećie/ przyimuią bráterſtwo z Czártámi oraz y ſtan wßelkiego vtrapieńia/ boleśći/ y rozmáitych mąk pełny/ w ktorym ſámá tylko wymyślnego karánia panuie miſcellanea, to ieſt mießánińá. Bo (pißąc co ſámá rzecz káże) piekło ieſt ogniſte morze śiárczyſtymi pożárámi wſpieńione/ ieſt ſtek/ y konfluencyá/ ſilnych przykrośći/ rozum/ y poiętność nászę przenoßących/ iáko twierdzi Bogomyślny Jzydor: Intende nunc quaſcunq; ſæculi pænas, quoscunq; tormentorum dolores, quascunq; dolorum acerbitates, & compara totum huic gehennæ: & leue eſt omne quod pateris. *Przypátrz ſię ktorymkolwiek świátá tego morderſtwom, vważ wßyſtkich kátowni dolegliwośći, bolow przykrośći, á przyrownáy to wßyſtko do otchłánie piekielney: a to będzie bárdzo trochá do wyćierpięnia.*

Jſidorus. De meditatio: Gehennal: ſupplicij.

Ieźioro ogniſte ieſt piekło.

Piekło álbowiem ieſt oſtátńia ludziom grzechámi zmázánym przepáśćia; gdzie iák przykra wre dla grzeßńikow kápiel wieczna; ztąd ńiech kázdy bierze miáre/ co o piekle nápiſał Hugo dowćipny: Infernus, lacus eſt ſinè menſura, profundus ſine fundo, plenus ardore incomparabili, plenus fætore intollerabili, plenus dolore innumerabili; ibi miſeria, ibi tenebræ, ibi ordo nullus, ibi horror æternus, ibi nulla ſpes boni, *Piekło, ieſt ieziorو, bez miáry, w głębokośći, bez gruntu, pełne vpałow nieporownanych, pełne ſmrodow nieznośnych, pełne boleśći nieprzeliczonych, tám biedá, tám ćiemnośći, tám mießániná, tám okropność wieczna, tám ńie znayduie ſię, nádzieiá do dobrego.*

Hugo, Lib 4. de Anima.

Wieczne w piekle niewczáſy

Pálcem pokázuie Pſalmiſtá S: że ná ten termin oſtátńi wpádáią grzeßńicy/ że zátwárdziáłość ſercá ná tego ogniſtego Morzá wpycha ich brzegi/ á potym zánurza! Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulsi ſunt nec potuerunt ſtare *Tám upadli ktorzy czynią ńieprawość: wygnáńi ſą áni ſię mogli oſtáć.* Ták y Grzegorz S: Papież głośi. Qui olim ex vi

Pſal: 35.

lim ex vi

lim ex vitio voluntatem, hic, callidi persuasoris expleverunt tunc cum duce suo reprobi ad tormenta perueniunt. *Ktorzy niegdy tu żyiąc w niecnotach, wolą swoię spuścili ná chytre podusczęnia Czártowskie: tedy tam z wodzęm swoim potępioni ná kátownię przychodzą.* A co Psálmistá S: w pospolitośći ogłośił/ to w osobliwośći Ánioł powiedział o grzesznikách zápámiełych Janowi S: Bibet de vino iræ Dei, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius: & circumdabitur igne & sulphure, & fumus tormentorum ejus ascendet in sæcula sæculorum, nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerunt bestiam, & imaginem ejus. *Pić będzie z wina gniewu Bożego, ktore zmiesżanie iest z sczyrym winem w kubku gniewu iego: y będzie męczon ogniē y śiárką, á dym męki ich wstępowáć będzie ná wieki wiekow, ani mieć będą odpoczynku we dnie y w nocy, ktorzy się kłaniali bestyey y obrázowi iey.* A w drugiey okázyey temuż Janowi S: wielkiemu spekulatorowi apparycij Boskich opowiedział Ánioł terminy nieszczęśliwe zákámiáłych grzesznikow/ mowiąc. In vna die venient plagæ ejus, mors & luctus & fames, & igne comburetur; quia fortis est Deus, qui iudicabit illam. *W ieden dzień przydą plagi iey, śmierć, y smutek, y głod, y w ogniu gorzeć będzie, bo mocny iest Bog, ktory ią będzie sądził.* Gdzie zaraz istotnie pokazał to Ánioł/ gdy wziąwszy kámień młyński wrzućił go w Morze mowiąc: Hoc impetu mittetur Babylon Ciuitas illa magna, & vltrà iam non inuenietur. *Tym pędem wrzucona będzie Bábilonia Miásto owo wielkie, y iuż więcey nie będzie ználeziona.* Dla lepszego záś zrozumienia powieśći Ánielskiey/ Tomasz S: z Aquinu przydáie: Mittetur in mare, id est in infernum profundissimum, & pœnis amarissimum. *Wrzucą ią w Morze, to iest w piekło głębokie, y w mękach gorzkie.* Co y Ánioł potwierdził: Missi sunt in stagnum ignis, & sulphuris. *Wrzuconi są w bágnisko ogniste, y śiarczyste.* A zá co tám wiecznie skaráni są? náznaczył Ánioł przyczynę: Quoniam peruenerunt peccata ejus vsq; ad cælum, & recordatus est Dominus iniquitatum ejus. *Bo przyszły grzechy iey áż ku niebu, y wspom-*

S.Greg: Papa, Lib: 9. Moralium

Apocal: Cap: 14. & 18 & 20.

Ánioł głosi męki piekielne.

Bábilonia, w piekło wrzucona.

S.Thomas Aquinas.

Toná iák w Morzu grzesznicy w piekle.

wſpomniał Pan ńieprawośći iey.

A ießcze by to lżeyßa było wßyſtko zápámiętáłym grzeßńikom/gdyby im pozwolono raz zginąć/ y wniwecz ſię obróćił w tych topieliſkách ogniſtych/ ale im tám záwße żyć każą ná wieki/ iáko nápiſał S: Grzegorz Papież; Erit dolor cum formidine, flamma cum obſcuritate, mors ſinè morte, finis ſinè fine. *Będzie boleść z boiáźnią, płomień z okropnośćią, śmierć bez śmierći, koniec bez końca.* Będą ſię łączyć z ſobą ná vdręczenie grzeßńikow te dwie káry: Ignis gehennæ, & caſus gloriæ: ſed si mille gehennas ponas, nil tale eſt, quale ab illa beata vita excidere, *Ogięń piekielny, y odpadnięnie od chwáły wieczney: Ale gdyby y tyśiąć było otchłáni piekielnych, lżeyße by były, niż iedno utracęnie widzęnia iſtnośći Boſkiey w Niebie.* To S. Chryzoſtom. Zbliżą ſię y przymkną tam do rożnych przykrośći Lárwy przeklętych Czártow/ o czym S: Auguſtyn: Videbunt ibi monſtra teterrima, & laruales facies eorum, quarum visio poſset illos occidere, *Będą tam widźieć ſtrachy okrutne, y brzydkie twarzy, ktorych widzenie z abiáć by ich mogło.* Nád ktorey przykrośći/ z poſtáći Czártowſkiey przydáney potępionym/ obiáśńieńie/ iáko ſroga ieſt/ obacz Czytelńiku łáſkáwy co nápiſáno w inßey Częśći Przyiaćielá o Dußach w Czyścu w Rozdźiale Drugim/ ku końcowi.

S. Gregor: Papa, Lib: 9. Moral: Cap: 3.

S. Chryſ: Homil: 24. in Matth.

S. Auguſtinus,

Straßna twarz Czártow.

Trzymam o tym Czytelniku pobożny/ żeś czytáł/ y pomńiß/ com ći nápiſał w tey Częśći Przyiaćielá/ o dozęſtey niewoli Bożey niewolniczey grzeßnikow, y o ßkodzie ktorą ćierpią Boſką vtracáiąc łáſkę; Ale nad wßyſtko tám to ćięższe ſą te oſtátnie terminy zakámiałośći ſerca/ w ńińieyßym wyráchowáne Rozdźiale/ á zwłaßcza ogniſte piekło/ ktorego niezmiarkowáne przykrośći/ y boleśći/ nágotowáne dla zákámiáłych grzeßnikow/ że mnie tu ná wielką wyćiągáią kártę/ máiąc wzgląd ná to/ bym więcey pißąc/ w czytániu komu ńie zádał pracy/ álbo cále ńie odraził Czytelniká: przeto dwiemá wierßámi ex Iacobo Ianuenſi Ordinis Prædicatorum, in Legenda Sanctorũ compendioſè, zſumowane tu piekłá wydáie okrućieńſtwá.

Olim w piekle karánia opiſane.

Vermes,

Vermes, & tenebræ, flagellum, frigus, & ignis.
Dæmonis aspectus, scelerum confusio, luctus.
Robáctwo, ciemność, plagi, zimno, y płomienie,
Czártow Lárwy, tuż smutek, grzechow záwstydzenie.

Ex Legēda SS. in Vita S. Joannis Apost: & Evangel.

Zástánow się tu pilną uwagą Kátoliku / á widząc / że grzesznicy zákámiáli / á quinque scopulis desiliunt in fluctus, ośmiu wyráchowánych kátownie piekielney okoliczności; wstręt im vczyń od tego kresu / słowy Augustyná S: O mi frater! nunquid ferreæ sunt carnes nostræ, vt non contremiscant, vel sensus noster adamantinus, vt non emolescat ad illa. *O moy kochány Bráćie! izaliż żelázne są ćiáłá násze, że się nie lękáią, álbo rozum nász dyámentowy, że się zmiękczyć nie da piekłá srogośćią!* A teżeli y sam znasz co do siebie / mow z Psalmistą / y z S: Augustynem: Domine nè in furore tuo arguas me, hoc est non sim inter illos, quibus dicturus es: ite maledicti in ignem æternum. Neq; in ira tua corripias me: vt in hac vita purges me, & talem me reddas, vt iam emendatorio igne non opus sit.

S Aug: ad quendam Comitem, Cap: 51.

in Psal: 37 Idem.

ROZDZIAŁ XI.

Pobudká Dźiewiąta, z Uwagi tey, że zákámiáli grzesznicy, sámi siebie bez łáski Bożey rátowáć nie mogą: á náwet y Pánu Bogu, nie iáko z trudnośćią przychodźi ich rátowáć.

COkolwiek definicya zákámiáłośći sercá / od Bernárdá Swiętego wydána / (w tey Przyiaćielá Częśći / ná końcu Pierwszego Rozdźiału położona) compendiosè zámykáłá w sobie / nád tym / áż do tąd rozgrzewáiąc do litośći serce przyiáznego Czytelniká / iego báwiłem / zá

chcąc do kompássyey nad zákámiáłymi grzesznikámi: y po-
ki/ w opisániu skutkow zákámiáłośći/ stáwáło mi punktow/
poty silney przykłádałem pracy/ ábym z nich nátárczywe o-
kolicznośći dokuczáiące/ y co ráz to większey przyczyniáią-
ce mizeryey zákámiáłym grzesznikom/ obszernie opisáć mogł
pobożnemu Czytelnikowi. A kiedy iuż wszystkom to wynu-
rzył/ com mogł wyczerpnąć z słodkiey Bernárdá S. náuki/
do tego ostátni termin zákámiáłośći przełożyłem przed oczy.
Tandem, teszcze iedney domyśliłem sie ràny trapiącey zákà-
miáłych grzesznikow skryćie/ ktora w Tytule Rozdziału tegò
tknięte/ że sámi siebie bez łáski Bożey rátowáć nie mogą/
á náwet y P. Bogu niejáko z trudnośćią przychodzi ich rá-
towáć.

Duse w Czyśćzu na to bo-leią, że sie same ratować nie mogą

Biorę pochop do uznánia tey okolicznośći/ z inszey Częśći
tey Księgi Przyiáćielá w ostátniey potrzebie/ gdzie opisáno
w Rozdziale piątym/ iáko dusze w mękach Czyśćzowych/ w
tym dolegliwość czuią/ że sámy siebie w utrapieniu rátowáć
nie mogą: á przeto ták sądzę/ że podobne utrácenie władzy/
do porátowánia siebie/ musi dolegáć nie pomału grzeszni-
kow/ á tym sámym/ y to/ dáć może do poruszenia miłosier-
nych áffektow motivum, gdy przyiázny kátolik máiąc w in-
tellekćie zápisáne grzesznikow oppressye/ ućiski y potłumie-
nie/ y zápátruiąc sie iáko z wielkiemi w zakámiáłośći sercá
biedzą sie bolámi/ nád to vważy/ że sie sámi ći rátowáć przy-
rodzonemi siłámi y wyłamáć z nich nie mogą/ áni wyślizgnąć/
áni wypłatáć nie porádzą wrodzonym przemysłem; musi má-
iąc wzgląd ná ich niedolą pomyślić dla nich o posiłkách/ al-
bo przynamniey/ przy vważeniu ich słábośći sił/ wzruszyć rá-
mionámi/ na znák politowánia.

Alec/ żeby nábożny kátolik zawieszáiący myśl swoię/ nád
vłomnośćią niemogących sie ratowáć grzesznikow dostáte-
czniey poiął/ co sie w Tytule Rozdziału tegò záwiera: Na
przod swoię w tym ma vgruntowáć konsyderácyą/ aby wie-
dział y pomniał/ iż grzesznicy z spráwiedliwego Dekretu Bo-

ſtego ſurowey podlegáiąc Exekucyey/ od śmierći/ od ſądu oſtátniego/ y od piekłá/ wzbronić ſię nie mogą/ áni ztamtąd/ gdzie ſię iuż raz doſtáli/ wyrátowáć/ y wymknąć/ nawet y Boſką mocą/ iáko wiárá kátolicka náucza: In inferno nulla eſt redemptio. *Z piekła żadę wykupić ſię nie może.* A przeto Tytuł Rozdziáłu nie dozwala traktowáć o tym/ że grzeſznicy w piekle ratowáć ſię nie mogą/ bo to pro re certa trzymá. Ale/ że præcilè w ſwey zákámiáłośći ſercá vwikłáni grzeſznicy máią trudność do powſtánia/ y nie mogą ſámi ſiebie bez łáſki Bożey ratowáć/ to do vwagi podáie/ ázeby litośćiwe ſerca zńiewolone miłośierdziem/ do rátunku grzeſznikow ochotnie ſię dáły/ á zatopionych w nurtách ńieprawośći ludźi/ ochotnie ſpieſząc wyrywáć mogły/ ktorych wſzyſtká nádzieiá w Boſkim pośiłku!

Z piekła wybáwić duſze nie podobna.

Już tedy teraz Czytelniku łáſkáwy możeſz przeráźliwą nędznych więźniow/ w śiły ogołoconych/ wźiąć przed oczy indygencyą/ gdy wrodzonym przemyſłem wynáleść ſpoſobow nie podołáią/ oſłábioni w cnotę/ y leżą iáko okowáni łotrowie/ o ktorych nápiſał Hieronym S: że ſię y ruſzyć nie mogą: Qui vinctus eſt compedibus ferreis, & grauibus plũbi nexibus prægrauatur, non eſt aptus ad curſum de quo dicitur: Curſum conſumaui. *Kto ſkrępowány ieſt kaydánámi żeláznęmi, y ważnymi z ołowiu więzámi obćiążony ńie ma ſpoſobnośći, y śiły, do biegu tego, o ktorym mowi Piſmo S: ſkończyłęm bieg.* Vpátrzył w grzeſznikách tákową ńiemoc do podźwignienia ſiebie ſámych/ Doktor Anielſki Tomáſz S: gdy záłożywſzy ná pytániu tákim Artykuł: Verum homo poſsit reſurgere à peccato, ſinè auxilio gratiæ? *Ieżeli też człowiek może powſtáć z grzechu bez pomocy łáſki Bożey;* Twierdzi to zápewne/ náuka prawdziwa. Fieri non poteſt, vt per ſeipſum homo, ſinè auxilio gratiæ, a peccatis reſurgat. *To być nie może áżeby przez ſiebie ſámego człowiek, bez pomocy łáſki Bożey z grzechow powſtał.* Boć ńie może ręku perowáć/ y doyść tego/ co przez grzechy vtráćił/ może nieco popr[z]eſtáć grzeſzyć/ ále przywroćić ſam ſobie nie może vtra-

S. Hieron in Cap: 9 Eccleſ: Tomo, 5.

S Thomas Aquinas. 1ma. 2dæ. Quæſt: 109. Articulo, 7.

O ſwey mocy. powſtáć grzeſznik nie może

coney dostoynośći/ álbowiem grzesząc troiáki vszczerbek zá-ćiąga ná siebie/ náucza pomieniony Doktor S: Incurrit triplex detrimentum peccando. Naprzod/ Maculam, skazę/ ktora ná duszy zostáie: Powtore/ Corruptionem naturalis boni, skáżenie przyrodzonego dobrá/ przez ludzkiey woli odwrocenie się od Bogá: Potrzećie/ Reatum pœnæ, zásłużenie káránia/ kiedy człowiek śmiertelnie grzesząc/ zárábia ná poćiepienie wieczne. A że restauracya wszystkiego tego do sámey łáski Boskiey należy/ tedyć grzesznik nie zdoła bez niey przyrodzonymi rátowáć się siłámi: Stosuie się tu do tego należyćie służąca Augustyná S: sentencia: Idoneus est homo ad casum, non est idoneus ad resurrectionem suam, semper in profundo est, nisi liberetur. *Snádny iest człowiek do upadku, ále nie sposobny do powstánia swoiego, záwsze w głębokiey przepáśći iest, poki go nie wybáwią.*

Trzy sßko zy grzech przynosi.

S. August: in Psal: 129

Tenći iest fundáment ośierocenia grzesznikow zákámiáłych/ á zátym przedźiwney żáłośći/ że ich ták ze wszystkiego grzechy złupiły/ iż im áni żadne nie nádaią się konceptá/ y rozumu im do wywikłánia się z ćięszkiey niewoli nie stawa; áto dlatego/ że bez Boskiey łáski siłámi iuż nie władnąc czásu/ y sposobnośći nie máią do zárobienia sobie ná powstánie. á przećie y tego błogoby im było/ gdyby nie mieli do zásług záwártey drogi/ boćby mieli iákikolwiek zysk zárabiáiąc sobie ná podźwignienie się własną mocą z zákámiáłośći serca. Do czego/ záwálony bydź gośćiniec grzesznikom twierdźi Tomasz S: z Aquinu: Nullo modo potest aliquis sibi mereri reparationem post lapsum, sed hoc sola Dei miseratione obtinere valet. *Nie może sobie żádnym sposobem człowiek po upádku w grzech zásłużyć náprawy, álbo odnowienia. ále to sámá Boska litość potráfić może.* Náuczał tego y Augustyn S: niedolą swoię/ y szczupłość śił do powstania z grzechow vznáwáiący: Domine, si quando steti, per te steti: sed quando cecidi, per me cecidi, & semper in luto iacuissem, nisi tu me erexisses. *Pánie ieżeli kiedy stałem, przez ćiebie stałem*

Grzesznik náwroćenia nie może zá służyć.

S.Thom: 1ma. 2dæ. Quæst: 114. Articulo, 7.

S Aug: Lib:Solilo qui: Cap: 14.

ále gdy

ále gdy vpadłęm, przez ſiebie ſam vpadłem, y záwſze lezałbym w błocie, gdybyś mnie ty nie pokrzepił.

Ták to ieſt moc wyprozniona zemdlona czerſtwość/ zwątlona śiłá będących w zákámiáłośći ſercá grzeſznikow/ y miáłá ich władza do záſług przed P: Bogiem/ że iuż więcey ná záſczyt potrzeb ſwoich nie ſtáwa iey Jnwencyey/ áni ſrzodkow/ tylko ná ſáme Boſką oglądáć ſię łáſkę/ á ná przychylne Bogoboynych ludzi záſługi/ y modlitwy, do ktorych lubo rożne wzwyſz/ opiſáne vtrapienia/ kátolickie ſercá záćiągáią nád grzeſznikámi/ nie mniey y tá vtrátá śił/ do litośći pobudza Czytelniká/ y pobudzá/ dálſzymi probámi. Sama łáská Boza dzwiga grzeſznych.

Snádnieyſza rzecz ieſt prácowitemu Ogrodnikowi młodośćiáne ſczepić/ y ſádzić drzewká/ niż ſtáre nie czyniące pożytku drzewo odmłodźić/ álbo oczerſtwić; czego choćiáſz wiádoma práktyká iſtotnie dowodzi/ y práwie codźienna expeeryencya náucza/ przećie y zdánia o tym Ambrożego S: przeminąć ſię nie godzi dla potwierdzenia lepſzego: Vitem facilius tondere, quàm premere, vt iuuenescentem luxuriam reprimat, & adolescentem lasciviam falce succidat. *Latorośl ſnádniey obćiąć, ániżeli tłumić, áby młodniejący zbytek uſkromniłá, y wyraſtáiące buynośc podćięta miáłá.* Bo trudno dokazáć tego w záſtárzáłym drzewie/ ktore ſię odrodzić nie może/ chyba extraordinario cursu, y cudem Bożym/ iáko niegdy ſuche drzewo bliſko Cele będące S: Teresy zákwitło wielce/ w dzień zeyśćia iey z tego świátá/ ná świádectwo kwitnącey cnotámi świątobliwośći tey Pánny przed Bogiem. Viſtáre drzewo, nie odmładnieie ſámo. S. Ambroſ: Epiſc: Lib: de Viduabus.

A iáko laſká S: Piotrá z Alkántáry Reformatá/ od niego ſámego w ziemie wetkniona/ mox in viridem ficulneam excreuit, prędko zákwitnęłá. A iáko od Grzegorzá S: Neocezáryey Biſkupá zá gránice y mete zálewáiącey polá Lycus byſtrey/ y ſzkodliwey rzece/ kiy w ziemi poſtáwiony/ ktory wyroſł zielonym drzewem: o czym ieſt w Hiſtoryách żyćia tych/ świętych. Ale przyrodzonym ſpoſobem to ſię ſtáć nie może/ żeby miáło záſuſzone drzewo wroćić ſię do pierwſzey czerſtwośći. Suche drzewá cudo wnie, záś kwitnęły.

ſtwośći.

Łatwiey y owemu/ co ná to ſumpt łoży/ y nie żáłuie ex-
Trudniey ſtárego poprawić budynku. pensy/ nowe Páłace/domy/ y mieſzkánia murowáć/ niż ſtare
puſtki rozwalone/ z fundámentu poprawiáć / oſobliwie wte-
dy/ gdyby iedno náprawiał/ á drugie ſie walito/ boby to ná
ſzkode/ y ná pośmiewiſko wſzyſtko przyſzło/ iáko mądrze vwa-
Ecclesiaſ: Cap: 34. żywſzy/ oſądził Krol Salomon; Vnus ædificans, & vnus de-
ſtruens: quid prodeſt illis, niſi labor! *Ieden buduiący, á drugi pſuiący: coz w zyſku máią, ięno prácą!* Tákći rozumieć po-
trzebá/ y o grzeſznych ludziách/ co ſie ich ſámych tycze; Sa to
ludzie/ iáko látoroſłi/ powiedział Pan Chryſtus: Ego ſum vi-
tis, vos palmites. *Iám ieſt winna máćicá, wyście latorośli.* Vſy-
cháią częſtokroć przez grzechowe vpały te gáłąſki/ Aruit tan-
Psal: 21. quàm teſta, virtus mea. *Wyſchłá iako ſkorupa, śiłá moiá.* A iuż
ſie nie mogą pokrzepić/ áni zdobyć nádáwnę żywość/ bez
Człowiek ieſt látoroślą. łáſki Páná Iezuſá: Qui manet in me, & ego in eo; hic fert
fructum multum, quia ſinè me nil poteſtis facere. Si quis
in me non manſerit, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet,
& colligent eum, & in ignem mittent, & ardet *Kto mieſzka
Ioann: Cap: 15. we mnie; á ia w nim: tęn śiłá owocu przynośi, bo bezęmnie nic
czynić nie możećie. Ieżeliby kto wemnie nie trwał, precz wyrzucon będzie iáko látorośl, y vſchnie, y zbierą ią, y do ogniá wrzucą, y zgore.* A ták rzeczą grzeſznicy ocżerſtwić ſie nie mogą.

Sa znowu ludzie/ y iáko nowe mieſzkánie/ mowi Páweł S:
Ad Epheſ: Cap: 2. ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophæ-
tarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu. *Wybudowáni ná fundamenćie Apoſtołow, y Prorokow, gdzie głownym węgielnym kámięnięm ſam Chryſtus Iezus.* Sa iáko Dom Boży/
Człowiek ieſt kośćiołem Bożym. y Kośćioł duchowny/ ktory łáſką Bożą muruie/ á ſam Pan
Bog ſumptu nie żáłuiąc/ ná wyſtáwienie tey Fábryki nákłá-
da/ o czym ieſt świádectwo S: Auguſtyná. Quidquid in tem-
S. Auguſt: Serm: 252. de Tempore. plis manu factis agitur, totum in nobis ſpirituali ædificatione
completur. Non enim mentitus eſt ille, qui dixit: Templum
Dei Sanctum eſt, quod eſtis vos. *Cokolwiek około murowánia*

Kośćio-

*Kościołow ludzki rozum, y ręka ſpráwuie, to wſzyſtko w nas ducho-
wnym budowaniem pełni ſię. Nie minął ſię álbowiem z prawdą,
tęn co powiedział: Kościoł Boży święty ieſt, ktorym wy ieſteście.* P. Bog wy-
Wyſtáwia Pan Bog ſobie mieſzkánie to: Nullis præceden- *ſtawia Du-*
tibus meritis per gratiam Dei meruimus fieri Templum Dei. *chowny*
Bez żadnych náſzych zasług poprzedzáiących, przez Boską łá- *kościoł.*
skę ſtáliśmy ſię Kościołęm Bozym; Zákłada ſobie tám Bog kon-
ſyſtencyą/ obiera rezydencyą: Ad eum veniemus & manſio- Joan:
nem apud eum faciemus. *Do niego przydziemy, y mieſzkánie u-* Cap. 14.
niego vczyniemy. Coż ſie ſtáie? puſtoſzeie ten duchowny Ko-
ściół/ przez grzech śmiertelny upada/ w ruinę idzie/ záwa-
la ſie/ y pſuie/ á niemoże siłą/ y przemyſłem ludzkiem/ do
należytey wrócić ſie doſkonáłości: y choćiaż by człowiek wy- *Człowiek*
ſmażył czerſtwego mozgu wſzyſtkę eſsencyą/ nie domáca ſie *pſuie a*
tám konceptu/ ná reſtaurácyą rozwálonego Duchownego mie- *nie vmie*
ſzkánia. Vpewnia w tym Pſalmiſtá S: mowiąc: Dominus, *naprawić*
implebit ruinas. *Pan nápełni vpadliny.* A w inſzym mieyſcu
Niſi Dominus ædificauerit domum: in vanum laborauerunt
qui ædificant eam. *Ieśli Pan nie zbuduie domu: próżno prá-* Pſal: 109. & 126.
cowáli ktorzy go buduią. W czym iſtotnie wydáie ſie słábość
ſił grzeſznych ludzi/ nie mogących dáć ſobie rády bez Bo-
żey łáſki/ táko wiec vſuſzone drzewa oczerſtwić ſie nie vmie-
ią/ áni vpádłe domy podzwignąć.

Nie upátruią w ſobie ſami grzeſznicy zákámiáli defektu
tego/ że władzy nie máią do porátowániá śiebie/ ále ſerc li-
tośćiwych przychylność/ y oczy obrocone ná wſzeláką nędzę
grzeſznikow/ to doſtátecznie widzą co ich dolegá/ y pilno wle-
pione/ w trudność powſtánia z zákámiáłości/ tego ſobie fi-
gury/ kſztałty/ obrázy/ w reparácyách Kośćiołow zburzonych *Sálomo-*
ná przykład/ y ná podobieńſtwo ſtáwiáią. Stawą im pro ob- *now ko-*
iecto Kośćioł wymurowány koſztem krolá Sálomoná/ kto- *ścioł w*
rego wſpániáłość y ztąd mieć może podziwienie wielkie/ *krotce*
że w krotkim czáſie ták zacnie wykſztałtowána w oczách cá- *zmurowa-*
łego świátá cudnie iaśniátá: Ædificavitq; eam annis ſeptem. *ny.*
Wybudo- 3. Reg. Cap. 6.

Wybudowány był Kośćioł w lat śiedm. Kiedy záś przyßło zá czá-ſem/ do náprawy zepſowánego/ powiedzieli żydowie w Ie-ruzalem Pánu Iezusowi: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc. *Czterdźieśći, y ßeść lat budowano tę Kośćioł.* Ták y Ezdreaß Prorok wprzod przed nimi/ tę trudność Kośćiołá reſtaurácyey po Bábilonſkiey niewoli opiſał: Media pars iuvenum faciebat opus, & media parata erat ad bellum, una manu faciebat opus, & altera tenebat gladium. Większa mieli trudność w náprawiániu Kośćiołá/ y więcey zábierali czáſu w przemurowaniu/ ániżeli w nowo poſtánowieniu: *Iedná część młodźi murowáłá, á druga połowá ſtałá w ßyku, gotowa do boiu, iedną ręką robili, á w drugiey trzymáli miecz.* Gdźie przydáie vczony Bedá: Templum deſtructum propter peccata, filij transmigrationis in magna cordis compunctione, labori longo inſiſtentes, tandem Diuinitus adiuti reſtaurarunt. *Kośćioł zepſowány dla grzechow, ſynowie przeprowádzenia, w wielkim ſkrußeniu ſercá, pracy długiey vkłádáiąc, zá czáſem wſpomożeni od Bogá nápráwili.*

Ioan: Cap: 2.

2. Eſdræ. Cap: 4. & 8.

Rozwáłáy kośćioł, nie rychło naprawiony.

Venerab: Beda in Regum Libro 3. Cap: 20.

To odnowienie/ z wielką trudnośćią zepſowánego Kośćiołá/ biorąc w pilną vwagę vczony Bedá/ w nim kátolickim oczom/ ná proſpekt wyſtáwia podobną trudność y niepodobieńſtwo odnowienia Duchownego Kośćiołá przyrodzonymi śiłámi/ bo lubo człowiek prędko zá łáſką Bożą ſtánie ſie Templum Sanctum, *Kośćiołem Swiątobliwośći*; ſam iednák zruinowawßy śiebie grzechámi śmiertelnymi/ nie zdobędźie ſię ná ták wiele mocy/ áby to chyżo nápráwił/ náucza Bedá: Facile eſt conuerſum quemq; ad fidem, agnitionemq veritatis, abrenuntiare Diabolo, & confiteri Deum viuum, ſed multi laboris eſt eũ, qui accepta fidei ſacramenta peccando contemnit, priſtinam recipere dignitatem. *Snádna ieſt náwroconemu komużkolwiek do wiáry świętey, y do vznánia prawdy odrzec ſię Czártá, y wyznawáć Bogá żywego, ále wielkiey pracy ieſt onęmu, ktory wiáry świętey táiemnice grzeßąc pogardza, dawną odebráć godność.* Co y potwierdzą znowu wyborną ſentencyą: Si poſt ablutionem ſacri fon-

W kośćiele Sálomonowego nápráwie, figurá ieſt grzeßnych nápráwy.

tis, Diabolo seducente, ad peccata relabimur, & virtutum mænia hostis victor nostrorum igne vitiorum deijcit: grauioribus necesse est orationis, afflictionis, vigilarum, & vitæ arctioris studijs, vt ea quæ perdidimus bonorum operum ædificia, reparemus. *Iezeli po obmyćiu się chrztem świętym, za Diábelskim podusczeniem, wracamy się do grzechow, á mury cnot zwyciężcá nieprzyiaciel ogniem naszych wystepkow rozruci, y rozwáli: większych potrzebá modlitew, vdręczęnia, czućia, y życia ostrzeyszego, vśilności, abyśmy te ktoreśmy vtráćili dobrych spraw budowánia, náprawić mogli.*

Beda. Ibidem.

Wiele rzeczy do naprawy cnoty należy.

O gdyby chćieli zákámiáli grzesznicy to przeczytawszy námotowáć sobie w pámięći/ y poznáć/ iáko niedolne są siły ich/ do podobney expedycyey/ iáko słabe do náprawienia tego co zepsuli/ y iáko niepodołáią temu w naprawie co zepsowáć vmieli! Ale máła nadzieia odpowieda Bernard S: Quod surgere anima iam per se non potest, quæ per se cadere potuit, voluntas in causa, quæ corrupti corporis, vitiato ac vitioso amore languescens, & iacens, amorem pariter iustitiæ non admittit. *Ze powstáć duszá iuż nie może, ktora przez siebie vpáść mogłá, zła wola iest przyczyną, ktora skáżytelnego ćiáłá nierządnym kocháńiem słábieiąc, y leżąc, kochánia cnoty przyzwoitey do sercá nie przypuszcza.* A święty Augustyn biorąc grzesznikow ná siebie ćiężar / niepodobieństwo do rátowánia siebie/ pokornym wydał/ do sámego Páná Bogá wyznániem: Domine, retrahor, & arceor, a tui contemplatione! Peccata mea hoc faciunt, cùm ipse, non alius hanc mihi difficultatem immo quandam impossibilitatem fecerim. *Pánie, cofam się, y oddalam od ćiebie! Grzechy moie to czynią, gdy ia sam, á nie kto inszy, tę do powstánia trudność, y zgołá niepodobieństwo vczyniłem sobie.* Toż wyznánie iest y w kśięgách Bernardá S. per extensũ, sermõe de Cantico Ezechiæ Regis. Ale ktoryżkolwiek to z świętych nápisał/ iednáko/ to służy / ná dokument / vznánia słábych sił/ grzesznikow zákámiáłych/ rátowáć się nie mogących.

Psuią wiele grzechy ná duszy.

S. Bernar: Abbas. serm: 85. in Cantica

S. Aug: & S. Bernar: serm: de Cãtico Regis Ezechiæ.

Rożne mi tu/ stawáią przed oczymá obrázy/ gdy się ná ostá-

Ieremiaß rátowáć ſię, ſam nie mogł.

bionych w śiły grzeßnikow zápátruię/ á w ich nędznym ſtá-nie/ myśl zádumiáła ſtánowię! Zda mi ſię iákobym pátrzał ná Jeremiaßá w ćiemny loch wtrąconego/ á niemogłßy ſię wyrá-towáć/ ná nießczęśćie ſwoie nárzekáiącego: In tenebroſis col-locauit me, circumædificauit adverſum me, vt non egrediar, aggrauauit compedem meum. Lapſa eſt in lacum vita mea, & poſuerunt lapidem ſuper me. *W ćięmnośćiách poſadził mnie, o-budował przećiwko mnie żebym nie wyßedł, obćiążył okowy moie. Wpádło w doł żyćie moie y przyłożyli mnie kámięniem.* A nie záwo-dzę ſię ná tym/ choćiáßbym nie zdołał wßyſtkiego wſkroś prze-niknąć rozumu lichego niezdolnym okiem/ bo Hugo Kárdy-nał Rzymſki/ z Zakonu Dominiká S: w tym ſłábym ſtánie po-

Threń: Cap: 3.

Hugo Cardin: Thren Cap: 3.

kázuie mi grzeßnikow/ piſząc: Contra animam Diabolus circu-ædificat nè poſsit egredi de peccato per confeſsionem, vel ad bonam operationem. Facit enim foſsam cupiditatis, muros ob-ſtinationis, turres elationis. *Około duße Diabał ſtáwia płoty, że-by nie mogłá wyniść z grzechu, przez ſpowiedź, álbo do dobrego vczynku. Czyni álbowiem doł pożądliwośći, gotuie mury zákámiá-łośći, podnośi wieże prożney wyniosłośći.* A w rowie głębokim/

Diabał, nie da ſię rátowáć grzeßnikowi.

pokrywáiące grzeßnikow zwątlonych ćiemnośći/ nie oßukáią ćiekáwey myśli/ ktorey vżycza Grzegorz święty Papież/ iá-ſnego náuki ſwoiey promieniá/ ná doyrzenie w dole zákámiáłośći bez władzy leżącego grzeßniká: In lacum vita labitur, cum labe iniquitatis inquinatur. Lapis vero ſuperponitur, cum e-tiam dura conſuetudine mens in peccato demoratur, vt etsi velit exurgere iam non poſsit, quia moles deſuper malæ conſuetudinis premit: nè ad ſuperiora iam poſsit exurgere. *W doł żyćie západa, gdy zelżywośćią niepráwośći zmázáne bywa. Kámięniem ſię záś záwala, kiedy ćięßkim nałogiem myśl ſię w grze-chu zabawia, á potym chóćiaßby ſię chćiáłá dźwignąć, iuż nie mo-że, bo ią wielkość z wierzchu nałogu złego przyćiſka y iuż nie zdo-ła podźwignąć ſię do gory, z vpadku.*

S. Gregor. Papa, Lib: 26 Moral: Cap: 24.

Diabał wkłáda ná ludźi okowy.

Dáremno tedy wiele rozumieć o władzy mamy zákámiá-łych grzeßnikow/ y oni ſámi prożno ſię ſpuſzczáią ná wrodzo-

ne przy-

ne przemyśły/ ktoremi śię bez Bożey łáski z więźienia/ y ćieśkich okow oswobodźić nie mogą: strzeże ich w tarasie pilnie nieprawość/ grzech ich śmiertelny krępuie/ przeklęty Czárt z oka nie spuśći/ przytwierdzáiąc/ co raz to mocniey kaydánow/ *Aggrauauit compedem meum*, y potężniey władzą ich támuiąc/ do wszelákich wyrátowánia się sposobow zágradzáim drogę/ iákom dopiero nápisał z Hugoná Kárdynałá: *Animam Diabolus circumædificat, ne possit egredi de peccato, per confessionem.* *Duszę Diabał otacza murem, żeby nie wyszłá z grzechu, przez spowiedź.* Záczym zákámiáli grzesznicy choćiasz by w Sákrámenćie spowiedźi pokłádáli nádźieię/ co y czynić powinni/ ná powzięćie sił mocnych; máło iednák wskoráią bez Bożey łáski/ bo ich potężnie wstrzymuie od tego Czárt/ iáko oczywistym przykłádem probuie/ Ioannes Bromiardus, Zakonu káznodźieyskiego. — Hugo Card.: Ibidē.

Niektory Mąż świątobliwy zápátrowáł się ná ludźi idących do Kośćiołá ná nabożeństwo / miedzy ktoremi obáczył iednego idącego się spowiedáć/ á ono Czárt trzyma go mocno okowámi obćiążonego/ łáńcuchámi żeláznymi pokrępowánego/ záwśćiągáiąc od zamyśloney drogi do Kośćiołá ták/ że z trudnośćią wielką zaczętą drogę konczył: Widząc to świątobliwy Człowiek/ szedł do Kośćiołá zá niem/ y pátrząc/ że się przed Kápłánem spowiedał grzechow/ widźiał iáko powoli opadáły z niego okowy/ łáńcuchy/ y káydany: Czegoż nie domyśláć się z tey trádycyey/ o zákámiáłych grzesznikách! iáko ich sobie/ myśl Bogoboyná nie ma osądźić z przykłádu tego/ że w ćieśkich będąc więzách Czártowskich/ rády sobie dáć nie vmieią! kiedy to Pan Bog osobliwą łáską pobożnemu Mężowi obiáwił nam ná dokument/ y probę/ że iáko iednemu grzesznikowi/ ták y wszystkim inszym/ á tym bárdziey w zákámiáłośći sercá żyiącym/ Czárt odbiera moc/ y władzą do dobrych vczynkow/ ktoremi by się ratowáć mogli/ y podźwignąć. — Joan: Bromiardus, in Summa Prædicant. verbo, Cōfessio. — *Czárt łáńcuchem człowieká wćiąga od kośćiołá.*

Niechżemuć w Księgách spráwiedliwego Iobá/ vłomność niezbożnego człowieká/ y nieudolność członkow iego/ tym trybem opi-

bem opiſána ieſt/ iż nędznik/ w zbrodniach grzechowych/ iáko źwierz dźiki vwikłány wśiećiach leży/ nie máiacy do wyplatánia śie ſpoſobu: Lux impij extinguetur. Immiſit enim in rete pedes ſuos. Tenebitur planta illius laqueo. *Swiatło niezbożnego zgaśnie. Vwikłał bowiem w śieći nogi ſwoie. Poimana będźie w ſidle ſtopá iego.* Toć śie iuż nie wyplata! Ták ieſt/ nie ináczey! iáko y Grzegorz S: nápiſał: Qui pedes in rete mittit, non cũ voluerit eijcit, ſic qui in peccatis ſe deijcit, non mox, vt voluerit ſurgit, & qui in maculis retis ambulat, greſsus ſuos ambulando implicat, & cum ſe expedire ad ambulandum nititur nè ambulet obligatur. *Kto nogi w ſieć wkłada, nie kiedy chce dobywa ich, ták y kto ſię w grżechach zapląta, nie zaraz kiedy zechce powſtánie y kto w okách ſieći chodżi, wikle, y mota chodząc nogi ſwoie, á gdy ſię wyzwolić, álbo wyważyć do chodzenia vśiłnie, dokazać tego ſam ſoba nie może.* O iák że to/ ćięſzká niewola!

Job Cap: 18.

S.Gregor: Papa, Lib: 14. Moral: Cap: 6.

W śieći uwikłánemu, trudno śie wyplątać: a ták y grzeſznikowi.

Trudność do porátowánia śiebie grzeſznikow z niepráwośći/ y niepodobieńſtwo ebmyćia śie z nich/ podobieńſtwem pámięći godnym wyráźił/ Ieremiaſz Prorok/ do roſpuſtnikow záką́miáłych mowiąc: Si mutare poteſt Æthiops pellem ſuam, aut pardus varietates ſuas & vos poteritis benè facere, cùm didiceritis malum. *Ieśli może odmienić Murzyn ſkorę ſwoię, álbo Lámpárt pſtrociny ſwoie, y wy będźiećie mogli dobrze czynić, nauczywſzy ſię złego.* Co ná ten ſens idźie: iáko nie możná Murzynowi opłokáć wrodzoney ogorżeliny/ y niepodobna Lampártowi czarnych z śiebie wygłádźić pſtroćin/ ták y grzeſznikowi nie ſnádna ieſt rzecz/ władza wrodzona zetrzeć niepráwośći/ y oprzątnąć śie z niecnot. Potwierdza tego Chieronym S: ſentencya: Verba iſta dicuntur aduerſus eos qui nimia conſuetudine, & amore peccãdi, quodã modo peccatũ in naturã conuertũt: Sed hoc quod hõnib⁹ impoſsibile eſt, Deo poſsibile eſt. *Słowá Ieremiaſzá rzeczone ſą przećiwko owym, ktorzy zbytecżnym nałogięm, y zákochaniem ſię w grżechach, grzech nieiako w przyrodzęnie przemieniaia: Ale co ludźiom niepodobna ieſt, to Pánu Bogu ieſt rżecz podobna.* Może on potrafić w to/ że oczerniáłe grzeſzniká ſumnienie

Jerem. Cap: 13.

Murzyn śie nie może wybielić.

S.Hierony Lib: 3. in Jerem.

ná

nie ná blech wydawszy pokuty/białym ie vczyni/táko iest w Psálmie: Lauabis me & super niuem dealbabor. *Omyieß mńie á będę nád śnieg wybielony.* Zrozumiał był dobrze pokutuiacy Dawid że sie opłokáć nie umiał sam z grzechow/ widział że to iego przenosiło siły oczyśćić sie z nieprzystoynych spraw/ przeto do Paná Bogá rekurs czynił: ktorego tákże łáski pośiełkow żebrząc dla vpádłego ludu Ieremiaß Prorok/ zá wszystkich rády sobie dáć nie mogacych mowił/ y prosił o sukursy: Conuerte me & conuertar, quia tu Dominus Deus meus Postquàm enim conuertisti me, egi pænitentiam. *Nawroć mnie a nawrocę się, boś ty Pan Bog moy. Bo skoroś mnie nawroćił, czyniłem pokutę.* W czym wielce dobrze poradził ludowi/ gdyż inaczey/ bez łáski Bożey salwowáć sie nie mogł: co bráć w vwagę persuáduie Chieronym S: Vide quantum sit auxilium Dei, & quàm fragilis humana conditio, ut hoc ipsum quod agimus pænitentiam, nisi nos antè Dominus conuerterit, nequaquàm implere valeamus. *Patrz iako są mocne pośiłki Boskie, á iák vłomna iest ludzka náturá, że to sámo co pokutuiemy, nigdybyśmy tego czynić nie mogli, kiedyby nas wprzod Pan Bog nie nawroćił.* A ztąd miey Czytelniku łáskáwy dostáteczną probę/ y dowod słuszny/ w pierwszey częśći tytułu Rozdźiału położonych słow: że grzesznicy sámi śiebie bez łáski Bożey rátowáć nie mogą.

Psal. 50.
Bog grzésznika wyblechowáć może
Ierem. Cap: 31.
S Hieroni in Ieremiæ Cap: 31.

Gdyby zás zákámiáli grzesznicy mieli wszeláką władzą do wyrátowánia śiebie z przepáśći niecnot/ tedy by Pan Bog nie stáráłby sie o wydźwignienie ich/ ániby sie sam zbliżał do podánia im dźwigáiącey ręki. Ale że wie o niepodobieństwie ich właśnym do powstánia/ obiecuie przez Ezechielá Proroká/ że im ná rátunek przybędzie/ táko ostábioney owieczek trzodźie: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse requiram oues meas: & liberabo eas de omnibus locis in quibus dispersæ fuerant in die nubis & caliginis. Quod perierat requiram, & quod abiectum erat reducam: & quod confractum fuerat alligabo, & quod infirmum fuerat consolidabo. Et scient quia ego Dominus, cũ contriuero catenas iugi eorum, & eruero eos de manu imperantium

Ezech: Cap: 34.
P. Bog oswobadza grzeßnikow, z nędze, y z niewoli.

tium sibi. *Oto ia sam będę szukał owiec moich: y wybáwię ie ze wszystkich mieysć, do ktorych były rozproszone, w dźień obłoku y chmury. Co było zginęło szukáć będę, y co się było oderwáło przywiodę, co było połomano pozwięzuię, y co było chore zmocnię. A poznáią źiemia Pan, gdy połamię łáncuchy iarzmá ich, á wyrwę ie z ręki roskazuiących im.*

Otoż łáská Boża przybywáiąca ná rátunek grzesznikom! przypátrz że się tey Czytelniku pilny/ iáko z ostátniey biedy/ sił/ y władzy nie máiących do powstánia ludźi/ wyprowadza/ vtrácona przywracáiąc im czerstwość. A że to przećie/ rátowáć zápámiętáłego grzesznika/ vspráwiedliwić/ y ná vroćić/ nie iáko z trudnośćią przychodźi Pánu Bogu/ (iáko część druga w tytule Rozdźiału niesie) y tego probowáć mam: z ktorym pierwszą

S. Thom. A quin: 1 ma. 2dæ. Quæs 113. Artic: 9.

probę przywodzę z Teologow/ á osobliwie od Doktorá Anielskiego Tomaszá S: iáko iásny promień słoneczny oświecáiący rozumy/ y trudnośći táiemne: Tráduie álbowiem rzecz te ex professo, to iest vmyślnie przerzeczony Swięty w táki sposob: Vtrum iustificatio impij sit maximum opus Dei? *Ieżeli vspráwiedliwienie człowieká niezbożnego iest naywiększe dźieło Boskie?* Y náucza/ że to iest nie poślednia/ ále wielka spráwá Boska/ funduiąc swoy koncept Teologiczny/ ná słowách S:

Psal. 144.

Psalmisty: Miserationes eius super omnia opera eius. *Zmiłowania iego, są nád wszystkie dźiełá iego.* A ma po sobie y determinácyą Augustyná S: Maius opus est, vt ex impio iustus fiat, quàm creare cælum, & terram. *Większa sztuká iest, ażeby z niezbożnego stał się spráwiedliwy, niż stworzyć niebo, y źiemię:* y znowu: Iudicet qui potest, vtrum maius sit iustos Angelos creare, quàm impios iustificare? Certè si æqualis est vtriusq; potentiæ, hoc maioris est misericordiæ. *Niechay sądźi kto może, ieżeli rzecz większa iest spráwiedliwych Aniołow stworzyć, niż vspráwiedliwić niezbożnych? Záprawdę ieżeli oboie iest iedney mocy, vspráwiedliwienie iest większego miłośierdźia.*

Wielkie dźieło Boże vspráwiedliwić grzesznika.

S. Augu: Tract: 72. in Joan: Tomo, 9.

Skoń

Skonczywszy Tomasz S: pomieniony Artykuł/ záczął po nim inszy/ ieżeli vspráwiedliwienie niezbożnego człowieká/ miedzy cuda rachowáć sie może? y iáko tám záraz/ ták y w inszey częśći swoiey Teologiey/ dowiáduiac sie pewnośći/ dla wiádomośći nászey nápisał/ że sie to zá cud poczytáć może: Christus quando voluit, virtute Diuina animas hominum immutavit: non solum iustificando, & sapientiam infundendo, quod pertinet ad miraculorum finem: sed etiam exterius alliciendo, vel terrendo, vel stupefaciendo, quod pertinet ad ipsa miracula. *Chrystus kiedy chćiał, mocą swego Bostwá, dusze ludzkie w dobre przemieniał: nie tylko vsprawiedliwiáiąc, y mądrość wlewáiąc, co należy do cudow końcá: ále też powierzchownie zachęcáiąc, álbo zástrászáiąc, álbo zdumiałemi czyniąc, co przynależy do sámych cudow.* Stosuie sie y inśi vczoni Teologowie do tey Tomaszá S: sentencyey/ z ktorych wielu/ tu dosyć ná iednego Swáresá Societ: Jesv słowách niech bedźie: Miraculosum fuit, quod Christus verbo, & imperio suo, peccata dimitteret. In hoc etiam genere numerari possunt subitæ conuersiones hominum, qui diuturna consuetudine in peccatis volutabantur. *Cud to był, że Chrystus słowem, y roskazániem swoim grzechy odpuszczał. A w tym też rodzáiu cudow ráchowáć się mogą nagłe náwrocęnia ludźi, ktorzy przewłocznym nałogiem w grzechách się waláli.*

S. Thomas 3 Parte Quæ. 44. Articulo. 3.

Cud wielki, vsprá wiedliwienie złego.

Soarez. Tomo 2. in 3. Partem S. Thomæ.

Znáczne iest dźieło miłosierdźia Bożego/ y wielka spráwá dobroći iego/ gdy niezbożnego grzesznika vspráwiedliwia/ cud to iest/ gdy niespodźianie vpádłego w niecnotách/ rátuie/ y do pierwszey przywraca czerstwośći. A że według poięćia rozumu nászego/ co iest cudownego/ to y trudne iest v nas/ tedyć y bez rátunku leżącego grzesznika dźwignąć/ Pánu Bogu/ nie iáko przytrudniey przychodźi/ boć ná to godźi y Swiętego Bázylego náuká/ te trudność wydáiąca: Magna fecisse, parum eadem reparasse magnum. *Mnieysza iest, wielkie vczynić rzeczy, ále też zepsowáne znowu naprawić wielka sztuka y trudna.* Nie dlatego/ iż by Pan Bog nie miał mocy do vspráwiedliwienia grzesznika/ y wyrátowánia iego z niewoli Czártowskiey/ ále dla

Zepsowána rzecz, náprá wić wielka iest,

S. Basilius Magnus.

tego

tego że człowiek máiąc liberum arbitrium, to iest wolność do czynienia dobrze/ álbo źle/ grzechámi swoiemi/ czyni/ y nieiáko/ trudność zadáie/ Pánu Bogu/ że go cudownie/ y z trudnośćią wspomaga.

Zebyś to/ iednák dobrze zrozumiał Czytelniku nabożny/ á nie sadźił źle/ álbo opácznie/ Autorá piszącego/ żeć coś per ambages; donośi z Teologiey; Weź w vwagę: że Pan Bog dwoiákim sposobem/ vspráwiedliwiáiąc/ ratuie/ dźwiga/ zápámiętáłych grzeszników/ iáko iest w kśięgách Teologicznych Tomá-szá S: Ták: Est iste communis & consuetus cursus iustificationis, vt Deo mouente interius animam, homo conuertatur ad DEUM: Primo quidem conuersione imperfecta, vt postmodum ad perfectam deueniat: quia charitas inchoata meretur augeri, vt aucta mereatur perfici. Quandoq; verò tàm vehementer Deus animam mouet, vt statim quandam perfectionem iustitiæ assequatur (sicut fuit in conuersione Pauli) adhibita etiã exterius miraculosa prostratione, & ideo conuersio Pauli, tan quam miraculosa in Ecclesia commemoratur celebriter.

S. Thomas. 1ma. 2dæ Quæst: 114 Artic: 10.

Iest tęn pospolity, y zwyczayny tryb vspráwiedliwiánia, że gdy Pan Bog wewnętrznie poruszá duszę, áby się człowiek powrócił do niego: Naypierwey to czyni náwroceniem niedoskonáłym, áby potym doskonáłe było: Boć miłość ku BOGV záczęta sposobi się do pomnożenia, á pomnożona w doskonáłość idźie. Niekiedy záś ták popędliwie Bog pobudza duszę, że niektorą doskonáłość vspráwiedliwienia otrzymuie (á tákie było náwrocenie Páwłá) przydániem do tego powierzchownego obálenia ná źiemię, y dla tego náwrocenie Páwłá, iáko cudowne w kośćiele wspomináią, sławnie, y chwalebnie.

Dwoiákim sposobem Pan Bog vspráwiedliwia.

Cudem iest náwrocenie Páwłá S,

Dwoiáki ten modelusz Boski/ vspráwiedliwiánia grzeszników biorąc ná vwagę/ Czytelniku pilny/ przypátrz się/ że dwie rzeczy w sobie záwiera; Pierwsza/ że Pan Bog ludźi vpádáiących w grzechy z vłomności/ rátuie łágodnie/ y iákoby bez trudnośći. Druga/ że tych co w vporze trwáią/ y w zákámiáłośći serca/ z trudnośćią/ y práwie cudownie náwraca/ bo ći sprzećiwiáią się Bogu vczynkámi nieprzystoynymi słucháć tego niechcą/

chcą/ nie przyimuią nápominánia/ sprzećiwiáią sie grozbom/ niedbáią ná káránia/ (oczym iest wyżey w Rozdźiále Dźiewiątym) á przeto trudność zádáią Bogu gdy ich rátowáć/ y vsprawiedliwić chce/ iáko twierdźi tytuł Rozdźiału tego.

Przystępuię iuż do sámey rzeczy/ chcąc oczywiśćie probowáć/ że nieiáko z trudnośćią przychodźi Bogu rátowáć zákámiáłego grzesznika; Alić pogrzebiony trup Lázárzá/ známienuiący grzesznikow/ wchodźi mi sie przed oczy/ y iego obraz śmierći/ wszystkich mi ná myśl przywodźi grzesznikow: káże mi Tomasz S: z Aquinu iego przypátrowáć sie złożeniu w grobie/ mowiąc: Accipiamus Lazarum in monumento, animam terrenis peccatis obrutam. *Rozumieymy przez Lázárzá w grobie, duszę grzechámi záwáloną.* Aż przy tym/ y co inszego wynika z Ewángeliey Janá S: to iest/ z iáką okolicznośćią/ ſtekiem znácznym nárażáiących sie trudnośći przychodźiło Chrystusowi Pánu/ wskrześić iego. Biorę to wszystko/ w vwagę. Vbi posuistis eum? Lachrymatus est Iesus. IESUS rursum fremens in semetipso venit ad monumentum. Ait Iesus: Tollite lapidem. Eleuatis oculis sursum dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me. Voce magna clamauit, Lazare veni foras. *Gdźieśćie go położyli? Zápłákał Iezus. Znowu IEZUS rozrzewniwszy się sam w sobie przyszedł do grobu. Rzekł Iezus podnieśćie kámień. Podniozszy oczy swoie w zgorę rzekł: Oycże, dźiękuię tobie żeś mnie wysłuchał. Głosem wielkim záwołał, Lázárzu wynidź z grobu.* Cóż to tákiego? że ták wiele przeszkod/ okolicznośći záwitáło sie przy wskrzeszeniu vmárłego/ y iuż pogrzebionego Lázárzá? Dowiedźiałem sie sekretu/ y táiemnice/ z kazań Antoniego S: z Pádwy: Quia difficulter homo peccati consuetudine consopitus resurgit. *Bo z trudnośćią człowiek nałogiem grzechow vśpiony powstáie.* Wyiáwił to tákże y Augustyn S: pisząc: Fremuit Dominus, lachrymauit, voce magna clamauit, quia difficilè surgit quem moles consuetudinis premit. *Westchnął Pan, zápłákał, głosem wielkim záwołał, gdyż z trudnośćią powstáie, kogo ćiężar nałogu złego przyćiska.* Nie dármo tedy do wskrzeszenia Lázá-

Trudność w ożywieniu Lázárzá.

S. Thomas Aquin. in Catena aurea. suprà Joan: Cap: 11.

Joannes Cap: 11.

Z trudnośćią grzesznych ożywia P. Iezus.

S. Anton: de Padua. Serm: Quadrag: de Lazaro.

S. Augustinus.

rzá Pan Chrystus poprzedzáiących odpráwił ták wiele okoli-
czności/ gdyż chćiał do zrozumienia nam podáć/ y pokazáć/ że
mu nieiáko z trudnośćią przychodźi/ śił/ mocy/ y władzy nie
máiącego grzesznika zákámiáłego/ ożywienáwroćić/ y vspráwie-
dliwić.

Roborwie powtornie te rzecz/ Historya Ewángeliey Már-
ká S/ ktory wiele wypisał ceremoniy/ obrzadkow/ y okoliczno-
śći/ od Chrystusá Páná vżytych przy vzdrowieniu człowieká

Marci Cap 7. niemego/ y głuchego: Adducunt ei surdũ & mutũ. Et depre-
cabantur eum vt imponat illi manũ. *Przyprowádźili do niego,*

Wiele trudnośći, pokazał Chrystus przy uzdrowie-niu káliki

głuchego, y niemego. A prośili go áby nań rękę włożył. Coż czyni
Chrystus/ zniewolony ludzkiemi prozbámi/ vważay Czytelni-
ku łáskáwy: Apprehendens eum de turba seorsũ, misit digitos
suos in auriculam eius, & expuens tetigit lingum eius: Et su-
spiciens in cælũ ingemuit, & ait illi: Epheta, quod est adaperi-
re. *Odwiodszy go ná stronę od rzeszy, wpuśćił pálce swoie w vszy ie-*
go, á plunąwszy, dotknął ięzyká iego: A weyzrzawszy w niebo we-
stchnął: y rzekł mu: Effetá, to iest otworz się. Dopiero po ták
wielu odpráwionych obrzadkách/ przywiedźiony kaliká zdrow
został: Apertæ sunt aures eius, & solutum est vinculum lin-
guæ eius *Otworzyły się vszy iego: y rozwiązáłá się zwiąská ięzy-*
ká iego. Co było tám po ták wielu ceremoniách nád vłomnym
człowiekiem Chrystusowi Pánu: ktory iednym słowem swoim
wszechmocnym mogł mu przywroćić zdrowie: Vpátrzył w tym
táiemnice wielką Grzegorz S: Papież/ explikuiący Márká

S. Gregorius Papa Homilio in Ezechiel:

S. Ewángelisty Historya: Quid per digitos Redemptoris, nisi
dona Sancti Spiritus designantur: Quid est verò, quod expuens
linguam eius tetigit? Saliua ex ore Redemptoris accepta est no-
bis sapientia in eloquio Diuino. Coż *przez pálce Zbáwićielowe*

Pálcem Bożym iest łáská Duchá S.

znáczy się, ieżeli nie dáry Duchá Swiętego? Co záś iest że splunąw-
szy dotknął się ięzyká iego? Alec ślina z vst Zbáwićielá wźięta
iest nam figurą mądrośći w pismie Bożym. Tych tedy rzeczy po-
trzebá było ná zleczenie káliki głuchego y niemego/ mowi ten
Doktor S: Vt & aures per dona Spiritus Sancti aperiri, & lin-
gua

gua per ſaliuam oris, id eſt per ſcientiam Diuinæ locutionis, ſol
ui debeat ad verba prædicationis, *Ażeby z vſzy przez dáry Du-*
chá Swiętego otwárte były, y ięzyk przez ſlinę z vſt, to ieſt przez
Náukę Boſkę, rozwiązány był ná ſłowá zbáwienne. Potrzebne te
dy były / y należyte pomienione okolicznośći do vzdrowienia v-
łomnego człowieká známienuiącego zákámiáłych grzeſzni-
kow / ná ktorych zleczenie / y vſpráwiedliwienie Chryſtus Pan
wiele czynił obrządkow / pokázuiąc trudność znáczną w náwro
ceniu ich.

Ślina z vſt Chryſtuſowych znáczy náukę.

Ták to ſkoſule do przedśięwźięćia Rozdźiału ninieyſzego / v-
znány Didacus Niſſenus w mądrych kazániách ná text poło-
żony z Márká S: Verbis, operibus, gemitibus, miſerum hunc
curauit, vt indicaret, quàm difficile ſit perſanare illum, qui in
ueteranerit in peccatis, conſenuerit in flagitijs, atq; ad male agē
dum longiturna conſuetudine ſe obfirmauit. *Słowy, vczynkámi,*
wzdychániem, nędzniká tego tám vzdrowił, áby oznaymił, iáko tru
dna rzecz ieſt vleczyć owego, ktory záſtárzał ſię w grzechách, w zło
śćiách, w niecnotách, y co ſię długim złym nałogiem zmocnił. A rze
cz tákowa z tey determinácyey tego mądrego Autorá máią
obiedwie Częśći teráźnieyſzego Rozdźiału należytą probę y wiel
ką ſłábość śił do rátowánia śiebie z grzechow / ludzką mogą o-
znaymić / bo ieżeli Chryſtuſowi Pánu przychodźiło to nie láko
z trudnośćią / vſpráwiedliwiáć zákámiáłych grzeſznikow / te-
dy im ſámym ná to nie ſtánie mocy / áni władzy.

Niſſenus, Dominica 11 poſt Pentecoſt:

Vzdrowić vłomnego grzeſzniká, przytrudna ieſt rzecz.

Náráża śię tu miedzy te z Piſmá S: proby / nápadáiąca ná
myśl / nádbiegáiąca ná pámięć / pozorna / y okazáła Hiſtorya z
kśiąg Rzymiánow ſtárodawnych wychodząca przed oczy w
ten kſztałt Czytelnikowi pilnemu: Zá Pánowánia Fryderyká Ce
ſárzá / nieprzyiaćiel ieden / Tyran / y zboycá / wykradł / y porwał
ſkryćie Monárſze niektoremu Corkę vkochána / y chcąc ią ſo-
bie gwałtem zá Zonę mieć / vćiekał z nią w dálekie kráie; Stá
ło śię / że w vćieczce owey potkał wydźierce onego / Dworu
Ceſárſkiego Káwáler / krzyknęłá w tym wykrádźiona z domu
Oycowſkiego Pánná / rátunku / y obrony proſząc: Skoczył od

Ex Lib: Hiſtoriæ Romana: Cap: 116.

Hiſtorya, o Zołnierzu, Panienkę zboycom wydźieraiącym.

ważny żołnierz przećiwko zboycy/ vderzył mocno ná niego/ dla
odebránia wykrádźioney Pánienki/ dopomogł Pan Bog zwy-
ćięſtwem odwadze iego/ że lubo wiele otrzymał okrutnych/ y
śmiertelnych ran/ przećie łotrowi/ śił iego wytrzymáć niemo-
gącemu z ręku drapieżnych odebrał Pánnę/ chcąc ią powroćić
Rodźicom. Vśiłuiąc záwdźięczyć Pánná odwagi iego/ y rány
podięte/ słowem przyobiecáłá że w nagrodę dobroczynnośći/
chćiáłá być iemu dożywotnim przyiaćielem/ y życzliwą Mał-
żonką. Zezwolił ná to odważny Rycerz dowierzáiąc słowu/ y
kontentuiąc śię zá ſwoie trudy/ prace/ y otrzymáne ſzwánki/ á-
fektu powolnego zapłátą: Ale chcąc wſzyſtko iáko cnotliwy y
dobry/ należytym otrzymáć ſpoſobem/ zoſtáwiwſzy Pánienkę
w Zamku ſwoim/ wybrał śię w drogę do Oycá/ áby godnie we-
ſelny ákt ſpráwić mogł/ y práwem należytym słowá dánego/ w
trybut zwyćięſtwá/ áby śię mogł iſtotnie ćieſzyć/ y vczynić Ho-
nor przyzwoity/ wdźięczney dobroczynnośći Pánnie. Wſzy-
ſtko ſporządźiwſzy co cnotá/ y doſtoyność kazáłá/ powroćił do

Niewdźięczność P. przećiwko wybáwcy ſwoiey.

Zamku z Oycowſkiego Domu/ áli go do właſney rezydency-
ey przypuśćić niechcą/ bo zdrayczyna owá/ nie dotrzymuiąc
słowá wybawcy ſwoiemu/ przewabiłá do śiebie Tyráná/ y Ło-
trá/ z ktorego rąk wyzwolona byłá przez odważnego Rycerzá/
á choćiaſz głośił odwagi/ prezentował rány podięte/ nic nie o-
trzymał/ y nie wywogł tám/ gdźie zápámiętáłość/ y niewdźię-
czność wſzyſtko támowáłá/ y w rzeczách należytych trudniłá.

Ex Lib: Orbis Poloni, Simonis Okolſki Tomo 2. fol: 818.

Jeſt podobna Hiſtorya tey w kronikarzách náſzych Polſkich/
y w Herbarzách/ iednák z tą rożnicą/ że Pánná z Odrowążow
Fámiliey/ w Morawie zábrána w nieprzyiaćielſką niewolą/
około Roku Páńſkiego tyśiącznego ſetnego/ wybáwiona z niey
odwagą mężnego żołnierzá w pogoni/ ná znák wdźięcznośći o-

Pierwſzey podobna Hiſtorya.

biecáłá być iego Małżonką/ y dotrzymáłá słowá. O tym/ máſz
Czytelniku łáſkáwy obſzerną powieść v rożnych Autorow Polá-
kow opiſuiących początek Herbu Ogończyk/ álbo Pogończyk/
y Powáłá: tám tę Hiſtoryą znaydźieſz. A ia żebym pokazał/ że
położone Hiſtorye nie ſą wtrącone tu/ extraordinariè, ále że

miedzy dokumentámi Rozdźiału máią swoie mieysce/ ná pokazánie trudnośći/ wybáwienia z niewoli Czártowskiey záwolowánych grześznikow/ táka dla tego morálizácya wypiśuie.

Cesárzem wszystkiego świátá iest Pan Bog/ Pánna/ y Corká ná świećie iest duszá ludzka/ drapieżca/ porywáczem/ wydźierca/ vnośićielem/ iest przeklęty czárt/ wkrada śię skryćie/ y zábiera tę iedynaczkę w niewolą/ iáko nápisał Amos Prorok: Cecidit Virgo Israel. wyrwáć śię z mocy iego niezdoła / rátunku z niebios żądáiąc woła: Clamaui in toto corde meo exaudi me Domine. Przybywa ná pomoc Pan zastępow iednorodzony Syn Boski Chrystus JEZVS/ w drodze zástępuie: Exultauit vt gigas ad currendam viam à summo cælo egreſsio eius. *Rozweselił śię iáko olbrzym ná bieżenie w drogę, od kráiu niebá wyśćie iego.* Odnośi rány od nieprzyiaćielá/ mękę okrutną ponosząc dla zbáwienia duszę zgubióney/ zwyćięża Tyraná piekielnego wyrywa z rąk iego duszę. Eripiam eum & glorificabo. *Wyrwę go, y vwielbię.* A potym po ták wielu przełamánych trudnośćiách/ życzy sobie w nagrodę zbáwienia/ mieć duszę Oblubienicą swoią: Sponsabo te mihi in fide. *Záręczę ćiebie sobie w wierze.* Zostáwia ią interim ná świećie iáko w Zamku własnym/ chce zgotowáć w niebie mieszkánie, do ktorego by záprowádźił nágody Oblubienicę/ iáko świadczą iego święte słowá/ y obietnice: Vado parare vobis locum. Et si abiero & præparauero vobis locum: iterum venio & accipiam vos ad meipsum, vt vbi ego sũ & vos sitis. *Idę gotowáć wam mieysce. A ieśli odeydę, y zgotuię wã mieysce: przyidę znowu, y wezmę was do śiebie: iżbyśćie gdźiem ia iest, y wy byli.* Dość wielki posag/ znáczne nieśmiertelnośći w niebie gotowe wiáno! ále grzeszn[e]go człowieká duszá nie pomniąc ná trudy/ ná prace/ ná fátygi/ ná odniesione rány Zbáwićielá swoiego Chrystusá Jezusá/ nie dotrzymuiąc słowá dánego że śię wyrzekłá przy Chrzćie świętym społecznośći przeklętego czártá/ udáie śię znowu do piekielnego Tyráná stáiąc śię przez grzechy nierządnicą iego/ y czyni zádosyć szalonym zámysłom swoim: Dixit: vadam post amatores meos. *Rzekłá: poydę zá hocbánkámi moiemi.* Powraca zá czásem Chry-

Amos Cap. 5.

Ex Psal. 118. & 18. & 90.

Chrystus wydźierá czártu duszę

Oseæ Cap. 2.

Joan: Cap. 14.

Chce mieć Duszę, Oblubienicą Chrystus.

Oseæ Cap. 2.

ſtus/ dáie znáć Oblubieniec Niebieſki że ſie iuż zbliża. Media nocte clamor factus eſt, ecce ſponſus venit exite obuiam ei. *O puł nocy ſtáło ſię wołánie, oto oblubieniec idzie wynidźcie przećiwko niemu.* A ſam kołácze do drzwi: Ecce ſto ad oſtium & pulso. głoſem ſie odzywa/ prośi áżeby mu otworzono: Aperi mihi ſoror mea, amica mea, columba mea *Otworz mi śioſtro moiá, przyiaćiołko moiá, gołębico moiá,* Sprzećiwia ſie we wſzyſtkim/ zákámiáłego grzeſznika duſzá/ trudność zádáie Bogu/ przypuśćić niechce Zbáwićielá ſwoiego: iáko Ian S. Ewángeliſtá nápiſał: In propria venit, & ſui eum non receperunt, *Przyſzedł do ſwey włáſnośći, á ſwoiż go nie przyięli.* Ná tęż niewdźięczność vſkarżał ſie przed Ezechielem Prorokiem: Ego Dominus Deus veſter. Et irritauerunt me: nolueruntq; me audire. *Ia Pan Bog wáſz. Y rozdrażnili mnie: y niechćieli mnie ſłucháć.*

Matth: Cap: 25.
Cantic: Cap: 5.
Ioan: Cap: 1.
Ezechiel: Cap: 20.

Tákać to ieſt grzeſznikow zákámiáłych niewdźięczność/ ktora zátrudnia Wſzechmocnego Bogá/ żeby bez pracy/ iednorodzony Syn iego/ y fátygi wielkiey/ Chryſtus Iezus/ ich nie miał prowádźić ná drogę zbáwienia/ wyrywáiąc z mocy Czártowſkiey/ iáko náuczáią Artykuły wiáry kátolickiey/ nowiące/ przyśćie ná świát iednorodzonego Syná Boſkiego/ wyznawáiące iáko przyiął náturę ludzką/ iáko ſie národźił/ iáko vmęczony był/ Vkrzyżowány/ y vmárł/ dla zbáwienia náſzego: á choćiaſz iuż te zwyćiężył trudnośći/ znowu tákoby ná nowe wynikáią inſze/ znáczną zawádę czyniące Chryſtuſowi Iezuſowi/ gdy mu ſie grzeſznicy wyrwáć nie dáią z mocy ſzátáńſkiey Sam że ten Zbáwićiel náſz ogłośił rzecz tę dwoiákim podobieńſtwem/ o czym ieſt obſzernie w Ewángeliey Łukaſzá Swiętego.

Niewdźięczność grzeſznikow przećiwko Zbáwićielowi

Pierwſze podobieńſtwo ieſt to: Quis ex vobis homo, qui habet centum oues, & ſi perdiderit vnam ex illis, nonnè dimittit nonaginta nouem in deſerto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inueniat eam. *Ktory z was człowiek máiąc ſto owiec, á ſtráćiwſzy iednę z nich, izali niezoſtáwuie dźiewiąćidźieśiąt y dźiewiąći ná puſzczy, á idźie zá oną co zginęłá áż ią naydźie.* Drugie podobieńſtwo ieſt to: Quæ mulier habens drachmas decem, & ſi

Luc. Cap: 15.

Praca w ſzukániu zgubionych rzeczy

ſi perdiderit vnam, nonnè accendit lucernam, euertit domum, donec inueniat. *Ktora niewiáſtá máiąc dźieśięć groſzy, ieśliby ſtrácilá groſz iedèn, iżali nie zápala ſwiece, y nie vmiáta domu, y ſzuka z pilnośćią áżby go ználázła.* W obudwu tych podobieńſtwách Chryſtus Pan ogłośił trudność wielką podiętą w tedy/ gdy zſtąwiwſzy w niebie dźiewięć Chorow Anielſkich(iáko S: Grzegorz Papież náucza) ná świećie ſzukał błądzącego iáko owieczki grzeſznego człowieká/ y iáko zgubionego groſzá ná ktorym byłá wyryta twarz wyobráżenia Boſkiego: Ad imaginem quippè Dei factus eſt homoZnálazł był przećię tę zgubę áczkolwiek z trudnośćią/ y miáło z tąd niebo rádość/ y Aniołowie poćiechę/ gdy do pokuty náwroćił ſię zákámiáły grzeſznik/ iáko nápiſáno támże w Ewángeliey: Gaudium erit coram Angelis Dei ſuper vno peccatore pænitentiā agente. *Rádość będźie przed Anioły Bożymi nád iednym grzeſznikiem pokutuiącym.*

Genes: Cap. 9.

Aniołowie ſię weſelą, widząc pokutuiącego człowieká.

Nie przeſtáie Chryſtus Pan y teraz codźiennie przez ſwoię łáſkę/ chcąc vſpráwiedliwiáć grzeſznikow dawno podiętey pracy w ſzukániu zgubionych/ y błądzących przy drodze wiodącey do zbáwienia/ chce częſtokroć náprowádźić ich ná proſtą do niebá śćieſzkę/ chce vweſelić náwroceniem błąkáiących ſię/ niebo/ ále ſię ná to nie zárász zábierze/ bo przeſzkodę czynią poſpolićie/ y trudność zádáią Pánu Jezuſowi/ opieráiąc ſię potężnie przy złośćiách ſwoich/ záczym widząc Chryſtus grzeſznikow zákámiáłych vpor/ z dobrey chęći ku duſzom/ y ná to ſię odważa żeby gotow y powtornie ponośić okrutną mękę/ byle ſię nákłonić chćieli.

Zwierzył ſię tey ochoty ſwoiey Giertrudźie S/ gdy w objáwieniu deklárował to mowiąc/ kiedy ná obraz moy wiſzący ná krzyżu zápátruieſz ſię/ ták ſobie vważay/ y rozumiey/ iákobyś o demnie ſłyſzáłá ten głos/ wynikáiący od káżdego grzeſzniká: *Oto widźiſz iákom zá ćiebie ieſt zrániony ná krzyżu! Ieżeli potrzebá dla zbáwienia twego, chćiałbym zá ſámego ćiebie grzeſzniká iednego, znowu ponośić wſzyſtko, com iuż wyćierpiał zá cáły świát!* Ták nie żáłuie pracy Chryſtus, y podięćia trudnych do wyćierpienia

Bloſsius, in Monili Spirituali.

Chryſtuſá głos, do grzeſznikow tegodny.

pienia przykrośći/ áby grześniká zákámiáłego náwroćił do pokuty/ vspráwiedliwił/ y zbawił: Co y sámá rzeczą wyswiadczył iedney grześnicy chcąc ią od złego náwroćić/ nápisał Tomasz Cantipratanus, bogomyslny człowiek/ Pásterz Kámeráceński/ Dominikan.

Thomas Cantiprat: Suffraganeus Cãeracen: Ord Prædic: Apum Lib 2 Cap: 57. Par: 25.

Byłá niektora Pánienká w Brábáncyey swiátowa/ ktora z ćiáłá krewkośći/ często ćielesne myśli przypuszczáłá do sercá máiąc w nich vpodobánie/ zá czásem iuż mocno opánowána niemi/ zdieta zapálem zbytniego áfektu do iednego Młodźianá z ktorym miewáłá rozmowy/ konwersácye/ korespondencye/ zápomniawszy wstydu Pánieńskiego/ zezwoleniem/ y vczynkiem sámym wypełnić/ y wykonáć chćiáłá zamysły dawne/ żądzom ćiáłá dosyć chcąc czynić; A gdy sie ná to pilnie zábieráłá chcąc w náwiedźiny bieżeć do korespondentá swego: wtym nagle obroći oczy/ y obaczy Chrystusá krzyż ćiężki dźwigáiącego/ obaczy iákoby dopiero vbiczowánego/ widźi że odnowione rány krwie świeżey wylewáią zdroie/ widźi obecnie że gęste strumienie fárbuią purpurowe subtelne Jezusá ćiáło/ zátrwożona/ władnąć sobą záledwi mogłá/ bo niespodźiánie przestrászyło ią obiáwienie świeżo pomęczonego Chrystusá: ná ktorego gdy záomdláłá/ sto iąc iák wryta pátrzáłá/ przemowił do niey powolli/ głosem żałośnym iákoby iáki zboláły człowiek te słowá: Me diligas qui sũ formosus, bonus, dulcis generosus. *Mnie kochay, ktory iestem piekny, dobry, słodki, vrodźiwy.* Przeráźiły te słowá nátychmiast Pánieńskie serce ták potężnie/ że w struchláłym zniszczáły zamysły czerstwe sercu/ y nieprzystoyne intencye zátopiły się w mieyscu oraz/ zálane krwáwymi kroplámi z ran Jezusowych. A dopiero Pánienká zániechawszy złych myśli/ náuczyłá sie Chrystusá sámego kocháć.

Iezus świeżo vbiczowány, pokazał sie Pánnie...

Tákowym to trudnym sposobem przychodźiło Pánu Jezusowi/ iedną błądzącą do siebie náwroćić Pánienkę/ czyniąc iey od grzechow wstręt! A coż rozumieć kiedy mu przychodźi wielu zákámiáłych grześnikow vspráwiedliwiáć/ tákich tám nie ma ponośić trudnośći! Przychodźi Chrystusowi do odnowienia

Grześni znowu ie zuiá krzy...

nia

nia ran/ przychodźi do wylania świeżo krwie przenaydroższey/ ktorą grzesznicy złoścámi wytaczáją/ iáko Páweł S: nápisał: Rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habẽtes. *Znowu krzyżuiący sámi sobie Syná Boskiego, y ná pośmiewisko máiący.* Albo y S: Augustyn zá bluźnierców máiący grzeszników: Non minus peccant qui blasphemant Christum regnantẽ in cælis, quàm qui crucifixerunt ambulantem in terris. *Nie mniey grzeszą, ktorzy bluźnią Chrystusá kroluiącego w niebie, iáko ci, ktorzy go vkrzyżowáli ná świecie.* Zá bluźnierstwo záś poczytáć śie mogą wszelkie grzechy śmiertelne/ y z nim w parze chodzą/ przetoż kto nie słucha rády Páwłá S: Deponite & vos omnia, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. *Oddalćie y wy wszystko złe, gniew zapálczywość, złość, bluźnierstwá, nieprzystoyne mowy, z vst wászych.* Tákowemi zbrodniámi záprzątniony/ stáie śie bluźniercą/ á przy tym Mordercą/ y kátem okrutnym/ odnawiáiącym rány Zbáwićielowi swoiemu/ y trudność czyniącym/ áżeby go śnádno/ y bez prácy trudney/ nie nawroćił: czym śię dáie znáć Czytelnikowi pilnemu/ że nie od rzeczy położono iest w tytule Rozdźiału tego/ że y P. Bogu nie iáko z trudnośćią przychodźi/ rátowáć/ dźwigáć/ y vspráwiedliwiáć/ zákámiáłych grzeszników.

Ad Hebræ. Cap: 6.

S. Augustinus.

Bluźnierstwo rány odnawia.

Ab Colossen: Cap: 3.

Toż czynia, y insze zbrodnie.

W zákámiáłośći sercá nie byli niektorzy z Apostołow Ss: gdy iednák z nieostrożnośći nieco błądźili/ tedy ich Chrystus Pan prácowitymi okolicznośćiámi náprowadzał znowu ná prostą drogę do zbáwienia: Przychodźi mi ná pámięć Piotr Swięty Apostoł/ ktorego że raz Anioł w Ieruzalẽ wyprowádźił z więźienia; máiąc to w myśli/ rozumiał że y z Rzymskiego więźienia z pod Capitolium vchodźić mu przynależało/ záczym domyślił śię tego/ y vszedł iuż był bramą zá mury Rzymskie/ gdźie potykáiąc ná drodze Chrystusá/ ktory iuż po w niebo wstąpieniu krolował z Bogiem Oycem/ y z Duchem S: w niebie rzekł do Páná: Domine quò vadis? *Pánie dokąd idźiesz?* Odpowiedźiał mu Pan Iezus. Vado iterum Romam crucifigi. *Idę do Rzymu áby mnie znowu vkrzyżowano.* Dorozumiał śię Piotr S: że ná

Ex Historia vitæ S: Petri Apostoli.

S. Piotrowi vchodzącemu z Rzymu, pokazał się Pan IEZUS.

że ná niego przymowká/ wroćił się tám/ zkąd wyszedł/ y oczekiwał męczeństwá. W tym pokázániu się Chrystusá Páná/ Piotrowi Swiętemu/ to tylko vważam/ co mi tu do rzeczy służy/ że ná zmocnienie sercá/ boiącego się śmierći Apostołá/ sam Chrystus Jezus stąpić raczył/ mocą Bostwá swoiego powrácáiąc go/ áby nie vćiekał/ y nie lękał się/ okrutnych Tyránow. Dopieroż záłámiáłych grzesznikow kieruiąc ná drogę zbáwienia/ większych musi vżywáć/ sposobow/ kiedy ná náwrocenie Piotrá Swiętego/ záżył ták znácznego!

Pośliznął się w wierze Tomasz S. Apostoł/ nie vfáiąc temu co mu o zmartwychwstániu Chrystusá Páná inśi powiedáli Apostołowie/ Vidimus Dominum. *Widźieliśmy Páná*: A on zás mowił: Nisi videro, Non credam. *Ieśli nie vyzrę. Nie vwierzę.* Zábłąkał się/ y oddalił od Apostolskiego Kolegium: Non erat cum eis, quando venit Iesus. *Nie był z nimi, kiedy przyszedł Iezus.* Coż czyni łáskáwy Pásterz? trafia ná ten czás/ kiedy między Apostołámi był y Tomasz S: każe się Tomaszowi dotykáć ran świętych/ każe w bok przebity wpuszczáć rękę: Infer digitum tuū huc: & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus sed fidelis. Y tym sposobem przywiodł Jezus/ Tomaszá S: do vwierzenia zmartwych powstániu, y do wyznánia: Dominus meus, & Deus meus. *Pan moy, y Bog moy.* Dwie rzeczy w tym náwroceniu Tomaszá S: vpátruią Mądrzy Komentatorowie Pismá Swiętego. Jeden Teofiláktus/ to vważáć każe: Vide quomodo propter vnum hominem Thomam, non dedignatus est ita condescendere Dominus, & latus ostendere, vt saluet animam vnam. *Pátrzay iáko dla iednego człowieká Tomaszá, nie wzbrániał się Pan przyść, y bok pokazáć, áby duszę iednę zbáwił.* Piotr S: Chryzolog z drugiey strony/ vważył to: Thomas Apostolus, vt Christum crederet, iterum pati compulit Christum. *Tomasz Apostoł, áby vwierzył w Chrystusá, powtornie do ćierpienia przywiodł Chrystusá.* Zádał trudność niedowiárstwem Tomasz S: ále ią Chrystus zwyćiężył/ pozwaláiąc mu áby dotykániem od

Ioan: Cap: 20.

Dla náwrocenia Tomaszá S: Apostołá, chciał Vćierpieć Chrystus.

Theophilactus. in Ioan: Cap: 20

S: Chrysologus Sermi 35.

nowił

nowił rány iego.

Dáleko więkſze zákładáią/ y zárzucáią trudnośći Chryſtuſowi Pánu zákámiáli ludźie w grzechách/ kiedy ſámi rátowáć ſię nie mogąc wrodzonymi śiłámi/ ieſzcze/ y Bogu ſprzećiwiáią ſię niechcąc ſię nawracáć/ áby ich vſpráwiedliwił: ále iáko ći wydáią ſię z ſwoim vporem/ y przećiwnośćią ták y Chryſtus oświadcza ſię ku nim z ſwoią ochotą/ y gotowośćią ná wybáwienie ich z zákámiáłośći/ o czym ieſt w kśięgách bogomyślnego Dyonizego Kártuzyáná: Mallet Chriſtus animarum amator, denuo crucifigi, quàm ſinere quempiam (quantum in ſe eſt) condemnari. *Wolał by Chryſtus kocháiący duſze ludzkie, znowu być vkrzyżowánym, niż dopuśćić kogożkolwiek (ile z niego ieſt) áby był potępiony.* Chryſtus woła by znowu ćierpieć dla zbáwienia Duſz. Dyoniſ: Carthuſ in Oſeæ Cap: 6.

Oświadczył ſám a rzecza Pan Jezus tę ochotę/ w przełamániu/ y podięćiu trudnośći/ ſtáráiąc ſię o zbáwienie/ iuż ná potępienie idących grzeſznikow/ iáko náſtępuiąca nieśie Hiſtorya: wźięta z kśiąg Jana Bromiárdá Dominikáná: Jedná Mátroná zákámiáłá w grzechu iednym/ nigdy go niechćiáłá dla wſtydu wyiáwić Spowiednikowi/ y zá wſzego táiłá inſzych ſię ſpowiádáiąc: Chćiał ią w tym rátowáć Chryſtus/ áby nie poſzłá ná potępienie/ y ták z nią poſtąpił. Pokazał ſię owey grzeſznicy obecnie/ y pokázuiąc włocznią otwárty bok/ roſkazał áżeby ręką iáko przez okno otwárte/ ſerce z Chryſtuſá wyięłá: Vczyniłá co kazał Pan/ álić iey każe wyiętemu ſercu zewſząd dobrze ſię przypátrzyć/ vczyniłá y w tym. Dopieroż iey powiedźiał Chryſtus: Jáko iá nie wſtydźiłem ſię pokázáć ći ſercá mojego: Ták y ty nie wſtydź ſię ſercá twoiego obiáwić/ w ktorym zátáione maſz grzechy. Czym zmiękczona grzeſznicá vpámiętáłá ſię/ y grzechu ſkrytego wyſpowiedáłá ſię/ náwracáiąc ſię do Páná Bogá. Ioan: Bromiardus in Sum: Prædicant: verbo, Confeſsio. Pan ozna grzeſznicy daie oglądáć ſerce ſwoie.

Trudności podobne w náwroceniu grzeſznikow pokazał Chryſtus/ gdy Zołnierzowi [illegible] dla ſzczupłośći pokármu niechcącemu zoſtáwáć w Zákonie Bernárdá S: w boku ſwoim świętym. Chleb gruby iecżmienny vmoczywſzy oſłodźił y do Lib: z. Ap. Cap: 57. Par: 26. Chleb vmoczony w boku

Iezuſowym ſmáczny. ieyżenia dał/ y tákim go ſpoſobem ná oſtrośćiách Zakonnych záchowáł/ y zbáwił: o czym nápiſał obſzernie Thomas Cantipratanus.

Náśláduy w tey życzliwośći Chryſtuſá Iezuſá Czytelniku nabożny/ á vważáiąc te ich nieudolność/ y ſłábość że ſię ſámi zákámiáli grzeſznicy rátowáć nie mogą/ przykłádem od Chryſtusá dánym/ ſerce im ſwoie ná okup ofiáry/ y pierśi otwárte przez kompáſsyą/ podeymuiąc rożnych dobrych uczynkow miłośiernych trudy/ y fátygi/ áby tymi od ćiebie pośiłkámi wſpárći/ wyrátowáni byli: A ſam proś Bogá/ żebyś z tymi przećiwnikámi/ trudnośći nie czynił Iezuſowi Pánu/ w náwroceniu twoim/ ſtrzegąc ſię wpiſánia w ich nieſzcześliwy regeſtr/ vżywáy Pſálmiſty S. modlitwy: A resistentibus dexteræ tuæ custodi, me. Sub Vmbra alarum tuarum protege me: a facie impiorum.

Psal. 16.

ROZDZIAŁ XII.

O tym, że zákámiáli grzeſznicy roſpaczáć nie máią, áni wątpieć, o miłośierdźiu Bożym, łáſkáwie przyimuiącym pokutuiących ludźi.

DOkázuiąc wiele złego nád grzeſznikámi właſna ich zákámiáłość ſercá/ y te leſzcze wrodzoney złośći ma praxim. że obćiążonym/ y przeládowánym rożnymi żelżywośćiámi tym ſwoim niewolnikom/ vćiśnionym doſtáteczynie rozmáitymi okrućieńſtwy/ oſtátnią fortunę z rąk wytrąćić/ y wydrzeć vſiłuie/ to ieſt nádźieię dobrą w miłośierdziu Bożym/ ná wieczną zgubę onych. Ale że y pogrążoni w mortách nieſzcześliwośći/ niedzarze/ wſzyſtko wráćiwſzy nádźieię dobrą ięc y ćieſzyć ſię zwykli/ trzymáiąc ſię

owego adagium dawnego/ Adhuc Deus nos respicit. *Jeszcze Bog ná nas pátrza.* y drugiego przysłowia z Homerá; Numen adhuc aliquod dextram mihi obtendit amicam. *Boska moc ieszcze niektora rękę mi przyiazną podaie.* Tedyć y nędzni grzesznicy/ ogołoceni z cnot y doskonáłości/ w ciężkich tárásiech zákámiáłości sercá leżący/ y pogrążeni w złościách/ mogą dobrą nádzieię w Boskim miłosierdziu pokłádáć/ y wszystko łáski Bożey dobro stráciwszy/ nádzieią oczerstwiáć się/ y ożywiáć powinni/ gdyż pospolicie. Spes seruat afflictos. *Nádzieia rátuie vtrápionych.* Nie da nikomu tá Altrix vitæ, zaginąć/ áni da potłumić człowieká/ gdy go po Máćierzyńsku swoiemi kármi piersiámi: Dziwney álbowiem mocy iest iáko wierszem wydał Owidyusz. — Homerus — *Nadzieia dobra żyią ludzie.*

Spes bona dat vires, animum quoq; spes bona firmat.
Viuere spe vidi, qui moriturus erat.
Nadzieia sił dodáie; vmysł vmie wspierać.
Nadzieia żył, widziałem, ow co miał vmieráć. — In Ovidio.

Trzymáły się dobrze nádzieie sercá Pogánow/ choćiasz prawdziwego nieznáiące Bogá/ żyły/ y czerstwiły się nią widze/ Czytelniku łaskáwy/ lubo bez nádzieie zbáwienia/ przetoż kátolik wierzący w Troycy S. iedynego Bogá/ przez grzechy vtráćiwszy zbáwienie/ w mizeryách leżący iáko Łázarz/ ná poparćie stráconey fortuny brać się ma do nádzieie w miłosierdziu Bożym/ y dáleko więcey ma nią żyć.

Prawdá/ że w sercách grzesznikow gęsto roskrzewione złości/ grożą im zgubą wieczną/ prawda że grzechy śmiertelne/ iáko żelázne okowy/ łáncuchy/ pętá/ y iáko káydány przykro w niewoli przytrzymuią ludzi/ ále im do wolności zámknioną bramę nádzieia złotym otwiera kluczem/ więc choćiasz że wszystkiego wyzuci/ y ogołoceni/ ći nędzarze zákámiáli grzesznicy/ Jeszcze wrodzonego máłá trzymáć się práwá/ żyiąc sámą dobrą nádzieią ktora iest antidotum żebrakow opuszczonych/ y stráconych

Czy nie był pod kołem Fortuny iuż podeptánym y zgruchotány á cáłkiem ow Anonymus Rhodius o ktorym historię nápisał: — Erasmus Lib: 8. Apophthegmatum

pisał: że od Tyránå okrutnego w więźienie wtrácony ná ciẽżkie męki chowány był/ powoli nie oraz/ nos/ vszy/ ręce/ obćinano temu/ ná śmierć go dálszą zatrzymuiąc/ y nad nim się pastwiąc/ nád czym gdy się przyiaćioł iego z politowánia krájało serce/ á sposobu nie mieli do wyrwánia go z rąk okrutniká/ doradzáli mu ażeby się raczey sam głodem w więźieniu zámorzył/ ániżeliby miał na ćięższe przychodźić męki przedłużáiące śmierć ná vtrapienie iego/ ktorey on więzień zbolały wysłuchawszy perswázyey te słowá rzekł do przyiaćioł: Cuncta homini quoad viuit speranda sunt. *Człowiek poki żyie/ wszelakiego dobrego spodziewáć się powinien.* Nie trácę (mowi) iesżcze nádźieie/ iesżcze żyć mogę/ iesżcze to nie ostatni kres/ ktoż wie iezeli wolny nie zostánę lubom iuż ták pokáliczony niewolnik. Záprawdę godźien pochwały nędzarz! Kiedy ták státecznie trzymał się dobrey nádźieie/ znáć że w pámięći iego kwitnęło przysłowie dáwne/ ktorego vżywáli ludźie w niesżczęśliwośćiach będący: Adhuc aliquis Deus nos respicit. *Iesżcze nie cále Bog o nas zapomniał.*

Wieźień ná śmierć skazány spodźiewa się żyć.

Podobna tey relácya iest druga w Piśmie świętym o ćierpliwym Iobie/ w ktorego ćiele wszelákie boleśći/ wrzody/ rány/ skázy/ Generálny záłożyły szpital/ vtrapienia wielka nań obroćiłá się konfluencya/ wydarto z rąk iego włośći/ zabráno owiec gromádne trzody/ bydłá rozmáitego stádá/ domy/ mieszkánia/ gmáchy/ szátáński wicher poobalał/ Synow/ y Corki na śmierć pozabiiał/ ściek na Iobá zwalił się nieszczęsney biedy/ bywszy Pánem/ stał się żebrákiem/ bywszy zdrow/ został vłomnym y niedołężnym kaliką/ bo go záwisne fata to iest z rządzenia wniwecz obroćiły: wytrzymował ćierpliwie sortis iniquæ iacula, ále Małżonka iego nie mogąc więcey pátrzać ná zbolálego/ życzyłá mu śmierćią zákończyć te mizerye/ żeby dłużey nád nim nie przewodźiły/ y mowiłá do niego: Benedic Deo, & morere. *Błogosław Bogu á umrzey.* Alić Iob ná to nie zezwaláiąc rzekł: Quasi vna de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus? *Iako iedna z Niewiast szalonych rzekłaś. Ieśliśmy przyięli dobra z ręki Bożey, złego*

Iob w nieszczęśćiu, nie despe-rował.

Iob. Cap: 2. & 13.

cze.

trzebyśmy przyimowáć nie mieli? Nie desperował w nieszczęściu Job spráwiedliwy/ ále nadzieie dobrą w Pánu Bogu pokłádał/ y nią zboláłe członki/ serce/ y dusze oczerstwiał mowiąc: Etiá si occiderit me in ipso sperabo. *By mnie tesz y zábił, wnim vfáć będę.* A nie trácąc nádzieie/ doczekał sie poćiechy od Páná Bogá: Et addidit Dominus omnia quæcunq; fuerant Iob duplicia: *Y przyczynił Pan Bog wszystkiego cokolwiek miał Iob w dwoy násob.* — *w Pánu Bogu ufáć pożyteczno.*

Ciężka chwyćiełá sie nadzá zákámiáłych grzesznikow/ (iáko rozumniem jeś czytał nabożny kátoliku w przeszłych Rozdziałách) wszelka ich mizerya/ y biedá opánowáłá/ doradza im przykrośćiami znácznymi niepráwość/ y Czárt/ Morere: *Vmieray:* w desperácyą/ to iest w rospácz ich wtrącá/ ále nádzieie w miłosierdziu Bożym potężnie trzymáć sie máią/ bo gdzie im surowość spráwiedliwośći Boskiey przegráża śmierćią: Ego occidam: tám è regione z drugiey strony miłosierdzie obiecuie żyćie: Ego viuere faciam. A gdy tym bárdziey niepráwość/ y sámá nadzá szepce im/ Morere. zgrzeszyłeś/ nie spodziewáy sie odpuszczenia/ w tedy nadrabiáć máią Jobá ćierpliwego nie tak fantázyą/ iáko męstwem mowiąc Quasi vna de stultis locuta est. Głupie mi radzisz/ bo Pan Bog y głownych grzesznikow miłosiernie przyimuie/ kiedy poprzestáią złośći/ á szczerze pokutuią/ w czym serca dodáie wszytkim/ Chryzostom S: táka sentencyą. Nemo præsumat de meritis suis: nullus desperet de malis suis. *Nikt niech nie vfa w zásługách y dobrych uczynkách swoich: żaden niech nie desperuie dla wielkośći niecnot swoich.* — Deuteron: Cap: 32. — *Głupi kto traći nadzieię.* — S. Chrysosto: in Psal: 41.

Nálega wprawdzie/ y przykro náćiera ná zákámiáłych grzesznikow im dokuczáiąca biedá/ gdy uważáią gmin niepráwośći gdy przed oczy biorą/ iáko ćiężkiemi grzechámi obrażáli Máiestát Boski/ ále przećie desperowáć nie máią bo Bog łáskáwie z nimi sie obchodzi/ gdy w miłosierdziu iego nieskończonym pokłádáią nádzieię. Upewnia w tym grzesznikow Doktor Antelski Tomasz święty słowámi Ambrożego S: Bonus Deus & facilis indulgere peccatis, non solū ablata restituit, sed etiā insperata concedit. Nemo ergo diffidat, nēo veterū conscius delictorum præmia Diuina desperet. Nouit Deus mutare sententiam, si tu — S Thomas Aquin: in Catena Aurea supra Lucam Cap: 1.

noue

noueris emendare delictum. *Dobry Bog, y skłonny iest do odpuszczenia grzechow, nie tylko łaski odebráne przywraca, ale też niespodziewanych rzeczy vżycza. Nikt przeto niech nie tráci nadzieie nikt poczuwaiąc się wdawnych wystepkách niech nie powątpiwa o nagrodzie Boskiey. vmie Bog odmienić sentencyę, ieżeli ty będziesz vmiał poprawić złego żyćia.*

By nayprześniey szy, ma w Bogu mieć vfność.

Nie obawiay się y nie trwoż sobą grzesźniku wszytkę nádzieię twoię pokładay w nieprzebranym miłośierdziu Bożym/ á nie záwiedziesz się ná nim/ y niezginiesz wiecznie choćiaś ćię do tego wiodą niezrachowáne niecnoty twoie/ vydziesz z niewoli wybrniesz z niebespieczeństwa/ gdy się będziesz chwytał nádzieie/ nie miawszy iuż wiecey vdać się do czego. To niegdy vfności w Bogu położoney bronią opatrzony krol y grzesznik niegdyś Dawid/ nie lękał się nájazdow nieprzyiaćielskich/ y nie bał się potężney przećiwnikow siły wolność y bespieczeństwo obiecał sobie

Psal: 25. & 26.

y mowił: In Dõino sperans non infirmabor. *w Panu pokładaiąc nádzieię nie osłabieię* Co y powtarzał: Si consistant aduersũ me castra, non timebit cor meum. Si exurgat aduersum me praelium: in hoc ego sperabo. *Choćby stánęły przećiwko mnie woyská nie będzie się báło serce moie. Choćby powstała przećiwko mnie bitwá w tym ia nádzieię pokładáć będę.* Stáwáią przećiwko zakámiáłym grzesznikom/ vszykowane woyská niecnot/ y zbrodni niewola wieczna/ y śmierćią im grożą/ iuż od nich są otoczeni z dawná/ iákże się im z rąk wymknąć y wyśliznąć máią/ ieżeli nie kunsztem/ y sposobem Dawida Królá: In Domino sperans non infirmabor. In hoc ego sperabo. Bogu vfáiąc nie osłábieię. w nim moiá vfność.

Dawid krol przy nadziei Boży. nie bał się nikogo.

Wyszłá ná wygraną tá sztuká wielom/ z grzesznikow zákámiałych/ y przydáłá się im ná dobre/ gdy vważywszy niecnoty swoie/ dla ktorych zasłużyli ná piekło/ przećie nie powątpiewáli o miłośierdziu Bożym/ y nie desperuiąc/ wnim mocno pokładáli nadzieie. Oczym że mi należy/ Czytelnikowi przyiáznemu/ dostateczną dáć informácyą dokumentámi probuiąc/ założonego tytułu tego tu Rozdźiáłu/ przeto záczynáiąc/ a facilioribus

rzecz swoie wywodzę/ Historya nástępuiąca.

Zarebił sobie był ná to ieden młody człowiek/ występkámi/ zbrodniámi/ niecnotámi/ złośćiámi/ grzechámi/ że ich więcey Bog Oćiec nie chcąc ćierpieć/ w Osobie sędziwego człowieká pokazał się owemu grzesznikowi mowiąc: Jam iest Bog Oćiec ktorym ćię stworzył/ ktorym ći dał duszę rozumną/ ktorym ćię dobrodzieystwy rozmáitymi ná świećie obdarzał/ ále żeś niewdzięcznikiem niecnotliwie żył: Veni ad te, vt dicerẽ tibi quod sis filius mortis perpetuæ. *Przyszedłẽ do ćiebie, ażebym ći powiedział, żeś iest synem śmierći wieczney.* Co powiedziawszy zniknął z oczu nieszczęśliwego grzesznika. Toż uczynił Chrystus Jezus iednorodzony Syn Boży/ pokazał się temuż nástępuiącey nocy/ obnażony/ krzyż dźwigáiący/ zrániony/ koronę ćierniową ná głowie máiący/ y mowił: Jam iest Syn Boży/ Zbáwićiel świátá/ ktorym vćierpiał ná Krzyżu/ y vmárł/ wylałem Krew ná odkupienie twoie/ ále że ty nie pomnisz ná to dobrodzieystwo: Veni ad te, vt filium mortis æternæ pronuntiarem. *Przyszedłem ći ogłośić, zgubę twoię wieczną.* Przeląkł się srodze ták strásżliwych dekretow nędzny grzesznik zwołáć co prędzey kazał do siebie przyiaćioł/ y kápłanow/ drżąc/ y truchlejąc/ opowiedał im swoie nocne widzenie/ y duszę własney bliską vtráty/ y prosił áby iesz- cze o iego zbáwieniu rádzili. Porádził mu wszok Brát iego rodzony/ mowiąc do niego/ ażeby westchnął do Trzećiey w Bostwie Osoby do Duchá S: prosząc o iskierkę łáski ná zmiękczenie zákámiałego sercá/ y ná skłonienie do żalu zá grzechy: Dał się námowić ná to/ nie desperuiąc/ nádzieię położył w Duchá S: łásce. Zá to vfnośćią wnet się zmiękczyło twárde serce iego/ udał się do spowiedźi/ y pokuty serdeczney/ y do żalu zá grzechy. Po czym/ nástępuiącey nocy w ludzkiey osobie poważney vkazał mu się Duch S: mowiąc: Jám iest Duch S: ktory od Oycá/ y Syná pochodzę: Veni ad te, vt nuntiarem tibi dimissa esse peccata tua & peruium iter ad regna cælestia. *Przybyłem do ćiebie, abym ći oznaymił żeć są odpuszczone grzechy, y że masz drogę gotową do niebá.* Rzecze ow człowiek/ iák że to ma bydź/ kiedym

Ex Speculo Mágno Exempl: Distinctio: 10. Exemplo. 1.

Grzesznik vfność máiący w Duchu S: otrzymał odpuszczenie grzechow.

dekret słyszał od Bogá Oycá/ y od Syná iego/ potępienia mo-
iego. A w tym do niego Duch S: Forti animo esto, nec de salu-
te vacilles, validos habet pœnitentia vera lacertos. *Bądź dobrey
myśli, áni powątpiewáy o twoim zbáwieniu, mocne ma barki ná podo-
párcie prawdziwa y szczera pokuta.* A ták on człowiek nie despe-
ruiący zbáwion iest.

Gdyby tu chcieli zápámiętáli desperáci przeyrzeć się iák w-
zwierciedle w tey Historyey/ gdy by raczyli czytáiąc wpátrzyć
Grzesznicy niemáią desperowáć. się w nie/ zrozumieliby nie omylnie w czym im popráwy trzebá/
náuczyliby się/ iáko poprzestawszy grzechow nie máią rospa-
czáć dla wielkości y sprośności ich; áże po większey części vmie-
ią płodzić niecnoty w nádziei Miłosierdzia Bożego/ y vfáiąc
nieskończoney dobroći iego/ tedy też pokutuiąc vmieć powinni/
iáko nie desperuiąc máią mieć nádzieię tę/ że im Pan Bog łá-
skáwie gotow by náywiększe odpuśćić złośći/ gotow ich przyiąć
do łáski swoiey/ y do nieba/ byle pokutowáli szczerze nie wrá-
cáiąc się do dawnych złośći. Záchodzi w tym rázie zápámiętá-
łych grzesznikow powinność/ od Psalmisty S. to rádzącego: Spe-
Psal: 36. ra in domino & fac bonitatem: & inhabita terram, & pasceris
in diuitijs ejus. *Miey nadzieię w Pánu á czyń dobrze: y mieszkay ná
ziemi, á będziesz się karmił iey bogáctwy.* Záchodzi druga táiemney-
sza od Ambrożego S: w te słowá: Etsi longe a peccatoribus sa-
lus, tamen nemo desperet, quia multæ sunt misericordiæ Do-
mini: qui suo peccato pereunt, misericordia Domini liberan-
S. Ambrosius in Psal: 118. tur. *Aczkolwiek zdáleká od grzesznikow zbáwienie iest, iednak żá-
dęn niech nie desperuie, bo wielkie są miłośierdzia Boskie: ktorzy
grzechem swoim giną, miłośierdziem Bożym wybáwieni bywáią.*

Máią táko rzecz iesz cze mizerni nędzarze/ grzesznicy zátá-
miáli/ w nieszczęśćiu swoim do czego się vdáć/ byle chćieli po-
Wielkość grzechow niemá psowáć nadzieie. przestáć złośći/ máią czym się podeprzeć/ nie trácąc nádzieie
w miłośierdziu Bożym. Máią ná to pewne dobra od Augusty-
ná S: ktora ich łagodnie powabiáiąc záchęca do pokłádánia v-
fnośći/ w Pánu Bogu tákiemi słowy: Fortè cogitat aliquis (s.
grauata se admisisse peccata, vt iam Dei misericordiam prome-

ieri non possit, absit hoc à sensibus omnium peccatorum. O homo quicunq; illam peccatorum multitudinem attendis, cur & omnipotentiam cælestis Medici non attendis! *Podobno rozmyśla kto sobie, że ták ćięßkie popełnił grzechy, dla ktorych więcey nie ma się spodziewáć miłośierdzia Bożego; niech to iednák odstąpi od myśli wszystkich grzesznikow. O człowiecze, ktorykolwiek wielkośćią grzechow záprzątaß sobie głowę, czemu wszechmocnego Lekárza niebieskiego dobroći nie vważaß!* Dobroći nieskończoney Bog przyimuie do łáski grzesznikow pokutuiących/ y zgładzá ich nieprawośći: Si fuerint peccata vestra, sicut coccinum, quasi nix dealbabuntur. *Choćby były grzechy wásze iáko szarłat, iáko śnieg wybieleią.* By też naywięcey było sprosznośći mákuł/ ná sumnieniu ludzkim/ wszystkie vstąpić muszą/ twierdzi Chryzostom S: Et si quis innumeris peccatis sit sauciatus, si eorum pæniteat, & bonum agat ita Deus omnia abolet, vt nullum eorum vestigiū appareat. *Choćiaß by kto niezliczonymi grzechámi był záráżony, ieżeli pokutuie zá nie, á potym czyni dobrze, ták Bog wymázuie wszystkie, że żaden z nich śląd nie zostánie.* Dla iákiey tedy przyczyny grzesznicy rospaczáć máią! z iákiey okázyey brać się do desperácyey chcą! z iákiego fundámentu zámyśláią tráćić vfność/ y nádzieię w odpuszczeniu grzechow/ y w dostąpieniu zbáwienia wiecznego! kiedy to ták miłośiernego ku sobie mogą mieć Bogá/ ktory ich ochotnie przyimuie!

S. August. de Tempore Serm: 58.

Isaiæ Cap. 1.

S. Chrysostom. proœm. in Isaiam.

Z dawnych Cesarzow Rzymskich ieden/ Antoniusz imieniem (iáko Plutarchus nápisał) wybieráiąc się z woyskiem przećiwko nieprzyiaćiołom powątpiewał nie iáko o śiłách/ y odwadze Rzymiánow/ nie obiecował sobie wygránia bitwy/ máło miał nádzieie przyszłego zwyćięstwá/ co porozumiawszy Rotmistrz niektory/ ná wzniecenie dobrey nádzieie w Cesárzu stánął przed nim w puł obnażony/ dawne od nieprzyiaćioł zadáne/ pokázuiąc rány/ y mowiąc: Cur his vulneribus parum fidis? consueuimus vel hostem vincere, vel mortem oppetere. *Czemu tym ránom máło dowierzaß? nász ten iest zwyczay álbo nieprzyiaćiołow zwyćiężyć, álbo ná śmierć zginąć.* To Cesarz słysząc/ y widząc odwa-

Zołnierz ranpokázániem, Antoniuszá, w nádziei vtwierdził.

Plutarch. in Vita Antonij.

ge/ vtwierdzony/ y vgruntowány w nádziei dobrey/w oczy nie-
przyiaćiol pośpieszył/ y zwyćiężył.

Właśnie z tym Cesárzem Antoniuszem rownáią się zákámiáli grzesznicy/gdy im przychodźi oprzeć się nieprzyiaćielowi Dusznemu/ powatpiewaią o zwyćięstwie/ nie máią nádźieie wyro
Lucæ Cap: 24. wánia się z mocy iego/ siłom włásnym nie vfáią/ trwożą sobą
Ioan Cap: 16. desperuiąc/ ále mężny Obrońcá/ odważny Rycerz/ Chrystus
Roman: Cap: 3. Jezus Zbáwićiel świátá ná záchęcenie ich do nádźieie dobrey/
rány im swoie pokázuie mowiąc: Videte manus meas & pedes
meos. Vpewnia że zwyćiężył nieprzyiaćioł: Ego vici mundum
Swoię śmierć przenaydroższą przed oczy wystáwia: Mortuus
Cap: 5. est iustus, pro iniustis. Więc pomniącym ná to grzesznikom ma
sercá przyrástáć w odwadze/ma przybywáć im nádźieie dobrey
w tym że zwyćiężał/ y wyłamią się z nieprzyiaćielskich więzow/ nie
desperuiąc/ ále w ránách Jezusá vfność máiąc. Námienił o tym
Ad Hebræ. Cap: 12. S: Páweł/ nieco słowámi owymi: Aspicientes in Authorem
fidei, & consumatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio susti-
nuit crucem confusione contempta. *Pátrzyc ná Iezusá przodká, y kończyćielá wiáry, ktory máiąc przed sobą wesele, podiął krzyż w zgárdźiwszy sromotę.* Ktorymi słowy że się stosuie do owych w
Ránom Iezusowym vfáć potrzebá. Historyey Plutárchá położonych: Cur his vulneribus parum fidis! *Czemu tym ránom máło dowierzasz!* Dorozumieć się snadno/
z pierwszego peryodu/ w ktorym Páweł S: wypráwuie do boiu/
y nádźieią ćieszy/ zwyćięstwá: Ideoq; & nos deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen. *Przetoż tedy y my złożywszy wszelaki ćiężar, y grzech ktory nas zewsząd obstąpił, w ćierpliwośći bieżmy do boiu nam wystáwionego.*

Pewne zwyćięstwo iest w ránách Jezusá/ iákże nie ma w nich
pokłádáć nádźieie zápámiętáły grzesznik: Cur his vulneribus pa-
S: Bernardus in Cantica, Serm: 61. rum fidis! wszákże S: Bernard przywłaszczywszy sobie imię tylko/ á nie rzecz istotną grzesznika/ nádźieie zbáwienia w ránách
Zbáwićielowych stánowił: Peccavi peccatum grande, turbatur
conscientia, sed non perturbabitur, quoniam vulnerum Do-

mini recordabor. Nempe, vulneratus est propter iniquitates nostras. *Zgrzeszyłem ćiężkim grzechem, miesza się tym sumnienie, ále się nie zátrwoży, bo ná Rány Páńskie pámiętáć będę. To iest, zrániony iest dla niepráwośći nászych.* Nie przyszłoby táka spráwá do rospáczy grzesznikow/ nie wpadáliby w desperácyą/ gdyby się zdobywáć chćieli ná podobne z Bernárdem S. vfnośći w Jezusie ákty.

Stánowi/ y gruntuie w ludźiách grzesznych nádźieię dobrą z iedney strony, á z drugiey strony psuie y wykorzenia desperácyą/ ow wyrok Boski/ przez Ezechielá Proroká ogłoszony: Nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat. Impietas impij non nocebit ei, in quacunq; die conuersus fuerit ab impietate sua. *Niechcę śmierći niezbożnego, ále żeby się nawroćił niezbożny od drogi swey á żył. Niezbożność niezbożnego szkodźić mu nie będźie, w ktorykolwiek dźień náwroćił się od niezbożnośći swoiey.* Znáczny w tych słowách powod do nádźieie w miłośierdźiu Boskim! słuszny słow Boskich ognisty vpał/ ná rozgrzánie serc do vfnośći! dostáteczna okázya do śmiáłośći/ y bespieczeństwá/ z ktoremi człowiek grzeszny/ może się ćisnąć/ y zbliżáć/ do Bogá rozgniewánego! Przez cały wiek żyćia swoiego/ grzesznik sprzećiwia się Pánu y stworcy swoiemu/ zárábiá ná káránie/ zákrawa ná wieczną śmierć/ á Bog mu folguie: Nolo mortem impij! iákże w ták miłośćiwym Oycu doskonáley nie pokłádáć nádźieie! Vstępuie krzywd swoich zápomnáiąc wszystkiego/ zá vrázy mśćić się nie myśli: Impietas impij non nocebit ei: Jákże się z chćiwośćią nie gárnąć y nie bráć do niego?

Ezechiel: Cap: 33.

Pan Bog niechce potepienia grzesznych.

Dáremno sobie w przewrotnych głowách vkłádáć máią zákámiáli grzesznicy/ owę zápámiętáłego Káyma propozycyą: Maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear. *Większa iest niepráwość moiá niżbym miał odpuszczenia być godźien.* Bo tey desperáckiey mowie/ zádáie to Piotr S. Damian/ że fałszywa/ y omylna iest: Mentiris Latro, quia maior est pietas Dei, quā quæuis iniquitas. *Mijasz się z prawdą Łotrze, bo większa iest dobroć Boska niźli ktorakolwiek niepráwość.* Niepotrzebna to wymysłu szwankuiące:

Gen: Cap: 4.

S. Petrus Damian. Serm: 58.

Pan Bog iacego imprezá: Quis nostrum valet ad cælum conscendere,
przyimn- vt deferat illud ad nos. *Ktoż z nas może wstąpić do niebá áby ie*
ie prkatu- *zniost do nas.* Gdyż Pan Bog trudnośći nie zadáie/ drogi nie-
iacych. zágradza/ wstrętu nie czyni/ nie odraza/ nie odgánia/ nie oddala/ ále przyimuie pokutuiacych grzesznikow: Peccatores recipit. Vśiluiac ich zbáwić: Si ad cardines cæli fueris dissipatus, inde te retrahet Dominus. Deus tuus, & assumet atq; introducet
Deutor: in terram. *Byś był ná kraie niebá rafpru fony, z tamtad ćię wyćiegnie*
Cap: 30 *Pan Bog twoy, y weźmie y wprowádzi do ziemie.* A przy tákiey dobroczynnay łásce w zápomnienie puszcza ludzkie złośći: Deleo ini-
Isaiæ Cap: quitates tuas propter me: & peccatorum tuorum non recorda-
43. bor. Reduc me in memoriam. *Zgładzam nieprawośći twoie dla mnie: á grzechow twoich nie wspomnię. Przywiedź mnie ná pámięć.* Zkąd że tu ma śię bráć pochop do desperácyey/ zkąd ma wynikáć! Czemu nie máia grzesznicy zákámiáli skłonić śię do Páná
Psál: 31. Bogá; osobliwie tey vfaiac powieśći psálmisty S: Sperantem in Domino misericordia circumdabit. *Máiacego nadzieię w Pánu miłośierdzie ogárnie.*

W złym koncepćie v ludźi słusznie mogł bydź Izmáel Syn Agáry służebnice Abráámowy/ przed czásem albowiem o nim powiedźiał Anioł od Páná Bogá zesłány: Hic erit ferus homo
Genes: Manus eius contra omnes, & manus omnium contra eũ: *Ten*
Cap: 16. *będzie dziki człowiek. Ręce iego przećiwko wszystkim, á ręce wszy-*
&21.&25. *stkich przećiwko iemu.* Dla swawoli/ y rospusty wygnány był z domu Abráámá Pátryárchy/ doroższy lat po lásách śię tułał bywszy strzelcẽ: Moratus est in solitudine, factusq; est iuuenis sa-
Izmael gitarius. Habitauitq; in deserto. Pisząc o nim tłumácze pismá
zły, iest świętego/ twierdza: że był Báłwochwálcá/ y dla tego z domu
zbawion. Abráámá był wypędzony/ że vlepiwszy Bożkow/ przywodźił iesz-cze w dźiećinnym wieku bedacego Izááká áżeby śię im kłániał. A lubo tákiemi/ y inákszemi wielą zárázony był nieprawośćiámi/ przećie o iego śmierći dobrze mowi Pismo S: Appositus est ad populum sunt. *Vstáiac vmárł, y przyłożon do ludu swoiego*, Ktore słowá Autorowie tákim obiáśniáia komentem: Con-

secu-

ſecutus eſt beatitudinem. *Doſzedł wieczney chwały.* Oſobliwie v-
czony Toſtatus, co Paraphraſim ná Biblią piſał to twierdzi:
Appoſitus eſt ad populum ſuum, id eſt ductus eſt ad limbum
Abrahæ, in quo erat totus populus ciuitatis Dei. *Przyłożony ieſt
do ludu ſwoiego, to ieſt záwiedziony ieſt do otchłánie Abrahámá, w kto-
rey był lud wſzyſtek Miáſtá Bożego* Prácowity Lyran tegoż ieſt zdá-
nia: Deceſsit in gratia, *Zſzedł z tego świátá ; w łáſce Bożey.*

Toſtatus, & Lyranus in Geneſim

Bierz ſobie w pilną vwagę/ tę relácyą/ Czytelniku łáſká-
wy/ iáko to człowiek zły/ dziki/ ferus homo, doznał Bożey łá-
ſki/ y otrzymał ią/ przy oſtátnim zgonie żyćia nie trácąc nádzie-
ie w miłośierdziu Páńſkim/ bo pewnie ináczſzym ſpoſobem nie
potkáłoby go było to ſzczęśćie/ do ktorego złe życie iego zágrá-
dzáło mu drogę/ ále znác Izmáelowi (w imieniu noſzącemu/
Exauditionem Domini, *Wyſłuchánie Páńſkie*) nádzieia y vfność
w Bogu/ torowáły gośćiniec/ że go wyſłuchał/ Pan Bog/ y
przyiął do łáſki/ według świádectwá Vczonego Lyráná: deceſ-
sit in gratia. *Zſzedł z tego świátá znádzieią łáſki Bożey:* y otrzy-
mał zbáwienie.

Zgromadzić by śię potrzebá tu zákámiáłym deſperatom/ á-
żeby to vználi/ że iáko niebeśpieczna rzecz ieſt odkłádáć poku-
tę ná niepewne czáſy dłuzſzego/ y dalſzego żyćia (o czym wyżey
piſałem w Rozdźiale śiodmym) ták naynieſzczeſliwſzá w dá-
wſzy śię w deſperácyą/ y zábrnąwſzy w roſpácz/ powątpiewáć o
Boſkim miłośierdziu/ ktore ich rátowáć może. Nie trzyma źle
nikt z dobrych o przyſzłym ich zbáwieniu/ ále im dobrą otuchę
czyni/ zápátruiąc śię ná nieſkończoną dobroć Boſką Jeſt relácy-
a o tym/ oraz y náuká/ Leoná Papieżá S: Dum in hoc corpo-
re viuitur nullius eſt deſperanda reparatio, ſed omnium eſt o-
ptanda correctio. *Poki w tym śmiertelnym ćiele żyiemy, o żadnego
nie mamy wątpić nápráwie, ále wſzyſtkim iey życzyć mamy.* Piſał
w ten ſens/ y S: Auguſtyn: De quocunq; peſsimo in hac vita
conſtituto utiq non eſt deſperandum: nec pro illo imprudenter
oratur, de quo non deſperatur. *O ktorymkolwiek człowieku by nay-
gorſzym poki żyie nie trzeba powątpiewáć: áni bywa nieoſtrożna mo-*

Poki żyie człowiek, nietrzeba wątpić o iego zbáwieniu.

S. Leo Papa de Epiphan: Dni Serm: 4.

S. Aug: Retráctatio: Lib: 1. Cap: 19. & Serm: 181.

dli

de Temp: Cap. 16. *dlitwá zá tákiego, o ktorym nie traćięmy nádzieie.* Przyczyna záś tego dobrego rozumienia/ y okázya te podáie S: Auguſtyn: Nunquam Deus ſpernit pænitentiam, ſi ei ſincerè, & ſimpliciter offeratur, ſuſcipit, libenter accipit, amplectitur omnia; quatenus eum ad priorem ſtatum reuocet. *Nigdy Pan Bog nie pogardza pokuty, ieśli mu ią kto ßczerze, y w proſtoćie ofiaruie, ochotnie ią przyimuie, y odbiera, ogarnaie wßyſtko, poniewaz grzeßniká do pierwßego dobrego ſtanu chce przywieść.* Przetoż zákámiáli grzeßnicy nie máią wymowki w ſwoiey deſperacyey y roſpaczy/ do ktorey ſie bez Rácyey/ y fundamentu udáią.

Obroććie oczy/ nákieruyćie myśli wáße/ pámięć czerſtwą náłożćie/ zákámiáli deſperáći/ ná nießczęśliwość Sámſoná/ ná zápámiętáłość iego! Przypátrzćie ſie temu/ że opußczony od Páná Bogá dla grzechow/ ná pośmiewiſko wydány ieſt nieprzyiaćiołom! Głowę mu Filiſtynowie iák ßaleńcowi iákiemu ogolili/ oczy wyłupili/ łáńcuchámi związáli/ do więźienia wtrąćili: Iudicum: Cap: 16. Eruerunt oculos ejus, & duxerunt Gazã vinctũ catenis, & clauſum in carcere molere fecerunt. *Zámknąwßy go w ćiemnicy żárna obrácáć przymuśili.* To ieſt mleć mu kázáli. Wywiedźiónemu z więźienia gráć/ czyli ſkákáć kázáli. Præceperunt vt vocaretur Samſon & ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos. To vważáiąc zápámiętáli grzeßnicy/ (Przyiázny Czytelniku) mniemáliby/ że to iuż był bez żadney nádzieie człowiek/ iuż zdeſperowány/ niepodobny do tego ázeby nieprzyiaćioł miał pokonáć/ bo od Páná Bogá/ y od ludźi wzgárdzony. Ale niech ſie dáley przypátrzą czego dokazał: kazał ſie Samſon w Bogu maiac nadzieie zwyciezył nieprzyiacioł. pácholęćiu ktore go wodźiło ślepego podprowádźić/ pod filáry ná ktorych wſpárte było mießkánie/ rußył potężnie filárámi y obálił wßyſtko z Filiſtynámi ná śmierć ich potłukł/ grę zá grę im oddał: mowi Piſmo S: Multoq; plures interfecit moriens quàm antea viuus occiderat: *Dáleko ich więcey vmieráiąc, niżli przed tym żywy będąc zabił.* Ktoż mu do tákiego zwyćięſtwá dodał poſiłkow? kto mu przeßła przywroćił moc? Nádźieiá dobra/ y vfność w Pánu Bogu. Nie deſperował/ ále proſił

Do-

Domine Deus meus memento mei: & redde mihi nunc fortitudinem meam pristinam, Deus meus. *Pánie Boże moy wspomniy ná mnie; á przywroć mi teraz pierwszą moc, Boże moy.* A nie záwiodł się ná tym. Juz go sobie lekce ważyli nieprzyiáciele/ opuszczonym od Páná Bogá sądzili go bydź desperatem (jakom wyżey położył z Abulensá w Rozdźiale Dźiesiątym) Quia putabant, á Deo desertum esse. Alić on, przy nádźiei wygrał. Abulen. Quæst:25.

Szkodá tedy nádzniym grzesznikom desperowáć/ szkodá nádźieie tráćić/ choćiaż od Czártá/ y własnych niecnot záwoiowáni są: bo lub zákámiáłość sercá trzyma ich w niewoli/ lubo im wybráłá oczy/ y ich záślepiłá/ lubo im wszystkie odebráłá zmysły/ práwie ná puł umárłych dręcząc w ćiemnicy zbrodni wszelákich/ (iákom obszernie wywiodł w Rozdziale osmym) przećie to iescze nie ostátni upádek onych/ mogą się znowu dźwignąć/ mogą powetowáć swego/ gdy z Sámsonem w Pánu Bogu nádźieię położą/ mowiąc: Domine Deus meus memento mei; & redde mihi nunc fortitudinem meam pristinam. Jáko wpewnia uczony Lyran: grzesznikow znamienuiący/ y rozumieiący w Sámsonie: Aliquando homo Deo consecratus, & dicto modo deceptus, ex respectu Diuinæ gratiæ reilluminatur, & contra Dæmones, & vitia, fortiùs quàm ante casum, præliatur. *Tráfia się że człowiek Bogu poświęcony, á przerzeczonym sposobem iako Sámson zwiedziony, zá przybyciem Bożey łáski oświecony bywa, á potym przećiwko Diabłom, y występkom, mężniey niż przed upadkiem walczy.* Co usność/ y stała nádźieiá sporządza/ Izáiasz Prorok mowi: Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem: current, & non laborabunt: ambulabunt, & non deficient. *Ktorzy máią nádzieię w Pánu, odmienią siłę; pobieżą, á nie upracuią się: chodzić będą, á nie vstáną.*

Sámsonowáv/ność w Pánu Bogu.

Lyran: in Iudic: Cap 16.

Isaiæ: Cap. 40.

Rownie tedy ztąd obowiązek/ Czytelniku nabożny/ zákámiáłym grzesznikom do porzucenia desperáciey/ a pogotowiu y z drugiey miáry/ że ich pokutuiących wdźięcznie/ y ochotnie przyimuie Pan Bog/ ma obowiąsku tego tym więcey przybywáć: Pan álbowiem/ y Zbáwićiel nasz Chrystus Jezus/ w rozkazowániu/

wániu/

wániu/ w obronie/ y wßácunku ma od grzeßnikow pokutne sercá skruszonego akty/ czego sie dorozumieć przyiázny kátolik może/ z następuiącego przykładu.

Ex Speculo Magno Exēpl: Distinct 3: Exemplo. 34.

Wstąpił niektory świátowy człowiek do Zakonu Bernárdá S: á pomniąc ná swoie dawne wystepki/ nie desperuiąc dla wielkości ich/ ale pokłádaiąc nádzieie w miłosierdziu Boskim/ częstokroć ziinie żáłuiąc/ rzewliwie płákał: á gdy te akty pokuty długo czynił/ czásu pewnego w nocy będąc w Kośćiele/ obaczył P: Jezusá przy ołtarzu w vbiorze Kápłáńskim/ iákoby Mßę S: odpráwuiącego/ ktory ilekroć według zwyczáiu pospolitych Ceremoniy Kápłáńskich ewarza obrácał się do ludzi/ tylekroć z złotego kielichá dawał pić zgromadzonemu pospolstwu. Quoties se ad populum convertebat, dabat omnibus poculum ad bibendum. A w Kielichu były łzy Mágdaleny Swiętey/ przed tym grzeßnice/ á potym pokutuiącey. Vweselony w duchu owym widzeniem Zakonnik/ padßy do nog Páná Jezusá mowił: Obsecro te Domine, vt quid ostendis nobis calicem istum cum lachrymis, quæ in eo sunt. *Proßę ćię Pánie, ná co pokázuieß ten kielich z łzami, ktore wnim są?* Ná co mu Chrystus tak odpowiedział. Vt videatis & sciatis vniversi, quantum mihi placet contritio cordis, & pænitentiæ luctus, quia ad exemplum pænitentium tamdiu lachrymas seruaui peccatricis flentis ad pedes meos, & pænitentis. *Ażeby widzieli, y wiedzieli wßyscy, iáko mi się znácznie podoba skruszenie sercá, y pokutny żal. kiedym na przykład pokutuiącym ták długo zachował łzy grzeßnice płáczącey v nog moich, y pokutę czyniącey. &c. &c.*

Chrystus Pan łzy S: Mágdáleny w złotym kielichu pokázuie.

Rozwilżyło się nátychmiast/ y rozstworzyło serce Zakonniká owego słowámi Chrystusowymi skropione: krzewiło się w nádźiei miłosierdźia tego/ kwitnęło w Aktách pokutnych/ gdy sobie vważał w tákim poszánowániu są łzy Mágdáleny S. Jeśliże nie máią y nieszczęśliwi desperaci chwyciwszy się nadzieie w miłosierdziu Jezusowym stárać się o to/ żeby y ich łzy/ w podobnym były v Chrystusá szácunku/ kiedy ták máłym kosztem/ bez nakłádu zbytecznego mogą zákupić Niebo! wßakże podobno

wiedział

wiedza/ ták o tym podárunkiam lez obfitych wielce Páná Bo-
gá ukontentowal Dawid Krol/ mowiący: Posuisti lachrymas Psal: 55.
meas in conspectu tuo. *Położyłeś łzy moie przed oblicznością twe-
ią.* Ná coż desperowáć máią zákámiali grzesznicy/ máiąc ták
snádny sposob/ y przyiemny do przebłagánia zágniewanego Bo-
gá! Dodáie im dobrey myśli Chryzostom S: wiodąc ich do ná- S:Chrysost
dzieie zbáwienia tą sentencyą: Tanta est Dei erga nos misericor- Homil: 18.
dia: nã ubi uiderit uoluntatis nostræ firmũ propositũ, & feruen- inGenesim
ti nos desiderio ad se accedere, non retardat, sed accelerat dicens
Ecce adsũ. *Tákie iest Boskie znáczne ku nam miłośierdźie: kiedy Bog*
widzi woli náßey mocne postánowienie, y że do niego z gorącą chćiwo- Predko
śćią przystępuiemy, nie zániechiwa, ale pośpießa mowiąc: O to iestem Bog grze-
przytomny. ßnikom
miłośier-
Azaż nie był przytomny owey Sulamitce ktora znáczyłá du- dzieczywi
ßę ludzką/ Chrystus Pan Zbáwićiel y Oblubieniec iey? Stráćiłá-
go tá byłá Murzynká lenistwem/ niechcąc otworzyć záraz gdy
do iey sercá kołatał: Aperi mihi soror mea, amica mea. *Otworz mi*
śiostro moiá, przyiaćiołko moiá. Widząc leniwą y nie ochotną mi- Canticor:
nął/ y w dálßą puśćił śię drogę. Postrzegłá po cząśie że źle uczy- Cap: 5. & 6.
niłá/ przećię nie desperuiąc/ zá nim śię udáłá/ máiąc nádzieię/ że
znáydźie przegniewánego Jezusá y przeprośi raz y drugi/ w tym
nie posłużyło iey ßczęśćie/ áni go ználeść/ áni śię o nim dopytáć/
mogłá: Quæsiui, & non inueni illum, vocaui, & non respon- Trzy rá-
dit mihi. Nie tráćiłá ießcze nádzieie/ áli usłyßáłá głos iego: Re- zy Chry-
uertere Sunamitis: reuertere, reuertere, vt intueamur te. *Nawroć* stus wołá
śię Sulámitko: nawroć śię nawroć śię ábyśmy ná ćię patrzáli. Czyli ná duße.
Oblubieńcowi Niebieskiemu/ nie było dosyć raz y drugi záwo-
łáć/ nie kilká razy? Czemu powtarzał wołánie? Odpowieda S:
Iustus Orgelitáński/ że tego nie uczynił bez táiemnice Jezus:
Idcirco tàm crebre dicit, ut si iam conuersa deliquerit, in despe- S: Iustus
rationem non decidat, sed à peccandi consuetudine spei indul- Orgelita-
gentia resipiscat. *Dla tego ták często nawrę powtarza, ázeby Oblu-* nus.
bienicá iuż náwrocona, á znowu grzeßąca w desperácyą to iest wro-
ßacz nie wpadłá, ále żeby od nałogu grzechow, nádźieią odpuszczę-
nia mogłá śię powśćiągnąć. Zebrániáiąc tedy Chrystus despera-

cyey zákámiáłym grzesznikom/ nádźieię im w nieskończoney dobroći záleca/ y sam ich powoływa do śiebie/ miłośierdźie ofiáruiąc/ y ochotną przytomność/ iáko Chryzostom S. nápisał: Accelerat dicens: Ecce adsum. *Pospiesza mowiąc: O to iestem przytomny.*

Mocno Psalmistá S: powieśći tey o nádźiei w miłośierdźiu Bożkim/ iáko świádomy dobrze podpiera modlitwą imieniem grzesznikow cáłego świátá prosżący/ y błagáiący Páná Bogá: Exaudi nos Deus salutaris noster, spes omniũ finium terræ, & in mari longè. *Wysłuchay nas Boże Zbáwićielu nasz, nádźieio wszystkich kráiow źiemie, y ná morzu dáleko.* Trudźiłá tá Dáwidowá modlitwá Doroteuszá S: Opátá rozum/ ná ktorey v silne zrozumienie/ tákie záłożył pytánie: Qui oro, sunt in finibus terræ? Qui autem in mari longè? *Ktorzy proszę są ná gránicách źiemie? A ktorzy znowu są ná morzu dáleko?* Y zá łáską Duchá S: oświeciáiącą rozumy ludzkie/ dowiedźiał śię wszystkiego/ y ták opisał: Ij qui in perfecta iniquitate sunt, in finibus terræ sunt. Qui autem in extrema ignorantia, sunt in mari longè *Ci ktorzy w zupełney nieprawośći są, ná gránicách źiemie są, Ktorzy záś w głębokiey niewiádomośći co iest dobrego, są ná morzu dáleko.* Vważay Czytelniku nabożny/ że ták ći/ ták y owi ludźie są zgubieni/ grzesznicy są zdesperowáni ná potępienie dusz swoich godzący; ktoż ich záráтuie. Kto dźwignie? Już deklárował S: Psalmistá. Deus salutaris noster, spes omniũ finium terræ. *Bog Zbáwićiel nász, nádźieiá wszystkich kráiow źiemie.* Ták twierdźi pomieniony S: Doroteusz Opát: Horum omnium Christus est spes. Non igitur opus nobis est multo labore, elaboremus modicum, & misericordiam multam cõsequemur. *Tych wszystkich Chrystus Pan iest nádźieią. Nie trzebá tedy nam zbyteczney pracy, prácuymy przy dobrey nádźiei ile możemy, á miłośierdźia wielkiego dostąpięmy.*

Psal: 64.

Bog nádźieią kráiow świátá.

S: Dorotheus Abbas. Doctrina 12. Tomo 2 Biblioth: veter: P: P:

Ná kráiu źiemie y na Morzu dáleko są grzesznicy

Toć śię ći desperáći/ zákámiáli grzesznicy mogą nie frásowáć/ áni turbowáć choćiasz by byli/ in finibus terræ, & in mari longè, bo y ztámtąd wydźwignie ich nádźieiá dobrá wyrátuie Chrystus/ Horum omnium Christus est spes. Dáleko áż nád

zbyt zábłąkáłá ſię byłá Tháida nierzadnicá/ oddaliłá ſię precz od Páná Bogá nieczyſtym żyćiem/ wielu gubiłá ludzi ná duſzach/ktorzy vwodzili ſię vrodą iey/y pięknośćią twárzy/ nie máło ná duſzy y ná ćiele Oſobom byłá okázyą do śmierći/bo kocháiąc ſię w niey zdięći świátowi młodźiánie/ zazdroſzcząc ſobie wzáiemnie przyiaźni Tháidy nie tylko ſię wadzili/ ále ſię z rankoru okrutnie zábiiáli, czeſto progi mieſzkánia iey ludzką krwią oblane bywáły/ y z tákiey gęſtey powodzi długo oſchnąć nie mogły; Ták iuż byłá táwno grzeſznicá precz zaſzłá od drogi zbáwienia/ y iuż byłá in finibus terræ, & in mari longe. Toć niepodobna! Rzeczeſz Czytelniku przyiázny: muſiáłá tá zapámiętáłá deſperátká w złych obyczaiach/według ſłuſzności wiecznie zginąć! Muśiáłá tá Mátká niecnot wſzelákich/ nie vyść kárania wiecznego! Nie minęło tey piekło zá ták ſtráſzne niecnoty!

Thaida náwrocona do Páná Bogá

Lecz tákowe zdánia/ niech mieyſcá nie máią v ćiebie Czytelniku łáſkáwy; wſzyſtko to odpuśćił iey Pan Bog wyrátował ią Pawnucyuſz święty Opát/ y Puſtelnik/ á ták im ſpoſobem? (teſz o tym niżey/ w Rozdziale Czternaſtym) Dopomogłá iey dobra nádzieiá do zbáwienia/ gdy mowiłá do Pawnucego S: Scio eſſe pænitentiam Pater: & confido remiſsionē, te orante ſortiri. *Wiem że ieſt Sákráment pokuty, Ojcze: y vfność mam otrzymánia grzechow odpuſzczenia, przy twoich modlitwach.* Nie Tháidá nie deſperowáłá w miłośierdziu Bożym/ ále pádáiąc ná źiemię powtárzáłá náſtępuiące słowa: Qui plaſmaſti me, miſerere mei. *Ktoryś mnie ſtworzył, zmiłuy ſię nádemną.* A Pan Bog co ná to? Odpowiedá náſtępuiące obiáwienie ná ten punkt/ y zadosyć mu czyni.

Vfáłá w miłośierdźiu Bożym

Páweł święty Puſtelnik/ Vczeń Antoniego S: Opátá/ będąc ná modlitwie/ widźiał otwarte Niebo/ y łoże przybráne drogim przykryćiem/ vsłáne bárdzo wczeſno/ y wygodno do odpoczynku wiecznego. y ták ſię domyślał/ że to było ſporządzone/ ná odpoczynek Antoniemu Opátowi S: zá iego vmartwienie ćiáłá ná tym tu świećie/ zá niewczásy/ y w nádgrodę oſtrośći żyćiá. A gdy to zdánie w ſwoim formował koncepćie/ z niebá doſzłá

Iacobus Ia venſis Ore Prædrmin Legendas Sáncioru

Surius Tomo 1 Die 15 Ianuarij

W niebie dla Tháidy złożenie wie-

dział S: Páweł Puſtelnik.

ßła go tyßa informácya/ vpewniáiąca/ że to tożę vſłánę było dla Thaidy/grzeßnice pokutuiącey/ ktora zá perſwázyą Páwnuſcego S: Opátá/ náwroćiłá ſię do Páná Bogá pokłádáiąc nádzieię w miłośierdziu iego.

Otoż rzetelna w Hiſtoryey odpowiedź/ ná pytánie/ co Pan Bog czynił/ widząc Thaidy grzeßnice ſpráwy? Nádzieia iey dobra w miłośierdziu tego y ßczera pokutą zniewolony odpuśćił iey grzechy/y mieyſce dał w Niebie. Gdźie Sálomoná Mą-

Prouerb: 16.

drego powieść/ ſkutkiem ſię pokázánym vtwierdziłá: Qui ſperat in Domino, beatus eſt. *Kto ma nádźieię w Pánu, błogosłáwiony ieſt.*

Oczu ná to wßyſtko y zmyſłow nie máią/ grzeßnicy zákamiáli/ do deſperácyey tám śpießą w zły rázie/ gdźieby ſię mieli wiela przykłádow záchęceni/ bráć do nieſkończoney dobroći

Quintilian Lib: 1. Cap 10.

Boſkiey: Nie chronią ſię owey Quintylianá przymowki/ áni ná nię dbáią: Turpiter deſperatur, quidquid fieri poteſt. *Szpetna rzecz tám trácić nádźieię wtym czego powetowáć można.* Nie wſtydliwie

Deſperowáć zła y ßpetná rzecz.

y ßálono wątpią o miłośierdziu Boſkim: fieri poteſt! ießcze bydź może! Dobrze ſię ſtánie pokutuiącemu grzeßnikowi przy Bożey woli! Wetowáć ießcze ßkody mogą/drogi im do zárobku nie zágrodzono/máią poſpolity prowiánt ná popárćie vboſtwá nádzieię dobrą/mogą ſię nią wkupić do Niebá! Mogą grzeßnicy nádzieią dośćignąć tego/ co im z rąk wydárłá nieprawość/ y z czego ich złupiłá! Nádzieia ieſt to ſkárb poſpolity wßyſt-

Stobæus Serm: 109.

kich oſierociáłych ludzi według zdánia Tháleſa Filozofá/ktorego gdy pytáno/coby było náypoſpolitßego/ náypowßechnieyßego/náyſpołecznieyßego ludziom: Quid maxime eſſet commune omnibus. Odpowiedział: Spes, Hanc enim etiam illi

Nádzieię máią ktorzy nic nie máią.

habent, qui aliud nihil. *Nádzieię. Tę álbowiem máią y owi co nic nie máią.* Nádzieię Bias Filozof oſądził bydź ſłodyczą/Dyogenes ią názwał/ Extremū vitæ. Oſtátni punkt żyćia. Bo ſię y konáiący ludzie ná to extremum ſpußczáią.

Dla iákiegoß pretextu zákámiáli grzeßnicy/ máłowánego w fántázyách/gardzą tą prowincyą/y powßechnem nádzieię ſup-

plec

plamiącem/ dla żebrakow gotowym! Czemu tey ſłodyczy nie prágną! Czem dobrodźkámi chcą bydź/ nie trzymáiąc ſie extremum vitæ. o ſłodkiey żyćia poćiechy/ nádźieie! Sam ſkydza ich w tym dawny Poetá Tybullus/ ále exemplariter, to ieſt przykłádnie/ y ozdobnie wierſzámi.

Iam mala finiſſem letho: ſed credula vitam
Spes fovet, & melius cras fore ſemper ait.
Iuż nieſzczęśćia ſkończyłbym śmierćią: ále żyćie
Nádźieiá trzyma ćieſząc: iutro, lepſze byćie.

Tibullus Poeta

Coż niewſzydliwi ná to rzeką deſperáći/ mniey ſobie ważący nádźieie w dobroći Boſkiey Cóż ſie złożą w vporze nieroſtropnym roſpaczy/ gdy im prawo pſuie/ ſktore do przyjęćia ich łáſkáwie/ y ochotnie/ Páńſkie miłoſierdźie. A Bázyli Swięty z mánifeſtácyą w oczy im záchodźi/ odwodząc grzeſznikow od deſperácyey: Nemo in vitio conſtitutus homo, de ſeipſo deſperare velit. Żaden w niecnotách vwikłány człowiek, niechay nie roſpacza.

Nikt nie ma wątpić o ſobie

S: Baſil: Mágd: Homil: 5. in Hexamer.

Nietrzebá lat wielu przebytych w złośćiach/ kupie niezmiernych zbrodni/ popełnionych od zákámiáłych ludźi/ gdy przy doſięce nádźieie w miłośierdźiu Páńſkim do kálkulácyey przychodzą Boſkiey/ prędko bárdzo otrzymują Q wietácyą/ co poznáć z modlitwy Pſálmiſty S. Neavertas hominem in humilitatem, Et dixiſti, convertimini filij hominum. Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies heſterna quæ præterijt. Nieobracay w poniżenie człowieká. Y rzekłeś, nawracayćie ſię ſynowie człowieczy. Abowiem tyśiąc lat przed oczymá twoiemi, iáko dźień wczorayſzy ktory przeminął. Tákże to po ná procentu grzeſzniká prędko ſkończyły ſie ráchunek? tákże to wiele ſet lát z iednym tylko w zorayſzy pożycią dźień? Tákże Pſálmiſtá S. powiedział grzeſzników látá ſzczodro ſzáſtie? Ták odpowieda S. Grzegorz S. Niſſenſki/ y potwierdza tego. Licet vita infinitis ſcelerũ maculis nota ſit, vt collectio illa peccatorum mille annorũ eſſe videatur; pro nihilo totam illam congeriem reputatum iri, dũmodò pedem referat, nam Divinus oculus præſentia ſemper intuetur, præteritum verò non æſtimat, ſed inſtar unius diei, vel

Pſal: 89.

Dawnych lat złych, Pan Bog zapomina.

S: Gregor: Niſſenus Tract: 1. in Pſal: 7.

noctis quæ, iam præterijt à Deo habetur. *Choćiaſzby życie ludzkie nieſkonczonemi żbrodniámi zmázáne było, iżby zebránie owo grzechow zdało ſię, że ieſt od tyśiąca lat zánic poczytána będzie owá kupá złośći, byle tylko uſtąpił od nich krokiem człowiek, abowięm oko Boſkie ninieyſze vwaza ſpráwy, przeſzłych záś nie vpátruie, ále nakſztałt iednego dniá, albo nocy, ktora minęłá, tak ie P: Bog má.*

Laté złe w zapomnieniu, iako wczoráyſzy dzień.

Co zá ſcześćie zakáłáłych grzeſznikow! kiedy ták ſnádno z dawnych lat mogą otrzymáć defalkę od Páná Bogá! kiedy ták ſnádnym ſpoſobem mogą ſie wypłáćić/ sámą tylko dobrą nádzieią w miłośierdzíu Boſkim przy ſczerey pokućie/ zadoſyć czyniąc ſprawiedliwośći Bożey! Wybrnął nie ieden ták z długow/ y wypłáćił winy ſwoie tą złotą monetą nádźieie dobrey/ y vfnośći w Pánu Bogu czyniąc zádoſyć świętey ſprawiedliwośći; Czego konterfekt ieſt w Ewángelicznym podobieńſtwie od Chryſtuſá Páná podány w ten ſpoſob: Człowiek niektory chćiał kłáść liczbę z ſługámi ſwoiemi. A gdy począł liczbę kłáść przywiedziono mu iednego/ co był winien dźieśięć tyśięcy tálentow: Oblatus eſt ei unus qui debebat decem millia talenta. *Nie miał zkąd zápłáćić ták wielkiey ſummy.* Coż czyni? Vfaiąc dobroći Páńſkiey vdał ſię do pokory/ do prosby/ do obietnic: Rogabat dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. *Prośił mowiąc: Miey ćierpliwość nádemną, â wſzytko tobie oddam.* Nie záwiodł ſię ná ſwoiey imprezie/ wyſzedł wnet ze wſzyſtkiego vfnośćią/ z długu wykwitował ſię nadźieią/ tráfił na Páná miłośiernego/ ſkłonnego do litośći ználazł: Miſertus autē Dōinus ſerui illius & debitū dimiſit ei. *Pan vlitowawſzy ſię nad onym ſługą wypuśćił go, y dług mu odpuśćił.* Przyſzłoby drugiemu/ w tákim rázie do deſperacyey/ do roſpáczy/ gdy by go ták iáko támtego/ y z żoną/ y z dziatkámi záprzedáć kazano! gdyby przymuſzono w więźieniu káydánámi brząkáć! A támten ſługá ćieſząc ſie Páńſkiey dobroći nadźieią vkontentował Páná y vwolnił ſię z niewoli. Pan záś miłośierdziem onym/ pomnieyſzym dłużnikom ſwoim dał okázyą do vfnośći/ odpuſzczáiąc dług znáczny/ náucza S: Euzebiuſz:

Dobry Pan dáruie wałſiudze dług,

Matth: Cap: 18.

Pokorna prośba wymaga miłośierdzie

biuß: Vt cæteri intelligerent, quantam ſpem habere potuiſſent. *Ażeby ſię inśi dorozumieli, iako możną vfność mieć mogą.*

S. Euſebius Emiſſenus

Wiecżyći dáleko grzeßni ludźie rozumieć powinni o miłośierdźiu Bożym/ gdy według wpadáią przez popełnienie niepráwośći; znáią to do śiebie że ſą winowaycámi/ mowią cżęſtokroć w paćierzu/ dimitte nobis debita noſtra: *odpuść nam nasze winy:* niech że przy tym nie deſperuią/ bo Pan Bog miłośierny zápátruiąc śię ná vfność ich y nádźieię ſkłonny ieſt do odpußczenia grzechow: Videns fidem illorum dixit: Confide fili remittuntur tibi peccata tua. *Widząc wiárę ich rzekł: vfay ſynu odpuſzczáią ſię grzechy twoie.*

Sa winowáycami grzeßnicy.

Matth. Cap. 9.

Był dłużnikiem wielkim Máieſtatowi Boſkiemu człowiek niektory w Paryżu Francuſkim Mieśćie (o czym ieſt w kśięgách Cezáryuſzá) bo nie dość/ że záwinił nie máło iawnymi grzechámi/ ale do tego dla wſtydu ſproßnośći niechćiał śię ich ſpowiedáć. Atoli przećie boiąc śię potępienia wiecznego/ y lękáiąc śię piekłá/ odrzućił wſtyd ná ſtronę/ poßedł do kośćiołá Swiętego Wiktorá/ zwyćiężáiąc ſam śiebie/ y przyſtąpiwßy do ſpowiedniká ták ſerdecznie płákáć pocżął/ że záledwie ktore słowo on wymowić/ á Kápłan wyrozumieć mu mogł/ czego gdy długo było: Rzekł mu kápłan: Vade & ſcribe in ſchedula peccata tua, & defer ad me. *Idź y nápiß ná kárćie grzechy twoie á przynieś do mnie.* Vſłuchał ßczerze pokutuiący człowiek/ podał Regeſtr złośći popełnionych/ ktore czytáiąc Spowiednik/ powiedźiał/ że na táką wielkość grzechow nie mam (mowi) władzy rozgrzeßenia/ ále ieżeli grzeßniku/ dozwoliß/ dam do przeczytánia niecnoty te Opátowi mądremu/ ktory ma moc więkßą do rozgrzeßenia/ nie wymowił śię y z tego ow człowiek/ chcąc tylko przy nádźiei Bożey zgłádzenie grzechow y niepráwośći otrzymáć/ ktorego żądał przykłádem pokutuiącego Dawidá: Auerte faciem tuam à peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele. *Odwroć oblicze twoie od grzechow moich: á wßyſtkie niepráwośći moie zgłádź.* Y otrzymał/ czego żądał vfnośći w miłośierdźiu Odkupićielá náßego Páná Jezuſá pełen człowiek. Bo kiedy Spo-

Cæſarius Lib. 2. Cap. 10.

Wielka moc ſkruchy zá grzechy, czego dokazał.

Pſal. 50.

Ná kárćie piſáney; cudownie zginęło piſanie.

wiednik do rąk Opata oddał ow regeſtr grzechow/ Opát chcąc czytáć/ goły tylko biały pápier widźiał/ ná ktorym nic do czytánia nie było: A rzekł do kápłáná: Quid legam in ſchedula iſta? Nihil in ea ſcriptum eſt. *Coż mam czytáć ná tey kárćie? Kiedy nie widzę na niey piſánia.* Ták to wiele ſpráwiłá dobra nádźieiá w miłośierdźiu Páńſkim iednego grzeſzniká! potráfiłá gołą kártę wyświádczyć to onemu grzeſznikowi/ że zgłádźił Pan Bog y odpuśćił winy iego. Miſertus Dominus ſerui illius dimiſit eum, & debitum dimiſit ei. *Pan Vlitowawſzy śię nad onym ſługą, wypuśćił go, y dług mu odpuśćił.*

Matth: Cap: 18.

Jeſt y druga/ o gránice tey przyległa Hiſtorya/ (opiſána obſzernie w kśiążeczce ktorey ieſt tytuł: Vitæ Fratrum Prædicatorũ, editæ à Fratre Gerardo de Fracheto) o Zákonniku iednym/ ktory Czártu przeklętemu wydárł kártę/ ná ktorey miał niewiádome grzechy ſpiſáne Zákonniká owego/ ktore czytáiąc Zákonnik y żáłuiąc zá nie/ obaczył że obecnie zpełzły z kárty/ y ták goły membran obecnemu Czártu rzućił przed oczy. Ták ći to płowieią regeſtrá grzechow ſpiſánych/ gdźie nadźieiá dobra w miłośierdźiu Páńſkim wygładza wſzyſtko. A to ná vtwierdzenie ludźi grzeſznych dźiáło śię/ żeby dla wielkośći niecnot nie deſperowáli/ áni powątpiewáli o miłośierdźiu Páńſkim/ widząc y dochodząc z przykłádow/ że nád ſpodźiewánie prędko Chryſtus Jezus zmywa ich zbrodnie/ iáko Páweł S: Apoſtoł świádczy Donans vobis omnia delicta, delens quod aduerſus nos erat chyrographum decreti, quod erat contrarium nobis *Dárował wam wſzyſtkie grzechy, zmiazawſzy ktory przećiwko nam był Cyrograf dekretu, ktory nam był przećiwny.*

Parte 4. Cap: 2.

Grzechy piſáne od Czártá na kárćie pokutą zgłádzone.

Ad Coloſs: en Cap 2

A to ieſzcze Czytelniku przyiázny ſłuży ná podpárćie y ugruntowánie w grzeſznikách dobrey nadźieie w miłośierdźiu Boſkim ſłuży ná wykorzenienie deſperáciey/ albo rozpáczy że Pan Bog (iákom nápiſał wyżey z náuki Grzegorzá S: Niſeńſkiego) nie ráchuie/ iák długi czás kto iemu ſłużył/ ále to tylko bierze/ iáko y z iáką ſzczerośćią; przeto iedna wiecznośći moneta co do ſłuſzności należy/ y co śię tycze iſtnośći kroleſtwa niebieſkiego wſzyſtkim

ſzkim płáći zárowno/ y ſpráwiedliwym ludźiom niewinnośći ży/
ćia záchowuiącym/ y grzeſznikom zá dawne złośći pokutuiącym
czego táki dowod czynia.

Ktoby ſie był ſpodźiewał tákiey dobroći/ y ſczodrobliwośći
w Gospodarzu owym/ktory zíednał robotnikow pierwſzych rá-
no z groſzá ná dźien/ y posłáł ich ná robote do winnice ſwoiey/ Math: Cap. 20.
ápotym choćiaż poźniey inſzych ná tę ſámę pracą záćiągnął bo iednych
o godźinie trzećiey/inſzych o ſzoſtey/o dźiewiątey/ y o iedenaſtey
godźinie/gdy przyſzło do zápłáty zárowno kazał wſzyſtkim zápłá- Robotnikom rożnym iednáko zápłacono.
ćić/ ieſzcze tákim ſpoſobem: Voca operarios, & redde illis mer-
cedē, incipiens a nouiſsimis vſq; ad primos. *Záwołay robotni-
kow y odday im zápłátę, począwſzy od oſtátnich, áż do pierwſzych.*
Náſz Páńſkieg miłośierdźia y ſczodrobliwośći ſwoiey pokázał
wolność: Aut non licet mihi, quod volo facere? Lubo to ſobie
drudzy zá krzywdę mieli/ y o to ſie vmawiáli: Hi nouiſsimi vna
hora fecerunt /& pares nobis illos feciſti. *Ci oſtáteczni iedną godźi-
nę robili, á vczyniłeś ie rownymi nam.* Ale to prożno mowa nic
nie wymogli bo Gospodarz vczynił co chćiał.

W ſczodrobliwośći Gospodarzá przerzeczonego/figure bydź
vpátrzył S: Grzegorz Páná Bogá wſzechmogącego to piſząc S. Gregor. Papa Homil: 19 in Euangel:
Quis verò patrisfamilias ſimilitudinem tenet rectius, quàm con-
ditor noſter, qui regit, quos condidit. *Kto tedy Gospodarzá podo-
bieńſtwo słuſzniey trzyma, ieżeli nie ſtworcá náſz, ktory goſpodáruie
nád tymi, ktorych ſtworzył.* Zgadza ſie ná to Fulgenty S: godźi- T. Bogieſz Goſpodá rzem náſzym.
ny rożne pracy ludzkiey ták opiſuiący: In diuerſitate horarum
non incongruè accipitur ætatum diuerſitas; ita: vt ætas puerilis
accipiatur in manè, pubertas in tertia, iuuentus in ſexta, graui-
tas declinantis ætatis in nona, & in vndecima ſenilis ætas ipſa
nouiſsima. *W rozności godzin, nie od rzeczy bráć ſię może rozność* S. Fulgent Epiſt: 7 ad Venant Cap, 10
*wiekow; Ták: że wiek dźiećinny znaczy zárańą godzinę, pácholęcy
trzećią, Młodzieńſki wiek ſzoſtą, doſtáły wiek dźiewiątą, á ſędziwy
wiek oſtátnią zrámienuie godzinę.* Rożne látá ſą iáko godźiny.

To to ták bez reſpektu wſzyſtkim iednáko płáćić będźie Go-
ſpodarz niebieſki: nie vważáiąc kto mniey/ á kto więcey pracował

S. Aug: de S. Virgine.

wał? Stawa przy tym punkćie S: Auguſtyn odpowiedáiąc/ że ták: Quia verò ipſa vita æterna pariter æqualis omnibus Sanctis: denarius eſt omnibus attributus, qui eſt omnium merces. *Poniewaſz ſámo żyćie wieczne w Niebie zárowne ieſt wſzyſtkim Swiętym: groſz ieſt wſzyſtkim z oſobná dány, ktory káżdego ieſt zapłátą.* Co przynamniey ten żołd wiecznośći/ miałby wprzod záſłużeńſzych dochodzić? Ale y ná to/ dał odpowiedź Tomaſz S: Doktor Anielſki. Vt oſtendat Deus inæſtimabilem miſericordiam ſuam, primùm nouiſsimis, & indignioribus reddit mercedem, poſtea primis: Nimia enim miſericordia ordinem non reſpexit. *Azeby Bog pokazał nieoſzácowáne miłośierdzie ſwoie, naprzód oſtátnim, y niegodnieyſzym oddał zapłátę, potym pierwſzym: zbyteczne albowiem miłośierdzie nie vważáło porządku.*

Groſz zápłaty nie boznamiennie

S:Thomas Aquin: In Catena aurea Matth: Cap: 20.

Pozoſtáią zátwárdziáli grzeſznicy/ vpływáią im láta/ vchodzą czáſy/ mijáią godziny/ to będą iuż deſperowáć/ rozumieiąc że ich Bog nie przyimie/ w godzinę zgrzybiáłego w niecnotách wieku przyimie niech nie tracą nadzieie: Nimia miſericordia ordinem non reſpexit. Bog z miłośierdzia wielkiego nie vważa przeſzłych wyſtępkow/ gdy zá nie żáłuią/ grzeſznicy: dobrego máią Goſpodarzá niebieſkiego/ ktory im y máłe prace wiecznym kroleſtwem płáći.

Ex Speculo Magno Exempl: Diſtinct: 9. Exmplo43.

Ludzie z młodu y ná ſtarość náwroceni do Bogá wchodzą do Niebá.

Obiáśniam tę rzecz Czytelnikowi Hiſtorya táka. Zakonnik niektory po śmierći pokazał ſię konfidentowi ſwemu tákże Zakonnikowi/ y vpewniwſzy go w tym że był ná drodze zbáwienia/ prośił áżeby z nim zá klaſztor wyſzedł/ co gdy vczynił obaczył proceſſyą ludu bárdzo pięknie y świetno okrytą/ w ktorey ći co pierwey ſzli/ mieli ná plecách krzyże iáſne/ y wſtępowáli do Niebá; Drudzy poſtępuiąc zá nimi/ nieśli w rękách złotego ſplendoru krzyże: W trzećim ſzyku ſzli ludzie ozdobni/ z ktorych przed káżdym z oſobna Aniołowie Swięći ſtrożowie nieśli/ tákże świetne krzyże/ y wſzyscy do Niebá wchodzili. A gdy ſpytał Zakonnik/ co to ſą zá ludzie? Odpowiedział mu ow Gość z Niebá Zakonnik. Pierwey co przeſzli/ ći ſą/ ktorzy w podeſzłym wieku wſtępowáli do Zakonu ná pokutę. Drudzy/ ktorzy w doro-

ſłych

ſzych látách. A trzeci/ ktorzy od młodości ſwoiey ſłużyli Pánu Bogu. A potym przydał: z tymi ty do Niebá wniydźieſz/ ieżeli w przedśięwźięćiu twoim trwáć będźieſz/ y uwielbi/ ćię Bog: á ia teraz (mowi) iuż zá nimi wſtępuię do Niebá. Y zniknął z oczu konfidentá ſwoiego.

Słuchayćie zákámiáli grzesznicy tego! zápámiętáli desperáći uważayćie to! iáko P: Bog łágodnie przyimuie do Niebá y tych/ co ſię do niego choćiaſz nierychło nawracáią! Czytayćie ten przykład/ á nádzieią dobrą uweſelayćie ſercá wáſze! Odſtąpćie roſpáczy/ odrzuććie wątpliwość o miłośierdziu Boſkim/ y mowćie z Pſalmiſtą S: Mihi autem adhærere Deo bonum eſt: ponere in Domino Deo ſpem meam. *Mnie dobrze ieſt trwáć przy Bogu: pokłádáć w Pánu Bogu nádźieię moię!* Tylkoć to/ Jednorożec dźikie zwierzę Egypſkie (iáko nápiſał Solinus) doſtawſzy śię w śieći/ y w rące wpadſzy łowczych z zápálczywośći/ y nieiáko ze wſtydu zdycha; Grzesznik záś/ w śidłá Szátáńſkie złápány/ przez deſperácyą niech duſzy ſwoiey nie zádáie śmierći. Odwodźi od tego złego grzesznikow Lew S: Papież: Redi in integrum, & depoſito furore reſpiſce. clementia inuitat, ſalus pulſat, ad vitam te, vita revocat. *Náwroć śię cále, á porzućiwſzy upor upámiętay śię, dobroć ćię łáſkáwie wzywa, zbáwienie záchęca, do żyćia, życie wieczne, wábi.* Toż właśnie głośi Jan S: Apoſtoł: Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt, & iuſtus, ut remittat nobis peccatá noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate. *Ieślibyśmy śię ſpowiedáli grzechow náſzych, wierny ieſt y ſpráwiedliwy, áby nam odpuśćił grzechy náſze, y oczyśćił nas od wſzelkiey niepráwośći.*

Dobrze, ufność mieć w Pánu Bogu.

Pſalmo. 72

Iednorożec ſobmy tány zdycha.

S. Leo Papa Serm: 7 de Paſsione Dni.

Epiſt: B Ioan: Cáp: 1.

Wnoſzę tu ieſzcze iedne rzecz Czytelnikowi łáſkáwemu w przydatku ná zámknięćie Rozdźiału/ á grzesznikom ná záchęcenie do ufności w miłośierdziu Bożym. Sędźia godny w Brábancyey ſpráwiedliwie złoczyńcę dekretował áby był zá niecnoty utopiony: zbrodnik ow rozumieiąc że fortelem śmierći wydźie/ niechćiał śię ſpowiedáć/ áni odpuśćić tym/ co nań inſtygowáli: ſędźia ná to nie uważáiąc kazał dekretowi zádosyć uczynić nie bawiąc/ utopiono tedy łotrá onego. A gdy potym rozmy-

Ex Speculo Magno Diſt: 10. Exemp: 15.

ślał

Desperat utopiony, zbawion iest. śiał sobie Sedźiá że podobno skwápliwośćia exekucyey/ okázyia był desperatowi onemu do potępienia; vkazał mu sie w nocy/ y miedzy inszymi rzeczámi powiedźiał: Æternæ quietis sedes expecto, *Wiecżnego odpocżynku, mieszkania ocżekiwam:* Bo kiedym był w wodę wrzucony/ dopiero tám ginąc/ y zálewáiąc sie żáłowałem zá grzechy/ a Bog mi ie odpuśćił. Zmiękczony tą powieśćią ná sercu Sedźia rzekł: Si DEUS tam pius est, ancius misericordiam penitus pergo. *Gdy Bog tak dobry iest, do miłosierdzia tego cowskok się vdaię.* A postárał sie o duszne zbáwienie.

S: Aug: Serm:9. de verb:Apostoli. Dálby Pan Bog miłośierny żeby z podobną vfnośćią zátámiáli grzesznicy szli do niego/ na co ich przykładnie nápromádza S: Augustyn: Si Paulus sanatus est, ego quare despero! si à tanto Medico tàm desperatus æger sanatus est, ego cur vulneribus meis illas manus non aptabo ad illas, non festinabo? *Ieżeli Páweł uzdrowiony iest, á ia cżęmu mam rospacżać! Ieżeli od takiego Lekárza, ták odsłąpiony chory, przywrocony iest do zdrowia, ia częmu do ran moich tego lecżących rąk nie przykładam cżęmu do nich nie kwápię.* Doradza tego y Psalmistá S: Sperate in eo

Psal:61. omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra. *Miejćie nadzieię w nim wszelkie zgromadzęnie ludzi: wylewajćie przed nim serca wasze.*

ROZDZIAŁ XIII.

O tym, iáko powinni grzesznicy bráć sie, y sposobić do powstánia z niecnot, y iáko máią cooperari, *to iest społ robić, prácowáć, stáránia przykładáć, wtenczas gdy ich Pan Bog rátuie, y z drogi nieprawośći náwroćić chce.*

Acżkolwiek záwojowánych od Czártá/ y od złych námiętnośći/ zákámiáłych grzesznikow nieudolne/ y słabe siły/ nie-

zmo-

zmogo tego/ y niezdołáią/ żeby sie sámi rátowáć mogli przyrodzonym przemysłem (iáko opisałem w Rozdziale iedenastym); Prżećie iednák cále y ze wszystkich miar opuśćiwszy rece/ nie máią ná sáme tylko Boskie spuszczáć sie sukursy/ álbo ná przyiaćielskie ludzi pobożnych/ y miłosiernych/ zdawáć absolutè suffragia. Powinni y sámi odrzućiwszy rospácz/ á vfność z nádzieią położywszy w miłośierdziu Boskim/ skwápliwie przykładáć stáránia do wyłománia sie z zakámiáłośći sercá.

Vspioni w grzechach powstać máią

Dopomaga im Pan Bog wiele niebieska łáską do powstánia z grzechow/ ále y oni sámi prożnowáć nie máią/ trzebá im porwáć sie/ y podzwignąć z vpadku/ ruszáiąc sie z mieysca tego/ ná ktorym im pośliznełá sie nogá. To im perswáduie S: Páweł: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. *Powstań ty co zásypiasz, ydzwigniy się od vmárłych, a oświeći ćię Chrystus.* To im dyktuie pokázuie/ powiáda wrodzony rozum/ że sie do dobrego bráć máią/ obliguie grzesznikow do coopERácyey/ to iest społ robienia tákoby do wyráżnego w tey mierze roskazánia Boskiego: Wiąże ich przy tym do tego wiele nástepuiących tu dokumentow ná to/ y dowodnych probácyi/ ktorych czytániem nieleń sie zábáwić nabożny/ y przyiazny kátoliku/ nie żáłuiąc ná to czásu tego/ ktorybyś miał z grzechami y z ćieżarem sumnienia ná prożnowániu márnie vtráćić.

Ad Ephes: Cap: 5.

Pewna to/ y nieodmienna rżecz/ że káżdy grzesznik záprzżątniony leniśtwem ma poteżnie zwiazáne rece do vczynkow dobrych/ ospáłym/ y gnuśnym iest leżuchem/ do rzeczy tych ktore służą zbáwieniu tego/ y od niechcenia zábiera sie do dobrego: Vpátrzył tan defekt/ álbo wáde/ w ludziach Sálomon Mądry y przygáne im dał táką: Vult & non vult piger. *Chce y niechce gnuśny, prácowáć.* Co w inszy Rozdziale rzetelniey położył pisząc Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad sinum applicat eam. *Kryie leniwy rękę swoię pod pachy, ani iey do zánádrza álbo łoná nie przykłada.* To iest nie bierze sie/ in sinum Patris: in sinum Abrahæ, ná odpoczynek wieczny/ gdy z Jobem ćierpliwym

Prouerb: Cap: 13. & 19

Leniwiec nie robi ná swoy pożytek

nie sum-

nie funduie ſię w dobrey nádziei: Repoſita eſt ſpes mea in ſinu
Iob: Cáp: 4
meo. *Złożona ieſt nádzieia moiá ná łonie moim.* A według ſłuſzno-
śći porwáć ſię trzebá ze ſnu grzeſznikowi/ y wſzyſtkimi śiłámi
dźwigáć ſię/ prácuiąc pilno/ ná duſzne zbáwienie: dlaczego oſpá-
łych grzeſznikow budźił Mądrzec wołáiąc: Vſq; quò piger dor-
mies? quando conſurges à ſomno tuo. *Pokiś oſpáleże gnuśny zá-*
Prouerb: Cap. 6.
ſypiáć będźieſz? kiedy powſtánieſz ze ſnu twoiego. Czym dáie znáć/ że
śpiąc/ y prożnuiąc/ nie záſłuży ſobie człowiek ná Niebo/ áni ſię
wydźwignie z niecnot/ nie myśląc o ſobie. Gdyż to tylko zła lu-
Wiara bez uczynkow dobrych zanic ieſt
terſka tá ieſt/ y fałſzywa náuká wielu do piekłá wiodąca/ że wiá-
rą ſámą w Pánu Bogu/ bez vczynkow dobrych/ człowiek ktore-
ry ieſt przeznáczony do Niebá/ może być zbáwiony. Wiárá zá-
Náſzá kátolicka trzymáiąc ſię ſłow Apoſtolá: Fides ſine bonis
operibus mortua eſt. *Wiará, bez dobrych vczynkow vmárła ieſt.*
Iácob: Cap 2
Káże bráć ſię do vczynkow dobrych/ y przykázuie robotą ducho-
Ad Gálat Cáp: 6.
wną: Dum tempus habemus operemur bonum. *Gdy mamy czás*
czyńmy dobrze.

Z wielu mieyſc Piſmá S. wyrozumieć możeſz Czytelniku łá-
ſkáwy/ że to nie nowa Regułá ále dáwna/ ktorą záchowywáli do-
brzy/ y ſpráwiedliwi ludźie ſpoł prácuiąc vśilnie/ w ten czás o-
ſobliwie/ kiedy im Boſka wczym przodkowáłá łáſká/ gdźie nie
żáłuiąc rąk/ y niedbáiąc ná trudy/ potężnie do roboty zbáwienney
Geneſ: Cap 2
przykłádáli mocy/ wiedząc że y w Ráiu nie kazáno prożnowáć
Rodźicowi náſzemu Adámowi: Poſuit eum in Paradiſo volu-
ptatis, vt operaretur & cuſtodiret illum. *Poſadźił go w Ráiu roſko-*
Ludzie prácowáć máią
ſzy, áżeby prácował/ y ſtrzegł go. Tey właśnie powinnośći probá
iáśnieie iáko/ in Lydio lapide, *Ná probnym kámieniu,* w Oſobie
Spráwiedliwego Noego/ ſczerze przykłádáiącego/ wſzyſtkich
śił do budowánia Arki/ albo korabiá/ o czym z Piſmá Swię-
tego/ krotka Czytelnikowi łáſkáwemu wywodzą rzecz ſámę.

Bog wſzechmogący/ ná ludzkie złośći rozgniewány poſtá-
Geneſ: Cáp: 6.
nowił dekret/ áżeby kąpielą gwáłtowną potopu/ opłokał zmázy
grzechowe/ álbo cále zánurzył: Delebo hominem quem creaui
à Facie terræ. *Wygłádzę człowieká, ktoregom ſtworzył z obliczności*
źię.

ziemie. A przy tym máiąc przećie respekt ná stworzenie swoie/ y ná niektorych spráwiedliwych żeby nie ginęli/ kazał Noemu budowáć Arkę álbo korab/ w ktorym by się sálwowáł/ kazał robić żeglowny poiazd ná wodę/ ják spławny okręt/ w ktory mogł się Noe vnośić super tumentes fluctus, y bespiecznie swoiego powierzyć zdrowia nieskáteczne mu Elementowi wody/ rebelles vortices pogrążáiąc/ y gorę biorąc nád nimi. Myślęć o sobie Noem przykázał: Fac tibi Arcā de lignis leuigatis. Vczyń sobie Arkę z drzewa cheblowánego. O Boże łáskáwy! czy niebyłoż inszych sposobow záchowánia Noego od potopu mocą niebieską chociaż in medijs fluctibus, w głębokośćiách wody/ gdźie rożni Swieći nowszego wieku y ná dnie Morskim topieni/ nie tonęli: Czy nie dość było ná sámey Boskiey wszechmocney ręce, bez przykłádánia się nieudolnych ludzkich sił! Co zá potrzebá tam byłá pożyczáć v człowieká pomocy! Fac tibi Arcam. Vczyń sobie Arkę. Zdáło by mi się/ że to ták dármo/ rozkaz ten na Noego włożony był/ bo toporá/ y cheblá w rękách nie miewał y nie umiał Okrętow budowáć/ według inwencyey ludzkiey/ á dopierož Boskiey! gdźie trudno imitari ideas Diuinas!

Nie prácował dla tego żeby nie záton[ął]

Ná cóż Pan Bog koniecznie Noemu kázał się podiąć tego? Anielskim koncepte dorozumiał się táiemnice tey/ Tomasz S: z Aquinu/ ktory wypisał ták: Vt per hoc daretur aliquis locus meritis, & cooperationi ipsius, quia fabricando hanc Arcam probata est fides ejus. Et per hoc cooperatus est restitutioni salvationis. *Aby przez to było nieiáko dáne mieysce zasługom, y społrobieniu Noego. bo w budowániu tey Arki, doświadczona iest wiárá iego. I przez to przyłożył się do przywrocenia, y záchowánia zbáwięnia.* Ták to/ przyiázny Czytelniku/ gdy o zbáwienie chodźi/ przykłádáć włásney práce trzebá/ nie spuszczáiąc się ná sáme tylko łáskę Páná Bogá: O ktorą mniey się stáráiąc swawolni grzesznicy w Sodomie/ y nie chcąc cooperari, to iest społrobić/ krewni Lotowi gdy im szło o vtrátę żyćia/ vchodźić nie myśląc gdy im mowiono: surgite, & egredimini, de loco isto. *Wstańcie a wynidźcie z tego mieysca:* docześnie/ y wiecznie zginęli/ nie-

S: Tom: Aquinas in Genesim.

Noe przykładał się do ratunku ludzi.

Genes: Cap: 19.

S. Hieron: Lib: 2. Contra Iouinianum.

biorac śie do vćieczki/ co S. Hieronim twierdźi: Loth liberasset generos, si exire voluissent. *Lot wybáwił by był Zięćiow swoich, gdy by byli wyniść chćieli.* Szaleństwo to iest tákie zákámiáłych grzesznikow/ rozumieiących że ich Pan Bog zbáwi/ chociaż śie sámi przykłádáć szczerze do tego nie będą: Przećiwko czemu stáwa owá sławna/ od wszystkich Teologow przyięta S. Tomaszá/ propozycya: Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam. *Czyniącemu co možna, y należyta iest, Bog nie odmawia łáski.*

S. Thom: Aquin: 1ma. 2dæ. Q. 109. Art: 6. Ad 2dū.

W przypadku znácznym/ y w nieszczęśliwey przygodźie/ byłá służebnicá Agar/ y z Synẽ Izmáelem/ wygnána z domu Abráhámá/ kiedy ná puszczy dla Syná posilenia/ nie stáło iey wody/ omdlewáło pácholę/ od prágnienia wyschłemi ustámi/ ták do bra droga/ ná ten tám świát/ zábieráłá śie duszá/ ktora chcąc zátrzymáć żálośna Mátká/ zdáleká siadszy wylewáłá gorzkich łez zdroie/ z oczu płynące kánałámi/ táko bystre potoki gęstymi strumieniámi wiec płyną: serdecznie wzdycháłá do Páná Bogá żądáiąc poćiechy/ y otrzymáłá/ bo iey Anioł z Niebá przybywszy/ krynice wody pokázał/ ná ochłodzenie pácholęćiá: O czym kiedy Pismo S: relácyą czyni/ Synowi przyznáie/ że go wysłuchał Pan Bog: Exaudiuit autem Dominus vocem pueri. *Wysłuchał Pan głos dźiećięćiá.* Masz co vważáć w tym/ Czytelniku pilny/ Mátká płákáłá/ prosiłá/ głuszyłá pustynią lámentem/ czemuż nie oná ále pácholę wysłuchány było? Exaudiuit Dominus vocem pueri.

Genes: Cap: 21.

Izmáelá wysłuchał Bog nie Mátki iego.

Piękny wywod vczynił tego Mądry Lyran/ duchownym komentem powiedáiąc że y Izmáel Syn płáczem przykład ał śie do Máćierzyńskiey prosby: Videns se in periculo mortis, de malis suis præteritis doluit, & Dominũ rogauit pro vita sua prolonganda, & fuit exauditus, *Widząc śię w niebespieczeństwie śmierći zá złośći swoie dawne żałował, y Bogá prosił o przedłużenie życia, á był wysłuchány.* Gdźie dálszą nam náukę dáie/ vczony Hieronym Oleáster: Vt discas quòd plus nobis ad misericordiam valent fletus nostri, quàm amicorum, & aliorum pro-

Lyranus, in Genes:

Własny swoy płácz wiele może.

po-

nobis. *Ażebyś wiedział że więcey nam do otrzymánia miłosierdzia służą żale náße, niż przyiaciol, y inßych zá nas się modlących.* Otoż/ wywodźi Pismo S: że kto chce Boską mieć łáskę/ ma/ cooperari. Oleaster. in Genes.

Powszechne iest kośćiołá S: Mátki naßey cordolium, żal/ y litość/ pátrząiac ná Synow swoich/ ktorzy zápádßy w zakámiáłość serca bez rosy Boskieyłáski w prágnieniu obumieráią ná duszach// rátuie iáko może ostabiáłych tá Mátká/ prosbámi/ y płáczem: Plorans, plorauit in nocte, & lachrymæ eius in maxillis eius. Widząc że oschli/ y są iák ziemiá wyschła bez wody: Anima sicut terra sine aqua tibi. wnośi zá nimi pokorne suppliki przez Psalmistę S: Sitiuit anima mea, ad Deum fontem viuum. *Prágnęłá duβá moiá, do Bogá źrzodłá żywego.* kiedyż wyprośi? kiedy wysłucháná będźie? Ná ten czás dopiero/ kiedy Izráelowie/ y sámi/ z tą Mátką żáłosną/ ná spokrobić będą ná zbáwienie swoie/ pomniąc ná tę informácyą dáną od uczonego Oleástrá: Plùs nobis ad misericordiã valent fletus nostri, quã amicorum, & aliorum pro nobis. *Więcey nam do otrzymánia miłośierdzia służą, żale náße, niżli przyiaćielskie, y inne rozne.* Tren: Cap 1. Psal: 41.

Z ktorych słow/ máiąc dáną okázyą/ do gruntownieyßey roborácyey Rozdźiału/ Czytelnikowi miłemu/ tu náleżytą donoßę historyą. Miewał niektory człowiek w pobożności wiodący życie pustelnicze/ nágábánie od Czártá/ że nieprzystoyne/ y nieczyste okázye pádáły często ná myśl iego/ z ktorych nie mogąc się uwolnić/ poßedł do pustelniká drugiego/ wiedząc o iego świątobliwości y prosił áżeby się zań modlił do Páná Bogá: Pone sollicitudinẽ Pater, & ora pro me. A on/ kußony od Czártá/ (lub się támten zań modlił) nie uznáwał żadnego skutku modlitwy owey; Drugi/ y trzeći/ raz prosił/ Modl się Oycze zá mną! Swiątobliwy stárzec w dźień/ y w nocy/ do Páná Bogá nie przestáwał wołáć. Nic niepomagáło/ myśli złe nic vstępowáły: Rozumiał iuż Mąż świety/ że są niegodne przed Bogiem/ modlitwy iego. Ale Pan Bog obiáwił mu przyczynę/ czemu ná prośby iego/ złe myśli nie odstępowáły od człowieká Ex Speculo Mag: Dist/n: 2. Exemp: 12. Dáremna byłá modlitwá zá tym ktory się nie modlił do Bogá.

onego/ bo báwiąc ſię nimi áni ſię im nie ſprzećiwiał/ áni ſię modlił/ áni vmartwienia ćiáłá ſam nie czynił/ áni Bogá o oddalenie ich proſił. A gdy potym znowu proſił Stárcá nabożnego/ rzekł mu: Et tu ipſe laborē aſſumas, in ieiunijs & orationibus, & vigilijs multis, cum gemitu deprecans, vt miſericordiam ſuam, & adiutorium gratiæ ſuæ præbeat tibi Dominus Ieſus, vt poſſis reſiſtere malis cogitationibus. *Y ty ſam przyłoż pracy, w poſtách, w modlitwách, w cżućiách, w żalu ſerdecżnym przepraſzáiąc Bogá, ábyć miłośierdzie ſwoie y pomoc łáſki dał Pan Iezus.* Dopiero ſię poſtrzegł ow cżłowiek/ y ſam z pilnośćią brał ſię do zwyćiężenia pokus Czártowſkich.

Stáráł ſię ná y ſam cżłowiek grzeſzny, áby go Bog rátował.

Słuſzna y rzetelna tá Puſtelniká S. mowá: obrocona ma być do zákámiáłych grzeſznikow oſpáłych y leniwych/ co ſpuśćiwſzy ſię raz ná ſámę dobroć Boſką/ y vfáiąc w cudzych modlitwach y vczynkach dobrych/ ſámi nie ſtáráią ſię o duſzne zbáwienie/ áni ſię przykłádáią do wyrátowánia z zákámiáłośći ſercá ; á właśnie by im trzebá z głowy ſobie wyprzątnąć to zuchwálſtwo/ y vbeſpieczenie/ ktore wyniſzcza ten Rozdział cáły/ y przeſtrogą ową: Et tu Ipſe laborem aſſumas *Y ty ſam prácy przyłoż.* A iezeli ſię ná tym lekkomyślnie vfundowáli/ w tym ich záwſtydzą Mátrony Rebeki/ Izáákowy małżonki/ Niewieśći nie lekkomyślny/ ale poważny/ przykłád z Piſmá Swiętego.

Wyſłuchałá Rebeká pobożna Mátroná/ Małżonká ſwoiego Izááká/ z ſynem Ezáem rozmáwiáiącego: Egredere foras: cūq; venatu aliquid apprehenderis, &c: affer vt comedam: & benedicat tibi anima mea antequam moriar. *Wynidź ná pole: á gdy co połowiąc vłowiſz &c: przynieś ábym iádł: áby błogoſłáwiłá tobie duſzá moiá, niż vmrę,* Dotknęło to tey ſercá Máćierzyńſkiego wielce/ zwłaſzczá że wiecey kocháiąc Iákubá Syná/ otrzymáć nań chćiáłá błogoſłáwieńſtwo od vmieráiącego Oycá Izááká. Zákrzątnęłá ſię chyżo/ zážyłá konceptu w niebytnośći Ezáego ſyná kozlęcko przynieſione/ nágotowáłá do ſmáku/ Iákubá w Bráterſkie przybráłá ſuknie/ ręce ták w rękáwiczki obſziłá/ áby ſię zdał niewidzącemu Oycu/ piloſus, to ieſt koſmátki

Geneſ. Cap: 27.

Cżłárká-niem Mátki Iákub wziął błogoſłáwień-ſtwo.

sukniey/ iáko Ezáw/ nákryłá/ z czym/ y iáko/ z potráwą pokár-nym/ miał wniść/ y kiedy/ co miał mowić/ y iáko odpowiedź ná pytánia miał Oycu dawáć/ á tym kunsztem álbo konceptem/ [illegible] stárcá Izááká/ wyszrubowáłá ná Iákubá/ Ezawowe obiecáne błogosłáwieństwo. Osculatus est eum, benedicens illi *Pocáłował go błogosłáwiąc mu.*

Coż było tey Mátronie Rebece/ po ták żwáwych trudách/ y [illegible] wiedzącey ex Oraculo Diuino (iáko świádczą [illegible] Pismá S.) że nie miáło minąć y Iákubá błogosłáwieństwo Oycowskie? Odpowiedam że mądrze/ y dobrze/ czyniłá wszystko. Wiedźiáłá álbowiem/ iesżcze przed ową Ambrożego S: náuką: Gratiæ cælestis impartitur alimentum: non otiosis, sed inter deserta quærentibus Christum. *Láski niebieskiey pokarm, nie prożnuiącym ale szukáiącym Chrystusá ofiárowány bywa.* Vmiáłá y to/ że człowiek nie przykłádáiąc stáránia pilnego/ niegodnym sie stáie/ otrzymánia błogosłáwieństwá od P: Bogá/ ktory gdy ofiáruie grzesznym ludziom dáry swoie/ potrzebuie tego/ żeby do nich wyciągał prácowitą ochotnie rękę: czego dorozumiał sie Chryzostom Swięty/ iáko dáią znáć tego nástępuiące słowá: Quando quod à nobis est, offerimus, largiter diuinam operationem consequimur. Nam nè desides, ac supini simus, vult etiam Deus nos aliquid conferre, vt non totum sit superni auxilij. Neq; à nobis exigit iterum totum, sciens infirmitatem nostram, sed suam seruans misericordiam, & volens aliquam occasionem accipere, vt suam declaret libertatem, expectat vt offeramus, quæ à nobis sunt. *Kiedy to co powinność nászá każe ofiáruięmy, Boskiey obficie szczodrobliwości dostępuięmy. Bo żebyśmy nie byli gnuśnymi, y záleżáłymi chce Bog żebyśmy ięmu cokolwiek ofiárowáli, żeby nie wszystko było od niego z niebá. A nie żąda od nas cále wszystkiego, wiedząc o słabości sił nászych, ále zátrzymuiąc miłośierdzie swoie, á chcąc mieć powod iáki, impet álbo okázyą, áżeby swoię nam oświádczył szczodrobliwość oczekiwa od nas ofiárowániá tego, co z nas bydź może.* A że Augustyn Swięty/ przez kożlęce skorki ktorami był Iákub pokryty/ rozumie figurowáne

bydź

S: Ambros Lib: 6. in Lucæ Cap 9.

Prácuiącyeh Pan Bog pośęgla.

S. Chrysostom: Homil: 58. in Genes:

Co możność trzebá czynić dla P: Bogá P: Bog iądá ochotną służ[illegible]

S: Aug: in Lib: contra mendacium.

bydź/ grzechy/ Per hædinas pelles peccata: (ſignificantur) Tedy rzecz ſnádna podáie ſie do zrozumienia grzeßnikō zápámiętałym w przykłádzie Rebeki/ y Jákubá/ że ná doſtąpienie/ y otrzymánie niebieſkiego błogoſłáwieńſtwá/ wiele przez pracą ſpolnie/ y silnie/ przykłádáć ſie im potrzebá.

Wzor tákowey cooperacyey/ álbo ſpoł robienia przynależącego grzeßnym ludziom wydáie ſie y w Zákonodawce Moyżeſzá vczynku tákowym. Dał był Pan Bog wodzowi temu ludu Jzráelſkiego ná gorze Synái/ tablice dwie kámienne reką Boſką vformowáne/ ná ktorych przykazánie piſane było pálcē

ExodiCap: 32. & 34.

Bożym: Dedit Dominus Moyſi in monte Synai duas tabulas teſtimonij lapideas ſcriptas digito Dei. Po ſkończoney tedy rozmowie z Bogiem/ powracał ſzczeſliwie Moyżeß do Obozu/ z owym niebieſkim prezentem/ záſtał lud nie ták iáko ſie ſpodziewał/ záſtał weſoło ſkaczących około złotego/ cielcá báłwochwalcow/ y žárliwośćią żdiety honoru Boſkiego/ znácznie ſie rozgniewáł y uderzył o źiemię táblice pod gorą/ y pokruſzył. Iratusq; valde proiecit de manu tabulas: & confregit eas ad radicem montis. Zátráćił piſánie Boſkie/ ktore widźieć należáło/ y czytáć wßyſtkim Jzráelczykom. Powtornie tedy Pan Bog záwoławßy Moyżeſzá kazał mu inße z kámienia wyrobić tablice: Præcide tibi duas tabulas lapideas inſtar priorum, & ſcribā ſuper eas verba, quæ habuerunt tabulæ quas fregiſti. *Wyćieß ſobie dwie tablice kámienne ná kßtałt pierwßych, á napiße ná nich ſłowá ktore miáły tablice, ktoreś potłukł.* Vważay tu Czytelniku pilny/ że pierwße tablice ze wßyſtkiem Bog ſam wyſtáwił/ á do drugich kazał ſie y Moyżeſzowi pracą przyłożyć: co w tȳ zá ſekret: co zá táiemnicá: Czemu y powtornie Pan Bog nie wykßtałtował wßyſtkiego:

Moyżeß potłukßy tablice nowe robił.

Wiele prácuiacy niegdy ná podporę Kośćiołá Swiętego wytłumáczeniem godnym Piſmá S: vczony Lyránus náznáczáiący to zá przyczynę: In primis tabulis Moyſes nil fecit, in ſecundis verò ipſe diſpoſuit materiam dolando, quia ſicut alias fregerat, iuſtū fuit, ut iſtas dolaret. *Około pierwßych tablic Moyżeß*

żeß

żeß nie nie robił, ále ná drugie ćiesał, ſtrugał, gładząc kámień, bo iáko támte zepsował ſłußność kazáłá, áby drugie ćiesał. Ze iedne zepſował/ y pokruſzył/ do wyrobienia drugich/ muśiał śię przyłożyć. Ná grzeßnikow ten zápámiętáłych gás/ ná nich przymowká! Co to vmiawßy porzućić/ y popſowáć/ przeſtępſtwem/ y nie záchowywániem/ Boſkie przykazánia/ do repárácyey onych niechcą/ áni myślą śię przykładáć/ ſercá ſwoie gładząc/ ná przyiećie Piſmá Bożego chociaß iuż był odnich dał słowo Pánu Bogu pewne/ Mądry Sálomon: Cor ſuum dabit, in ſimilitudinē picturæ. *Da ſwoie ſerce na wzor málowánia.* Czego y Pan Bog od nich chce: In corde eorum ſcribam. *W ſercu, ich, nápiſzę.* A oni o/ to/ mniey dbáią/ choć im ßkoda vczyniona pokázuie Pſálmiſtá S. y ná grzeßniká inwektywe czyni/ imieniem Boſkim: Peccatori autem dixit Deus. Proiecisti ſermones meos retrorſū Si videbas furem currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas. &c: *Grzeßnikowi rzekł Bog. Zárzućiłeś mowy moie nazad. Ieśliś widział złodźieiá biegałeś z nim: á z cudzołożnikámi ſwoy miałeś ſkład. &c:* Dla Bogá grzeßniku! Præcide tibi tabulas inſtar priorum. *Wyćieß ſobie tablice nákßtałt pierwßych!* Bierz śię do náprawy/ coś zepſował!

Nicolaus Lyranus. in Exodum

Kto zepſuie náprá wii powinien.

Ecclesiast Cap: 38.

Hieremiæ Cap: 31.

Pſal: 49.

Grzeßni kſuia y náprá wiać mądą.

Spią ná to dobrze leniwi/ y gnuśni grzeßnicy/ nie vważáiąc tego/ że ſpołrobieniem/ y ſtáránia przykładániem wiele zárobić/ y záſłużyć/ á zániechániē cooperácyey/ gdy im Pan Bog ſpoſoby podáie/ iego łáſkę vtráćić mogą. Vkaráło/ to leniſtwo y zániechánie ſpolney pracy/ Sioſtrę Moyżeßowę Máryą/ y dáło śię iey we znáki; na on czás/ kiedy z krewkośći białogłowſkiey przećiwko brátu ſwoiemu Moyżeßowi ßemrząc/ wypuśćiła z vſt słowá te: Num per ſolum Moyſen locutus eſt Dominus? Nonnè & nobis ſimiliter eſt locutus? *Czyli to tylko przez ſámego Moyżeßá mowił Pan? Albo toy do nás podobnie nie mowił?* Ali Pan Bog ktory y zá prożne naymnieyße słowá zwykł karáć/ zá one mowę trądem ią ſkárał/ y ßpetnie záwſtydził gładką tey twarz. Ecce Maria apparuit candens lepra. *Oto Márya, vkazáłá śię trędowátą.* Obaczył Aáron/ że zá nieoſtrożną mowę zá=

Num: Cap 12.

wſtyd=

Moyżesz nie mogł oczyśćić z trądu.

wstydzona Márya/ stráćiłá rumiániec wkrotce/ y trądem zbiálałá iáko śnieg/ przeprászáiąc Moyżeszá/ prośił áżeby tá trądu sromotá/ nie szpećiłá ich śiestry Máryey: Obsecro Domine mi nè imponas nobis hoc peccatū, quod stulte cōmisimus. *Proszę Pánie moy, nie kłádź ná nas grzechu tego, ktoregośmy się głupie dopuśćili.* A záraz Moyżesz vdał śie ná modlitwę. Deus, obsecro, sana eam. *Boże proszę, vzdrow ią.*

Ważna modlitwa Swiętych, ále nieza wsze, S: Chrysosto: Homil 5. in Matthæ:

Rzecz podziwienia godna! Czytelniku przyiazny. Bog nie wysłuchał prośby Moyżeszowey/ y wymowił śię/ że tego/ vczynić niechćiał/ o co prośił/ zá śiostrą Máryą. Więcey pozwalał czynić cudow Moyżeszowi/ wysłuchywał go w prośbach zá tyśiącámi ludu swawolnego/ á proszącemu zá śiostrą/ repulsam dał. Zkąd pochodźiłá/ tá niełáská Boża? Dorozumieć śie go dźi/ z náuki Chryzostomá S: nástępuiącey. Habent vim, & quidem maximam, pro nobis orationes Sanctorum, sed tunc profectò, cum nos quoq;, id ipsum per pænitentiam postulamus, & ad studia meliora confugimus. *Máią moc/ á wielką, zá námi modlitwy świętych, ále wtedy záiste, gdy y my także, o to przez pokutę zá grzechy prośięmy, á do lepszych ućiekamy śię spraw.* Toć znáć Márya trądem zárážona/ nie stáráłá śię sámá/ o oczyszczenie ztrądu/ ále tylko Aáron v Moyżeszá/ á Moyżesz v Páná Bogá? Ták iest á/ nie ináczey/ mowi tenże Doktor S: Alioquin & Moyses ipse, qui fratrem suum, & sexcenta millia illa armatorum, ab imminenti liberauit ira, Sororem tamen suam nequiuit eruere. *Moyżesz sam, ktory bráta y sześćset tyśięcy ludzi woiennych, od nástępuiącego wybawił gniewu, ináczey iednák śiostry swoiey nie mogł od trądu vwolnić y oswobodźić.* Bo śię nie przykłádáłá do tego/ prośbą/ áni błagáłá Bogá. Przy tym tez/ náznáczeniu przyczyny/ nie ważney modlitwy Moyżeszowey zá śiostrą/ v Páná Bogá: wynika záraz/ ná grzesznikow przestrogá: Non igitur quasi ociantes, & desides, ex aliorū meritis pendeamus: Non nosmetipsos, in otium, ac desidiam, resoluamus, & dormientes ipsi alijs tantūmodo nostra curanda mandemus. *Przeto nie iáko prozniący, y gnuśni ná cudze tylko spuszczáymy śię, zá nas zá-*

Siostry nie vzdrowił Moyżesz.

Nie trzeba spáć y spuszczáć śie ná cudze zásługi.

sługi

ſługi: *Ani ſię w gnuśność y prożnowanie wdawaymy y ſámi tęgo śpiąc myślić o ſobie myśleć y ſtáránie mieć o náſzym zbáwieniu kazmy* Bo ieżeli Moyżeſzá Pan Bog nie wyſłuchał/ dla tego/ że y Sioſtrá/ zá ktorą proſił/ y ſámá nie ſtáráłá ſie/ o doſtąpienie łáſki: tedyć y grzeſznicy máło wſkoráią/ ieżeli opuściwſzy ręce do dobrego bráć ſie nie będą.

Twirdźili záwſze rzecz tę doſkonáłey świątobliwośći ludźie/ rzetelnie głoſząc grzeſznikom/ że ieżeli ſámi nie będą ſie gárnąć do Bogá/ diſponendo ſe ad gratiam, ieżeli nie zechcą cooperari ſpołpracuiąc/ wtedy gdy Pan Bog náprowadza ich ná drogę zbáwienia/ tedy dáremno vfáć máią cudzym záſługom. Tey ſentencyey był Profeſſorem/ y Autorem/ Błogoſłáwiony Idźi/ Zakonu Fránciſzká S: Do niego przyſzedł grzeſzny/ y świátowy człowiek/ proſząc áżeby zá iego złośći/ modlitwámi/ poſtámi/ dyſcyplinámi/ przegniewánego Páná Bogá przepraſzał: Pater Dominum Deum pro me deprecare. A on mu rzekł: Tu ora pro teipſo, quid enim alium pro te mittis, cum poſsis ipſe iter facere. *Ty ſię ſam zá śiebie modł, bo dáremno ná twoim mieyſcu inſzego poſyłaſz, gdy ſam tę drogę odpráwić możeſz.* A więcey ieſzcze ten Mąż świety przydał mowiąc: Quid eſt, quod alium pro te mittas? Quin potius ipſum adito, cauſamq; tuam ei exponito, ac multo facilius per te, quám per alium quod deſideras obtinebis. *Coż ieſt tákiego, że za ſiebie kogo inſzego wyſyłaſz? y owſzem ći to ſam przyſtępuy do Bogá, przełoż przed nim ſpráwę twoię, á dáleko ſnádniey ſam przez ſiebie/ niż przez kogo, czego żądaſz doſtąpiſz.*

Surius in Vita S. Ægidij Ord. S. Franciſci

Tam nie ch proſi kto chce to mieć.

Tákową właśnie duchowną lekcyą trádował Antoni S: puſtelnik grzeſznikowi/ o modlitwy zá ſiebie proſzącemu: Nec ego tui miſereor, nec Deus, niſi pro teipſo ſollicitus fueris, & popoſceris a Deo. *Ani ia zmiłuię ſię nád tobą, áni Bog, chyba że y ſam o ſobie ſtáránie mieć będźieſz, prosząc y błagáiąc Bogá.* Własnie w tákowych okázyach gdy ſie tráfiáły/ mawiał káżdemu z oſobná grzeſznikowi/ Błogoſłáwiony Piotr Tecelanus zwány/ (iáko piſał Boterus:) Frater tuas partes age, vt pro te exaudiri merear. *Bráćie ſtáray ſię o ſiebie, żebym zá ćiebie wyſłuchánym był od Bogá.* A Elżbietá S: Corká krolá Węgierſkiego Mędźiánowi

Herberto. Roſuiedo. Lib. 6. vit. Patrum.

Boterus Lib: 2. Dictor memorabilium

tedniemu vśiłácemu iey modlitwę/ też informácyą dáłá/ y spo-
Przykłady o tym. Surius.
sob do przebłagánia máiestatu Boskiego: Te oportet idem facere, precesq; meas iuuare. *Trzebá żebyś y ty się modlił, y przykłádał się do moich modlitew.* Záczym widoma rzecz Czytelniku nábożny/ że y modlitwy Swiętych zá grzesznikámi máło pomogą: kiedy y sámi nie biorą się do dobrego/ m niey dbáiąc o wykorzenienie niecnot/ y nie przykłádáiąc się do otrzymánia/ y przyzyskánia łáski wszechmogącego Bogá.

Ná otrzymánie z nieprzyiáćiol duszných zwyćięstwá/ y náprzykonánie námiętności grzechowych/ rozumieią zápámiętáli ludźie że máią dość ná posiłkách niebieskich/ y że sámá Boża łáská bez spólney pracy przykłádánia pogromi Czártá/ y ćiáło własne poskromi/ ále się ná tym rozumieniu zbytecznym záwodzą/ y oszukuią: Bo choćiasz Pan Bog człowiekowi do zwyćięstwá silnie pomaga/ ále powinien y on do oręża się bráć/ odważnie potykáiąc się z przećiwnikámi swoiemi. Ani im czyni nádzieie owá w Piśmie S: zápisána ásekurácya: Si exieris ad bel-
Deutero: Cap: 20.
lum contra hostes tuos non timebis eos, quia Dominus tuus tecum est. *Ieżeli się ruszysz ná woynę przećiw nieprzyiaćiołom twoim, nie będźiesz się ich bał/ bo Pan Bog twoy iest z tobą.* Ani owá druga:
Do pomocy Boskiey przykłádáć się potrzebá
Nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos quia Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra adversarios dimicabit. *Nie boyćie się, nie ustępuyćie áni się strachayćie nieprzyiaćioł, bo Pan Bog wasz iest między wámi, y zá was przećiwko wászym przećiwnikom będźie walczył.* Nie vbespiecza to ludźi (mowię) bo przy tákich posiłkách od Bogá/ y sámi Izráelitowie muśie-
70 Interpretes.
li nie prożnowáć/ iáko nápisáli Siedmdźiesiąt Tłumáczow Pismá Swiętego: Quia Dominus Deus qui præcedet vobiscum, simul debellabit vobiscũ inimicos vestros, & saluos faciet vos: *Bo Pan Bog ktory z wámi będźie społem z wámi walczyć będźie z nieprzyiáćiołmi, y zbáwi was.* Przyłoży się potężnie Pan Bog/ ále y ludźie prożnowáć nie máią. To záś vpewnienie spólney bitwy/ do duchowney woyny/ y vtárczki stosuie Augustyn S: Ecce quemadmodũ & in spiritualibus conflictibus sperandũ & petendũ est adiutorium

Dei

Dei, non vt ... faciamus, sed vt adiuti cooperemur. Ait enim: debellabit vobiscum, vt ipsos acturos ostenderet. *Iáko to y w duchownych vtarczkách. prośić potrzebá pomocy od Bogá, nie ná to zebyśmy sámi nic nie robili, ále máiąc rátunek z niebá, zebyśmy społ prácowáli. Mowi álbowiem pismo: zwyćiężáć będzie z wámi, áby pokazáło że y ludzie śił, y stáránia powinni przykładáć.*

S. August. in Deut: Quæst. 30.

Záwodzi zbyteczna vfność w cudzych śiłach proźnuiących ledzuchow y zdradza wielu spuszczáiących sie ná postronną obronę/ y pátrzących ná cudze ręce; Doznał tego ná sobie nieszczęśliwym przypadkiem/ po szkodzie mądry ow żołnierz álbo káwáler Rzymski/ ktorego gdy iego głowny áwersarz wyzwał ná poiedynek/ boiąc sie otrzymánia szwánku śmiertelnego/ y właśnym nie dowierzáiąc siłom/ nie vfáiąc swey mocy/ poszedł do Kośćiołá Bogini Minerwy pokornie prosząc suppetias, to iest pomocy ná zwyćiężenie Antágonisty przećiwnego/ vprosił y vsłyszał obietnicę per oraculum: hilari animo eas victoriam consequeris. Idź z *dobrą fántázyą, otrzymasz zwyćięstwo.* Vpewniony słowámi tymi cale sie spuśćił ná potężne śiły Bogini wyszedł w oczy nieprzyiaćiołowi (iáko niegdy Dawid przećiwko Goliatowi/) grożąc mocą Minerwy/ á iuż co moment spodziewáiąc sie zgłádzenia włocznią Bogini owego człowieká/ sam do swoiey niebrał sie broni/ ták ná bezbronnego vderzył nieprzyiaćiel/ mieczem zadáiąc mu rány/ y musiał nie doczekawszy rátunku od Minerwy/ ráczey vćieczką z plácu zdrowia rátowáć/ wołáiąc: Vbi est fides Deorum? nonnè Minerua victoriam mihi promisit? *Gdźież są obietnice Bogow? azaż Minerwá nie obiecáłá mi zwyćięstwa?* y śwież odnieśionymi ránámi/ gdy znowu w Kośćiele/ zádawał nieſłowność/ Bogom vsłyszał od Báłwáná te słowá: Tu quoq; cũ Minerua manũ admoue: Dij enim facientes adiuuant. *Ty też z Minerwą powinieneś ręką przyłożyć: Bogowie álbowiem społ robiących rátuią pomocą.* Dopiero po czáśie dorozumiał sie czego mu do zwyćięstwá nád nieprzyiaćielem/ nie dostawáło.

Ex Histor. Romanor.

Bogini Minerwá nie obroniłá proszącego.

Appositè to iest iák przymusiał zákámiáłym grzesznikom służy tá historya/ bo oni zdawszy sie raz ná to że miłośierny Bog

Bog prácuiącym dáie pomoc.

możeich rátowáć/ sámi nie przykłádáło ... ná zbáwienie/ y snádź nie vważáią tego/ że Dij ... uant. *Bog prácuiącym dopomaga.* Przeto nie dostępuią zwyćię- stwá zbytecznie dowierzáiąc dobroći Boskiey. Nie był z ich le- niwego pocztu/ y prośnáckiego pułku/ mężny Wodz Izráelski Iozue/ Hetman waleczny/ miał ten od Páná Bogá ordynans ná zniesienie nieprzyiaćioł/ miał obiecane zwyćięstwo: Nullus poterit vobis resistere, cunctis diebus vitæ tuæ. *Zaden się wam nie sprzećiwi, po cáły wiek żyćia twoiego.* A kiedy przyszło Iozue- mu dobywáć Ierychá Miástá ostrożnie postępuiąc sobie wysłał dwoch szpiegow ná zwiády/ ieżeliby kedy nie było zásadzki iákiey/ álbo zdrády: Misit duos viros exploratores in abscondito, & di- xit eis: Ite & considerate terram, vrbemq; Hiericho. *Idźćie á wy- pátruyćie źiemię, y miásto Iericho.* Bog przyobiecał/ że gdziekol- wiek tylko stáną/ y ná ktorym mieyscu/ to iuż ich będzie. Omne locum quem calcaverit vestigium pedis vestri vobis tradam, si- cut locutus sum. *Wszelkie mieysce po ktorym deptáć będzie stopá nogi wászey dam wam iákom wymowił.* A dlaczegoż ták wielka pil- ność Iozuego? wszák gdźie Bog strzeże/ máło tám po ludzkiey ostrożnośći? Nisi Dominus custodierit Ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eã. *Iezeli Pan nie będzie Miástá strzegł, prożno czuie ktory go strzeże.* Chwali w Iozuem te ostrożność/ y pilność O- ćiec Rupert S: mowiąc: impendit diligentiam, y náśládowáć iey życzy káżdemu. Non ergo quispiam vllo in negotio tantũ de cælestibus præsumat auxilijs, vt non etiam ipse sibi prior adsit, vigilando pro facultate ingenii, laborando proportione virili. Nam sicut minimæ fidei est, de Diuinis dubitare prõissis sic ni- miæ temeritatis, vel præsumptionis est, cælestem per miracula præstolari opem, otiosè sedendo. *Niech nikt w spráwách swoich nie trzyma názbyt o pomocy niebieskiey, żeby nie miał bydź sam do tego pierwszym, czuiąc według możnośći. prácuiąc ile wydołáią siły mężne: Albowięm iáko zbyteczney wątpliwośći iest Boskim nie vfáć obietnicom, ták zapamiętáłey zuchwałośći iest, y otuchy, niebieskiey cudownie czekáć pomocy, śiedząc prożno.*

Josue Cap: 1. & 2.

Vbespieczony Iozue ostrożny był.

Psalm: 126

Cále szuszczáć sie ná rátunek z niebá ápro- znowáć źle.

Rupertus Abbas Lib 1. in Iosue Cap: 13.

Zádził lud Izráelski y żylił sie nádzieią w Arce Páńskiey/ tey obecności vfaiac w obozie przeciwko Filistynom/ á sam nie szykuiac sie do boiu. Stali Izráelitowie przy kámieniu pomocy: Egressus est Israel & castra metatus est iuxta lapidem adiutorij. Vderzyli ná nich Filistynowie/ y zbili ich około czterech tysiecy: przecię chcac popráwić sławy nie dáiac sie w pośmiewisko nieprzyiácielom/ vrádzili per consilium bellicum, áby do obozu sprowádzić Arkę: Afferamus ad nos Arcam fœderis Domini: & veniat in medium nostri, vt saluet nos de manu inimicorum nostrorum. *Wnieśmy do siebie Arkę przymierza Páńskiego: niech w pośrzodek nas przydzie, á wybáwi nas z ręki nieprzyiaciol nászych.* Stáło sie táko chćieli/ ále im y Arká máło pomogłá/ zginęło ich od Filistynow ná trzydźieśći tysiacy: Facta est plaga magna nimis, & ceciderunt de Israel Triginta millia peditum. *Byłá poráżká bárdzo wielka, y poległo z Izráelá trzydźieśći tysięcy pieszych.* Nie miáłá táka klęská padáć ná lud Boży będacy przy Arce/ osobliwie żeby w podłym rozumieniu moc Boska nie byłá/ y żeby sie z zwyćięstwá nie chełpili nieprzyiaciele. Ne forte superbirent hostes eorum. Et dicerent manus nostra excelsa: & non Dominus fecit hæc omnia. *By snadź nie pysznili się nieprzyiaciele. A nie mowili, násza ręka mocna vczyniłá to wszystko, á nie Pan.* Nie było iednák względu/ áni baczenia ná te okoliczność y bytność Arki Páńskiey nieobroniłá ludu/ á to/z tey przyczyny ktora dáie/ Glosa ordinaria: ista confidentia erat falsa, quia erant sine meritis. *Tá vfność ich w Arce podeyrzána byłá, bo nie mieli zasług żadnych przed Pánem Bogiem.* Nie zárabiáli sobie vczynkámi dobrymi ná otrzymánie zwyćięstwá/ y kiedy nieprzyiaćiel ná nich gotował miecze/ záostrzone włocznie y insze rynsztunki/ oni wtedy przyimuiac Arkę/ nie myśląc o bitwie wesoło krzykáiac śpiewáli: Vociferatus est omnis Israel clamore grandi & personuit terra. *Krzyczał Izráel głosem wielkiem á rozlegáło się po ziemi.* Trwożyli Filistynowie sobą mowiac: Væ nobis. Quis nos saluabit de manu Deorum sublimium istorum? *Biádá nam, Kto nas wybáwi z ręki Bogow tych wysokich? á z tym wszystkim* porázi

1. Reg: Cap: 4.

Arká nie obroniłá Izráelczykow y czemu

Deuter: Cap: 32.

Glosa ordinaria

Izráelitowie nie stáráli sie o zwyćięstwo zasługami

porázili Izráelitow: Quia erant sine meritis. *Nie mieli zasług v Páná Bogá.*

Cassiod. Lib: 4.

Ale bez własnych zásług spodziewać sie czego od Páná Bogá/ lubo zwyćiestwá/ lubo zapłáty w niebie/ bo y ná świećie ludźie nie gotowi są płáćić/ ospáłym prożnakom. Głośna o tym iest sentencya vczonego Cássyodorá: Sicut æquum est desidiosis præmia laborantium denegare, ita conuenit operantibus remunerationis optata concedere. *Iáko słuszna iest leniwym nie dawáć nágrody, ták przyzwoita prácuiacym płáćić.* Dla tego záchecáiac do vczynkow dobrych ludźi S: Bernard Opát nápisał: Merita habere cures, habita dona noris: fructum speres, Dei misericordiam. *Stáráy się zasługi mieć, dáry od Bogá dáne vznaway w nagrodę spodziewáy się miłośierdźia Boskiego.* A inákszym sposobem nie nádá sie ludziom grzesznym zbyteczna vfność w pomocy od Páná Bogá/ kiedy sámi bráć sie nie zechca do zásługowánia ná otrzymánie zbáwienia.

S. Bernardus Serm: 61. super Cantica.

Chćiwie prágnacy godnośći bez zasług Zolnierz ieden przyszedł do Antygoná krolá prosząc o respekt/ y o vrząd iáki krolá/ bo (mowi) Oćiec moy męstwem/ odwagą/ Rycerskiemi dźiełámi/ wiernośćia/ y cnota w krolestwie zásłużył to sobie/ y dla mnie. Ná co mu dał táka odpowiedź krol: Ego adolescentule non ob Patris, sed ob proprias cuiusq; viri virtutes mercedem & munera dare soleo. *Ia Młodźieniaszku nie dla Oycowskich, ále dla własnych cnot człowieká każdego, mam zwyczay płáćić, y podárunki dawáć* y ták odpráwił interesántá owego/ domagáiacego sie godnośći ná ktora nie zásłużył.

Plutarchus.

Nie zasłużonemu nie dał nic krol

Krolá niebá/ y źiemie/ Páná Bogá Nászego ten iest dawny proceder/ rozdawáć choyna reka wiele dobrego/ ále trzebá prośić/ y rekámi obiemá przez vczynki dobre bráć sie do tego kołáczac/ nie prożnuiac/ iáko powiedział Zbáwićiel Swiátá: Petite & accipietis: quærite & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. *Prośćie, á dano wam będźie: szukayćie á znaydźiećie: kołaczćie, á otworza wam.* Bo ten Pan wielki zápátruie sie ná zarobek nász y ná prácowite stáránia/ v niego nie otrzyma korony wiecznośći

Lucæ: Cap 11.

niebie/ chybá po doſkápioney zwyćięſtwie: Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. *Nie będzie koronowány, tylko kto ſię mężnie potyka z nieprzyiaćielem.* Nie ma zwyczáiu Bog płáćić nie záſłużonym/ ktorzy cudzą pracą myślą doſtáć ſzcześliwośći w Niebie: á to zdánie prawdziwe/ ieſt Hieronimá S. Vnusquisq; pro operibus ſuis mercedem accipiet, nec poſsunt in die iudicij aliorum virtutes, aliorum vitia ſubleuare. *Káżdy zá uczynki ſwoie nagrodę weźmie, y nie mogą ná ſądzie Bożym cudze cnoty, wyſtępkow cudzych ochronić, álbo wſpomodz.* Ale kto przynamniey ochotą/ y dobrą wolą zábiera ſie do czynienia dobrze zá Bożą pomocą/ temu ná zapłáćie ſzwánkowáć nie będzie/ vpewnia S: Grzegorz: Ante Dei oculos nunquã vacua eſt manus à munere; ſi arca cordis plena ſit bona voluntate. *Przed Boſkięmi oczámi nigdy nie ieſt wolna ręká prożnuiąc bez podárunku, byle tylko ſerce pełne było dobrey woli.*

2. ad Timoth: Cap. 2.

S: Hieronym: Epiſt: 72.

S: Gregor: Papa.

Dáie nagrode wiecznośći Pan Bog/ dáie grzeſznikō vpámiętánie/ dáie tryūf z pokus/ y zwyćięſtwo z przeklętego Czártá wſzyſtkim ludziō/ ale kiedy przy pomocy Boſkiey/ máiąc pogotowiu auxiliantem gratiam, mężnie potykáią ſię z nieprzyiaćiołmi. Doświádczył tego S: Antoni puſtelnik/ Opát/ bo gdy ná niego gwałtownie w poſtáći rożnych dźikich beſtyi zájarte vderzyło obecnie Czártowſtwo walną z niēi odpráwiał potrzebę/ ich bez porządku náćieráiące ſzyki/ znákiem Krzyzá S: gromił niezliczone orſzaki głośnym wzywániem Nayſłodſzego imienia Iezus odpędzał: po ktorym zwyćięſtwie obaczywſzy Iezuſá Zbawićielá ſwoiego mowił: *Gdźieżeś był moy Pánie kiedym ſię vgániał z Czárty, czemuś ſłudze twoięmu nie dodawał rátunku?* A Pan Iezus odpowiedźiał mu: *Przy tobie byłem pátrząc ná męſtwo y dźielność twoię, dodawałemći mocy żeś nie vſtał, ażeś zwyciężył.*

Ex vita S: Antonij Abbatis.

Czeka Chryſtus naſzey pracy.

Doświádczył tegoż proceduru Boſkiego w oczekiwániu náſzey pracy Teodozyuſz Opát S: będąc ieſzcze w młodym wieku; Stánął raz przed nim ſtráſzny wielki/ y ſzpetny Murzyn piekielny Czárt/ áli záwołał Anioł: Cum hoc Æthyope oportet te luctari. *Puſtelniku z Murzynęm tym máſz iść zá páſy,* Teodozyuſz ſtołony

Ex vitis SS Patrum.

łom nie vfáiąc ſłábym wymawiał ſie Anjołowi/ z vtárczki/ y probowánia odwagi/ ále koniecznie o to nálegał Anioł: Agredere illū cum alacritate, mox enim vt eum adorſus fueris, ego adiutor ero, tibiq; victoriæ coronam reponam. *Vderz ná niego beśpiecznie, á wnet iak tylk nátrzeſz ia pomocnikiem będę tobie, y zwyćięſka dam ci koronę.* T kto Bog czeka ochoty y męſtwá náſzego/ w zwyćiężániu grzechow y námietnośći/ czeka nátarczywośći ná Cartá/ y zápátruie ſie pilno/ ieżeli ſie bierzemy ná pokonánie iego/ przy pomocy Boſkiey/ ſercá dodáie ſławny zwyćiężca Páweł S: Fratres confortamini in Domino, & in potentia Virtutis eius. Quoniam non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus Principes, & poteſtates, aduerſus mundi Rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ. *Bráćia zmacniayćie ſię w Pánu, y w śile iego. Albowiem nie mamy biedzenia przećiwko ćiáłu y Krwi, ále przećiwko Kśiążętō, y władzō, przećiwko rządcom tych ćięmnośći świátá, przećiwko złośćiō duchownym.*

Teodozyuſz walczy z Czartem.

Ad Epheſ. Cap: 6.

Nam bitwa z Czártem.

Jákimże pretextem zákámiali grzeſznicy bronić ſie mogą przed Bogiem/ co zá wymowkę wynáydą pokrywáiąc leniſtwo ich/ kiedy żadnym ſpoſobem do przyłożenia rąk do prácy/ nákłonić ſie y námowić nie dádzą! Czeka P. Bog tudźież zá pomocą im do zbáwienia/ vżyczáiąc auxilia gratiæ, kołácze do ſercá/ a grzeſznik oſpáły niechce do otwárćia ruſzyć klámki/ bo niechce cooperari. Wychodźi ná proſpekt/ y widźieć ſie dáie tá gnuſność ludzka w Oſobie Oblubienice Chryſtuſowey/ ktora kołáczącemu Oblubieńcowi niebieſkiēu Pánu Jezuſowi nie otworzyłá; kołácząc mowił: Aperi mihi ſoror mea ſponſa. *Otworz mi Sioſtro moia Oblubięnico.* Ale/ nie vſłucháłá. Ogradzánie co y wymáwia/ z leniſtwá/ y od gnuſnośći duſze ludzka vczony Opát Gilbert podźiwieniem tákim/ oraz y pytániem: Quid eſt Jeſu bone? Quid eſt quod rogas aperiri? Tu ipse habes clauem Dauid, aperis, & nemo claudit? *Coż ieſt Iezu dobry? Coż ieſt że prośiſz ážebyć otworzono? Ty ſam maſz klucz Dawidow, otwieraſz, á żaden zamknąć nie może?* á po pytániu tákim táiemnicze wy dáie/ czemu Chryſtus kołátał/ choćiaſz ſo bie otworzyć mogł:

Chryſtus kołácze do ſercá.

Caut: Cap: 5.

Gilbertus. Abbas in Cantica.

Quid

Quid eſt dicere aperi mihi, niſi quodam blandimento affectũ
illicere? *Coż ieſt mowić otworz mi. ieżeli nie łagodnośćią wabić do
wświadczenia afektu?* Wiec Oblubienice winno leniſtwo/ bo ſie
nie porwáłá do otwárćia drzwi/ y pokazánia życzliwośći: iáko
żądał Chryſtus. Służy ná lepſze zrozumienie tego náuká Chry
zoſtomá S. Sicut ad perfectionem noſtram dilectiſsimi prom-
ptitudo noſtra non ſufficit niſi ſuperno potiatur favore; Ita nil
à ſuperno lucrabimur auxilio, ſi promptitudo noſtra defuerit, S. Chryſoſt: Homil. 60. ad popul: Antioch.
ex his enim duobus virtus texitur, *Iáko do náſzey doſkonáłośći
nie dość ieſt ná náſzey ochoćie, ieżeli niebieſkiey łáſki nie będzie; Ták
żadnego rátunku z nieba nie pozyſkamy, ieżeli nie będzie ſkłonnośći
náſzey, z tych álbowiem dwoch rzeczy cnot á bywa.* To ieſt kiedy czło- *Zada Iezus ochoty náſzey.*
wiek ma pomoc od Páná Bogá z iedney ſtrony/ á z drugiey gdy
przykłada ſie ſpolna praca do otrzymánia zbáwienia.

Nie ná ſámey iedney tylko Oblubienice Oſobe leniſtwá/ y
gnuſnośći padá przymowká/ á záraz y do popráwienia ſie prze-
ſtrogá tyka/ y wſzyſtkich ludzi/ á zwłaſzczá zákámiáłych grze-
ſznikow/ do ktorych Pan Bog przez Anioła mowił: Pœnitenti-
am age. Ecce ſto ad oſtium & pulſo, ſi quis audierit vocem me-
am, & aperuerit mihi ianuam intrabo ad illum, & cœnabo cum
illo. & ipſe mecum. *Czyń pokutę. Oto ſtoię v drzwi y kołácę, ie-* Apocalyp: Cap: 3.
*żeli kto vſłyſzy głos moy, á drzwi mi otworzy wnidę do niego, y wiecże-
rzáć z nim będę, y on ze mną.* Do Anielſkiego głoſu przydáie rezo-
nancyey/ Anielſki Doktor Tomaſz S: Debes pœnitentiam agere
quia ecce ego qui Deus ſum, ſto per expectationem. & pulſo per S. Thom: Aquin: in Apocál;
excitationem. *Powinieneś czynić pokutę, bo oto ia, ktory Bogięm,
ieſtęm, ſtoię, przez oczekiwánie, kołácę, przez pobudzánie.* Ro-
zlega ſie po cáłym świećie ten krzyk/ głos dochodzi vſzu/ o kto-
re ſie obiia echo/ budzi oſpáłych grzeſznikow á oni nie czuią. Plinius.
Gorſi nád drapiezne lwiętá świezo národzone/ bo te (iáko
świádczy Pliniuſz/ wydáne ná świát długo ták nie żywe álbo *Lew głoſem ożywia małe lwiętá.*
iáko śpiace leżą/ czego poſtrzegſzy Lew ſtáry/ zá inſtynktē nátu-
ry/ przeráźliwie ryczy nád nimi/ y dopiero obudzáią ſie/ y życ
ćia ſtwo poczynáią. Grzeſznicy záś (iáko ſie nie rez rzekło) ru-

ruszyć się niechce/ ná wiele głosow zbáwiennych/ á Pan Bog też spráwiedliwie y Swietych ludzi proszących zá grzesznikámi/ wysłucháć niechce/ bo się sámi o to nie stáráią.

Szczerze się modlił zá ludzi rospustnych Jeremiasz Prorok/ wołał y ná nich żeby pámietáli o sobie/ á náwracáli się do Páná Bogá/ odstępuiąc drog nieprawości/ podobno iuż głosu/ y sił niestawáło iemu od częstego wołánia, iuż y ná oczy szwánkował, rzewliwie płácząc: Defecerunt præ lachrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea. *Vstały od płáczu oczy moie, strwożyły się wnętrzności moie.* A przećie nie wysłuchał go Pan Bog/ y to skazał żeby mu się więcey prosbámi nie przykrzył. Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem, & orationem, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te. *Ty ták nie ódl się zá tym ludem, ániprzyimuy chwały y modły y nie sprzećiwiay mi się bo ćię nie wysłucham.* Ciężki to był raz ná Jeremiaszá Proroká/ y oraz nie poćieszny ludowi grzesznemu/ ktorego Pan Bog/ będąc fons misericordiæ, źrzodłem nieprzebránym miłośierdzia/ przyiąć do łáski swoiey niechćiał/ áni się dał przeprośić. Kto temu był przyczyną: kto dał okázyą do indygnácyey/ to iest do gniewu srogiego? Dorozumieway się Czytelniku przyiázny/ z náuki nástępuiącey/ Chryzostomá S: że lenistwo/ y gnuśność grzesznikow niechcących cooperari; spolnie się stáráiąc z Jeremiaszem o przeiednánie Páná Bogá: Bonum est sanctorum orationibus frui sed cũ & nos fuerimus cooperatores: Quod, si desuerit, nil aliorum prodest auxilium. Quid enim Iudæis profuit Ieremias? nonne ter ad Deum accessit, & ter audiuit: Nè ores, neq; petas pro populo isto, quoniam te non exaudiam. *Dobra iest Swiętych ludzi modlitew vżywáć, ále wtedy gdy y sámi wspołsię przykłádámy: A iożeli nie, tedy nam máło pomogą cudze rátunki. Coż álbowiem Zydom pomogł Ieremiasz? Azaż nie trzy rázy do Bogá przystępował, á trzy rázy vsłyszał: Nie modl się, y nie proś zá tymi ludzmi, bo ćię nie wysłucham.*

Threnæ: Cap: 2.

Ierem: Cap: 2

Czemu Bog Ieremiaszá nie wysłuchał.

S: Chrysost. Homil: 7. ad popul: Antiochenum.

Prawdá że grzesznikom potrzebá obrońcow przed Pánem Bogiem/ y Pátronow przyczyniaiących się zá nimi/ bo tego Bog

potrze

potrzebuie/iáko námienił Ezechielowi Prorokowi: Quæsiui de e is virum qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam & non inueni. *Szukałem z nich męża/ ktoryby záſtáwił płotu/ y ſtánął záſtáwiony zá ziemią przećiwko mnie, abym iey nie roſproſzył, á nie ználazłem.* Ale y obrończy ktorych Pan Bog żąda ná dobre náſze muſzą nie wiele dokazáć/ kiedy my grzechámi ſprzećiwiamy ſię Bogu/ oni błagáią Páná á my gniewamy/ oni przepráſzáią/ á grzeſzni obrazáią. Jakże ma Pan Bog widząc táką nieſworność/ przyiąć modlitwy Swiętych zá grzeſznikámi? Nie zdáło ſię to zá rzecz podobną Chryzoſtomowi Swiętemu/ żeby miał Pan Bog wtedy dáć ſię vbłagáć/ kiedy grzeſznicy ſámi o łáſkę iego nie ſtáráią ſię/ y dla tego nápiſał: Proſunt inquam, quàm maximè (orationes sanctorũ) sed cum nos quoq; cooperamur. Ipse Samuel pro Israelitis orauit, & obtinuit, sed quo tempore? Cum ipsi Deo grati fuerunt tunc hostes in fugam verterunt. *To pewna że pomocne ſą (modlitwy Swiętych) znácznie, ále gdy y my ſpolnie ie czyniemy. Bo y Sámuel z Izráelitámi proſił, y otrzymał, ále kiedy? Gdy także y oni ſą wdzięczność oddawáli Bogu, w tęn czás nieprzyiaćiołow gromili.* Tu to ſek/ tu trudność do náwrocenia ſię grzeſznikow ná drogę zbáwienia/ iż ſámi nie dokłádáią pilnośći/ ná doſtąpienie tego czego ſobie życzą. — Ezechiel. Cap: 22. — S. Chrysost. ibidem. — Kiedy pomocne modlitwy Swietych.

Nie przyięta byłá w niebie wymowká Swiátowniczkow rozpuſtnych/ ktorą niewiádomośćią pokrywáiąc/ chćieli áżeby vbłá zá prawdziwą choćiaż tylko ozdobioną palliato fuco, zmyślona fárbá byłá: Errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis. Viam autem Domini ignorauimus. *Zbłądźiliſmy z drogi prawdziwey, y nie świećiłá nam iáſność ſpráwiedliwośći. A drogi Páńſkiey nieználiſmy.* Ale im nie vſzłá tá rácya/ bo choćiaż/ oni rzecz ſwoie niewiádomośćią zdobili/ ináczey ie dnák Job ćierpliwy vznáiąc oſądził: Ipsi fuerunt rebelles lumini, nec reuersi sunt per semitas eius. *Oni byli przećiwni świátłośći, áni się wroćili śćieſzkámi iey.* Wczym pokazáłá ſię tá vporczywa przećiwność/ po czym ią poznáć? Grzegorz S: odpowiedá — Sapien: Cap: 5. — Dáremna wymowka. — Iob: Cap: 24.

S. Greg: Papa. Lib 16. Moral: Cap: 26. wiedą: Quia desideria sua sequendo, bonū despexerunt, quod nouerunt. *Bo idąc zá swoią pożądliwośćią to dobro wzgárdzili, o ktorym wiedźieli.* Co y vczony Kárdynał Rzymski/ Tomasz Káietan nápisał: Non acquieuerunt ad volendum per vias ducentes ad Deum ambulare: ita quod abiecerunt vias Domini, ab intel-
Gaietanus. in Iob. 24. lectu & voluntate sua: & ideo ex ignorantia affecta a conuincuntur, rebelles lumini. *Nie przystáli ná to, ażeby ochotnie chodźili po drogách wiodących do Bogá chodźić: Ták dálece że odrzućili drogi Páńskie, od rozumu, y woli swoiey: á przeto niewiadomośćią dobrowolną, są przekonáni że się sprzećiwiáią iásności.*

Przyiętá nie może bydź v Páná Bogá prośbá zá grzesznikámi zákámiáłymi żadna/ dla podobney przyczyny/ bo dobrowolną nie-
Nie záwsze Bog wysłucha- wiadomośćią grzeszą y sprzećiwiáią się Pánu Bogu niechcąc do prácowánia wspoł wtedy/ kiedy ich do śiebie z drogi niecnotliwey náwroćić chce. A potym też/ in pœnam peccati, zá to lenistwo/ Bog gárdzi modlitwámi ich własnemi/ co im opowie-
Isaiæ Cap. 1. dźiał przez Izáiaszá Proroká: Cum extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis: Et cum multiplicaueritis orationem non exaudiam. *Gdy wyćiągniećie ręce wásze odwrocę oczy moie od was: á gdy rozmnożyćie modlitwę, nie wysłucham.* Rzáczy się według słusznośći to się stánie grzesznikom/ mowi S. Wawrzyniec Iustynian: Dignum quippè est, vt ab ejus beneficijs
S. Laurent: Iustini: Cap: 4. de Oratione. quisq; sit extraneus, cuius iussionibus non vult esse subiectus. Ideò quicunq; cupit orationem suam exaudiri à Domino, prius studeat obedire ejus imperio, qui tunc fiduciam in oratione accipit, cum sibi vitæ prauitas, in illa non contradicit. *Słuszna rzecz záprawdę iest, áby od dobrodźieystwá Boskiego był dáleki, ktorego roskazániom niechce bydź podległym: Záczym ktokolwiek prágnie áby Pan Bog wysłuchał modlitwy iego, wprzod niechay się stára posłusznym bydź iego roskazániu, á dopiero wtedy vfność w modlitwie mieć będźie, gdy mu w niey niecnotliwe życie, brozdźić nie będźie.*

Popiera tey prawdy/ poważnym pytániem Mądry Sálomon: Vnus orans, & alter maledicens, cuius vocem exaudiet

Dominus. Ieden nabożnie ſię modli, a drugi złorzeczy, ktoregoż z nich wyſłucha głoſu Pan? Iákoby chciał rzec/ że płonna nádźieiá/ y praca modlić ſie zá tego ktory w przeklectwie nie cnot leży/ bo zá niego ofiárowána modlitwá nie przyiemná Bogu/ iáko dowodźi Vczony Lyran: Nullam inde reportat vtilitatem. Zadnego ztad nie ma pożytku.

Ecclesiast: Cap: 34.

Lyranus hic.

W niebeſpieczeńſtwie vtrácenia wiecznego/ á wpádnienia w piekło byłá owá Mátroná w Angliey máiąca ſynow/ y Corek w rożnych Zakonách wiele/ á ſámá zły prowádząca wiek żyćia ſwoiego (iáko ſzeroce wypiſał Wincenty Belwáceńſki): Tey kiedy przyſzło z tego świátá ná támten Duſze oddáwáć/ ſámá to porozumiawſzy rzekłá: Hodie ad vltimum ſulcum, peruenit aratrum meum. Dźiśiay do oſtatniey brozdy, pług moy przychodzi. Y kazáłá przywołáć Synow Zakonnikow/ y Corek Zakonnic/ y przed nimi ták iáwną vczyniłá ſpowiedź. Ego illecebrarum Magiſtra fui, & ſperabam tantum in religione Veſtra. Ia lubieżnośći y niecnot Miſtrzynia byłam, á miáłam tylko w pobożnośći waſzey nadźieię zbawienia. Teraz was proſzę rátuyćie mnie Mátki wáſzey/ áżebym potępiona nie byłá. Vmárłá w tym nieſzczęśliwa grzeſznicá/ á gdy do pogrzebu przyſzło/ obecnie Czárći do trunny przyſkoczyli/ y porwawſzy iey ćiáło ná ognistego konia wſadźili/ ják żywą Mátronę y do piekłá wiedli/ wołáiącą y po śmierći o rátunek/ ktorey głos długo ſłyſzány był. Audiebantur clamores, per quatuor ferè milliaria miſerabiles ſuppetias orantis. Słyſzáne było wołánie, práwie przez cztery mile, o rátunek proſzącey.

Vincent. Beluacen: Lib: 25, Historiae Cap: 26.

Mátká oświátcá modlitwą ſynow y Corek potępioná.

Darmo (iáko widźiſz czytáiąc kátoliku) odwoływáć ſie máią ná cudze dobre vczynki/ zákámiáli grzeſznicy/ lepiey niech rádzą zá wczáſu o zbáwieniu ſwoim/ przykłádáiąc ſie mocno do vczynkow dobrych y powſtánia teraz kiedy im Bog pomocy dodáie/ y kiedy teſz że do pokuty/ nie zápádłá im klámká/ nie zdawáiąc ſie zupełnie ná ludźi pobożnych zasługi: A niech pámiętáią ná to grzeſznicy/ że y Márcin S: Biſkup Turoneńſki/ nie zbáwił modlitwą Oycá ſwoiego: áni Fránciſzek S: áni

Oycow ſwoich nie zbáwili Swięći.

Ex Vitis Sanctorũ.

Piotr S: z Werony Męczennik Zakonu Dominiká S: ále tw-si swiaći/ mogli vprosić zbáwienia Oycom swoim/ y rożnym krewnym/chćiaſz ſie o to ſtáráli/ y kátolicką/ y wrodzoną ſtánownośćią/ á przeſzkodą to było/ że támći nie ſtoſowáli ſie ku zbáwieniu/ y ſámi.

Przykrosć bym zadał w czytániu nie iednemu/ gdybym miał per extenſũ piſać wſzyſtkie probácye z Piſmá S: ktore pokázuie grzeſznikõ/ iáko powinni bráć ſie y ſpoſobić/ do powſtánia z niecnot/ y iáko máią cooperari, to ieſt ſpoł robić/ prácowáć/ ſtárania przykładáć/ w ten czás gdy ich Pan Bog rátuie/ y z drogi nieprawośći náwroćić chce. Przeto o tym námienić niektore mieyſcá krotko/ y węzłowáto/ niech będzie zádośyć roſtropnemu Czytelnikowi.

Okolicznosć cudow

Z dozwolenia Boſkiego/ Eliaſz/ y Elizeuſz świeći/ kiedy cudownie ludziom łáſki y dobroczynnosć czynić chćieli/ záwſze do tego przykładáć ſie kazáli tym/ co czego potrzebowáli; Jeden ná oſłodzenie wod w Jerychu/ przynieść kazał w nowym naczyniu ſoli. Do oliwy cudownego przyczynienia z máłey krople/ ná-

Ex Lib: Regum.

czynia y beczki gotowáć. Drugi dla oczyſzczánia Náámáná z trądu/ ſiedm rázy kazał ſie myć/ y płokáć w Jordánie: iáko ieſt w Biblićy/ w kśięgách krolewſkich. A ſam Pan Chryſtus gdy cudownie miał winá dáć/ wody kazał nánośić: gdy chlebem pięć tyśiecy ludá nákármić/ kazał przynieść troche chlebá: gdy miał

Ex Euangelio.

trędowátych oczyſzczáć/ chodzenie im/ y droge náznáczał do kápłanow. &c: Mogło bydź wſzyſtko bez tákich zawodow y okolicznośći/ ále ſie to działo dla informácyey/ że do ſwoiey potrzeby/ y wygody mienia/ záwſze ile może człowiek przykładáć ſie powinien. O czym iuż wyżey nápiſałem / wſpárty náuką

S Aug: in Deutor: Cap: 30.

S: Auguſtyná: Petendum eſt adiutorium Dei, non vt nihil faciamus, ſed vt adiuti cooperemur. *Prośić mamy ratunku od Bogá nie dla tego, żebyśmy nic nie robili, ale wſpárći wſpol prácowáli* Bo by to byłá w ludźiach niebácznosć/ y zuchwálſtwo/ gdyby ſie ná ſame ogladáli Boſkie cudá/ mowi Rupert Opát. Nimiæ temeritatis eſt, cæleſtem per miracula præſtolari opẽ, otioſè ſedendo

Rupertus Abbas.

Ják

Ják pod linią/ álbo pod cyrkiel/ tu się ſtoſuie/ y przydáie/ roſkazánie y rádá dobra od Páná Jezuſá dána/ zá ſpoſob otrzymánia więkſzey zapłáty w niebie/ y natychmiaſt pokázuiąca/ że dármo grzeſznicy oglądáć ſię máią ex integro/ ná cudze záſługi/ y ná śmierć náydroższą Chryſtuſá Jezuſá ná Krzyżu podięto/ ieśli y ſámi Krzyżá noſić nie będą: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Ieżeli kto chce iść zá mną, niech wzgárdźi ſiebie ſámego, a nieśie krzyż ſwoy, náśláduie mnie. Albo to nie doſyć ná Krzyżu Chryſtuſowym? że nam y oſobno ſwoy dźwigáć kázáno? Odpowiedźiał ná to Purpurát Rzymſki Hugo/ Zakonu Dominiká S: Suam dicit: non meam, quaſi dicat, dolor meus non ſufficit, niſi adſit & veſter. Swoy mowi: nie moy, iakoby chćiał mowić, nie dość ná moiey męki boleśći, ieżeli nie przyſtąpi y wáſzá. Dopomaga ſię y domáwiá od ludźi ſpolney pracy ták/ iáko pobożny Filip wtory tego imienia Krol Hiſzpáńſki od pozoſtałego Syná náſládowania/ bo kiedy vmieráć miał dawſzy w ſukceſsyą kroleſtwo Synowi/ miedzy ſkárbámi zoſtáwił mu w ſzkátułce ze ſłoniowey bárdzo piękny krucifix/ y dyſcypline vkrwáwioną/ ktorą biczowáł często ćiáło ſwoie/ á przy niey ná kártce to piſánie było: Accipe Fili piæ inſtrumentum lanienæ, & Patris flagrum, atq; ſanguini, quô vides reſperſum, adde tuum. Weźmiy Synu inſtrument pobożney katowni, y Oycowſką dyſcyplinę, a tey krwi, ktorą ią widziſz pokropioną, przyday twoiey. Pan świątobliwy nie kazał ſię Synowi ſpuſzczáć ná záſługi ſwoie Oycowſkie ále o oſobliwe ſwoie ſtáráć mu ſię kazał. Te zoſtawił właśnie informácyą ſynowi/ ktorą grzeſznym wſzyſtkim dał Chryſtus Pan mowiąc: Tollat crucem ſuam, Niech nośi krzyż ſwoy. A w tym mándáćie/ zámyka owe ſłowá/ Adde tuum: Przyłoż ſwoiego: wſzákże y Hugo kardynał intencyą/ y myśl Chryſtuſowe wydáie komentarz że tá teſt, áby do zbáwienia duſz ſwoich ludźie/ y do oſiągnienia niebá ſpolnie pracą/ y cnotą przykładáli ſię: Quaſi dicat, dolor meus non ſufficit, niſi adſit & veſter, Nie doſyć ná moiey dolegliwośći, trzebá żeby byłá y wáſzá.

Káżdy ná zbawienie ma záſługowáć.

Matth: Cap: 16.

Hugo Card: in Matth:

Co ieſt krzyż ſwoy dźwigáć.

Filip Krol co zoſtawił vmieráiąc Synowi.

Ex Hiſt: Gallicana. Narrat: 4. Lib: 1.

Krzyż ſwoy przyczyniąc mą ią nośić ludzie.

Już przeto grzesznicy zákámiáli niech sie zwyczáyć dáią y náuczyć wywodámi tego trzynastego Rozdziału/ że koniecznie lenistwo/gnusność/y ospáłość porzućić máią/ y zdobywáć sie codziennym postępkiem w doskonáłośćiách ná umysł ow świątobliwy Páwłá Swiętego: Adimpleo ea, quæ desunt passionũ Christi, in corpore meo. *Wypełniam to czego nie dostáie vtrapieniom Chrystusowym, ná ćiele moim.* To iest czynię to/ czego odemnie Bog potrzebuie.

Ad Colossen. Cap. 1.

ROZDZIAŁ XIV.

Podáią sie sposoby rożne rátowánia zákámiáłych grzesznikow, in genere & in specie, *w pospolitości, y w osobliwości, z przykłádow Swietych ludźi, rożnie rátuiących, dusz ginących, w zákámiáłości.*

Do porządney należy to życzliwego Przyiaćielá miłości máiąc przed oczymá šieroce/ á szczerze ocyrklowáne źiomkow y rowiennikow swoich nędzey vtrapienia żelżywe; Vwiodszy sie dobrą chęćią/ dáć sie nákierowáć y zwábić do pomyślenia o sposobách pożytecznych/ná wyrátowánie w nieszczęśćiu żyiących żebrakow. Więc żeby/ y przyiázny Czytelnik vważáiący w tey Kśiędze grzesznikow zákámiáłych indygencye źiomkow/ y bliźnich swoich/ vćiski nieszczesne/ y gwáłtowne dolegliwośći/ rewiduiący/ (czytániem pilnym Rozdźiałow) po doskonáłey lustrácyey pałáiąc litośćią/ nie miał trudnośći/ przemysłem wrodzonym záprzątáiąc zmysły do wynálezienia sposobow ná wyrátowánie tych nędzarzow: Ma w tym Rozdźiale in promptu, to iest pogotowiu/ sposoby do wyświádczenia litośći/ ma doświádczone ksztalty/ do wynurzenia z sercá wyniкáiącey kompásyey/ ma rożne suffragiorum genera, ták w pospolitośći/ ogołem/ iáko y w osobliwośći/ ktorymi może posiłkowáć

kowáć/ nie mogących ſobie rády dáć grzeſznikow/ dáiąc to/ y łożąc ná okup im w czym ſam ſię nie vſtąpi áni ſzkodowáć będzie/ ále ſobie ieſzcze duchowney przyczyni prowizyey.

Námawia ná to/ oraz y pewny zyſk obiecuie/ Krol Páleſtyny Mądry Sálámon/ owemi godnymi czytánia y vſłuchánia słowámi: Qui facit miſericordiam fœneratur proximo ſuo. Fœnerare proximo tuo in tempore neceſsitatis illius. Fideliter age cum illo & in omni tempore inuenies quod tibi neceſsarium eſt. *Kto czyni miłośierdzie pożycza bliźniemu ſwemu. Pożyczay bliźniemu twęmu czáſu potrzeby iego. Obchodź ſię z nim wiernie, á ná káżdy czáſ znaydzieſz czegoć potrzebá.* A ieżeliby rozumiał człowiek/ że ná tákich pożyczkách márnie vtráci rzecz ſtá ſpoſobow duchownych expenſe/ tedy vpewnia krolewſkim słowem Sálomon/ iż ſtánie zá pewny czynſz zá nieomylną prowizyą ktorą iáko widerkaw iáki odbierze káżdy od Pana Bogá/ ktory zá porátunek dány zákámiáłym grzeſznikom/ ludzkim zoſtáie Cenſytorem: Fœneratur Dõino qui miſeretur pauperis: & viciſsitudinẽ ſuam reddet ei. *Ná czyniſz dáie Pánu kto ma litość nad vbogim: y nágrodę iego odda mu.* Pan Bog wſzechmogący: y cokolwiek w ſumie ſpoſobow ná záłożenie nędznych żebrakow grzeſznikow zákámiáłych wyliczy/ z fruktem ſowićie ſpoſob/ zá ſpoſob/ rátunek/ zá rátunek/ odbierze: ná co ieſt zapis ważny w Ewángeliey Márká Swiętego: In qua menſura menſi fueritis remetietur vobis. *Iaka miárą mierzyć będziećie, będzie wam odmierzono, y będzie wam przydáno.*

Eclesiaſt Cap: 29

Ná prowizyą Bogu dáie, kto czyni miłośierdzie

Proverb: Cáp: 19

Miárą Pan Bog oddáie

Márci, Cap: 4

Pierwey niż zácznę przyobiecáne Czytelnikowi pilnemu odáwáć do ſzáfowánia ſpoſoby/ nárażáiąca ſię przygodnie powieść Auguſtyná S: muſzę położyć: nápisał ten Swięty/ że człowiek ieden nieſzczeſliwym przypádkiem porażony/ w ſtudnią głęboką wpadł/ átoli przećię że ſię nie zábił ná doł ſpadáiąc/ áni ſię záraz záláł w głębokiey wodźie/ ſam ſobie nieumieiąc dáć rády/ wołáł żądáiąc od tych co vſłyſzą rátunku/ przyſkoczył człowiek ieden ná głos do ſtudnie/ á ſłyſząc że ſię tám bije iuż iego zátapiáiąc odzywá, dziwuiąc ſię nieſpodźiewánemu

Powieść piękna o ratunek tonącego,

przydadkowi pytał: Quomodo huc cecidisti? Iákoś tu wpadł? A ow co w studni był rzekł: Obsecro cogita quomodo me hinc liberes non quomodo huc ceciderim quæras! Proszę ćię, pomyśl o sposobie ktorym byś mnie ztąd wybáwił, á nie pytay o to, iáko tu wpadł! Ustosuite S: rzecz tę do grzesznikow y do nas wszystkich/ tá sentencyą/

S: Aug: Lib: 5. contra Iulianū Cáp: 3. Quoniam fatemur, & fide Catholica tenemus de reatu peccati, tanquam de puteo, curandum magis est siue in parvulis siue in grandibus, quo anima sanetur auxilio quam quo vitiata sit merito. Poniewaź wyznáięmy y wiárą kátolicką to trzymamy o grzechu śmiertelnym co y o studni głębokiey tedy bárdziey stáráć się potrzebá ták w małych, iák y w stárych ludziach iákim kształtem ich duszá wyrátowana bydź ma ániżeli dowiadowáć się ziákiey okázyey zárážona grzechęm wpádłá.

Grzeszni leżą ták w studni.

Głosu iuż od wołania nie stáie zakámiałym grzesznikom zápádłym w przepaść niepráwośći/ á drudzy iák w studni záláni niecnotami y ust otworzyć nie mogą/ áni się mogą zdobyć ná proszenie o rátunek głosem Psalmisty S: mowiąc: Eripe me,

Psal: 14.3. libera me de aquis multis. Wyrwiey mnię. y wybaw mnię z wod wielkich Domyśla się iednák Osob pobożnych litośćiwe serce tego/ że ich rátowáć potrzebá/ dorozumiewa się Przyiaćielska życzliwość czego trzebá grzesznikom/ y máiąc ná ich indygencyę pilne oko/ zamyśla o sukkursach: iáko doradza Augustyn Swięty:

S. August: Ibidem. Curandum est quo anima sanetur auxilio. Trzeba się stáráć, iákim sposobem ma bydz porátowaná duszá Iákże do tákich świątobliwych intencyi/ nie pokázáć przykłádnych sposobow! Iák wtym nie ukontentowáć żárliwych kátolikow/ prágnących zbáwienia bliźniego! Iáko ich mam nie przełożyć przed oczy Czytelnikowi pilnemu!

Już prawdá/ w inszey kśiędze wydáney/ o duszách zátrzymánych w Czyśćowych mękách/ (ktorey tytuł iest/ Przyiaćiel w ostátniey potrzebie &c:) są opisáne szeroce/ od Rozdziału Dziesiątego/ áż do Osimnastego sposoby do rátunku náleżące spolnie ták do wyrátowánia Dusz ćierpiących w Czyśću/ ták y do wydźwignienia z zákámiałośći sercá zápámiętáłych grzeszni-

ßnikow w niecnotach leżących/ a mogłby ich záciągnąć z támtąd/ y dowiedzieć ſie/ ktore ſą/ rozgrzány litoſcią ku bliźniemu kátolik: Ale że podobno tey tám częśći kśiążki Przyiaćielá/ álbo może nie mieć/ álbo iuż (miáwßy) przepomnieć mogł co czytał o ſpoſobach w niey per extenſum wypiſánych/ przeto w tey tákże Częśći Przyiaćielá ſłużącey/ y pobudzáiącey do rátowánia zákámiáłych grzeßnikow/ oſądziłem zá przyzwoitą rzecz/ powtornie o tych ſpoſobách nieco przed oczy Czytelnikowi mołemu ponáwiáiąc/ tym Rozdziałem przełożyć.

Pierwßym tedy ſpoſobem generálnym/ do rátowánia grzeßnikow ieſt ſatisfactio to ieſt zá doſyć vczynienie ile możność dozwala zá cudze zbrodnie y niecnoty/ Boſkiey ſpráwiedliwośći; A pochodzi tá ſatiſfákcya z miłośći kátolickiey przećiw bliźniemu záſługuiącemu ná potępienie wieczne/ y zárábiáiącemu ná gniew Boży: wynika z litośći ſerdeczney nád winowáycą zádłużonym wzbrodnie/ nád więźnić/ y niewolnikiem Czártowſkim/ ktoremu gdy nie ſtáie ſántow/ y záſtaw dobrych ná wypłácanie, kto inßy zá niego dobrowolnie z politowánia zádoſyć czyni/ łożąc na okup iego/ opera ſatisfactoria. Jeżeli zás to vißczenie ſie zá kogo/ y w cudzey Oſobie vczyniona ſatiſfákcya/ ważna ieſt; żaden z dobrych kátolikow o tym nie wątpi/ zwłaßcza zdawáiący ſie ná Doktorá Anielſkiego Tomaßá S: náukę tákową: Vnus pro peccato alterius ſatisfacit dũ pœnã pro peccato alterius debitam in ſe ſuscipit. *Ieden zá grzech drugiego czyni żadoſyć, gdy dobrowolnie karánie zá cudzy grzech ná śiebie przyimuie.* Toż twierdzi y ná inßym mieyſcu w Queſtyách Teologicznych: Inquantum etiam duo homines ſunt vnum in charitate, vnus pro alio ſatisfacere poteſt. *Iakolwiek też dwoie ludzi ziednoczá ſię w miłośći, ieden zá drugiego uiśćić ſię może*, y przydáie ten Swięty że tákie zádość vczynienie/ ieſt drogośćią/ ceną/ y zapłátą Ipſa ſatisfactio qua quis ſatisfacit ſiuè pro ſe ſiuè pro alio, pretium quoddã dicitur, quo ſeipſum vel alium redimit, à peccato & pœna. *Sámo zádoſyć vczynienie lubo zá ſiebie, lub zádrugiego, ieſt zapłátą niejaką, ktora śiebie ſámego álbo kogo inßego okupuie od grzechu y*

Pierwßy ſpoſob ieſt ſatyſfakci

Może ieden zá drugiego zadoſyć vczynić.

S: Thomás Aquin: 2. Parte. Quæſt: 14. Artic: 1. &. Quæſt: 48. Artic: 2. &. Articulo 4.

Zadoſyć vczynie. nie ieſt zapłátą.

od karánia.

Sam Pan Bog dorádźił ſpoſobu tego ſátisfákcyey/ ná okup grzechow/ iáko ieſt w kśięgach Moyżeßowych/ gdźie rożnymi ofiárámi czynić zádoſyć kazał zá grzechy ludzkie. Za popełnione z niewiádomośći grzechy/ zá przeſtępſtwo przykazáń iego Boſkich/ zá iáwne y wiadomie vczynione złośći náznáczył/ y opowiedział Moyżeßowi iáka miáłá bydź ſátysfákcya/ przy záchowániu iednák tey kondycyey że ſtározakonny kápłan miał śię w to wdawać/ á ſam przez śiebie człowiek zá grzechy nie mogł dość vczynić: Częſto powtorzone w Kśięgách Lewitow ſą o tym peryody/ gdźie czyli báránow/ czyli kozłow/ czyli gołębie/ lub ſynogárlice/ ná okup grzechow lud ofiárował kápłáni odbieráli/ ofiárowáli/ y modlitwą ſwoią zádoſyć czynili/ mowi

Levit: Cap:4.&5.

Piſmo S: Dabit ſacerdoti. Offeret arietem immaculatum ſacerdoti juxta menſuram æſtimationemq; peccati. Et rogante pro eis Sacerdote propitius erit eis Dominus. *Odda kápłánowi. Ofiárowáć będźie báránka bez ſkázy kápłánowi według miáry, y zrozumięnia grzechu. A gdy prośić będźie zá niemi kapłan miłośćiw im będźie Pan Bog.* Ták byłá grzechámi zwątlona moc ludzka że ſáma dość vczynić nie mogłá/ ofiárami/ ſiuè pro peccato, ſiuè pro delicto, *czyli zá grzech, czyli zá wyſtępek:* gdźie cudza ná okup grzechow nie przyłożyłá śię praca. Wßyſtká tám ſátysfákcya ná cudzych należáłá ſuffrágiách.

Moyżeß ofiary dawał zá grzechy.

Vniwerſálny dokument vczynienia zádoſyć zá cudze grzechy opere ſatisfactorio, przykłádem naywiękßym/ oráz ſkutkiem iáśnieie w Odkupićielu náßym Chryſtuśie Iezuśie/ ktory tym generálnym ſpoſobem ſátysfákcyey Bogu Oycu przedwiecznemu dał zá narod ludzki okup zbáwienny; Wiedźiał że nie zdołá/ y niepotráfi człowiek wypłáćić śię zá grzechy/ Boſkiey ſpráwiedliwośći on zá niego podiął śię zá dość vczynić: Minęło kilká tyśiecy lat/ á ludźie miáſto wypłácenia śię de congruo & de condigno, co przechodźiło ich śiły/ co raz to więkße záćiągáli długi ktore zniosł z nich Pan Iezus/ zá winowaycow wylewáiąc przenáydrożßą Krew ſwoię: iáko nabożnym peryodem

Chryſtus ná odkupienie winowaycow umárł

Tomáß

Tomasz S: Doktor Anielski wywodzi: Corpus suũ pro nostra reconciliatione in ara Crucis hostiã obtulit Deo Patri: sanguinem suum fudit in pretium, simul & lauacrum: vt redempti à miserabili seruitute à peccatis omnibus mundaremur, *Ciáło swoie ná przeiednanie násze ná Krzyżu ofiáruiąc dał Bogu Oycu: Krew swoię wylał ná zapłátę, oraz y ná obmycie násze: ážebyśmy wykupioni z nędzney niewoli od wszystkich grzechow opłokáni byli:* Wniezmiernym długu/ á niepodobnym nigdy do wypłácenia/ kto inszy nas zástąpił/ y zá nás grzesznikow/ vżywáiąc sposobu sátysfákcyey Chrystus Iezus winy násze odkupił. A stosuie się cále tá náuká Tomaszá S: do słow Páwłá Swiętego opisuiącego w liście do Tytusá skutek tego sposobu zádosyć vczynienia/ zá cudze winy/ przez cudzą/ to iest Chrystusowę interpozycyą. Dedit semetipsum pro nobis vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem. *Dał sámego siebie zá nas áby nas wykupił od wszelakiey nieprawości, áżeby oczyścił sobie lud przyięmny,*

S. Thom. Aquin: Opusculo. 51

Ad Titum Cap: 2.

Więcey teszcze ma o tym sposobie zádosyć vczynienia Chrystusowego/ zá winy násze Tomasz S: w Teologiey/ gdzie dla wykorzenienia wszelákiey wątpliwości o sátysfákcyey cudzey zá nas/ ieżeli też czego dokazáć może? y ieżeli co waży? żeby o tỹ ludzkie rozumy płoche rożnie/ á opacznie nie trzymały/ vmyślnie potrzebną záłożył trudność: Vtrum pasio Christi causauerit nostram salutem per modum satisfactionis? *Ieżeli męká Chrystusowá spráwiłá nam zbawienie przez sposob zádosyć vczynienia?* A wiele o tỹ wprzod przełożywszy trudności przeciwnych ná tym stánął zdániu/ y ná oczywistey prawdzie: Pasio Christi non solũ sufficiens, sed etiam superabundans satisfactio fuit pro peccatis humani generis secundum illud: Ipse est propitiatio pro pecatis nostris, non pro nostris autem tantũm, sed etiam pro totius mundi. *Męká Chrystusowá nie tylko dostáteczná byłá, ále też y nádto zádosyć vczyniłá zá grzechy narodu ludzkiego według onych słow: On iest vbłágániem zá grzechy násze á nie tylko zá násze, ále y zá wszystkiego Swiátá,* By Chrystus Pan zá grzechy násze

Męka Iezusowá dosyć vczyniłá zá ludzi.

S. Tom. Aquin: 3. párte Quæ: 48. Artic: 2.

1 Ioan Cap: 2

chy násze

chy náſze wdzięczną oddáć Bogu Oycu ofiárę mowi Páweł
Ad Epheſ: Cap: 5. Swięty: Tradidit ſemetipſam pro nobis, oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis. *Wydał ſámego śiebie zá nas wypłáta y ofiárę Bogu ná wonność wdźięczności.*

W Sercách pałáiących ogniem miłośći ku Bogu/ y bliźniemu/ v ludźi świątobliwych/ pozoſtáłá nie iedná iſkierká/ goráiąca z przykłádu Chryſtuſowego/ dobra chęć do ſpoſobu ſatisfákcyey zá grzeſznikow zákámiáłych zbliżáiąca ſię ná przyięćie zá grzeſznych pokuty ná śiebie y dowźſego karánia ſkwápliwa będąc; ktora czym bardźiey w ſercách ludźi pobożnych tle/ tym znácznieyſzy podpał/ y podnięte im daie do zádoſyć vczynienia zá cudze winy/ y gwáłtownicy zápala ich litośći pożárem/ nárá-
S. Páweł zágrzeſznych wypłácał. żáiąc ná okup grzeſznikom: Tá w ſercu pałáiąca iſkrá/ miłośći ku bliźniemu/ Páwłá Swiętego/ przywiodłágo do owey rezolucyey że chćiał być Zbawcą grzeſznych ludźi/ y ztym ſię deklarowáł w liſtách do Korynth piſánych: Omnibus, omnia factus ſum, vt omnes facerem ſaluos. *Wſzyſtkim ſtałęm ſię wſzyſtkoi ábym wſzyſtkich zbáwił.* Przywiodłágo y do tego/ że ſię zábierał do generálnych ſpoſobow záſtáwiánia ſię zá grzeſznikow/ y chęć miáł/
1 Corinh: Cap: 9. ad opera ſatisfactoria, z ktorą ſię wydał: Optabam ego ipſe anathema eſſe à Chrito pro fratribus meis. *Zadałęm ia ſam odrzuconym bydz od Chryſtuſá zá Bráći moich.* Więcey życzył bliźnim ſwoim
Roman: Cáp: 9. áni żeli ſobie byle tylko z nich (choćiaſz ze ſzkodą ſwoią) vczynić co dobrego/ mogł Pánu Bogu/ iáko wytłumáczył Tomaſz S: Volebat priuari ad tempus fruitione Diuina, ad hoc quod honor Dei procuraretur in proximos. *Chćiał odſtąpić ná czás vżywánia Boſkiey łáſkáwośći, byle tylko ná chwáłę Bogu mogł bliźnich pozyſkáć.* W czym/ zá ſpoſob do przyiednánia grzeſznikow z Pánem Bogiem/ ná śiebie gotow był przyimowáć anathema, *to ieſt odrzucęnie.* Záprawdę w Páwle Swiętym wielki znák życzliwośći! znáczny przykłád vżywánia ſpoſobu ſatysfákcyey/ zá grzeſznikow!
S: Tho Aquin: 2da. 2dæ Quæſt 27 Art: 8. ad 1.

Isidorus Peluſiota. Epiſt: 366. Lib: 3: Nie ſchodźiło ná podobney ſercá litośćiwego ſkłonnośći do vżywánia zádoſyć/ choćiáſzby y z włáſnym vſzczerbkiem zá cudze deſ-

dze deſ

dze defektá/ Zelántowi Swiatobliwemu zbáwienia duß ludzkich Jzydorowi Pelużyoćie/ ktory do Mártyniáná/ y Zozymá pißąc/ ták im swoie wyiáwił myśli: Didici quid egerit Moyses, quid Apostolus, horum vestigijs insistens maiore salutis vestræ, quam præmij æterni consequendi cupiditate teneor. *Wiem co czynił Moyzeß y iako poczynał sobie Apostoł, tych ia trzymáiąc się śládu, więcey zbawienia duß wáßych niß dla siebie zapłaty wieczney prágnę.* Wiedział záiste ten Swiety Mąż iáko Moyżeß zá grzechy ludzkie ofiárámi roznymi/ czynił zádosyć spráwiedliwośći Boskiey/ wiedział ná iákie sátysfákcyey ákty/ zá cudze zbrodnie odwáżył się Páweł S:

Ochotá Pelużyoty do ratowánia grzesznikow.

Dał wzáiemną żárliwośćią duße ludzkiey ow Pustelnik Swiety/ co záwołány do dyspozycyey ná śmierć iáwno grzeßnika konáć máiącego/ á dla wielkośći niecnot rozumieiącego że go Bog do łáski swoiey nie przyimie/ ná okup zbrodni iego/ wßystkie swoie dárował mu dobre vczynki/ mowiąc: Ego spoliabo me omnibus bonis, & meritis meis, & tu spoliabis te omnibus peccatis tuis. *Ia siebie ogołocę ze wßystkich dobrych vczynkow, á ty się pozbędzieß znácznych grzechow twoich:* Ktorą dárowiznę przyimuiąc grzeßnik, á żáłuiąc zá grzechy/ pokazáwßy się potym po śmierći Pustelnikowi powiedział/ że mu vßłá dobrze przed Pánem Bogiem dárowizná owá/ y odkupiłá go od potępienia: in via salutionis sum: *iestem ná drodze zbáwienia. á tobie* Bog wdwoynasob poczytał zasługi twoie żeś niemi záłożył duße moie/ y znák miłośći kátolickiey wyświádczyłeś mi.

Ex seculo Mág: Dist: 9. Exem: 40.

Pustelnik vczynki dobre dárował grzesznikowi

Ktoż bedzie z kátolikow ták nieużyty/ Czytelniku łáskáwy/ coby nie pośpießył ná okup zákámiáłych grzeßnikow/ co się niebędzie brał do zádosyć vczynienia zá ich złość Pánu Bogu ile możność pozwoli! kto nie zechce łożyć na potrzebę ich dobrych vczynkow! máiąc przed oczymá ten przykład/ ktory pokázuie/ że y odbieráiący grzeßnik pospolite suffragia pomoc ma/ y nákładu nie żáłuiący kátolik nabożny/ dwoiáki zárobek ma u Páná Bogá. Do czego niech będzie pobudką przy gwáltowney potrzebie/ y nędzy grzeßnikow wymagáiącey od ludzi rátunek

Leniotus Episcop: in vita S: Simeonis Salo.

owá S. Symeoná Sálo/ vsłuchánia godná sentencya: Nobis soli nati non sumus & nemo id quod suum est sed quod proximo quærere debet: æquum proinde est, vt aliorum saluti consulamus. *Nie zrodziliśmy śię sámi dla śiebie, á żaden nie co swego, ále co służy bliźniemu czynić ma: słuszna przeto iest mieć staranie o zbawienie grzesznym.*

Stáranie o cudze zbawienie.

Ználi śie dobrze wierni słudzy Boscy ná wáłorze zádyśćuczynienia zá cudze zbrodnie dla czego wnich gorzały vstáwicznie litośćia sercá; iáko w Pátryárśe y Fundatorze Káznodzieyskiego Zakonu Dominiku Swiętym/ októrym Thomas Malnenda in Annalibus Prædicatorum nápisał: Fuit tantus illius in animas amor & commiseratio, vt non solùm fideles omnes sed etiam infideles amor ille tantus & commiseratio complecteretur, & multas pro illis effunderet lachrymas. *Táka była miłość iego ku duszom ludzkim, y politowánie, że nie tylko wszystkich wiernych, á le też y niewiernych życzliwość owa ográniczáła y wiele wylewał łez modląc śię zá nie.* Wiele prácował/ łożąc śiły swoie/ y fatygi áby zbáwienie vprośił grzesznym.

Ex Annal: Ord: Præd: Anno Dni 1221.

Litość S: Dominiká.

Prawdziwa náśládowniczká Pátryárchy swoiego/ wyrázáiąca ná sobie żywy obraz cnot/ y doskonáłośći iego/ Kátárzyná S: Seneńska/ vważáiąc dostoyność dusz ludzkich/ oraz iáko ie márnie ná potepienie dáią ludzie grzesząc/ mawiáłá: Tanta est animarum dignitas & pulchritudo, vt ad eas lucrandas nullus par labor esse possit. *Táka iest dusz ludzkich godność że ná pozyskánie ich żádna praca wyrównáć nie może* A przytym prośiłá Páná Bogá: Vt eorum scelerum pænas in se transferret & reis ignosceret. *Ażeby należyte ludziom zá grzechy karania ná nię dopuśćił/ á winowaycow nie karał.* Y vczynił Pan Bog/ czo prośiłá náwiedzáiąc ią rożnymi chorobámi y plagámi Zdumiewáć śie to pisząc! iáko to wsubtelnym Pánieńskim sercu ták przestrona zmieśćić śie mogłá rezolucya! y iáko pieszczone ćiáło mogło śie odważyć ná podięćie zá kogo inszego plag/ y karánia/ a zwłászczá pochodzących od ręki Boskiey/ ktorey dotknienie tylko ćierpiąc meśtie ćiáło Jobowe ná sercu żálem á powierzchu

Ex vita S: Cathár: Senens: virg:

Odwaga S: kátá, rzyny Seneńskiey.

ránás

ránami oſtre Vbolewáć muśiáło/ czuiąc że bolu/ y głos wydáiąc. Manus Domini tetigit me. *Ręka Páńſka dotknęła mnie.* Ale to wſzyſtko attemperowáłá pomiernie litość y kompáſya wynikáiąca z ſerca ochotnego doſátysfákciey zá grzeſznych nedzarzow/ y dodawáłá lenimentum doloris gdy Bog łáſkáwie przyimowáł grzeſznikow pokutuiących, zá modlitwámi iey y że ſádziłá Kátárzyná S: pomocną bydź do zbáwienia ſwoie ćierpliwośćią złośnikom. Iob.Cap. 19.

Smierzała tákże do przyięćia ná ſiebie mortyfikacy zá cudze zbrodnie/ páláiąca zarliwośćią Duſz ludzkich S: Ignácego Fundátorá Societ: Iesu Zakonu rezolucya/ ták dálece że ſie dlá miłośći ku pozyſkániu Duſz nád miárę piąć śmiáł cudowną odwagą podeymuiąc ſie káránia tego/ co nedzni grzeſznicy wytrzymowáć mieli. Swiádczy to vczynek ſam ſatisfákcyey Ignacego Swiętego/ zá grzeſzniká głownego w Paryżu Fráncuſkim Mieśćie/ ktorego gdy niemogł od zbytkow ćielesnych odwieść/ vżył ſpoſobu tákiego/ gdy ſzedł on roſpuſznik zá miłoſną nieprzyſtoyną konwerſacyą/ záſzedſzy wpuł drogi Ignacy Swięty/ y w wodźie będący nie dáleko drogi zánurzył ſie po ſzyie á ná przechodzącego grzeſzniká zákámiáłego wołał głośno Poſpieſzáy nedzniku/ poſpieſzay/ do twoich obrzydłych roſkoſzy/ nie widźiſz nád ſobą wiſzącego káránia od Bogá! y dáley mowił: Hic ego pro te tam diu me macerabo donec iuſtiſsimum Dei furorem in te paratum avertam. *Tu iá zá ćiebie, ták długo moczyć ſie będę dokąd ſpráwiedliwey Boſkiey zápalczywośći gotowey ná ćiebie nie oddalę.* Ták vmartwieniem ſiebie zá kogo inſzego vbłagał Paná Bogá/ ktory łáſką ſwoią do pokuty ſzczerey/ y do popráwy żyćia nawroćił onego grzeſzniká. Swiádczy tákową chęć do vczynienia doſyć zá cudze złośći/ owá Ignácego S: ſłowy wyłámtoną/ á częśćiey ſámą rzeczą/ odwágą: Quid mihi optatius, quam pro Chriſto Domino meisq; proximis emori? *Czego náywięcey pożądam, iáko zá Chryſtuſá Paná, y zá moich bliźnich obumieráć?* O ſpoſob wálny ſatysfákciey zá grzeſznikow Ignacego Swiętego, modus ſine modo! Nie mogłá y źimna

Petrus Ribadeneira. Lib: 5. Cap 2. in vita S Ignatij Confess.

S. Ignacy w wodzie trwá zá grzeſzniká.

wodą zálewáiąc Swiętego wygáśić ogniá miłośći w sercu V-
taionego/ ná zbáwienie zárzącego się zápámiętáłych grzeszni-
Catnic/ Cáp: 8. kow! y ziśćiły się słowá Sálámonowe: Aquæ multæ non po-
tuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.
Wody wielkie nie mogły vgáśić miłośći, y rzeki nie zátopią iey! Nawet y śmierć, tey zyczliwośći odpłoszyć niemogłá, bo tam była:
Fortis ut mors dilectio. *Potężná iako śmierć miłość.*

Generalny ten sposob sátisfákciey iáko iest ważny zá cudze
grzechy/ y iáko potrzebny ná wyratowánie z mizeryey żałámia
tych grzesznikow/ Vznawszy to Czytelnik pilny/ ma ieszcze wie-
dźieć odemnie/ ze łączą się do niego/ álbo z niego wynikáiąc po-
chodzą/ y insze in specie/ osobliwe sposoby/ ktore na tenże okup
grzesznikow służą: ktore choćiász iuż w kśiędze Przyiáćielá o
Duszách w Czyscu ćierpiących/ ná początku Rozdźiału iedená-
stego są wyliczone/ iednák ie y tu znowu wspomnieć nie od rze-
czy będźie. A są te:

Thom: Cantipr. Lib: 2. Apum Cap: 53.

Fle, Pete, Ieiuna, Vigila, Da, Redde, Celebra.
Płacż, *Modl się,* Pość, *Niedosypiáy,* Iałmużnę *day,*
Wroć, Msze S: miey.

Siedm ich iest w liczbie położonych/ właśnie na wykupno
ludźi od siedmiu grzechow śmiertelnych? w ktorych gdy się

Płacz cudzy rátuie grzesznych.

zádłużą/ może ich nákłádu nieżáłuiąc Przyiáćiel záłozyć y zá-
pomoc w niedostátku/ biorąc zá nich na siebie pokutne ákty/ y
czyniąc te wyliczone suffragia miasto grzesznikow/ álbo wszy-
stkie/ albo po częśći/ ná co go wyćiągnie kátolicka litość/ y co na
nim wymoże miłość ku bliźniemu.

A naprzod może zabierác się káżdy zelant zbáwieniá grze-
sznikow/ do rzewliwego płáczu/ ktorego krople/ w choynych
łzách wynikáiące z oczu nie tylko odwilżáią tego surowość gnie-
wu Bożego/ nie tylko obmywáią/ y zgłádzáią grzechy cudze/
ále y w złote przemieniáią się ziárneczká/ ná odkupienie nie-
prawośći: Dowodzi tego/ náuka vczonego Kássiodorá, tego włá-
Casiod: in Psalm: snymi słowy: Fletus est cibus animarum, corroboratio sensuum,
& absolutio peccatorum, refectio mentium, lauacrum culparū,

Płacż

Płacz iest pokármem Dusz ludzkich zmocnieniem zmysłow. Uwolnieniem od grzechow, pośileniem rozumow, iest obmyćiem y łaźnią wystepkow. Podobny dank dáie wylánym łzom Hieronim S: O lachrima humilis, tua est potentia, tuum Regnum, tribunal Iudicis non vereris! vincis inuincibilem: ligas omnipotentem: inclinas Filium Virginis. *O łzo pokorna! twoiá iest władza, twoie krolowanie trybunału nie obawiasz sie Sedźiego! Zwyćiężász niezwyćiężonego: krepuiesz wszechmocnego, nákłaniasz Syna Maryey Panny, do miłośierdźiá.*

S Hieronimus.

Łez wylanych moc.

Czyie to zas łzy/ y czyi płácz: ták wiele dokazać może? Czyli sámegoż grzesznika pokutuiacego? Czyli nábożnego tákiego zelántá zá grzesznikow te strumienie łez wylewácego? Domyślay sie/ Czytelniku łáskawy/ z nástepuiacey Bernarda S: sentencyey: Illas lachrimas verè in bonum vinum mutari dixerim, quæ supernæ compassionis afectu, in feruorem prodeunt charitatis. *One łzy przemienione w wino, mowiłbym, ktore z áffektu. politowania z nieba wznieconego wynikáią, y zmierzáią ná gorącość miłośći, y na żarliwość?* to iest ku bliźniemu.

S: Bernar: Abbas, Super Cántica.

Ale nie szacuiac/ wiecey iednych/ nad drugie/ łez y nie vważáiac/ czyli grzesznikow pokutuiácych/ wiekszy máią wálor/ czyli żarliwych przyiaćioł doskonalsza cene? Dość stánać przy tym że wylane/ naczyniem żalu serdecznego przed Pánem Bogiem słuszny pożytek odkupienia przynoszą do portu álbo do landu/ zákámiáłym grzesznikom: Płynac álbowiē z oczu ludzkich stáią sie drogiemi perłámi/ iáko powiedźiał Chryzostom S; Quidnam oculis illis formosius perpetuo lachrimarū imbre, & quasi margaretarum decore ornatis? *Coż nad oczy pięknieyszego, vstáwicznym deszczem płaczu, iáko perłami suto ozdobione?* Ktorymi mowi ten świety Doktor/ kto chce niebo zákupić może V Pána Boga: Venale fecit Deus cæleste Regnum: si non habes obulum eme gemitu. *Na przedáy wyłożył Bog krolestwo niebieskie: ieżeli nie masz pieniedzy, zakupuy ie płaczem.* Dlá śiebie y dlá bliźnich.

S. Chrisost: Homil: 39 in Genes:

Płáczem może zá kupić niebo

Ležyć náten drogi towár wszyscy kátolicy powinni/ Ducho-

wnym bawiąc sie Handlem/ y że wszelakich sił brać sie mu-
do kupna tego/ licząc ná otrzymánie nieba/ nie pieniężną mo-
nete droga/ ále wysypuiąc mokrych łez krople rzesisto przed o-
Psal: 94. blicżem Boskim/ zá perswázyą Psalmisty: Venite adoremus,
& procidamus, ploremus ante Dominum qui fecit nos. *Podźcie*
pokłońmy sie y padaymy, y płaczmy przed Panem ktory nas stworzył.
Płaczmy: mowił Krol Dawid/ bo wiedźiał że ta nasza expen-
sa obraca sie na dobre nasze/ y że iest osobliwym sposobem ná
wykupienie z nieprawośći grzesznikow zapamiętałych. Nama-
wiał ná to Mędrzec pański ludźi sposobnych/ y do litośći pobu-
Ecclesiast: Cap: 22 dzał mowiąc: Supra mortuum plora, defecit enim lux eius. &
supra fatuum plora defecit enim sensus. *Płácz nád umárłym, bo*
ustała świátłość iego: y nad głupim, bo wrozumie ustałe. Nie o-
mieszkał chwyćić sie tey rady Izaiasz Prorok/ gdy widźiał
że Moabitowie ogołoceni w gnoie/ iáko głupcy iacy szwánko-
wali na głowę/ káliżeiąc w rozumie: Erraverunt. *Zbłądzi-*
li. Dla tego/ postanowił w umyśle/ płaczem/ y lámentem ráto-
Isaiæ Cap. 16. wáć ich: Super hoc plorabo in fletu. *Dla tego płakać będę w płaczu.*
Ták uczynił y Jeremiasz Prorok/ widząc że nád Jerozolimczy-
kámi za zbrodnie y niecnoty ich/ iuż była wyćiągniona reká
Boska z káraniem/ zabiegał iáko mogł/ sposobem wylania łez
Hierem: Cap: 13. okupował zakámiałych grzesznikow: Plorabit anima mea a fa-
cie superbiæ. Plorans plorábit, & deducet oculus meus lachri-
mam, quia captus est grex Domini. *Płákać będźie dusza moie*
dla pychy. płácząc płakać będzie y wyleie łzy oko moie, że poimána
iest trzoda Páńska. Chćiał ten Prorok S: lamentem swoim
Psal: 6. wymodz to na stronę grzesznikow/ czegó dostąpił Krol Dáwid:
Exaudivit Dominus vocem Fletus mei. *Wysłuchał Pan głosu*
płaczu moiego.

Lecz ieżeli nie zawiodł sie był na tym sposobie używánia
płáczu zá rospustnikow Jerozolimskich/ y ieżeli ich wykupił
wylanymi łzami? Skąd inąd ná to zábieram pewnośći/ to iest
z kśiąg Ezechielá Proroká. Roskázał Pan Bog rozgniewány ná
lud Jerozolimski/ Prorokowi temu odrysowáć na cegle iesz że
nie

nie wypáloney Miásto Jeruzálem/ á potym oblężeniem kázáł ie oręczyć ná vkáránie grzesznikow wniim: Sume tibi laterem & pones eum coram te: & describes in eo ciuitatem Hierusalem & ordinabis aduersus eam obsidionem. *Weźmiey sobie cegłę á położ ią przed sobą. y wyrysuieß ná niey Miásto Ieruzalem. y sporządziß przećiw niemu oblężenie.* Ale ná co támo było przećiwko miástu ná wilgotney cegle wyrysowánemu ruszáć/ y záżywáć oblężenia? gdy było leszcze przećiwko miástu wyrytemu ná twárdym mármorze/ toby go słußna dobywáć szturmem? Jest wtym znáć iákas taiemnica Boska/ że Jeruzaelm do nie wysuszoney cegły przyrownano? Jest tá przyczyná/ álbo sekret Bo Jeremiaß Prorok płaczem częstym/ y łzami pokrapiáł grzechy rosbuszne go ludu/ á przeto w oczach Boskich/ y przed Ezechielem Prorokiem miásto potężne Jeruzálem było w zbrodniach swoich/ iákoby ná wilgotney cegle odrysowáne z ktorey zá polániem łez Jeremiászá snádnym sposobem zapisáne złośći zmázáć sie dáć miáły/ y zgłádzić prędko mogły.

Ezechiel Cap: 4.

Miásto Ieruzalem ná cegle odrysowane

Dáczym ná dobre wyszedł płácz Jeremiaszow zá obywátelow Jerozolimskich/ bo im zjednał łátwe v Páná Bogá zgłádzenie niepráwośći: Tego zas sekretu dowiedziałem sie z komentu Cornelij a Lapide. ktory przez miásto Jeruzálem rozumieiąc bydz duszę grzesznego człowieká/ przećiwko ktorey Bog potęgę karánia gotuie/ ále to wszystko (mowi ten Autor) ná wilgotney cegle nápisano iest áżeby sie prędko zgłádzić dáło: Vt inteligamus, omnes diuinæ iræ mutationes aduersus peccatores dispositas, pænitentiæ lachrimis posse dissolui. *Azebyśmy wiedzieli że wszystkie twierdze przećiwko grzesznikom sporządzone, łzami pokutnemi rozsypuią sie.* Powiedział to y Chryzostom S. Peccata tua in libro scripta sunt lachrimas mitte, & oblite rantur, & purus ille liber invenitur. *Grzechy twoie w księdze opisane są, pośley łzy á zámazane będą y czystą księgę znáydźieß.*

Cornel: a lapide in Ezech: Cap: 4.

3: Chrisostom 9.

Nie czemuć/ Czytelniku łáskáwy/ w Judzkiey źiemi grzesznym mieszczánom/ Joel Prorok ná obronę/ zeby nie zginęli/ podał sposob żeby zá nich słudzy Boscy płákáli: Inter uestibulum & alta-

Joel. Cap. 2.

Bóg odpuśćza dla płaczu ludziom.

altare plorabunt sacerdotes, ministri Domini/ & dicent, parce Domine, parce populo tuo, *Miedzy przedśionkiem, y ołtarzem płákáć będą Kapłáni, śludzy Páńscy, y mowić będą, odpuść Pánie odpuść ludowi twoiemu.* A nádał śie ten sposob płáczu. Zelatus est Dominus super terram suam, & pepercit populo suo: *Zálęm zdięty iest Pan nad źiemią swoią, y przepuśćił ludowi swoiemu,* Dlá tego y Chrystus Pan chcąc wszeláktemi sposobámi zbáwić národ ludzki/ y płáczu vżywał nád miástem Jerozolimskim/ Videns ciuitatem fleuit super eam. Co y w inszych okázyach czynił.

Lucæ Cap: 19.

Ex vitá S: August:

Pomoc/ y rátunek iáki grzesznikom dáie płácz cudzy/ znáć z áktow Moniki S: Mátki Augustyná S: ktorá go częstemi łzámi wykupiłá z kacerstwá Mánicheyczykow/ o czym prorokował niektory pobożny Biskup do S: Moniki mowiący: Vade à me, ita viuas: fieri enim non potest, vt filius istarum lachrimarum pereat, Idz *odemnie, á ták zyi, to álbowiem bydź nie może, aby syn tych łez zginął.* A Swiątobliwość tego swietego w kośćiele Bożym iego náwrocenie głosi. Ten znowu Doktor S: doznáwszy skutku łez Maćierzyńskich na swoiey osobie y nás námáwiá do vżywániá podobnego sposobu mowiąc: Flere debemus peccata, quæ commisimus. Flere etiam debemus populorum peccata, quasi nostra vulnera, & de dilatione Regni æterni. *Powinniśmy płákać zá grzechy, ktorycheśmy śie dopuśćili, Oraz mamy także płákáć grzechow cudzych, iákoby ran włásnych y płákać trzebá dlá oddaleniá wiecznego krolestwá.*

Monika S łzámi Syna wybawiłá

Serm: 11. ad Fratre: in Eremo. S. Aug.

Nástępuie y drugi sposob, narázáiący śie inter suffragiorum species do rátowániá zákámiáłych grzesznikow/ to iest modlitwá nábożna, przed ktorą niebywáią nigdy zámknione brámy do páłácow krolá niebieskiego/ y zákimkolwiek wnosi instáncyą/ czy zá tym od kogo wysłána bywa/ czy zákim inszy zástáwia śię ochrony cudzey żebrząc/ y cudze popieráiąc interessa/ miewánie zbronny przystęp/ do Páná Bogá/ y gotową áudyencyą. Ma zálecenie swoie w wrodzonych prerogátywách/ álbo przywileiách od Augustyná S: ktory ią ták sláwi: Oratio si pura est si casta

Modlitwy walor.

fue-

fuerit, cœlos penetrans, vacua non redibit. *Modlitwa ieżeli chędogá ieſt, ieżeli czyſtá, niebo przenikáiąc, bez ſkutku ſie nie wroći,* Y zaraz to tey przyznáie: Orationis puræ magna eſt virtus: & velut fidelis nuntius: mandatum peragit, & penetrat, quò caro non pervenit. *Modlitwy czyſtey wielka ieſt moc: ona iako wierny poseł, roſkazánie wypełniá, y przenika tám, gdzie ſam w ćiele będący człowiek wſpiąć ſie nie może.* Jeſt mocna tárcza modlitwá/ ktym potężniey záſłániáiąca od poſtrzáłow z niebá rzuconych/ gdy ná cudzą ochroniey obracáſię/ y kieruie ochrone/ według náuki Chryzoſtomá S: Pro se orare necesſitas cogit, pro aliis autem charitas fraternitatis hortatur. Dulcior autem ante Deum eſt oratio, non quam necesſitas tranſmittit, ſed quam charitas fraternitatis cõmendat. *Modlić ſie zá ſiebie ſámego potrzeba przymuſza ale modlić ſie zá drugich miłość bráterſka doradzá. Przyiemnieyſzá iednák przed Bogiem ieſt modlitwa, nie owá, ktorą potrzebá przeſyłá ále ktorą życzliwość bráterſka záleca.*

S: Aug: in Serm: & in Psal: 65.

Zá drugich ſie modlić.

S: Chryzoſt: ſuper Matthæ:

Zginąłby był zapamiętáły lud Jzraelſki dla grzechow od poſtrzałow gniewu Bożego/ gdyby był przy nim za obronce nie ſtawał Moyżeſz/ powiedá S: Pſalmiſtá: Dixit vt disperderet eos: ſi non Moyses electus eius ſtetiſset in confractione in conſpectu eius. Vt auerteret iram eius, ne disperderet eos. *Rzekł że ich miał wytráćić: by był Moyżeſz wybrany iego nie záſtawił ſie w przełomaniu przed obecnośćią iego. Aby był odwrócił gniew iego, żeby ich niewytráćił.* Co to tám zá ſpoſob miáł Moyżeſz na ochrone grzeſznikow? Co miał za tarczę zasłániáiącą od vderzenia? Nie wiele oto ſzukáć trzeba głowy/ álbo ſmażyć mozgu/ Czytelniku przyiázny: bo Piſmo S: táwnie ten ſpoſob głosi Moyſes orabat Dominum Deum dicens: Cur Domine iraſcitur furor tuus contra populum tuum? Quieſcat ira tua: & esto placabilis ſuper nequitiam populi tui. *Moyżeſz modlił ſie Pánu Bogu mowiąc: Czemu Pánie gniewá ſie zapalczywość twoiá przećiw ludowi twemu? Niech vćichnie gniew twoy: á bądź litośćiwy nad złośćią ludu twoiego.* Y dodáie piſmo S: tego/ że mocno wſtrzymáł w gniewie Paná Bogá/ że iákoby związany modlitwą.

Psal: 105.

Moyżeſz modlitwą ochronił ludzi.

Exod: Cap: 32.

twa iego mowił: Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos; & deleam eos. *Puść mię, że się rozgniewa zapalczywość moia na nich, y wygładzi ie.* Tak śilná byłá P: Bogu modlitwá

S. Hierony in Hierem Cap: 27.

Moyżeszowá zá rospustnych grzesznikow. Co Vważáwszy Hieronym S: nápisał: Ostendit se precibus sanctorum posse retineri. *Daie znáć P: Bog, że modlitwámi pobożnych ludzi w gniewie dá śie pohámowáć.*

Tákiey właśnie obrony ći Izráelitowie żądáli od Sámuelá Prorokà: Dixerunt ad Samuelem: Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum: vt saluet nos de manu Philisti-

1, Reg: Cap: 7.

norum. *Nie przestáy zá námi wołáć do Páná Bogá nászego: áby nás wybáwił z Rąk Filistynczykow.* Táką nástręczył Pan Bog obronę nierostropnemu ludowi/ gdy sposobem modlitwy Jobowey/ zástáwiáć śię im kázał: Iob servus meus orabit pro vobis faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia. *Iob sługá moy będzie śię zá was modlił: oblicze iego przyimę áby wam

Iob: Cap. 42.

głupstwo nie było poczytáne!* Wiele álbowiem waży v Páná Bogá nabożna modlitwá kiedy iáko zá vpádłych grzesznikow ofiáruie/ co námienił Jakub S: Apostoł wliśćie swoim duchownym. Multum valet deprecatio iusti assidua: *Wiele waży prośbá sprawiedliwego vstáwiczná.*

Jacob Cap 5.

Sposob modlenia śię zá grzesznikow iák śiłę spráwić może do dobrego/ niech wyświadczy Czytelnikowi łáskáwemu/ modlitwá Szczepaná S: zá prześládownikow kámienuiących

Wiele może modlitwá.

iego/ ktorá pomogłá znacznie do náwrocenia Saulowi/ pisze z Augustynem S: to comi wtym rázie z kśiąg swoich dyktuie: Quantũ valuerit oratio S: Stephani martyris, recurrite ad illũ adolescentem persequutorem nomine saulum; a quo cum lapidaretur stephanus, omnium vestimenta servabantur. Nam si sanctus Stephanus sic non orasset Ecclesia Paulum non haberet

S. August:

Iáko wiele mogłá modlitwá S. Szczepaná Męczenniká zápatruyćie śię ná owego młodźianá prześládowcę imieniem Saulá? ktory suknień zewleczonych pilnował gdy Szczepáná kámienowano. Bo gdyby ták nie modlił śię był S. Szczepan, Kośćioł nie miáłby był Páwłá.

S. Páweł zá modlitwá Szczepana S. pá wrocon.

Ritęcią

A z teyći podobno okazyey náwrocenia swoiego przez cudze modlitwy S: Páwel życząc zápámietáłym grzesznikom náwrocenia sie do Páná Bogá/ nákázował czynić modlitwy Filipensow pisániem tákim: In omni oratione & obsecratione, cũ gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum. *We wszelakiey modlitwie, y prośbie z dziękowaniem niech żądánia wásze v Bogá oznaymiowe będą.* Azá kogo ofiarowáne bydz miały? nápisał w inszymmieyscu. Obsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus. *Proszę tedy napierwey áby były czynione prośby, modlitwy przyczyniánia, dziękowania zá ludzi wszystkich.*

Ad Phillipen: Cap 4

1. ad Timoth: Cap 2.

Promowuie dáley to intentum Páwłá S: Doktor Anielski Tomasz S: owe solwuiąc trudność: Vtrum pro alijs orare debemus? *Ieżeli zá inszych powinniśmy się modlić?* Gdy mądra náuka powinność modlenia sie zá drugich ták wywodzi: z Pismá naprzod: Orate pro inuicem, vt saluemini. *Modléie się wzáiemnie, ażebyście zbáwieni byli.* A potym ták: Pro peccatoribus orandum est, vt convertantur: & pro iustis, vt perseverent, & proficiant. *Zá grzesznikow modlić sie trzebá, aby sie nawrocili: y zá spráwiedliwych, ażeby stateczni byli, y postępowali w doskonałości.* Nie może iuż tedy żáden z kátolikow zbraniáć sie sposobowi temu modlitwy zá cudze złości/ nie może sia wymawiáć z niego/ bo go do niego obowiezuie Kościoł S: powszechnỹ paćierzem/ w ktorỹ nie dla siebie tylko/ o chleb y o odpuszczenie win prosi/ ále y dla wszystkich ludzi/ iáko vważył Chryzostom S: Non dicit Pater meus, sed Pater noster, non dicit da mihi, sed da nobis: non dicit dimitte mihi, sed dimitte nobis. vt pro communi corpore preces fundas, & vbiq; non tam commoda propria, quàm proximorum petas. *Nie mowi Oycże moy, ale Oycże nasz. nie mowi day mi, ale day nam: nie mowi. odpuść mi, ale odpuść nam. Ażebyś kátoliku wpospolitości modlił się zá wszystkich, y wszędzie nie ták o swoię, iáko obliźniego wygodę prosił.*

S. Thom: Aquin: 2da, 2dæ Quæst: 83. Arti: 7.

Modlić sie zá drugich potrzebá.

S Chrysost Homil:20. in Matth:

Sposob osobny/ álbo poiedynkowy/ służecy do wyrátowánia

grzesznikow z zákámiáłości sercá/ rázem trzeći/ y czwarty/ to iest post/y niespánie podáie do pilney obserwáncyey Czytelnikowi przyiáznemu/ te álbowiem sposoby w parze z soba chodzace/ spolnie rozmáitego vmartwienia ćiáłá szukáia zá cudze złosći/ y generálnym tytułem álbo imieniem słyna Mortyfikácyey/ á cokolwiek pod tey ostrym ćwiczeniem z przykrośćia zyskáia/ to ná okup nedzarzow w ostátniey potrzebie zostáiacych/ zákámiáłych grzesznikow łoża. Expensá zás tá Mortyfikácyi/ postow/ y czućia nie ná złe wychodzi/bo wiernie dochodzić zwykłá/ od Zelántow zbáwienia dusz ludzkich/ ták grzesznikow zápámietáłych obracáiac sie ná ich pozytki. Pomaga (iednym słowem) post/ czułość/ y insze ćiáłá vmartwienia/ postronnym ludziom/ y od Osob pobożnych te ktore pokutnie zlewáia sie per modum suffragiorum ná nich gdy tego sa godni.

Post yczućie rátuia grzeszników.

Przysługował sie tym sposobem postu Ezdreász Prorok rozmáitym ludziom/ spodziewáiac sie że im to pomocno bydz miáło/ o czym sam że nápisał: Prædicaui ieiunium, vt affligeremur coram Domino Deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis, & filijs nostris, vniuersæq; substantiæ nostræ. *Zápowiedałem tám post, żebysmy się dręczyli przed Pánem Bogiem nászym, á prosili od niego drogi prostey sobie, y synom nászym, y wszystkiey máiętnośći nászey.* Dobrze szácował sposob postu/ y vdreczenia ćiáłá/ trzymáiac o ich wádze/ że y ná cudze może obrocić sie pozytki.

1. Esdræ. Cap: 8.

A nie bez fundámentu/bo y Chrystus Pán gdy czterdźieśći dni/ y nocy/ pośćił ná puszczy/ pomogł do zbáwienia człowiekowi grzesznemu/ y do przywrocenia sie do ráiu/ z ktorego był wypędzony dla grzechu pierwszych Rodzicow Adamá y Ewy/ iáko Augustyn S: nápisał: Princeps ille humani generis Adam: quamdiu ieiunavit, in Paradiso fuit, vbi verò comedit eiectus est de Paradiso. Eiecit ergo nos cibus de Paradiso, reduxit ieiunium. *Kśiążę ono narodu ludzkiego Adam, poki pośćił, w Raiu był, á iak skosztował iabłká, wyrzucono go z Raiu. Aże nas iedzenie wygnało, post nas (Chrystusow) przywroćił.*

Post Chrystusow nam pomocny

S: Aug: de Genesi ad Literam.

Zábawiał sie y Psálmistá S: sposobámi temi postu/ y czuy-

nośći

nośći/ćwiczył ſie raz w tym pierwſzym: Humiliabam in ieiunio, Pſal: 34. &
animam meam. Operui in ieiunio animam meam. *Vpokarźa-* 68.
łęm w pośćie duſzę moię. Okrywałęm poſtęm duſzę moię. Drugi raz
pomnażał ſie w cżułośći: Deus meus ad te de luce vigilo. Vigi-
laui & factus ſum ſicut paſser ſolitarius in tecto. *Boże moy do ćie-* Pſal: 62. &
bie czuię ná świtániu. Nie ſpałem y ſtałem ſię iako wrobel ſam ieden 101.
ná dáchu. Dla ſwoiego to/ czyli dla cudzego czynił te ſátysfá-
kcya pożytku: Wſzák iuż był przeprośił Bogá/ iuż go miał Pan *Dawid*
w reſpektćie: Inueni Dauid ſeruū meū, *Znalazłem Dáwida ſługę* *krolpośćił*
moiego. Oleo ſancto meo vnxi eum, *Oleykięm ſwiętym moim namá-*
załęm go. Twierdźi Auguſtyn S: że to robił dla cudzey wygo- Pſal 88.
dy: Pro delictis noſtris ipſe precatur, & delicta noſtra, ſua facit,
vt iuſtitiam ſuam, noſtram iuſtitiam faceret. *Zá náſze wyſtępki on* S: Auguſt
ſię zástawia prosbą, á zbrodnie náſze, ſwoie bydź mięni, ázeby ſprá-
wiedliwość, y niewinność ſwoię, náſzą vczynił ſpráwiedliwośćią.

Gdźieby to teraz Czytelniku nabożny wynáleść tákich Dá-
widow chćiwych ná poſt/ ochotnych ná czuyność! gdźie obaczyć
ták ſzczodro rozrzutnych/ coby ſwoiey krwáwey pracy záſługi
ná zápomożenie grzeſznikow zákámiáłych dárowáć chćieli/ z mi-
łośći/ y litośći/ ku duſzom ich zgubionym! Należáłoby według ſłu-
ſznośći kocháiącym bliźnich kátolikom/ tákiey poſtow/ czućia/
y vmártwienia nie żáłowáć expenſy! Bo iężeli w Niniwen Ionæ Cap
Mieśćie/ ludzka/ y wſzyſtkich bydląt ábſtynencya/ Homines/ & 3.
iumenta, & boues, & pecora non guſtent quidquā, nec paſcan-
tur, & aquam non bibant. *Ludzie, y bydło, y woły, y owce niech nie*
kuſztuią niczego, niech ſię nie páſą, y wody nie piią: odwroćiłá gniew
Boży: miſertus eſt Deus ſuper malitiam. *Vlitował ſię Bog nád*
złośćią. Dáleko predzey rozumnych kátolik w Mortyfikácya
oddálićby mogłá Boſkiego gniewu zápálczywość/ y karánie od
grzeſznikow!

Doznał ſkutecznie pomocy od cudzych poſtow/ y mortyfikácyi/ grzeſznik zápámiętáły w klaſztorze Sylweſtrá S: blißko miá-
ſtá Vrbinu/ bez żalu zá grzechy/ y bez ſpowiedźi vmárły nád
ktorego ćiáłem w dźień pogrzebu/ według zwyczáiu Kośćio-

Bibliot. SS. Patrum Tomo 3. Fol: 655.

ká S. kátolickiego/ gdy Zakonnicy ſpiewáli/ wróćiłá ſie do ćiáłá duſzá tego/ ów co był umárł ożył/ pocżął ruſzywſzy ſie z már/ złorzeczyć Pánu Bogu/ ſam ſiebie przeklináć wołáiąc że iuż ieſt potępiony: widząc to/ y ſłyſząc Opát klaſztoru onego/ roſkazał iáko nayprędzey wſzyſtkim Zakonnikom ſwoim czynić zá owego potępieńcá mortyfikácye/ (iáko piſze B: Petrus Damianus,) więc iedni záczęli ſie modlić/ drudzy dyſcyplinámi śiekli ćiáłá ſwoie/ trzeći w pierśi ſie vſtáwicznie bili/ inśi pádáiąc krzyżem/ ná źiemi leżeli/ y ták nie iedząc áni piiąc dźień cáły błagáli Páná Bogá proſząc/ áżeby onemu grzeſznikowi dał żal zá zbrodnie y ſkruchę ſerdeczną: przyiął Pan Bog modlitwy ich/ oświećił łáſką niebieſką ſerce człowieká/ żáłowáć pocżął zá grzechy/ przepráſzał/ y wielbił zagniewánego Bogá/ á potym ſzczęśliwie przy nádźiei zbáwienia názáiutrz vmárł. Ták to wiele mogą cudze vmártwienia za grzeſznikow ofiárowáć Pánu Bogu A czemuż ich życzliwy kátolik nie ma łożyć ná porátowánie ginącego bliźniego!

Vmartwieniem ćiał ſwoich Zakonnicy porátowáli grzeſzniká.

Ale nie ſkáwaná tych tylko przerzeczonych ſpoſobách ſatysfákcyey/ ludzi pałáiących żárliwośćią ku rátunku grzeſznikow rezolucya/ zábiera ſie (iáko powinná) y do wydatku ochotnie ręki szczodrobliwey záżywa do iáłmużny/ y oddánia/ áby ſzáfunkiem dobrym/ z miłośći kátolickiey ku bliźniemu pochodzącym/ nie opuśćiła rázem dwoch ſpoſobow: Da, redde. *Iáłmużnę day, odday coś winien.* Náprowadza na te miłośiernych vczynkow ſpoſoby/ wſzyſtkich nas Mądry Sálomon napomnieniem Ante morte benefac amico tuo, & secundũ vires tuas da pauperi. *Przed śmierćią twoią dobrze vczyn przyiaćielowi twemu, á według możnośći twoiey day vbogiemu.* A ktoż może bydź więkſzy żebrákiem wyzutym z ſubſtáncyey/ ieżeli nie zakámiáły grzeſznik! temu tedy na zápomożenie dáć/ y zá niego oddáć co Bogu záwinił/ ſzczęśliwość ieſt! wynikáiąca z Piſmá S: powieśći. Beatiùs eſt dare, quàm accipere. *Lepſza rzecz ieſt dáć, ániżeli bráć.* Imieniem ſámego Chryſtusá kierowáli ſerca ludzkie do tych ſpoſobow Doktorowie kośćiołá Swiętego: iáko Auguſtyn

Iáłmużna y oddánie

Eccleſ. Cap: 14.

Actorum. Cap: 20.

gustyn S: mowiący: Dicit tibi Christus, da, & redde: temporalia mihi da, æterna tibi restituam. *Do ćiebie mowi Chrystus, day, y oddaj: doczesne mi day rzeczy, yodąwći wieczne,* Tak y Chryzostom S. Parua da, & maxima suscipe. *Day mało á wiele odbierz.* Lecz nie dla siebie sámego Chrystus tey potrzebuie iałmużny/ ale dla nedżnych ludźi/ co wiádomo z słow Páná Jezusowych: Quamdiu fecistis vni de his fratribus meis, mihi fecistis. *Cośćie vczynili iednemu z tych braći moich, vczyniliśćie to mnie.* Przeto y Piotr S: Chryzolog na szczodrobliwość náwodzi. Da homo, pauperi terram, vt accipias Cælum: da nummum, vt accipias Regnum, da micam, vt accipias totum. *Day człowiecze vbogiemu ziemię, abys wziął Niebo: day pieniądz, ázebyś wziął krolestwo: day odrobinę, a weźmiesz wszytko.* W tey zás perswázyey obietnicámi nieodmiennymi obwárowaney/ obádwá rázem pod tytułem iałmużny/ dánia y oddaniá zá kogo inszego zmieśćiły sie sposoby/ należące do generálney sátysfakcyey.

S. Augustin in Epist.

Matth: Cap: 25.

Iáko Chrystus odbiera iáłmużne

S: Petr: Chrysolo-gus.

Powtarzáć ze wszystkim niesmiem tego Czytelnikowi mołemu/ co o iáłmużnie/ y restytucyey/ iuz w inszey Cześći Przyiaćielaiest opisáno/ ále że Osoby pobożne żárliwośćia dusz ginacych pałáiace/ sáma litośćia zniewolone nad zakámiáłymi grzesznikámi/ nadzarzow tych sposobámi dánia wykupiły skutecznie/ o tym z Sofroniusza donosze przykład. Byli dway mężowie pobożni/ stáráiący sie wzáiěmnie o zbáwienie dusz swoich/ ktoręgo żeby dostąpić mogli vdali sie obadwá ná pustelniczy żywot/ y przez długi czás ostrośćia srogiey żyćia/ zárábiali sobie ná krolestwo niebieskie/ ále ieden z nich zwyćiężony pokusa Czártowska/ żyćie pustelnicze porzućiwszy wrocił sie ná swiat/ á wysuszone postámi ćiáło ná puszczy zbytkámi y roskoszámi tuczył/ ktorego pozostały kompan ná pustyni chcąc odwieść od złego/ vżył sposobu tákiego/ poszedł y sam zá nim do miástá/ á cokolwiek wierna praca rąk swoich zarobił/ to wszystko owemu rospustnikowi dawáł/ á sam postámi ćiáło swoie dręczył/ sam ćierpiał głod/ á za roskosznika swiatowego długi záćiągnione wypłacał/ y pomogł zá czásem ten sposob dania/ y oddawánia/ grzesznikowi/ bo zniewolony

Ex Prato spiritual: Cap: 97.

Pustelnik dawániem iáko pozyskáł bliźniego.

za łáską Bożą ona przyiaciela życzliwego ludzkości/ porzućił swawolne życie/ á wroćiwszy sie ná puszczą czynił pokutę surową áż do śmierći.

Theodoretus in Hist SS: Patr: Cap: 83.

Serapion záprzedawał sie rożnym.

Wyswiadczał podobną rzecz grzesznikom zákámiáłym S: Serápion náźwány Sindonites/ ktory nie máiąc co łożyć na okup grzesznych ludzi/ sam śiebie im/ rożnych czásow ze niewolnikázáprzedawał/ á przy wierney vsłudze/ do zbáwienia dusznego wielom dopomágał/ y nawroconym do Páná Bogá to powiádał. Ego animæ vestræ misertus cùm essem liber, meipsum vendidi: vt vos seruarem. *Ia nad duszámi wászymi máiąc požałowánie, będąc wolny, zaprzedawałē się abym was z Czartowskiey niewoli wykupił.* Záprawdę ten Swięty wielki dokument życzliwośći oświadczał grzesznikō! ow ktory zalećił ypochwalił Chrystus: Maiorem hac dilectione nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. *Większego nad to kochánie nie ma żaden, iako gdy duszę swoię położy kto za przyiaćioły swoie.*

Ioan Cap 4

Nie stanie nas wszystkich Czytelniku przyiázny na ták znáczną życzliwośći ku bliźni expensę/ ále y Pan Bog do ták wielkiego sumptu nie obowiezuie/ dość kiedy vczyni to człowiek/ czego mu możność iego dozwalá/ słuchaiąc rady z Pismá S: Quomodo potueris, ita esto misericors si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si autem exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. *Iako będźiesz mogł tak badź miłośierny. ieżeli wiele masz, obfićie day: ieżeli mało, tedy co można staray się ochotnie vżyczyć bliźniemu.*

Tobiæ Cap 4:

Nastepuie iuż y śiodmy sposob potrzebny ná wyrátowánie zakámiałych grzesznikow/ to iest Msza Swieta/ ofiarowana lubo z litośći nad ginącemi duszámi od kápłánow samych/ lubo za iáłmużnę daną odpráwiona ná cudzą intencyą: Do tey záś Ofiary Mszy swiętey stosuie sie reductiuè. y Swieta Komunia to iest gdy dobry katolik wyspowiádawszy sie grzechow swoich/ pożywa ćiáłá y Krwi/ Zbáwićiela nászego Jezusa Chrystusá/ pod osobámi chlebá y wina/ w Náyswiętszym Sakrámenćie vkrytego/ á pożywánie ofiarnie nie tylko ná zgładzenie

Msza Swieta oczyszczá grzechy.

grzechow włáſnych/ ále tez y cudzych. A iáko wiele wázy/ ypomaga ludźiom tá Ofiárá świetá/ iedna to tylko z Tomaſzá S: Doktorá Anielſkiego opiſuie ſentencya: Nullum ſacramentum eſt iſto ſalubrius, quo purgantur peccata, virtutes augentur. Offertur in Eccleſia pro viuis, & mortuis: vt omnibus proſit, quod eſt pro ſalute omnium inſtitutum. *Zaden Sakrament nad ten nie ieſt pożytecznieyſzy, ktorym ſię zgładzáią grzechy, á cnoty pomnażáią. Ofiáruią go zá żywych y vmárłych w kośćiele, áby wſzyſtkim pomocny był, bo ieſt dla zbawienia wſzyſtkich poſtanowiony.*

S. Thom: Aquin Opuſculo 57.

Niechce tu powtárzáć tego Czytelniku przyiázny/ iáko Mſza S: y Kómunnia pożyteczne ſą vmárłych ludzi duſzom/ bo o tỹ ieſt w inſzey przyiáćielá Cześći w Rozdziale iedenáſtym/ ále iáko y ludźiom żyiącym ná świećie grzeſznym/ do zbáwienia ſłuſznie/ y ſkutecznie/ pomagáią o tym niektore znácznieyſze przytoczę przykłády/ y przed oczy przełożę. A naprzod ták: nápiſał Petrus Cluniacenſis, że człowieká iednego kopiącego w dole głęboko kruſzec ná ſrebro/ przywáliłá ziemia porężnie/ ále przećie nie zábiłá. Małżonká iego ná powieść ludzką rozumieiąc że vmárł/ wielą záſuty iáko w grobie kámieniámi/ zá duſzę iego náymowáłá co dzień Mſze Swięte/ y ſámá wyſpowiedawſzy ſie kómunikowáłá/ á ná Ofiárę do Kośćiołá noſiłá chleb/ wino/ y świece/ ále raz przez cáłe trzy dni opuśćiłá ten pobożny uczynek: ſtáło ſie po kilku dniách/ w tey rãą gorze gdy tákże ludzie kopáli kruſzec/ vſłyſzeli pod ziemią głos wołáiącego człowieká/ o ktorỹ rozumieli że iuż był umárł/ y z wielką prácą kopáiąc gwałtownie wydobyli żywego/ á gdy go pytáli/ iáko tám przeżył bez pokármu y picia/ te kilká dni? powiedźiał: że mu iákaś Oſobá donośiłá chlebá/ y winá/ y świec/ tylko powiedział raz przez trzy dni tey nie miáłē łáſki y dorozumiáłá ſie małżonká/ że to owe dni były ktorych Mſzy S: nie náymowáłá áni iáłmużny dawáłá zá niego.

Petrus Cluniacen: Lib: 2. Miracul: Cap 2.

Ofiárá Mſzy S: od śmierci záchowáł człowieká

Druga rzecz tey ſłużąca ieſt w kśiedze nazwaney, Geſta Anglorum, o żołnierzu iednym/ ktorego nieprzyiáćiele w niewolą zábráli/ á Rodźicy iego y pokrewni rozumieiąc że ná woynie zábity vmárł/ często Mſze Swięte zá duſzę iego náymowáli/ ktore gdy ſie odpráwowáły/ owych dni z więźnia owego okowy y

Ex geſtis Anglorũ: Lib. 4. Cap 22.

tam.

Zwięźniow okowy cudownie opádały.

łáncuchy opadały/ y zadnym ſpoſobem ná ßył/ ná rękách/ áni ná nogách zoſtáć śię nie mogły/ co widząc nieprzyiaćiele wolnym go vczynili/ á on do domu przybywßy/ y czás z czáſem pomiarkowawßy/ ktorego okowy/ z niego ſpadáły/ á ktorego Mße ofiárowáne bywały/ dorozumiał śię że to moc przenaydroźßey ofiáry ſpraẃdzałá. Podobna tey Hiſtoryey ieſt w kśięgách Oycow Swiętych/ o Młodźiencu z Cypru/ v Perſow w więźieniu będącym

Ex vitis SS Patrum in vita S. Ioan: Eleemoſynarij.

ktory do Oyczyzny powroćiwßy powiedźiáł/ że trzy razy do roku przychodźiłá do niego iákáś świetna oſobá/ ktorá go z okow vwalniáła/ ná Národzenie P. Jezuſá/ na dźień Zmartwychwſtania Páńſkiego/ y ná Swiątki/ á ná te święta zá niego Rodzicy Mße S: y kommunia S: ofiárowáli.

Położyć tu ießcze nie przepominam relacyey/ o iednym vbogim robotniku/ zárábiaiącym ſobie na pożywienie/ y dlá żony y dla dźiatek/ ten ſłuchaiąc ná co dźień Mßy świętey/ czáſu iednego zabáwiony w kośćiele/ nie rychło przyßedł do Páná v ktorego miáł śię podiąć roboty ná cáły dźień zá zápłátą/ Pan tedy że nierychło robotnik przybył ná pracę nieprzyiął go y odpráwił

Vbogi ſłuchaniem Mßy S: od kupił od śmierći Bogaczá.

ále precz idącego potkáwßy inßy goſpodárz pytał/ czemuby go ná robotę nieprzyięto? wyznał co prawdá/ że zabáwiony w kośćiele omießkał czáſu/ Rzekł mu tedy goſpodárz: kiedyś ták nábożny/ idźie do kośćiołá ießcze/ zá mnie ſłucháy Mßy S: y modl śię cáły dźień á iá tobie ták iáko zá robotę zápłácę: Vczynił ták náiemnik vbogi y wźiął po dniu ſkonczonym nagrodę. A nocy

Ex ſpeculo Magno Diſt: 9, Exemp: 146.

náſtępuiącey goſpodárzowi owemu pokazał śię Pan Jezus mowiąc: gdyby był vbogi/ robotnik Mßy S: nie ſłuchał/ y nie modlił śię cáły dźień zá ćiebie/ pewniebyś był tey nocy vmárł/ y ná potępienie poßedł. Zkąd poznáć walor Mßy świętey:

Powierzchowne te ſkutki wynikáiące z Ofiáry Mßy S: y Kommuniey/ domyślać śię nam kaźe tego Czytelniku przyiazny/ że co powierzchownie in partem ſkaźytelnego vczyniły ćiałá/ źiemia zawalonemu człowiekowi (iáko Hiſtoryá nieśie położoná) y więźniom/ vwálniáiąc ich z okow; To zwykły czynić ad intra oſwobodzáiąc grzeßnikow z więźienia czártá przeklętego y broniąc

ich in profundo vitiorum/ od wieczney zguby/ iákoby w dole iuż przywálonych. Ná to zás nabożna náuká zwabia zmysły ná ſe Grzegorz S/ Papież: Ex his quæ animus nouit ſurgat ad inco- S. Greg.
gnita quæ nō nouit quatenus exēplo visibiliū ſe ad inuiſibilia Papa Hom.
rapiat, & per ea quæ vſu didicit, quaſi confricatus incaleſcat. mil. 11. in
Z rzeczy tych ktore rozum wie, ma ſię dorozumiewáć tych co niewie Euang.
áby z przykłádu widomych rzeczy brał ſię do niewidomych, y przez to, czego ſię náuczył przykłádem, żeby ſię rozżárżał vznániem. A przeto domyśláć ſie potrzebá/ że ieżeli ſposoby rożne/ położone w tym Rozdziale/ ſłużą ná okup zákámiáłym grzesznikō y czynią zá nich ſatysfakcyą/ dáleko więcey Mszy świętey y komuniey/ Sacrificia expiatoria, ſuffragia dáią.

Jeżeli pałász kátolicką ku bliźniemu miłośćią Czy- Bráctwá
telniku nabożny/ ieżeli ſerce twoie goreie litośćią ná rátunek Odkupi-
ginących grzesznikow/ á chcesz wiedźieć więcey ſposobow wido- ćielowe
mych ná to/ zápátruyże ſie ná ſpráwy y ákty nabożne Bráctwá rátuie
Nayświętszeg Odkupićielá Vkrzyżowaneg/ w Kośćiele Farnȳ grze-
Krákowſkim Pánny Máryey w Rynku fundowánego: Tám sznÿ [illegible]-
ſie v tych Zelántow zbáwienia dusz ludzkich náuczysz co zá ſpo- dzi.
ſobną czynią expenſe ná wykupienie z Czárt[illegible]wſkiey niewoli dusz ludzkich/ Tam ſie przypátrzysz/ ták łożą wiele zá cudze grzechy/ pokuty/ modlitew/ postow/ iałmużn/ proceſſyi dyſcyplin/ Mszy świętych/ komuniy/ godzin ná nabożeństwie/ kázan ná náwrocenie grzesznikow zákámiáłych/ od Kośćiołá S: nádánych indulgencyi/ álbo odpustow/ ktorymi zákłádáią obfićie w niedożyiących grzesznikow/ dáiąc im ná okup/ y ná zápomożenie ſwoie krwáwe przed Bogiem zasługi.

Zyćie ich prześládowáne litośćią nád ginącymi Duszámi vstáwiczney zá cudze złośći pokuty/ wyraża obraz/ ktory ták ſobie może dowćip ludzki málowáć. Pokuty postáć ieſt/ iáko iednego dzikiego człowieká oſobá/ ktory w osobliwośći w puſtyniách/ y mieyſcách ſkáliſtych rad przemieszkiwá/ nie pozorny z tąd że w ćieniách żáłobnych/ wychowány niedoſtátkiem żyie/ y wczáſu Obrăz
iednego nie zna. Twarz iego wyſchła wyobrażenię ieſt śmierći poku[illegible]

vſtá záwße otwárte/ tylko ná ſerdeczne wzdychánia/ iezyk bez mowy/ ſkrepowány milczeniem/ czoło záſłonione ſmutkiem/ oczy iáko fontány wylewaiace obfite łzy/ głowá poſypána popiołem/ rámioná zbrocone krwią od biczowánia/ pierśi ześniáłe od czeſtego vderzánia/ koláná iák wielbładowe/ od klekánia twarde/nogi przy peregrynácyách po ćierniách/głogach/y oſtrych kámieniách zránione: rece kátowśie noßa/ bicze łańcuchy ná vmartwienie ćiałá/ wßyſtkie członki znißczone od poſtow/ y wyſchłe od vſtáwiczney abſtynencyey/ ßáty człowieká tego/ wor gruby/ y oſtra włośienńicá/ pokárm chleb ſuchy/ napoy ćierpka wodá: łoże do wczásu/twárda ziemiá/ za poſłánie rogożá/ zá wezgłowki kámienie/ nákryćie od drzewá ćienie ſen ſpokoyny/ czućie/ y modlitwa/ delicye/ naywiekße mortyfikacye/ bogactwá/y ſkárby/nic nie miec/ wydaiac wßyſtko co było ná zapłáte/ y okup cudzych złośći. To táki ieſt obraz pokuty/ godzacey na wypłácenie cudzych grzechow: táká profeſſya Bractwá Nayświetßego Odkupićielá Vkrzyżowánego/y táki zyćiá proceder.

Spoſoby różne pokutuiacych.

B. Climacus Gradu 5. De admiranda Monachor Pænitent:

Przypátrzył ſie tákim żywym obrázom pokuty w klaßtorze pænitentiũ/ Błogoſłáwiony Klimákus/ o ktorych táka zoſtáwił piſaniem relácya: Widziałem pokutuiacych/ cała noc na polu ſtoiacych bez ſnu/ y odpoczynku. Drugich widźiałem ná modlitwie/ktorzy wtył rece iáko złoczyńcy máiac zwiazáne/na źiemie ſchyláiác twárzy/oczu nie śmieli podnośić ku Niebu/wſtydzac ſie Bogá. Inßych widziałem ná źiemi śiedzacych/ á vſtáwicznie głową tłukących... Inßych w pierśi ſie biiacych/ inßych ſmutnych inßych płáczacych/ inßych iáko Lwow ryczacych ſłyßałem/widźiałem inßych co troche ſkoßtowawßy chlebá/ y wody/wnet oſtátek odrzucáiacych od ſiebie/iáko by go niegodni byli. Tu ſie domyślić możeß Czytelniku nabożny/że te pokute y za cudze czynili grzechy/ zádosyć czyniac ſpráwiedliwośći Boſkiey.

A nie záginał ießcze ten Zakon pokutuiacych zá ludzkie złośći/ kwitnie w ſercách Oſob litośćiwych/ pomnaża ſie w Bráctwie Nayświetßego Odkupićielá Vkrzyżowánego/ y w żárliwych

wych żelántach odkupowánia Duß z zakámiáłości/ z ktorych o káżdym zosobná to napisáć mogę/ co powiedźiał Socius Regináld o S: Bernárdzie Opáćie. Homo iste mirabilis, totus igne charitatis succensus, nil aliud in mundo desiderat, nisi tantum modò vt valeat errantes ad viam veritatis reducere, & Christo animas conquirere. *Człowiek tęn cudowny wßystek ogniem miłości goreiąc, niczego ná świećie nie prágnie, tylko żeby błądzące duße, ná drogę prawdy náwodził, á Chrystusowi pozyskowáł grzeßnikow.*

Ex Lib: de viris Illustr: ords Cistercien.

S. Bernar. dá litość nád grzeßnymi.

Postáráyże śię o tákową litość nád zákámiáłymi grzeßnikámi nabożny katoliku/ máiąc podáne sposoby ná wyrátowánie ich przez sátysfákcyą/ wßák ćię ná to námawia Chryzostō S: pisząc; Etiā si diuitias erogaueris innumerabiles pauperib9, nil tale efficies, quale is, qui animam conuertit. Magnum bonum est egenorum misereri, sed nihil est, quale ab errore liberare. *Choćiażby kto wydał wiele bogactw ná vbogich, nie ták wiele spráwi, iáko ow co grzeßniká náwroći. Wielkie dobro iest bydź miłośiernym nád vbogim, ale to nic nie iest iáko iest od błędu dußę wwolnić!* Obieray że co lepßego.

S: Chrysost. Homil: 4. in Epist: 1. Corinth:

ROZDZIAŁ XV.

Podáią się rożne sposoby w osobliwośći, ktorych vżywáiąc grzesznicy, y sami mogą się postáráć o zbáwienie, y wwolnienie od zákámiáłośći: zwłászczá czyniąc co ná przysługę, y chwałę, Nayświętßey Pánny Máryey.

PRawdá/ to Czytelniku przyiázny/ że zákámiáli grzeßnicy/ niecnotámi włásnymi oßáńcowáni/ wałámi grzechow wálnych obtoczeni/ od złey woli swoiey/ y od Czártow/ sćisło opasáni grubym nieprawośći łáncuchem/ á od wysterkow

ſmiertelnych twárdymi ſkrepowani káydanámi/iáko nedzni więźniowie/ bez Bozey łáſki przybyćiá im ná ſukurs/ ráto vać ſie nie mogą ſámi/ o czym piſałem w Rozdźiale iedenáſtym. Prawdá y to głeboko wſzczepiona w rozumieniu pobożnych Katolikow/ że zakámiáli grzeßnicy powinni y ſámi ruſzáiąc ſie/ dźwigáć/ cooperando/ pracy przykłádáiąc w ten czás. kiedy ich rátuie Bog/ iáko dowiodłem tego/ w Rozdźiale trzynáſtym. Ale y to ieſzcze/ co w tym Rozdźiale podáie Czytelnikowi moiemu/ nie przećiwną chodźi ſtroną/ wſpomnionym Rozdźiałom/ ále przy prawdźie ſtoiąc/ tu zmieśćić ſie należyćie powinno/ że zápámietáli grzeßnicy/przy zupełney nádźiei w miłośierdziu Boſkim máią rożne w osobliwośći ſpoſoby/ktory mi znácznie dopomoc ſobie mogą w nieſzcześćiu ſwoim/ y poſpieſzyć mogą w drogę nieprzeżytey wiecznośći.

Pan Bog álbowiem miłośierny podáie y zápámietáłym grzeßnikom do ſercá tákie media osobliwe/y z nimi im zachodźi w oczy/ że ſie ich mocno chwyćiwſzy nákłonić ſie mogą do Páná Bogá/ á vznáiąc ſwoy błąd tego zágniewány Máieſtat/ przeprośić y przebłagáć mogą/ á częſto bárdzo to ſzczeście/ do rąk podáie ſie ludźiom/ częſto ſie im nawiia przed oczy/ y lgnie im do myśli tá fortuná. Więc lubo cále ogołoceni ſą/ y wyzuci ze wſzyſtkich duchownych prowizyi/ Bog im dáie particularia media/ poſrzodki ſpoſobne/ że ſie mogą vpámietáć w złośćiách/ á chwytáiąc ſie chćiwie podánych ſpoſobow/iák ná nowe mogą wetowáć tego co vtráćili/ wymykáiąc ſie/ (z drog śliſkich do piekłá wiodących) ná śćieſzki proſte prowádzące do złotey wolnośći.

Z wielu tákowych ſpoſobow nárázáiących ſie grzeßnikom/ pierwſzym ieſt/ obecność Boſka/ przed ktorey byſtrym okiem/ *Pierwßy ſpoſob obecność Boſka.* zácne by naysktytſze ſprawy ludzkie ſchronić ſie nie mogą/ tá álbowiem przezornym wſzyſtkie rzeczy przenika weyrzeniem/ bytnośćią ſwoią wſzedźie ſie ſtáwia/ wſtręt czyniąc przytomnośćią ſwoią od złego káżdemu; Bo ieżeli obecność Rodzicow/ ſtáwuie w dźiátkách beſpieczeńſtwo ſkłonne do płochośći/ y ro-

ſpuſty: ieżeli bytność Páńſka w domu vśmierza w ſługách zbyteczna wolność: Profeſſorow przytomność/ Nauczycielow/ Miſtrzow/ Preceptorow/ ieżeli w młodych ludziach/ vmie táko wodzidłámi wſtrzymáć wychełznána ná lekkomyślność/ y teſz że niegłáſkána áni oſiádána/ á w zawod puſzczona do ſwawolſt fántázya: Tedy dáleko więcey ſpráwić może obecność Boſka/ gdy ią złośliwi ludźie ſobie ná pámięć przywodzą tá pewnie zá zuci wſtrzymuiące od niecnot wędźidłá/ záłoży potężny muſztuk od wodzący twárdouſtych/ y nárowiſtych ludzi/ od pádołu grzechu/ według Pſálmiſty S: wyroku. In camo & fræno; maxillas eorum constringe: qui non approximant ad te. *Vzdą ywę dzidłem ściśniy policzki ich, ktorzy ſie nie zbliżáią do ćiebie.* Zezwoliſz mi ná to/ (rozumiem bez żadney ſporki) Czytelniku przyiázny/ cáć z Chryſtuſowych powieśći nápiſze: Omnis qui malè agit, odit lucem: & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. *Káżdy ktory źle czyni nienawidzi świátłośći: áni idźie ná świátłość, żeby nie były zgániene vczynki iego.* Wſzák prawdá/ że zápámietáli grzeſznicy kryią ſie poſpolićie z niecnotámi ſwoiemi/ oczu ludzkich ſie ſtrzegą/ y trafia ſie że czás nie máły wſtrzymuią ſie od złego/ chroniąc ſię/ żeby ich kto nie wypátrzył! A iák że wáżą ſie dopuſzczáć tego/ w obecności Boſkiey/ y Swiętych Aniołow ſtrożow/ czego nie czynią w obecnośći ludzkiey? Chybá/ że to iuż cále záślepieni nie znáią nád ſobą Bogá/ chybá że w to nie wierzą/ co Tomáſz S: nápiſał: Deus vbiq; est, per eſſentiam, præſentiam. & potentiã. *Bog wſzędzie ieſt, przez iſtność przez obecność y przez moc ſwoię.* Wſzyſtkim álbowiē rzeczō dáie iſtność/ wſzyſtkie rzeczy widzi/ y wſzytkie bez przeſtánku ſą iego podległe władzy/ y rządom. A iákoż to obecność tá Boſka wſtrętu nie ma czynić grzeſznikom! iáko im niema bydź potrzebnym ſpoſobem/ ktorym odrażáć ſie mogą/ y wſtrzymowáć od złośći!

Pſalm: 31.

Ioan: Cap.

Pan Bog obecny wſzedzie.

S: Thom: Aquin: 1. Part Quæſt. 8. Artic. 3.

Ieſt Pan Bog wſzedźie/ y pátrzy ná wſzytko/ twierdzi Páweł S: Non est vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius: omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius. *Niemáſz żadnego ſtworzenia niewidźianego przed oblicznośćią iego; lecż wſzyſtkie rzeczy obnażone,*

Ad Hebr: Cap: 4.

żone są y odkryte oczom iego. Takie wyznanie iest/ y Anzelmá S: Et foris, & intus omnia plenariè videt. *Bog, y powierzchownie, y wewnetrznie, wszystko doskonale widźi.* O czym y S: Bernárdá Opátá świádectwo iest. Deus vbiq; est, sed diversa distinguens: apud homines malos præstolans atq; dissimulans: apud electos operans, & servans: apud superos pascens, & cibans, apud inferos arguens, & condemnans. *Bog wszędzie iest, ále rożnie podźieláiacy bytność swoię: v ludźi złych iest oczekiwaiac poprawy ich, y przebáczaiac im: v wybránych swoich iest przez pomoc, y záchowánie ich w dobrym: v kroluiacych w Niebie, iest kármiacym y posiláiacym: v tych co są w piekle iest, strofuiacym y potępiáiacym.* Záczym nie znaydźie sobie człowiek ták skrytego mieysca/ ná ktorymby mogł vchronić śie obecności Boskiey, ktora nápomyka śie dlá tego przed oczy ludźiom żeby śie wstydźili grzeszyć/ tu żyiac ná świećie.

S:Bern: Abb:Serm 6.de Dedicat Eccles.

Pan Bog rożnie iest v rożnych.

Odwodzącym tedy sposobem od grzechu iest obecność Boská, ktorą máiac przed oczymá y w pámięći człowiek. boiac śie Bogá názadną nie zezwoli złość/ a w dawnych niecnotách vpámiętáć śie może. Przyrodzonym rządzac śie rozumem/ vznał ten sposob dobry/ Rzymski Orátor Cicero/ choćiáż w Bogá prawdźiwego nie wierzył/ gdy ná powśćiagnienie ludźi od niecnotliwego życia tę nápisał regułę: Hoines existimare oportere, Deos õnia cernere, & Deorũ omnia esse plena, & ita fore õnes meliores, si Deo teste, & spectatore, se agere õnia censerent. *Ludźiom potrzeba to mieć w pamięći, że Bogowie wszystko widzą, y że Bogowie wszytkie nápełniáią mieysca, a tak lepszymi stawáć śię będą, ieżeli to będą vważáli, że Bog iest świadkiem oczywistym, tego co ludzie czynią.* Tenże Krásomowcá wyborny zmocnił tę vstáwę potrzebną do dobrego żyćiá/ listem pisanym do Brátá swoiego w ten sposob: Facillimè õnia facies, si me, cui sẽper magis vni placere voluisti, tecũ esse sẽper putabis/ & õnibus his rebus, quas dices, vel facies, interesse. *Snadno wszystko vczynisz y dobrze, ieżeli mnie (ktoremuś śię záwsze iednemu podobáć chćiał) obecnym w pámięći mieć będźiesz, rozumieiac żem iest przytomny tobie w rzeczach kto-*

Ktore mowić, álbo czynić zechceß. Wzaiemneg był zdánia Mądry Seneká/ náprowadzáiący do przystoynych obyczáiow/ y żyćiá dobrego/ przyiáćiela swego Lucylla/ do ktorego ták pisał: Accipe vtilem, & salutarem clausulam, quam te in animo affigere volo. Aliquis vir bonus nobis eligendus est, ac semper ante oculos habendus, vt sic, tanquam illo spectante viuamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus. Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis assistat. *Weźmiy potrzebną, y pożyteczną naukę, ktorą chcę ażebyś miał w pámięći. Dobrego iakiego człowieka trzeba sobie obrać, y w głębokiey pamięći iak na widoku mieć, abyśmy tak żyli, y wßytko czynili, iakoby on na to patrzał. Wielká albowiem tak grzechow od nas odpada część, gdy przy chcących grzeßyc, iest w świeżey pamięći obecność świádká.*

Ale na coß mam ludźi świátowych powieśćiámi/ gesto záprzatáć kártę zárzucáiąc długą legendą Czytelniká moiego/ kiedy świątobliwych ludźi wiernie służących Bogu/ w katolickich księgach pewnieyße ná to znaleśćsię dokumenta mogą/ twierdzące, że na oddálenie się od grzechow ludźie w fantázyey/ w vmyśle/ y w pamięći/ malowáć sobie powinni obecność Boską/ iáko doradza Tobiaß Prorok: Omnibus diebus vitæ tuæ, in mente habeto Deum. *Wßystkich dni życia twoiego, miey w pámięći Bogá.* Ná te intencyą ordynowane były Antoniego S: Pustelniká napomnienia owe Vczniom rożnym: Quocunque vadis, Deum habe præ oculis tuis. *Gdzie się kolwiek obroćiß, miey przed oczyma Pana Bogá.* Ná tym naypierwey punktćie obecnośći Boskiey/ iáko ná mocnym fundámenćie/ Teresa S: Fundatorká Zákonu Karmelitanow bosych/ stanowiłá doskonałość Zakóneg życia/ staraiąc się wßystkiemi siłami/ áby zawße w pamięći miała obecność Boską/ w czym samá swoie zamysły pisaniem wydałá: Se conatam esse omnibus viribus, vt Deum sibi semper præsentem haberet. *Y to za testament Synom, y corkom swoim duchownym podała do naśladowania naypierwey.*

Vmieią Czytelniku przyiazny zápámiętáli grzeßnicy málowáć sobie w sercu/ y w pamięći/ Lárwy/ y Spectra nieprawośći wße-

wßelákich/ ná ktore im zła fantazya/ y we śnie kolorow rożnych dodáie/ pełno tych nieprzystoynych obrazow w głowách ludźkich/ z oczu im nigdy nie schodzą/ ále na wystawienie Boskiey obecnośći obrázu farb złym ludźiom nie stáie/ wolą przewrotna niechce penzlow podawáć/ ani gotowáć miniatury! niechcą iednym słowem/ grześnicy y wspomnieć o Pánu Bogu/ ktory ich co minutá/ y co moment/ dobroczynnymi obsyłá dárámi! Niechcą przyimowáć obligacyey/ ktorą ná nich wkłada Augustyn S: y Bernard S: Sicut nullum est momentum, quo homo non fruatur Dei bonitate & misericordia, ita nullum debet esse momentum, quo eum præsentem non teneat in memoria. *Iáko żadnego nie máß momentu ktoregoby człowiek nie vżywał Boskiey dobroći y miłośierdzia tak żadney nie powinno bydz minuty, w ktorey by nie miał mieć w pámięći obecnego Bogá.* A zátym gdy do ták potrzebnego sposobu sercá/ y pámięći/ niechcą kierowáć/ wstrętu od grzechow żadnego nie mogą mieć.

Vwáż proßę Kátoliku/ co od ćielesnego grzechu odwiodło skátecznego Jozefá? co mu wstręt vczyniło od niego? nástępowáły ná niego námowy/ prośby/ obietnice/ y ostre pogrozki/ nácieráły codźiennie pokusy/ nápáśći/ tłumem śię ná niego waliły. Czymże śię im bronił/ iáko im śię skłádał? Wydáią ważne słowá tego: Quomodo possum hoc malum facere, & peccare in Deum meum? *Iákoż śię mam dopuśćić tego złego vczynku, y zgrzeszyć przećiwko Bogu moiemu?* Gdźie te mowe Jozefá/ ináksym terminem śiedmdźieśiąt Tłumacze Pismá S: głoßą: Quomodo possum &c peccare coram Deo? *Iákoż mam &c zgrzeszyć przed obecnośćią Boską?* zkąd śię domyślam/ że obecność Boską wstręt vczyniłá Jozefowi od grzechu. Vtwierdzá mnie w tym rozumieniu Chryzostom S: ták w Osobie Jozefá piszący: Quid putas? etiamsi fecerimus, vt res clam sit omnibus, oculum tamen illum, qui dormitare nequit, latere non poterimus, quem solum timere oportet. *Co rozumiesz? choćiaszbyśmy zgrzeszyli potáiemnie, oczu iednák Boskich nie zámrużonych snem, nie schroniemy śię, a ich śię bać trzebá.* Obecność Boską zátáiemowá-

łá Jozefá od grzechu! y może y zápámietáłych ludzi vśkromić
w niecnotach/ gdy tą bedą mieli w pámięći: Talis nostra debet *Bit śie ó:*
esse cogitatio, & statim effugiet illicita concupiscentia. *Táka czu Bo-*
násza bydź ma myśl, á záraz vcieknie nieprzystoyna pożądliwość, ják
mowi Chryzostom S:

Obecność Boská wstrzymowáłá Jobá/ że nic złego nie-
wymowił z niecierpliwośći przećiwko Bogu/ gdyż vważał ſo
bie iáko Pán Bog ná wszystkie iego zápatruie śie spráwy/ y
mowił: Nonnè ipse considerat vias meas, & cunctos gressus
meos dinumerat? *Azasz on nie vpátruie wszystkich drog* Job C. 31.
moich, y nie liczy krokow moich? Ten tákże sposob czystą Zuzan- *Tákże*
nę przywiodł do owey odwagi że wolałá bydź ná śmierć *Iob y Zu*
osądzoną/ ániżeli w grzechu postrzeżoną od Páná Bogá: Melius *zanná bá*
est mihi absq; opere incidere in manus vestras, quam peccare in *li śie-*
conspectu Domini. *Lepiey mi iest bez vczynku wpaść w ręce wa-* Dan, C. 13
sze, aniżeli zgrzeszyć w obecnośći Boskiey. Záwstydźić może tá
święta Matroná/ niepámiętáiących ná Bogá grzesznikow/
ktorzy ták potrzebnego sposobu niechcą mieć w pámięći/ á
mogliby śie nim od niecnot odrázić/ iáko vpewnia Klemens Clem. Ale-
Alexandryiski Biskup: Hac ratione solùm fit, vt quis nunquam xád, Lib. 3:
labatur, si Deum sibi ipsi semper ad esse existimet. *Tą sama rze-* Pedag. C. 8
czą dzieie się że nigdy człowiek w grzechy nie vpadnie, ieżeli za-
wsze vważa, że nań Pan Bog obecnie patrza.

Nie zániedbywał sposobu tego vżywáć Psálmistá S: y z tym
śie oświadczá przed cáłym świátem. Prouidebam Dominum in
conspectu meo semper. *Miałem zawsze Pana przed oczyma swe-*
mi. Hebrayska wersya niesie: Ponebam è regione mei Deum, tan
quam spectatorem. *Przekładałem sobie na przećiwko Pana Bogá*
przed oczy, iako Widza obecnego. Hugo Kárdynał tłumáczy:
Prouidebam: id est: prope videbam, Dominum. *Miałem: to iest:*
blisko patrzałem, ná Pána. Ale na co mu wyszłá tá w pámięći obe
cność Boska? ná co śie przydáłá? co nią zyskał? Pioram odpo
wieda. A dextris est mihi nè commouear. Propter hoc lætatũ
est cor meum: insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam Psalm. 15

Dawidowi byłá pożyteczna obecność Boska.

non derelinques animam meam in inferno: nec dabis ſanctũ tuum videre corruptionem. *Ieſt mi po prawicy, żebym nie był poruſzony. Przetoż ſię vweseliło ſerce moie: nádto y ćiało moie w nádźiei odpoczywáć będźie. Albowiem nie zostáwiſz duſze moiey w piekle: áni dáſz ſwiętemu twoiemu oglądáć ſkażenia.* Siłá pozyskał Krol Dawid táką rzeczą/ kiedy y od piekłá ſie vmknął/ y nabył świątobliwośći/ do czego mu byłá powodem obecność Boska. Potwierdza Mądry Sálomon/ Syn Dawidow/ Oycowſkiego słowá błogosłáwionym názywáiąc tákiego/ ktory w pámięći chowa obecnego Bogá: Beatus vir qui in ſapientia morabitur, & qui in iuſtitia ſua meditabitur, & in ſensu cogitabit circumſpectionem Dei. *Błogosłáwiony Mąż, ktory trwáć będźie w mądrośći, y ktory w ſpráwiedliwośći ſwey rozmyślác będźie, a w vmyśle vważáć będźie opátrzność Boską.* Co ſnádnieyſzymi terminámi do wyrozumienia podáie Hugo Kárdynał komentě: In ſensu cogitare circumſpectionem Dei eſt, quod Deus circumſpicit omnia, etiã abscondita cordis. *W vmyśle vważáć opátrzność Boską ieſt to że Bog pátrza ná wſzystko, wie ſkrytośći ſercá.* Ná co wzgląd máiąc zápámiętáli grzeſznicy życzyćby ſobie mogli błogosłáwieństwá tego/ ktore nie pozostáwia duſze w piekle: Non derelinques animam meam, in inferno.

Eccl: C: 14

Hugo Cardinal hic.

Náżyczył tego błogosłáwieństwá w Edeśie Mieśćie Efrem S: nierządnicy iáwney/ ktorey nápominániem y grożeniem potępienia wiecznego/ że nie mogł odwieść od nieczystego żyćia/ do tákiego ná koniec vdał ſie ſposobu: Poſzedł do domu iey wielce odważny świety z tákową perorą; ponieważ Mátrono/ do tąd ſprzećiwiáłáś ſie vporczywie prosbom/ y groźbom moim/ átoż y ia zezwolę ná zamysły twoie/ odważę ſie ná popełnienie grzechu, tylko z tą kondycyą/ ażebyś zezwoliłá zgrzeſzyć ze mną ná mieyſcu tym/ ktore ia ſobie obiere. Zápámiętáłey grzeſznicy/ wnet ſie vpodobáłá mowá Efremá S: pozwoliłá náznáczoną kondycyą/ y z ochotą przeklętą pytáłá ſie o náznáczone mieyſce: A świety rzecze odpowiedáiąc: In medio Ciuitatis. *W pośrzodku Miástá.* Zdumiáłá ná to nierządnicá/ odmienia słowo/ ze-

Simon Metaphrastes in Vita S. Efrem.

Sposobem obecnośći Bożey, ná wroćiłá ſie grzeſznicá.

zezwolić niechce mowiąc: Pudore enim & rubore afficeremur. *To być nie może, bo byśmy się ludzi wstydzić muśieli.* Dopiero S: Efrem domácawszy sie w niey ieszcze nieco wstydu wrodzonego/ zbáwiennych słow do niey vżył/ mowiąc: O nieszczesliwa Oso. bo grzeszna/ lichego człowieká oczy/ ktory wkrotce w popioł sie obroći/ więcey ważyß sobie/ aniżeli obecność Chrystusá Sędźie go spráwiedliwego! Bárdźiey powinnás sie wstydźić oczu Boskich ktore ná wszytko pátrzą! Zmiękczona zá tym grzesznicá/ spo sobem wspomnioney obecnośći Boskiey/ zrzućiłá świátowe ßa ty drogie/ złe zamysły oddaliłá/ zrażona wstydem widzenia Boskiego nieprzystoynych spraw iey/ pádáiąc do nog Efrema S: żáłowáłá zá grzechy y szczerze pokutowáłá áż do śmierći.

Zráźił wzaiemnym sposobem obecnośći Boskiey/ od niecnoty grzesznice Taidę S: Opát Pawnucy/ wszedszy do tey mieszká nia/ świátowym pokázowáł sie polityckiem/ podárunki iey drogie ofiárowáł/ wstrzemięźliwość Zakonną chćiwośćią powierzchowną/ y spráwieniem bánketu koloryzowáł/ czystość záchowána ná ćiele/ y ná sumnieniu/ podobieństwem skłonnośći do grzechu pokrywał ták dobrze/ że Táidá świadoma świátowey obłudy nie mogłá rozeznáć duchownych intencyi/ pod táką pozorną zásłoną zákrytych: prowadziłá grzesznicá Pan nucyußa do wczesnych pokoiow/ żadnego nie máiących/ świátłá/ áni świádká/ álić gość Swiety/ ostrożnośći vżywá pytáiąc/ ieżeli ich kto nie wypátrzy/ raz/ y drugi/ powtarza te słowá: Hic videmur. *Iescze nas tu widzą.* Táidá odpowieda: żaden nie widźi! á potym chcąc oddalić od Pawnucego S: ostrożność y boiaźń/ rzekłá: A quo videmur? *Kto nas tu widźi?* Odpowiedźiał gość Swiety: Videmur à Deo Omnipotente, Viuorum, & mortuorũ Iudice, & ab Angelo custode! *Widźi nas Bog Wszechmogący, żywych, y vmárłych Sędzia, widźi nas y Anioł stroz!* Táido/ Bog ćie widźi! Przelękłá sie grzesznicá tych słow/ náwroćiłá sie do Bogá/ y sześć lat/ pokutuiąc ná puszczy/ skończywszy żyćie śmierćią/ przyięta iest do nieprzeżytey wiecznośći/ gdźie sie widzeniem ćieszy istnośći Páná Bogá/ ktorego obecnośći wspomnieniem oddaliłá sie od grzechow.

Ex Vita S. Pauunutij Abbatis, Eremitæ.

Tymże medium upámiętáłá sie Táidá

O iákże to ſkuteczny ſpoſob wſpomnienia ná obecność Boſkaliáko potrzebny ná wykorzenienie grzechow! ktory choćiaſ ták iáſny/ doyrzeć go niechcą záłámiáli grzeſznicy! Wymawia im tę ślepotę w oczy Pſalmiſtá S. Non eſt Deus in conſpectu eius: inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore. *Nie máſz Bogá przed obliczności iego: ſplugáwione ſą drogi iego, na każdy czas.* Nád to wynurzá głupią ich zápámiętáłość/ iż ſie im zdá cále że Pan Bog nie widzi złośći ktore czynią: Et dixerunt non videbit Dominus: nec intelliget Deus Iacob. *Y mowili nie vyrzy Pan: y niezrozumie Bog Iakobow.* A gdyby ſie poſtrzegli/ a przywodźili ſobie ná pámięć obecność Pánſką/ zá ſpoſob biorąc ią ná wykorzenienie grzechow/ wolnymiby byli od zguby duſz ſwoich. Ale grzeſznicy odrażáią gwałtem od ſiebie twarz Boſką/ cżęſtokroć to czyniąc/ co czynili złośliwi Żydźi Pánu Jezuſowi niż go ná krzyżu przybili: Expuerunt in faciem eius, colaphis eum ceciderunt alij autem palmas in faciem eius dederunt. *Plwáli na twarz iego, y policzkowáli go.* Albo iáko S: Márek nápiſał: Cæperunt quidam conſpuere eum, & velare faciem eius. *Poczęli iedni pluć na niego, y zákrywáć twarz iego.* Vpátrzył to w grzeſznikách Auguſtyn S: Quod dictum eſt, expuerunt in faciem eius: ſignificauit eos, qui præſentiam gratiæ eius reſpuunt. Item colaphis eũ cædunt, tanquam præſentiam eius, terminantes, & repellentes. *Co rzeczono, pluli ná twarz iego: to znáczy owych, ktorzy obecnośćią łáſki Bożey gárdzą. Y policzkuiąc biią w twarz Pana, iakoby iego obecność zátłumiáiąc, y odrzucáiąc.* A niechcą doro zumiewáć tego/ iáko wielką ſzkodę/ y znáczny vſzczerbek zbáwienia ztąd máią/ gdy ſpoſob pámiętánia ná Boſką obecność mimo ſiebie puſzczáią. Ale im to przekłáda wſzytko przed rozum S: Efrem: Nil peius, grauiusq; eſt, quam ipſius Dei obliuionem capere: cõtinua enim Dei recordatione turpes animæ cogitationes recedunt. Vbi verò memoria Dei abeſt, ibi tenebræ, cum fætore dominantur, omnisq; res improba exercetur. *Nic gorſzego, y ćięższego nád to iako wdáć ſię w zápomnięnie o Pánu Bogu: á gdy uſtáwicżnie w pámięći Bog ieſt, tedy myśli nieprzyſtoyne od człowieká odſtępu-*

Psal. 9. & 93.

Grzeſzni nie uwa- záią obe cnego Bogá.

Mat: C: 26

Marc: C. 17

S. Auguſt. Libro 19. Evan: C. 44

Zle nie pámiętáć ná Bogá

S. Efrem Syrus, Tomo 2. Cap. 20,

ſtępuią. Kiedy zaś nie máſz obecnośći Bożey w pamięći, tam ćięmnośći, y ſmrody pánuią, y wſzelka niecnotliwa pomnaża ſię rzecz.

Dlatego przeto reſpektu/ (przy inßych wielu poważnych) Bractwo Náyświetßeg Odkupićielá Vkrzyżowáneg ratunek nędznych grzeßnikow/oſtatnim niedoſtatkiem ściśnionych poſtanowione, obecnie Odkupićiela ſwoiego tytuł nośi/ aby ſtaráiąc ſię o ſwoie/ y o cudze zbáwienie/ ßukánia záwße w obecnośći Odkupićiela Vkrzyżowanego ſpoſob przykładny podáło/ y ſamym zákamiáłym grzeßnikom/ ná wſtrzymanie ſię od niecnot: do ktorych zalecáiąc im Páńſką obecność/ tytułem Odkupićiela Vkrzyżowanego to mowi/ co niegdy S/ Jzaiaß Opat mawiał Vczniom ſwoim: Attende tibi diligenter, & conſidera Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum pro nobis mortuum eſſe. Cogita igitur te ſẽper ãte oculos eius verſari, & cor tuũ obſerua. *Mieyże ſobie ſtáránie, y vważay Páná náſzego Iezusá Chryſtuſa, że za nas umarł. Rozmyslay tedy, y ták rozumiey, że záwſze przed iego oczymá ſtoiſz, a ſercá twoiego pilnuy.* Y záprawdę by łoby to z pożytkiem grzeßnikow/gdyby ſię w tẽ ſpoſobie podánym exercytowáli/teſkniąc bez obecnośći Boſkiey/ á z Błogosłáwionym Hippolitem Gálantinim mowiąc Væ mihi ſi etiam vnico momento ſine Dei præſentia eſſem! *Biádá mnie, gdybym miał bydź choćiaſz ná iedne minutę bez obecnośći Boſkiey!*

B. Jſaias Abb: Bibli otPPOrat: 27. Tom, 2

Mieć w oczach P. Bogá záwſze, trzeba.

Ex Vita eius.

Szczupła pámięć ludzka/ Czytelniku przyiázny/ wiela záprzątniona rzeczámi nie záwße dokazáć może/ áby to co prędko pochwyći/ długo przy ſobie zátrzymáć mogłá/ kiedy to teßcże Species vna/aliam trudit. przeto y obecność Boſka nie raz z pámięći grzeßnego człowieká umknąć ſię muśi/ á w tym on nie pomniąc ná Páná Bogá/ nie może wſtrzymáć ſię od niecnot/ nie miawßy ſpoſobu ná to pierwßego/ albo go utráćiwßy z myſli.

Drugi tedy ſpoſob/ podpieraiący ten tam pierwßy/ miewa od Páná Bogá grzeßny człowiek/ do uchá ſłużący. kiedy Bog przez ſługow ſwoich do zbáwienia należyte náuki temu głośi/ y przypomina/ á on z pilnośćią/ rad ſłucha-

Drugi ſpoſob, ieſt: ſłuchania ſłow Bożych.

Wynálázł

Wynálazł był tákowy ſpoſob dla Swietych Apoſtołow ná pomoc pámieći Pan JEZVS/ wiedząc álbowiem/ że nie wßytkie náuki jego w pámieći v nich/ długo zoſtáć ſie mogły/ obiecał im zeſłáć Duchá Swietego/ coby im przypominał: Paracletus autem Spiritus Sanctus, ille vos docebit omnia: & ſuggeret uobis omnia quæcunq dixero uobis.
Joan.C.14 *Poćieſzyćiel záś Duch S. on was náuczy wßyſtkiego, y przypomni wam wßyſtko, cokolwiekbym wam powiedział.* Táki własnie ſpoſob zpływa od Páná Bogá/ y ná zápámietáłych grzeßnikow/ ktorych náuka zbawienna náwroćić prágnie/ tákoż y wielu náwroćił/ przez S. Prorokow/ przez Apoſtołow/ y przez Apoſtolſkich meżow/ ná co tyśiącámi w rożnych kśiegách kośćielnych/ dokumentow leży/ y nieuſtáią teßcze po te czáſy/ do vßu ludzkich dochodźić ſpoſoby te/ byle ſam człowiek do nich ſie brał/ zdáiąc ſie ná perſwázyą Mędrcá Páńſkiego: Audite filij diſciplinam Patris, & atten-
Prov:C.4. dite vt ſciatis prudentiam. *Słuchayćie ſynowie nauki Oycowſkiey, á pilnuyćie, ábyśćie umieli roſtropność.* Z tego ſpoſobu ſłuchánia wiárá wynika/ á ſłuchánie pochodźi z nauki zbawienney/ mowi Apoſtoł S. Fides ex auditu, auditus autem per
Rom.C:10 Verbum Chriſti.

Zlewa ſie cześć ſłußna błogoſłáwieńſtwá Boſkiego ná tych/ co vśiłuią ſłuchániem pilnym zbawienney nauki odwodźić ſie od złego. Nieodmiennym nigdy słowem przyobiecał to Chryſtus: Beati qui audiunt Verbum Dei, & cuſto-
Luc:C.11. diunt illud. *Błogosłáwieni ktorzy ſłucháią ſłowa Bożego y ſtrzegą go.* Po czym zás poznáć to Páńſkie błogoſłáwieńſtwo? iezeli nie potym/ gdy grzeßnicy/ ſłucháiąc náuk duchownych/ poprzeſtáią niecnot/ iáko nápiſał Juſtus Epiſcopus: Qui Verbo Dei aſſiſtunt, quotidiano profectu per nitorem iuſtitiæ in excelſiora proficiunt. *Ktorzy ſłowu Bożemu przytomni ſą, codziennym poſtępkiem w ozdobie pobożności wyżey wſtępuią.*
Błogosłá-wiony kto ſłucha
Wßak godna wiárá y Prorokowi Izáiaßowi/ ktory nápiſał iák wiele mogą ſłowá Boſkie. Verba mea quaſi ignis, dicit

Dominus

Dominus, & quasi malleus conterens petram. *Słowá moie iáko ogień mowi Pán, y iáko młotek krusżący opokę.* Kto ich słucha/ musi cokolwiek dáć wykowáć z sercá zákámiáłego. Sámego tylko Chryzostomá S: przywodzę ná to zdánia Czytelnikowi motemu/ czteremá tymi podobienstwy wydá. ne: Sicut gladius carnes præcidit: sic & sermo Diuinus concupiscentias carnales. Sicut medicina languenti corpori: sic Verbum Dei prodest animæ ægrotanti. Sicut pluuia irrigat terram, ut fructum proferat, sic doctrina irrigat hominē, vt iustitiam operetur. Sicut duram terram ferrum emollit, sic & Verbū duritiam cordis relaxat. *Iáko miecż przecina ciáło: ták y mowa Boska, pożadliwośći ćielesne odcina Iáko lekárstwo ciáłu choremu: tak słowo Boże pomaga duszy chorey. Iáko deszcz pokrapia ziemię, ázeby przyniosłá pożytek: ták nauká odwilża człowieka, aby żył spráwiedliwie. Iáko twárdą ziemię żelazo krusży, tak y słowo zakámiałość sercá rozsypuie.* Isai: C.23. S. Chryso. in Matt. 4 Hom, 8 & in Cap 7. & 21 Hom 42 *Słowá Boże wiele mogą sprawić.*

Przypatrz sie pilno nabożny kátoliku/ co to zá sposob ták pożyteczny? Co to zá medium ták wiele mogące dokázáć? Czemu do niego nie ćisną sie grzesznicy? Czemu chćiwie nie przykłádáią uszu/ áby ták máła prácą bez zápocenia czołá/ mogli ná zbáwienie zárobić? Czemu nie łożą pilnego słuchu bez uszczerbku swego/ żeby sie mogli oprzątnąć z niecnot/ á przyczynić sobie potrzebnego w drogę wiecżności/ cnot/ dobrych uczynkow/ y doskonáłośći prowiántu? Czemu nie zdobywáią sie ná ochotę owę Psálmisty S. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem suam. Et super sanctos suos: & in eos qui conuertuntur ad cor. *Będę słuchał co we mnie będźie mowił Pan Bog: bo będźie mowił pokoy nád ludem swoim. I nád Swiętymi swoiemi: y nád tymi ktorzy się do sercá náwrácáią.* Nie wiedzą podobno o mándáćie Jakubá S. Apostołá/ ktory znáiąc się ná tym dobrze co vmie duchowna náuká, życzy káżdemu bydź tey słuchaczem: Sit autem omnis homo velox ad audiendum, & tardus ad loquendum *A niech wszelki człowiek prędki będźie ku słuchániu, á leniwy ku mowieniu,* Psalm 84. Jacob. C, 1.

Doświadczył Oſoba ſwoia ſkutecznie ſwawolny młodźian Polemus/ w Atenachſ co zá pożytek ieſt w ſłuchániu dobrych náuk; ten álbowiem pewnego czáſu z cáłonocney konwerſácyey powracáiąc/ ieſzcze nie wytrzezwiony z piáńſtwá/ wſtąpił ráno do Szkoły otwártey/ gdźie Zenokrátes

Valerius Maximus. Filozof trádowáł ad aurem náuki: Wſzedł Polemus/ (mowi Hiſtoryk Waleryuſz) od winá rumiány/ w ſzáty bogáte ubrany/ uperfumowány oleykámi/ korona drogą ná głowie uwienczony/ własnie nie ſtudent álc świátowy komplementiſtá: Ná tego Zenokrátes obrácáiąc oczy/ záraz y potrzebney

Słuchá iąc Zeno krátesá náuki Młodzian polepſzył ſię. náuki koncept obrocił; zániechał tego o czym tráktowáł/ á záczął mowić o ſkromnośći/ y wſtrzemięźliwośći/ ták wybornie/ y doſkonále/ że z ſłuchánia poważney náuki Polemus/ zdiąwſzy korone z głowy porzućił ná źiemię/ y wſzelką złożył ánimuſzu roſpuſtnego fántázyą/ lepſzym/ y ſkromnieyſzym/ ſtáiąc ſię ná potym: Sicq́, unius occaſionis medicinâ ſanatus eſt. *Ták iedney okázyey lekarſtwem zleczony ieſt.*

Támże w Atenách ſtánąwſzy Páwel Swiety/ á widząc/ że Atenczykowie chcąc wſzytkim Bogom cześć należytą oddawáć/ y Bogu nieznáiomemu ołtárz wyſtáwili z napiſem: Jgnoto Deo. *Nieznáiomemu Bogu.* Z tey okolicznośći do nich

Actor. C. 17 záczął mowę. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio uobis. *Co wy niewiádomie cźćićie, to ia wam zwiaſtuię.*

Páwel S. náuką ná wroćił Dyonizego. Mowił/ o Bogu prawdźiwym ſtworcy świátá/ mowił o pokućie/ o przyſzłym ſądźie/ o zmártwychwſtániu náſzym: á nie bez pożytku/ bo choćiaż iedni ſię náſmiewáli/ drudzy powtornie o tym ſłyſzeć chćieli/ przećież z ſłuchácżow ná wrocilo ſię do Bogá wielu: Quidam Viri adhærentes ei crediderunt: in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis. *Niektorzy Mężowie przyſtawſzy do niego uwierzyli: między ktorymi y Dyonizyuſz Areopagitá, y niewiáſtá imieniem Dámárys, y wiele z nimi.* Ták Páwel S. słowámi zbáwiennymi/ iáko mieczem odćiął niedowiárſtwo/ iáko lekárſtwem/ oddálił parexyzm duſzny/ iáko źiemię

lemieśem/ ták sercá wzruszył/ y rosą náuki pokropił/ że u=czyniły pożytek służący zbáwieniu.

Sámá słusznosć niech da świadectwo Historiámi rożny=mi zákámiáłym grzesznikom/ pokázuiąc iáko słuchánie náuki zbáwienia nie máło przyniosło pożytku ludźiom! Swiádczy Atánázy S. że gdy Rodźicy odumárli/ w młodym wieku pozostáłego Antoniego/ potym Pustelniká/ y Opátá/ niektorego czásu wszedł do kośćiołá/ y usłyszał z Ewángeliey czytáne słowá: Si uis perfectus esse, uade, & uende omnia, quæ habes, & da pauperibus, Iezeli *chceß być doskonałym, idź, á poprzeday wßystko co máß, y rozday ubogim.* Iákoby to sam Chrystus do niego ustnie mowił/ usłuchał záráz/ porzućił świát/ y udał śie ná Pustelnicze żyćie. O. Fránćiszku S. z Asyżá podobną rzecz głoszą kroniki kośćiołá S. że on usłyszawszy/ z Ewángeliey text: Nolite possi, dere aurum, neq argentum, neq; pecuniam in zonis vestris non peram in uia. &c. *Nie nabywáyćie złotá, ani srebrá, áni pieniędzy do trzosow wáßych, áni táistry w drodze. &c.* nákłonił záráz sercá/ y umysłu pusczáiąc śie w drogę zbáwienia.

S. Athan, in vita S. Ant: Abb.

Swięći słuchaiąc Ewángeliey doskonáłość bráli z(?)yćia

S: Bonav. in Vita S. Francis Confes.

Aleć procz skłonnych do usług Boskich ludźi/ pomága zná=cznie do powstánia z nie cnot/ słuchánie náuki zbáwienney/ y ludźiom grzesznym/ wstręt im od żyćia nieprzystoynego czyniąc/ iáko náśtępuiąca dowodźi praxis.

Czásu iednego Páweł S. pustelnik/ Vczeń Antoniego S Opátá. przypátrował śie ludźiom wchodzącym do kośćiołá/ y widźiał wielu przy ktorych o bok Aniołowie wchodźili/ wesołość ná twárzach wydáiąc: Obáczył tákże iednego człowieká smutnego/ zá ktorym zdáleká szedł Anioł stroż/ á czárći pobliśko iego do kośćiołá powodowáli; Záłił śie serdecznie nád iego nieszczęśćiem Páweł S. y upátrował pilno/ ieżeli wychodząc z kośćiołá szczęśliwszą/ y życzliwszą bedźie miáł kompánią/ y doświádczył: bo obáczył że z kośćiołá Anioł go prowádźił/ á czárći zagniewani zdáleká zá nim

Ex Libro Doctrin: PP-Nü.15

ßu: Záwołał tedy do ſiebie człowieká/ y pytał iáki z nábożeńſtwá w Kośćiele pożytek otrzymał/ y iáko ſie tám modlił? On tedy odpowiedźiał: Ja grzeßnik wielki bedąc/ ten z nábożeńſtwá zyſk/ żem ſie cale wyrzekł niecnot moich/ y náwroćiłem ſie do Bogá ſłyſząc w Kośćiele ſłowá/ z Izáiaßá Proroká: Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum veſtrarum de animabus veſtris; diſcite bene facere. *Obmywayćie śię, bądźćie czyſtymi, oddalćie złe myſli od duß waßych, uczćie ſie dobrze czynić.* To mowi uſłyſzawßy/ popráwiłem ſumnienia. Krzyknął tedy Páweł S. O iák wielkie ſą dźiełá Boſkie! y zdumiewáł ſie náto/ że iedno ſłuchánie ſłow zbáwienia/ ſporządźiło ták wielką/ y prędką odmiánę w grzeßniku.

Grzeßnik náwroćił ſie ſłyſząc Piſmo S.

Nie zábroniony to ſpoſob zakámiáłym grzeßnikom/ y nie odległy od nich/ máią do niego/ byle ſámi chćieli/ wolny przyſtep/ do czego ich y zápraſzáią: Venite filii audite me, timorem Domini docebo vos. *Podźćie ſynowie ſłuchayćie mnie, boiáźni Pańſkiey náuczę was.* Máią y bez záżyćiá trudnośći przeſtrone mieyſce doſłuchánia ſłow zbáwienia: Qui habet aures audiendi, audiat. *Kto ma uſzy do ſłuchánia, niech ſłucha.* Vżyłá raz czyli więcey/ tego łáſkáwego do náprawy ſumnienia ſpoſobu w Paryżu Mieśćie/ grzeßná matrona/ ktorey zkazánia idącey (iáko ma w Księgách Oćiec Jan Bromiárd Dominikan) záßedßy w ocży Spowiednik ſpytał: co zá pożytek miáłá z kazánia? co zá frukt? co zá duchowny zyſk? Odpowiedźiáłá niewiem. Tylko to iedno wiem/ że poki ná świećie żyć bede/ przy łáſce Bożey ſtárania przykłádáć bede/ abym Bogá kocháłá/ á grzechámi ſie brzydźiłá. Quamdiu vixero plùs Deum diligam, & peccatum deteſtabor. Vznáłá tá tám Oſobá/ niepoślednią ſłow Bożych effikacyą/ kiedy ták z wáwie ſtáć ſie chćiáłá Bogu ſługą/ á nie przyiáćiołką złośći.

Pſalm. 33
Luc. C. 8
In Summa Prædicant. Verbo: audire.
Zyſk, z ſłowa Bożego.

Pokazał ſie obfićie ſkutek ſłow Bożych w Oſobie Gwery-

ká

ká Páryſkiego Teologá/ ktory ſłyſząc czytáná Hiſtorya z Piſmá S: o Adámie/ że po lát dźiewiećiſet y trzydźieſtu umárł. Et mortuus est. ſłyſząc że Seth y Enos/ przepędźiwſzy látá dochodzące tyśiącá/ umárł. Et mortuus est. Przeſtráſzony/ udáł ſie do zákonnego żyćiá. Drugi znowu delikat pieſzczony w Bononiey Reginald ſłyſząc od kápłáná/ (o przykrych niewczáſách tego tám świátá dlá grzeſznikow wygotowánych) text z piſmá S. Subtus te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. *Pod tobą pośćielą ſię mole, á przykryćiem twoim będą robácy.* poprzeſtáł docżeſnych wygod/ y do klaſztoru udáł ſie ná oſtre żyćie. Ex Vitis FF Prædicat: Parte. 4. C. 10. & 12. *Nawrocenie świátowego człowieká predkie.*

Trzebá nabożny kátoliku/ żeby tá ſpoſobu ſłuchánia słow Bożych efficacyá záchećiłá/ y zwábiłá do ſiebie grzeſznikow zákámiáłych/ w ktorych ochotá wre do ſłuchánia nie teſkliwego/ ále niepotrzebnych prożnośći/ iáko mowi Apoſtoł: A veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur: *Od prawdy ſłuchánia odwrocą, á do básni ſię obrocą:* áby ztámtąd náwroćiłá ſie do ſłuchánia náuki duchowney ná ktorey nie záwiedźie ſię. Qui audit me non confundetur. *Kto mnie ſłucha nie będźie záwſtydzony.* Aleć y ludźiom doſkonáłym/ y mądrym/ tákże ten ſpoſob przydáć ſię może/ iáko y grzeſznikom/ według powieśći poſpolitey, Audiens ſapiens, ſapientior erit. *Słucháiąc mądry, człowiek mędrſzy będźie.* 2. ad Timoth: C. 4. Eccl: C. 24.

Bydź może Czytelniku przyiázny/ że przeklęty Czárt przeſzkadza pomienionych ſpoſobow grzeſznikom zákámiáłym rożnemi ſztukámi/ wykorzeniáiąc z pámięći ich obecność Boſką tákże odwodząc od tego żeby nieſłucháli náuki duchowney/ częſtokroć uwodząc ich tákim o ſobie rozumieniem/ płochym/ że iuż dáwno oni więcey ſłyſzeli/ y umieią/ niż im ma kto z piſmá Swiętego powiedźieć; záczym bywá to/ że ſądząc ſię ná ſwoich rozumách wártogłowi Scioli to ieſt Mędrkowie/ głupie opuſzczáią ſpoſoby te snádne

od Páná Bogá ofiárowáne ktorymiby zepsowáne swoie náprawić mogli obyczáie.

Sługa zły bywa karany.

Dáymy to/ Czytelniku przytemny pozwálaiąc/ że umieią dość/ y umieć ieszcze mogą/ ále im wzgárdá wielka; że wiedząc y umieiąc/ głębokiey swoiey náuki nie práktykuią/ w dobrych obyczáiách/ á zátym przećiwko nim stáwá wydána sentencya od Páná Jezusá. Seruus qui cognouit uoluntatem Domini sui, & non fecit secundùm uoluntatem eius, vapulabit multis. *Sługá ktory poznał wolę, Páná swego, á nie uczynił według woli iego, wielce będźie karán.* Tego przećiwko sobie árgumentu/ rozumieiący wiele o swoiey umiejętnośći grzesznicy/ podobno nie wiedzieli/ álbo go nie czytáli/ ále ieżeli ná przywátne swoie odkłádáią sie w osobliwośći czytánie/ dlá nábyćia doskonálszey mądrośći/ y to niech czytáiąc wiedzą/ że Pan Bog ná náwrocenie ich od niecnot/ wczytánu kśiąg nábożnych/ y duchownych/ sposob im podáie. Chęć miewáią częstokroć do czytánia mniey potrzebnych Historyi/ do fraszek/ wierszow nieprzystoynych/ do nowin/ do listow/ do pasżkwilow/ do szpetnych pieśni/ nád czym ustáwicznie slepiáią/ álbo większą część czásu/ dni swoich márnie tráca/ á czemuż nie pozwolą sobie choć iedney pułgodźiny, ná przeczytánie tego co im może do zbáwienia zá dobry sposob posłużyć.

Luc.C. 12.

Trzeći sposob iest czytanie Pisma S.

Jeżeli ludźie grzeszni rádzi czytáią listy y nowiny/ máią w kśięgách cáłych pismá S: list od Páná Bogá do siebie pisány/ o czym świádczy Grzegorz Swięty: Quid est scriptura sacra? nisi quædam epistola Dei omnipotentis ad creaturam suam. Dominus hominum & Angelorum, pro vita tua epistolas suas tibi transmisit/ & tamen easdem epistolas ardenter legere negligis. *Coż iest Pismo Swięte? Ieżeli nie list od Boga wszechmogącego, do Stworzenia swoiego? Pan nád Aniołami, y ludźmi, dlá żyćia twoiego listy swoie tobie przesłał, á ty iednák tych listow czytać, upornie zániedbywász.*

S. Gregor: Pap: Lib Epist: 54.

List Boży do nas.

Wyczytáć

Wyczytáć może kátolik pilny w duchownych księgách nie
máło dobrego/ y wczytániu ſámym mieć ſpoſob należyty
do pochámowánia ſie od złości: dorozumieć ſie tego można
z liſtu Chieronimá S: ktory do Lety Rzymiánki piſał/
dáiąc iey informácyą iákie miáłá ćwiczenie dáwáć Corce
ſwoiey/ á wiele o tym położywſzy punktow do dobrego *Nauka w czytániu.*
żyćia należących/ ten miedzy nimi wliczył/ ażeby ſie Core-
czká iey czytániem Piſmá S: zábáwiáłá/ y ná co to potrze-
bno było wypiſał: Vt in Pſalterio erudiátur ad uitam. In S. Hieronij. Epiſt: 8. ad Lætá
Eccleſiaſte conſueſcat quæ mundi ſunt calcare. In Iob
uirtutis, & patientiæ exempla ſectetur. *Ażeby w Pſałterzu,
użyła ſie pobożnego życia. W księgách Eccleſiaſtyká, názwy-
cżáiłá ſie pogárdzać tym, co świat pokázuie w nieſtałych pro-
żnościách. W księgách Iobá, ażeby cnoty, y ćierpliwości náślá-
dowáłá przykłádu* Sadził dobrze ten S: Doktor że czytá-
nie duchownych ksiąg ieſt pożytecznym ſposobem ná od-
dálenie niecnot:

Táka właśnie dał informácyą/ y medium náleżyte do u-
wárowánia ſie grzechow Zakonnikowi imieniem Ruſtiko- Idem. E. piſt 4. ad Ruſticum Monach.
wi: Nunquam de manu tua, & de oculis tuis, recedat
liber: ama ſcientiam ſcripturarum, & carnis uitia non ama-
bis. *Nigdy z rąk twoich, y od oczu twoich niech nie będźie
oddalona ksiąžka, kochay náukę piſmá pobożnego, á ćieleśnych *Księgi kochać*
wyſtępkow nie będźieſz kocháł.* Vmiał ten ſpoſob y Bernárd
S: Opát/ przeto go tłumácząc Pienia Sálomonowe/ w S. Bernard ſerm: 55. in Cantica
księge wpiſał: Ama ſcientiam ſcripturarum, & contemnes
uitia carnis. *Kocháy Vmiętność Piſma Bożego, á lekce po-
ważyſz, y wzgárdźiſz grzechy ćiáłá.* y Paweł S: te ráde dá- 1. ad Tim: Cap: 4.
wał Tymoteuſzowi: Attende lectioni. *Pilnuy czytania.* A
Chryzoſtom Swięty/ co rozumiał o tym ſpoſobie czytánia:
wydáiąc poſpolite do nas wſzytkich/ iego monita: Tibi *Czytánie od grzechow odwodźi.*
fili qui perpetuò ſtas in acie, qui frequenter accipis plagas
idcirco magis opus eſt remediis: neceſſe eſt indeſinenter à
ſcrip

S. Chrysos: Homil: 8. in Lucam.

scripturis armaturam sumere. *Tobie synu ktory ustáwicźnie stoiß ná plácu, y często szwánki otrzymuieß, wielce potrzebá sposobow: przeto oręże bierz z pismá swiętego.*

Czytániem kśiąg Izáiaßá Proroká náwroćił się/ ow mojny Pan/ do wiáry w prawdźiwego Odkupićielá swiátá/ z Jeruzálem iádący Etyopiánin Rzezániec Candacis Reginæ bo go nád czytániem dogoniwßy záſtał Filip S: Apostoł/ á wypytáwßy teżeli rozumie/ to co czyta? Putasne intelligis quæ legis; wytłumaczył mu pismo/ ktore wyrozumiawßy/ on człowiek prosił o Chrzest Swiety/ y odebrał támże od Apostołá. Czytániem kśiąg Izáiaßá Proroká y listow Páwłá S: zá porádą Ambrożego S: Biskupá/ odstąpił od błędow S. Augustyn/ zwłaßczá nápadßy ná owe

Actorum: Cap: 8

Czytáiac. náwroconi.

S. Posidonius. Episcop: in Vita S. Aug.

słowá: Induimini Dominum Jesum Christum. *Przyobleczćie się w Páná Iezusá. Chrystusá* Tedy wßystkie trudnośći/ y wątpliwośći odpádły/ od myśli iego/ y wyrugowáne były.

Spływa ná wßytkich ludźi chotnie czytáiących duchowne kśięgi znáczny frukt/ y máią ztąd wielki przybytek cnot y doskonáłośći/ bo uczony Orygenes tłumácząc Pismo Swięte o zrzodłách/ przy ktorych/ zwycjáynie Pátryárchowie/ y Prorocy/ stánowili Małżeństwá konkátenácyą/ álbo związek przyiaźni/ in sensu mystico nápisał:

Origen: in Genes: C: 24.

Ego puto coniunctionem animæ cum Deo, non aliter fieri posse, nisi per instructionem Diuinorum librorum, qui figuraliter putei appellantur. *Ia rozumiem, że złączenie duße z Bogiem, ináczey stáć się nie może, tylko przez naukę duchownych kśiąg, ktore przez figurę názywaią się źrzodłámi.*

Jn Vita S. Justini M.

Gárnęli się rożni ludźie/ prágnący ziednoczenia się z Pánem Bogiem/ przez należytą iemu miłość/ do źrzodeł tych náuki zbáwienney: czerpáli/ z nich żywe pobożnośći wody/ uśmierzáli w sobie prágnienie do proznośći świátowych chćiwe y nie bez skutku pożytecznego. Ták álbowiem świádczy/ o Justynie S. Męczenniku/ Zacharyáß Lipelous

pelous

pelous. Legendo, de immortalitate animæ, de præmio bonorum, de supplicio malorum, conversus est ad fidem. *Czytáiąc, o nieśmiertelności duße, o zápłáćie w niebie gotowey dobrym, o karániu wiecżnym czekáiącym grzeßnikow, nawroćił się do wiáry Swiętey.* Alec y sam tenże S. Męczennik o księgách Pismá S: do Grekow napisał: Hæc nos, non efficit Poëtas, non Philosophos reddit, nec Oratores excellentes; sed ex morti obnoxiis, immortales, & Deos ex mortalibus facit. *Pismo S: nas, nie Poetámi, nie Filozofámi, áni krasomowcámi wybornymi czyni: ále z podległych śmierći, Bogu nie śmiertelnemu, podobnemi czyni.* Czytáiąc, wiárę S: przyiął S. Iustyn M: S. Justin. Martyr Orat: 2. ad Græcos

Ugásiłá sposobem tym/ y Tereßá S: Pánná/ Reformatorká Kármelitáńskiego Zakonu/ prágnienie do przemiiáiącey ozdoby Swiátá skłonne/ bo poki czytáłá księgi polityki ziemskiey/ y pochwały obłudney wspániáłości pełne/ o rzeczách doczesnych/ mowi Hiztoryá żyćia tey: Placebat illi mundus, & ornatus omnis. *Podobał się tey Swiát, y ozdobá wszelka.* Aláć skoro udáłá się do ksiąg duchownych/ wßystko zniknęło/ á nowe zbáwienia duße prágnienie w niey się wzniećiło: Vbi verò sacros libros delibauit, quamtotius se Deo dedicauit. Smákowáł sobie nabożnych rzeczy czytánie/ y S. Jgnacy Fundator Societatis Jesu, ktory wczytáwßy się dobrze w książkę Thomæ à Kempis, de imitatione Christi, y swoim sukcessorom/ nią się zábáwiáć kazał. Uznáwáły znáć te osoby Swięte/ że z tego sposobu czytánia/ rośnie frukt doskonáłośći/ bywa przybytek cnot/ á umnieyßenie ßkodliwych dußom nieprawośći. S. Tereßá z czytánia dosk. nátośc bráłá. Ex Vita S. Theres: Cap. 3. Ex Vita S. Jgnatij Confes:

Wysławia ten sposob/ S: Klemens Alexándryiski Biskup/ peryodem godnym czytánia/ pißąc o dostoynośći/ y skutku Pismá Bożego: Sunt verè sacræ literæ, quæ sacros efficiunt, & Deificant. *są záprawdę pismá swiętego słowá, ktore swiętymi ludźi czynią, y Bogu podobnymi.* Ktożby się tedy nie brał do czytánia/ náwet y tey sámey książki ktora tu czytánie. S. Clem: Alexándr:

tánie potrzebne bydź twierdźił! Kto uwikłány w błedách
grzechowych nie zechce do wyplatániá śie z nich/ tu prze-
czytáć sposobu! Wßák w trudnośćiách ná dwoie dźielacych
mysl/ rozum/ y wola/ porádźić może sposob ksiag czytania/
Boter. Lib: 2. ná ktora człowiek ma śie udáć strone! á tego krotkim
Dictor: Memorab Czytelnikowi moiemu probuie przykłádem.

Przytráfiło śie było S: Ludwikowi Krolowi Fráncu-
skiemu/ że spráwiedliwie zaboyce iednego dekretem ná
śmierć skazał: záßły tedy instáncye/ suppliki/ prozby/ o
odmienienie sentencyey/ y zátrudźiły ták krolá Swietego/
Dekret S. Ludwiká czemu nie odmieniony? że nie wiedźiał co czynić/ czy nie odstapić od wydánego
dekretu/ czy pokazáć nád záboyca miłosierdźie/ w tym te-
dy rostárgnieniu mysli udał śie do ksiag Pismá Swiete-
go/ ktore czesto czytywał/ y otwárßy biblia primo intuitu,
nápádł ná słowá Psalmisty; Feci iudicium & iustitiam.
Vczyniłem sądy spráwiedliwość. z kad wziawßy pochob do czy-
Psalm: 118 nienia spráwiedliwośći raz nápisánego nie odmienił de-
kretu. Ták to umie czytánie Pismá Swietego instygowáć
ná zbrodnie/ ták ie wykorzeniáć y wytracáć umie! bo iest
iáko pożar ognisty/ według náuki Chieronima S: tłu-
S. Hiero Epist 142 ad Damas máczacego owe Chrystusá Páná słowá; Ignem ueni mittere
in terram. *Ogień przyßedłęm zsyłáć ná źięmię.* Quærimus ubi
hoc incendium salutare? Nulli dubium, in sacris Volumi-
nibus, ex quorum lectione uniuersa hominum uitia pur-
gantur. *Pytamy, gdźie tęn zbawięnny pożar? Zadęn nie wąt-
pi, że w duchownych księgách, z ktorych czytániá, wßystkie ludz-
kie występki ńikną.* Wiecey áni dłużey/ nie zálecam sposo-
Math: 24 Cap: bu tego pilnemu Czytelnikowi/ do ktorego ńie tylko Chry-
stus mowi; Qui legit, intelligat. *Kto czyta, ńiech rozumie.*
Seneca, Epist: 45: ad Lucyll: Ale y uczony seneká piße: Quidquid legeris, ad mores sta-
tim referas- *Cokolwiek przeczytaß, zaraz do obyczáiow stosuy.*
A káżdemu z grzeßnikow czytáć umieiacemu/ Márcyális
Poetá należyta nástrecza legende:

Quid

Quid te varia juvant miseræ ludibria chartæ?
Hoc lege quod possis dicere jure, meum est. Martial. 10

Coż potym czytáć fráſzki ná kárćie piſane?
Lepiey to, co może bydź do zbáwienia miáne.

Codźienna iáśnieie to/ y wydáie ſie práktyka/ Czytelniku przyiázny/ że ludźie ſpolna kompánia/ ieden drugiego pſuiąc/ y gorſzac grzeſzą/ iáko powiedźiał Senecá: In vitia alter alterum trudimus. *Ieden drugiego w niecnoty wiraca;* Ale y to nie zátáiono od oczu náſzych grubą ćieniow zaſłoną/ że konwerſacya z ludźmi świątobliwemi/ mogą grzeſznicy od niecnot ſie oddalić/ iáko tenże nápiſał: Nulla res magis animos induit honestos, & in pravum inclinabiles revocat ad rectum, quàm bonorum conversatio. *Zadna rzecz ták dobremi nie okrywa obyczáiámi, y pochylonych do niecnot, fantázyi ná proſtą náprowádza drogę, iáko z dobrymi ludźmi ſpołeczność.* Wkraczą tedy należyćie miedzy ſpoſoby/ y wchodźi/ konwerſacya z pobożnymi ludźmi/ náſtręczona od Páná Bogá ludźiom/ aby to co w złey kompánii grzeſząc zepſowáli/ oná znowu náprawić mogłá/ y ma ná te repárácyą wiele dobrego/ iáko z grzeſzny ni komitywá miewa wiele złego/ powiedźiał Izydor S. Sicut bona multa habet communis vita Sanctorum, sic plurima mala affert societas malorum. Przy tym śiłá w ludźiách dokazáć może/ mowi tenże: Sancta conversatio confundit inimicum, ædificat proximum, glorificat Deum. *Swiątobliwa ſpołeczność, záwſtydza nieprzyiaćielá, náprawia bliźniego, uwielbia y sławi Páná Bogá.*

Seneca Lucil. Epist. 6. & 82.

Czwarty ſpoſob, ſpołeczność, y rozmowá z dobrymi.

Iſidor Lib. Soliloq: 2.

Dobry to znák Czytelniku przyiázny/ kiedy grzeſznicy/ z ſpráwiedliwymi ludźmi obcuią/ gdy ſie z nimi ſpołkuią/ gdy z niemi rozmawiáią/ bo tym pobożnym konwerſowániem záſbieráią ſie do zániechánia zbrodni y niecnot; Przyobiecał te ſpołecznie wſzyſtkim meliorácyą Pſalmiſtá S. Cùm Sancto Sanctus eris, & cù n viro innocēte innocens eris. Et cùm electo electus eris. *Pſal. 17.* *Z Swiętym będźieſz Swięty, z człowiekiem niewinnym, będźieſz niewinny. Y z wybránym, będźieſz wybrány.* Ktożby ſie nie ulakomił ná táką rzecz! ktoby ſie nie

Konwerſacya dobra co może.

nie rzućił do świątobliwośći! kiedy, ia może máłą expensą konwersácyi kupić.

Ex Metaphraste. Uznawał słuszny prowent z konwersácyi miedzy pobożnymi ludźmi/ y zrozmowy o rzeczách do zbáwienia służących S. Páchomiusz Opát/ dla tego Więźniom swoim pozwalał/ y przykázował/ ażeby społeczność miedzy sobą kocháiąc/ o duchownych rozmnwiáli rzeczách.

Pobożna kompánia. Z kompánii dobryi/ y rozmow częstych z Ambrożym S. miał okázyą do náwrocenia się do Wiáry Swiętey Augustyn S. przy inszych wyżey opisánych

Ex vita S. August. okázyách/ tákże Alipius/ y Ewodyusz/ towárzystwem dobrym odstąpili błędow. Towárzystwem Ambroży S. pisze: z Moyżeszem Jozue/ stał się Bogu przyiemnym/ y nástępcą Moyżeszowym został w prowádzeniu ludu Boskiego do obiecáney

S. Ambr. lib. 2 Offic. cap. 20. ziemie. Factum est, ut qui fuerat socius conversationis fieret successor potestatis. O Locie/ tákże twierdźił/ że społecznośćią z Abráámem konwersuiąc spráwiedliwym/ náuczył się pobożnośći/ y wybáwiony był od pożarow ogniá/ z niebá ná Miásto Sodome spádáiącego.

Kompánia náwroceni. Smákowáłá wielce y Psalmiśćie S. społeczność z dobrymi ludźmi/ y miał w niey słuszne ukontentowánie/ mowiąc: Ecce quàm bonum, &

Psal. 132. quàm jucundum, habitare fratres in unum. *Oto iáko dobra y iáko wdźięczna rzecz, mieszkáć bráći społem.* A w czymby tákim ten pożytek był: S. Bázyli powiáda: Quemadmo-

S. Basil. Mag. dum svavia aromatum odoramenta proprium quiddam per àerem spirant quibus præsentes recreantur, ità Vir bonus toti sibi commorantium contubernio salutaris & jucundus est. *Iáko wdźięczne oléykow zapáchy, coś wdźięcznego ná powietrzu wydáiąc, przytomnych uweselaią zapáchem, ták człowiek dobry, ná wszystkich co z nim społeczność máią, wdźięczność pożyteczną wydáie.*

Dobra społeczność. Miáłá ten wdźięcznośći przywiley miedzy wielą inszych Swiętych Kátárzyná S. z Seny Pánná/ z ktora ktokolwiek choć naygrzeszniéyszy/ wdawszy się w konwersácyą/ rozmawiał/ záraz lepszym się stawał. Nemò ad eam

Ex vita S. Cath. Sen. accessit, qui non melior abierit. *Zaden do niey nie przystąpił, coby się lepszym odchodząc stáć nie miał.*

Przebráłoby sie czásu/ Czytelniku przyiázny/ kiedyby przyszło ná wyiáwienie pożytkow z konwersacyi/ y z rozmowy z pobożnymi ludźmi/ w rożnych Kśiegách wypisánych/ tu przywodźić przykłády/ ániby sie co w iednym zmieśćiło Rozdźiale/ áleby ná to osobliwey potrzebá Kśiegi/ ktoraby o tym tylko samym podawáłá náuke. Bo ktożby w tym tu máłym Kompendium potráfił/ okreslić/ iáko konwersácya Klary S. z Fránćiszkiem S. y częsta rozmowá/ owe przywiodłá do pogárdzenia świátem/ y ták często kontentowáłá/ że po kilkákroć należytego ćiáłu pokármu zápomináłá/ á w záchwyceniu omdlewáiąc/ duchem żyłá w Bogu: czego y inśi uczesnikámi bywáli Zakonnicy konwersuiący/ y rozmawiáiący z Fránćiszkiem Swiętym. Ktoby wydołał wypisáć skutki/ ktore z rozmowy/ z Benedyktem S. miewáłá Scholástyká S.? Iáko konwersácya Bernárdá S. y Tomaszá S. z Aquinu/ wielom pomocne były do wzgárdzenia świátá/ y podeptánia iego prożnośći?

Rozmowy Duchowne pożyteczne

Ex Actibus S Frã cisci.

Ex vita S. Scholast: Virg.

Błogosłáwiony Woyćiech Dominikáńskiego Zakonu/ w młodośći tym sie odráził od prożnośći świátá/ że często konwersuiąc/ rozmawiał/ z Błogosłáwionym Iordanem Dominikanem: Ex collocutione sancti Viri, puero cæperunt terrena vilescere & placere cælestia. *Zrozmowy człowiáká Swiętego Młodźieniászkowi doczesne rzeczy podłe się stáły á upodobał sobie niebieskie.* Ma te Historya Thomas Cantipratanus, Lib: 2. Apum, Cap: 28. Dobra Kompánia spráwiłá/ w Akádemii Páryskiey/ widząc Młodźieniaszek Szláchetny wiele spolucznio w/ wstępuiących do Zakonu Dominiká S. owych z ktoremi zabáwy miewał/ y rozmowy/ porzućił świát/ książek otwártych odszedł w Szkole/ y bieżał do Zakonu spiesznie/ wołáiąc po ulicách. Ego vado ad Deum. *Ia idę do Bogá.*

Błogosłáw Woyćiech, konwersácya, y rozmowá, záchęcony do Zakonu

Ex vitis FF. Præd: Par: 4 c. 11

Młodźieniaszek zá kompanią dobrą idźie

A czegoż wiecey potrzebá? ná zálecenie grzesznikom zákámiáłym sposobu tego konwersacyi/ y rozmowy/ z pobożnymi ludźmi? nád to co sie położyło? Chybá to tylko przydáć z listow Páwłá S Apostołá: Quis sapiens & disciplinatus

S. Iacob cap: 3.

inter vos? Ostendat ex bona conversatione operationem
suam. *Ktory mądry y ćwiczony między wámi? Niech pokaże*
z dobrego obcowania sprawę swoię. Albo co nápisał Piotr S.
1. Petri, Cap: 1. Apostoł: Ut & ipsi in omni conversatione Sancti Sitis.
Y wy bądźie Swiętymi we wszelákim obcowániu.

Omiiáiąc wiele sposobow inszych potrzebnych do powstá-
nia z grzechow ludźiom / ktorych sami zá Boskim nátchnie-
Piąty sposob powstánia z grzechow. niem dorozumieć się mogą / tego iesżcze pospolitego wielom
opuśćić mi się nie godźi. Ze wzywánie rátunku od Nay-
świętszey Pánny Maryi, Mátki Syná Bożego / modlitwy
do niey / posty / y umartwienia ná chwałę iey / y wszystkie in-
sze części iey wyrządzone by naylżejsze / pochodzące iednák z ser-
cá szczyrego / ważą wiele do zbáwienia grzesznikom / y do zá-
niechánia niecnot / y obrázy Boskiey. A ná zálecenie tego
sposobu / mam dostáteczny fundáment / od Bernárdá S. Opár-
S Bernar. Homi: 2. super Missus est. tá / tymi założony słowámi: Si criminum immanitate tur-
batus conscientiæ fæditate confusus judicij horrore perte-
ritus, barathro incipias absorberi tristitiæ, desperationis a-
bysso, cogita Mariam. In periculis, in angustiis, in re-
Służyć P. Máryi pożyteczno iest. bus dubijs. Mariam cogita, Mariam invoca. Ipsam se-
quens non devias: ipsam rogans non desperas: ipsam co-
gitans non erras. *Ieżeli występkow brzydkośćią poturbowány,*
sumnienia sprosnośćią záwstydzony, boiáźnią sądu przestrászony,
poczniesz w otchłáni smutku tonąć, y zánurzáć się w głębokośći
rozpáczy, pámiętay ná Maryą. W niebespieczeństwách, w uci-
skách, w rzeczách wątpliwych, myśl o Maryi, wzyway Maryi.
Zá nią idąc, nie zmylisz, iey się modląc, nie zdesperuiesz, pámię-
taiąc ná nię, nie zbłądźisz.

Cæsar Baron: Año Dñi 1074 Rádźił ten dobry sposob do zbáwienia Oćiec S. Grzegorz
Siodmy tego imienia / Papież Kośćiołá Kátolickiego / Me-
chtyldźie Xiężnie / proszącey o náukę / iáko miáłá sobie zásłużyć
ná otrzymánie zbáwienia dusze / gdźie te dwá podał iey spo-
soby: Jeden áżeby często wyspowiadawszy się / przyimowáłá
Służby Máryi zálecenia. Sákráment Ciáłá y Krwie Chrystusowey. Drugi sposob:
Ut Matris Dei patrocinio se totaliter committeret. *Áże-*

by Máty;

by Matki Boſkiey opiece cale ſię polecáłá. Táka rade dał y Piotr S. Dámian / Stefanowi Zakonnikowi / wypiſuiąc mu rzeczy te / co pomocne mogą bydź do zbáwienia / y do uwárowánia ſie grzechow / y we dwoch ie zámknał punktách. Quotidie Officium B. MARIÆ Virginis recita. Lectioni Sacræ Scripturæ incumbas. *Co dźień Godźinki Nayświętſzey Pánny MARYI mawiay. A czytániem zabáwiay ſię Piſmá Swiętego.*

S. Petrus Damian: lib: 6. Epiſt: 29.

Już nápiſałem wyżey Czytelniku przyiázny / iáko ieſt pożyteczny do powſtánia z niecnot grzeſznikom / ſpoſob czytánia duchownych Kśiąg / ále y to ieſzcze obiáśniam przykłádámi / iáko ſłużyć Nayświętſzey Pánnie MARYI, nam ieſt przygodna rzecz. Bo kiedy tá Miłośierna Mátká prośi y błaga Páná Bogá zá grzeſznikow / nieochybnie otrzyma zbáwienie. Doznał tey łáſki Łotr po práwey ſtronie wiſzący ná Krzyżu / bliſko Páná JEZUSA, umieráiącego / dla náſzego zbáwienia ná gorze Kalwáryi / iáko pomieniony S. Piotr Dámian wywodźi ſentencyą tą: Bonum Latronem reſipuiſſe, quia Beatiſſima Virgo MARIA, inter crucem filij, & crucem latronis poſita, filium pro latrone deprecabatur. Tunc ex latrone factus eſt Martyr, cùm pro eo MARIA deprecabatur. *Dobry Łotr w tedy ſię náwrocił, kiedy Pánná MARYA ſtoiąc między Krzyżem Syná, á Krzyżem Łotrá, modliłá ſię. W tedy z łotrá ſtał ſię Męczennikiem, gdy zá nim prośiłá MARYA.* Nie báwię ná tym Czytelniká moiego / iezeli ſobie Łotr záſłużył czym / ták znáczną łáſkę u Nayświętſzey Pánny MARYI? Bo Kośćioł S. zá niepewną ma owę powieść / ktora twierdźi / że ten łotr przyſłużył ſię był tym / że uchodzącą Pánnę MARYĄ z JEZUSEM y JOZEFEM Swiętym / do Egyptu / dla Herodá / przeprowadzał przez puſzcze y láſy / bronił od iákiey napáśći rozboynikow.

Pánná Márya do zbáwienia pomogłá Łotrowi.

S. Petrus Damian.

Dość mi tu dowieść tego krotko / że od nas grzeſznych / choćiaſz małe przyſługi / modlitwy / poſty / ofiary / wdźięcznie przyimuie Nayświętſza Pánná / y ná pożytek zbáwienia náſzego obráca ie. Albowiem kto nabożnie ućieka ſię pod tey obronę / doznáie ochrony. Wiedzą to dobrze zákámiáli grzeſznicy /

Márya ochrania grzeſznikow.

ſnicy/ co powiedźiał S. Jan Dámáſceń/ w Oſobie Przeczyſtey Pánny: *Ego Civitas refugij ad me confugientibus.* *Iam ieſt Miáſtem obrony, ućiekaiacych ſię do mnie.* Przeto wiele ſie tákich znáyduie/ co łotrowſkie życie prowádząc ná świećie/ tylko o te iedne cnotę/ żeby ſie mogli czymkolwiek przyſłużyć Nayświętſzey Pánnie.

S. Dama: Serm: de dormit: Virg.

Zwielu o tym Hiſtoryi/ niektore przytocze. Nápiſał Thomas Cantipratanus, o Młodźiánie iednym w Niemczech/ ktory po śmierći Rodźicow/ przemárnowawſzy ſubſtáncyą/ iáko ſzaleniec iáki błąkał ſie po wśiach y Miáſtach/ napadł go czáſu iednego Stryi iego/ y upominał áżeby poprzeſtał ſwawoli/ y pámiętał o zbáwieniu duſze; porádźił mu przy tym/ áżeby ná káżdy dźień pozdrowienie Anielſkie nabożnie ofiárował Nayświętſzey Pánnie/ ná co gdy zezwolił/ y uczynił ták ko porádźił Stryi/ zá czáſem poprzeſtał grzechow/ ktorego obecnie náwiedzáiąc Nayświętſza Pánná/ upewniłá/ że zbáwion będźie. Támże záraz ieſt y druga rzecz o inſzym/ ktory nabożeńſtwem do Pánny Maryi to záſłużył ſobie/ że duſzá po śmierći iego/ dla grzechow máiąca iść ná potępienie/ znowu/ (prozbą Nayświętſzey Pánny uczyniona do Chryſtuſa) do ćiáłá przywrocona byłá/ że on grzeſznik mogł wyſpowiádáć ſie złośći/ iákoż ták było y zbáwion ieſt

Ex lib: 2. Apum: Cap: 29.

Pozdrowienie, Pánnie Máryi przyiemne

Máłá bárdzo przyſługe czynił on łotr/ o ktorym Jacobus de Voragine, Dominikan nápiſał) że tylko iedno pozdrowienie Anielſkie mawiał/ á przećie czárt/ ktory mu zá czeládniká w ludzkim ćiele ſłużył/ lat czternaśćie ſzkodźić nic mogł/ iáko przy Duchownych Oſobách czárt wyznał ſamże/ bo mowi codźień miał obronę zá owe modlitwę/ z niebá od Maryi: Co ſłyſząc ten tám grzeſznik poprzeſtał niecnot/ y wiecey ſłużył Nayświętſzey Pánnie. Nie wielka byłá y owych zboycow łotrow wierutnych przyſługá/ co dni ſobotnie ná chwałę Pánny Maryi pośćili/ á przećie ieden z nich po odćięćiu mieczem głowy dekretem ſkazány zá zaboyſtwá/ wyſpowádał ſie/ z podźiwieniem ludźi: A drugi przed śmierćią upámiętał ſie/ y żałował zá grzechy/ ktorego ćiało po śćię-

In Festo Anuunt: B. M. V.

Pośćić ſobo ty dobrze.

Ex Specu lo Maguo

ćiu/ w

ćiu/ w nocy Marya Pánná z przedmieśćia/ do Miáſta z niebieſką proceſſyą wprowádziłá y z uczćiwośćią pogrześć kazáłá. Maß o tym w rożnych Autorách obßerniey Czytelniku nabożny á oſobliwie/ in Speculo Magno Exemplorum, gdzie y wiecey znaydzieß.

Obrázy czćić Pány Máryi, pożyteczno ieſt.

Licha byłá y owá przyſługá ubogiey wieśniaczki / ktora Obraz Nayświetßey Pánny czcąc pozdrowieniem Anielſkim/ wieńcámi/ ziołkámi/ y kwiatkámi ozdabiáłá / ále zá te przyſługe/ wielką otrzymałá łáſke/ bo y od grzechow wolna byłá/ y náwiedzeniem obecnym poćießoną; przy ześćiu z tego świátá/ od Nayświetßey Pánny/ z niebieſką proceſſyą do wiecznośći w wieńcu rożánym od Maryi włożonym ná głowe iey/ ćiáło tu zoſtáwiwßy dußá záprowádzona ieſt. Mogą záiſte Czytelniku przyiázny/ y te/ choć tylko nápomnione przykłády záchećić zákámiáłych grzeßnikow y rozgrzać ſercá/ áżeby ſpießyli do ſpoſobu tego przyſługowánia ſie Nayświetßey Pánnie Maryi, cáłymi śiłámi chcąc ſie ſkutecznie oſwobodzić z wyſtepkow: Wßak máią obietnice Mátki Syná Boſkiego pewną przez Brygitę Swietą podaną: Nullus eſt adeò maledictus, qui quamdiu vivit careat miſericordia mea. Nullus eſt ita alienus à Deo (niſi omnino fuerit maledictus) qui ſi me invocaverit, non revertatur ad Deum, & habeat miſericordiam. *Záiſte nie ieſt ták przeklęty, ktory poki żyie nie miałby doznáć miłośierdźia moiego. Zaden od Bogá nie ieſt táki oddalony (chybá że cále przeklęty) ktory ieżeliby mnie wzywał, nie miał ſię náwroćić do Bogá, y tego otrzymać miłośierdźia.*

S. Brig: L. 6 Revel: Cap: 10.

Wiele Pánná Marya może.

A tym ießcze pozorniey porádzić ſobie mogą zá łáſką Bożą/ grzeßnicy/ gdy ſpoſobu ſpoſobem niechcą popieráć/ wſpołużywáiąc do czego im powodem Ezechiaß Krol/ ná przeproßenie/ ſpoſobow ßukáiący/ zágniewánego Bogá: Si quo modo audiat Dominus Deus: *Ieżeli iákim ſpoſobem usłyßy Pan Bog.* Niechże y oni do tych pokwápią ſpoſobow/ życząc ſobie ziednoczenia ſie prętkiego z ludźmi ſpráwiedliwemi y wiernie w pobożnośći ſłużącemi Pánu Bogu, iáko niekiedy Pá-

Iſaiæ Cap 10.

Bráć ſie do tych ſpoſobow.

wel S.

AdRom: Cap: 2. wel S. żądał ſpołeczności z Rzymiánámi/ mowiąc: Si quomodo tandem aliquando proſperum iter habeam veniendi ad vos. *Azabym miał ſpoſob iáki, kiedykolwiek droga ſczęśliwa przyść do was.* Wßákże ná to podáne ſą grzeßnikom ſpoſoby.

ROZDZIAŁ XVI.

Podáia ſie do uwagi, cztery ſpoſoby poſpolite; ktorymi Pan BOG czyni wſtręt grzeßnikom od zákámiałości ſercá. y od káżdego śmiertelnego grzechu zraża, y powśćiaga, ich.

SAmá oſtátnich terminow zákámiáłośći ſercá oſtrość/ ktorey dopedza ludzka ſwawola/ w Rozdziale Dziesiatym opiſana/ przez gleboka ápprehenſya do ſercá litośćiwego wpußczona/ wiem iuż znáć dotá Czytelnikowi pilnemu/ że odpor dáie/ y wſtret od niecnot czyni/ zápámietałym ludziom/ wygotowána przykrośćia; Lecz żeby nie tylko/ ſamym ſłynełá imieniem oſtatniey ruiny grzeßnikow/ Bog ia zá ſpoſob częſtokrot comminatoriè przeſyla ná pámieć ludziom/ życzac záwczaſu im upámietánia w záwzietych niecnotách: y ßturm ten popedliwy/ iáko do obwárowáney fortece/ do uporczywego przypußcza ſercá/ ażeby ſie poſkromiwßy/ y powśćiagnawßy w złośćiach człowiek/ Pánu Bogu poddáć ſie chćiał

Pan Bog, dobroćia y karániem ludźi náwraca. Przetoż niechay ſie káżdy z greßnikow ná wßytkie ſtrony obeyżrzy/ uważáiac/ iáko go Pan Bog czteremá ſpoſobámi odwodźi od zbrodni: śmierćia/ ſadem/ pieklem/ ſtráßy; á obiecuiac zapłate w niebie Kroleſtwá wiecznego/ iáko Oćiec łáſkáwie powábia. Pußcza ná człowieká boiaźń! Obiecuie zapłate! Zapłáta záchęca: Venite benedicti Patris mei

perci-

percipite Regnum. *Podźcie błogosłáwieni Oycá moiego, od bierzćie Krolestwo.* Boiáźnia przestrága: Timete eum, qui postquàm occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. *Boyćie się onego, ktory gdy zábiie, ma moc wrzućić do piekła.* A w dobry sposob wzgeénie przestrzega grzesznikow/ áby się upámiętáli/ albo chćiwośćią zbáwienia/ albo obawiáiąc się przyszłego karánia. Vpátrzył spolnie te obadwá sposoby uczony Cassiodorus, y ogladáć się ná nie kazał ludźiom/ mowiąc: Quùm audis, quod Dominus tuus dulcis est, attende quid diligas. Quùm audis, quod rectus, attende quid timeas, ut amore & timore DEI excitatus legem ejus custodias. *Gdy słyszysz, że Pan twoy słodki iest, pátrz żebyś go kochał. Gdy słyszysz, że Spráwiedliwy, patrz, że się go masz báć, aby ták miłośćią, y boiáźnią Bożą poruszony, záchowywałeś przykazánia iego.* Tu zmierza do sensu tego/ y perswázya Hugoná: Si amor DEI te tenere, non potest saltim teneat & terreat timor Judicis, metus gehennæ, sequei mortis, dolores inferni, ignis urens, vermis corrodens, sulphur fætens, flamma tartarea, & omnia mala. *Ieżeli miłość Boska nie może ćię wstrzymáć, przynamniey, niech ćię powśćiągnie y zátrwoży boiaźń Sędźiego, lękliwość piekła, śidłá śmierći, boleśći piekielne, ogień párzacy, robak gryżący, śiárká smrodliwa, płomień nieugászony otchłáni, y wszelákie przykrośći.* Tu się słowie y Hugoná Kárdynałá explikácya owych słow z Pismá S. Jákubowych: Cùm duabus turmis regredior. *Że dwiemá hufcámi powracam.* In sensu mystico: Duæ turmæ cûm quibus reditur à peccato, sunt multitudo pœnæ, & miseriæ reproborum: & immensitas gloriæ Electorum: quæ duo si quis abscondit in corde, faciliter avertitur à peccato. *Dwá hufce z ktorymi powracamy się od grzechu, są wielkość, pokaránia, potępionych utrapionych: y niezmierność chwały Wybránych Bożych: á to dwoie kto záchowuie w sercu, łátwo oddala się od grzechu.* Wiec to są sposoby/ ktore podáie Pan Bog ná wstrętu uczynienie ludźiom od niecnot.

Jest potoczna rożnych Autorow trádycya/ o Támerlánśie

Mat. Ca. 25.

Lucæ C. 12.

Cassiod: in Ps. 45

HugoLib 3. de Anima.

Kogo do dobrć, nie: to karanie utrzyma.

HugoCar in Gen: Cap: 32.

Wodzu walecznym/ że dobywał cudzoziemſkich Miaſt/ ſpoſo-
bem tákim: podſtąpiwßy z woyſkiem pod tákie Miáſto/ nie
Spoſob Támerlánów dobywániu Miaſt. ßturmem go dobywał/ áni z burzących dźiał puſzczonymi ku-
lámi pſował/ krußąc potężne mury/ y obaláiąc wſpániáłe wie-
że/ y páłáce/ áni impetnych żołnierzom pozwalał áſſaltow/
zdáiąc ſie ná ochotniká/ ale pierwßego dniá w koło Miáſto
attakowawßy/ biała chorągiew przed woyſkiem ſwoim wy-
ſtáwiáć kazał/ ná ten znák/ że ieżeliby obywátele Miáſtá do-
browolnie poddáć ſie chćieli/ tedy od niego otrzymáć mieli
Páńſka łáſkáwość/ żadney nie máiąc krzywdy/ áni doznáiąc
oppreſſyi: A kiedy tym znákiem zniewolić ſie nie dáli/ ná
drugi dźień kazał wyſtáwiáć źieloną chorągiew/ dáiąc znáć/ że
rebelizuiących ludźi/ kwitnącym záwße ſławą był Tryum fato-
rem. Gdy záś ten poſtrách nie pomogł/ ná trzeći dźień ſtá-
wiał czerwoną chorągiew/ ná znák/ że ich miał ogniem/ y
mieczem dobywáć/ ná co gdy nie dbáli/ máiąc wolą bronić
ſie on ná dźień czwarty chorągiew czarną wyſtáwiał/ ná znák
śmierći/ y zguby wßytkich iemu ſie ſprzećiwiáiących/ y ták do-
piero wßyſtką potęgą ßturmowáć kazał do Miáſtá/ y wnie-
wecz ie obrácáć.

Chorągwie Boſkie. Dawny ieſt tryb/ y proceder ten Páná záſtępow Wßech-
mogącego Bogá/ że ná oddalenie uporu grzechowego od
ludzkich ſerc/ zażywa znákow dobroći/ y ſurowośći Wyſtá-
wia iáko chorągiew biała łáſkáwość ſwoię/ obiecuiąc żyćie
Deutor: Cap: 5. y wieczne Kroleſtwo: Per viam quam præcepit vobis Do-
minus Deus veſter ambulabitis, ut vivatis, & bene ſit vo-
bis. *Drogą ktorą wam przykazał Pan Bog wáß chodźić będźie-
ćie, ábyśćie żyli, y żeby wam dobrze było.* Ná co kiedy ſie nie
oglądáią grzeßnicy/ iák w zwyćięſkiey chorągwi źieloney/ moc
ſwoię im znáczy: Confidite, ego vici mundum. *Ufayćie,
Ioan: cap. 16. iam zwyćiężył świát.* Ná koniec upornym/ y w zátwárdzia-
łośći ſercá trwáiącym/ rzuca przed oczy chorągiew czerwoną/
y czarną/ ogniem/ mieczem/ y śmiercią grożąc: Ignis ſuc-
Deutor: cap: 32. cenſus eſt in furore meo: Devorabitq; terram cùm ger-
mine ſuo. Foris vaſtabit eos gladius, & intus pavor.

Ceſſa:

Ceſſare faciem ex hominibus memoriam eorum. *Ogień roz-
żarzył ſię w zápálczywośći moiey: pożrze ziemię z rodzáiem tey.
Z dworu puſtoſzyć ich miecz będźie, á zewnątrz boiaźń. Wytrá-
cę z pośrzodká ludźi pámiątkę ich.* A to wiec bywa / kiedy
śmierćią / ſądem / y piekłem Bog groźi / grzeſznikom / chcąc im
uczynić wſtręt od niecnot. Eccleſiaſt Cap: 7.

Zápátrowáć ſie kazał ná znáki te / pogrozek Boſkich / wſzy-
ſtkim nam Mądry Sálomon piſząc: In omnibus operibus
tuis, memorare noviſſima tua, & in æternum non pecca-
bis. *We wſzyſtkich uczynkách twoich, pámiętay ná oſtáteczne
rzeczy twoie, á ná wieki nie będźieſz grzeſzył.* A náuczył ſie ſam
był tego (zda mi ſie) od Rodźicá ſwoiego Dawidá Królá /
mowiącego: Cogitavi vias meas & converti pedes meos Pſal: 118
in teſtimonia tua. *Rozmyślałem drogi moie, y náwróćiłem
nogi moie ná świádectwá twoie.* Boć kiedy człowiek drogę *Ná cztery rzeczy pámiętáć.*
ſwoię uważy do wiecznośći / że potrzebna / á z drugiey ſtrony
drogę do śmierći wieczney ná potępienie wiedząc uyźry / że
niebeſpieczna / niepodobna rzecz / áby ſie nie miał záſtánowić /
y poſtrzedz / że trzebá poprzeſtáć grzechow / á náwróćić ſie do
Páná Bogá. Ktoreby to záś były te oſtáteczne rzeczy? wy-
ráchował Hugo Kárdynał: Memorare mortem incertam, Hugo Card.
judicium juſtum, gehennam interminabilem, gloriam æter-
nam & nunquàm peccabis. *Pámiętay ná śmierć nieſpodźiá-
na, ná ſąd ſpráwiedliwy, ná piekło niezmierne, ná chwałę wie-
czną, á nigdy nie zgrzeſzyſz.* Twierdźił bydź pożytecznym ten
ſpoſob ná powśćiągnienie od grzechow S. Ewágryuſz / y zá-
lecáł go Vczniom ſwoim / ná uśmierzenie złey woli do wyſte-
pkow / iednemu z nich te zálecáiąc rzeczy: Cogita, peccan-
tium confuſionem, eorundem pœnas, & bonorum gaudia. Ex vitis SS. Patrũ.
*Uważay grzeſzących konfuzyą, znáczną kárę, y dobrych rádość
w niebie.*

Poczynam od ſpoſobu dobroći / y łáſki Boſkiey / to ieſt od *Niebieſka chwałá powabia.*
uwági Króleſtwá niebieſkiego / do ktorego uważenia y ſamá
náturá w gorę ludzkie obraca oczy / co inſzym zwierzętom ku
źiemi obróćiłá wzrok: z tąd zaczynam / opiſowáć ſpoſob do po-

wstánia z niecnot/ gdźie sowita zapłátá nieprzeżytey wiecznośći wabiąc do śiebie człowieká/ od grzechow odwodźi: A wydáie sie záraz władza sposobu tego/ iáko do śiebie pociąga potężnie/ sercá ludzkie od świátá/ w owey bytnośći Piotrá Swietego ná gorze Tabor z Chrystusem/ kedy ledwoco skosztowł słodyczy niebieskiey Oyczyzny/ ledwoco widźieć mu sie iey pod obłokiem dostáło/ ledwoco zadátek tylko obaczył niebieskiey zapłáty/ áż záraz zápomniał o świećie/ y życzył sobie nie powracáć sie wiecey z gory: Domine, bonum est nos
Math: Cap: 17. hic esse. *Pánie dobrze nam tu bydz.* Ták przychyliłá do śiebie serce/ y umysł Piotrá S. iedná przemiiaiąca niebieskiey pięknośći poświátá/ że sie w niey zákocháwszy/ zápomniał o świećie. Aleć wiecey ieszcze może sámo Krolestwo Boże wspomniáne/ świádczy Augustyn Swiety: Si unica mellis gutta
S. Augu: Ser: 120. De Tempore. è Paradiso, sic omnem vanitatis sitim extinxit, quid faciet inexhaustum voluptatis pelagus? *Ieżeli kroplá iedná słodyczy z Raiu niebieskiego, ták wszystkiey świátá prożnośći zágáśiłá prágnienie; czegoż nie dokaże nieprzebrána w roskoszy głębokość.*

Pod podobieństwem tylko skárbu zákopanego w roli/ záświećiło sie w oczách Krolestwo niebieskie człowiekowi/ w
Skárb drogi, niebo. Ewángelii wspomnionemu/ á przećie záraz do tákiey rezolucyi powabem swoim iego przywiodło/ że łożąc substáncyą/ stárał sie o dostąpienie iego: Simile est Regnum cœlorum thesauro abscondito in agro quem qui invenit homo ab-
Matt: cap. 13. scondit, & præ gaudio illius vadit & vendit universa quæ habet & emit agrum illum. *Podobne iest Krolestwo niebieskie skárbowi skrytemu ná roli: ktory nálazszy człowiek skrył, á z rádośći iego odchodźi, y wszystko co ma przedáie, á onę rolą kupuie.* Nie wydáło sie niebo cále z ceną swoią/ ktorą w perły drogiey záwárło szácunku pod czás omylny/ iednákże ták Kupcá rozłákomiło/ że respektu nie miał ná swoie fanty/ y towáry/ ále wyprzedał wszystko/ ażeby tylko iednym ćieszył sie niebá kupnem: Vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.
Perłá drogá, niebo. W obudwu tych mieyscách przerzeczonych/ upátrzył powabną pięknosć Krolestwá niebieskiego/ Grzegorz S. Papież/ ktorą

w oczách

w oczách/ y w uwadze ludzkiey záiáśniawßy/ pozorem nieodmiennym łákomi człowieká ku ſobie/ y do porzucenia tego/ co go doczśnie kontentowáć/ y krotko ćießyć może przywodźi. Agrum venditis omnibus comparat, qui voluptatibus carnis renuntians. cuncta ſua terrena deſideria per diſciplinæ cæleſtis, cuſtodiam, calcat. *Rolę, przedawßy wßyſtko, kupuie, kto roſkoßom ćiáłá wypowiedźiawßy służbę, wßyſtkie ſwoie świátowe chęći, przez ſtrzeżenie náuki niebieſkiey depcze.* Y znowu te rzecz wypiſuie: Qui cæleſtis vitæ dulcedinem, inquantùm poſſibilitas admittit, perfectè cognoverit, ea, quæ in terrenis amaverat libenter cuncta derelinquit. *Kto niebieſkiego żyćia słodyczy, ile możność y podobieńſtwo dopuśći, ſkoſztuie, te rzeczy ktore w świećie kochał, z chęćia wßyſtkie porzuca.* Nie czemu y Hieronim S. liſtownie dáiac ſpoſoby Páe Euſtochij ná uchronienie ſie prożnośći świátowych/ w niebo uwágą nabożną zápátrowáć ſie iey kazał: Quotieſcunq; te vana ſæculi delectaverit ambitio: ad Paradiſum mente tranſgredere. *Ilekroć ćię prozna świátá wabić będźie wſpániáłość: do Ráiu niebieſkiogo, roſkoßy, myśl swoię obrácay.*

S. Greg: Papa in Evangel: Homil: 11 & 12.

Gárdźiźienia, kto niebá ſkoſztuie.

S. Hiero: Epiſt: 22. ad Euſtoc: de Virg.

Probował pożytku/ ſpoſobu tego zámyślánia ſie o niebie Páweł S. Apoſtoł/ niewiernym żydom dowodząc/ że Moyżeß pięknośćia uwiedźiony niebá/ oglądáiac ſie/ że ie mieć będźie w nagrodę/ nie śmiał grzeßyć: Fide Moyſes grandisfactus negavit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis: magis eligens affligi cùm populo Dei, quàm temporális peccati habere jucunditatem. Aſpiciebat enim in remunerationem. *Wiárą Moyżeß ſtawßy ſię wielkim, nie znał ſię bydź ſynem Corki Fáráonowey: więcey obieraiac bydź utrapionym wſpoł z ludem Bożym, niźli mieć doczeſnego grzechu roſkoß. Bo ſię ogladał ná zapłáte.* Odwabia tá wieczności zapłáta wielu uważnych ludźi Pan Bog od grzechow: ſami podobno tylko zákámiali grzeßnicy od zácżętych złośći odwieść ſie tym ſpoſobem nie dádzą/ lekko ßacuiac ſobie wieczność/ z zápamietáłymi Izráelitámi/ o ktorych nápiſał Pſalmiſta S. Pro nihilo habuerunt terram deſiderabilem. *Zá nic ſobie nie mieli źiemie pożądá-*

Ad Hebr: Cap: 11.

Dla zapłáty niebá, Moyżeß nie zgrzeßył.

Pſal: 105.

ney. Gánił to w drugich/ że niedbáli o zbáwienie/ áni stáráli
śie o pozyskánie niebá/ á sam uśmierzáiąc w ćiele swoim złe ná-
Dni wie- mietnośći/ wbiiał sobie w pámięć/ y ná myśl przywodźił nie-
czne uwa- bieskie roskoszy; Poznáć to z Psalmu onego: Cogitavi dies
żáć. antiquos: & annos æternos in mente habui. Et meditatus
sum nocte cùm corde meo: & exercitabar, & scopebam
spiritum meum. *Rozmyślałem dni stárodawne, y roki wieczne*
Psal: 76 *miałem w pámięći. Y rozważałem w nocy w sercu moim: y ćwi-*
& 83. *czyłem się, y uważałem duchá moiego.* Poznáć to y z drugiego
mieyscá/ iáko mu gośćiłá w pámięci niebieska kráiná/ ná ktoś
rą chęć miał: Quam dilecta tabernacula tua Domine
virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria Do-
mini. *Iáko miłe twoie przybytki Pánie zástępow: żąda y ustá-*
ie duszá moiá do przysionkow Páńskich.

Vbolewał ná sercu Augustyn S. widząc nieuwagę grze-
sznikow niedbáiących o ták potrzebny sposob/ dla czego nápo-
minał: Recedite homines ab affectionibus vestris Quò
S. Augu: itis? Quò curritis? Quò non solùm à Deo, sed etiam
in Psal: à vobis fugitis? Redite prævaricatores ad cor, scrutamini
76. spiritum vestrum, recolite annos æternos, invenite miseri-
cordiam Dei circà vos. *Odstąpćie ludźie od złych chęći wá-*
szych. Gdźie idźiećie? Dokąd bieżyćie? Dokąd nie tylko od Bo-
ga, ále tez od was samych ućiekaćie? Náwroććie się przestępcy
przykazáń Bożych do sercá, roztrząsayćie duchá wászego, rozmy-
ślayćie látá wiecznośći, znáyduyćie miłośierdźie Boże około was?
Część álbowiem to wielka iest miłośierdźia Bożego około
człowieká/ kiedy rozważáć może wdźięczność niepoiętą Krole-
stwá niebieskiego/ czym zápalić śie zwykł káżdy do dostąpie-
nia tego/ á oziembłym stáwáć śie do świátowych prożnośći/
stygnąć w áfektćie do grzechow/ mowi Grzegorz S. Papież:
S. Greg: Si consideremus fratres charissimi, quæ & quanta sunt quæ
Papa Ho- nobis promittuntur in cælis, vilescunt animo omnia quæ
17. in Ev. habentur in terris. *Gdybyśmy uważáli bráćia naymilsi, ktore y*
iák wielkie są rzeczy, co w niebie są nam obiecáne, z podłáłyby,
y stániáły w umysłách te wszystkie, ktore ná ziemi mamy.

Ostygły y oziębły wielu osob sercá do świátá! Czytelni-
niku przy-

ku przyiázny/ gdy ſie zabáwiáły reflexyą/ y rozmyślániem nie-
bieſkiey Oyczyzny ták/ że iáko Apoſtoł mowi: Deponentes (Ad Hebr: Cap: 12.)
omne pondus & circumſtans nos peccatum. *Złożywßy wße-
láki ciężar, y grzech ktory nas zewſząd obſkąpił*: cále náwracáły
ſie do Páná Bogá rozgrzane chćiwośćią doſtánia żyćia wie-
cznego. Trzy oraz Osoby ná to przywodzę ſtanu Rycerſkie-
go/ ktore afektem ziednoczone/ y przyiaćielſką wiernośćią zá-
wße świátowo żyły/ iáko zły zwyczay żołnierſki nieśie. Czá- (Ex Spec. Mag: Diſt 9 Exem. 42.)
ſu iednego ći Mężowie drogę ſami trzech tylko odpráwiáli/
y zamyśliwßy ſie rázem/ przeiácháli przez długi lás/ nic nie
mowiąc ieden do drugiego/ iákoby z iákiego umyſłu: prze-
bywßy lás/ pytał ieden drugiego/ co ſie nám ſtáło? y co zá
przyczyná? żeśmy táką ßtukę drogi milczeniem odpráwili?
Ali ſie ieden przyznał: Videns amænitatem ſylvæ memor (Myśląc o piekności niebá, ludźi porzucili świat.)
fui amænitatis cæleſtis. *Uważáiąc piekność drzew w leśie roz-
mażałem ſobie piekność drzew w leśie, rozważałem ſobie ozdobę
niebá.* Też dał y drugi przyczynę. A trzeći podobną tákże
zábáwiony medytácyą/ rzekł: Wierzćie mi/ że ſie to ſtáło z
woli Boſkiey/ więc ieżeli nam podoba ſie niebo/ iákośmy z
ſobą rowno ſłużyli świátu/ ták dla otrzymánia niebá/ ſpolnie
Bogu ſłużmy/ w ktorym dobrym Zakonie: ná co wnet ſie
zgodźili/ przyięli Duchowne życie. Po niemáłym czáśie dwáy
teſkniąc w Zakonie/ przyśli do kompaná dáwnego/ uſkarżá-
iąc ſie/ że im ſie przykrzy to życie/ ow odpowiedźiał/ że iemu
nie? Pytáli/ czym ſobie ſłodźił oſtrość żyćia? Odpowiedźiał:
Mam mowi kśiążkę/ lubo czytáć nie umiem/ ktorą mi dał (Trzy kárty w kśiążce.)
moy Duchowny Oćiec/ w ktorey ſą tylko trzy kártki/ iedná
czarna/ druga czerwona/ á trzećia pozłoćiſta; Na czarney
czytam myślą/ moie dawne grzechy/ ktore brukáły ſumnienie/
y czerniły duße. Ná czerwoney mękę niewinną Chryſtuſá
Jezusa: Ná pozłoćiſtey/ roſkoßy czytam niebieſkie/ y zápłá-
tę wieczną: á ták nie przykrze ſobie. To uſłyßawßy dwáy
owi/ chwyćili ſie ſpoſobu tego/ y bez teſknośći w Zakonie do-
ſłużyli ſie tey wiecznośći ktorą tu rozpámiętywáli.

Przytrzymáłá tá chwały wiekuiſtey pámięć/ w oſtrośći ży-
ćia ie-

Ex Chro: Franciſc: Lib: 10. Cap: 25.

ćiá w Zakonie Fránćiſzká S. Nywicyuſzá iednego/ ktory zás myślaiac powroćić ſie do ſtanu świeckiego// á w nocy klecżac przed Ołtarzem/ proſzac Páná Bogá o nátchnienie łáſkáwe w tym/ co miał czynić/ obaczył Swietych Páńſkich niebieſka Proceſſya/ ſamych Zakonnikow Fránćiſzká S świetno przybránych w Kośćioł wchodzacych/ y do niebá powracaiacych/ widział w parze Fránćiſzká S. z Antonim S. y dwoch Zakonnikow/ ktorych duſze z ćiałá nie dawno wyſzły/ w teyże Proceſſyi: y chcac wiedzieć ná iaka pámiatke tá czći godna odprawiałá ſie kompánia/ pytał ośmieliwſzy ſie/ onych Vwielbionych ludzi o to: y uſłyſzał odpowiedź/ że ná to/ áby wiedział świát/ z iák wielka czćia/ y chwała/ przyimuie Bog tych do niebá/ ktorzy iemu ſłużą/ świát porzućiwſzy. A w tym gdy z oczu iego znikneła owá Proceſſya/ záraz z widzenia niebieſkiey ozdoby odpádły od niego myśli do ſtanu świeckiego wiedace/ y zniknely z ſercá iego ták zupełnie/ że wſzyſtkie checi obroćił ſwoie ná doſtapienie niebá/ á niewygody/ niewczáſy/ poſty/ mortyfikácye/ y inne oſtrośći Zakonne ponoſzac/ nie czuł ich práwie/ przed wielkim zápaleniem ſercá ku wiecznośći.

Proceſſyi Swietych widzenie, Zakonnik utwierdzony.

Surio Tomo 1. in Vita S. Juliani M.

Vmorzyłá podobna wizya/ w ſercu Pácholećiá Swietego Celſa imieniem áfekt do świátá/ y wrodzona ku Rodzicom miłość wygáśiłá/ náwet y do ſamego doczeſnego żyćia/ nad ktore człowiek niema nic wdzieczniey ſzego/ ſtráćiłá mu checi/ chwały wiekuiſtey ápparycyá. Bo gdy Juliána Swietego/ Stároſtá Márcyánus meczyć kazał/ Celſus Swiety bedac przy tym/ łáſka Duchá Swietego oświecony záwołał: Rem inauditam video! *Rzecz nieſłycháną widzę!* Oto (mowi) widze że Chrześćiáninà tego Juliáná/ obſtapiłá ludzi niebieſkich/ iáſno przybránych kompánia/ z nim po przyiacielſku rozmawiáia/ nád głowa iego złota korone z pereł y z drogich kámieni trzymáia/ ktora koroná widze/ że iaſnośćia ſłoneczne przechodzi promienie: widze y trzy Oſoby ſkrzydláſte nad Juliánem lataiace/ iáko Orły iákie: y ták mi ſie zda/ że godna rzecz tákiemu Bogu ſłużyć/ ktory ták ſług ſwoich bro-

S. Celſá ná wrocenie piekne.

ich bro-

ich broni/ y taka otacza ozdoba. Syn to był ten Celsus pomienionego Márcyáná Starosty/ ktorego ták piekność chwały niebieskiey uwiodła/ że odstepuiąc błedow pogáńskich/ padł do nog Iuliáná Swietego/ y uwierzył w Chrystusá/ y z iego przykładu dwádzieśćiá żołnierzow náwrociło sie do wiáry w Páná Bogá w Troycy Swietey iedynego.

Appárycya tákowa powodem była do meczeństwá Káprázyuszowi Swietemu/ kiedy widział/ że Swieta Fides Pánná/ od wiáry máiąca imie/ zá wiáre ćierpiáłá/ zá Pánowánia okrutnego Dácyáná/ a ono iey z niebá gołembicá śliczna spuszczáiąc sie powoli/ niesie złota korone/ ktora Anioł wziąwszy/ włożył ná Meczenniczki głowe; Albowiem nátychmiast uwiedziony chćiwośćia wiecznośći korony/ dobrowolnie zá Imie Chrystusá JEZUSA podał sie ná meczeństwo. Ták to zapłáta wieczna ku sobie wabiłá ludzi/ że nie tylko gárdzili świátem/ ale y ochotnie umysłem Páwłá Swietego: Cupio dissolvi, & esse cum Christo. *Pragnę się rozstáć z świátem, á bydz z Chrystusem*; przez podiećie śmierći do niey sie ćisnęli. Vincent: Beluac: l. 12. C. 133 *Widzenie niebieskie.* Ad Phili: Cap: 1.

Szeroce nie rozwodze sie tu z owymi przykłádámi świádczącymi/ iáko ieden żołnierz záproszony od przyiaćielá swoiego/ ktory był iuż umárł/ ná bánkiet/ stáwiwszy sie do Páłacu pokazánego/ przyiety/ y tráktowány/ cudownie przeżył lát dwieśćie/ á rozumiał że tylko iedne zabáwił godzine/ przy owey tám niebieskiey ochoćie. Ani rospośćierom sie z obszerna Historya/ iáko Zakonnik ieden/ nie mogąc ográniczyć rozumem słow owych Psalmu: Mille anni antè oculos tuos, tanquam dies hesterna quæ præterijt. *Tyśiąc lat przed oczyma twoiemi, iáko dźień wczoráyszy ktory przeminął.* Skutkiem doświádczył tego/ gdy udawszy sie po iutrzni z Kośćiołá zá głosem wdziecznie śpiewáiącego ptászećiá/ bez pićia/ y iedzenia/ przeżył chodząc po leśie lat trzysta/ iákoby tylko trzy godźiny. Dosyć mi ná tym/ z tych y inszych przykłádow dorozumieć sie tego/ że sposob uważánia wiekuistey chwały/ umie odstrzygnąć od wszystkiego co ma świát/ Ex Spec: Mag: Dist. 9. Exemp 63. & 65. *Wielkie láta, máłe sie zdały uważaiącym niebo.*

ludzka fantázya/ y odłączyć serce potrafi od tego/ czego skásytelne ná szkode duszy nápiera sie ciało.

S. Greg: Papa, lib: 1. Dialog. Cap: 11. Cieszko nie czemu było Márcellowi Biskupowi Błogosławionemu/ po śmierći znowu wskrzeszonemu/ w Swięto Wielkonocżne/ od Fortunatá Swiętego/ ná wesoły przytak wielkiey Vroczystośći pátrząc świát/ ktoremu powrotemiem duszę do ćiáłá/ że przerwał niebieskie delicye w ktore iuż był zá łáską Bożą wkroczył/ ná to ubolewáiąc Swięty Márcellus/ to tylko mowił: O quid fecisti! O quid fecisti! *Ach coś mi uczynił! Ach coś mi uczynił!* Jákoby dáiąc znáć/ że go od poćiech odwiodł nieprzeżytey wiecznośći z krzywdą iego.

Zá złe miał S. że sie powroćił do ćiepłá

Nie w smak było y Błogosłáwionemu Obertowi Zakonnikowi/ gdy mu przed skonániem pozwolono w dźień Szczepaná S. Vroczysty/ wprzod otwárte oglądáć niebo/ á potym od weśćia do niego/ ná wczesney choremu pośćieli zátrzymáć sie kazáno/ y poczekáć ieszcze nieco ná świećie/ bo tęskniąc wołał: Hic ego quid facio? Certè hic esse nolo? Certè redire volo. *A ia tu co czynię? Záprawdę tu bydź niechcę? Cále do niebá wroćić się chcę.*

Cæsarius Lib: 11. Cap: 6.

Dźiwna rzecz iáko to zákámiáli grzesznicy znieść ná sobie mogą/ że sie ná ták piękną wieczność nie obeyrzą! Dźiwna/ że sposobem uważenia delicyi niebieskich/ od przemiiáiących rozkoszy/ oderwáć sie niechcą! Cudowna/ że sie nie oglądáią ná nieśmiertelną zapłátę! ktorey życzy Páweł S. im reflexyi do tego pilney ná Krolestwo Boże przychyláiąc/ mowiąc: Ut Deus Domini nostri Jesu Christi Pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ, & revelationis in agnitionem ejus illuminatos oculos cordis vestri: ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus: *Aby Bog Páná nászego IEZVSA Chrystusá Oćiec chwały, dał wam Duchá mądrośći, y objáwienia, w uznániu iego, oświeciłac oczy sercá wászego: ábyśćie wiedźieli, ktora iest nádźieia iego y ktore bogáctwá chwały dźiedźictwá iego.*

Bogáctwá niebieskie.

AdEphes Cap: 1.

W oczy ludźiom záchodźi niebo/ do nich sie náchyla/ miedzy niemi stawa/ iáko powiedźiał Chrystus Pan: Ecce Regnum Dei intra vos est.

Luc: cap: 17. & 4.

eſt. *Oto Kroleſtwo Boże między wami ieſt.* Gotowośćia wſzelaka znákomite/ powabia ku ſobie: Parata ſunt omnia. *Wſzyſtko iuż gotowo.* A my grzeſzni co ná to? Et cœperunt omnes ſimul excuſare. Wymawiamy ſie wſzyſcy/ á przyſtąpić do niego niechcemy? á zátym idźie/ że ſpoſobu odwodzącego nas od grzechow/ to ieſt Kroleſtwá niebieſkiego nie życzymy ſobie.

Tępy grzeſznikow ápetyt Czytelniku przyiązny/ gdy ſie kontentuiąc gorzkośćią niecnot y zbrodni/ wzruſzyć ſie nie da do łáknienia Kroleſtwá niebieſkiego/ y żadney do pożądánia iego/ nie ma ſkuteczney chćiwośći/ tedy dobroći nieprzebráney Bog od gorzkośći grzechow/ nie mogąc ſłodyczą odwieść człowieká przyobiecánego iemu niebá/ przykrym śmierći pokármem podánym iemu/ wſtręt czyni duſzy od wyſtępkow/ ażeby boiaźń w tey porcyi trućizny śmiertelney dokázáć mogłá tego poſtráchem/ czego nie wymogłá przyiemna ponetá. Jákoż y ſłuſznie Pan Bog ná grzeſznikow wſtręt im czyniąc od złośći tego używa ſpoſobu/ bo poſpolićie boiaźń dokázowáć zwykłá tego/ czego niemoże przełamáć dobroć/ według Pliniuſzá wyroku: Ingenioſior eſt ad excogitandum metus amore. Timor emendator acerrimus. *Spoſobnieyſza ieſt do konceptu boiaźń, ániżeli miłość. Boiaźn álbowiem ieſt náuczyćielem żwáwym.* Popiera przeto Pan Bog potęgi miłośći ſwoiey ku ludźiom/ boiaźnią/ ażeby przynamniey záſtráſzoni poſtáćią śmierći/ pázeſtáli grzeſzyć.

Gorzkośćią Bog od złego odwodźi.

Plin: ſent. lib. 8.

Boiaźń bitá moje.

Niewiem ieżeli co ćięższego o ludzkie obiia ſie oczy/ iáko śmierći poſtáć/ ktora codźiennym trupow pokłádániem ná márach/ to ſámo wymodz chce/ ażeby ludźie niedyſkretnym iey okrućieńſtwem przeſtráſzeni/ mieli wſtręt od grzechow; y záprawdę mocny to ſpoſob/ ktorym złość/ y niecnotá poſtráſzone uchodzą od ſercá ludzkiego/ iáko powiedźiał S. Auguſtyn: Nil ſic hominem revocat à peccato, quemadmodùm mortis meditatio. *Nic ták człowieká nie odwodźi od grzechu iáko śmierći pámiątká.* Przyſądźili ten ſkutek obrázowi śmierći y inśi Swięći/ policzáiąc go między ſpoſoby

S. Aug: l. 2. Contrà Marc.

Smierći pámięć.

odwodzące od grzechow / y od serca zákámiałośći. A náprzod sámże ten pomieniony Doktor S. Cogitatio mortis, destructio est superbiæ, extinctio invidiæ, effugatio luxuriæ, evacuatio vanitatis, & jactantiæ. perfectio sanctimoniæ, præparatio salutis æternæ. *Rozmyślánie śmierći, zepsowániem iest pychy, wygászeniem zazdrośći, wykorzenieniem nieczystośći, wyniszczeniem prożnośći, y wyniosłośći, iest doskonáłośćią pobożnośći, przygotowániem do wieczney chwáły.* Tákże nápisał S. Bernard; Si te luxuria tentat, si te libido ad peccatum incitat, obiice tibi memoriam mortis. *Ieżeli ćię nieczystość nápástuie, ieżeli ćię lubieżność do grzechu pobudza, przełoż sobie przed oczy śmierći pámiątkę.* Ták tenże sposob záleca ludźiom Wyznawcá Chrystusow / Antoni S. z Paduy / w Kazániu mowiący: Nil sic movet peccatorem, ad emendandum suos defectus, & corrigendum peccata sua, quam notitia, & memoria mortis. *Nic ták nie porusza grzesznika do popráwy wystepkow, y wykorzenienia grzechow swoich, iáko wiádomość, y pámiątká śmierći.* A większymi ten strászący śmierći słynie od Doktorow Swiętych przywileiámi / bo nápisał Chieronim S. Facile contemnit omnia, qui se cogitat semper moriturum. *Snádno pogardza wszytkim, kto sobie uważa że umrzeć ma.* Tákże y Piotr S. Damian: Superbia spiritus inflat? Sepulchrum in mentem redeat, necessario illic rigidæ cervicis tumorem premimus, ubi cinerem procul dubio pulveremq; pensamus. *Duch pychá nádyma? Grob ná pámięć niechay przystąpi, á ták záraz wyniosłość zgromiemy, gdźie ná proch śmiertelny y ná popioł wspomniemy sobie.*

Lib: de spec: peccat: Cap. 6.

S Bernar: Serm: 7. de Temp.

S. Anton de Padv: Sermon: Dom: 11. post Pent

S. Hier: in Prologo Bibl: cap: 8,

S Pet: Damian Opusc: 15. Cap: 23.

Toż y owi choćiasz Pogánie znáć trzymáli o pámiątce śmierći Egypciánie / kiedy zá powodem sámego rozumu / przy biesiadach wesołych / nie z złotey czáry / albo z kubká srebrnego / ále z czászki głowney człowieká umárłego pieknie wypolerowáney / gośćiom pić kázáli / ná ktorey te słowá pisáne były: In hoc intuens, bibe, manduca, & oblectare. *Ná tę zápátruiąc się czászkę, piy, iedz, y wesel się.* Coś zá moc w

Ravissius in Officijs verbo Mors.

tymże

tymże sądźili Rzymianie / ktorzy przy wybrániu ná Páństwo Cesárzá / y przy tego Koronácyi / miedzy weſołymi applauzow głosami / przez iedne Osobe / Cesárzowi do uchá ſzeptáć kázáli. Memento, quia homo es. *Pámiętay, żeś ieſt człowiek.* Grecy w Konſtántynopolu przyimuiąc ná Tron Cesárzá / tym go naprzod witali / że Kámieniarz álbo Sztukáter przychodźił do Monárchy z kilká ſztuk mármuru / mowiąc:

Elige ab his ſaxis, ex quo Auguſtiſſime Cæſar
Ipſe tibi tumulum, me fabricare velis.
Obierz z tych tu kámieni, Cny Ceſarzu ſobie,
Z ktorego mam nadgrobek, wykſztáłtowáć tobie.

Czym ći y inśi wſpomnieni uczyli Monárchow iákim ſpoſobem / zbyteczna wolność támowáć mieli / to ieſt / że pamiętáiąc ná śmierć / y doczesne życie / powinni ſie byli powściągáć od złego życia / nie zoſtáiąc pod práwem / y ſtoſowáli ſie tymi tám ceremoniámi / do ſentecyi uczonego Seneki: Libidinis incentivum continebis, ſi te moriturum cognoveris. *Złych żądzy upał ugáśiſz, ieżeli uznawáć będźieſz, że maſz umrzeć.* Senec: Epiſt: 9. ad Lucillum

Od ſámych záłożonego świátá pierwiaſtek / záczęła ſie tá pámietánia ná śmierć ceremonia / bo kiedy Pan Bog Ray źiemſki / y świát cáły Adámowi oddał w poſſeſyą / żeby ná Páńſtwie grzechu ſie ſtrzegł / pogroźił mu śmiercią: In quacunq; hora comederis, morte morieris. *Ktoreykolwiek godźiny z drzewá zákazánego ieść będźieſz, śmiercią umrzeſz.* Gen: c. 2. Y potwierdźił powtornie Pan Bog práwá tego / po przeſtępſtwie / Rodźicom naſzym dáiąc do pokryćia ćiáłá odźieżą / z śmierci groʒono Adámowi. wierząt iuż nie żywych ſkorzáná / áżeby ná śmierć pomnieli / iáko ſie domyślił tego uczony Teodoretus / y inśi / zwłaſzczá Lippomanus. Ideo indutos fuiſſe veſtibus pelliceis, id eſt de pellibus mortuorum animalium, ut ſignum ſuæ mortalitatis ſecum ferrent. *Dla tego ich Pan Bog okrył ſkorkámi z bydląt nie żywych, áżeby mieli znák śmiertelnośći ſwoiey.* Co wielce ſłużyło im ná potym zá ſpoſob bania ſie grzeſzyć / czego dorozumieć ſie godźi / z nauki Grzegorzá S. Papieżá: Lippomã in Gen: 9.

Dobrze pomnieć ná śmierć.

S. Greg: Lib. 13. Moral Cap: 10. Perfecta vita est mortis meditatio, quàm dûm iusti solicitè peragunt culparum laqueos, evadunt. *Doskonáłe żyćie iest, w rozmyślániu śmierći, ktora gdy spráwiedliwi żyiąc w pámięći máią, od śideł grzechow śmiertelnych, wolnymi bywáią.*

Job:c. 17 Zkąd proßę Jobowi owá przyßłá bespiecznośc/ że śmiał śie dáć z tym słyßeć: Non peccavi? *Nie zgrzeßyłem?* w wielu inßych mieyscách przyznawał śie do grzechu: Peccavi. *Zgrzeßyłem.* A tu znowu przeczy/ y słowo odmienia: iáko to bydź może? kto od niego odráził grzechy? Poznáć snádno y wyrozumieć/ że boiaźń śmierći/ bo wprzod mowił: Nie zgrzeßył Iob, pomniąc, ná grob. Dies mei breviabuntur & solùm mihi superest: sepulchrum. Non peccavi. *Dni się moie skroczą, y tylko mi niedostáie grobu, Nie zgrzeßyłem.* Grob álbowiem w łáćińskim ięzyku zwány monumentum, to ma/ że monet mentem, iákoby nápomina śmierćią/ że śie potrzebá grzechow chronić. Vznał te rzecz w Jobie ćierpliwym Grzegorz S. pißąc: Beatus Job, quia dies suos considerat breviari, aptè subjungit: Non peccavi, *Błogosławiony Iob, że krotkośći dni swoich uważał, słußnie się odezwał:* Nie *zgrzeßyłem.* A bárdźiey tego dochodźić moge z náuki B. Woyćiechá Wielkiego Dominikáná:

B. Alber: Mag:Ser: 47. Quicunq; mortis suæ efficaciter recordantur, student esse cõtinentes, patiẽtes, & obedientes, nituntur semetipsos per veram contritionẽm, & peccatorum confessionem maculis expiare, non cessant bonis operibus invigilare. *Ktorzykolwiek ná śmierć swoię skutecznie pámiętáią, stáráią się áżeby byli wstrzemięźliwymi, ćierpliwymi, y posłußnymi, usiłuią sumnienie przez skruchę, y wyznánie grzechow oczyśćić, nie przestáią dobrych uczynkow czynić.*

Pámiątka śmierci do dobrego uczy. Prywodźi pámiątká śmierći do wßystkiego dobrego/ á odwodźi od złego/ y nád nie ná poskromienie złośći ludzkich nie trzebá lepßego Ráznodźieie/ bo komu w oczy słußnie weyrzy/ milczeniem wielá náuczy. Dowodze punktu tego Czytelnikowi łáskáwemu/ z procederu Zbáwićielá náßego Chrystusá Jezusa, ktory gdy słowem wßechmocnym chorych uzdrawiał/ po uzdrowieniu dawał im nápomnienie do popráwy żyć ią;

wy żyćia; Ták zleczywszy paralizem zarazonego/ mowił: Ecce sanus factus es, jam noli peccare nè deterius tibi aliquid contingat. *Otoś zdrow został, iuż więcey nie grzesz, żebyć się co gorszego nie przydáło.* Ták uwolniwszy grzesznicę/ mowił: Vade, & ampliûs noli peccare. *Idź, á iuż więcey nie grzesz.* A kiedy wskrzeszał umárłych/ w niczym ich nie nápominał. Wskrzesił syná Wdowie przy Mieśćie Náim: Et dedit illum matri suæ. *Y oddał go Mátce.* Wskrześił Łázárza/ wolno go puśćić kazał. Solvite eum, & sinite abire. *Rozwiążćie go, á niechay idźie.* Co w tym zá sekret? Odpowiáda bogomyślny Eutymiusz: Quos à mortuis revocabat, nullo æternæ salutis imbuebat præcepto: à morte enim eximio Doctore consulto admoniti erant. *Ktorych od umárłych wracał, żadnego im nápomnienia zbáwienia służącego nie dawał: od śmierći álbowiem iáko od doskonáłego Mistrzá słuszne nápomnienie mieli.* Nie trzebá tam nápomnienia dawáć człowiekowi/ gdźie go w pámięći obraz strászney śmierći boiáźnią od złego odwodźi.

Joan: c. 5. & 8.

Lucæ cap 7. & Joan cap: 11.

Euthymius in Luc: Cap. 7:

Nie zeszłoby mi y ná inszych autentycznych probácyách w tey mierze Czytelniku przyiázny o sposobie śmierći potrzebnym ná pohámowánie grzechow świádczących/ ále mi sie nie godźi żywych o tym przykłádow opuśćić/ iáko ludźie grzeszni postráchem śmierći ná śiebie pusczonym od Páná Bogá/ odpádáli od grzechow. Pierwszy miey ten odemnie. Młodźian pewny w Włoskiey Kráinie/ rospustnie żyiąc/ nie dał sie Spowiednikowi swoiemu náwieść ná to/ ázeby poprzestał niecnot/ y złośći/ nie wrácáiąc sie po spowiedźiách do dáwnych nałogow: rostropny Kápłan máiąc wielkie stáránie o zbáwienie duszę iego/ użył sposobu tákiego: kázał mu zá pokutę przez kilká dni wieczor/ gdy sie położył spáć/ przynamniey przez ćwierć godźiny leżeć/ iák umárłemu z złożonemi ná krzyż rękámi Krucyfix trzymáiąc/ y dwie świece przy łożku záświecić iáko przy márách bywa/ á leżąc/ to tylko myślić/ że iuż nie żyie/ ále umárł: przyiął te pokutę grzesznik/ y czyniąc ták kilká rázy zá Bożą łáską ták sie przeląkł śmierći że

Człowiek myśląc że umrze, stał sie dobrym.

Ex Flori: Exempl: Cap: 8. Titul: 3.

ći/ że nápotym popráwił żyćia/ y zbrzydźił ſie grzechámi/ y wielce mu pomogło do zbáwienia/ owo myślenia o śmierći remedium ; y mogł wyznawáć z Auguſtynem S. Nil me revocabat à profundiore voluptatum gurgite, niſi metus mortis, & futuri judicij, qui nunquàm receſſit à pectore meo. *Nic mnie nie odwiodło, od głębokich roſkoſzy przepáśći, tylko boiaźń śmierći, y przyſzłego ſądu, y to z ſercá mego nigdy nie uſtępowáło.*

S. Augu: Lib: Confeſs. 16. Cap. 16.

Nie zámilczę co nápiſał Klimákus Opát/ o Puſtelniku imieniem Torybityku ná gorze Choreb mieſzkáiącym / ktory niedbále ſtáráiąc ſie o ſwoie duſzne zbáwienie/ zachorowawſzy śmiertelnie / ná iedne godźinę umárł/ y ſprobował ćieſzkośći rozſtáiącey ſie duſze z ćiáłem/ á po godźinie gdy ſie z woli Boſkiey duſzá iego znowu wroćiłá do ćiáłá/ wypráſził precz z cele Zakonnikow/ á ſam ſie w celi zámknął/ y kámieniámi záwálił drzwi/ y mieſzkał tam nie wychodząc nigdy dwanaśćie lat/ z nikim nie mowiąc/ á chlebem tylko á wodą okienkiem podánymi/ od Puſtelnikow żyiąc/ ſmutno śiedźiał/ myśląc o śmierći/ á pláczac/ po ktorych látách/ gdy miał umieráć/ to tylko powiedźiał Puſtelnikom. Indulgete mihi. Nemo memoriam mortis noſcens poterit aliquando peccare. *Wybaczćie mi. Zaden pámiętáiąc ná śmierć, zgrzeſzyć nie może.*

Climacus Abb: Gradu 6. de Morte.

W oczách kto ma śmierć nie grzeſzy.

Potrzebny do wiedzenia y ow przykład / o Liſſardźie Zakonniku w ktorego umyśle pychę/ y wyſokie o ſobie rozumienie/ Oſobá niebieſka w prowádzeniem go do grobow miedzy trupow/ ſmrodem ich wykorzeniłá/ mowiąc do niego: Cito talis eris *Wkrotce tákim trupem będźieſz.* Náwroćił ſie z podobney okázyi Młodźieniaſzek rodu Xiążecego od świátá / gdy w grobie obáczył ćiáło Oycá ſwoiego od robakow roztoczone. Stawáią prawie codźiennie w oczách naſzych/ takowe śmierći łupy/ oćieráią ſie o bok grzeſznikom záwiłym aktámi pogrzebowymi trupy/ á nic nie uważáią! przygáne dáie wſzytkim Eucheryuſz S. Biſkup: Nil ita quotidie homines, ut mortem vident, nil ita obliviſcuntur, ut mortem. *Nic ták codźień nie widzą ludźie, iáko śmierći, á niczego*

Cæſarius Lib: 4 C. 4.

Przykład, *o tym.*

S Eucheri-us Epiſc;

czego

czego ták nie zápominája, ia'o śmierći. Hieronym też S. głośi: Non cogitant de morte sua. *Nie uwáżáią przyszłey śmierći,* ani sie postráchem iey odłączáią od grzechow! Bog im cho- rągiew czarną ná wzniecenie boiáźni wystáwia, w obráźie śmierći: niedbáią! S.Hieron in Psalm: 72.

Vmieráiąc Solidanus Xiąże w Dámásku, Kátolik pobo- żny, kazał Chorążemu woyskowemu do drzewcá przybić miá- sto chorągwie prześćieradło, w ktore miáło bydź do grobu ćiá- ło iego okryte y włożone, á chodząc po mieśćie wołáć: Dux ori- ens, moriens, non fert secum nisi hoc pallium vile. *Xią- żę iáśnieiące, umieráiąc, nic z sobą nie bierze, tylko to wiotche prześćieradło.* Máią tákie chorągwie, y widzą grzesznicy cze- sto, wiedzą że z sobą wiecey nie zábierał, á iednáko nie uważá- ią! á właśnie im potrzebá tego, obeyrzeć sie ná to, czego im Pismo S. życzy: Utinam saperent & intelligerent, ac novissima providerent. *Day Boże, áby mądrzy byli, y rozu- mieli, á ostáteczne rzeczy upátrowáli.* S. Anton: Florent: Par: 2. Titul: 17. Cap: 9. § 13. *Xiążęćiá umieráiącego pokorá.* Deuto: Cap: 32.

Vporczywá grzesznikow zákámiáłych fantázya, wyniosły w złośćiách ánimusz, kiedy okrutney śmierći przestráchem, prze- łamáć sie nie dádzą, zśełá ná przekonánie ich Pan Bog, su- rowość sądu swoiego, áżeby nástępuiącey dekretu sentencyi w Trybunale Boskim gotowey ná grzesznikow, lekáiąc sie, y bo- iąc, zwyćiężyć sie dáli, y náprowádźić ná droge zbáwienia. A bywa to przećie, że sposob ten wpadáiącego ná pámięć ludz- ką sądu ostátecznego, nie wráca sie od wielu, bez skutku na- leżytego, bo w wielu ánimuszach grzesznikow usmierza rebelią, y odpędza złą chęć, ku niecnotom skłonną, y popędliwą. *Postrách Sądu Bożego.*

Nie zámyślam powtarzáć tu tego Czytelnikowi moiemu com położył w Rozdźiale Dźieśiątym o strászliwym terminie zákámiáłych grzesznikow, iáko miedzy inszymi iest nim y Sąd Boży, ále nowe pisze o tymże sądźie rzecz, dowodząc, że wspo- mnienie, ná iego spráwiedliwe dekretá, żadney nie podległe kássácyey, pámiątká ná pilną inquizycyą, przeráżáią boiáźnią czło- wieká, y odstrászáią od grzechow. Bo ieżeli źiemskie sądy, prá- wá, y dekretá, odráżáią złoczyńcow od iáwnych excessow, dá-

Ry leko

leko więcey prawo sądu Bożego/ może wspomniane pokro-
mić grzesznika. Generalny iest ná to Grzegorzá S. Papieżá
dokument/ ktory uważáiac dla iákiey przyczyny Pan Chry-
Lucæ Cap. 21. stus przyszłego sądu opowiádał okoliczności owe: Erunt
signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gen-
tium. *Będą znáki ná Słońcu, y xiężycu, y ná gwiazdách, á ná
źiemi uciśnienie narodow:* nápisał: Appropinquantem termi-
S. Greg: Pap: Homil: 1. in Euang: num quantæ percussiones præveniant innotescit; ut si De-
um metuere in tranquillitate nolumus, saltem vicinum ejus
judicium, vel percussionibus attriti timeamus. *Nástępuiące
świátá dokończenie, co zá ućiski poprzedzáć będą; Chrystus Pan
opowiáda. Ná to, że ieżeli się Bogá nie boiemy, żyiąc w pokoiu,
żebyśmy przynamniey obawiáli się przyćiśnioni strachem nástępuiące-
go Sądu.*

Miedzy punktami należącymi do żyćia doskonáłego ná
uwárowánie sie grzechow Benedykt S. położył trzynasty ten
Exgestis S Benedicti. sposob Zakonnikom swoim: Omni hora timore Dei se custo-
dire ab omni peccato. *Káżdey godźiny boiáźnią Páná Bogá,
od wszelkiego grzechu odwodźić się potrzebá.* A Bázyli S. bráć
sie nam każe do tego sposobu: Si quando senseris te ab
appetitu ad peccandum pertrahi, velim cogites horribile
illud, & intollerabile Christi tribunal, in quo præsidebit
S. Basil: in Psal: 33. judex in alto, & excelso throno, adstabit autem omnis cre-
atura ad gloriosum ejus aspectum contremiscens. *Ieżeli
kiedy porozumiesz, że ćię pożądliwość do grzechu ćiągnie, chćiey
Trzech rzeczy bać się. że mieć w pámięći, strászny on y nieznośny sąd, ná ktorym Chry-
stus iáko Sędźia ná Stolicy záśiedźie, á wszyscy ludźie będą drżeć
przed obliczem iego.* Tym sposobem odpędzał od śiebie po-
kusy do grzechow wiedące/ Eliasz S. Opát y Pustelnik/ y wy-
znawał to przed Uczniámi swoiemi/ mowiąc: Tres res ti-
meo: unam, quando egressura est anima mea de corpo-
In Bibliot. SS. Patrū Tomo 8. Lib: 3. re: aliam, quando occursurus sum Deo: tertiam, quando
adversùm me proferenda est sententia. *Trzech się obawiam
rzeczy: Iedney, gdy duszá moiá z ćiáłá wychodźić będźie: drugiey,
gdy stánę przed Sąd Boży; á trzećiey, kiedy przećiwko mnie de-*

kret ferowány będźie. A Grzegorz S. Papież powiedźiał / że to iest osobliwa cnotá spráwiedliwych ludźi / bać się Sądu Bożego / y tą lękliwośćią odrażáć grzechy: Justorum mens semper solicita venturo examini intendit. Omne enim quod agunt, metuunt, dùm cautè considerant, antè quantum Judicem stabunt. *Spráwiedliwych umysł, záwsze zápátruie się ná przyszły sąd Boży. A cokolwiek czyniac, záwsze się obawia, y z pilnośćią uważa przed iák strásznym Sędźią stáwić się ma, y z uczynkow spráwić.* Przyznał się do tákiey boiáźni chwalebney / że záwsze w sercu iego gośćiła / Arseniusz S. konác máiacy. In veritate timeo: & iste timor, qui nunc mecum est, semper in me fuit, ex quo factus sum Monachus. *Mowię prawdźiwie, że się lękam: á boiaźń tá, ktora teraz we mnie iest, byłá w sercu moim záwsze, od tego czásu iákom Zakonnikiem został.* Bać się Sądu. S. Greg: lib: 8 Moral: cap: 13 Ruff: Lib: 3. Num: 163. Lękał się S. Arseniusz

Swiety Hubert Biskup Leodyeński częstokroc swoim powiádał / że się lękał bárdzo / gdy sobie wspomniał ná to / że miał zewszystkich spraw swoich ráchunek Pánu Bogu oddáwáć. Hieronim S. nápisał o sobie / że ustáwicznie w uszách iego brzmiał głos traby ná sąd Boży zwoływáiacey / y odrażał pokusy iego. Tym sposobem sądu przyszłego Anioł widźiány / y słyszány od Jáná S. Apostołá w obiáwieniach / rospustnych ludźi odwodźił od złego wołáiac ná cały świát. Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicij ejus. *Boyćie się Páná, y dayćie mu chwałę, bo przychodźi godźiná Sądu iego.* Ktorego textu zá remedium używał Wincenty S. Ferreryusz ozdobá Káznodźieyskiego Zakonu / ná zmiękczenie zakámiáłych serc ludzkich / y szczęśliwie wiela tyśiacámi náwrácał do Páná Bogá grzesznikow. Surius Tomo 3. Apoc: C. 14. Ex Bulla Canonizatione.

Pewnośći z Ewángeliey żadney nie mieli stárodawni ludźie / á przećie z nádtchnienia Boskiego / obawiáli się sądu strásliwego / y wstręt sobie czynili od grzechow; Tak Dawid Krol odwołuiac się ná sąd Boży / chwali się z tym / że był Sędźia dobrym / y spráwiedliwym / mowiac: Confige timore tuo carnes meas, à judicijs enim tuis timui. Feci judi- Psal: 118. & Job: 31

Boiac się sądu Dawid nie grzeszył.

judicium, & justitiam. *Przeraż boiaźnia twoia ćiáło moie, sądow twoich bałem się. Czyniłem sąd, y spráwiedliwość.* Ták y Job ćierpliwy ápprehendował te rzecz: Quid faciam, cùm surrexerit ad judicandum Deus? & cùm quæsierit, quid respondebo illi? semper enim quasi tumentes fluctus timui Deum. Verebar omnia opera mea, sciens, quod non parceres delinquenti. *Co czynić będę, kiedy wstánie ná sąd Bog? y gdy mnie exáminowáć będźie, co mu odpowiem? záwsze boiem iako wáłow wspienionego morzá, bałem się Bogá. Obáwiałem się wszytkich uczynkow moich, wiedząc że nie przepuszczasz grzeszącemu.*

Job: Cap: 9.

To ludźie słuszney doskonáłośći/ mogąc ufáć dobrym spráwom swoim/ y delikáckiemu sumnieniu/ odwod czynili/ y odpor dawáli pożądliwośćiom ćiáłá/ boiáźnią sądu/ á grzesznikow sercem zákámiáłym ten postrách zátrząsnąć nie może: Nie uważáią tego/ iáko stáwić się będą muśieli ná sąd Bogu/ mowi Atánázy S. Ad cujus adventum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis: & reddituri sunt de factis proprijs rationem. *Ná Chrystusá Sędźiego przyśćie, wszyscy ludźie wstáć máią z ćiáłámi swoiemi: y oddáć máią ráchunek spraw włásnych swoich.* Niechcą zá wczásu grzesznicy rozmyśláć tego sądu/ ktorego się y Swięći lękáli/ y uchronić chćieli/ prosząc o to Bogá: Non intres in judicium cum servo tuo: quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. *Nie wchodź do sądu z sługą twoim: bo nie uspráwiedliwi się przed obliczem twoim żaden żyiący.* Ani się postráchem tym do porzucenia niecnot wzbudzáią.

S. Athán in Symbol. — Psa, 142.

Szczęśliwszy był nád nich Borgiasz Xiąże Bulgárow/ o ktorym iest w Rocznych Dźieiách Kośćielnych Báronuszá/ co y Georgius Cedrenus ma: Ten álbowiem Pan świátowy/ kocháiąc się w myślistwie/ w nowo wystáwionym Páłácu/ Swiętemu Metodyuszowi Zakonnikowi Rzymskiemu/ że málowáć umiał/ kazał pomalowáć ná śćiánách myśliwskie gonitwy/ y rożne dźikie zwierzętá/ tákże naystrászniejsze bestye/ w owym mieszkániu/ podiął się tego Metodyusz S.

Geor: Cedren: in Compen: Histo.

y zá

y zá Boska inspirácyą/ odmálowáł Sąd Boży strászny/ ludźi wstáiących z grobow/ Sędźiego zágniewánego/ piekło otwárte/ ognie z niego wybucháiące/ wymálowáł brzydkie czártow poczwáry y monstrá y insze rzeczy: przyszedł Xiąże skończony obaczyć obraz/ á widząc ták straszną rzecz/ przeląkł się bárdzo/ y wywiedźiawszy się od S. Metodyuszá historyi/ w obrázie wystáwioney zupełnie/ náwroćił się do Wiáry S. y w Páństwie swoim Bulgarom/ wierzyć w Chrystusá kazał/ y ták go boiazń sądu ze złego/ dobrym uczyniłá. Czy iedenże obraz sądu Bożego stawa w oczách grzesznikow! Czy raz im w Kośćiele Swiętym o nim głoszą! Czy y oni sámi w Artykułách wiáry co dźień nie wyznawáią: Venturus est judicare vivos & mortuos. *Ma przyść sądźić żywych, y umárłych.* A tym się nie odstrászáią od grzechow/ czego Pan Bog chce y życzy/ náprowádzáiąc ich tą pogrożką sądu do zbáwienia! A iákoby skuteczny miał im bydź wzgląd ná to/ świádczy Ambroży S. Nil est quod magis proficiat ad vitam honestam, quàm ut credamus eum judicem futurum, quem & occulta non fallunt, indecora offendunt, & honesta delectant. *Nic ták nie pomaga do żyćia przystoynego, iáko wierzyć w to, że Chrystus sądźić nas będźie, ktory widźi y potáiemne spráwy, ktorego nieprzystoyne występki obrażáią, á cnotliwe uczynki ćieszą y uweseláią*

Xiąże obrázem sądu náwrocony

Ex Symb: Fidei.

Pomoc do zbáwienia z sądu.

S. Ambr: Officio: Lib: 1.

Przestráchem Sądu Bożego popráwił żyćia Zakonnik ieden/ gdy w záchwyceniu będąc/ widźiał iáko Chrystus Pan surowie sądźił Mátkę iego umieráiącą/ bo ustáwicznie płácząc/ srodze pokutowáł zá grzechy/ á gdy mu drudzy mowili/ żeby nieco zwolnił sobie ostrośći żyćia/ odpowiádał im: Si improperium Matris meæ sustinere non potui, quomodo Christi, & Angelorum ejus, adversùm me confusionem potero in die iudicij sustinere. *Ieżelim znieść nie mogł pátrząc ná wstyd Mátki gdy ią sądzono, á iáko znieść będę mogł konfuzyą, gdy mnie sámego Chrystus będźie sądźił.* Wzáiemna okázya Sądu Bożego Brunoná uczyniłá Swiętym Fundatorá Kártuzyánow/ gdy słyszał od umárłego/ znowu ożywionego/ iáko Bog

Palladius Parte 1. § 204.

Widzenie sądu.

Ex Vita S. Brunon.

S, Bruno. ſadźił/ dla tego mowił/ y do drugich z przeſtráchu: Fugiamus à facie gladij præocupemus faciem Domini in confeſſi-
iáko ſię ná wroćił. one. *Ućiekaymy od mieczá, poprzedzaymy Páná ſpowiedźią wyznawáiąc grzechy.* A tákowey boiáźni życzy grzeſznikom Mędrzec Páńſki mowiąc: Antè judicium para juſtitiam ti-
Eccl:Cap. 18. bi, & in conſpectu Dei invenies propitiationem. *Przed ſądem gotuy ſobie ſpráwiedliwość, á przed Bogiem znaydźieſz odpuſzczenie.*

Jeſzcze y czwarty wyſtáwia Pan Bog ſpoſob przed oczy grzeſznikom ná poſtrách/ gdy im ná myśl przywodźi ogniá piekielnego upały wieczne/ áżeby docześnie żyiąc/ párzących ie-
ExPlinio &Solidno go wzdrygáli ſię pożarow; bo ieżeli dźiki/ y drapieżny Lew zążártym gniewem zápalony ná człowieká/ (iáko piſze Pliniuſz/ y Solinus) gorąiącą pochodnią da ſię odſtraſzyć/ y boiąc ſię ogniá/ muśi ſię dáć zwyćiężyć y przełamáć:
Lew boi ſię ogniá. Tedyć y rozumny człowiek wbiiáiąc ſobie w pámięć nieugáſzone płomienie wieczney przepáśći/ lękáć ſię powinien árdorow/ y báć ſię czekáiącego zá grzechy ich piekłá. Wkorzeniał te boiáźń
S. Baſil:in Pſal: 33. w ſercách grzeſznych ludźi Bázyli S. mowiąc: Cogita profundum barathrum, inextricabiles tenebras, ignem urendi vim habentem, intolerabiles dolores. Hoc time, & hoc timore correptus, animam à peccatorum concupiſcentia,
Myślić o piekle. tanquàm freno quodam reprime. *Uważay głęboką otchłań, niezbyte ćiemnośći, ogień dopiekáiący mocno, nieznośne bole. Tego ſię boy, y tym przeſtráſzony, duſzę od pożądliwośći grzechow, iáko wędźidłem iákim zátrzymuy.*

Strachał ſię nie pomálu Bernard S. Opát tych piekielnych pożarow/ piſząc: Paveo gehennam! contremiſco à
S Bernar: Serm: 16 dentibus beſtiæ infernalis! horreo vermem rodentem, & ignem torrentem, fumum & vaporem, & ſulphur, ſpiritum procellarum: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, ut præveniam fletibus fletum, & ſtridorem dentium. *Lękam ſię piekłá! boię ſię zębow beſtyi piekielnych! drzę uważáiąc robáctwo gryżące, ogień dokuczáiący dym, kurzáwę, y śiárkę, rozmyśláiąc mgłę náwálną: Ktoż do-*

da gło-

da głowie moiey wody, á oczom moim łez, ábym poprzedźił płácż
płaczem, y zgrzytánie zębow. Y zdumiewał sie ná to/ uznawá-
iac/ iáko ludźie zápámietáli w grzechách/ nie uważáia tego/
áni sie boia: Quid horribilius morte, quid terribilius ju- *Boiaźń śmierći y*
dicio, quid intollerabilius gehenna poteſt cogitari? Quid *nia trzy*
ultrà metuet? qui ad iſta ſecurus eſt? *Coż sroższego nád* *rzeczy.*
śmierć, co strásznieyszego nád sad Boży, co nayniezn ośnieyszego nád
piekło wynáleść się może? Czym się więcey ustrászyć da? Kto
ná te rzeczy pátrzac, bespieczny iest.

Truchláły w ludźiách Swietych sercá/ gdy sie im náwi-
iáły ná myśl piekielne meki/ iáko wyznáie Chryzostom S.
Quid enim mihi poteſt obijcere incommodi? pauperta- S. Chriso:
tem, morbos, captivitatem, corporis cæcitatem? Omnia Homil: 31
hæc comparatione futuri judicij, ridicula ſunt. Continu- in Epiſt:
os itaq; de gehenna ſermones verſemus, non enim ſinet ad Rom:
in gehennam incidere, gehennæ recordatio. *Coż mi mo-*
żesz zárzućić strásznego z niewczásow przed oczy? ubostwo, cho-
robę, więźienie, oczu ślepotę. Wszystko to w przyrownániu do Sadu
Bożego fraszki sa. Przeto ustáwicznie o piekle rozmawiaymy, ál-
bowiem rozmyslánie potępienia wiecznego, nie dopuści nam w
piekło wpáść. Medytácya o mekách przyszłych piekielnych/
dopomagáłá do ponoszenia Zakonnych mortyfikácyi/ Hieroni-
mowi S. ná puszczy/ iáko sam wyznał. Ille ego, ob gehen- S. Hierô:
næ metum, tali me carcere ipſe damnaveram, ſcorpionũ *S. Hiero-*
tantùm ſocius, & ferarum. *On ia światowy człowiek, dla* *nim bał się*
boiáźni piekłá, sámem się wdał w tákie więźienie, kompánem stá- *piekłá.*
iac się iádowitych niedźwiadkow y bestyi. S. Kátárzyna Se- Er Vita
neńska Dominikánká/ zámyślaiac sie o piekle/ ázeby doskonál- Lib: 1.
sza iego uznáć mogłá/ y mieć okropność/ w goracey bárdzo Cap: 3.
wodźie/ swoie ćiáło Pánieńskie dreczyłá/ co iey do piekności
ná duszy wewnetrzney służyło/ kiedy kapiela wrzaca/ y przy-
kra łaźnia/ od piekłá czysta dusze odwodźiłá.

A zkadże prosze w zákámiáłych grzesznikow sercách owá o-
źiebłość? że sie upámietáć niechca w złośćiách/ y náwroćić
ná droge zbáwienia? Nie zkad inad/ tylko z nieuważania

sposo-

Ex Vitis S. PP. Lib: 3.

Powieść S. Achilesa.

sposobow tych / ktore im podáie Pan Bog. A tego dowodze Historya Czytelnikowi pilnemu: Pytał Achilesa S. Pustelniká Vczeń ieden / mowiąc: niewiem Oycze pobożny z iákiey przyczyny leniſtwem ogárniony / ná prożnowániu czás trawię / y niedbále się stáram o dobry postępek w cnotách y doskonáłośći żyćia do zbáwienia należącego. Náco mu odpowiedział Achiles S. Quia nedum animo vidisti, quæ sunt præmia quæ speramus, neq; tormenta quæ timemus percepisti. *Boś ieszcze nie ułożył sobie w umyśle wieczney nagrody od Bogá, ktorey się w Niebie spodźiewamy, ániś rozważył karánia piekielnego, ktorego się boiemy.*

Erasm: L. 8. Apophteg:

O piekle wątpienie

Laertius Lib. 4. Cap: 7.

Táć nie insza przyczyná iest / że zákámiáli grzesznicy / máło się stáráią o duszne zbáwienie / bo nie uważáią zapłáty w Niebie / áni karánia w piekle: bydź muśi / że się trzymáią Demonáxá głupiey sentencyiey / w piekielne męki nie wierząc. Spytány álbowiem od drugiego Demonax / coby rozumiał o piekley iego okolicznośćiách / żartem zbył mowiąc: Expecta, simul ut illuc venero per literas tibi significabo omnia. *Poczekay, áż kiedy tám stánę y doznam, wszystko w liśćie wypiszę.* Trzyma się grzesznikow tá ślepotá / y wpadáią oślep do piekłá / iáko powiedźiał Bion Filozof. Facilis est ad inferos via: nam illuc homines abeunt clausis oculis. *Snádna iest do piekłá drogá: bo tám ludźie y zámrużywszy oczy tráfiáią.*

Ven: Bed: Hist: Anglic: Lib: 3. Cap. 19.

Co widźiał S. Furzeusz

Joan: Bromiardus in Sum: Prædica: verbo cogitatio.

Otworzćie oczy zákámiáli grzesznicy / pátrzáyćie / po ludźiách ktorzy uważáiąc okrutność piekłá / náwracáli się od grzechow / Furzeusz S. raz w záchwyceniu będąc / y widząc piekielną męczárnią / ták srogo się umartwił / że y w ćięszkie mrozy iedną tylko wietchą suknią ćiáło swoie pokrywał / á przećie przypominájąc sobie widzenie piekłá / ták się mocno rozgrzewał / że z ćiáłá iego pot kroplámi wynikał / lękał się álbowiem tego tám więźienia Subonius / człowiek świátowy / á potym Tolosáński Biskup / tym się odráźił od świátá / że czásu iednego gdy spoczywał ná pośćieli / á usnąć nie mogł / w teskniczy bez spánia / tá mu się potrzebna myśl do sercá wkrádłá / iáko przykro będźie w piekle wytrzymáć wieczność / kiedy się przy-

krza

krza y kilká godzin choćiaſz w należytey według pomyślenia wygodźie! Co ták ſobie rozważał: Quid ergo mihi ipſi faciam, ſi in iſta Vita moriar, quomodo ignem inferni ſuſtinebo? *Coż tedy z ſobą czynić będę, ieżeli w tym ſtanie złym umrę, iáko ogniſte upały piekielne wytrzymam.* A z tey myśli odmienił złe życie w dobre/ iáko ſkutecznie wydáłá świątobliwość iego ná Biſkupim vrzędźie.

Vwagá piekłá miękczy ſercá.

Swiadczy tey ſłużąca rzecz/ S. Joannes Climacus, że ná wizyćie Klaſztorow/ widźiał zakonnego Brátá w kuchni poſługuiącego/ ktory uſtáwicznie płákał/ y okázyą płáczu náznáczył/ że pátrząc w kuchni ná ogień/ uważał ſobie przyſzły ogień piekielny czekáiący grzeſznikow/ á przeto z upału gwałtownego/ zánośiło ſie ná ſpory deſzcz oczom iego. Omijam tu/ y nie przywodzę wiele inſzych przykłádow/ w ktorych tá ſzcześliwość uważnych ludźi iáśnieie/ że boiąc ſie przykrośći piekłá/ chronili ſie grzechow. Jednák że ná powśćiągnienie od niecnot/ zákámiáłych grzeſznikow dwá przełożę przed oczy/ Czytelnikowi moiemu.

S. Joan: Climacus Gradu. 4.]

Z ogniá widzenia cnotá.

Nápiſał Vincentius Beluacenſis że w Roku 1090. ſtáłá ſie rzecz táka: po śmierći człowiek ieden grzeſzny potępiony do piekłá pokazał ſie towárzyſzowi ſwoiemu/ dáiąc mu znáć/ zá dopuſzczeniem Boſkim/ o karániu ſwoim w piekle/ á ná probę ćieſzkośći ktorą ponośił/ ogniſte otárſzy ręką czoło/ iedne krople ſpuśćił potu ná dłoń towárzyſzá ſwego/ ktora wnet dziurę przepáliłá w żyw m ćiele iego/ y mękę mu zádáłá. Co uczyniwſzy ow potępieniec rzekł: Sit hoc vivum tibi, & perrenne infelicitatis meæ monumentum, & ad meliorem frugem ſtimulus. Et ſi tibi conſulis, ad ſanctũ Religioſæ Vitæ aſylum, à S. Melanio meloten accepturus, confugies. *Niech ći to będźie żywa, nieſzczęśliwośći moiey pámiątka, y do lepſzego życia pobudka. A ieżeli chceſz ſobie poradźić, bierz ſię do Zakonu Swiętego, uchodząc do Melaniona świętego y weźmiy od niego zakonny káptur.*

In ſpecul: Histor: Lib: 25. Cap: 89.

Potępiony náponmina, kompána.

Zle widzę pod ogniſte krople piekłá y ręki podſtáwić/ gdźie zápámiętáli grzeſznicy wſzyſtkim nádſtáwiáią ſie ćiáłem: A chociaſz im podobnych pogrożek po ſáme nálewa ſie uſzy/ ná

Surius in Vita S. Audberti 15. Iunij.

piekło nie pámiętáią? Trzebá by ná nich podobno Aniołá o⸗nego z niebá/ co swawolnemu Landelinowi (iáko mą w kśię⸗gách Suryusz) pokazawszy potępienie w piekle kompaná iego/ mowił: Pátrzay Lándelinie ná zapłátę prac swoich: Vważay co lepszego? czyli w piekło wtrąconym bydź? czyli z Aniołámi krolowáć w Niebie? Trzebá żeby támten Anioł do Landeliná miáná/ obroćił do wszytkich grzesznikow mowę: Abijce obscuri pectoris cæcitatem, ut possis intueri clarissimam Christi lucem. Excute, iam, jam, à cervicibus tuis iugum Diabolicæ servitutis, ut post brevis huius vitæ curricula pos-sis æternum regnare cum Christo. *Odrzuć ponurzonego ser-cá ślepotę, ażebyś mogł pátrząc ná świátłość Chrystusowę. Otrzą-śni z szyie twoiey iárzmo Diabelskiey niewoli, ażebyś po máłym czáśie tego żyćia, mogł z Chrystusem krolowáć.*

Anioł pokazał piekło ná co z

Nie zbywa iednák ná tákich Aniołách lubo w ludzkim ćiele/ grzesznikom zákámiałym/ máią ich w Osobách Bráctwá Nay⸗świętszego Odkupićielá Vkrzyżowánego/ ktore im y niebá życzą/ y piekłá strzedz śię doradzáią/ Ale y ty Czytelniku przyiáźny zá Aniołá im stánieśz/ kiedy czytáiąc ten Rozdźiał/ o sposobách dá⸗nych od Páná Bogá/ ná wykorzenienie zákámiáłośći/ y wszelákich grzechow/ z niego im pokázowáć będźiesz/ álbo zapłátę niebie⸗skiego Krolestwá ktorey prágnąć máią/ álbo karánie śmierći/ sądu y piekłá/ ktorego śię bać powinni. Considera, vtrum ti-bi præstabilius sit protrudi in baratrum æstuantis ignis? An nobiscum perfrui gaudijs sempiternis. *Vważay, coć po-trzebniey, czyli w piekło wtrąconym bydź: Czyli záżywáć rádośći w Niebie.*

Angelus, ad Landelinum.

A trzymam o tym/ że zniewoleni tákim dyskursem grzesznicy zákámiáli/ z wielu upodobáią sobie/ áby ieden y náśládowáć będą Landeliná náwroconego do Páná BOGA/ boiáźnią piekła: A Augustyná Swiętego zechcą náśládowáć w owey modlitwie: Rogo te Domine Sancte Pater, per omnes miserationes tu-as: mollifica cor meum durum & lapideum, & saxeum, & ferreum, tua sacratissima & potenti unctione & fac me per ignem compunctionis coram te omni hora hostiam vivam fieri.

fieri. *Proſzę ćię Pánie Swięty Oycze przez wſzyſtkie miłośierdźie twoie: zmiękcż ſerce moie twárde, kámienne, y ſkáliſte y żelázne, twoim ſwiętym, y mocnym námázániem, y uczyń mnie przez ogień żalu ſkruſzonego ſercá, przed tobą ná káżdą godźinę, żywą ofiárą.* S. Aug: Lib: 22. Meditat: Cap: 35.

ROZDZIAŁ XVII.

O powinnośći nászey w poſpolitośći: że wſzyſcy obowiązáni ieſteśmy, do rátowánia ginących, zákámiáłych grzeſznikow.

JEżeli ieſzcze głęboka konſyderacya nieſzcżeśliwych progreſſow/ w ktorych zoſtáią zákámiali grzeſznicy/ Przyiaćielſkiego do rátunku nie poruſzyłá ſercá: Jeżeli ſtan/ tych ośierociáłych w cnote nędzarzow/ nie wymogł czego ná litośćiwym ſercu bliźniego/ ná ſwoie ſtrone: y ieżeli dotąd z Kátolickiey rozżżutney miłośći pochodząca effikácya/ nie pokazáłá ſię ſierotom/ tym. Jeżeli y ſpoſoby podáne/ ná cudzą przygode ſłużące/ nie domácáły ſię w ludziách ſkutku życzliwośći: Przetoż ſpolney nátury kommunikácya/ muśi ſię o ten poſtáráć reſpekt/ iſz Bráćia ſą náśi/ lubo grzeſznicy/ z teyże ſtworzeni ziemie/ z Máſſy Adámowey w potomne czáſy idący; á w oczach náſzych ſkryte/ y powierzchowne/ ćierpią afflikcye/ to ieſt utrapienia. Dla śćisłey tedy z nimi uniey/ ligi/ y nátury kommunikácyey/ ma ſię wznieċáć w przyiáznym ſercu obowiązek/ y obligácya żeby przez náſze niedbálſtwo/ krwią Chryſtuſową odkupioni/ á nie máiący od nas rátunku żadnego/ w piekło nie przepadáli zákámiáli grzeſznicy. *Nátura ludzka, każe ratowáć ludźi.*

Sam dla ſiebie Czytelniku przyiázny nie urodźił ſię człowiek/ ále z obligácyą wyſzedł ná ten Swiát żeby y bliźniemu ſwoiemu pożytecznym był; Przyznał ten obowiązek włożony ná lu-

Seneca: Lib: 2. de Ira, dźi/ uczony Seneká: Homo in adiutorium mutuum, generatus est. *Człowiek, ná pomoc wzáiemną urodzony iest.* Uznał-to y krásomowcá Rzymski Tulliusz: Homines, hominum causa generati sunt: ut ipsi inter se, alij, alijs, prodesse possint. *Ludźie dlá ludźi porodźieli się: áżeby między sobą, ieden*

Cicero Lib:1. Officior: *drugiemu, pomocy dodawał.* Potwierdza te rzecz/ y Ambroży S. Biskup: Necessitates aliorum quantum possumus, iuvemus & plus interdum quam possumus. Nil tam secundum naturam est, quàm iuvare consortem naturæ. *Potrzebom cudzym iáko możemy wygadzaymy, á podczás y bárdźiey ániżeli mo-*

S. Ambr: de Offic: *żemy. Nic álbowiem ták nie iest przyzwoitego náturze, iáko porátowáć bliźniego teyże nátury.* Toć trudno sie wzbrániáć z tey powinney posługi/ trudno sie iey uchrániáć/ do ktorey sámá náturá przyćiska práwem/ y podáne w tey kśiążce do rąk sposoby záchecáią. Bo zápewne nie pilnowawszy obowiązku tego Przyiaćiel/ przećiwko wrodzoney czyniłby słusznośći/ y szkodźiłby

Senec: de Benefic: bliźniemu swoiemu/ iáko náucza Seneká: Qui succurrere perituro potest, quàm non succurrit, occidit. *Kto porátowáć może ginącego, á nie porátuie, zábiia.*

Bog to uważył/ że człowiek sam ieden sobie w przygodźie

Zle' było żyć sámemu Adámowi. rády dáć nie może/ y ná początku stworzenia człowieká Adámá ná świećie/ osądźył/ że przy zupełney dobroći wszystkich stworzonych rzeczy/ (Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant val-

Genes: Ca:1 & 2. de bona. *Widźiał BOG wszystkie rzeczy ktore stworzył, á były bárdzo dobre.* (iedney Adámowi brákowáło rzeczy/ to iest że nie miał przyiaćielá: Non est bonum hominem esse solùm faciamus ei adiutorium simile. *Nie dobrze bydź sámęmu człowiekowi, uczyńmy mu pomoc podobną.*

Chaldæi. Chaldeyská wersya/ ták ma: Faciamus ei sustentaculum, quod sit penes eum. *Uczynmy mu podporę, ktoraby przy nim byłá.* Dla czego to Pan BOG umyślył? dwie Rácye náznácza/ prácowity w kośćiele

Cornel: à Lapide, in Genesi: Bożym/ Cornelius à Lapide: Vt Mulier sit viro præsens, & socia, in solitudinis remedium, & solatium. Rursus, ut Mulier viro sit ad manum, ut eum in omnibus iuvet, & sublevet. Ad curam, & laborum levamen. Ad cæteras vitæ ne-

cessita-

cessitates sublevandas. *Ażeby niewiástá byłá mężowi obecna, y kompanka, ná osobnośći podporę, y poćiechę. Znowu, áżeby byłá małżonkowi tudźieß ná wßelka pomoc, y porátunek. Do stáránia, y prac folga. Y do inßych żyćia potrzeb rátunkiem.* Czemu E. wá stwo. rzona:

Byłá to/ tám/ nabożny Kátoliku/ pierwßa przyiáźni fundácya/ od Páná BOGA záłożona/ z obowiąskiem do rátowánia bliźniego: był to pierwßy zápis obligáciey y nowy exemplarz dány/ áżeby z instynktu przyrodzenia/ człowiek brał się do rátunku w nießczęśćiu/ tákiego iáko y sám iest człowieká: Náuczono tám Przyiaćielá dobrego/ że z sierotámi żyiacymi w utrapieniu/ życzliwy kontrákt dopomożenia im do wßytkiego dobrego záwierác powinien/ máiąc to ná pámięći swoiey. Frater enim, & caro nostra est. *Brát bowiem y ćiáło náße iest.* Dla ktorey przyznánia kolligácyey miedzy námi á bliźniemi/ Máláchiaß Prorok nápisał. Numquid non Pater unus omnium nostrum? *Izali nie Oćiec iedęn nas wßystkich?* A Páweł S. Apostoł obßerniey okreslił wywodząc krewnośći y powinnowáctwá linią: Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra, non eundem motũ habent; ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. *Iáko w iednym ćiele wiele członkow mamy, á wßystkie członki nie iednę spráwę máią, ták wiele nas iednym ćiáłem iesteśmy w Chrystusie, á káżdy z osobná, ieden drugiego członkámi.* Y potwierdźił tego znowu w inßych listách pißąc. In uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudæi, sivè gentiles, siuè servi, sivè liberi, & omnes in eodem spiritu cooptati sumus. *W iednym Duchu my wßyscy w iedno ćiáło iesteśmy ochrzczęni, bądź Zydowie, bądź pogánie, bądź wolni, á wßyscy iednym Duchęm iesteśmy nápoięni.*

Gen: Ca: 37.
Málach: Cap: 2.
Ad Rom: Cap: 12.
1. Corinth: C. 12.

A náco ta kolligácya ták śćisła/ zmierzał Páweł S. Apostoł/ także we dwoch mieyscách wydał swoy zamyśł. Si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. *Ieżeli co ćierpi ieden członek, pospołu ćierpią wßytkie członki.* A wyżey w tym Rozdźiale nápisał. In id ipsum & pro invicem solicita sunt membra. *Iedne członki o drugich toß stáránie máią.*

Członki sie rátuią rękáske V.

máia. W tych tedy punktá ch Páweł S. chćiał pokázáć ludźiom/
iáki obowiązek máia y obligácya z sámego przyrodzenia dána/
ná pomoc bliźniego swego ktorego rátowáć w nieszczęśćiu po-
winność iest/ mowi Błogosłáwiony Wáwrzyniec Iustynian.
Sicut unum membrum læsioni se exponit pro alio, sic &
nos agere debemus, imitantes Dominum Jesum Chri-
B. Laure: stum qui passioni se exposuit, ictum, quem humanum ge-
Iustinia: nus meruerat, super se excipiens. *Iáko ieden członek nárá-*
de ligno *za się ná odnieśienie rány zá drugi, ták y my czynić powinni, ná-*
Vitæ Cap: *śláduiac Páná Iezusa Chrystusá, ktory wydał się ná umęczenie, przyi-*
17. *muiac te razy ná siebie ktore zásłużył narod ludzki.* Te zás mą-
dra náuke obiaśnia sáma rzecza káždemu widoma experientia,
bo (náprzykład mowiac) kiedy kto kogo zánieśie sie uderzyć
w głowe/ tedy co wskok reká przyrodzona powinnośćia wzru-
szona/ ná zástonienie pospiesza głowy/ choćiażby sie miáła ná
szwánk/ y obráženie nárážić. A ná podobna funkcya bronie- ia
y rátowánia bliźniego/ nárąža káždego z nás przyrodzone prá-
wo/ y ná to obowiezuie.

kocháć bli- Wrodzoney powinnośći nászey/ rátowánia bliźnich y Bráći
źniego. nászych/ badź w potrzebách według ćiáłá/ badź względem duszy/
Mat: Cap: przyczynia obowiasku/ y obligácyi przykazánie Pánskie. Dili-
22. ges Dominũ Deum tuum ex toto corde tuo: Et proximũ tu-
um sicut te ipsum. *Będźiesz kochał Páná BOGA twoiego ze-*
wszytkiego sercá twego: A bliźniego twego, iáko siebie sámego.
Przywodźi przykładem y miłość Boska ku ludźiom/ ktora to
wymogłá w niebie/ że BOG Oćiec Niebieski ná odkupienie
Ioan: Cap narodu ludzkiego zesłał Syná swego: Sic DEUS di-
3. & 15. lexit mundum ut Filium suum unigenitum daret, ut o-
mnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æter-
nam. *Ták BOG umiłował świát, że Syná swego Iednorodzonego*
dał, áby wszelki kto wierzy wen nie zginał, ále miał żywot wie-
BOG *nas* *czny.* A że nam podobnego przykłádu násládowáć
kocha. przynależy/ Chrystus Pan roskázuie. Hoc est præceptum me-
um ut diligatis invicem sicut dilexi vos. *To iest przykazá-*
nie moie ábyśćie się spolnie kocháli iákom ia was ukochał. Co bár-

dzo cżeſto dla záchowánia/ przypomina nam Piſmo S. przez Jana S. Hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit DEUM diligat & fratrem ſuum. *To przykazánie mamy od BOGA, áżeby kto kocha BOGA, kochał y brátá ſwego.* A znowu nápomina: Chariſſimi, ſi ſic DEUS dilexit nos & nos debemus alterutrum diligere. *Naymilſi, ieżli ták BOG ukochał nas, y my mamy iedęn drugiego kocháć.* 1. Ioan: Cap: 4.

Ktoregoby záś czáſu/ te Przyiacielá dobrego życzliwe chęci bliźniemu wyświádczone bydź miáły? y iáko ten obowiązek miałby pokazáć ſkutek? Domyślam ſie z słow mądrych Sálomoná. Qui negligit damnum propter amicum, iuſtus eſt. *Kto nie uważa ſzkody dla przyiaćielá, to iáko ieſt ſpráwiedliwy.* A Odpowiáda Hugo Kardynał komentem: Qui leviter patitur damnum rerum vel corporis, vel nominis, propter amicum quemlibet, vel propter Chriſtum, iuſtus eſt, id eſt fidelis amicus eſt. *Kto máłą ſkodę ponośi w rzecách według ćiáłá, álbo w imięniu, dla przyiaćielá ktorego, álbo dla Chryſtuſa, ſpráwiedliwy ieſt, to ieſt wierny przyiáćiel ieſt.* Alec y ſam Mędrzec nápiſał. Omni tempore diligit, qui amicus eſt, & frater in anguſtijs probatur. *Wſzelkiego czásu kocha, kto przyiaćielęm ieſt, á Brátá w utrapieniu poznáć.* Nie ná słowách obligácya kochánia záwiſłá/ áni ſie funduie ná pogodnym czáśie/ ále ná wyświádczeniu usługi bliźniemu w nieszcześciu iego: do czego ſłuży ſentencya iednego z Doktorow Swietych: Probatio dilectionis, exhibitio eſt operis. *Dokument przyiáźni ieſt w należytym uczynku.* Ináczey záś trudno przyiaćielá zrozumieć ieżeli nie wrázie złym. Non agnoſcitur in bonis amicus. *W ſczęśćiu nie pozna przyiaćielá.* Bywa záś tám poćiechá słuszna bliźniemu/kiedy ma tákiego co go w oſtátniey nędzy poćieszy/głośi Ambrozy S. Solatiũ huius vitæ eſt, ut habeas tibi fidelẽ Virum, qui in proſperis gratuletur tibi, in triſtibus compatiatur, in perſecutionibus adhortetur. *Rádość żyiac ieſt, mieć wiernego człowieká, coby w fortunie winſzował, w ſmutku cieſzył, y w utrapięniách pomagał.*

Dla przyiaćielá wa. ćie.

Proverb: Cap: 12.

Hugo Card: hic

Proverb: Cap: 17.

Skutek kochánia.

Ibidem, Cap: 19.

Dobra, mieć przyiáćielá.

S. Ambr: de Offic: Lib: 3.

Przyzwoitaby nam wszyſtkim/ z tákową życzliwośćią wo-

czy zábieżeć/ y ſtáwić ſię ochotnie/ zákámiáłym grzeßnikom/ w
oſtátniey potrzebie będącym/ wiedząc że potrzebuią przyiáźni ná-
ßey doznáć; prágną od nas in triſtibus/ toieſt w uciſkách po-
litowánia/ oczekiwáią in perſecutionibus, w prześládowániu
ktore ponoßą od włáſnych niecnot/ y od Czártá/ rátunek mieć/
w przykrey biedźie ściśnioni wyglądáią pomocy. Wßák to
Bráćia náśi/ mowię z Páwłem Swiętym: Omnes vos fra-
AdRom: Cap: 8. tres eſtis. *Wy wßyſcy Brácia ieſteśćie.* iákoż im nie dodáć w
ták złym rázie posiłkow? Jáko nie ſpráwić ſię według powie-
śći Sálomoná Mądrego: Frater in anguſtijs probatur. *Brá-
terſka życzliwość w utrapieniu ſię wydáie.*

Obfituiąca w konterfekty obrázow cnot rozmáitych Stá-
Obraz Przyiacie-lá życzly-wego. rożytność ludzka? táki życzliwego Przyiaćielá obraz oſobliwy.
ná widok poſpolity wyſtáwiálá oczom/ ná te go kßtałtuiąc mo-
de; Wymálowáno urodziwego Młodźianá w źielonych ßá-
tách/ ná znák ten/ że przyiaźń záwße kwitnącą/ nie zwykłá wie-
dnieć: piſáno ná czole Oſoby: Longè & prope. Dáiąc znáć
że zbliſká/ y zdáleká/ zoſtáie przyiaćiel iednáki: Ná pierśiách
ku ſercu/ były te słowá/ Mors, & vita, śmierć y żyćie; ná tę
pámiątkę że z przyiaćielem żyć y umieráć/ należy. Ná ßátách
u dołu piſáno to/ Hyems, & æſtas. *Zimá y Láto,* Co znáą-
czyło przyiáćielſka powinność/ w ßczęśćiu/ y w nießczęśćiu bli-
źniemu ßużyć gotowa. Do wyſtáwienia w Oſobách nάßych
Obrázu tákiego przyiáźni obowięzuie Chryſtus Pan Zbáwićiel
świátá przykłádem ſwoim/ ktory będąc w niebie zdaleká/ y bli-
ſko ná źiemi/ miłość nam ſwiadczył/ y źimie y lećie/ śmiercią
y żyćiem/ przyiáźni czynił effikácyą. A Páweł Swięty Apoſtoł
do wymálowánia ze wßyſtką okolicznośćią tego obrázu wydáie
1. ad Corinth: Cap: 15. mandat: Sicut portavimus imaginem terreni: portemus
& imaginem cæleſtis. *Iákośmy nośili obraz źiemſkiego: no-
śmy obraz y niebieſkiego.* Dodáią ná to kolorow y podpiſow/
uczoni ludźie: iáko to Sálomon wzwyż pomieniony: Omni
S. Auguſt: tempore diligit, qui amicus eſt. *Czáſu wßelkiego kocha, kto
przyiacielem ieſt.* Ták że Auguſtyn S. Nil ſic probat amicum
quam oneris amici ſupportatio. *Nic ták nie pokázuie przyia-
ćielá.*

ćiełá, iako ćiężaru zá bliźniego dźwigánie. Tudźież Caſſiodorus: Amicus omni tempore diligit, nam eum tormentũ non ſeparat, labor non laxat. *Przyiaćiel wſzelkiego czáſu kocha álbowiem go żadna przykrość nie odłącza, áni praca oddala.* A CHRYSTVS Pan nad tych wſzyſtkich/ wiekſzego dokumentu przyiáźni potrzebuie w ktorym ſie ma pokázáć gdy mowi: Maiorem hac dilectione nemo habet, quam vt animam ſuam ponat quis pro amicis. *Większego nád to kochánie niema żaden iáko kiedy duſzę ſwoię da kto zá przyiaćioł ſwoich.* Caſſiod: in Epiſt: Ioa: Cap: 15.

Nie obliguie nas wſzyſtkich záwſze tá kondycya vmierá- nia zá przyiaćielá/ áni przyćiſka do ták znáczney rezoluciey y ſercá meżnego odwagi/ Czytelniku przyiazny; Boć y Aniołowie Swieći bywſzy nieſmiertelnośćią vdárowáni od Páná BOGA/ żyćia ſwoiego ná rátunek náſz nie łożą: ále przećie vłomnym ludźiom z roſkázánia Boſkiego w potrzebach ich y przypadkách nieſzcześliwych/ przyiaćielſka wyświadczáią przyſługe/ o czym ieſt w Pſalmie: Angelis ſuis mandavt de te: vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. *Aniołom ſwoim roskazał o tobie: á żeby ćie ſtrzegli, we wſzyſtkich drogách twoich. Nárękách nośić cię będą: żebyś ſnádz nie obráźył o kámięń nogi twoiey.* Zdumiewał ſie ná táka ku nam grzeſznym/ Aniołow S. życzliwość/ Bernrd S: Opát/ mowiąc: Mira dignatio, & verè magna dilectio charitatis! Adſunt igitur Angeli, & adſunt, tibi non modo tecum, ſed etiam pro te. Adſunt vt protegant adſunt vt proſint. Fideles ſunt, potentes ſunt! *Cudowna dobroczynność, y záprawdę wielki dokument miłośći! Przytomni ſą Aniołowie, y przy człowieku ſą á nie tylko z tobą, ále y ná obronę tobie. Są ażeby ochrániáli, ſą áżeby pomocni byli. Wierni nam ſą, mocni ſą.* *Aniołowie ſtrzegą nas* Pſal: 90. S. Bern: Abb: in Pſal. iſtũ

Zdokumentámi przyiáźni Aniołow Swiętych ku ludźiom nie rozwodze ſie ſzeroce/ nabożny Katoliku! wypiſuiąc nieprzeliczone z rożnych kśiąg przykłady. Iáko Lotyá wyprowádźili z ognia: omdlewáiącego Izmáelá/ Eliaſzá pośiláli; i tá- *Aniołowie S. wiele czynią dobrego, nam*

ko nieprzyiaćielſkie gromili woyſká/ iáko Tobiaſzowi przewodnikami byli: iáko w Bábilonſkim piecu pácholąt bronili od Vpałow: iáko Mágdálenie S. ná puszczy ſłużyli: iáko Moyżeſzá Opátá od pokus Czártowſkich bronili: iáko ſie znáwroczenia grzeſznikow ćieſzyli. Dość mi tu nátym/ że ći Duchowie Niebieſcy życzliwośćią ſwoią ku ludźiom/ uczą nás tego/ iáko powinność ieſt náſzá/ wyświádczáć/ w káżdy potrzebie bliźnim náſzym czego dowodze z náuki Błogoſłáwionego Wáwrzyńcá Juſtyniáná: Sollicitudo Angelicæ cuſtodæ nos provocat ad amandum proximum: Non eſt ab homine deſpiciendus homo, qui adeo Angelis charus eſt. *Pilne ſtáránie Anielſkiey ſtraży około ludźi, zácheca nás do kocánia bliźniego: Nie ma tedy człowiek pogardzác bliźnięm, ktorego ták znácznie Aniołowie kocháią.* Záczym niegodźi ſie/ y ſłuſzność nie każe chronić ſie obowiązku tego/ ále należy bydź ludźiom grzeſznym y czeſto ſzwánkuiącym podporą/ według rády Páwłá S. Alter, alterius onera portate, & ſic ad implebitis legem Chryſti. *Ieden drugiego znośćie ćiężáry, á ták wypełnićie práwo Chryſtuſowe.* Bo tákowym życzliwośći ſzáfunkiem śiłá ſobie ſpráwić może kátolik/ wczym go záchodźi aſſekurácya Dámá S. Hæc felix Divinæ bonitatis immitatio eſt, dùm quis alijs nonminus, quàm ſibi gratiam expoſcit: & tunc conſumatæ charitatis terminus, ac beatitudo attingitur, dum in proximis animæ ſuæ, benefacit. *To ſzczęśliwe Boſkiey dobroći ieſt náſládowánie, kiedy kto drugim niemniey, iáko y ſobie łáſki zebrze: y wten czás zupełnyey miłośći kreſu, y błogosłáwienſtwá człowiek doſtępuie kiedy przyſługuiąc ſię bliźniemu duſzy ſwoiey, dobrze czyni.*

B: Laurēt: Iuſtinian Lib: de Ligno vitæ. C: 15.

Ad Galat: Cap: 6.

Bogá náśla duie, kto kocháʒ

S. Ioan: Damaſc: Serm: de Defunct:

Wrodzoną ſkłonnośćią/ (pospolićie) Czytelniku życzliwy/ chetniey tám ná okázyią náraża ſie pałáiący áffekt/ gdźie mu właśnie pro obijecto amabili, *to ieſt zá cel życzliwośći,* táko przyiemna prezentuie ſie rzecz/ w oczách; Rráźniey/ poſpieſzá tám z obligácyą kedy widźi powabiáiącą ku ſobie śliczność: Wiec że duſz ludzkich iſtność/ okiem ćieleſnym niedośćigłá/ ozdobą ſwoią/ y pieknośćią przewyżſzá wſzyſtkie ſtworzone rzeczy

czy

czy pod niebem. że w ßácunku (niezmiárkowanym náßym rozumem ßczupłym) u Páná Bogá niezmiernym zoſtáie: Bydź muśi koniecznie/ że wkłada popędliwy obowiązek ná ſercá ludzkie pozorem ſwoim/ áżeby dla pozyſkánia Pánu Bogu bliźniego duße zdażáły wßyſtkie Kátolickiey miłośći śiły/ y ákty. Jákoż ieſt ná co porwáć śię ſkwápliwie/ y záwárte w ſercu dobre żądze áfektu/ ieſt ná co wypuśćić! Dußá bliźniego náßego/ do śiebie wabi przyiázne chęći! Ma śię ná co pośpießyć Przyiaciel z zyczliwośćią/ wyrozumiewáiąc Duße godność z nāſtępuiącey medytaciey Bernárdá Swiętego y ſłucháiąc iáko zdußą rozmawiáiąc ten Swięty wſpániále dáie iey elogia: O anima inſignita Dei immagine, decorata ſimilitudine, deſponſata in fide, dotata in ſpiritu, redempta ſangvine, deputata cùm Angelis, capax beatitudinis, hæres bonitatis, quid tibi cùm carne, qua haud alıud vilius ſterquilinium inveniſti? *O Duszo przyozdobiona obrázem Boſkim, y wyobrázęnięm, záślubiona wiárą, vdárowána w duchu odkupiona IEZUSA Krwią, przeznáczona z Aniołami ſpoſobna do otrzymánia wieczności, dziedziczko dobroći, cosz ći z ćiáłem, nád ktore żadnych podlieyſzych śmieći ználeść nie można.* S. Bern. Abb. in Meditat. Piekność Duszy.

Wcząch przeto miawßy Czytelnik pilny te Bernárdá S. medytácya z dwoch rzeczy wniey położonych/ trzeći domyślić śię może. Pierwßa rzecz ieſt: że dußá ludzka będąc ták znáczną pięknośćią udárowána od Páná Bogá/ bez wątpienia muśi dośiebie powabiáć przyiáćielſki áffekt. Druga rzecz ieſt: że ſekweſtrowána do czáſu w śmiertelnym ćiele/ gdy śię zá iego pożądliwośćią uda tedy ozdobę ſwoię tráći/ y iáko iáki nieoßácowány kleynot w podłych wala śię śmiećiách/ záczym do ználeźienia ſwoiego/ poniewierániem śię y zgubą ſwoią/ wzbudza/ Przyiáćielá dobrego áżeby użaliwßy śię Duße ludzkiey wgrzechách śmiertelnych iáko w śmiećiách záwierußoney/ trzećiey dorozumiał śię rzeczy/ y żeby brał obowiązek miłośći Kátolickiey ná śiebie/ ßukáiąc ták drogiey rzeczy zgubioney/ á ználeźiona przez zyczliwe ſtáránie/ znowu do rąk oddáiąc BOGU.

Dusza drogo kupiona

Dorozumiewał śie Paweł Swięty duße ludzkiey ßácunku/ y miárkował śie po tym/ co Chrystus Pan łożył/ ná wykupienie iey/ z Szátáńskiey niewoli/ á iák słußność kazáłá/ przyznał/ że wiele wysypał Zbáwićiel dobrego/ z Skárbu swoiego własnego ná oswobodzenie Dusze z więźienia: Empti estis prætio magno glorificate & portate Deum in corpore vestro. *Kupieni iesteśćie záptátą wielką, chwalćie zi y noście Bogá w ćiele wászym.* Ktorą wiáre uważáiac Chryzostom S. nápisał: Vis scire, quantum sit prætium animarum nostrarum. Redempturus eas Vnigenitus non mundum dedit, non tærram, non mare. Sed suum prætiosum sangvinem *chcesz widźieć ták wielka iest zapłátá dusz nászych. Oto odkupuiąc ie Syn Boży nie świát dał nie morze ále swoię krew przenaydroższą.* W tákiey cenie y Bernárd S. duße ludzkie miał Magna res est anima quæ Chrysti sangvine redempta est: gravis animæ casus, qui non nisi Christi cruce potuit redemi. *Wielka rzecz iest duſza, ktora krwią Chrystusową odkupiona iest: ćięſki to był upadek duſze, ktory tylko krwią IEZVSOWA mogł bydź odkupiony.* Dußá iest to skarb drogi w podłym záchowány naczyniu piße z Páwlá Swiętego: Habemus thesaurum istum in Vasis fictilibus. *Mamy tęn skarb w naczyniách gliniánych.*

1. Corint. Cap: 6.

S. Chrys: in Psal. 48.

S. Bern: in Evang: Epist: 54.

2. Corin: Cap. 4.

Krwią Christus kupił duße.

Przetoż żeby nie ginął znowu/ y niedostawał śie ten skarb w mocy nieprzyiaćioł/ obligowány zostáie káżdy kátolik do rátowánia iego gdy iest wiákim niebespieczenstwie zguby: Bo ieżeli iednorodzony Syn Boży nie máiac żadney obligácyey ná odkupienie duß/ sama tylko pieknośćią iey/ (lubo ná ten czás zábrukána grzechámi) uwodźi śie kochániem/ ták drogo ią płácił/ iáko Piotr S. Apostoł nápisał. Non corruptibilibus auro, vel arigento reddempti estis, de vana vestra conversatione: sed pretioso sanguine quasi agni immaculati, & immaculati Christi. *Nie skázytelnemi, rzeczámi, złotem álbo srebrem odkupioni iesdeśćie, od proznego obcowánia wáßego: ále drogą Krwią nie zmázánego, y niepokálánego iákoby báránká Chrystusá.* Tedyć y człowiek z powinności

1. Epist: Pet: Cap: 1.

nośći ſwoiey/ pámietáiąc ná ták wielką expenſe/ przyiáznym áffektem zdiety/ ma przykłádáć ſtáránia żeby ten drogo odkupiony ſkarb nie przepadał márnie. Wßákże gdyby miał kátolik krople iedne krwie naydroßy Zbáwićielá Swego Jezuſá/ ſamby śie obowiezywał reverentiali actu do ſtrzeżenia iey/ żebymu nie zgynełá: A cżemuß náduße bliźniego nie użyie podobney obligácyey/ w rátowániu iey zá ktora Chryſtus wßyſtke krew ſwoie kroplámi wylał: Tákim árgumentem do rátowánia Duß zakámiáłych grzeßnikow/ obowiezuie wßyſtkich Kátolikow S Bernardyn Senenſki: Quid ſi quis quandam pretioſiſſimi ſangvinis Chryſti guttam penes ſe haberet, S Bernar
quanta illam reverentia, & cura, cuſtoditurus eſſet. Sed Senenſ:
quantum debes hebere charam unam animam, pro qua to- in Serm
tus ſangvis Chriſti eſt ſparſus? *A ieżeliby kto nieiáką kro-* Quadra-
pelkę krwie Chryſtuſowey przyſobie miał, ziákaby uczćiwośćią, geſimæ.
ſtárániem ſtrzegł iey. A częmuß ták ważyc niemaß duße iedyney ukocháney, zá ktorą wßyſtkę krew Iezus przelał?

Zlewa śie wiecey obligáciy z tey miáry ná nas/ że dußá pieknośćią/ choćiaß pod brudem grzechowym godna ieſt tego áżebyśmy tey wrátunku przyiaźn náße y przychylność świadczyli: ieżeli álbowiem pieknosć duße przywiodłá do uboſtwá Chryſtuſá/ y do wyzućia śie ze wßyſtkiego co mogł ná świećie docześnie mieć: Exinanivit ſemetipſum formam ſervi accipiens. *Wyniſczył ſámego śiebie przyiawßy poſtáć ſługi.* mowi Páwel S. iákże przynamniey (bez ſkody) do politowánia Ad Phili-
nád upadkiem ſwoim w grzechách nie ma poćiągnąć kátolika/ ozdoba ſwoia y ślicznośćią/ ktorą ták ſobie maß imáginowáć Czytelniku łáſkawy ták/ iáko oniey twierdźiłá Kátárzyná S Senenſka Dominikánká: Tanta eſt dignitas animæ à peccatis puræ, & gratia Divina exornatæ, ut nullus, qui eam modo videret, non libentiſſime pro ea, in tali ſtatu conſervanda, vitam daret. *Táka ieſt godność duße z grzechow oczyśćioney, y dárámi łáſki Bożey ozdobioney, że żaden człowiek ktoryby widźiał teraz wowey pięknośći dußę, nie był by ták oźiębły, żeby ſię nie miał odważyć umrzeć, byle tylko w owey*

pen: Cap. 2.

Surius Menſe Maio

Zacznosć Duße.

 pięknośći

pięknośći duſze záchowáć. A my co náto! ktorzy y bez żyćia utráty/ máley cząſtki odłożyć niechcemy ná przywrocenie pieknośći duszy grzesznych ludźi! á náwet y o własnych dusz ozdobe nic cále niedbamy.

O scześliwa pieknośći duſze wolney do grzechow! kogoż záſzerce niechwyćiß! Rozumiem że u káżdego ktory to gytáć bedźie zá wezmie/ ſie wſercu tákie prágnienie/ áby podobney mogł dopiać wdźięcznośći! Trzymam otym że káżdy dźiwuiac ſie tákiey ozdobie: Mirabantur ſinguli nimiam pulchritudinem eius. *Dźiwowáli ſię wſzyſcy zbyteczney pięknośći iey:* táko ná piekność Judyty da ſie powabić/ y poćiagnać do ſporządzenia iey w bliźnim/ álbo y wſobie, przez ákty przyiaćielſki życzliwośći/ zwłaſzcza kiedy ſtánie: Confeſſio, & pulchritudo in conſpectu eius: *Wyznánie, y piekność przed obliczęm iego.*

Iudith: Cáp: 10.

Pſal: 95.

Jedyna tylko widze przeszkode/ Czytelniku łáſkáwy/ ktora do obowiazku tego/ rátowánia zákámiáłych grzeſznikow/ mogłá by komu zágrodźić droge/ z tey miáry/ że grzeſznicy zápámietáli ſa nieprzyiaćiele Boſcy/ y niegodni ſa tego áby im Pan Bog winy ich odpuśćił/ y przypuśćił ich doláſki: Lecz to bynamńiey w przyiáźni niema támowáć Rátolikow dobrych bo przećiwko tym ſtrony przećiwey płochym vwagom/ ſa árgumentá pewnieyſze: A naprzod ſamego Chryſtuſá Páná ieſt przykázánie: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos. *Kochayćie nieprzyiaćioł wáſzych, dobrze czyńćie tym ktorzy was w nienawiśći máia.* Stoſuie ſie y Auguſtyn Swiety ſwoim pytániem do tego/ náuczáiac kto ieſt bliźnym náſzym ktorego kocháć mamy ſerdecznie: Sed qui ſunt proximi quos debemus ſic diligere? Certe omnes homines chriſtiani, Judei. *Pogáni* amici & inimici. *Ale ktorzy ſa bliźni náśi, ktorych ták powinniſmy kocáć Záprawdę wſzyſcy Chrześćiánſcy ludźie, Zydzi Pogánie, przyiáćiele, y nieprzyiaćiele.* Potwierdza to y Doktor Anielſki Tomeſz Swiety ták. Sicut omnis homo ſine exceptione iubetur diligere, ita & omnis diligatur, domeſticus, extraneus, amicus & inimicus.

Nieprzyiaćielá kocháć.

Matth: Cap: 5.

S. Aug: Lib: de Diligen: Deo. C. 1.

S. Th. Aq. Opuſ. 61. Cap. 2.

cus. *Iáko wszystkim ludziom bez wyięćia ktorego, kázáno áżeby kocháli, ták y wszytkich bez excepciey kocháć należy, domowych, cudzych, przyiaćioł, y nieprzyiaćioł.*

Pámiętasz (rozumiem) Czytelniku pilny/ com wyżey w tym położył Rozdziale/ z náuki z Dámáscená Swiętego/ że rátowáć bliźniego w przygodzie iest wielki znák/ náśládowáć dobroći Boskiey: Hæc felix Divinæ bonitatis immitatio est dum quis alijs gratiam exposcit. Pomnisz (podobno) to/ że Aniołowie Swięći ochotnie ludziom w potrzebách/ przyiaćielskie czynia przysługi. A tu/ znowu/ więcey ieszcze ma w twoiey przez wiádomość zmieśćić się pámięći / to iest że kiedy człowiek przyiáźni skutki oświádcza nieprzyiaćiołom/ tedy tym miłośći áktem Pánu BOGV sámemu y S. Aniołom podobnym się stáie: ádla tego sámego trudno się nie ma dáć poćiagnąć do obligáciey Kátolik czynienia dobrze nieprzyiaćiołom Bożym y swoim. S. Ioann: Damasc:

Oprocz wyráźney ná to probáciey ab authoritate Diligite inimicos vestros benefacite his qui oderunt vos, vt sitis filij Patris vestri qui in cælis est. *Kochaycie nieprzyiaćioł wászych, czynćie dobrze tym ktorzy was máia w nienawiśći: áżebyśćie byli synámi Oycá wászego ktory w niebie iest.* Oprocz poważnych sentencyi Swiętych Bożych. Naprzod Cypryáná S. Divina est generositas condonare iniurias. *Boska iest cnotá, odpuśćić nieprzyiaćielowi krzywdę.* Powtore Chryzostom S. Nil facit hominem ita Deo similem, sicut inimicis esse placabilem. *Nic ták niecyni człowieká podobnym Pánu BOGV, iáko przychylnym bydź y łáskáwym nieprzyiaćiołom.* Dwiemá dokumentámi z Pismá S. te rzecz wywodze Kátolikom ná wzniecienie obowiazku do kochánia nieprzyiaćioł. Pierwszy iest ten. Miał vráze wielka Ezau przećiwko Brátu swoiemu Iákobowi/ iego przy národzeniu vtarcka/ á potym doroższy máła dárowizna/ podszedł w stárszyznie kupuiac v głodnego Ezáu primogenituram y znowu z drugiey okázyey że go vbieżał w Oyczowskim błogosłáwienstwie chytrośćia. Myślał tedy vkrzywdzony/ z ápálczywośći/ zábić Iákubá. Dyktowáło Math: Cap: 5. S. Cypri: de zelo. S. Chrys: in Genes: Genes. Cad: 33.

BOGV stał się podobnym Ezau ło sámo sumnienie Jákubowi że śie bać było trzebá Brátá/ przeto y lat czternaśćie w domu ńie mieszkał/ ále przećie zá czásem zboiáźnia powroćił do Brátá/ ktorego Ezáu obaczywszy zápomniał krzywdy/ y nieprzyiaciela swego mile przywitał. Currens Esau obuiam fratri suo, amplexatus est eum stringensq; colum eius & osculans, flevit. *Bieżąc Ezau záßedł w drogę swoięmu Brátu, y obłápił go, śćiskáiąc szyię, iego y cáłuiąc, płákał.* A záraz w powitániu owym Jákubowi zdáło śię że nie z Ezauem Brátem ále z sámym witał śię Bogiem: Sic vidi faciem tuam quasi viderim vultum Dei: *Ták obaczyłęm twarz twoię, iákobym widźiał twarz Boską.* Odpowiáda

Glos: hic, Glosá pismá Swiętego pospolita: Peccator cum remittit, quasi alter Deus est. *Grzeßny gdy odpuszcza krzywdę iest iáko drugi BOG.* Popiera tey odpowiedźi náuká Augu-

S. Aug. in Pal. 70, styná S. Qui bene vult inimico suo Deo similis est. *Kto dobrze życy nieprzyiaćielowi swoięmu Bogu podobny iest.* A ná to zgadza śię zdánie Grzegorzá S. Nissená: Propemodum non amplius intra terminos humanæ naturæ conspicitur,

S. Greg: Hyssen: Lib: de Orat: Dominica: sed ipsi Deo per virtutem assimilatur, vt alias ille ipse Deus esse videatur, dum facit ea, quod Dei solus est facere. *Záiste iuż nie człowiekięm cnotą Bogu podobnym iest, y zá Bogá stánie, kto czyni to, co sam Pan BOG tylko może czynić.* A że do BOGA należy y nieprzyiaćiołom dobrze czynić toć kto śię wto wda/ podobnym będźie Pánu BOGV. A náto pozwala y Orátor Rzymski mowiąc: Nec vlla re propius

Cic: orát: de Ligar: hominum ad Deum accedunt quam in salute hominibus danda. *Niczym się nie zbliżáią do BOGA Ludźie, iáko dodawánięm rátunku y pomocy potrzebuiącym ludźiom.*

Drugi dokument/ ná wznieczenie obligáciey/ do czynienia dobrze choćiaż nie przyiaćiołom/ iáśńieie w Szczepánie S. ktorego twarz w oczách ludzkich ták świetna byłá/ iáko Anio-

Actor: C: 6. & 7. łá niebieskiego: Intuentes eum omnes qui sedebant in concilio. Viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli. Z iákiego záś początku ow splendor wydawał śię Anielski posstáći ná twarzy Szczepáná S. ták rozumiem że z przyiaźni

ſerdeczney ku nieprzyiaćiołom ſwoim/ ktorych vczac náprowá- *kochánie*
dzał ná droge zbáwienia/ y od nich kámienowány nie poczy- *nieprzyia-*
tał im zá złe/ y teſzcze zá nich ſie modlył/ przykłádu náśládu- *ćioł Anio-*
iac CHRYSTVSA JEZVSA: y to było okázya/ że ſie An- *łem czyni?*
ielſka piekność nam przyiáznych Aniołow/ ná twarzy wydá-
wálá iego z człowieká przemieniáiac go w Aniolá: Albowiem
ten Swiety prágnał bárdźiey dobrze vczynić nieprzyiáćiołom
ſwoim/ niż ſam ſobie/ iáko dowodźi vczony Bedá: Quia Venerab:
majus & excellentius ſupplicandi genus exiſtimavit pro i- Beda in
nimicis, quam pro ſeipſo orare. *Bo zá większa y zacnieyſza* Acta:
rzecż ſadźił modlić ſię zá nieprzyiaćioł, niż ſam zá ſiebie.

Wdźieczna tá Transfiguracya/ z ludźi/ w podobieńſtwo
BOGV/ y Aniołom przemieniáiaca/ dla iednego dobrego
czynienia nieprzyiaćiołom/ kogo by nie miała poruſzyć do
obowiazku wſzyſtkich bliźnich rátowánia w przygodách/ ták
przyiaćioł/ iáko y nieprzyiaćioł! kto ſie o táki ſplendor nie
zechce poſtáráć? kiedy co ieſt lepſzego nam obieráć ſobie káże
Leo S. Papież Elige modò quod tibi placuerit. Si inimi-
cos dilexeris, non ſolum amicus Dei, ſed etiam filius eſſe S.Leo Pa-
merebis: Si verò inimicum amare nolueris, Deum pro- pa Serm:
pitium habere non poteris. *Obierz ſobie teraz coć ſię podo-* de Marc:
ba. Jeżeli nieprzyiacioły kocháć będźieſz, nie tylko ſtánieſz ſię przy-
iaćielęm Bożym, ále też y ſynęm bydź záſłużyſz: Jeżeli záś nie
zechceſz nieprzyiaćioł kocháć, BOGA łáſkáwym mieć nie będźieſz.
Wiec lepiey mieć miłość ku bliźnim

Potrzebuie Pan BOG tego po nas/ żebyśmy pomoca
náſza bliźnich ochotnie ſupplementowáli/ dla czego wydał
nie máło mándátow; Sa te w Sálomonowych kśiegách: Ecclesi:
Mandavit illis vnicuiq; de proximo ſuo. *Przykazał kázde-* Cap: 17.
mu o bliźnim ſwoim. Sa w Ewángeliách Lukaſzá S. Dili- Lucæ
gite inimicos veſtros: orate pro perſequentibus & calu- Cap: 23.
mniantibus vos. *Kochayćie nieprzyiaćioł wáſzych modlćie ſię zá*
prześládownikow, y potwarcow wáſzych Sa y v Swietych ko-
śćiołá Bożego rożnych/ ktorych tu nie cytuie procz Dyonize- S.Dioniſ:
go S. łágodna ſentencya obowiazek kochánia bliźnych ná nas Cap:3.de
Cæles:
Hierarch

wkłádáiącego. Omnium Divinarum perfectionum, Diuinissima perfectio est cooperari Deo in salutem animarum, quo nil Diuinius. *Między wszystkimi doskonałościámi Boskiemi, Boska doskonałość iest, wspoł prácowáć z Pánem Bogiem około zbáwienia dusz ludzkich, nád co nic Swiętszego.* Człowiek záś kázdy/ żeby miał do tego większy plác/ y przestroność wszelką/ tedy Pan BOG pozwala wprzod czásu do przysłużenia się bliźniemu/ á potym dopiero do chwały/ y ofiáry oddánia Máiestatowi swoiemu Boskiemu.

Wydáie śie tá rzecz/ Czytelniku przyiázny/ w owym sposobie/ podobnym ofiárowánia ná ołtarzu/ od Chrystusá Paná/

Math: Cap: 5.

Si offers munus tuũ ad altare, & ibi recordatus fueris: quia frater tuus habet aliquid adversum te: relinque ibi munus tuũ ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo; & tunc veniens offeres munus tuũ. *Ieżeli ofiáruiesz dar twoy ná ołtárzu, á tám przypomnisz sobie: że Brát twoy ma vrázę przećiwko tobie: zostaw tám dar twoy przed ołtarzem, á idz wprzod przeprośić Brátá twego: á potym przyszedszy ofiárowáć będźiesz dar twoy.*

Wiecey iest miłośći mieć, niż ofiare dáć BOGV.

Niewiedziałbym kátoliku nábożny czego sie tu dorozumieć z tego pozwolenia czásu / wprzod ná przeprośiny bliźniego / á potym do ofiáry Pánu Bogu ále mnie náuczył S. Chryzostom subtelna sentencya:

S. Chr: in Euang: Homil. 12 & 19.

O admirabilem benignitatem! atq; ineffabilem erga homines amorem Dei! Honorem suum despicit, dum in proximo charitatem requirit. Interrumpatur (inquit) cultus, meus, vt tua charitas integretur. *O przedźiwna dobroći! y niezmierna przećiwko ludźiom miłośći Boska! Chwały swoiey vstępuie, kiedy w ludźiách ku bliźniemu chce wiedźieć życzliwość. Niech (mowi) przerwie się chwałá od ludźi moiá, byle tylko życzliwość ku bliźniemu zostawáłá w cáłośći.*

Vmieli záżywáć ná przyiaćielską vsługe tego czásu pozwolonego od Bogá życzliwi bliźnim / dusz ludzkich zbáwienia prágnący Zelánci; ktorzy raz sie ná to vdawszy áżeby w nieszczęśćiu vpádłym grzesznikom pomocą/ y rátunkiem służyli/ ná prywatne swoie pożytki nic sie nie oglądáli/ ále zápomniawszy o własnych pretensyách/ cudze promowowáli / indygencye / iákoby im zbáwienie dusz ich własnych itá p mieći nie

nie było: Ták ſie ná vczynienie zá dośyć obowiązkowi w przyiáźni ku bliźniemu rezolutnie ſworcowáli/ że Niebo mieć dla śiebie/ zá nic im ważyło/ bez komitywy bliźnich życzących ſobie Niebá/ á nie mogących otrzymáć.

Moyżeſz kochał bliźnich.

Pomnażáła śię w ſercu Moyżeſzá życzliwość ku grzeſznikom táka/ ktory poznawſzy że lud Izráelſki przeſtępſtwem przykazań do gniewu przywiodł Páná Bogá/ á zá tym náſtępowáć miáło. káránie Boſkie ná niewdźięcznikow zá dobrodźieyſtwá Páńſkie/ y że nie mieli przyobiecáney źiemie/ obfituiącey oglądáć; zábieżeć chcąc zápálczywośći gniewu Bożego/ y vśiłuiąc porátowáć máiących/ iuż ginąć/ vżył tákiego remedium/ vdał ſię modlitwą do Páná Bogá/ y ták prośił zá ludem: Aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis dele me de libro tuo quem ſcripſiſti: *Albo odpuść im tę winę: álbo ieśli nie vczyniſz wymaż mnie z kśiąg twoich ktoreś nápiſał.*

Exodi Cap: 32

Záprawdę zbyteczna życzliwość ku grzeſznikom/ ktora do tákiey rezoluciey Moyżeſzá wiodłá/ że chćiał bydź wygluzowánym z kśiąg Boſkich! Dośyć było Moyżeſowi kontentowáć ſię ſámemu tym co mu Bog obiecał: Qui peccaverit mihi delebo eum de libro meo. Tu autem vade. *Kto przećiwko mnie zgrzeſzy, wymáżę go z kśiąg moich. Ale ty idź.* To iuż mogł ſwoią ćieſzyć ſię fortuną. Czemuż przećie ták żwáwie ſtawał broniąc grzeſznikow: Doſzedł ſekretu/ y táiemnice Bernárd S. Opát. Nec Moyſes vult ſolus introduci in gaudium Domini ſui ſed genti ſuæ firma charitate cohærens illam ſalvauit ſecum. *Y Moyżeſz niechce ſam bydź wprowádzonym do weſela Páná ſwoiego, ále narodowi ſwęmu ſtáłą miłośćią obowiązány, chce áżeby zbawił y drugich z ſobą.*

S. Bernar. Abb: Ser: 11. in Cantica.

Ták to ieſt odważna życzliwość przyiaćielſka/ że ná ſwoy pożytek nie pátrząc/ ále tylko ná bliźniego niedoſtatek oczy obráca: Ták ten iey wrodzony przymiot/ potwierdza Auguſtyn S. przyznawáiąc iey te właſność: Charitas de qua ſcriptum eſt, quod non quærit quæ ſua ſunt, ſic intelligitur, quia communia proprijs, non propria communibus anteponit. *Miłość co ktorey ieſt nápiſáno, że nieſzuka co ieſt ſwoiego,*

S. Augus: in Regul:

Miłość pospolite kocha dobro. *ták się ma rozumieć, że pospolite dobro nád własne, á nie własne nád pospolite przekłáda.* Otoż Moyżesz wiecey sobie ważac dobro pospolite bliźniego/ sam niechćiał wniść do wesela Páńskiego: Moyses noluit solus introduci in bona Domini, foris scilicet remanente, immò excluso populo. *Moyżesz*

S. Bernárd: ibidem. *niechćiał sam bydź wprowádzony w dobrá Páńskie, ieżeliby lud miał pozostáć precz, y oddalony bydź.* Tu katolicy dobrzy przykład bráć powinni/ że stáráiac sie o zbáwienie swoie/ stáráć sie tákże powinni y o bliźniego/ myślac o rátunku iego/ á osobliwie o rátunku nieprzyiaćioł Bożych/ zákámiáłych grzesznikow/ bo ći ogołoceni ze wszystkiego/ zárowno z niewdźięcznym Pánu BOGV ludem Izráelskim/ zárobili dawno ná niedostánie w possessyą krolestwá niebieskiego.

Slynełá tákiey znákomitey ku bliźniemu życzliwości áktámi y przyiázni dźiełámi Oblubienicá Niebieska/ to iest duszá spráwiedliwego człowieká/ kiedy prosząc Chrystusá Páná Oblubiencá swego/ áby ią poćiągnął zá sobą z kompankámi do

Cantic: Cap. 1, niego stáwić śie chćiálá/ iest w pieniách Sálomonowych: Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum. *Poćiągniy mnie zá tobą, pobieżemy zá wonnośćią oleykow twoich.* Bierz w pilną vwagę Czytelniku ochotny/ sámá prośi zá sobą áby iey dáno mánudukcyą: Poćiągniy mnie á kiedy

Drugim życzyć niebá. przychodźi do tego/ z towárzystwem chce bieżeć: Curremus: *Pobieżemy:* Ná co to były zamysły? y ná co zmierzáły? Wyiáwia Bernárd S. w Osobie Oblubienice/ mowiąc: Non

S. Bern: in Cantica. curram ego sola, & si solam me trahi petierim, current & adolescentulæ mecum. Curremus pariter, curremus simul. *Nie pobieżę ią sámá, choćiasz prosiłám áby mnie sámę prowádzono, pobieżą y rowienniczki zemną. Pobieżęmy społem, pobieżęmy wraz.* Niechćiáłá sámá ćieszyć śię Chrystusá łáską żyzną/ y kompankom zbáwienney drogi owey w ktorą Páwel

1. ad Cor: Cap: 9. S. wyprawia: Sic currite, vt comprehendatis. *Ták bieżćie ábyśćie otrzymáli.*

Ochotá czerstwa do rátowánia bliźnich/ y pobożnym skrupułem do obowiązku przyiáźni wyświadczenia grzesznikom vwiedźieni

wiedźieni

wiedźioni wyſokiey doſkonáłośći ludźie/ wiecey ſobie ważyli prácą w náwrácániu grzeſznikow/ y bárdźiey ią ſmákowáli/ ániżeli ofiárowána záraz wiecznośći ſłodycz/ ná ktorą człowiek poſpolićie chćiwy áppetyt oſtrży. Vważ ſobie kátoliku S. Márćiná Turonſkiego Biſkupá/ ktory będąc od Páná Bogá vpewniony o doſtąpieniu Krolestwá Niebieſkiego/ nie poſpieſzał do niego/ ale obowiązkiem miłośći. ná zbáwienie bliźniego vwiedźiony/ vpátruiąc to że mogł żyiąc ná świećie dłużey/ wielce ná drogę zbáwienia naprowádźić grześnikow/ zdawał ſie ná Boſką wolą/ mowiąc: Domine ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem, fiat voluntas tua. *Pánie, ieżeli ieſzcże ludowi twoięmu potrzebny ieſtęm, nie wymawiam śie z prace, niech będźie wola twoiá.* A my ieſzcze niegodni/ choćiaſz nie mámy ták pewnych zadátkow wiecznośći/ ániśmy ná nie czy ią nam dádzą/ zapiſu widźieli/ przed czáſem vwalniamy ſie z obowiąſku rátowánia śiebie/ y bliźnich náſzych grzeſznikow zákámiáłych! Jeſzcze nam nie pozwaláią intromiſſyey do wiecznośći/ á iuż o mieſzkáiących z námi ná ziemi ſierotách/ zápominamy!

S. Marćiná áfekt ku duſzom.

Ex Vita S. Martini.

Pámiętał dobrze obligácyą ſwoię ku bliźnim/ Dunſtan S. Biſkup Kántuáryey/ y wiecey ią ſobie ſzácowáł/ niż włáſny pożytek. kiedy álbowiem Pan BOG chcąc świątobliwe- go ſpráwy zapłátą niebieſką nádgrodźić/ zeſłał do niego Seráfinow z nowiną/ że miał w Wigilią Wniebowſtąpienia Chryſtuſowego/ z tego świátá iść do Krolestwá Niebieſkiego: To vſłyſzawſzy Dunſtan S. rzekł do Aniołow: Noſtis officij mei eſſe, oves mihi commendatas, hac die pane vitæ æternæ reficere, & eas quo tramite Chriſtum ſequi debeant informare, quo præceſſit. *Wiećie niebieſcy Duchowie moy vrząd, żem powinięn owieczki moie, iutrżeyſzego dniá vroczyſtego, chlebęm żywotá wiecznego pośilić y náuczyc ich iako máią iść zá Chryſtuſęm do Niebá.* A ták ziednał to ſobie ten Zelant duſz ludzkich/ że dźień Wniebowſtąpienia Chryſtuſowego przeżył przy vſłudze bliźnim.

S. Dunſtan czemu do niebá iść niechćiał

O Jgnácym Swiętym Societ: Ieſu, Fundatorze/ ieſt relácyą w kronice żyćia/ żeśis z tym ſłyſzeć dał. Si optio da-

Ex Vita S. Ignatij.

retur, malle ſe beatitudinis incertum viuere, & interim DEO inſeruire, & proximorum ſaluti, quàm certum eiusdem gloriæ ſtatim mori. *Gdyby pozwolono obieráć, wolałbym niepewnym bywſzy wiecznośći żyć, á tym czáſem ſłużyć Pánu BOGU, y bliźnich zbáwieniu, niż pewnym bywſzy Niebá, záraz vmrzeć.*

S. Ignácego afekt.

BOZE moy! co to támi był zá vpał miłośći w ſercu! co zá ſkłonność áffektu do rátowánia bliźnich! Czy ieſt żekto teraz táki ná świećie/ coby w połowe pałał ku ginącym ludźiom życzliwośćią! mowiąc z Páwłem Swiętym: Charitas Chriſti vrget nos. *Miłość Chryſtuſá przyćiſka nas.* Trudno o tákich żárliwych Zelántow. Aleć y Chryſtus Pan vłomnych ſił náſzych nie obliguie nád táką odwage. Dość/ to dość ná kátoliká będźie kiedy vczyni to/ co vczony Bedá w informácyey podáie. Zelemus & nos Fratres chariſſimi Domum Dei. Si videmus fratrem, ſuperbia tumidum, detractionibus aſſuetum, ebrietati ſeruientem, luxurià eneruatum, iracundia turbidum, ſi alij cuiquam vitio ſubſtratum, ſtudeamus inquantum facultas ſuppetit, caſtigare. *Mieymy y my Bráćia náymilſi miłość záwiſną Domu Bożego. Ieżeli widźiemy Brátá pychą wynioſłego, do obmowy názwyczáionego, piiáńſtwu ſłużącego, nieczyſtośćią ſię báwiącego, w gniewie popędliwego, albo iákiemu inſzemu wyſtępkowi, podległego, ſtáraymy śie ile możność pozwoli náprawić tákiego.*

2. ad Corinth: Cap: 5.

Rátowáć Ludźi.

Venerab Beda in: Ioan: Cap: 2.

Wyráchowáć śię z obligácyey/ rátowánia w nieſzczęśćiu zákámiáłych grzeſznikow/ bárdzo ſnádno Pánu BOGU będą mogli kátolicy/ kiedy względem potrzeby duſze łożyć ochotnie zechcą wyżey w Rozdźiałach opiſáne ſpoſoby/ iáko ochotnie wiecey inſzych nákłádáią ná rátunek bl żniego względem ćiáła pomocy żądáiącego; Piſze ſłowy Bázylego S. Zaden álbowiem ſyná ſwego gdy w doł wpádnie nie zániedbywa/ áni owego co vpadł ná źiemie leżącego nie zoſtáwi/ ále go podźwignie/ bo inácżey miánoby go zá niezbożnego człowieká: Vpádnie woł álbo ośieł áż go Pan iego/ y z inſzemi pomocnikámi rátuie A o upadku człowieká/ bliźniego/ ná duſzy/ co ſłycháć? Ieżeli kto

dźwigá

dźwigáć? Bázyli S. świadczy/ że nikt! Ruit anima hominis, in peccatorum profundum, nec ipse, nec alij de ipsa curant? *Wpada duszá ludzka w głębokość grzechow, ále áni sam grzesznik, áni inśi ludźie o to niedbáią*; To śie to ták nieuważni Kátolicy kwituią Pánu BOGV/ z obligácyey miłośći ku bliźniemu! S. Basil: Mag: Or: 22. de An:

Znáć że tego w vwadze nie máią co Jan S. nápisał: Hoc Mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. *To przykazanie mamy od Bogá, áżeby kto kocha Bogá, kochał, y Brátá swoiego.* Pospołu z sobą te rzeczy chodzą/ lecz kiedy ku bliźniemu niemász życzliwośći, muśi tám nie bydź y miłośći ku Bogu. Naypożorniey ßy álbowiem ten iest serdeczney miłośći ku Pánu BOGV dokument/ kiedy przyiaćiel dobry w przygodźie rátuie bliźnich/ y ma o ich zbáwieniu stáránie. Miárkował sie Chrystus Pan po tych znákách/ doświadczáiąc kochánia Piotrá S. Apostołá y po trzy rázy pytáiąc: Simon Joannis diligis me plus his! *Szymonie Janow kochasz mnie bárdźiey nád tych*! á Piotr z pokorą zdáwał śie náleżąc o tym wiádomość Chrystusowe mowiąc. Tu scis Domine! *Ty wiesz Pánie*! Zeby przećie Piotr S. słußny dokument sámą rzeczą nie słowy pokazał życzliwośći/ Chrystus mu kazał/ páść owieczki swoie/ to iest ludzkie duße: Pasce oves meas. Pyta tu Chryzostom S. czemu nie inákßym sposobem probowáć mu kazał kochánia? Non dixit Christus: abice pecunias, jeiunium exerce, macera te laboribus: sed omnibus illis prætermissis dicit illi: si diligis me pasce oves meas. Etenim: Si diligimus invicem: DEUS in nobis est & charitas eius in nobis perfecta est. *Nie rzekł Chrystus, odrzuć pieniądze, pość często, vmartwiay śię pracámi: ále te wßytkie pominąwßy rzeczy, mowił mu: Jeżeli mnie kochasz, páś owieczki moie. Albowiem ieżeli śię kochamy mzáiemnie: P. Bog w nas mieszka, y miłość iego w nas doskonáła iest.* Otoß Chrystus od Piotrá Swiętego tey doskonáley miłośći potrzebował proby/ y wydáć mu sie z nią kazał w stárániu pilnym o owieczki: Pasce oves meas.

1. Ioann: Cap: 5.

Dowod miłość od Piotra S.

Ioan: Ca: 21.

S. Chryz: Tom: 6.

Znák kochánia Chrystusá.

A ták

A iákże rozumieć trzebá to owieczek páśienie? po czym ſie poznáć? Odpowiedam że poznáć ie z obowiązku w uſługách bliźniemu. Ták náucza Doktor Anielſki Tomaß S. piſząc wykłády ná Ewángelie: Paſcere autem oves eſt, credentes in Chriſto, ne à fide deficiant confortare, terrena ſubſidia ſi neceſſe eſt, ſubditis providere, & exempla virtutum cum verbo prædicationis impendere, adverſarijs obſiſtere, errantes corrigere. *Owieczki páść, ieſt wierzących w Chryſtuſá, żeby nie uſtawáli vmacniáć, docżeſnymi rzeczámi ieżeliby potrzebá było opátrząć, przykłády cnot z náuką im dawáć, przećiwnikom wſtręt dawáć, błądzących náwrácáć.* To ſkutek ieſt przyzwoitey miłośći ku Pánu BOGU/ ktory kiedy kto z łáſki Bożey ma/ wielka rzecz ma: o czym ſwiádczy. Richardus à S. Victore: Neſcio ſi poteſt homo aliquid à Deo in hac vita maius accipere, ignoro an poſſit interim maiorem aliquam Deus homini concedere: quàm vt eius miniſterio perverſi homines in melius mutentur, vel de filiis Diaboli, DEI efficiantur. *Niewięm ieżeli może człowiek co więkſzego mieć od Páná BOGA, y nie zda mi ſię á żeby mogł tym czáſem Pan BOG człowiekowi czego więkſzego pozwolić: iáko gdy iego prácą niecnotliwi ludźie, w dobrych ſie odmięniáią, álbo z ſynow Diabelſkich, ſynámi ſtáią ſię Boſkiemi.* Wielki to ákt/ y znáczna cnotá/ w nieſzcześćiu vſłużyć bliźniemu/ y w vpadku przyiaćielſka podáć mu reke: znáły ſie ná tym dobrze/ y dawnych Pogánow przyrodzone ingenia z ktorych wielu iednego Owidyußá przywodze ſentyment.

S. Thom: Aquin in Ioann: Cap: 21.

Duße páść iako?

Lib: 1. Præparatio: ad Contemplat: Cap: 44.

Ovid: de Pont: Lib: Eleg: 9.

Regia (crede mihi) res eſt ſuccurere lapſis:
Convenit, & tanto, quantus es ipſe vero,
Pánſka (wierż mi) to ieſt rzecż dźwignąc vłomnego.
Y porátowáć człeká, ſobie podobnego.

Wierz mi Kátoliku/ że kiedy ná tákie ku bliźniemu życzliwośći ákty/ nie zdobywaß ſie/ áni myśliß go rátowáć w nießcześliwey przygodźie/ choćiáß ná to maß obowiązek/ y ſpoſoby podáne w tey Kśiedze/ ázebyś ſie niewiádomośćia

ſpoſobu

ſpoſobu/ nie wymawiał. Záćiąga ná śiebie dekret śmierći/ ktory Ian S. Apoſtoł ferował: Qui non diligit manet in morte. *Kto niekocha bliźniego pod władzą ieſt śmierći.* Powinienes przeto Katoliku/ álbo śie bać dekretu tego/ álbo śie wſtydźić leniſtwá twoiego/ że niedbáłać ná obowiązek dány/ do rátowánia bliźniego/ tym ſámym nie promowuieſz duſze ſwoiey do wieczności/ bo grzeſzać omiſſione wdáieſz śie pod prawo ſmierći wieczney/ Iáko Ian S. Apoſtoł nápiſał. 1. Ioann: Cap: 3.

Boláły ſerdecznie ná to rożne Oſoby/ kiedy widźiáły/ że ludźie vdáiąc śie zá świátem/ w grzechy vpadáli/ á nie mieli tákiego/ coby ich rátował: Ták vbolewał Auguſtyn Swięty nád Donátyſtámi piſząc: Quando vos Donatiſtæ Hæretici in hoc veſtro errore vitam finitis, dici non poteſt, quanto nos mærore cruciatis. *Kiedy wy Donátyſtowie Heretycy, w tym wáſzym błędźie, żyćie kończyćie, wymowić nie można, iákim żalęm ſercá náſze dręczyćie.* Tákim politowániem zdięty ná ſercu/ S. Pioniuſz mawiał. Novo quotidie ſupplicij genere afficior membratim namq; concidor, dum candidas militantis Eccleſiæ ſtellas, inſigni pietatis fulgore coruſcantes, à cauda Draconis in terram detrahi video. *Nowym codźień rodzáięm żalu przeráżony zoſtáię; y iákoby mnie w ſztuki ſzárpáno, gdy widzę, że iáſne gwiázdy woiuiącego kośćiołá, pobożnośći wielkiey ſwiecące promięnięm, od Smoká piekielnego ná źięmię ogonęm ſtrácone.* Toż o Dominiku S. Fundatorze Zakonu káznodźieyſkiego/ świádczą Kośćielne Hiſtorye. Peccatis & ærumis humanis, vehementer diſcrutiabatur. *Grzechámi, y upadkámi ludzkiemi, zbytecznie ſerce śie iego trapiełe.*

Zálowáć zguby duſze

S. Aug: lib: 2. Contra Gaudent:

Metha: phraſtes in vita S. Pionij Martyr:

Swiętych ſtaránie o bliźnich

Ex vita S. Dominici.

Dla tegoć obowiązku świádczenia bliźnim życzliwośći w rátunku ginących ná duſzách grzeſznikow zákámiáłych życzyli ſobie/ doſkonáli w świątobliwośći ludźie dźwigáć w upadkách nieſzczęśliwych: Nie mogły álbowiem iednych wſtrzymáć odległe puſtynie/ do ſpokoynego życia ſpoſobne inſzych y klauzury Zakonne zátámowáć nie umiały/ kiedy w ſercách gorąiącą miłość/ ku pozyſkániu duſz ginących/ te przyiaćielſkiey uſługi w przygodźie ogniá/ iáko Etná gorá/ álbo Weżuwiuſz/ dáleko

pożary/ wyrzucáć prágnełá. Było tákich niemáło co Apostolskiego násláduiac vrzedu/ w dálekie kráie zapuszczáli sie y z niebespieczeństwem vtraty żyćia/ miedzy Narody Bogá prawdziwego nieznaiace: ćisneli sie miedzy Heretykow/ Kalwinow/ Lutrow/ przeprawiáli sie zá Morzá/ w połnocne kráiny/ y ná wschod słońcá do Pogánow / zabiegáli do Indyey/ żeby tylko vczynić pożytek zbáwienia mogli w duszach ludzkich. Ośieracáli Mężowie Swiatobliwi odległośćia swoia Eremitorya/ klasztory/ konwenty/ chcac tylko przyiaźń katolicka wyświadczáć/ potrzebuiacym duszom rátunku. Obszerne sa o tym Kroyniki Dominikáńskiego/ y Societatis Iezu, á dawniey/ Fráńćiszkáńskiego/ Zakonu/ y inszych/ o czym tu teraz przykłády przywodźić/ szczupłość do pisania plácu/ przestronośći zábrania.

Lecz przećie gołey ná tym tu mieyscu kárty/ Czytelnikowi moiemu zostáwić mi sie wcále nie godźi: Wnoszę tedy iedne y druga Historya z dawnieyszych. Swiadczy Boterus/ o Afráteśie Pustelniku/ że żárliwośćia dusz ludzkich zdiety/ zostáwiwszy spokoyne ná puszczy mieszkánie/ przyszedł do Antyochiey zá Pánowánia Walensá Cesárzá Aryanuná/ o ktorym gdy sie dowiedział Cesarz/ zkad y po co przyszedł/ gromił go y strofował / że pustelniczego odstapił żyćia/ ná co Afrates S. odpowiedźiał Cesárzowi: Libenter in eremo mansissem, si oves Christi fruerentur pace. *Chętnie zostawałbym był ná puszczy, gdyby owieczki Chrystusowe zá pokoięm zostawáły.* A dáley znowu/ przyśćia swoiego okázya/ ták deklárował Cesárzowi. Ibi solus saluus factus essem, hic me cum alijs plurimis salvabo. *Tám ná puszczy sam tylko zbáwiłbym duszę moię, á tu y z wielu inszych ia zbáwię.* Milsze temu Swietemu było zbáwienie wielu/ chociasz w kłopotách/ niż sámo swoie w pokoiu pustelniczym.

Boterus Lib: 2. Dictor: Memorab:

S. Afrates ratuie grzesznikow.

Szerzył sie tákowy pożar miłośći ku bliźniemu/ w sercu Donnulla Swietego Cenomáńskiego Biskupá / iáko nápisał Suriusz: Totus in eam curam intentus erat, nè ad supernam illam Civitatem solus ascenderet, sed socios eò secũ

Surius in

quam

quam plurimos duceret. *Wszystko iego było stáránie o to, żeby do Miástá Niebieskiego sám nie wstępował, ále żeby tám z sobą iáko naywięcey kompániey mogł záprowádźić.* Tákie przyiáźni incendium było w Demetryuśie Swiętym ktory wielu grzesznikow náwrácáiąc kázániami swoiemi vbolewał częstokroć ná to/ kiedy nie wszytkich do pokuty przywodźił. Summum damnum reputabat, si non omnes, ad quos verba instituebat, ab infelici Dæmonum servitute, in Christi libertatem vindicaret. *Miał to sobie zá wielką szkodę, kiedy nie wszystkich do ktorych słowá zbáwienia miewał, z ćięszkiey Czártow niewoli, ná wolność Chrystusowę wyprowadzał.*

Vita S. Donnuli.

Swięći wie lu zbáwić chcą.

Metaphrastes, in vita S. Demetrij M.

A my co ná to ospáli Domatorowie? Czy iestże w nás áby iedná iskierká podobney przyiáźni? Nie záchodząc w dálekie kráie/ y nie wdáiąc w niebespieczeństwo żyćia włásnego/ bez łożenia zdrowia moglibyśmy obowiąskowi przyiáźni ku bliźniemu zádosyć vczynić! Ale ná wszystkie duchowne ruiny sąsiadow/ y domownikow nászych/ przez spáry pátrzamy! Giną nási względem iedyney nátury przyiaćiele/ zápádáią w piekło Bráćia/ bo iedney Mátki Kośćiołá Swiętego Synowie/ á nie máią od nas żadnego rátunku/ y mogą nam ná przymowę vżyć słow Psalmisty S. Non est qui reqvirat animam meam. *Nie mász tákiego, coby się stárał o duszę moię. A to pochodzi z tąd że y o włásne swoie, mniey łożęmy stáránia dusze.*

Psal: 121

Opuśćiliśmy rece Kátoliku! nie pámiętamy ná násze obligácyą! Wált się nie ieden z bliźnich nászych ná ziemię/ zákámiáli grzesznicy iáko Miástá iákie ozdobne bywszy do pomieszkánia Boskiego iuż się z ziemią rownáią/ powáłyło się ich w niecnotách gwałt: mowi Jeremiasz Prorok: Omnes portæ ejus destructæ. *Wszystkie bramy iego popsowáne.* Ktoż się przyłożyć má do repárácyey albo restaurácyey? ieżeli nie ochotny przyiaćiel/ ná ktorego Salomon Mądry wkłáda te funkcyą mowiąc: Frater, qui adjuvatur à fratre quasi Civitas firma. *Brát, ktorego rátuie drugi Brát iest iáko mocno vgruntowáne Miásto.* Więc trudno mámy z tákowey wylemowáć się obligácyey máiąc to ná pámięći/ że y bezrozumne zwierzętá/

Thren: Cap: 1.

Proverb: Cap. 18.

ptáſtwo płoche/ tákże pßczołki/ y drobne mrowki/ w záiemnie ſie rátuią.

Przy práwie Boſkim ziedney ſtrony/ á zdrugiey przy práwie nátury ludzkiey ſtawáiąc Swięci ſłudzy Boſcy/ ſą oſobámi rożnymi ochoty dodáią y bodźcow do rátowánia bliźnich nam wßyſtkim Ambroży S. w ten ſpoſob. Ficta charitas eſt, quæ deſerit in adverſitate. *Nieſzczera to życzliwość, ktora odſtępuie w vtrapieniu.* Auguſtyn S. tym trybem: Multò miſericordius operatur quis circa animas, infirmorum: qui bonæ famæ ſervorum Dei conſulit, quàm erga corpora ægrotantium qui panem eſurientibus tribuit. *Większe miłośierdźie czyni kto około duß chorych prácuie: dobremu poſpolitemu ſług Bożych pomagáiąc: ániżeli ow co chorym ná ćiele, ſłuży, y dodáie chlebá łáknącym.* Ale y Lactanus Firmianus vczonyl nie mniey náprowadza ku tym áktom życzliwośći mowiąc: Non meremur in periculo liberari, ſi non ſuccurrimus. Non meremur auxilium, ſi negamus. *Niegodźięn w niebeſpieczeńſtwie żaden znás rátunku, kiedy nie rátował bliźniego. Nie záſługuięmy pomocy, gdy iey drugim przeczymy.*

S. Ambroſ: ſuper Epiſt: Pauli ad Corinth:

S. Aug: de opere Monachor:

Lib: 6. Divinar: Inſtitio: Cap 10.

Do ták żwáwych incytámentow y żywych exhortácyi/ iedne ießcze z Hiſtorykow podáię do widzenia Czytelnikowi moiemu/ y do wiedzenia/ o chwalebney bárdzo ſkłonnośći do rátowánia bliźnich w przypadku/ Alfonſá Krolá; Tráfiło ſię Monárße temu z Woyſkiem ſwoim będącemu ná morzu/ że niektore iego okręty z ludźmi w oczách iego/ od nawáłnośći morſkich/ zátopić ſie miáły/ y kazał ich w nießczęśćiu owym czym prędzey rátowáć :Odradzáli to konſiliarże Krolowi mowiąc: Melius eſt vnam quàm vniverſas triremos perditum iri. *Lepſza rzecz, áby iedná Gálerá zátonęłá. ániżeli wßyſtkie inße gdy iedney rátowáć będą.* A Krol widząc/ że oni mniey dbáli o rátunek bliźnich tonących/ ſwoy okręt rußyć kazał/ ſpießąc ná rátunek/ y rzekł te słowá: Satius eſt vna cum ſocijs viris fortiſſis occumbere, quàm illos videre antè oculos extrema pati. *Słußnieyßa ieſt, weſpoł z towárzyßámi ginąć, ániżeli pátrząć ná nieſzczęśliwą ich zgubę.* Godna pámięći odwagá :

Panor: Lib: 2. De rebus geſtis Alphonſi.

Odwaga Krola Alfonſa w rátunku tonących.

gá! Tona ná morzu świátá tego żyiąc zátomiáli grzesznicy wołáią: Non me demergat tempestas aquæ. *Niech mnie niezátapiáią wody burżliwe.* Nie idźie nam ożadne niebespieczeństwo w rátowániu ich/ możemy ich wydźwignąć/ ták wiela w tey kśiędze podánych sposobow/ możemy im niedáć pograżnąć: Záczym Czytelniku łáskáwy niechay sie w Kátolickim sercu zmieśći odwagá Alfonsá Królá násládowánia godna/ niech y przyiaćiel dobry zdobywa sie nie máiąc niebspieczeństwá żadnego/ ná táką ochotę/ z umysłem státecznym: Satius est occumbere quàm illos videre antè oculos extrema pati. *Przyzwoitsza iest y ginąć, niż w oczách miec bliźnich ostátni upadek* Wszák y w Piśmie świętym ma podobney rezolucyey przykład/ gdźie Judas wodz waleczny mowił do swoich: Melius est nos mori in bello quàm videre mala gentis nostræ. *Lepiey áżebyśmy umárli ná woynie, ánizelibyśmy pátrzáć mieli ná zgubę ludu náſzego.* A tákowey właśnie życzliwośći w porátowániu potrzebuią zákámiáli grzesznicy wespoł/ y z osobná/ domawiáiąc sie o nie: Psal. 68. 1. Machab: C. 3.

Pectore te toto, cunctisq; incumbere neruis,
Et niti pro me, nocte dieq; decet.
Sercem cáłym należyć usilne stáránie,
Mieć koło mnie w dźien y w noc: y pieczołowánie. Ovid: 3. Pont: 4.

ROZ-

ROZDZIAŁ XVIII.

O powinnośći osobliwey, Przełożonych, Rodźiców, Gospodarżow, Stárszych, y wszystkich zwierzchność iáka máiacych; iáko powinni grzesszacych rátowáć, y zabrániáć im grzeszyć: Także y o zápłáćie wielkiey zá to od Páná BOGA, kiedy kto zákámiáłych y inszych grzesznikow do vpámietánia sie w złosćiach przywodźi.

ZAwierálac ten Części drugiey Przyiaćielá w ostátniey potrzebie doznánego Tráktát/ ieszcze mi przychodźi w tym ostátnim Rozdźiale/ nie przepominać Osob wszelaka zwierzchność máiacych/ to iest/ Przełożonych/ Rodźicow/ Gospodarzow/ Pánow/ Stárszych/ y inszych máiacych nád sobie powierzonymi/ Iurysdykcya: A to dla tey Racyey żeby ieżeli czytáiacych ksiażke te ná litość serdeczna nie wywiodły/ opisáne nedze/ mizerye/ vtrapienia/ vćiski dolegliwośći/ bole zákámiáłych grzesznikow w piekło idacych; żeby przynamniey ná sumnienie ich włożona obligácya/ do rátowánia/ zleczonych sobie ludźi/ mogłá v nich wytárgowáć kompássya. Ieżeliby záś y obowiazek/ nie mogł tego dotrzeć/ w hándlu przyiaćielskiey życzliwośći/ żeby tandem zapłáta gotowa dokazałá/ dla tego ná ostatku Rozdźiału tego wspomine zapłáte pewna nieprzeżytey w Niebie wiecznośći/ od Páná Bogá tym osobom ofiárowána reka szczodra/ zá sáme miłośierne akty ná porátunek grzesznikom wyszafowáne.

Dwie tedy rzeczy/ w tym Rozdźiale przy dokończeniu tey kśiegi mieć bedźie Czytelnik przyiázny do vważánia. Náprzod powinność rátowánia grzesznikow á potym zá wyświádczenie

czenie powinnośći zapłátę v Páná BOGA. Wiec naypierwey/ co sie tycze Przełożonych/ Rodzicow/ Gospodarzow/ Pánow y inszych stárszych powinnośći/ ta rázem ná wszystkich tych pomienionych włożona iest od Páná Bogá/ mowiącego do Ezechielá Proroká: Si dicente me ad impium, morte morieris: non annuntiaveris ei, neq; locutus fueris vt avertatur a via sua impia, & vivat: ipse impius in iniquitate sua, morietur: Sanguinem autem eius de manu tua requiram. *Iezeli ia rzeknę do niezbożnego, śmierćią vmrzesz: nie opowiesz mu tego, áni mu rzekniesz áby się odwroćił od drogi swoiey niezbozney, y żył: on niezbozny w niezbożnośći swoiey vmrze: á krwie iego z ręki twey szukáć będę.* Ktorymi słowy znáć dáie/ iáko scisło sa obowiązáni do náwracánia grzesznikow ći wszyscy rázem ktorzy zwierzchność nád niemi máią/ bedac álbo Przełożonymi/ álbo Rodźicámi/ álbo Pánámi/ álbo Gospodarzámi/ to iest/ gdy máiac nád niemi władzą/ nie odwodzą ich od grzechow/ áni im zabrániáią swawoliy/ tedy zá zgube podległych sobie dusz/ Pánu BOGU beda muśieli odpowiádáć y rachunek oddawáć. Zeby záś nie przychodziło ná to/ Páwel S. Apostoł nápomina podległych Stárszym/ ázeby sie ná dobre dáli im vżyć mowiąc Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis: Ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris redditurí. *Posłusznymi bądźćie Przełożonym wászym, y bądźćie im poddáni: Albowiem oni czuią iáko ci ktorzy zá dusze wásze ráchunek dáć máią.*

Ezech: Cap: 3. Pan BOG z rąk naszych krwie bliźniego patrza.

Ad Hæbre Cap. 13. Posłuszeństwo stárszym.

Bez obowiązku Stárszynstwo nie może bydź/ Przełożeni/ Pánowie/ Rodźicy/ Gospodarze/ ná to sa postánowioni od Páná Bogá/ żeby zbáwienia dusz ludzkich poteznie pilnowáli/ bo sie z nich beda ráchowáć Pánu Bogu; Wszystkim dał ná to informacyą/ Augustin Swiety/ vcząc iáko sie sprawowáć máia rządząc podległymi Osobámi: Prælatus &c. corripiat inquietos, consoletur pusillanimes, suscipiat infirmos, patiens sit ad omnes. Semper cogitans Deo se pro vobis redditurum esse rationem. *Przełozony &c. káráć powinien niespokoynych, ćieszyć lękliwych, przyimowáć vłomnych, y bydź ćerplinym*

S. Aug. in Regula.

plinym

Powinność Przełożonego.

pilnym do wszystkich. Záwsze pomniąc ná to, że záwás powinien będźie oddáć BOGV ráchunek. Ták y Hieronim S. obowiązek vrzędu / zwierzchnośći nád podległymi/ opisał Pásterzom/ dowodząc że bez niego rządźić niemogą/ o czym iest dwoiáka iego sentencya: iedná tá: Si dilectionis testimonium est cura Pastoralis, quisquis virtutibus pollens gregem Domini renuit pascere, summum Pastorem convincitur non amare. *Ieżeli życzliwośći świádectwem iest dostoyność Pásterska, á cnotámi człowiek ozdobiony, mogąc, niechce páść trzody Páńskiey, znáć że naywyższego Pásterzá niekocha Chrystusá.* Drugá iest: Oportet Sacerdotes, quibus Domini populus commissus est, cum magna constantia vigilare super domestica. oves, nè lupinis morsibus, id est Diaboli stimulis lanientur. *Należy kápłánom, ktorym Páński lud zleczony iest, z wielką státecznośćią pilnowáć domowych owieczek to iest dusz ludzkich żeby wilczemi zębámi, to iest Diabelskiemi naiázdámi obráżone nie były.*

S. Hiero: in Pastor:

Cnotność Pásterska.

Jest nie máło w Pismie Swiętym tákich świádectw/ ktore ná Przełożonych/ y stárszych/ ten obowiązek wkłádáią/ ażeby pomocą y rátunkiem byli/ powierzonym sobie poddanym: Do nich są owe słowá: Attendite vobis & vniuerso gregi in quo uos posuit Spiritus Sanctus. *Pilnuyćie siebie y wszystkiey trzody nád ktorą was postánowił Duch Swięty.* Do nich obrocona iest y owá mowá Piotrá S. Apostołá: Seniores qui in vobis sunt obsecro: pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coactè sed spontaneè. *Stárszych ktorzy między wámi są proszę: páśćie ktora maćie, trzodę Boską, opátruiąc nie z przymusu ále dobrowolnie.* Ale osobliwiey Chrystus Pan ná Przełożonych/ y Stárszych tę obligácyą włożył kiedy dáiąc zwierzchność Apostołom swoim ná náwrocenie grzesznikow do BOGA powiedźiał/ że są iáko świátłość/ y iáko sol. Vos estis sol terræ. Vos estis lux mundi. Jáko albowiem iasność ná cudzą potrzebę świeći: y sol ná cudzy obráca się pożytek: Ták włáśnie/ y stárszych życzliwość ná prowent ludźiom potrzebuiącym ofiárowáć się ma. Náuká to

Actorum Cap: 20.

1. Petri Cap: 5.

Matth: Cap: 5.

iest sámego naprzod Chryzostomá S. Dicendo, vos estis sal terræ: Ostendit universam hominum infatuatam esse naturam, & peccatorum vi corruptam: & ideirco illas ab eis virtutes requirit, quæ maximè ad multorum salutem procurãdã necessariæ sunt atq; vtiles. *Mowiąc: Wy iesteście solą ziemie: Pokázuie wszystkę ludzką náturę zepsowáną, y mocą grzechow wniwecz obroconą: y dla tego tych cnot od Apostołow potrzebuie ktore wielce do zbáwienia wielom potrzebne są y pożyteczne.* Coż to záś są zá cnoty świátá, y soli? co są zá właśności? Nie insze tylko te, że sie ná cudze powinny obrácáć pożytki, iáko náuczáią Doktorowie Swięci: Z ktorych dość mi ná decyzyey Tomaszá Swiętego Monentur hic Apostoli diligentiam habere in executione sui officij: qui vt sal, condiendum exemplo vitæ: vt lux ad illuminandum verbo doctrinæ esse debeant. *Náuczono tu Apostołow pilnośći w odpráwiániu vrzędu swoiego; ktorzy máią bydź iáko sol, w przyprawie, dobrym żyćia przykłádem: A iák świátłość, w oświecániu náuką.* Gdźie ták dáley wywodźi: Powinni solą bydź Apostołowie, w życiu, y w obyczáiách, świátłem w náuce, miástem w obronie bliźnich: áżeby iáko solą náprawiáli dusze, coby niegniły w grzechách, áby oświecáli rozumy, iásnośćią, do vznánia prawdy, áby pozyskánych Pánu BOGU bronili Dusz, żeby nie ginęły wiecznie.

S. Chrysost: Homil: 15. in Math: Czemu Apostołowie názwáni solą, świátłem.

S Th: Ag: in Cant: aurea.

Zlewa sie ten obowiązek włożony ná Apostołow Swiętych, ná Przełożonych wszystkich máiących ludźi pod mocą swoią: spływa ná Gospodarzow rządzących domownikámi: zwala sie ná Rodźicow, máiących dźiatki, Synow, y corki, áby ći wszyscy, byli świátłośćią, oraz y solą, powierzonym sobie, stáráiąc sie im o zbáwienie, odwodząc od niecnot, zábrániáiąc grzeszyć nie dopuszczáiąc swawoli. Pada ná Rodźicow ten mandat, od Páná BOGA podány, Oycom Izráelskich Synow. Ne obliuisceris verborum, quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitæ. Docebis ea filios, ac nepotes tuos. *Nie zápominay słow, ktore widźiáły oczy twoie, y niechay nie wypadáią z sercá twoiego*

Rodźicy máią uczyć dźiatki.

Deutor: Cap: 4. & Cap: 11.

po wszystkie dni żyćia twego. Vczyć ich będźiesz synow, y wnukow twoich. Potwierdzony iest znowu ten mándát/ w tychże Moyżeszowych kśięgách/ podobnym wyrokiem: Ponite hæc verba mea, in cordibus & in animis vestris. Docete filios vestros, vt illa meditentur, quando sederis in domo tua, & ambulaveris in via, & accubueris, atq; surrexeris. *Chowaićie te słowá moie, w sercach, y w umysłách wászych. Vczcie synow wászych, áby ie rozmyślali, gdy będźiesz śiedźiał w domu twoim, y chodząc w drodze, y spoczywáiąc, y wstáiąc.*

Ecclesiast. C. 7.

Ponawia w potomne czásy Rodźicom te exhorte Salomon Mądry: Filij tibi sunt, erudi illos & curva illos à pueritia illorum. *Masz synow dayże im ćwiczenie, y náchylay ich do dobrego w dźiecinstwie.* Gdźie y Páwel S. powinien mieć głos wolny v Rodźicow: Et vos Patres, nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina, & correctione Domini. *Y wy Oycowie, nie pobudzayćie do gniewu synow wászych: ale wychowáyćie ich, w náuce, y w ćwiczeniu Páńskim.* Przypátrzże śie tu Czytelniku przyiázny / iák to BOG przykázował surowie Rodźicom dźiatek ćwiczenie? Bo lepieyby ich nie żywić/ niż im bydź okázyą potępienia przez zbyteczne kochánie/ y przez opuszczenie należytego im ćwiczenia: co częstokroć bywa że sámi gubią ich ná duszách Rodźicy/ mowi Chryzostom S. Qui verò Patres filiorum moderationem, & temperantiam negligunt, liberorum sunt interfectores, atq; adeo illis crudeliores, quod ad interitum & mortem animæ, hæc res tendat. *Ktorzy Oycowie synow powśćiągnienia y wstrzymánia zániedbywáią, dźiatek są zaboycámi, y w tym ná nich są Tyránámi, że do piekłá y ná śmierć wieczną tá wiedźie rzecz.* Nie przysługuią śie Rodźicy Pánu BOGV/ y nie zárabiáią sobie ná duszne zbawienie/ dozwaláiąc żyć w niezbożnośći potomstwu/ swojemu ktorego lepieyby nie mieć/ániżeli mieć ná zgubne ich/iáko powiáda Mądry Salomon: Melior est vnus timens Deum, quam mille filij impij, & vtile est mori sinè filijs, quàm relinquere filios impios, &

Ad Ephes. Cap: 6. Oycow obligacya.

S. Chrysost: Homil: de educat: Filioru.

Rodźicy niedbáli są zaboycámi

Lepszy

Lepſzy ieſt ieden boiacy ſię BOGA, niż tyśiąc ſynow niezbożnych, y pożytecznieyſza ieſt vmrzeć nie miawſzy ſynow, á niżeli zoſtáwić nie zbożne dźiatki. Eccleſiaſt: C. 16

Każe ſamá náturá Rodźicom kocháć dźiatki ſwoie / ktore v Oycow y Mátek ſą iákoby nierozdźielna ich duſzá / według Eurypideſá ſentencyey: Omnibus hominibus filij ſunt animæ. *Wſzyſtkim ludźiom ſynowie ſą duſzámi.* A dla tego ich Rodźicy kocháią iáko właſne duſze / mowi Ariſtoteles: Æquè Parentibus vita liberorum chara eſt ac ſua. *Zárowno Rodźicom żyćie dźiátek miłe ieſt, iáko y ſwoie.* Przetoż kiedy ich zá inſtynktem nátury ſerdecznie kocháią względem ćiáłá / powinni ich teſz kocháć względem duſze / ieżeli ſtáránie máią / o żyćiu doczeſnym / tedy y wiecznym zbáwieniu należy im mieć pieczołowánie. Dobrym przykłádem uczy affektu tego Hiſtorya o Ludwiku S. Krolu Fráncuſkim; Ten czáſu iednego pátrząiąc ná ſynow ſwoich rzekł do Aſſeſſorow ſwoich: Qui iſtos, coràm me occideret, multùm me offenderet: & tamen ſi quis eos ad mortaliter peccandum induceret, multò magis me offenderet. *Ktoby tych w oczach moich zábiiał, wielceby mnie vráźił: ále gdyby ich do grzechu ſmiertelnego wprowádźił, dáleko bárdźiey zákrwáwiłby ſerce moie.*

Euripides. Ariſtotel: 8: Ethicor: *Synow kocháć.* Ex geſtis S. Ludov: Regis

Do tákowego áffektu BOG / y przyrodzenie oblignie / przećiwko dźiatkom Rodźicow / y każe im pilne ſtáránie mieć o ich ćwiczeniu ná duſzne zbáwienie. Noli ſubtrahere à puero diſciplinam: ſi enim percuſſeris eum virgà non morietur. Tu virga percuties eum, & animam eius de inferno liberabis. *Nie oddalay od dźiećięćiá ćwiczeniá: álbowiem ieźliś go vderzyſz rozgą nie vmrze. Ty go rozgą vderzyſz, á duſzę iego z piekłá wybáwiſz.* Ale ieſzcze y wiecey / przykazał Pan BOG / dozwalaiąc ſynow Izráelſkich ieżeliby grzeſzyli / wydawáć ná śmierć / y kámienowáć: Morte moriatur, Populus terræ lapidabit eum. *Smierćią niech vmrże. Ludźie go vkámienuią.* O czym wyráźniey ieſt w inſzych Kśięgách Moyżeſzowych: Ieżeliby vrodźił ſię ſyn / zły y uporczywy / nieſłucháiący roz-

Proverb: Cap: 23. Dźiatki ćwiczyć. Levit: C. 20.

ſkázánia Oycowſkiego/ y Máćierzyńſkiego/ y niepoſłuſzny:
Apprehendent eum, & ducent ad ſeniores, & ad portam
Deutor: judicij dicentq; ad eos: Filius noſter iſte proteruus & con-
Cap: 21 tumax eſt: monita noſtra audire contemnit, Lapidibus
Synow eum obruet populus civitatis, & morietur. Poymáią go, y
złych ká- záprowádzą do ſtárſzych, przed bramę ſądu, y mowić będą:
mienowáno ten ſyn naſz, zły, y uporczywy ieſt: nápominánia náſze lekce waży
kámieniami go záwálą ludźie, y umrze.

Przykry bárdzo y ćieſzki ten mándat był do záchowánia/ Rodźi-
ćielſkim ſercom/ y ták rozumiem że Oycowſki lubo Máćierzyńſki
áffekt/ nie przewiodł ná ſobie tego/ żeby wyzuwſzy ſie z powinney
życzliwośći/ ná zdrowie Syná miał iáſtrzgowáć; Browią ále
bowiem Rodźicy dźiatek ſwoich iáko mogą docześnego żyćia/
ále o duſzne zbáwienie ich mniey dbáią/ nie wyrywáiąc ich
z czártowſkiey niewoli/ ieſzcze y owſzem ofiáruiąc ſyny ſwe
Szátánom/ y ná pożarćie wydáiąc przez dopuſzczenie/ nićnoty
o czym ieſt w Pſalmie/ nieſzczeſliwy ten przykład: Immolave-
Pſal. 105. runt filios ſuos, & filias ſuas Dæmonijs Ofiárowáli ſynow
ſwoich, y Corki ſwoie Czártom: O tákże to obłudny Rodźicom
Synow áffekt! ktory broniąc w dźiatkách doczeſnego życia/ odkupu-
czártom iąc ich w Trybunałách/ Grodách/ ſądách od śmierći/ dozwála
ofiárowáno im zbyteczną konniwencyą wyſtepkách y grzechách wypádáć
ná potępienie wieczne! Strofuie w tey nieuwadze Rodźicow
owá Hieronimá Swietego/ ſentencya: Si ſolicite provi-
des, ne filia percutiatur à vipera cur non eadem cura pro-
S. Hiero- videas ne feriatur à malle univerſæ terræ. Ieżeli uśilnie
ny: Epiſt: ſtáraſz ſie, żeby Corki twoiey zmiia nie ukąśiła, czemuſz tego ſtárá-
7 ad La- nia nie przykłádaſz, żeby nie poráźił iey młot ćiężki káránia wiecznego.
tam, Trácą Rodźicy ſubſtáncyą/ wyprzedáią włośći/ zby-
wáią dobr/ łożą ſkarby/ ná wykupno z więźienia/ y z nie-
woli nieprzyiáćielſkiey ukochánych dźiatek: á kiedy grze-
ſząc w niewoli Szátáńſkiey śiedzą/ w towárzyſtwie złych/
żyią y miedzy kompánią grzeſznikow zákamiáłych/ tego
nic nie uwazáią Rodźicy! Przećiwko ktorym/ nápiſał

Jeremiaſz

Jeremiasz Prorok: Non respexerunt Patres filios, manibus dissolutis. *Nie obeyzrzeli się Oycowie ná synow, opuściwszy ręce.* Hierem: Cap: 47.

Konterfekt Rodźićielskiego ku dźiatkom áfektu dobrego/ w nástepuiącey podáie Czytelnikowi łáskáwemu Historyey; w Sycyliey/ okrutny Tyran będąc niektory/ życzył ná swoie stronę przemowić Szláchetnego człowieká/ Polikárpá imieniem/ á máiącego v śiebie/ y iego syná gdy nie mogł słowámi poważnymi/ do śiebie przemowić człowieká/ ażeby mu się do przyiáźni skłonił/ áni się mogł sekretow potrzebnych dowiedźieć od niego/ vżył tákiego sposobu: kazał wźiąć syná Polikárpowego/ y okrutnie męczyć/ w oczach iego Oycowskich/ y ledwo co z boleści pácholę żáłosny wydáło głos/ kocháiąc Oćiec Syná/ záwołał z żalu. Eheu! actum est de me! Cohibete manus, tormenta non inferte nato meo! *Ach! źle iuż około mnie! Wstrzymayćie ręce, męki bolesney nie zádawayćie Synowi moiemu!* Jákoby chćiał rzec/ czyńćie co chcećie zemną/ byle tylko wolny był moy Syn od okrutieństwá wászego/ ná ktore pátrząc zábrániá Oycowska życzliwość. W czym pokazał Rodźićielska życzliwość w rátunku Synowi/ ile ná ten czás dozwalá możność: A tákim áktem powinney miłośći/ od okrutnego Tyráná/ y Syná/ y sam śiebie wybáwił. Ex Svetonio. Polikárpá miłość ku Synowi.

Sztuka tákowá záchodźi na Rodźicow/ przeklęty Czárt/ gdy nie mogąc ich sámych/ ná swoie stronę przećiągnąc/ wywiera zażártą furyą ná potomstwo ich/ zábieráiąc/ przez grzechy śmiertelne/ w niewolą/ Synow/ y Corki dokuczáiąc duszom ich nieznośnymi niepráwośćiámi: Widząc to dobrze Oycowie/ y Mátki/ słysząc o nieprzystoynych sprawách dźiatek/ mogą śię domyślać co zá vdręczenie muszą ná sumnieniu ponośić/ co zá niebespieczeństwo vtráty zbáwienia: Toć w tákim rázie/ przyćiśnioni obowiązkiem kochánia/ y ponoszeniem mizeryi wzruszoni/ muszą záwołáć: Cohibete manus, tormenta non inferte nato meo: *Pochámuyćie rąk, vtrapienia nie zádáycie dźięćięciu moiemu.*

Dałby to Pan BOG: gdyby w tákim rázie przyznáło

Eheú! actum eſt de me! *Ach! iuż, iuż, po mnie!* Niedbálſtwem moim zginałem/podáiąc ſynow moich (przez zbyteczną licencyą do niecnot) w niewolą Szátáńſką ćiáłu ich docześnie wygadzáiąc zátráćiłem ich duße/ y ſwoie: Actum eſt de me! *Iużem przepadł!* Czego (ſam nie poſadzáiąc teráźnieyßego wieku Rodźicow) dowodzę z Chryzoſtomá Swiętego/ że Rodźicy y ſámych śiebie/ y dźiatki, ná dußách trácą: Nulla alia ratione contingit, vt perverſi ſint filij, niſi quòd eorum Parentes, circa vitæ præſentis commoda æquo amplius incumbunt. Cùm enim iſta ſolummodò inquirunt, & ſuam pariter, & liberorum animam negligere coguntur. Hos ergo Patres parricidis immaniores dixerim: illi enim corpus ab anima ſeparant, iſti & corpus & animam, æternis ignibus tradunt. *Z żadney inßey przyczyny nieſtáie ſię to że bywáią ſynowie źli, y wyſtępni, tylko że Rodźicy ich, około doczeſnego żyćia wygod wielkie ſtáránie máią. A kiedy tego tylko ßukáią, y ſwoiey duße, y dźiatek zbáwienia zániedbywáią.*

S. Chryſoſt: Lib. 3 adverſ: Vituper: vitæ Monaſti:

Tákich tedy Oycow nád zaboycow gorßymi názywam: bo támći tylko ćiáło od duße odłączáią, á ći y ćiáło, y dußę, w ogięń wieczny wtrącáią.

Do piekłá Oycowie Synow wtrącáią.

Stánąć powinná zá przeſtrogę Rodźicom tá Chryzoſtomá S. ſentencyá/ żeby ná obowiązek pomnieli kochánia dźiatek ſwoich/bárźiey dodáiąc im rátunku względem duße/niß względem ćiáłá; w czym opáczną rzecz vpátrzył tenże Doktor S. Magnum habemus pretioſumq; depoſitum, filios: ingenti illos ſervemus cura, ne fur id nobis aſtutus auferat, Vt fundus ſit optimus, cuncta molimur: cæterum quod nobis chariſſimũ eſt, omnino negligimus: major nobis poſſeſſionum cura eſt, quàm filiorum. *Wielki mamy y drogi ſkárb, Synow: znáczne o nich mieymy ſtáránie, áżeby nam ich złodźiey chytry nie wydárł, Boć żeby grunt był dobry z pożytkiem, vśiłuięmy: á tego co nam naymilßego zániedbywamy: więkße mamy ſtáránie o máiętnośći, niżeli o ſynow.* Ták álbowiem Rodźicy ſtáráią ſię docześnie/ o powierzchowne dobrá dźiátkom ſwoim/ że o należytych do zbáwienia cále zápomináią: zá co doczeſne y wieczne/ ſpołem/

Idem: de Epiſt: 1. ad Timot Homil: 9

Dźiatki drogie ſkárby.

czeka ich karánie.

Zbyteczne pobłażánie ſynom/ y do roſpuſty wßelákiey/ dźia-
tkom nie zágrodzenie drogi/ wdáło Helego w nienawiść v Pá-
ná BOGA/ że od niego zá nieprawośći ofiar przyiąć nie chćiał
Juravi quòd non expietur iniquitas domus eius victimis
& muneribus, uſq; in æternum. *Przyśiagłem że ſię nie oczy* 1. Reg.
śći nieprawość domu iego ofiárámi, y dárámi áż ná wieki. A tyl- Cap: 3.
ko dla tego ſámego: Quod noverat indignè agere filios
ſuos, & non corripuerit eos. *Przeto iż wiedźiał że nieprzy* *Oćiec y*
ſtoynie poczynáli ſynowie iego, á nie karał ich. Nie miał baczenia *dźiatki*
ná obligácyą ſwoie Oycowſką/ nie ratował grzeßących, áni *śmierćią*
zábraniał niecnot/ y dla tego y ſam Heli zginął śmierćią már- *ſkarani od*
nie/ y ſynowie iego. Duo filij tui mortui ſunt. Fractis P. BOGA.
ceruicibus mortuus eſt. *Dwáy ſynowie twoi vmárli: ſtrá-*
ćił kárk, y umárł.

Incytámentem/ álbo pobudká do obligácyey rátowánia
grzeßących Synow/ może bydź Rodźicom/ y ſłußne karánie
wieczne w piekle/ ktore/ ich/ zá zániedbánie ćwiczenia/ Ex Revel
dźiatek/ oczekiwa: á niektorym dla poſtrachu Oycow/ y Má- S. Brigit.
tek obiáwione było. Ma o tym w rewelácyách S. Brygitta: Lib: 6.
ktora niegdy widźiáłá Niewiaſtę/ z ogniſtego iezioró wycho- Cap: 52.
dzącą/ bez ſercá/ z obćiętymi wárgámi/ bez noſá/ bez oczu/ *Widzenie*
zbolałym tylko iezykiem/ ná Corkę ſwoię nárzekáiącą: Eheu *potępio-*
filia! non filia, ſed lacerta veneno fœtiſſima! *Ach Corko!* *ney Matki,*
nie Corko, ále iádowita gádźino! Nędzna ia wielce ktoram ćię *dla Corki.*
zrodźiłá/ ktoram ćię pozwoleniem moim/ y złym przykłádem
grzeßyć náuczyłá! Ile álbowiem rázy náśláduiąc moich oby-
czaiow złych/ żyiąc ná świećie grzeßyß/ tylo teß rázy moie
piekielne męki ktore dla złego ćwiczenia twoiego ćierpię/ z
moią ćießkośćią niezmierną odnawiáią ſię.

Niemniey ſtraßna ieſt/ y owá rewelácya/ ktorą miał nie-
ktory Mąż Swięty/ od Aniołá záprowadzony ná obaczenie
piekłá/ gdźie widźiał Oycá w ogniſtych pożarách/ y ſyná tám
że potępionego/ alternatim nárzekáiących ná śiebie. Oćiec Dionis.
Lib. de 4.

mowię

mowił: Przeklęty Synu/ gdzieś mnie to tu záprowádźił/ spo-
sobámi spráwiedliwemi/ y niespráwiedliwemi stáráiącego się
o dostátki ktorebym ći zostáwił. A Syn záś mowił: wzdyć
mnie to tu/ twoie pobłażánie/ twoie zbyteczne kochánie/ y od
Zakonnego życia odwiedźienie w to mieysce wtrąćiło/ nie-
szczęśliwy Oycze! Otoż widowisko/ oto dokument owym Ro-
dzicom! ktorzy dopuszczáiąc swawoli/ y roskoszy polityką
świátowymi Synow y Corki mieć prágną/ á máło ich/ álbo
nic cále nie vczą boiáźni Bożey! A ieżeli się nie postrzegą w
obowiąsku ćwiczenia dźiátek/ dostánie się im tákże spiewáć
álternatą przeklętymi głosámi w piekle Trenow. Maledi-
cte fili? *Przeklęty Synu!* á zdrugiey strony. Detestande
Parens! *Niezbożny Oycze!*

W piekle Oćiec y syn nárzekáią ná siebie.

Niech to nie iedna tylko/ álbo druga będźie ogłoszono
Historya! Godna y dálsza mieć tego probę/ od Cyrylla S.
z listow pisánych do Augustyná S. w ten sposob: Przy moim
Jerozolimskim mieszkániu/ był w sąsiectwie Zołnierz bogáty/
syná iedynaká máiący/ ktorego kocháiąc/ nie tylko od złego
życia nie odwodźił/ ále mu zbytkow pozwalał/ grzechow/ y
konwersácyi/ nieprzystoynych/ mow bespiecznych nie ganił/ ko-
sterstwá nie zbróniał. Y stáło się w lat dwánaśćie/ gdy z
Oycem kárty/ czyli kostki grał/ á szczęśćia nie máiąc przeći-
wko S. Hieronimowi szemrał/ ktory zákázował tego gránia:
W oczách Oycowskich stánąwszy Czárt/ porwał y z ćiáłem y
z duszą Syná/ y więcey nie wroćił. Ták się nádáłá złe ne-
dznikowi/ Oycowská konniwencya/ y zápámiętáłe pieszczoty.
A y o Oycá zbáwieniu nie wiem iáko rozumieć/ bo czynił prze-
ćiwko náuce owey Chrystusá: Qui amat filium, aut filiam
super me, non est me dignus. *Kto kocha syná, álbo Corkę ná-
dę mnię, nie iest mnie godźien.* Zycząc przeto zbáwienia Ro-
dźicom/ donoszę im do wiádomośći przez Cytelniká moiego/
słowá Augustyná S. Non putes te amare servum, quando
eum non cædis: aut tunc amare filium quando ei non
das disciplinam; aut tunc quando eum non corripis: non
est

S. Cyril. Epist: ad S. Aug: Liter: D.

Syná złego Czárt Oycu porwał.

Matth: Cáp: 10.

S. Aug: de Cha: rita: serm 7.

est ista charitas, sed languor. *Nie rozumiey że kochasz sługę, kiedy go nie biiesz: álbo w tedy syná kiedy go nie karzesz: álbo gdy go nie strofuiesz: bo to nie iest miłość, ále defekt kochánia.* S. Aug: de Char: serm: 71

Dwie rzeczy w obowiązku życzliwośći Rodzićielskiey ku dźiatkom/ znáydowáć się powinny/ náucza Grzegorz S. Miscenda est lenitas, severitate, faciendumq; est quoddam ex utroq; temperamentum. Hinc Dauid dicit: virga tua baculus tuus ipsa me consolata sunt: virga enim percutimur, & baculo sustentamur. Sit ergo discretio virgæ, quæ feriat, sit & consolatio baculi, quæ sustentet. *Złaczáć trzebá łáskáwość, z surowośćią, y czynić z nich iedno pomiárkowánie. Ná to álbowiem Psalmisty zdáią się słowá: Rozgá twoiá, y łáská twoiá, te mnie pociesżyły: Rozgą álbowięm nas biią, á łaską pod pieráią. Przeto niech będźie powolność baczna rozgi, ktoraby gromiłá, á poćiechá łaski, ktoraby podpieráłá.* *Łáskáwość y káranie społem chodzą.* S. Greg: Papa. Lib: 20. Moral:

Rázem ná wielu/ Pánow/ Gospodarzow y ná Stárszych/ iákakolwiek zwierzchność máiących/ wzáiemny iáko ná Przełożonych/ y Rodźicow wynika obowiązek/ rátowánia podległych sobie domownikow/ áżeby y ći choćiaż do czásu zostáiący przy Gospodarzách/ y pod ich zwierzchnośćią/ nie tylko względem ćiáłá/ ále y względem dusze/ odbieráli Kátolickiey życzliwośći skutki/ iáko to podległeysi/ grzechom/ y vpadkom względem tego/ że cáłymi siłámi ná doczesną prácuią zapłátę/ á podczás przy pilnych vsługach nie przydźie im wspomnieć ná swoie zbáwienie przyszłe/ ktorego im życzyć ma miłość Kátolicka.

Wiec iuż do sámey przystepuiąc rzeczy/ wywodzę to Czytelnikowi moiemu/ że iáko Pan BOG przykazał sługom/ y domownikom/ słucháć Pánow/ y Gospodarzow/ y życzyć im dobrze/ w rzeczách doczesnych y duchownych: Servi obedite Dominis carnalibus, cum timore & tremore. Ták y ná Gospodarzow dał obligácyą/ życzliwośći ku sługom/ mowię z Páwłem Swiętym. Et vos Domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum, & vester est Dominus in cælis. *Twy Pánowie toż czyńcie im odpu-* AdEphes: Cap: 6.

Gospodarz na domowych ma bydź dobry. *ſczáiąc groźby: wiedząc że y ich, y waſz ieſt Pan w Niebie.* A nie dopiero w liſtách Páwłá S: ná Pánow/ to práwo wydáne ieſt; Dawno ie ogłośił Krol Salomon/ miedzy punktámi náleżącymi do pobożnego żyćia: Noli eſſe ſicut leo in domo tua, euertens domeſticos tuos: & opprimens ſubiectos tibi. *Nie bądź iáko lew w domu twoim wywracáiący domowniki twoie: y obćiążáiący poddánych twoich.*

Eccleſ: Cap: 4. & Cap: 33. Z vſt Páńſkich/ Mędrcá/ wyſzedł ten mándát ná Goſpodarzow: Si eſt tibi ſervus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua: quaſi fratrem ſic eum tracta. *Ieśli maſz ſługę wiernego, niechći będźie iáko duſzá twoiá, iáko Brátá ták go ſzánuy.*

Sługę kocháć. Po nim záś Páweł Swięty/ do życzliwośći obligował Stárſzych máiących zwierzchność piſząc do rożnych liſty: Operemur bonum ad omnes: maximè autem ad domeſticos fidei. *Czyńmy dobrze wſzyſtkim: á naybárdźiey domownikom* Ad Galat Cap: 6. *wiáry.* Y do Tymoteuſzá: Si quis porro ſuorum & maximé domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt 1. ad Timoth: Cap: 5. infideli deterior. *Ieżeli kto záiſte o ſwoich, á oſobliwie domownikow ſtáránia nie ma, wiáry ſię záprzał, y ieſt od niewiernego gorſzym.* Gdźie coś opácznego zrozumiawſzy z Pánow/ Ambroży Swięty/ ták ſię żali ná nich: Quod magis dolendum

Mieć ſtáránie o czeládce trzebá. eſt Chriſtianus Dominus Chriſtiano ſervo non parcit: minimé reſpiciens, quod etſi ſeruus eſt conditione, gratiâ tamen frater eſt, Etenim ſimiliter Chriſtum induit, ijsdem participat Sacramentis, eodem, quo & tu, utitur Deo Patre, cur te non vtatur, vt fratre? Sunt plerięq; qui magis

S. Ambr: ſerm: 33. canum, quàm ſeruorũ curam gerunt &c. *Tego naybárdźiey żal, Chrześćianin Pan, ſłudze Chrześćiáninowi nie przepuſzcza, nic nie uważáiąc, á owo lubo ieſt ſługa według kondyciey, iednák względem łáſki brátem ieſt. Albowiem podobnie przyoblókł Chryſtusá, tychże vczeſtnikuie Sákrámentow, tego, ktorego y ty ma BOGA Oycá, á czemuſz nie mać bydź Brátem? Są niektorzy, co bárdźiey o pſach ſtáránie máią. &c.*

Nie vymuie zwierzchnośći Pánom nád ſługámi Ambroży Swięty, tą powieniona przymowką/ nie odbiera iurysdy-

kciey Goſpodarzom/ y Stárßym nád czeládka/ y nád domownika mi/ ále naucza/ tego że ich mieć trzebá w reſpekćie iáko Chrześciánow względem duße/ ſtrzegąc y pilnuiąc áżeby po Kátolicku żyli/ bez grzechow/ bez niecnot/ bez wyſtepkow/ ná vtráte duße godzących: A ieżeliby poſtrzegli co podobnego w czeládce/ według obowiązku ſumnienia wſtręt od złego dawáć im máią/ iáko naucza Krol Sálomon: Corripe amicum nè fortè non intellexerit: & dicat: non feci: aut ſi fecerit, nè iterum addat facere. Corripe proximum nè fortè non dixerit: & ſi dixerit ne fortè iteret. Corripe amicum ſæpè enim fit commiſſio. Corripe proximum antequam commineris: & da locum timori altiſſimi. *Strofuy przyiaćielá, áby ſnadź nie zrozumiał y rzekł: nie vczyniłęm: ábo ieżli vczynił, áby drugi raz nie czynił. Strofuy bliźniego, áby nie rzekł: á ieśliby rzekł żeby nie powtorżył. Strofuy przyiaćielá: bo częſto bywa wyſtępek. Strofuy bliźniego pierwey niż grożić będźieß, á day mieyſce boiáźni Naywyżßego.* Potrzebna bárdzo náuká pod teráźnieyße czáſy/ ktorych bez żadney excepciey od Pánow ſłudzy/ od Goſpodarzow czeládká/ grzeßyć ſie vczą/ wzáiemnie ſie złymi obyczáiámi gorſzą/ y ſpolnie ná potępienie idą: nie pámiętáiąc ná to co przećiwko nim nápiſáno w dekrećie Boſkim: Domus impiorum delebitur. *Dom niezbożnych wytrácony będźie.* Eccleſ: Cap: 19

Wzor Goſpodárſkiey zwierzchnośći nád domownikámi ſwoiemi wyſtáwił Krol Dawid w Oſobie ſwoiey/ cáłym Pſalmem głoßąc/ iáko był ſłußnym/ y pilnym dozorcą śiebie/ y czeládki ſwoiey; począł od śiebie/ mowiąc: Perambulabam in innocentia cordis mei: in medio domus meæ. Non proponebam ante oculos meos rem iniuſtam: facientes prævaricationes odiui. Non adhæſit mihi cor prauum: declinantem à me malignum non cognoſcebam. Detrahentem ſecreto proximo ſuo: hunc perſequebar. Superbo oculo, & inſatiabili corde: cum hoc non edebam. *Przechodźi-*

Strofowáć złych. Proverb: Cap: 14. Pſal: 100

Dawid dobry Pan, y Gospodarz

chodźiłęm śię w niewinnośći sercá mego: w srżodku domu moiego. Nie przekładałęm przed oczy moie, rżeczy niespráwiedliwey, czyniących przewrotnośći miałęm w nienawiśći. Nie przystáło ku mnie serce złośniká: odstępuiącego odęmnie złośliwego nie znałem. ktory obmowcą potáięmnym iest bliźniego: tegom prześládował. Z człowiekiem pysznego oká á nienásyconego sercá: z tymęm nie żdał.

Trudno Czytelniku przyiázny o ták przezornego Páná/ y Gospodarzá! ále teszcze trudniey dobráć mu sługi według myśli/ kiedy czeladkę ták ostro brákuie/ y żadnego defektu w nich widźieć niechce/ złych odpráwia/ obmowcow prześláduie/ pysznym/ y łákomym chlebá żáłuie! To twierdzę prawdźiwie że wieku ninieyszego słudzy/ niedługoby mieysce zágrzali u ták nabożnego Páná! Jednák máią mieysce u inszych/ ktorzy grzechow czeladki swoiey nie vważáią/ o wiárę sie nie pytáią/ chowáiąc Kalwinow/ Lutrow/ Zydow/ Turkow/ do vsług/ o zbáwienie duszne onych niedbáią/ zákámiáłych grzesznikow/ owych co sie y kilká lat z Pánámi niespowiedali/ nie vpomináią do popráwy żyćia: y ták w Páństwie nie násláduią świątobliwego Dawidá/ áni w gospodárowániu.

A v Dawidá Krolá kto sie ná vsłudze został? Vważay Kátoliku! co zá Dworzánow/ pokoiowych/ sług/ y domownikow miał? Sam odpowiáda: Oculi mei ad fideles terræ, ut sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. Non habitabit in medio domus meæ qui fecit superbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum. *Oczy moie ná wierne náźiemi áby śiadáli zemną: chodzący drogą niepokaláną ten mi służył. Nie będźie mieszkał wpośrżod domu mego ktory czyni pychę: ktory mowi nieprawośći, nie miał szczęśćia w oczách moich.*

Ibidem.

Dawid złych z domu wyrzucał.

Nie znośił tego ná sercu Krol Dawid/ żeby miał widźieć złego domowniká á nie vpomnieć go do popráwy żyćia: nie mogł przewieść ná sobie/ żeby zániechał obwiązku życzliwośći ku bliźniemu/ w napominániu/ w przestrodze/ w zábrániániu

w zábrá-

wzábránianiu grzechow/ w niedopuſzczániu zbytkow y ſwá-
woli zkad pochodziło wyznánie owo przed Pánem Bogiem
vczynione: Vidi prævaricantes, & tabeſcabam quia eloquia
tua non cuſtodierunt. *Widźiałem y niſczałem prżo vrotnych, że*
nie ſtrżegli wyrokow twoich. Mowi ten Swiety Krol/ że ſchnął/ gdy Pſal: 118
widział przeſtepcow przykazań Bożych/ czym dáie znáć/ iáko
ma bydź żáłoſna ſercu ſpráwiedliwych ludźi/ Goſpodarzow/
Pánow/ Stárſzych zwierzchność máiacych/ gdy widza grze- *Smućić ſie*
ſzacych/ ktorych odwodźić od niecnot powinni/ iáko napiſał *złych wi-*
Błogoſłáwiony Theodoretus Cyrenſki Biſkup: Propter *dząc.*
omnem quidem iniquè agentem, decet iuſtum con B. Theod
triſtari, multo magis autem propter eos qui cum Deo, vitæ a- in Pſ: 118
licuius, aut fidei: profeſſionem fecerint. *Z okazyey wpra-*
wdźie káżdego niecnotliwie czyniacego, przyzwoita ieſt ſpráwie
dliwemu ſmućić ſię, á dáleko bárźiey z okázyey tych, ktorzy Bogu
żyćia pobożnego, álbo wiáry uczynili ślub.

Gwałtem w oczy gárna ſie okázye Pánom/ Goſpodarzom/ *Pánowie*
y Stárſzym/ odwodzenia od grzechow domownikow ſwoich/ *tego wie-*
ále ich niewidza/ álbo nie ſadzac bydź złymi/ ná zgube duſz *ku niero-*
ſwoich y obćiażenie ſumnienia/ chwala/ y zá dobre máia: Trá- *zumni.*
fi ſie Pánu/ że ſługá bedźie wydźiercá wniwecz obrácáiacy vbo-
gich poddánych/ álić v Goſpodarzá miány zá wiernego bedźie:
pochlebcá/ zá życzliwego: piiánicá/ zá ochotnego w domu:
zaboycá/ miány bedźie zá obrońce zdrowia Pánſkiego: zalotnik
zá polityká: obmowcá/ zá Hiſtoryká: pyſzny/ zá poważnego:
nienabożny y nieuczeſzczáiacy do kośćiołá/ bedźie miány zá pil-
nego dozorce domu/ przeſtrzegáiacego ſzkody. Ale w tá-
kich opácznych rozumieniach/ gina do rátunku domownikow
w grzechách/ obowiazki ſumnienia Goſpodárſkiego/ y ślepy
prowádzac niewidzacego/ obadwá w doł przepáśći piekielney
wpadáia/ powiedźiał Chryſtus Pan Cæcus ſi cæco ducatũ Matth:
præſtet, ambo in foveam cadunt. *Slepy gdy ślepego prowá-* Cap: 15
dźi, obádwá w doł wpádáia. Czárt ſie im w tym przyſłu-
guie/ ná potepienie ich/ zwodzac obłuda dobrego rozu-

mienia o sługách y domownikách/ áby Pánowie/ y Gospodárze/ wystepkow sługom zá grzechy nie poczytáli/ y onych nie náwracáli do spráwiedliwego żyćia.

Nie moie o tym iest zdánie/ kátoliku/ ále Grzegorzá S. przestrogá: Hostis noster tanta se arte palliat, ut culpas nostras virtutes fingat, vt inde quisq; quasi expectet præmia, vndè dignus est æterna subire tormenta. Plerumq; enim in ulciscendis vitijs crudelitas agitur, & iustitia putatur: atq; immoderata zeli ira, meritum creditur. Similiter effusio, misericordia: tenacitas, parcitas: & pertinacia, constantia reputatur. *Nieprzyiaćiel nász duszny ták się obłudnie pokrywa, że winy násze cnotámi bydź mięni, ázeby káżdy oszukány spodźiewał się zá to zapłáty, zá co iest godźien wieczne ponośić káránie. Często bowiem, y pospolićie w karániu złośći okrućieństwo czyniemy, á rozumiemy ze należyta spráwiedliwość: y zápálczywość nász gniewliwa, zasługa bydź twierdźiemy. Tákże márnotrawstwo, zá miłośierdźie: skępstwo zá oszczędność: vpor, zá státeczność sadźiemy.* Ták tedy obligácya życzliwośći do rátunku należaca grzeszacych domownikow/ prożnuie w Gospodarzách y Pánách/ názbyt wiele trzymáiacych o życiu dobrym sług/ y podległych sobie/ á oni nedznicy w nałogu niecnotliwych vczynkow leżac/ w zákámiałośći serca w grzechách/ nie doznawáia od nikogo pomocy.

S. Greg: Papa, in Job. Cap 40.

Niecnotá zá cnotę się vdáie.

Fortele tákowe Szátáńskie/ tłumiace obowiazek do wyświádczenia Chrześćiáńskiey życzliwośći w rátowániu grzeszacych domownikow poznawáli/ dozorni Gospodarze/ ktorzy zá raz przy okázyey/ nie zániedbywáli strofowáć/ áni zámilczáli słowy gromić/ złych sługow. Z sámych tylko Ewángeliy Swiętych dowodze tego Czytelnikowi moiemu: Gospodarz ow ktory robotnikom prácuiacym w winnicy zárowno kazał płáćić z łáski swoiey/ dosłyszał/ że iáko Zydzi ná Moyżeszá/ ták przećiwko niemu szemráli: Accipientes, murmurabant adversus Patremfamilias. Wiedźiał dobry Gospodarz że to grzech/ zá ktory Pan BOG karał rázy wiele Izráelitow; nie zámilczał/

Matth: Cap: 20.

ále ich przyiaćielſko zgromił: Amice non facio tibi iniuriam. Tolle quod tuum eſt & vade An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? *Przyiaćielu nie czynię krzywdy. Weźmiy co twego ieſt á idź. Czyli oko twoie złośliwe ieſt, iżem ia ieſt dobry?* Vmiał przy podáney okázyey vżyć zwierzchnośći/ umiał według obowiązku: Prohibere gentem à peccatis, & perſtringere murmur malitiæ. *Niedopuſzczáć grzeſzyć ludowi, y przełamáć złośliwe ſzemránie.*

Szemrzących sług Gospodarz táie.

Eccleſ: Cap: 46.

Odpuśćił drugi Pan słudze ſwemu dług znáczny/ á słuá niebaczny nápadszy ná dłużniká ſwego nielitośćiwie obszedł ſie z nim/ bo go duśił mowiąc: Redde quod debes. Odday coś winien. Doniosło ſie to do Páná/ nie zniosł tego grzechu ná ſercu/ záwołáć kazał sługi/ słowy zgromił/ y do więźienia dał Kátom w moc: Serve nequam: nonne oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? Et iratus Dominus tradidit eum tortoribus. *Sługo niecnotliwy: izáliż nie miałeś ſię zmiłowáć nád towárzyſzem twoim, jákom ſię y ia zmiłował nád tobą? Y rozgniewawſzy ſię Pan iego, podał go Kátom.* Nie ćierpiał długo y inszy Goſpodarz száfárzowi ſwemu/ gdy o nim powiedźiáno że pustoszy dobrá Páńſkie: záwoławszy go mowił Quid hic audio de te? Redde rationem villicationis tuæ. *Coż to ſłyſzę o tobie? Odday ráchunek száfárſtwá twoiego.* Ani w zápomnienie poszło owemu/ co tálent/ czyli grzywnę dána ná frukt/ w źiemi zákopał/ y nie przyniosł pożytku/ bo Pan záraz go ſtrofował. De ore tuo te iudico ſerve nequam. *Z vſt twoich włáſnych ſądzę ćię ſługo niecnotliwy.* Ani vszło pochlebſtwo czeládźi ktora kąkol zá młodu wyrywáć chćiáłá/ z między pszenice: bo zákazał Pan: Sinite creſcere vtraq; uſq; ad meſſem *Dopuśćie oboygu ſpołem rość áż do żniwá.*

Pan złego Sługę karze.

Matth: Cap: 18.

Lucæ Cap 16. & C. 19.

Złym nie przepuszczáć.

Matth: Cap: 13.

Dozorni to Pánowie/ y doſkonáli Goſpodarze byli/ ktorzy nie tylko szkody w dobrách ſwoich przeſtrzegáli/ ále też pámiętáiąc ná obowiązek miłośći Chrześćiáńſkiey ku bliźniemu grzechy/ y złośći domownikow y ſług ſwoich vznánie karáli/ żeby pobłażániem w dálsze nie západáli zbrodnie/ ná zátrácenie

duſz/

duſz. Day Boże Czytelniku przyiázny zá náßych czáſow táki ch widźieć Goſpodarzow/ ſługom przychylnych dla dußnego zbáwienia! Podoſtátku ieſt domownikow złych / trybem Ewángelicznych ſługow grzeßacych/ ále Pánow/ Goſpodarzow/ y Stárßych máło/ coby vśiłowáli/ wſpomniánym/ życzliwośćią rownáć śie we wßytkim Pánom. Bo nie tylko domownikow nie odwodzą od grzechow/ nápominániem/ ſtroſowániem/ karániem/ ále ießcze częſtokroć pogorßeniem y złym przykłádem/ zábiiáiac ich ná dußách/ czego ſłowy Auguſtyná S. probuie: Qui in conſpectu populi malè viuit, quantũ in illo eſt eum à quo intenditur occidit. Omnis qui male vivit, in conſpectu eorum, quibus præpoſitus eſt, occidit. *Kto w obecnośći ludźi źle żyie, ile z niego ieſt, owego ktory widźi złe ſpráwy iego, zábiia. Wßelki ktory zle żyie, w oczách tych, nád ktorymi ma zwierzchność, zábiia ná duſzy.*

Goſpodarz złym przy kłádem zábiia

S. Aug: Lib: de Paſtor:

Sträßnać to przećie okrućienſtwá probá/ y nie porátowáć bliźniego/ y ießcze bydź mu Smierći wieczney okázyą! Alećto y ſámym ſtárßym Pánom/ y Goſpodarzom/ śmierćią śie płáći bo ieżeli zaboycow domownikow/ y ſługow/ zábiiáli/ álbo kaliczyli Pan BOG kazał karáć: Qui percuſſerit ſervum ſuum, vel ancillam, virgâ & mortui fuerint in manibus eius criminis reus erit. *Ktoby, wybił ſługę ſwego, álbo ſłużebnicę laſką á umárliby w rękách iego, grzechu winien będźie.* Dáleko bárdźiey ſtárże tych/ co duße zátrácáią/ ſług/ y domownikow/ tym/ co zá grzechem idźie/ to ieſt śmierćią: Stipendiũ peccati mors, *Zapłátą grzechu śmierć.*

Exod Cap: 21.

Grzech kálicyć ſługe.

AdRom: Cap: 6.

Doßłá tá nießcześliwa zapłátá śmierći wieczney/ Páná/ onego Goſpodarzá/ y ſtárßego/ zwierzchność máiącego nád wielą ludźmi; o ktorych zbáwienie dußne że máło dbał/ á wiele ich w grzechách pomárło y ná potępienie do piekłá poßło/ gdy on ſam konał zgromádźili śie z piekłá do niego potępieńcy/ obecnie wołáiąc: Tibi commiſſi fuimus, tu nos neglexiſti, & cùm peccaremus, neq; verbo neque exemplo, nos revocaſti tuo, occaſio noſtræ damnationis fuiſti. *Tobieśmy zleceni byli, tyś nas zániedbał, ábyśmy áni przykłádem, odwodźiłeś nas: ty okázyią naſzego potępienia byłeś.* Á przytym rzucáiąc

Poddani ſtárßego kámienuią.

ná niego

ná niego kámięniámi, wtráćieli go, otwártą głęboko, źięmią, do piekłá. Doßłá táka piekielnych przepáśći poſſeſſya Mátki Corki Swiętey Máryey Ogniácenſkiey/ iáko ſwiádczy Iacobus de Vitriaco Cardinalis, y Tomaß kántypratánſki/ zá to tylko/ że bedac Pánia można nádſługow ſwoich poſtepkámi złymi nie czyniłá dozoru. A o tym táka relácya czynie z pomienionych Authorow Czytelnikowi moiemu: Modliłá ſie według Kátolickiego zwyczáiu przy Mßy Swietey w Kośćiele zá duße Mátki ſwoiey/ ktora iuż byłá vmárłá/ Swieta Márya Ogniácenſka/ proßac ażeby Pan BOG/ Rodźićielke iey karżac w Czyßczowym ogniu/ zá niewypłácone pokutą ná świećie grzechowe ſkázy/ y nie wygłádzone mákuły duße brukáiace/ rączyi wybáwić/ y przyiać do Niebá, zá iey modlitwą/ ktora gdy ſerdecznie do Páná BOGA wnośiłá/ pokazáłá ſie iey Mátki dußá powiedáiac że dáremna prośbá iey byłá/ bo ia (mowi) doſtáłám ſie do piekłá zkad ná wieki wybáwiona nie moge bydź: pytáłá żáłoſna Corká Swieta Márya Ogniácenſka co zá przyczyná? Odpowiedźiáłá/ nießczeſliwa Páni. Quia domeſticos liberius peccantes non corripui, ideò ſum addicta æternis flammis. *Zem domownikow moich wolnie grzeßących nie karáłá, dla tego posłána ieſtęm do ogniá wiecznego.*

Jacob de Vitriaco, in vita S. Mariæ Ognia: & Thom: Cantip: Lib: 2. Apum: Cáp: 54. Potępiona Páni, ze sług nie karáłá

Przypátrzże ſie Kátoliku/ y weź to ſobie w vwage/ co to zá powinność bydź muśi Przełożonych Rodźicow/ Goſpodarżow/ ſtárßych/ kiedy zá opußczenie tey obligáciey Pan Bog piekłem karze! W niebeſpieczenſtwie tedy wßyſcy ieſteśmy/ kiedy mogac grzeßacym porádźić: niechcemy/ mowi S. Auguſtyn. Magis quippè innocentes non eſtis, ſi fratres veſtros, quos indicando corrigere poteſtis tacendo perire permittitis. *Bárdźiey záiſte nie winnymi ieſteśćie, ieżeli Bráći wáßych, ktorych powiedáiac złośći náprávić możećie á milczac ginać im dopuſzczaćie.* W niebeſpieczeńſtwie ſa y wßyſcy máiacy iáką zwierzchność/ tenże S. mowi. Qui inter vos quantò in loco ſuperiori, tantò in periculo maiori verſatur. *Kto między wámi ná naywyżßym mieyſcu, tym w więkßym ieſt niebeſpieczeńſtwie,*

Grzeſzy kto nieſtrofuie.

S. Aug: in Regul: Clericorum.

Dla BOGA Kátoliku! postrzeż sie/ á pámietay/ co
czynic masz/ y vważay iáko śćiśle obowiązány iesteś do ráto-
wania bliźnich/ y zákámiáłych grzesznikow! Bo ináczey/ ieże-
li zániedbywáć bedźiesz powinności twoiey/ niewinność/ do-
broć/ pobożność/ twoiá/ nic nie bedźie ważyłá przed Máiestá-
tem Bogá w Troycy Swietey iedynego/ iáko dáie znáć Augu-
S. Aug: styn Swiety: Non est innocentiæ, parcendo, sinere, ut in
in Lib. de malum gravius incitetur. Pertinet ergo ad innocentis of-
Civit: ficium, non solùm nemini malum inferre, verùm etiam
Dei. cohibere à peccato, vel punire peccatum. *Nie iest to nie-*
Przepu- *winność, przepuszczáiac, dáć pokoy, y choćiasz kto grzeszy, ażeby cię-*
szczáć *żey západał w niecnoty. Należy tedy do powinności człowieká nie-*
złym nie *winnego, nie tylko żeby nikomu nie czynił zle ále, też zábrániał*
trzebá *grzeszyć.*

Czytelniku łáskáwy! przy dokończeniu tey Kśiążki/ o lu-
dźiách zákámiáłych w grzechách/ znam powinność moie; że
zniewaláiac Cześćia Przyiaciela Katolikow/ do rátunku wiel-
kich nedzarzow ostátnim niedostátkiem ściśnionych/ y zákámiá-
łych grzesznikow/ to opisániem ich nieszcześliwego vtrapienia
skrytego/ to okryśleniem obowiazkow do rátowánia tych mi-
zerakow/ to námienieniem karánia wiecznego tym ktorzy tym
żebrakom życzliwości powinney nie świádczą: Mam też ex
professo y o zapłaćie od Páná BOGA nápisáć/ y o zasłudze/
ludźi tych/ ktorych álbo z instynktu łáski Duchá Swietego sá-
mi dobrowolnie/ álbo z czytánia tey kśiążki czynic bedą miło-
śierne vczynki ná rátunek zákámiáłych grzesznikow. Obawia-
łem sie albowiem/ żeby kto do mnie nie vżył owey Piotrá
Swietego interrogáciey: Quid ergo erit nobis? *Coż zá za-*
Matth: *płátá nam będźie?*
Cap: 19. Przetoż zabiegáiac tákiey Questiey/ odpowiádam káżde-
mu z osobná: Centuplum accipiet, & vitam æternam possi-
debit. *Stokrotna zapłátę weźmie, y żywot wieczny otrzyma.* Bo
miedzy wielą sposobámi zásłużenia sobie Niebá v Páná Bogá

ieſt y ten niepośledni/ gdy człowiek nád cudzą biedą lutośći- we wnetrznośći łatwo wylewa/ czy według ćiáłá/ czy według duße/ w tákich álbowiem aktach naypewnieyßa miłośći Chrześćiáńſkiey wydáie probe/ ktora vznawßy Pan BOG/ obfitym ią miłośierdźiem płáći: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. *Błogosłáwieni miłośierni, álbowiem oni miłośierdźie otrzymáią.* Błogosł: miłośiernśi Matth: Cap: 5.

Tá rozrutney miłośći ku pozyſkániu grzeßnikow effikácya/ pokazałá ſie w Abráámie Pátryárße że nie ßkodował/ ále wielką ſobie błogosłáwienſtwá Boſkiego vczynił aukcyą/ ſtał ſie konfidentem Boſkim przez to ſámo/ że miał potomkow ſwoich ná duße zbáwienie/ vczyć praw Boſkich/ odwodząc ich od grzechow iáko ieſt w Piśmie Swiętym: Num celare potero Abraaham, quæ geſturus ſum, cùm futurus ſit in gentem magnam, & benedicendæ ſunt in eo omnes nationes? *Ieżeli mogę zátáić przed Abráámem co vczynić mam, ponieważ ma bydź w lud wielki; y błogosłáwione bydź máią w nim wßyſtkie narody?* Ale dla tákiego pretextu/ zá iáką przyſługe Pan Bog ták obfite zlewa záwczáſu błogosłáwieńſtwá? Ieſt záraz Rácya: Scio enim quòd præcepturus ſit filijs ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini, & faciant iudicium & iuſtitiam. *Wiem bowiem że roſkaże ſynom ſwoim, y domowi ſwemu po ſobie, áżeby ſtrzegli drogi Páńſkiey, y czynili ſąd y ſpráwiedliwość.* Gen: Cap 18. *Abraam co, y zá co záſłużył.*

Obiecuie wzáiemną błogosłáwienſtwá Boſkiego zapłáte Daniel Prorok Zelantom duß ludzkich / y z zácnieyßym ießcze przydatkiem/ mowiąc: Fulgebunt qui docti fuerint, quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. *Ktorzy vczeni będą iáśnieć będą, iáko ſwiátłość ná firmamęncie: á ktorzy ku ſpráwiedliwośći wpráwuią wielu, iáko gwiazdy ná wieki wieczne.* Coż to zá ſpráwiedliwość ták można? do ktorey bliźniego gdy kto ná wiedźie/ z źiemie miedzy gwiazdy Niebieſkie policzon będźie? Odpowiedźiał ná to Hieronym S. Omnes virtutum ſpecies Dániel: Cap. 12. *Kto nauczą, iá. śnieie.*

Hier. ad Demetriadem. unó iustitiæ nomine continentur. *Wszystkie cnot posłáći, iednym spráwiedliwośći tytułuią się y sczycą imięniem. Więc kto w cnotę odwiodszy od grzechow, bliźniego wpráwi, z vczącymi spráwiedliwośći iáśnieć będźie.* A kogożby nie powabilá do śle-bie tá uwielbienia promissya/ kogoby nie záchęćilá do pozyskánia żyiacych bez spráwiedliwośći/ bez pobożnośći/ bez cnoty/ zákámiáłych grzesznikow?

Nędznych rátowáć. Psal. 40. Máią skłonne do miłośierdźia nád vbogiemi żebrakámi osoby/ ofiárowáne od Páná Bogá przez Psalmistę świętego błogosłáwieństwo: Beatus qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Dominus conseruet eum & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in animam inimicorum eius. *Błogosłáwiony ktory ma baczęnie ná potrzebnego y ubogiego, wdźięń złey wybáwi go Pan. Pan niechay go zachowa, y ożywi go, y niech go uczyni błogosłáwionym ná ziemi: y niechay go nie wydáie duszy nieprzyiaćioł iego.* A ktoż prośe nędzarz większy/ y vboższy? iesli nie zákámiáły grzesznik? Ná ktorego rátunek cokolwiek Chrześćiáński człowiek/iálmużny Duchowney wyda/ to z obfitszym odbierze od Páná Bogá błogosłáwieństwem/ gdyż rátowániu grzesznikow znácznieysze są miłośierne ákty/ co twierdźi S. Augustyn. Multò misericordius operatur quis circà animas infirmorum: quàm erga corporum ægrotantium. *Miłośierdźia więcey czyni kto ma stárānie około dusze grzeszney: ániżeli on co chorému służy.* Náśláduie w tym zdániu Augustyná S. Rábánus vczony/pisząc. Qui esurientem pane verbi reficit, & sitientem potu sapientiæ refrigerat, qui errantem in domum Patris revocat, qui infirmum fide assumit & confirmat, ueram dilectionem adimplet. Misericordia enim consistit, in eleemosynis largiendis, in malis tolerandis, in conuitijs remittendis, & imperitis corrigendis. *Kto łáknącego chlebęm słowá Bożego násyćić, y prágnącego napoięm náuki zbáwienney ochłodzi, kto błądzącego do domu Oycá náwroći, kto osłábionego w wierze umocni, y vtwierdźi, prawdźiwe miłośier-*

S. Aug. de opere Monachorum.

Rabhan. super Matth. Cap. 25. Miłośierdźie w náwroceniu grzesznych.

łośierdźie kocháiąc wypełni. Miłośierdźie álbowiem záwiſło ná tym, áżeby iáłmużny dáwáć, przykrośći znośić, winy odpuſzczáć, nie umieiętnych náucząc ná dobre. Aże to ſą ákty znácznieyſze miłośierdźia tákiego/ toć y zápłátá zá nie godnieyſza bydź muśi: bo ieżeli dla ludźi rátuiących vbogich albo Niebo ſtániáło/ álbo v nich zdrożáłá wodá/ że zá kubek wody podány żebrákowi wieczność zákupuią/ iáko ieſt w Ewángeliách/ tedy y dla Zelantow duſz ludzkich wylewáiących byſtre lutośći ſtrumienie ná zákámiáłych grzeſznikow/ w większey niebędźie cenie.

Zábiegáią z pilnośćią/ y z ſtárániem wſzelkim ſworcuiąc śię ludźie áżeby mieć mogli záſługę/ y zápłátę nieprzeżytey wieczności/ łożą ná fundácye/ ná ofiáry wyzuwáiąc śię z doczeſney fortuny/ y czynią wiele ná chwałę Pánu BOGV/ biorąc pochop z ſłow Pſalmiſty S. Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quò oſtendam illi ſalutare Dei. Ofiárá chwały vczći mnie: y tám drogá ktorą mu vkażę zbáwięnie Bożé. W drogę zábieráią śię ofiárámi do Niebá/ y dobrze czynią. Ale máią y inſze ofiáry bez expenſy ná to/ iáko námienił Chryſtus: Miſericordiam volo, & non ſacrificium. Miłośierdźia chcę, á nie ofiáry. Mogą śnádno oboie uczynić złączywſzy/ śię według náuki Grzegorzá S. Nullum omnipotenti Deo tale ſacrificium, quale eſt zelus animarum. Zadna ofiárá nie ieſt ták przyięmna Wſzechmogącému BOGV, iáko żwáwa miłość ku duſzom. Tym tedy mogą gośćincem bitym/ Et illic iter wynaleść ſobie zbáwienie Boże/ Oſtendam illi ſalutare Dei. Tákim to argumentem obiáśniam z Hieronymá S. Si iniquitas bene diſpenſata, vertitur in iuſtitiam: quantò magis ſermo Divinus, in quo nulla eſt iniquitas, qui & Apoſtolis creditus eſt, ſi bene fuerit diſpenſatus, Diſpenſatores ſuos levabit in cælum. Ieżeli dobrá doczeſne nieſpráwiedliwie zebráne, ále dobrze rozporządzone, obrácáią śię w ſpráwiedliwość, dáleko więcey náuká Boſka, w ktorey żadney nie máſz nieprawośći, ktora y Apoſtołom (ná náwrocenie grzeſznikow zákámiáłych) powierzona byłá, ieżeli dobrze rozdána będźie (ná náwrocęnie

Pſal: 49
Ofiárá lutośći.
Matth: Cap: 9.
S. Greg Papa, Homil: 22. in Ezechiel:
S. Hier: Epiſt. 151 ad Algaſ: Quæ: 6. Tomo: 3.

Złego nie-chwalić. *wrocęnie bliźnich, ßáfárzow swoich wynieśie do Niebá.*

Vpewńia w tym y Mądry Salomon: Qui dicunt impio iustus es: maledicent eis populi. Qui arguunt eum laudabuntur, & super eos veniet benedictio. *Ktorzy mowią niezbożnemu Spráwiedliwy iesteś: złorzeczyć im będźie lud. A ktorży niezbożnego strofuią, pochwaleni będą, y ná nich przyidźie błogosłáwieństwo.* Zácheca y Chryzostom S. do rátunku ludźi

Prouerb: Cap: 24.

Wielka rzecz duße zbáwić S. Chrys:

grzeßnych/ duß ową złotych słow assekurácyą: Vnâ animâ recuperatâ, poterit quis mille peccata, & delicta abolere. *Iednym duße pozyskániem Pánu Bogu, może człowiek tyśiąc występkow zgłádźić.* A iákże to śię nie bráć do tego!

Wiádoma byłá wielom Zelántom duß grzeßnych ludźi tá rzecz iáko dobrże BOG płáći lutośćiwey miłośći akty/ iáko zyskowny iest frymárk/ trochę podiąć prace w náwrácániu záwziętych y zátwárdziáłych grzeßnikow/ á nieporownáną zá to wźiąć w Niebie zápłátę/ gdźie Aniołowie Swięći z náwrocenia grzeßnikow poćiechę/ rádość/ y weselé máią. Z tey przyczyny życzliwość ku bliźnim ßerzyłá śię w sercu Páwłá przećiwko grzeßnym/ ktorym náwroceniem y sobie chćiał dobrze vczynić/ pißąc: Vtinam regnetis, ut & nos vobiscum regnemus. *Day Boże żebyśćie krolowáli, áby teß y my z wámi krolowáć mogli.* Przez cudze zbáwienie duß/ Páwel Swięty obiecował sobie Niebieskie Krolestwo/ y nie od rzeczy; bo Tomaß S. z Akwinu dowodźi tego subtelną náuką. Bona quæ auditores faciunt, consequuntur ex prædicatione Doctoris sicut effectus per se; unde redundant ad præmium prædicatoris. *Dobre vczynki ktore słuchácze czynią, wynikáią z náuki Doktorá iáko skutki istotne, zaczym zlewáią się ná zápłátę iemu.*

Zapłátá za to.

1. Corin: Cap: 4.

S. Th: Aq: 1ma 2dæ. Quæst: 20 Artic: 5.

Y w inßych listách Apostoł Swięty/ brał to sobie zá dokument zbáwienia/ że do BOGA náwrácał ludźi/ co poznáć z owych słow: Quæ est enim nostra spes, & gaudium, aut corona gloriæ? Non ne vos ante Dominum nostrum Iesũ Christum? vos enim estis gloria nostra, & gaudium. *Kto rażbowiem iest nászá nádźieiá, y rádość, álbo wieniec chwały.*

1. ad Thessalo. C: 2.

Iżali

Iżali nie wy przed Pánem Náßym Iezusem Chrystusem? wy ieśteśćie náßa chwałá, y weselem. Do czego zrozumienia Tomáß S. komentuiac to mieysce nápisał: Maxima enim est retributio prædicatori, ex his quos conuertit. *Wielka álbowiem iest nágrodá náuczáiacemu, z tych ktorych náwroćił.* S. Thom: Aqu: hic

Iákże sie tu z ochota nie rzućiß Kátoliku/ do otrzymánia ták sowitey wiecznośći zápłáty/ ktorą przez náwrocenie grzeßnikow zákámiáłych ośiagnać możeß? Obiecuiec ią záperwne Ian S. Apostoł mowiac: Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. *My wiemy żeśmy się przenieśli od śmierći do żyćia, ponieważ kochamy Bráći.* Tákże y Chilary S. Biskup Piktáwski/ z náwrocenia duß każe sie spodźiewáć zápłáty: Expectatio fructus nostri ministerij, non in latitudine regionum, sed in acquisitione ponitur animarum. *Oczekiwanie pożytku náßey vsługi, nie záwisło w obßerności Kráin, ále w nábyćiu Duß Pánu BOGV.* 1. Ioan: Cap: 3. Cæsar Baronius An: Dñi 465.

Przestańże Czytelniku łaskáwy ná ták gruntownych perswázyách/ bo ia iuż wiecey pisáć przestáie/ záwieráiac ten Tráktak iednym do Kátolikow Apostrophe/ z kśiag Augustyná S. y drugim z Grzegorá S. Homiliey. (Proximo) velle, & optare omne bonum (debemus) quod debemus optare & velle nobis, & maximè æternam beatitudinem, & ad illam obtinendam ei, & in corporalibus bonis, & in spiritualibus succurrere, prout ratio exigit, & facultas permittit. *Bliźnięmu chćieć, y życzyć wßystkiego dobrego powinnismy, ktorego sobie życzęmy á zwłaßczá wieczney chwały, á do tey otrzymánia iemu, y względem ćiáłá y względem duße, dopomagáć ile potrzebá każe, á możnosć sił znieśie.* Delectet ergo mentem magnitudo præmiorum, sed non deterreat certamen laborum. *Niech tedy záchęca wielkość zapłáty, ále niech nie odraża żadna ćięßkość pracy.* S. Aug: Lib: de Dilig: Deo C. 1. S. Greg: Papa Homil: 17. in Euang.

KONIEC.

EPILOG.

Do Czytelniká.

Si, quâ meis fuerant' vt erant, vitioſa libellis.
Excuſata tuo ſemper in ore habe.
Ieżeliby w tey kśiedze, były iákie błedy,
Czytelniku láſkáwy, ſam ich popraw wſzedy.

VALE.

REGESTR
RZECZY ZNACZNIEYSZYCH,

Ktore się wtey Księdze záwieráią; ná márginesách kart: Uważay dobrze Czytelniku łáskáwy liczbę, gdyż w niektorych mieyscách, dwá rázy iednáż liczbá, (álbo też tá, ktorey nie máſz wtey Księdze) położona ieſt.

A

Adam y Ewá po ſtopniách upádli, kártá 22.
Ablá zábił Kaim z grzechu w grzech wpadáiąc. Kártá 24.
Aniołowi cuchnał Młodzian grzeſzny Kártá 54.
Alexánder rániony uznał ułomność ſwoię, kártá 66.
Anioł grzeſznikow ma zá żebrakow kártá 68.
Antyochá Krolá robacy roztoczyli 87.
Aniołow SS. ieſt wielka liczbá 104.
Arká Noego byłá figura Kość: S. 106.
Archias czytánie liſtu odkładáiąc do iutrá zginął, kártá 139.
Anioł księgę pokaláną pokazał 143.
Abſalon ná duſzy umárły k. 159.
Aniołow y Lotá nie ſłucháli ludźie roſpuſtni, kártá 183.
Achab Krol lekce ważył nápomnienie Prorockie, kártá 185.
Atheńczykowie náśmiewáli ſię z náuki Swiętego Páwłá, k. 188.
Agár z Izmáelem wygnána, 201.
Agi-zyłáuſzá mowá, kártá 103.
Abſalon zábity kártá 209.
Apoſtołowie od ſtráchu upádli, 213.
Anioł głośi męki piekielne k. 217.
Aniołowie weſelą ſię widząc pokutuiącego człowieká, k. 241.
Arká nie obroniłá Izráelczykow, y czemu? kártá 287.
Anioł pokazał piekło, ná co? 280.
Aniołowie ſtrzegą nas, k. 873.
Aniołowie Swięći wiele czynią dobrego nam, kártá 873.
Abráám co, y zá co záſłużył, 519.

B

Błádźi rozum, Kártá 2.
Błąd Kálwinow, kártá 2.
BOG opuſzcza nie ſłucháiacych Jego kártá 9.
Błogoſłáwieni ći co ſtopnie złośći miiáią, kártá 27.
BOG dáleko od grzeſznych, k. 58.

BOG dáie strách ná grzesznikow 89.
Báltazárá Krolá ręká piszacá straszy, kártá, 135.
Bogaczá omyliłá zwłoká czásu, 136.
Bárláámá Pustelniká koncept, 153.
Bogaczá śmierć dwoiáka, k. 162.
Boskiey cierpliwośći nie uznáia grzesźni, kártá 181.
BOG uderza człowieká w grzechu zostáiącego dla náprawy iego, 189
Bárláámá Pustelniká podobieństwo o Krolu kártá 203.
Bábilonia w piekło wrzucona, 217.
BOG grzeszniká wyblechowáć może, kártá, 231.
Bluźnierstwo rány odnawia CHRYSTUSOWI Pánu, toż czynia y insze zbrodnie, kártá 243.
By naygrzeszńieyszy, ma w BOGU mieć ufność, kártá 250.
BOG nádźieiá kráiow świátá, 262.
Bogini Minerwá nie broniłá prożnu iącego, kártá 285.
BOG prácuiącym dáie pomoc, 285.
Bitwá nászá z czártem, k. 290.
BOG odpuszcza dla płáczu ludź: 312.
Bráctwo Odkupićielowe rátuie grzesznych ludźi, kártá 323.
Bogáctwá Nieb skie, k 364.
Boiáźń śiłá może, kártá 365.
Bać się sadu potrzebá, kártá 373.
Boiac się sadu Dawid nie grzeszył, kártá 374
Boiaźń czyni trzy rzeczy, k. 377
BOG nas kocha, kártá 384.
BOGA náśláduie, kto kocha bliźn: 388.
BOGU stał się podobnym Ezau. 394.
Błogosławieni miłośierni, k. 519.
C
Człowiek z źiemie stworzony, áżeby się nie wynośił, kártá 10. y 11.
Człowiek twárdnieie iáko kámień 11.
Czwarta probá zákámiáłośći, 14.
Cztery rodzáie grzesznikow, 31.
Czwarty zákámiáłośći stopień iest recydywá w grzechách, kártá 37.
Cuchnie grzesznik iako trup, 53.
Czym iest człowiek bez łáski Bo: 55.
Cierpia grzesznicy suo modo pœnam sensus, kártá 61.
Chory Dawid Krol ná sumnienie, 65.
Człowiek iest Krolem, kártá 69.
Człowiek dostoynieyszy nád kreatury 70.
Człowieká grzechy krępuiá, k. 74.
Co iest sumnienie złe, k. 83.
Cnotliwe życie niezna smutku, 86.
Czwarte świádectwo boiáźni w Achábie Krolu, kártá 96.
CHRYSTUS trzemá plagámi chćiał karáć świát, kártá 117.
Czárt grzesznych odwodźi od pokuty, kártá 125.
Cesarz niedbáły o Páństwo swoie, 149.
Choćiaż ćiáło żyie, może duszá nie żyć, kártá 153.
Czárt grzechem iák piorunem dusze poraża, kártá 155.
Czárći zboycy sa, kártá 164.
Człowiek winien że go P.B. opuśc: 203.

Czwarty termin zákámiáłośći iest strászny sąd Boży, kártá 211.
Człowiek iest látorośla. Jest Kośćiołem Bożym. kártá 224. Tenże psuie, á nie umie náprawić, 225.
Czárt łáńcuchem człowieká wśćiągał od Kośćiołá, kártá 229
Cud wielki usprawiedliwienie złego, kártá 233.
Cudem iest náwrocenie Páwłá S. 234.
CHRYSTVS wydźiera czártu duszę, ktorą chce mieć oblubienicą swoią, kártá 239.
Jego głos do grzesznika łágodny 247.
CHRYTVS wołałby znowu ćierpieć dla zbáwienia dusz, kártá 245.
Chleb umoczony w boku JEzVSOWYM smáczny, kártá 245.
CHRYSTVS Pan łzy S. Mágdáleny w złotym kielichu pokázuie, 260.
Co mozność trzebá czynić dla Páná BOGA, kártá 279.
Cále spuszczáć się ná rátunek z Niebá, á proznowáć, źle, k. 286.
Czeka CHRYSTVS nászey popráwy 289.
Kołácze co większa do sercá 290.
Czemu BOG Jeremiaszá nie wysłuchał, kártá 292
Co iest Krzyż Swi: dźwigáć k. 297.
CHRYSTVS na odkupienie winowáycow umárł, kártá 300.
CHRYSTVS odbiera iáłmużnę, 319.
Czytánie od grzechow odwodźi 343.
Czytáiąc náwroceni 344. Czytáiąc Wiárę Swiątą przyiął Swięty Iustyn Męczennik, kártá 345.
Chorągwie Boskie, kártá 356.
Człowiek myśląc że umrze, stał się dobrym, kártá 369.
Co widźiał Swięty Furzeusz, 378.
Czemu Ewá stworzona, kártá 383.
Członki się rátuią, ręká rękę, 383.
Czuyność Pásterska, kártá 500.
Czemu Apostołowie názwáni solą, oraz y świátłem, kártá 501.

D

Do BOGA złość nie przystąpi, 4.
Drugi dokument zákámiáłośći, 11.
Dyámentem iest serce uporne, 15.
Do grzechu w intencyi są cztery stopnie, 22. W uczynku tyleż 23.
Do zákámiáłośći sercá 4. stopnie, 25.
Dálsze proby o stopniách zákámiał. 26
Drugi stopień do zákámiáłośći iest nałog, kártá 35.
Dyogenes z pochodnią szukał człowieká, kártá 40.
Duszá Boża żyie łáską, kártá 44.
Drogim iest odźieniem łáská Boża 44.
Dawid Krol co zá iásność utráćił, 49.
Duszá łáski Bożey nie máiąca, iest źiemią bez deszczu, y miástem spustoszonym, kártá 59.
Dawid Krol dla grzechow żebrakiem 63.
Dobre powodzenie grzesznym ná zgubę, kártá 67.
Dyogenes Aleksándrá nie ma zá Páná, ále zá sługę, kártá 71.
Drugie boiáźni świádectwá w Kaimie kártá. 91.

 Dobrych

Dobrych Kátolikow bárdzo mało 112.
Duſze grzeſznych niedbáią o zbáwienie, kártá 125.
Dom záprzedány wykupić trud: 129.
Dom ſercá otrzymuie czárt 129.
Dawid Krol pokuty nie odkłádał 130.
Do zguby wiedźie zákámiáłość 150.
Duſzá ludzka ieſt nieśmiertelna. 154.
Duſzá nie czuiąca przykrości od czártá, nie ieſt żywa kártá 158.
Dawid zgrzeſzywszy, miał zá umárłego, kártá 166.
Dawid ſię bał opuſzczonym być od Páná BOGA kártá 201.
Drugi termin zákámiáłości ieſt deſperácya álbo roſpácz, k. 204.
Deſperácya Jerolimczykow, k. 204.
Deſperátow żáłuie Prorok, k. 205.
Dátáná y Abironá źiemiá żywo pożárłá, kártá 208.
Duſze w Czyścu náto boleią że ſię ſáme rátowáć nie mogą, 220.
Diabał nie da ſię rátowáć grzeſzni kowi, y tenże wkłada ná ludźi okowy, kárta 228.
Dwoiákim ſpoſobem Pan BOG uſpráwiedliwia, kártá 234.
Dla náwrocenia Tomaſzá S. Apoſtołá chćiał ućierpieć CHRYSTVS 244.
Dawid Krol przy nádźiei Bożey, nie bał ſię nikogo, kártá 250
Deſperowáć zła y ſzpetna rzecz. 254.
Dawnych lat złych Pan BOG zápomina, kártá 265.
Dobry Pan dárował ſłudze dług 266.
Dobrze ufność mieć w P. BOGV 271
Deſperat utopiony, zbáwion ieſt 272.
Dáremna byłá modlitwá zá tym ktory ſię nie modlił do Páná B. 377.
Do pomocy Boſkiey przykłádáć ſię potrzebá, kártá 284.
Dáremna wymowká, kárta 293.
Dawid Krol pośćił, kártá 317.
Dawidowi byłá potrzebna obecność Boſka, kártá 332.
Dekret S. Ludwiká Krolá Fráncuſki go nieodmienny, k. 346.
Dobra ſpołeczność, kártá 348.
Dla zapłáty Niebá Moyżeſz nie zgrzeſzył, kártá 359.
Dni wieczne uważáć należy, 360.
Dobrze pomnieć ná śmierć, 367.
Dla przyiaćielá wſzytko tráćić trzebá. kártá 385.
Dobra mieć przyiaćielá, kártá 385.
Duſzá drogo kupiona, kártá 390.
Dowod miłośći od Piotrá Sw. 401.
Duſzę páść iáko? kártá 402.
Do piekłá Oycowie ſynow wtrąćáią, kártá 506.
Dźiatki drogie ſkárby, kártá 506.
Dawid dobry Pan y Goſpodarz złych z domu ſwego wyrzuca, k. 512.

E

Ezechiaſz zá grzechy chory, 66.
Ezau y Iákob iáko rázem zginąć mieli, kártá 157.
Ezechiel wiele trupow widźiał, 171.
Elizeuſz ná krzyż ſię kłádąc ożywił umárłego. kártá. 171.

Forta

F

Forta ćiáſna do Niebá máło ludźi wchodźi, kártá 117.
Fáráo uporny, kártá 173.
Filip Krol co zoſtáwił umieráiąc Synowi. kártá 297.
Figurá obumárłey duſze. 162.

G

Grzech kwáſowi podobny, k. 12.
Grzeſznik podobny bydlętom, k. 17.
Grzeßni kryiąc ſię po graduſách w głębią idą. kártá 29.
Grzeßnik ieſt báłwánem Nábuchodonozorowym. kártá 32.
Grzech kártá 34.
Grzeſznik iáko w śidłách ptak, 38
Grzech łáſkę Bożą wyrzuca k. 42.
Grzech zágáſa świátło łáſki Bożey, 49
Gubi trzy rzeczy, kto łáſkę Bożą utraca, kártá 56.
Gubi piękność twarzy, támże.
Grzeßnych fortuná obłudna, k. 67.
Tychże żyćie biedne, 68.
Godność Krolewſka niewolą ieſt. 68.
Grzeſząc człowiek wolność tráći, 70.
Grzeßyć ieſt to wielom Pánom ſłużyć. kártá 72. Tiedno to ieſt, więźniem bydź zwiazánym: y bydź niewolnikiem, kártá 73.
Grzeßnik ieſt iák opętány, 77. nie ma odpoczynku, 75. Jeſt iáko bydlę, kártá 80.
Grzech piekłu ſię rowna. kártá 77.
Grzeßni ſię bać muſzą, 90. Ci znowu krzyżuią JEZUSA, 91. y kártá 242.
Grzeßnych duſze iáko śnieg do piekłá lecą, 113. Tych doſyć ieſt, iák ćiernia, kártá 115.
Grzeßnik z domu czártá záwczáſu nie wygánia, kártá 130.
Grzeßnicy ſą báłwánámi nie żywemi, kártá 151.
Głowę zábitego Publiuſzá ná drzewcu nieprzyiaćiele pokazáli 174.
Głow nie dźwigáią grzeßnicy 175.
Głowá Swiętego Páwłá, kártá 174.
Grzeßnik iáko zwierzę dźikie gorſzy po karániu, kártá 184. Iáko koń nie ûważa że zginie, k. 194.
Gotowe karánia u Páná BOGA ná grzeßnikow, kártá 197.
Grzeſznych mowá, kártá 205.
Grzeßnik widząc w piekle iuż ſobie nágotowáne krzeſło, w roſpáczy trwał, kárta 206.
Grzeßnik náwrocenia záſłużyć nie może, kártá 222.
Głupi kto tráći nádźieię, kártá 249.
Grzeßnik máiący nádźieię w Duchu y uſność, otrzymał odpuſzczenie grzechow kártá 251.
Grzeßnicy nie máią deſperowáć, 2512.
Grzechy ſpiſáne od czártá ná kárće pokutą zgłádzone, kártá 268
Groß zapłáty, Niebo známionuie 270.
Grzeßni pſuią y náprawiać máią 281.
Grzeßni leżą iáko w ſtudni, k. 300.

Grzeszni nie uważáią obecnego BOGA, kártá 334.
Grzesznik náwrócił się słysząc Pismo Swięte, kártá 340.
Gorzkośćią Bog od złego odwodźi 365.
Gospodarz ná domowych ma bydź dobry, kártá 510.
Gospodarz złym przykłádem zábiia domownikow, kártá 516.
Grzech káliczy ćiáło, kártá 516.
Grzeszy kto nie strofuie, kártá 517.
Gárdźi źiemią kto Niebá skosztuie 359.

H

Herod nie záraz do zaboystwá przystąpił, kártá 24.
Herod nie słuchał Swięt: Iána, 188.
Helego śmierć y Synow iego, k. 209.
Historya o żołnierzu Pánienkę zboycom wydźieráiącym. Druga teyże podobna. kártá 238.

I

Iáko rozumieć zákámiáłość sercá od Páná BOGA kártá 8.
Iáko Słońce ćiemnośći, ták Pan BOG nie czyni zákámiáłośći, k 9.
Iáko wodá od mrozu, ták y serce márżnie, kártá 14.
Iáko krzyształ się rodźi, ták y zákámiáłość sercá, kártá 14.
Iudasz zdrayczá nie raz desperował 24.
Ionasz figurował grzesznikow upádáiących, kártá 28.
Iádowitey gádźiny Piotr S. niechce 36.
Iozef w więźieniu, kártá 76.
Iudaszá sumnienie złe zámorzyło, 97.
Iáko Mátron rodzących táka boleść od sumnienia złego, kártá 98.
I milcząc grzeszni ćierpią, k. 100.
Ierychá mury od wołánia upádły, 180.
Iudaszá przestrzegał CHRYSTVS ále nie pomogło mu nic, kártá 186.
Ieden grzech wiele szkodźi kartá 199.
Ieremiasz żali się ná porzucenie od Páná BOGA kártá 203.
Ian S. obumierał widząc Sędźiego 213.
Ieźioro ognište iest piekło, kartá 216.
Ieremiasz rátowáć się sam niemógł 228
IEZVS świeżo ubiczowány pokazał się Pánience kártá 242.
Iob w nieszczęśćiu niedesperował 248.
Izmael zły iest zbáwion, k. 256.
Iednorożec zchwytány zdycha, 271.
Ismáelá wysłuchał BOG, nie Mátki iego, kártá 276.
Izráelitowie niestáráli się o zwyćięstwo zasługámi, kártá 287.
Iáłmużná y oddánie kártá. 318.

K

Krzyształ z źimnych lodow, kár: 15.
Kátedrá ostátniey zguby, kártá 27.
Krukiem iest grzesznik, kártá 139.
Károny nie náwróćił się do P. B. 190.
Koń iest śmiáły, kártá 194.
Kuránia chroniący się Hugo, potym ćierpiał kártá 196.
Káim odrzucony, kártá 200.
Krol Herod lękał się národzonego Páná IEZVSA, kártá 214.
Kto zepsuie náprawić powinien, 281.

Káżdy

Káżdy ná zbáwienie ma záſługowáć, kárta 297.
Krzyż ſwoy prácuiac máią nośić ludzie, kártá 297.
Konwerſácya dobra co może, 347.
Kompánia náwroceni, kártá 348.
Konwerſácya y rozmowa Błogoſł: Woyciech záchęcony do Zákonu, 349
Kogo dobroć nie: to karánie utrzyma, kártá 355.
Krwią Chrystus kupił duſzę, 390.
Kochánie nieprzyiaćioł Aniołem czyni, kártá 393.
Kto náucza iáśniecie, kártá 519.
Kiedy pomocne modlitwy SS, 293.

L

Lotowá żoná w ſol obrocona kár: 17.
Láment Mátki Tobiaſzowey, k. 50.
Ludu Bożego niewola, kártá 76.
Lárwy grzechow ná myśl przynośi ſumnienie złe, kártę 98.
Leniwy pożywić ſię nie może, 128.
Ludźie iáko wodę piią niecnoty, 193.
Lgną do roſpáczy grzeſznicy, 205.
Lepieyby ſię nie rodźić, niż ná ſąd Boży zyiść, kártá 315.
Látá złe w zápomnieniu iáko wczoráyſzy dźień, kártá 266.
Ludźie z młodu y ná ſtárość náwroceni do Bogá, wchodzą do Niebá, kártá 270.
Leniwi nic nie robią ná ſwoy pożytek, kártá 273.
Ludźie prácowáć máią, kártá 274.
Lew głoſem ożywia máłe lwiętá, 291.
Litość Swiętego Dominiká k. 306.
Liſt Boży do nas kártá 342.
Lękał ſię Arſeniuſz, kártá 373.
Lew boi ſię ogniá, kártá 376.
Láſká Boża pożyteczniejſza nád lutnią Dawidowę, kártá 43.
Láſká Boża ieſt świátłośćią y ſercá ozdoba, kártá 45.
Láſká Boża byłá Tyburcyuſzowi wonnym y miłym zápáchem, 51.
Láſká Boża ieſt wonnym oleykiem. Tá grzechowy ſmrod wypędza, 52.
Łázarz umárły grzeſzniká znáczy 165
Łzy zá grzechy potrzebne. kár: 171.
Łágodnie Bog dobiia ſię do ſercá, 177.
Łáie Bog przez Prorokow, k. 179.
Łáſkáwość y karánie ſpołe chodzą 109.
Łez wylánych moc, kártá 309.

M

Ma ſtopnie cnotá y niecnotá, k. 21.
Młodźian ućiekáiacy po ſtopniách, 29.
Matronie dlá nałogu nie ſzkodźiła trućizná, kártá 36.
Miána rzecz utráćić wielki żal 41.
Mizernego człowieká konterfekt. 63.
Młotem ziádliwym ieſt ſumnienie złe, kártá 87.
Máła liczbá wybránych, kártá 104.
Máło oſob w Arce Noego wolnych od potopu, kártá 106.
Młodźian wſtydzacy ſię pokutowáć ieſt potępiony. kártá 142 y 143.
Młodźian ubeśpieczony ná obietnicę

czáſu do pokuty, przez Aniołá: umárł, kártá 145.
Ma człowiek grzechy zá Bogow, 152.
Miłość pokrywa grzechy, kártá, 170
Miáſto Bábilon upada, kartá 178.
Małzonká Sokrátesá łáie, á on nic nie dba, kártà 179.
Mowić z Pánem Bogiem miłośiernym bali ſię Izráelczykowie 213.
Murzyn nie może ſię wybielić. 230.
Moyzeſz potłukſzy tablice nowe robił, kártà 280
Moyzeſz nie mogł oczyśćić z trądu y śioſtry nie uzdrowił ſwoiey, 282.
Mátká uſáiaca modlitwom ſynow y corek, potępiona ieſt, kártá 295.
Miára Pan BOG oddáie, kártá 299.
Może ieden zá drugiego zádoſyć uczynić, kártá 301.
Moyzeſz ofiáry dawał zá grzechy, 302.
Męká Jezvsowa zádoſyć uczyniłá zá ludźi, kártá 303.
Miáſto Jeruzalem czemu ná cegle odryſowáne, kártá 311.
Moniká S. łzámi Syná ſwego wybáwiłá, kárta 312
Moyzeſz modlitwa ochronił ludźi, kártá 313.
Modlić ſię zá drugich potrzebá, 315.
Mſza Swięta oczyſzcza grzechy, 320.
Mieć w oczách Páná Bogá záwſze trzebá, kártá 335.
Młodźieniaſzek zá dobra kompánia idźie, kártá 349.
Marta ochrània grzeſznikow 351.
Myśląc o pięknośći Niebá ludźie, porzućili świát, kártá 361.
Myślić o piekle dobra rzecz ieſt, 376.
Moyzeſz kochał bliźnich, kár: 397.
Miłość poſpolite kocha dobrá y drugim zyczy z Niebá, kártá 398.
Mieć ſtáránie o czeladce trzebá, 510.
Miłośierdźie w náwroceniu grzeſznych, kártá 520.

N

Nie ieſt wymyſł náſz o zákámiáłośći ſercá, kártá 16.
Nie oraz upada grzeſznik, kártá 22.
Nurek oraz ptak y rybá, kártá 36.
Nieprzyiemne Pánu Bogv ofiáry grzeſznikow, kártá 53.
Ná twarzy máſzkárá ſtraſzna dla grzechow, kártá 57.
Nędznego grzeſzniká w Antyochu, 61.
Nędzny ſtan grzeſznikow, kártá 62.
Nád Iobá nędza przyiaćiele máia litość, kártá 64.
Nád grzeſznikámi litość Bráctwá 65.
Neroná trwoży ſumnienie złe, 93.
Náuká Nilá Opatá o máley liczbie zbáwionych kártá 110.
Náuká nie ieſt fałſzywa o máley liczbie wybránych, kártá 111.
Niepewny czás náznaczáć ſobie złe, kártá 131.
Niektorzy z grzeſzywſzy w grobách ſię zámykáli, kártá 167.
Nád umárłym należy płákáć, 169.

Nie

Nie dáie ſię grzeßnik BOGV zwyćiężyć, kártá 178.
Nie ſłucha grzeßnik, kártá 180.
Nie cz ie karánia grzeßnik, 191.
Ná złych wiele biczow, kártá 198.
Niewdzięczność Pánny przećiwko wybawcy ſwemu, kártá 238.
Niewdźięczność grzeßnikow przećiwko Zbáwićielowi, kártá 246.
Nádźieia dobra zyia ludźie, k. 247.
Ná kraiu źiemie y ná morzu dáleko ſa grzeßnicy, kártá 262.
Nádźieię máia ci w BOGV, ktorzy tu nic nie máia, kártá 264.
Nikt nie ma watpić o ſobie, k. 265.
Ná kárćie piſáney, cudownie zginęło piſánie kártá 268.
Nie prácował Noe długo żeby nie zátonał. Przykładał ſię do rátunku ludźi, kártá 275.
Nie trzebá ſpáć y ſpußczáć ſię ná cudze záſługi, kártá 282.
Niech prośi ſam, kto chce co mieć 283
Nie záſłużonemu nie dał nic Krol 288
Nie záwße BOG wyſłucha, k. 294.
Ná prowizya BOGV dáie, kto czyni miłośierdźie, kártá 299.
Náwrocenie świátowego człowieká prędkie, kártá 341.
Niuká w czytániu. kártá 348.
Niebieſka chwałá do dobrego powabia. kártá 357.
Nie zgrzeßył Job pomniac ná grob. kártá 357.
Náturá ludzka każe rátowáć ludźi, kártá 381.
Należy kocháć bliźniego, k. 384.
Nieprzyiaćielow kocháć kożdy kátolik powinien, kártá 392.
Niecnotá zá cnotę ſię udáie, 514.
Nędznych rátowáć należy, k. 520.
Ná cztery rzeczy pámiętáć trzebá. (357.

O

Oſoby w kámienie przemienione, k. 16.
Opiſánie zákámiáłośći, quoad quid eſt. kártá 18.
Opiſánie grzechu śmiertelnego, k. 62.
Okrućieńſtwo wielkie, kártá 76.
Opętány od czártá nędznik y w niepokoiu kártá 76.
Ochotnie ludźie ſłuża czártu, k. 79.
Oćiec Iozefátowi ſynowi nie dał ułomnych widźieć, kártá 152.
Oćiec żywey Corce ſpráwił pogrzeb, kártá 168.
O cnotę trudno, kártá 191.
Opußcza BOG złych, kártá 200.
Oſtrość ſadu Bożego, kártá 212.
Oſtátni termin zákámiáłośći ieſt piekło. kártá 215.
Ośm w piekle karánia opiſáne, 218.
O ſwey mocy powſtáć grzeßnik nie może, 221.)

 Oycow

Oycow swoich nie zbáwili Swięći 295.
Okoliczność cudow, kártá 296.
Ochotá Páluzyoty, do rátowánia grzeßnikow, kártá 305.
Odwagá Swiętey Kátárzyny Seneńskiey, kártá 306.
Ofiárá Mßy Swiętey od śmierći záchowáłá człowieká, kártá 321.
Obraz pokuty, kártá 323.
Obecnośći Boskiey Job y Zuzánná báli się, kártá 331.
Obrázy cżći Pánny MARYI pożyteczna iest, kártá 353.
O piekle wątpienie, kártá 378.
Obraz przyiaciela życzliwego, 386.
Odwagá Królá Alfonsá w rátunku tonacych, kártá 406.
Oycow obligácya, kártá 502.
Oćiec y dźiatki śmierćia skaráni od Páná BOGA, kártá 507.
Ofiárá lutośći, kártá 521.

P

Poczatek madrośći y złośći, k. 2.
Pan BOG nie iest poczatkiem grzechow, kártá 3.
Przeklęty kto mowi że BOG iest Autorem grzechu, kártá 4
Pierwßy dowod zákámiáłośći, k. 10.
Piata zákámiałośći racya, k. 15.
Pierwßy stopień do zákámiáłośći, 34.
Pokutá dáremna, kártá 38.
Páweł S. z Bożey łáski kontent, k. 42.
Pánem nád człowiekiem iest grzech kártá 71.
Pan okrutny iest Lwem, kártá 75.
Piekność dobrego sumnienia, k. 83.
Pierwße świádectr boiáźni sumnienia, kárta 90.
Pan BOG Oycem y Mátka náßa, k, 93.
Pobudká do litośći gmin ludu, k. 102.
Pátrzac ná zgubę wielu Dawid umieráć chćiał, kártá 114.
Przykład o potępieniu Crysauryußá że odłożył pokutę, kártá 133.
Pokutowáć nie chcacy potępiony iest, kártá 140.
Przestrogá do pokuty, 141.
Piotr Swięty y Lotr práwy nie odkładáli pokuty, kártá 142.
Przyiaćielá nie trzebá opußczáć w potrzebie iego, kártá 149.
Pogrzebu widzenie ná dußy obumárłego człowieká, kártá 160.
Pielgrzym od zboycow odárty był Adam, kártá 163.
Pan BOG do sercá iáko do fortece szturmuie: uzbroiony przećiw grzeßnikom, k. 176.
Przestrogi nie uważáia grzeßni 178.
Pan BOG czekał lat sto niż spuśćił potop, kártá 181.
Powieść bez dokumētu nic nie iest 192.
Prágnienie ćierpia grzeßnicy, k. 193.
Pierwßy termin zákámiáłośći iest

opußczenie Páná BOGA, k. 200.
Przykład człowieká w rospáczy terminie potępionego, kártá 206.
Powietrze, głod, y woyná &c. gubia grzeßnych, kártá 209.
Przywaláć się gorom każa grzeßnicy, kártá 212.
Przynośi piekło męki wßelákie, 216.
Psuia wiele grzechy ná dußy, 227.
Pan BOG oswobodza grzeßnikow z nędze y niewoli, kartá 231.
Pan BOG wystáwia Duchowny Kościoł, kártá 225.
Praca w ßukániu zgubionych rzeczy, kártá 240.
Pan JEZUS grzeßnicy dał ogladác serce swoie, kártá 245.
Pan BOG nie chce potępienia grzeßnych, kártá 255.
Przyimuie pokutuiacych, k. 256.
Poki żyie człowiek nie trzebá wątpić o iego zbáwieniu, k. 257.
Prędko BOG grzeßnikom miłośierdźie czyni, kártá 261.
Pokorna prośbá wymaga miłośierdźie, kártá 266.
P. BOG iest Gospodarzem náßym 269.
Prácuiacych Pan BOG pośiła, k. 279.
Pan BOG żada ochoty náßey, 279.
Powieść piekna o rátunku tonacego 299.
Pierwßy sposob iest sátisfákcyi, 301.
Pustelnik uczynki dobre dárował grzeßnikowi, kártá 305.
Płácz cudzy rátuie grzeßnych, 308.
Płácząc może zákupić Niebo, 309.
Post y czućie rátuia grzeßnikow.
Post Chrystusow nam pomocny. 316.
Pustelnik dawániem iáko pozyskał bliźniego, kártá 319.
Pan BOG rożnie iest u rożnych, 328.
Páweł S. náuka náwroćił Dyonizego, kártá 338.
Potrzebna iest rzecz y dobra kśięgi kochać, kártá 343.
Pobożna kompánia, kártá 348.
Pánná MARYA do zbáwienia pomogłá Łotrowi, kártá 351.
Pozdrowienie Pánnie MARYI przyiemne, kártá 352.
Pościć Soboty dobrze. támże.
Pan BOG dobroćia y karániem ludźi náwraca, k. 354.
Processyi Swiętych Zakonnik widzeniem utwierdzony, kártá 362.
Pámiatká śmierći do dobrego uczy, kártá 368.
Postrách sadu Bożego, kártá 371.
Pomoc do zbáwienia z sadu, k. 375.
Powieść Swiętego Achilesá, k. 378.
Potępiony nápomina kompáná, 379.
Piękność duße, kártá 389.
Posłußeństwo stárßym wyświadczone być powinno, kártá 409.

Powinność Przełożonego, kártá 500.
Pan BOG z rąk náßych krwie bliźniego nie prágnie, kártá 401.
Polikárpá miłość ku Synowi, k. 505.
Pánowie tego wieku nierozumni, 513
Pan złego ſługę karze, kártá 515.
Poddáni ſtárßego kámienuią, k. 516.
Pan BOG obecny wßędźie, k. 327.
Potępiona Páni, że ſług nie kárá-
tá, kártá 517.
Przepuſzczáć złym nie trzebá, 518.
Pálcem Bożym ieſt łáſká DVCHA Swiętego, kártá 230.

Q

Queſtya piękna, kártá 180.

R

Rozum dochodźi ſkrytych pocza-
tkow, kártá 1.
Regeſtr ſtopniow oſobliwych do zá-
kámiáłośći, kártá 33.
Robaki rożne ſzkodliwe, kártá 85.
Robakiem ieſt ſumnienie złe, k. 86.
Relácya ſtráſzna o wielu potępio-
nych, kártá 121.
Rożne ſpoſoby ktorymi Czárt ube-
ſpiecza grzeßnikow, kártá 126.
Rybá morſka Remorá wſtrzymuie Okręty. Rzymiánie dla odnio-
ki, Kártáginy nie wźięli, k. 137.
Rozwálony Kośćioł nie rychło ná-
práwiony, kártá 226.
Ránom JEZVSOWYM ufáć potrze-
bá, kártá 254.
Robotnikom rożnym iednáko zá-
płácono, kártá 269.
Rożne latá ſą iáko godźiny, k. 269.
Rozmowy duchowne pożyteczne, 349.
Rátowáć ludźi należy, kártá 400.
Rodźicy máią uczyć dźiatki, k. 501.
Rodźicy niedbáli ſą zaboycámi, 501.

S

Sam dobrowolnie upada człowiek, k. 5.
Sámiá glina twárda iáko opoká, k. 12.
Serce powolne, iz toży uporne, 13.
Sercá oźiębłość, kártá 14.
Skutki ſercá zákámiáłego, kártá 20.
Stopnie ſą do godnośći, y do upadku,
kártá 31.
Serce ſpytáne gdźie idźie, odpo-
wiedźiáło: do piekłá, kártá 30.
Sen Krolá Nábuchodonozorá o bál-
wánie z kruſzczow rożnych, 32.
Swiátłá nie widźieć przykro, k. 47.
Swiátło łáſki utracáiącym biádá, 48.
Swięći poználi złych z zápáchow, 53.
Stáránie o przywrocenie łáſki, k. 60.
Spráwiedliwy nie ubożeie, k. 64.
Służebnica ieſt grzeßyć, kártá 72.
Sam człowiek wpada w niewolą, 74.
Sługá po pracy nie odpoczywa zá-
raz, kártá 74.
Sumnienie złe ieſt kátownia, 83.

Saul umrzeć woli, niż ćierpieć przykrośći ſumnienia złego, 95.
Swiętego Páwłá trapiło ſumnienie. Toć grzeßnik w więcey, kártá 101.
Spráwiedliwi ſą iák lilie, kártá 105.
Swiát ieſt winnicá niepożyteczna, kártá 116.
Szeroka drogá do piekłá, kártá 118.
Smierć duſſe iaka bywa y kiedy? 154.
Serwulus żył iáko umárły, k. 156.
Smierć duſſe ćięższa niż ćiáłá, 157.
Smierći ſyná iednego Dawid nie żáłuie, kártá 158.
Smierći Abſálomá złego żáłuie Dawid, kártá 159.
Syn márnotrawny umárły ná duſſy, kártá 163.
Skutki zakámiáłośći ſercá k 173.
Sedeciaſʒ Krol ſłowámi Proroká pogardzał. kártá 190.
Száfarz co raz to więcey ßkody Pánu czynił Sługá zły. k. 195.
Sámſon opuſʒczony od PáNá BOGA zwyćiężony był. kártá 202.
Smierć grzeßnikow zła, Spráwiedliwych zás dobra. kártá 207.
Stráßna twarz czártow, kártá 218.
Sámá łáſká Boſka dźwiga grzeßnych. kártá 223.
Suche drzewá cudownie zákwitnęły. kártá 223.
Sálomonow Kośćioł w krotce zbudowány, y zmurowány. kártá 225.
Sliná z uſt CHRYSTVSOWYCH znáczy náukę. kartá 237.
Swiętemu Piotrowi ucho zacemu z Rzymu pokazał ſię P. JEZVS k. 243.
Samſon w BOGV máiac nádźieię zwyćiężył nieprzyiaćioł, k 258.
Sámſoná ufność w Pánu BOGV, 259.
Sa winowáycámi grzeßnicy, k. 267.
Stáráć ſię ma y ſam człowiek grzeßny, áby go Pan BOG rátował, kártá 278.
Swięty Paweł Apoſtoł zá grzeßnych wypłacał, kártá 304.
Stáránie o cudze zbáwienie, k. 306.
Swięty Ignácy w wiedźie trwa zá grzeßniká, kártá 307.
Swięty Páweł Apoſtoł modlitwą Szczepaná Swiętego náwrocony, kártá 314.
Serápion záprzedawał ſię rożnym, kártá 320.
Spoſoby rożne pokutuiacych, k. 324.
Swiętego Bernárdá litość nád grzeßnymi, kártá 325.
Spoſob pierwßy rátowánia grzeßnikow, ieſt obecność Boſka, k. 326.
Spoſobem obecnośći Boſkiey náwrociłá ſię grzeßnicá, kártá 332.
Spoſob drugi ieſt, ſłuchánie ſłow Bożych, kártá 335.

Słow Bośkich kto ſłucha, błogoſłá-
wiony ieſt, kártá 336.
Słowá Boże wiele mogą ſpráwić, 337.
Słucháiąc Zenokráteſá náuki Mło-
dźian polepſzył ſię, kártá. 338
Swięći ſłucháiąc Ewángeliey, do
ſkonałość bráli żyćia, kártá 339.
Spoſob trzeći ieſt czytánie Piſmá
Swiętego, kártá 342.
Sługá zły bywa karány, kártá 342.
Swięta Tereſa z czytánia doſkoná
łość brálá, kártá. 345.
Spoſob czwarty, ieſt ſpołeczność y
rozmowá z dobrymi, kártá 347.
Spoſob piąty, ieſt powitánie z grze-
chow, kártá 350.
Służyć P. MARYI pożyteczno ieſt.
Służby MARYI zálecenie, kártá 350.
Spoſob Támerláná w dobywániu
Miaſt. kártá 356.
Skarb drogi, y perłá kośtowna
Niebo, kártá 358
Swiętego Celſá náwrocenie piękne. 362.
Smierći pámięć, kártá 365.
Smierćią grożono Adámowi, k. 367.
Swięty Bruno iáko ſię náwroćił 376.
Swięty Hieronim bał ſię piekła, k. 377.
Skutek kochánia, kártá 385.
Swiętego Marćiná áffekt ku duſzom.
Swięty Dunſtan czemu do Niebá
iść nie chćiał, kártá 399.
Swiętego Ignácego Soc: JESU
Fundatorá ku bliźnim áffekt, k. 400.
Swiętych ſtáránie o bliźnich, k. 403.
Swięty Afrates rátuie grzeſzni-
kow. kártá 404.
Synow kocháć. Dźiatki ćwiczyć
Rodźicom należy, kártá 503.
Synow złych kámienowano, ktorych
y Czártom ofiárowano, kártá. 504.
Syná złego Czárt Oycu porwał, 508.
Sługę kocháć należy, kártá 510.
Strofowáć złych przyzwoita ieſt 511.
Smućić ſię należy widząc złych, 513.
Szemrzących ſług Goſpodarz łáie, 515

T

Trzeći dowod zákámiáłośći ſercá, 13.
Trzy poſtáći grzeſznikow, kártá 26.
Trzy rodzáie zákámiáłych. kár: 26.
Trzećim ſtopniem zákámiáłośći ieſt
potrzebá iákaś, kártá 37.
Trąd dla grzechu, kártá 57.
Trzećie świádectwo boiáźni w Saulu,
kártá 94.
Troiáka ieſt śmierć doczeſna k. 168.
Trędowáći odrzuceni; táky grze-
ſznicy, kártá 204.
Trzeći termin zákámiáłośći ieſt
doczeſna śmierć, kártá 207.
Termin złey śmierći, kártá 211.
Toną iáko w morzu grzeſznicy w
piekle, kártá 217.
Trzy ſzkody grzech przynośi, k. 222.
Trudniey ſtárego popráwić budynku,
kártá 224.
Trudność w ożywieniu Lázárzá, 235.
Trzy rázy Chryſtus wola ná duſze. 261

Thàidá náwrocona do Pána BOGA, *ufáiac w miłośierdźiu iego, k.* 263.
Teodozyuß walczy z Czártem, 290
Thaidá ſpoſobem obecnośći Boſkiey upámiętáłá ſię od niecnot, k. 333.
Trzy kárty w kśiażce, kártá 361.
Trzech rzeczy bać ſię należy, k. 372.
Teotymon dla lubieżnośći oślep. k. 51.

V

Utwierdzenie grzechow. kártá 3.
Umocnienie grzechow, kártá 13.
Uważáć cudza nędzę trzebá, k. 41.
Umrzeć niektorzy wola niż bydź w niewoli, kártá 80.
Umártych grześć miłośierny uczynek ieſt, kártá 170.
Udo niedbał ná Niebieſkie nápomnienia, kártá 188.
Upokarzáć ſię Pánu BOGV *potrzebá kártá* 192.
Uzdrowić ułomnego grzeſniká przytrudna rzecz ieſt, kár: 237.
Uſpioni w grzechách powſtáć máia, kártá 273.
Ubeſpieczony Jozue oſtrożny był. 286.
Umartwieniem ćiał ſwoich Zakonnicy porátowáli grzeſniká, k 318.
Ubogi ſłuchániem Mßy Swiętey od kupił od śmierći bogaczá, k. 322.
Uwagá piekłá miękczy ſercá, k. 379.
Uſchłe drzewo nie odmłodnieie ſámo, kártá 223.

W

Woli náßey BOG *nie czyni zła, k.* 5.
Wola zła grzechy, á grzechy rodza zákámiáłość ſercá, kár. 7.
Wątpliwość, kártá 8.
Wody rzeczy rozne przemieniáia w kámienie, kartá 16.
Woz złośći y cztery kołá, kártá 30.
Wielkiey ceny łaſká Boża, kártá 43.
W obnażeniu ſromotá znáczna. 47.
Winnicá zániedbána duſzá bez łaſki, kártá 59.
Wolność ludzka, kártá 69.
We dnie y w nocy nie ieſt wolnym grzeſznik kártá 75.
Woli bydź w piekle niż grzeßyć Anzelm Swięty. kártá 78.
Widzenie grzeßnikow głupie prácuiacych, kártá 78.
Wyſtępki máia zá ſwego grzeßniká, kártá 79.
Wielkość grzechow ma większa kárę, kártá 92.
wielka liczbá ná potępienie dażacych, kártá 104.
Wiek ninieyßy zágęßczony grzeßnikámi, kártá 108.
W Jerychu Mieśćie z wielu tyśięcy Ráab uwolniona. kártá 113.
Widzenie tego iáko Czárt do dobrego przeßkadza ludziom. kártá 126.
W ciele grzeßnego duſzá iáko w grobie, kártá 158.
W czás nie żáłowáć zá grzechy źle. kártá 134.
W roſkoßách duſzá umiera, kár: 161.
Więcey żałowáć śmierći ćiáłá, niż duße, źle. kártá 166.

Wiele

Wiele złego ná głowách, kártá 175.
Wiele karánia iest nád námi, k. 197.
Wielu śmierć pożártá dla grzechu, kártá 208
Wiecznie umieráią grzeszni k. 210.
W piekle męki y niewczásy są wieczne, kártá 215. y 216.
W Kośćiołá Sálomonowego náprawie, figurá iest grzesznych náprawy, kártá 226
Wiele rzeczy do náprawy cnoty należy, kártá 227.
W sieći uwikłánemu, trudno się wywikłáć, ták y grzesznikowi, k. 230.
Wielkie dźiło Boże uspráwiedliwić grzeszniká, kártá 232.
Wiele trudnośći pokazał CHRYSTVS przy uzdrowieniu káliki, k. 236
Więźień ná śmierć skazány spodźiewa się żyć 248.
W Pánu Bogv ufáć pożyteczno, 249
Wielkość grzechow nie ma psowáć nádźieie, kártá 252.
W Niebie dla Tháidy złożenie wie dźiał S. Páweł Pustelnik, k. 263.
Wielka moc skruchy zá grzechy czego dokazáłá, kártá 267.
Wiárá bez uczynkow dobrych zá nic iest. kártá 274.
Własny swoy płacz wiele może. 276.
Ważna modlitwá Swiętych, ále nie záwsze. kártá 282
Wiele może modlitwá. kártá 314.
Wiele Pánná MARTA może, k. 353.
Widzenie Niebieskie. Wielkie látá máłe się z dáły uważáiacym Niebo 363
W oczách śmierć kto ma, nie grzeszy, przykład o tym. kártá 370.
Widzenie Sądu, kártá 375.
Większa iest rzecz, miłość mieć, niż ofiárę dáć BOGV, kártá 396.
Więźienie potępioney Mátki dla Corki. kártá 507.
W piekle Oćiec y Syn nárzekáią ná siebie. kártá 508.
Wielka rzecz duszę zbáwić y oraz zápłáta zá to, kártá 522.
Wielu ginących żáłowáć trzebá, I.2.

X

Xiążęćiá umieráiącego pokorá, 371.
Xiążę obrázem Sądu náwrocony, 375.

Z

Złotá y srebrá początki, kártá 2.
Zły Anioł złą swoią wolą upadł, 6.
Z sercá pochodzą grzechy, kártá 7.
Złość kocha ćiemnośći, kártá 10.
Z Jobá czárt nie mogł ulepić złego báłwáná, kártá 32.
Z nałogu powstáć trudno, kártá 35.
Zgubili drogą száte Adam y Ewá gdy łáskę Bożą utráćili. Z ktorey utrácenia żal ich wielki ogárnął, kártá 46.
Z dáleká iest od Páná BOGA, kto bez łáski. kártá 58.
Zgrzeszywszy Adam w Ráiu lęka się. kártá 89.
Zá krzyż stánie sumnienie złe. 99.
Z Sodomy y Gomory kilká Osob tylko

tylko uszło z ogniá, kártá 107.
Zá wieku Dawidá Krolá máło cnotliwych było. kártá 108.
Z wielu tyśięcy dwie Osoby tylko weszły do źiemie obiecáney, k. 109.
Ziemiá obiecána figura byłá Niebá. kártá 110.
Złotá mniey niż kruszczu podłego 118.
Z sześćiudźieśiąt tyśięcy dusz trzy tylko zbáwione. kártá 119.
Złe kończą ći, co pokutę odkłádáią, 132
Zákámiáłość serca zmysły odbiera, 151.
Zuzánná grzech poczytáłá zá śmierć kártá 161.
Zyiąc iáko w drodze iesteśmy, 164.
Zydźi nie pastwili się nád umárłym Ciáłem JEZUSA, kártá 172.
Zal Krassusá po smierći syná k. 174.
Z dobrych poćiechá bywa, k. 174.
Zołnierze Páná BOGA uzbroieni przećiwko grzesznikom, kártá 177.
Zły człowiek iáko żmiiá głucha, 182.
Złych nowin nie chcąc słucháć człowiek, szkodźie, kárta 185.
Zły się nie upámięta ná groźby, 186.
Zátuláli uszy Zydowie ná głos Swiętego Szczepaná, kártá 188.
Zákámiáłych skończenie złe, k. 198.
Zeno Cesarz ná iáki koniec przyszedł, kártá 203.
Z piekłá wybáwić duszę nie podobna, kártá 221. (kártá 233.
Zepsowána rzecz náprawić, wielka
Z trudnośćią grzesznych ożywia Pan JEZUS, kártá 235.
Zołnierzá ran pokazániem, Antoniuszá w nádźiei utwierdziło, 253.
Zá złe miał Swięty ze się powroćił do ćiáłá, kártá 364.
Z ogniá widzenia cnotá. kártá 379.
Zle było żyć samemu Adámowi, 382.
Zacność dusze, kártá 391.
Znák kochánia CHRYSTVSA 401.
Záłowáć zguby dusze należy, k. 403.
Zá stárániem Mátki Jákub wźiął błogosłáwieństwo, kártá 278.
Zada JEZVS ochoty naszey, k. 291.
Zá dosyć uczynienie iest zápłátá 301.
Z więźniow okowy cudownie opádły, kártá 328.
Zle nie pámiętáć ná BOGA, k. 334.
Zysk z słowá Bożego, kártá 140.
Złym przepuszczáć nie potrzebá, 515.
Złego chwalić nie trzebá, kártá 522.

KONIEC.

Poprawá Errorow.

Znáydźieſz ich łáſkáwy Czytelniku w tey Kśiążce nie máło, zwłaſzczá przećiw Orthográfii Polſkiey, raczyſz tedy ich ſam przez ſię popráwić; tákże gdźie tylko litery iákiey tránſpoſicya, inverſia, additia, álbo brák záchodźi: Te zás błędy ktore ſens tłumią, álbo go mienią, maſz niżey poznáczone, według ktorych rácz popráwić:

Pierwſza liczbá znáczy kártę, Druga wierſz ná tey kárćie.

			Errory		Popráwá.
Ná kárćie	12.	W. 29.	Gwiętego;	czytay	Swiętego.
	14.	W. 7.	1 n'entiant		ſentiant.
		W. 27.	diabiolus		Diabolus.
		W. 24.	do wodze		dowodzę;
	17.	W. 12.	ſuprinduimus		ſuperinduimus.
		W. 30	kompáſye		kompáſſyi.
	24.	W. 15.	zbrzegu		z grzechu,
		W. 28.	Diabielſki,		Diabelſki.
	26.	W. 1.	w uiepokute		w niepokutę;
	31.	W. 6.	peccatl		peccati.
		W. 20.	cumplacore		complacere.
	32.	W 21.	Antor		Autor.
	34.	W. 23.	Pſálmiſtá święty		Pſalmiſty Swiętego.
		W. 33	Qui noceat adhuc *deeſt*		Qui nocet, noceat adhuc.
	37	W. 2.	paccator		peccator.
	40	W. 8.	Bobudká		Pobudkâ;
		W. 25.	Dyogenoſá		Dyogeneſá.
	42	W. 24.	Dan mi		Dány mi
	44	W. 6.	quandiu		quamdiu;
	52	W. 26.	Pro ſua vi		pro ſuavi;
		W. 28.	pro ſua vi		pro ſuavi.
	54.	W. 28.	caruis		carnis.

Errory.	Popráwá.
55 W. 7. crinum czytay	criminum.
W. 29. Diabioli	Diaboli
57 W. 12, w Tewtoniey	w Teutoniey,
59 W. 10. oporimetur	opprimetur.
W, 22. herois	herbis.
60 W. 13. fecund*	fecundò
61 W. 12. zrobłł	zrobił,
72 W. 31, sługáwi	sługámi
74 W. 15. libera compedibus	liber à compedibus
82 W. 22. exritur	exoritur.
96 W. 2. Márnotrawcą żyć	życia.
100 W. 34. Sktuek	skutek.
101 W. 13. w zakáłych	w zákámiáłych.
104 W 34. oby	coby
115 W. 20. reprobros	reprobos.
129 W. 1. w Juleusz	w Jubileusz,
136 W. 37. odleyszego	podleyszego
151 W. 1. ltáruy	státut.
157 W. 33. alero	altero.
165 W. 3 człowieká	człowiek,
166. W. 14. śmieć	śmierć.
177 W. 6. a obłoszy	obłokszy.
181 W. 31. dowodzą	odwodzą,
188 W. 24. zgrzytáły	zgrzytáli.
200 W. 12. reliquaris	relinquaris.
206 W. 21. piekielney	piekielne.
208 W. 28. iáko Pismo S. deest	mowi.
214 W. 14. um illo	cum illo,
225 W. 18 repr mat	reprimat.
226 W. ostátnim facrifontis	facri fontis.
232 W. 4. żemia	żem ia
242 W, 2. s ma	sámą
W. 19. záledwi	záledwie.
244 W. 20. laus	latus,
245 W. 9 malet	mallet.
252 W. 8. chytaiac	chwytáiąc
W. ostátnim gruaia	gravia.

Errory.	Poprawá.
256 W: 33. sunt	suum.
259 w. 8 alicon	álić on,
260 w. 20. viduant	videant.
262 w. 17. li	alij.
264 w. ostátnim prowincią	porcyą.
267 w. 20. mu mogł	nie mogł,
269 w. 16. godzenę	godźinę.
271. w. 18. inıutar	invitat.
286 w. 25. priorad sic	prior adsic
299 w. 18. ná czynisz	ná czynsz-
300 w. 6. tenemur	tenemus.
305 w. 1. świątobliwema	świątobliwemu.
w. 21. że mn	że mu.
310 w. 28. głosu	głos.
312 w. 25. dla oddalenia wieczneg.	dla otrzymánia wiecznego.
314 w. 2. że się	niech się.
317 w. 28. Kátolkw	Kátolikow.
318 w. 20. pownna	powinná.
322 w. 22. idźie	idźże
328 w. 31. rebrus	rebus.
342 w. 13. przywatne	prywatne,
w. 16 w czytánu	w czytániu.
w. 25. Pimá S.	Pismá S.
345 w. 26. rostnie	rośnie.
348 w. 7. rozmnwiáli	rozmawiáli;
349 w. 22. człowiaká	człowieká.
w. 29. otwáryych	otwártych.
358 w. 6 skosztowł	skosztował.
w. 23. simile ast	simile est.
361 w. 16. rozmazałem	rozważałem.
364 w. 11. ná márgines do ćiepłá,	czytay do ćiáłá.
w. 25. pazestáli	przestáli.
368 w. 20. B Woyeiechá	B. Woyćiechá
369 w. 31. umárłmemu	umárłemu.
370 w. 1 zbrzydźił se.	zbrzydźił się.
378 w. 16 rozumu	rozumiał,
382 w. 18. quàm	cùm.

Errory;	Popráwá.
czytay	
385 W. 12. ſżokdy	ſzkody.
359 W. 23. doczſnie	docześnie.
W. 14. Pá: Euſtochij	Pánnie Euſtochij.
306 ná márgines Lidość	Litość.
873 W. 18. mandaut	mandavit.
W. 32. ku lkdźiom	ludźiom.
W. 33. Lotyá	Lotá.
388 W: 21. ná márgines kocách	kocha.
Dámá: S.	Dámáſcená S.
390 W. 17. Chceſz widźieć	wiedźieć.
W. 34. obeowánia	obcowánia:
391 W. 13. hebere	habere.
392 W. 5. do grzechow	od grzechow.
W: 22. przećiwey	przećiwney.
394 W. 20. DEI ſolus	DEI ſolius.
W. 26. hominum	homines.
399 w oſtátni żeſis	że ſię.
406 W. 33. fortiſſis	fortiſſimis.
504 W. 16. nieinot	niecnot.
504 W. 22. wypadáć	wpadáć.
516 W. 34. ábyśmy	á gdyśmy *deeſt* grzeſzyli,
áni słowem, áni przykłádem nie odwodźiłeś.	
517 W. 32. ſuperori czytay	ſuperiori.
519 W. oſtatni odpowiedżiak	odpowiedźiał.
520 W. 32. naſyćić	náſyći.
521 W. oſtátni doárzę	obrzę.

Biblioteka Jagiellońska
stdr0023212